Nr 28

Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kulturpolitiken; given den 8 mars 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

BERTIL ZACHRISSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs förslag fram om mål, ansvarsfördelning och organisatorisk struktur för statens kulturpolitiska insatser. Utbyggnaden av de statliga insatserna förutsätts ske enligt en treårsplan.

Förslagen bygger i första hand på utredningar av kulturrådet och 1965 års musei- och utställningssakkunniga.

Mål för kulturpolitiken föreslås. Bl.a. betonas att kulturpolitiken skall i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta gruppers behov. De kulturpolitiska insatserna skall vidare medverka till att skydda yttrandefriheten, motverka kommersialismens negativa verkningar på kulturområdet och ge människor möjlighet till egen skapande aktivitet.

Frågan om fördelningen av ansvaret mellan stat, primärkommuner, landsting och organisationsliv i fråga om insatser inom kulturområdet behandlas. Vikten av att organisationslivet spelar en aktiv roll i kulturverksamheten framhålls.

Ett framträdande drag i den kulturpolitik som föreslås är betoningen av det fria kollektiva skapandet, dvs. konstnärlig verksamhet i grupp utanför kulturinstitutionerna. Förslag läggs fram om vissa ändringar

i bestämmelserna för studiecirkelverksamheten och om ett nytt statsbidrag till experiment och utveckling av sådan amatörverksamhet som drivs i andra former än studiecirkelns. Studieförbunden och olika amatörorganisationer föreslås få förstärkt stöd. Stödet till mindre ensembler och fria grupper samt till centrumbildningarna förstärks.

Förslag läggs också fram om ett nytt statsbidrag till kulturprogram inom föreningslivet. Det ersätter nuvarande bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

Beträffande kulturinstitutionerna redovisas ställningstaganden till frågor om bl. a. ansvarsfördelning, företagsform samt styrelsens och institutionschefens ansvar.

Riktlinjer ges för hur staten bör främja en utbyggnad av teater- och dansinstitutioner med regionalt ansvar. Ett nytt statsbidragssystem föreslås. Operans och Dramatiska teaterns riksansvar betonas. Svenska riksteaterns uppgifter behandlas.

I fråga om musikinstitutionerna framhålls behovet av ett nära samspel mellan olika typer av musikinstitutioner. Yrkesorkestrarna inordnas i samma bidragssystem som teater- och dansinstitutionerna. Rikskonserters uppgifter förutsätts på sikt bli ändrade.

Riktlinjer anges för det statliga och statsunderstödda museiväsendets verksamhet och organisation. Bl. a. avses nationalmuseet med östasiatiska museet och moderna museet få ny organisation. Frågan om statsbidrag till länsmuseerna skall utredas.

Riktlinjer föreslås för kulturminnesvårdens centrala och regionala organisation. För att förstärka kulturminnesvårdens ställning i samhällsplaneringen bör länsstyrelserna få nya uppgifter. Länsmuseerna förutsätts dock även i fortsättningen ha kulturminnesvårdande uppgifter. Förslag läggs fram om riktlinjer för en ny organisation för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet samt om en decentralisering av ärenden från ämbetet.

Folkparksrörelsen föreslås få ett statligt stöd, främst för vissa centrala uppgifter och för lokal och regional försöksverksamhet.

En ny myndighet, statens kulturråd, föreslås bli inrättad. Rådet skall ha rådgivande, utredande och statsbidragsprövande uppgifter. Dess direkta ansvarsområde bör omfatta teater, dans, musik, litteratur, folkbibliotek, konst, museer och utställningsverksamhet. Rådet tar över uppgifter som teater- och musikrådet, tidskriftsnämnden och skolöverstyrelsens biblioteksektion hittills svarat för. Rådet får en styrelse och tre nämnder.

Under de i propositionen behandlade anslagen för kulturändamål föreslås anslagsökningar som — bortsett från pris- och löneomräkning — uppgår till sammanlagt 25,5 milj. kr. Härtill kommer ökningar av anslagen till studiecirklar och studieförbund.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 8 mars 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON.

Chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Zachrisson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *den statliga kulturpolitiken* och anför.

1 Inledning

Under senare år har ett omfattande utredningsarbete genomförts rörande de statliga insatserna inom kulturområdet. Utredningsverksamheten har bedrivits bl. a. av kulturrådet[1], teater- och musikrådet, 1965 års musei- och utställningssakkunniga (E 1966: 52) (MUS 65)[2], operautredningen (U 1972: 01)[3], utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård[4] samt riksarkivet. Vissa frågor har behandlats i en inom utbildningsdepartementet upprättad departementspromemoria.

Kulturrådet, som inrättades år 1968, har i oktober 1972 avgett betänkandet (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik Del 1: Nuläge och förslag samt separat en sammanfattning därav i betänkandet (SOU 1972: 67) Ny kulturpolitik Del 2: Sammanfattning.

Inom utbildningsdepartementet har under våren 1973 utarbetats en promemoria (Ds U 1973: 9) Det nya kulturrådets organisation.

Teater- och orkesterrådet (numera teater- och musikrådet) avlämnade år 1969 utredningen Orkesterorganisationen i Sverige m. m. (stencil 1969).

MUS 65 har i juni 1972 avgett betänkandet (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård. I betänkandet behandlas även de förslag som lagts fram i en till utredningen av Kungl. Maj:t överlämnad utredning (Ds U 1969: 2) angående Sambandet mellan Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien samt riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. MUS 65 har vidare i januari 1973 avgett betänkandet (SOU 1973: 5) Museerna.

Teater- och musikrådet har under år 1973 avlämnat en inom rådet gjord utredning Musikteaterutredningen Del I (stencil).

Operautredningen avlämnade i maj 1973 betänkandet (Ds U 1973: 6) Operans verksamhet och organisation.

Utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård, som tillkallades

---

[1] Direktören Paul Lindblom, ordförande, bildningskonsulenten Bengt Andersson, sektionschefen Henry Björinder, redaktören Rune Blomkvist, författaren Per Olov Enquist, professorn Hans-Erland Heineman, konstnären Elisabet Hermodsson, rektorn Bengt Häger, producenten Bertil Jansson, fil. lic. Bo Lagercrantz, konstnären Gunilla Palmstierna-Weiss, förbundsdirektören Rolf Rembe, byråchefen Ragnar Thoursie och professorn Bo Wallner.

[2] Generaldirektören Lennart Holm, ordförande, överantikvarien Margareta Biörnstad, överintendenten Åke Meyerson, museichefen Bengt Hubendick, landsantikvarien Sven E. Norcen, museidirektören Karl Gunnar Hultén, konstnären Kurt Ullberger, f.d. organisationsdirektören Elof Jerdenius, direktören Gunnar Westin och fil. lic. Bo Lagercrantz.

[3] Näringsfrihetsombudsmannen Torsten Löwbeer, utredningsman.

[4] Expeditionschefen Jan Stiernstedt, ordförande, samt professorerna Carl Ivar Ståhle och Bertil Molde.

i februari 1973, avlämnade i juli samma år betänkandet (Ds U 1973: 10) Nämnden för svensk språkvård — framtida ställning och organisation.

Riksarkivet har år 1973 lagt fram utredningen Teatrarnas arkivfråga.

De betänkanden m. m. som jag nämnt i det föregående har remissbehandlats enligt följande.

Efter remiss har yttranden över kulturrådets betänkande Ny kulturpolitik Nuläge och förslag avgetts av kriminalvårdsstyrelsen, krigsarkivet, armémuseet, marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona, organisationskommittén för regionmusiken, socialstyrelsen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket (RRV), riksarkivet, kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, nationalmuseet, livrustkammaren, naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet, statens sjöhistoriska museum, universitetskanslersämbetet (UKÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), teater- och musikrådet, kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, statens planverk, statens invandrarverk, statens handikappråd, presstödsnämnden, forskningsbiblioteksrådet, konstnärsstipendienämnden, tidskriftsnämnden, statens konstråd, styrelsen för Sveriges författarfond, statens biografbyrå, dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, styrelsen för Skoklosters slott, statens ungdomsråd, dramatiska institutet, samtliga länsstyrelser, massmedieutredningen, handikapputredningen, 1968 års barnstugeutredning, kommunalekonomiska utredningen, styrelserepresentationsutredningen, 1972 års pressutredning, MUS 65, utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet, 1968 års litteraturutredning, filmutredningen, organisationskommittén för högre musikutbildning, sameutredningen, operautredningen, invandrarutredningen, länsberedningen.

Vidare har yttranden avgetts av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stiftelsen Svenska institutet, Sveriges allmänna biblioteksförening, Stiftelsen Litteraturfrämjandet, Svenska bokförläggareföreningen, Svenska bokhandlareföreningen, Bibliotek i samhälle, Författarcentrum, Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Landsantikvaricorganisationernas samarbetsråd, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Skansen, Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum, Stiftelsen Upplandsmuseet, Jönköpings läns hembygdsförbund, Kalmar läns fornminnesförening, Blekinge musei- och hembygdsförening, Hallands museiförening, Värmlands fornminnes- och museiförening, Västmanlands fornminnesförening, Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund, Gävle kommuns museinämnd, Föreningen Heimbygda, Stiftelsen Västerbottens museum, Föreningen Norrbottens museum, Samfundet för hembygdsvård, Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, Svenska museiföreningen, Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv,

Folkrörelsernas arkivförbund, Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum, Akademien för de fria konsterna, Riksförbundet för bildande konst, Konstfrämjandet, Konstnärscentrum, Svenska slöjdföreningen, Musikaliska akademiens styrelse, Kungl. teaterns AB (Operan), Stiftelsen Institutet för rikskonserter, Föreningen Svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim), Göteborgs teater- och konsertaktiebolag, Stiftelsen Malmö konserthus, Norrköpings orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening, Gävleborgs läns orkesterförening, Sveriges orkesterföreningars riksförbund, Västerås musiksällskap, Kulturnämnden i Örebro för Örebro orkesterstiftelse, Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar, Svenska jazzriksförbundet, Stiftelsen EMS (Elektronmusikstudion), Musikcentrum, Föreningen Fylkingen, Ars nova — föreningen för nutida musik i Malmö, Kammarmusikföreningen Samtida musik, Samarbetsrådet för Sveriges körer (KÖRSAM), Sveriges körförbund, Svenska sångarförbundet, Riksförbundet Svensk kyrkomusik, Svenska baptisternas sångarförbund, Metodistkyrkans sångarförbund, Svenska missionsförbundets sångarförbund, Kungl. dramatiska teaterns AB, Svenska riksteatern, AB Upsala stadsteater, Kulturnämnden i Borås för Borås stadsteater, Folkteatern i Göteborg, Föreningen Malmö stadsteater, Föreningen Norrbottens länsteater, Göteborgs stadsteater AB, Stadsteatern Norrköping-Linköping, Stockholms stadsteater AB, Västernorrlands läns landsting för Västernorrlands regionteater, Stiftelsen Skådebanan, Teatercentrum, Teaterforum, Kursverksamheten vid Stockholms universitet för Balettakademien, Danscentrum, Svenska ungdomsringen för bygdekultur, Sveriges Radio AB, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Filmcentrum, Smalfilmdistributörernas förening, Sveriges förenade filmstudios, Riksförbundet Svensk fotografi — Sveriges fotoklubbar, Sveriges biografägareförbund, Föreningen Sveriges filmproducenter, Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Folkparkernas centralorganisation, Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar, Folkbildningsförbundet, Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Folkuniversitetet, Studieförbundet Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan, Tjänstemännens bildningsverksamhet (TBV), Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, KFUK—KFUM:s studieförbund, Sveriges kyrkliga studieförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys), Sveriges författarförbund, Sveriges dramatikerförbund, Konstnärernas riksorganisation, Föreningen Svenska tecknare, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Svenska fotografernas förbund, Föreningen Svenska tonsättare, Föreningen Svenska populärauktorer, Svenska musikerförbundet, Svenska tonkonstnärsförbundet, Svenska danspedagogförbundet, Svenska teater-

förbundet, Svenska regissörsföreningen, Svenska kyrkans kulturinstitut, Svenska riksbyggen, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsförening (HSB), Sveriges allmännyttiga bostadsföretag, Hyresgästernas riksförbund, Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund, Handikappförbundens centralkommitté, Sveriges riksidrottsförbund, Moderata ungdomsförbundet, Centerns ungdomsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.

Kungl. biblioteket, UKÄ, SÖ, teater- och musikrådet och organisationskommittén för högre musikutbildning har avgett yttranden efter hörande av vissa underlydande myndigheter. Länsstyrelserna har för resp. län inhämtat yttranden från vissa kommuner samt samarbetsnämnder och sammanläggningsdelegerade i vissa kommunblock.

Härutöver har skrivelser kommit in från bl. a. politiska och ideella organisationer, intresseföreningar och enskilda personer.

Remissinstanserna har i stor utsträckning bifogat yttranden från myndigheter, tjänstemän och sammanslutningar.

Över departementspromemorian Det nya kulturrådets organisation har efter remiss yttranden avgetts av statskontoret, byggnadsstyrelsen, RRV, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, SÖ, teater- och musikrådet, tidskriftsnämnden, MUS 65, 1968 års litteraturutredning, filmutredningen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stiftelsen Institutet för rikskonserter, Svenska riksteatern, Sveriges Radio AB, ABF, Studieförbundet Medborgarskolan, TCO, SACO, LO, SAF, Klys, Teatrarnas riksförbund.

Efter remiss har yttranden över teater- och orkesterrådets utredning Orkesterorganisationen i Sverige m. m. avgetts av statskontoret, RRV, SÖ, kulturrådet, AMS, länsstyrelsen i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västmanlands och Gävleborgs län, konsertbyråutredningen, Musikaliska akademiens styrelse.

Vidare har yttranden avgetts av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Kungl. teaterns AB, Stiftelsen Institutet för rikskonserter, Gävleborgs läns orkesterförening, Sveriges orkesterföreningars riksförbund, Konsertföreningen i Stockholm, Nordvästra Skånes orkesterförening, Norrköpings orkesterförening, Stiftelsen Malmö konserthus, Västerås musiksällskap, Örebro orkesterstiftelse, Föreningen Fylkingen, Föreningen Malmö stadsteater, Sveriges Radio AB, Folkbildningsförbundet, LO, SAF, Föreningen Svenska tonsättare, Teatrarnas riksförbund.

Länsstyrelserna har inhämtat yttranden från vissa kommuner. Härutöver har skrivelser inkommit från vissa organisationer.

Efter remiss har yttranden över MUS 65:s betänkande Kulturminnesvård avgetts av fideikommissnämnden, centralnämnden för fastighetsdata, fortifikationsförvaltningen, statens vägverk, kammar-

kollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, RRV, riksarkivet, kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, statens sjöhistoriska museum, UKÄ, SÖ, nationalmuseet, Stiftelsen Nordiska museet, statens humanistiska forskningsråd, forskningsbiblioteksrådet, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Akademien för de fria konsterna, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, AMS, bostadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, statens vattenfallsverk, domänverket, samtliga länsstyrelser, domkapitlen i Uppsala, Skara, Lund, Göteborg, Härnösand och Visby, kulturrådet, saneringsutredningen, bygglagutredningen, länsberedningen.

Vidare har yttranden avgetts av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, LO, TCO, SACO, Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Stockholms läns kulturminnesråd, Upplands fornminnesförening, Södermanlands hembygds- och museiförbund, Östergötlands och Linköpings stads museum, Jönköpings läns hembygdsförbund, Stiftelsen Smålands museum, Kalmar läns fornminnesförening, Föreningen Gotlands fornvänner, Blekinge musei- och hembygdsförening, Skånes hembygdsförbund, Hallands museiförening, Bohusläns hembygdsförbund, Älvsborgs läns museiförening, Västergötlands fornminnesförening, Värmlands fornminnes- och museiförening, Örebro läns hembygdsförbund, Västmanlands fornminnesförening, Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund, Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund, Länsmuseet-Murberget, Föreningen Heimbygda, Stiftelsen Västerbottens museum, Föreningen Norrbottens museum, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Föreningen Varbergs museum, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Svenska museiföreningen, Svenska arkeologiska samfundet, Svenska fornminnesföreningen, Samfundet för hembygdsvård, Stiftelsen Skansen, Svenska turistföreningen.

UKÄ, lantbruksstyrelsen, AMS och bostadsstyrelsen har avgett yttranden efter hörande av vissa underlydande myndigheter. Länsstyrelserna har för resp. län inhämtat yttranden från vissa kommuner samt samarbetsnämnder och sammanläggningsdelegerade i vissa kommunblock.

Härutöver har skrivelser kommit in från bl. a. Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum, Sveriges allmänna biblioteksförening och Sveriges museimannaförbund.

Remissinstanserna har i stor utsträckning bifogat yttranden från myndigheter, tjänstemän och sammanslutningar.

Efter remiss har yttranden över MUS 65:s betänkande M u s e e r n a avgetts av riksmarskalksämbetet, fideikommissnämnden, arménuseet, marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona, chefen för flygvapnet, statens järnvägar, luftfartsverket, kammarkollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, RRV, statens personalutbildningsnämnd, riksarkivet, kungl.

biblioteket, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, nationalmuseet, livrustkammaren, naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet, statens sjöhistoriska museum, medelhavsmuseet, styrelsen för Skoklosters slott, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Tekniska museet, Hallwylska museet, UKÄ, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, SÖ, teater- och musikrådet, statens konstråd, museichefskollegiet i Stockholm, statens humanistiska forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsråd, forskningsbiblioteksrådet, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Akademien för de fria konsterna, Musikaliska akademiens styrelse, statens naturvårdsverk, AMS, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, Sveriges geologiska undersökning, samtliga länsstyrelser, kulturrådet, massmedieutredningen, kommunalekonomiska utredningen, utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet, sameutredningen, länsberedningen.

Vidare har yttranden avgetts av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, LO, TCO, SACO, Stiftelsen Svenska institutet, Stiftelsen Skansen, Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum, Föreningen Varbergs museum, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Stiftelsen Dansmuseifonden, Stiftelsen Drottningholms teatermuseum, Stiftelsen Carl och Olga Milles' Lidingöhem, Stiftelsen Musikhistoriska museet, Stiftelsen Thielska galleriet, Zornsamlingarna, Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum, Stiftelsen Upplandsmuseet, Upplands fornminnesförening, Södermanlands hembygds- och museiförbund, Östergötlands och Linköpings stads museum, Jönköpings läns hembygdsförbund, Stiftelsen Smålands museum, Kalmar konstförening, Föreningen Gotlands fornvänner, Blekinge musei- och hembygdsförening, Skånes hembygdsförbund, Hallands museiförening, Älvsborgs läns museiförening, Västergötlands fornminnesförening, Värmlands fornminnes- och museiförening, Örebro läns hembygdsförbund, Västmanlands fornminnesförening, Västerås konstförening, Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund, Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund, Stiftelsen Silvanum, Länsmuseet-Murberget, Föreningen Heimbygda, Stiftelsen Västerbottens museum, Föreningen Norrbottens museum, Konstfrämjandet, Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Svenska museiföreningen, Föreningen för undervisning och information vid svenska museer (FUISM), Nordiska konservatorsförbundets svenska sektion, Svenska arkeologiska samfundet, Svenska fornminnesföreningen, Samfundet för hembygdsvård, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges industriförbund, Svenska teknologföreningen, Svenska uppfinnareföreningen, Svenska turistföreningen, Sveriges allmänna biblioteksförening, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Historelärarnas förening, Svenska slöjdföreningen.

UKÄ och SÖ har avgett yttranden efter hörande av vissa under-

lydande myndigheter. Länsstyrelserna har för resp. län inhämtat yttranden från vissa kommuner samt samarbetsnämnder och sammanläggningsdelegerade i vissa kommunblock.

Härutöver har skrivelser kommit in från bl. a. ideella organisationer och intresseföreningar.

Remissinstanserna har i stor utsträckning bifogat yttranden från myndigheter, tjänstemän och sammanslutningar.

Teater- och musikrådets utredning Musikteaterutredningen Del I har remissbehandlats av rådet.

Efter remiss har yttranden över operautredningens betänkande Operans verksamhet och organisation avgetts av kammarkollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, RRV, teater- och musikrådet, länsstyrelsen i Stockholms län efter hörande av Stockholms kommun, kulturrådet, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Musikaliska akademiens styrelse, Kungl. teaterns AB, Stiftelsen Institutet för rikskonserter, Kungl. dramatiska teaterns AB, Svenska riksteatern, Stiftelsen Skådebanan, Sveriges Radio AB, Studieförbundet Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan, Föreningen Svenska tonsättare, Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, Sveriges arbetsledareförbund, Teatrarnas riksförbund.

Över utredningens rörande Nämnden för svensk språkvård betänkande Nämnden för svensk språkvård — framtida ställning och organisation har efter remiss yttranden avgetts av statskontoret, RRV, statens personalpensionsverk, statens personalutbildningsnämnd, UKÄ efter hörande av vederbörande vid universitet och högskolor, SÖ, kulturrådet och dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv. Yttranden har vidare avgetts av Nämnden för svensk språkvård, Sveriges standardiseringskommission, Tekniska nomenklaturcentralen, Svenska akademien, Vetenskapsakademien, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Föreningen Norden, Sveriges författarförbund, Sveriges Radio AB, TCO, SR, SACO, LO, Publicistklubben, Folkbildningsförbundet, Folkuniversitetsföreningen, Svenskläraförbundet och Sveriges marknadsförbund.

Dessutom har en skrivelse kommit in från Svenska språkvårdsnämnden i Finland.

Riksarkivets utredning Teatrarnas arkivfråga har avgetts efter samråd med teater- och musikrådet, institutionen för teater- och filmvetenskap vid Stockholms universitet, kungl. biblioteket, Svenska kommunförbundet, Stiftelsen Drottningholms teatermuseum, Stiftelsen Dansmuseifonden, Svensk teaterunion samt Teatrarnas riksförbund.

Jag avser att i detta sammanhang ta upp det redovisade utrednings- och remissmaterialet till en samlad bedömning. Huvudvikten har härvid lagts vid frågor som avser allmänna riktlinjer för den statliga kultur-

politiken och vid frågor om en ökning av statens ekonomiska engagemang inom kulturområdet. Det har inte varit möjligt att ta ställning till alla de förslag som förts fram i utrednings- och remissmaterialet. Förslag som inte föranleder ställningstagande i förevarande sammanhang får anmälas senare.

För överblickens och sammanhangets skull berörs i anslutning till de förslag som tas upp till behandling vissa förslag som inte fordrar beslut av riksdagen.

I beredningsarbetet har — som jag kommer att redovisa i det följande — ingått överläggningar med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet samt med kulturarbetarnas organisationer och vissa andra organisationer.

I Artikel 14 i det nordiska kulturavtalet anges att varje avtalspart i ministerrådet, vid andra ministermöten eller i ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete bör samråda med övriga avtalsparter innan den fattar beslut av väsentlig betydelse på områden som omfattas av avtalet. Med hänvisning till denna artikel har, som ett led i beredningen, representanter för utbildningsdepartmentet samrått med företrädare för utbildnings- och kulturdepartementen i Danmark, Finland och Norge.

I prop. 1974:1 (bil. 10 s. 26, 40, 60 och 409) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition om den statliga kulturpolitiken, för budgetåret 1974/75 preliminärt beräkna

a. till *Vissa åtgärder inom kulturområdet* ett förslagsanslag av 232 611 000 kr.,
b. till *Kulturminnesvård och museer m. m.* ett förslagsanslag av 73 901 000 kr.,
c. till *Vissa folkbildningsåtgärder m. m.* ett förslagsanslag av 17 083 000 kr.,
d. till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* ett förslagsanslag av 259 000 000 kr. och
e. till *Bidrag till studieförbund* ett anslag av 14 400 000 kr.

Jag anhåller nu att få ta upp dessa frågor.

2 Kulturverksamhetens organisation

I det följande ges en samlad översikt över lokal och regional kulturorganisation, statliga förvaltningsorgan och institutioner samt organisationer med verksamhet inom kulturområdet.

Den lokala kulturorganisationen omfattar kulturinstitutioner inom de flesta kultursektorer. Folkbibliotek finns i dag inom samtliga kommuner. Musikskolor finns i nästan alla kommuner. I flertalet kommuner finns också lokala museer även om många av dessa är små. Konsthallar finns i vissa kommuner. Lokala teatrar (stadsteatrar) och större orkestrar finns totalt i ett tiotal kommuner. Kommunerna är själva huvudmän för många av dessa institutioner men vissa drivs i bolags- eller föreningsform. Generella statsbidrag utgår till stadsteatrarna och de större orkestrarna.

Genom bidrag och andra åtgärder stöder kommunerna föreningslivet. Många kommuner ger stipendier till kulturarbetare. Kulturutbudet och den skapande verksamheten inom skola, ungdoms- och fritidsgårdar och sociala institutioner är under utveckling.

Praktiskt taget alla kommuner har i dag en kulturnämnd. Dessa svarar ofta för handläggningen av kommunens samtliga kulturfrågor.

Svenska kommunförbundet följer kulturfrågorna och har som ett led i detta arbete utarbetat normalreglemente för kulturnämnd samt förslag till principer för kulturförvaltningens organisation. Dessutom har förbundet gett förslag till normer för den kommunala bidragsgivningen till studieförbundens lokala organisationer. Vidare har förbundet länsavdelningar som också tar upp kulturfrågor.

Den regionala kulturorganisationen omfattar kulturinstitutioner inom de flesta sektorer. Länsbibliotek eller stifts- och landsbibliotek finns i samtliga län. I flertalet län finns länsmuseer. Dessa leds vanligen av en landsantikvarie och har därmed anknytning till kulturminnesvården. Inom flertalet län finns också statliga regionmusikavdelningar. Länsteatrar finns i några län. I länen finns också ett flertal folkhögskolor. Huvudmannaskapet för institutionerna varierar. Vissa är statliga, andra är primärkommunala och ytterligare andra har en förening som huvudman. I några fall har landsting, primärkommun och föreningsliv gemensamt bildat en stiftelse som driver en institution. Statsbidrag utgår i varierande utsträckning. Landstingen bidrar vanligen ekonomiskt till de länsinstitutioner som inte är statliga. Vissa lokala institutioner bedriver också regional verksamhet.

Föreningslivets regionala verksamhet stöds genom bidrag från landstingen. Länsbildningsförbunden svarar ofta för betydande samordnande uppgifter på länsplanet.

Kulturverksamheten inom landstingens institutioner som sjukhus och andra vårdinrättningar är under utveckling.

Kulturfrågorna på länsplanet har i liten omfattning fallit inom de statliga länsorganens verksamhetsområden. Det är främst länsskolnämnderna som har medverkat till viss verksamhet inom skolans område bl. a. genom förmedling av Rikskonserter.

Landstingens insatser domineras dels av bidrag till föreningar och institutioner, dels av verksamhet inom de egna institutionerna, i första hand sjukhus. Inom landstingen handläggs kulturfrågorna som regel samlat i en kulturnämnd eller kultur- och undervisningsnämnd.

Landstingsförbundet följer kulturverksamheten och har bl. a. utfärdat rekommendationer beträffande bidragsgivningen till organisations- och föreningslivets distriktsverksamhet.

Statliga förvaltningsorgan och institutioner finns i dag inom flertalet av kulturområdets olika sektorer.

Central myndighet för den statliga eller statsunderstödda verksamheten inom teater- och musikområdet är teater- och musikrådet. Svenska riksteatern, som är en sammanslutning av lokala teaterföreningar, bedriver teater och annan scenisk verksamhet. Operan och Dramatiska teatern utövar och främjar musikalisk scenkonst resp. klassisk och modern dramatik.

Musikaliska akademien, Institutet för rikskonserter och regionmusiken har till uppgift att på olika sätt främja musikens utveckling. Akademin har även att fördela vissa statliga konstnärsstipendier.

Utbildning inom teater-, dans- och musikområdena sker vid tre musikhögskolor, fyra statliga scenskolor och statens dansskola. Dramatiska institutet bedriver utbildning inom teaterns, radions, filmens och televisionens områden. Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) är tillsynsmyndighet för den högre musikutbildningen.

Riksantikvarieämbetet är central myndighet inom kulturminnesvårdens område. Ämbetet är tillsynsmyndighet för den statsunderstödda landsantikvarieorganisationen.

Inom arkivområdet är riksarkivet central myndighet och chefsmyndighet för landsarkiven. Myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv har till uppgift att bl. a. samla in och bevara material inom sitt verksamhetsområde.

Inom biblioteksområdet administrerar SÖ genom bibliotekssektionen stödet till de kommunala folkbiblioteken. Kungl. biblioteket är tillsynsmyndighet för de fyra statliga stifts- och landsbiblioteken, som samtidigt fungerar som länsbibliotek i de län där de är belägna. Styrelsen för Sveriges författarfond svarar för ersättning till författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Tidskriftsnämnden fördelar stöd till kulturtidskrifter och ideella tidskrifter.

Inom bildkonstens område har Akademien för de fria konsterna inseende över konsthögskolan. Akademin har även att fördela vissa statliga konstnärsstipendier. Andra organ inom området är statens konstråd och nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet.

SÖ är central myndighet för konstfackskolan som svarar för utbildning av konsthantverkare och formgivare.

Inom musei- och utställningsområdet finns under utbildningsdepartementet åtta statliga museer. Vissa andra museer ligger under andra departement eller är knutna till affärsdrivande verk. Staten har härutöver det ekonomiska ansvaret för två i stiftelseform organiserade museer. Riksutställningar är en försöksverksamhet för utställningar av konst samt kultur- och naturhistoriska föremål. Verksamheten leds av MUS 65.

Inom filmområdet prövar statens biografbyrå frågor om godkännande av film för offentlig visning. Rådgivande organ till biografbyrån är statens filmgranskningsråd och statens barnfilmnämnd. Produktionsstöd och vissa andra bidrag inom filmområdet kanaliseras genom Svenska filminstitutet.

Konstnärsstipendienämnden fördelar statliga konstnärsstipendier till sådana konstnärsgrupper som inte hör till de i det föregående nämnda stipendieorganens områden.

Vuxenutbildningsavdelningen inom SÖ har inseende över folkbildningen och stödet till denna samt stödet till ungdomsorganisationernas verksamhet. Statens ungdomsråd svarar bl.a. för vissa frågor rörande samhällets insatser för ungdomsorganisationerna.

För radio- och televisionsverksamheten svarar Sveriges Radio, som är ett aktiebolag. Programverksamheten regleras genom radiolagen (1966:755, omtryckt 1972: 240) och genom ett särskilt avtal mellan staten och Sveriges Radio.

Det fria och frivilliga folkbildningsarbetet bedrivs främst i form av studier med inriktning på språk-, samhälls- och kulturämnen.

F. n. finns tio för statsbidrag godkända studieförbund vilkas medlemmar utgörs av fackliga, politiska, ideella, religiösa och andra organisationer. Folkbildningsförbundet är samarbetsorgan för riksorganisationerna inom det frivilliga folkbildningsarbetet. I länen finns länsbildningsförbund som är folkbildningsorganisationernas regionala samarbetsorgan. De har efter en omorganisation i regel en sammansättning som är likartad Folkbildningsförbundets.

Inom kulturområdet finns även lokalhållande organisationer. De föreningar, organisationer och andra som bland sina uppgifter har att äga och förvalta allmänna samlingslokaler och liknande anläggningar finns samlade i fyra riksorganisationer. Dessa är Folkets husföreningarnas riksorganisation, Folkparkernas centralorganisation, Våra Gårdar — riksförening för lokalägande föreningar inom nykterhetsrörelsen — samt Bygdegårdarnas riksförbund.

Arbetstagarnas fackliga organisationer har på olika sätt engagerat sig inom kulturområdet.

LO, TCO, SACO och deras medlemsförbund har i olika grad tagit upp kulturfrågorna i sin verksamhet. LO:s största förbund inom kulturområdet är Svenska musikerförbundet. Bland TCO:s medlemsförbund återfinns Svenska journalistförbundet och Svenska teaterförbundet.

Samarbetsorgan mellan kulturarbetarorganisationerna är Klys som består av 16 organisationer.

Arbetsgivarintressena inom kulturområdet företräds av ett flertal organisationer. Inom den offentliga sektorn är statens avtalsverk, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och Teatrarnas riksförbund avtalsslutande parter.

Inom kulturområdet finns ett antal producent- och förmedlingsorgan. Artistförmedlingsverksamhet på kulturområdet bedrivs med tillstånd av AMS av två arbetstagarorganisationer och sex arbetsgivarorganisationer genom s. k. organisationsförmedlingar.

Vissa kulturarbetargrupper har med samhällsstöd startat en egen verksamhet med producent- och förmedlingsorgan, de s. k. centrumbildningarna. F. n. finns Författarcentrum, Filmcentrum, Fotocentrum, Teatercentrum, Konstnärscentrum, Musikcentrum, Danscentrum och Illustratörscentrum. Vissa centrumbildningar är förmedlingsorgan för fria grupper.

Inom kulturområdet finns i övrigt vissa organisationer av rikskaraktär.

På teater- och dansområdet finns organisationer för icke yrkesmässig kulturverksamhet, t. ex. Svenska ungdomsringen för bygdekultur — folkdansverksamhet — och Teaterforum som är en sammanslagning av teatergrupper.

På musikområdet finns två större förbund för orkestrar som inte arbetar yrkesmässigt, nämligen Sveriges orkesterföreningars riksförbund och Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar. De olika körförbunden har bildat ett samarbetsorgan för Sveriges körer (KÖRSAM). Andra organisationer inom musikområdet är Musik för Ungdom, Svenska jazzriksförbundet och Sveriges spelmäns riksförbund.

Inom bildkonstens område har Konstfrämjandet, Riksförbundet för bildande konst och Föreningen Konst i skolan till uppgift att främja konstintresset.

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund är centralorganisation för landets hemslöjdsföreningar.

I landet finns en rad musei-, hembygds- och fornminnesföreningar. Länsföreningar inom detta område är vanligen huvudmän för länsmuseerna. På riksplanet finns bl. a. Samfundet för hembygdsvård.

Sveriges allmänna biblioteksförening är det samlande organet inom biblioteksområdet med representanter för både kommunala förtroendemän och biblioteksanställda. Bibliotek i samhälle är en organisation för

biblioteksarbetare och biblioteksutnyttjare som verkar på socialistisk grund. På litteraturens område finns i övrigt bl. a. Litteraturfrämjandet.

Sveriges smalfilmsförbundet och Riksförbundet Svensk fotografi—Sveriges fotoklubbar är riksorganisationer inom film- och fotoområdet. Sveriges förenade filmstudios sysslar främst med studiet av spelfilm.

3 Internationell samverkan inom kulturområdet

År 1970 anordnade Unesco i Venedig den första internationella kulturministerkonferensen med ett nittiotal stater representerade. Som en följd av konferensens rekommendationer har Unescos program på det kulturpolitiska området förstärkts. Den första regionala kulturministerkonferensen hölls år 1972 i Helsingfors med deltagande av Unescos europeiska medlemsstater.

Också Europarådets styrelse för kulturellt samarbete har tagit upp kulturpolitiska projekt i sitt verksamhetsprogram. Projekt i vilka Sverige deltar avser kulturstatistiska metoder, en studie av kulturutgifterna i ett antal länder och en studie av kulturpolitiken i ett antal europeiska städer.

Vidare behadlar den i Genève pågående konferensen om säkerhet och samarbete i Europa bl. a. frågor om vidgat utbyte och samarbete inom kulturområdet.

År 1971 träffade de nordiska regeringarna ett avtal för kultursamarbetet i Norden (prop. 1971: 54, KrU 1971: 13, rskr 1971: 188), omfattande såväl utbildning och forskning som allmän kulturell verksamhet. Samarbetet skall enligt avtalet bl. a. inriktas på målen för den allmänna kulturpolitiken, dess innehåll och metoder, kulturlivets institutionella, organisatoriska och finansiella förhållanden. Under det nordiska ministerrådet finns en ämbetsmannakommitté och ett sekretariat för nordiskt kulturellt samarbete. Det sistnämnda är förlagt till Köpenhamn. Ministerrådet beslutar bl. a. om medel för vissa gemensamma nordiska ändamål. Nordiska kulturfonden, som upprättades år 1967, ger stöd till gemensamma nordiska projekt bl. a. inom kulturområdet.

Den i många avseenden likartade utvecklingen i de nordiska länderna inom kulturpolitiken utgör en bakgrund till det i det nordiska kulturavtalet berörda samarbetet. I Danmark publicerade kulturministeriet år 1969 en kulturpolitisk redogörelse (Betænkning nr 517) som underlag för en kulturpolitisk debatt. I Norge lade regeringen år 1973 fram en »Stortingsmelding om organisering og finansiering av kulturarbeid» (nr 8) med förslag till riktlinjer för den framtida kulturpolitiken. I början av detta år läggs en »tilleggsmelding» fram.

Det allmänna kulturutbytet och kultursamarbetet över gränserna i övrigt sker i första hand genom direkta kontakter mellan berörda kulturinstitutioner och enskilda kulturarbetare i resp. land. De nämnda internationella organisationerna främjar på olika sätt ett sådant kulturutbyte. Flera icke-statliga organisationer främjar samarbetet inom sina sektorer. Kontaktförmedlande och informationsspridande verksamhet bedrivs av utrikesförvaltningen och av Svenska institutet, som är en

statligt finansierad stiftelse. Inom utrikesförvaltningen finns också f. n. kulturattachéer i fyra länder (USA, Västtyskland, England och Frankrike). Vid sidan om sina uppgifter på kultursamarbetets område skall de, enligt nyligen utfärdade föreskrifter, rapportera om den kulturpolitiska utvecklingen i resp. länder.

4 Allmänna synpunkter på kulturrådets betänkande

De flesta remissinstanser avger allmänna omdömen om kulturrådets betänkande. Det övervägande flertalet av dem som redovisar sådana omdömen anser att betänkandet utgör ett värdefullt underlag för den fortsatta utvecklingen av samhällsinsatserna på kulturområdet.

Landstingsförbundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation och *socialstyrelsen* tillhör de remissinstanser som gör en helhetsbedömning av kulturrådets förslag. Landstingsförbundet anser sig i huvudsak kunna acceptera de slutsatser som kulturrådet dragit. Förbundet understryker dock att staten måste ta ställning till sitt övergripande ansvar och förklara sig vara beredd att göra de satsningar och prioriteringar som rådet har uttalat sig för. En fördelning av samhällsansvaret för kulturområdet torde kunna dras upp enligt de riktlinjer och intentioner, som rådet redovisar. Förbundet anser vidare att rådets förslag till en ny kulturpolitik är ett reformarbete på längre sikt, vilket genomförs stegvis för att om möjligt vara fullt utvecklat vid början av 1980-talet. Folkets husföreningarnas riksorganisation instämmer i väsentliga delar av kulturrådets synpunkter och förslag. Även socialstyrelsen instämmer i stort med de framlagda förslagen.

Svenska kommunförbundet finner det värdefullt att för första gången i vårt land en övergripande kulturutredning har kommit till stånd. Kommunförbundet anser att det framlagda materialet bidrar till en mera samlad och fördjupad syn på den mångskiftande verksamhet som normalt hänförs till begreppet kulturpolitik. Betänkandet bör betraktas som en långsiktig utvecklingsplan, vars successiva förverkligande till stor del blir beroende av det samhällsekonomiska utrymmet.

LO konstaterar att den av samhället hittills bedrivna kulturpolitiken uppnått begränsade effekter för att åstadkomma rättvisa och jämlikhet i fråga om de kulturella värdena. En av orsakerna är att kulturpolitiken tidigare inte blivit föremål för en samlad kartläggning och analys. LO anser att betänkandet utgör en första systematiserad diskussion och en arsenal av praktiska förslag när det gäller ansvarsfördelning, uppgifter och metoder för olika samhälleliga organ. Genom betänkandet har en viktig grund lagts för en ny kulturpolitik.

LO redovisar sin egen kultursyn och framhåller att den ojämlikhet och de brister som i dag råder inom kulturlivet och som i hög grad drabbar de grupper som LO företräder endast till en del kan undanröjas genom kulturpolitiska åtgärder i snäv mening. Enligt LO har de nämligen sin rot i förhållanden inom arbetslivet och samhällslivet i övrigt och kräver därför insatser inom en mycket bredare sektor. Åtgärder inom alla olika samhällsområden måste utgå från samma grundläggande poli-

tiska värderingar om jämlikhet och solidaritet. Det fackligt-politiska vardagsarbete som bedrivs inom arbetarrörelsens organisationer är en grundläggande förutsättning för kulturella framsteg.

Folkbildningsförbundet finner att kulturrådet utfört ett betydelsefullt arbete och anser att det presenterade materialet utgör ett värdefullt underlag för en fortsatt kulturdebatt. Förbundet hälsar med tillfredsställelse de framlagda förslagen i deras huvudlinjer och delar rådets syn på folkbildningsorganisationernas framtida roll.

Enligt *Klys* utgör betänkandet generellt en politisk, värdeladdad handling väl i samklang med en allmänt omfattad men i betänkandet odefinierad kritisk-politisk uppfattning om människans väsen, behov och grundläggande utvecklingsmöjligheter. Uppfattningen som sådan grundar sig enligt Klys inte på verklig kunskap utan är uttryck för värderingar med stor genomslagskraft i vårt samhälle.

Flera remissinstanser, däribland *SÖ*, betonar att genom kulturrådets arbete har en helhetssyn på kulturpolitiken presenterats för första gången. SÖ finner kulturrådets inventering av kulturverksamheten synnerligen värdefull liksom diskussionen beträffande den framtida kulturpolitikens utformning. Å andra sidan ifrågasätter SÖ rådets resonemang och förslag på vissa centrala punkter, framför allt avsaknaden av en klar definition av kulturbegreppet och förslaget till avgränsning av det kulturpolitiska området. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* anser att kulturrådets klara markering av kulturområdets anknytning till andra samhällsområden och behovet av samarbete med dessa är av stor betydelse för 1970-talets kulturpolitiska reformer.

Statskontoret anser kulturrådets beskrivning av rollerna för de institutioner som har att svara för samhällets insatser vara värdefull. *RRV* finner kulturrådets kartläggning och idédiskussion vara ett värdefullt underlag för ställningstagandena till den framtida politiken inom kulturområdet. Särskilt förtjänstfullt finner RRV det vara att rådet så starkt understrukit den centrala roll som formulering av mål samt planering och utvärdering bör ha.

Ett fåtal remissinstanser är kritiska mot betänkandet som helhet. *Bibliotek i samhälle* anser att betänkandet präglas av en vagt formulerad, konventionell och slentrianmässig syn på kultur och kulturpolitik.

Teatercentrum beklagar att utredningen är så vagt skriven att man endast med yttersta svårighet kan begripa vilka förslag och tankegångar som rådet slutligen står fast vid. Kulturrådets förakt för alla de initiativ till egen aktivitet som tagits såväl av kulturarbetare som i andra grupper är slående. Den kultur som människor skapar sig själva, utifrån behovet av gemenskap och aktivitet, bryr sig inte kulturrådet om.

Flera remissinstanser framhåller att värdet av kulturrådets övergripande analys av kulturområdet begränsas genom att flera delsektorer endast har kunnat behandlas översiktligt framför allt med hänvisning

till andra pågående utredningar. Bl. a. beklagar man att betänkandet inte innehåller förslag i fråga om invandrarkulturen, de handikappades kulturella verksamhet och barnkulturen. I många remissvar efterlyses konkreta förslag rörande insatser inom den kommersiellt drivna delen av kulturområdet.

Teater- och musikrådet anser att rubriken »Ny kulturpolitik» är alltför omfattande och övergripande om man ser till betänkandets begränsade innehåll. Enligt rådet är det särskilt olyckligt att kulturrådet har varit tvingad att utelämna de sektorer där den fria marknaden dominerar kulturen dvs. litteraturen, bildkonsten, filmen och fonogrammen. En samhällelig kulturpolitik som avstår från att direkt påverka det kommersiella kulturutbudet riskerar enligt teater- och musikrådet att bli rent marginell.

Svenska filminstitutet framför den principiella invändningen att organisatoriska lösningar avseende hela kulturområdet inte bör utformas enbart på grundval av detaljerade analyser av begränsade delar av området.

5 Målen för samhällets kulturpolitik

5.1 1961 års kulturpolitiska handlingsprogram och kommunal måldiskussion

I prop. 1961: 56 (SU 1961: 121, rskr 1961: 304) om anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet presenterades ett handlingsprogram för statens insatser inom kulturområdet. Detta är det enda samlade kulturpolitiska program som statsmakterna har bundit sig för.

Efter allmänna synpunkter på formerna för statens stöd anförde departementschefen att de statliga insatserna skulle avse följande punkter (s. 22):

»*Den första punkten* gäller stöd i skilda former åt blivande utövare av konstnärliga yrken under deras utbildning. — — —

Den andra punkten avser ett förstärkt stöd åt utövare av konstnärliga yrken dels genom ökning av antalet stipendier, i första hand arbetsstipendier, dels genom en sådan avvägning av stipendiebelopp och villkor att stipendierna i tillfredsställande grad kan fylla uppgiften att främja innehavares önskan om samling inför en uppgift, studier, resor etc.

Den tredje punkten gäller insatser för att öka den offentliga konsumtionen av konstnärlig produktion av olika slag, i första hand genom förstärkning av inköps- och beställningsanslag.

Som en ytterligare central punkt i ett mera långsiktigt handlingsprogram på detta område ser jag naturligtvis en förstärkning av de krafter, som syftar till en breddning av kulturmiljön och en effektiv kulturdistribution över huvud taget. I blickfältet kommer härvid skolans, det högre utbildningsväsendets och det fria bildningsarbetets utveckling, särskilt i fråga om initiativ för främjande av den estetiska fostran. Givetvis är också strävanden att förbättra de instrument för kulturdistributionen som utgöres av våra teatrar, bibliotek, museer och liknande institutioner med kulturförmedlande uppgifter, ett viktigt led i detta samhällsarbete på lång sikt. — — —»

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet anser sig av principiella skäl inte kunna ta på sig att formulera bindande mål för kommuner och landsting. I enstaka kommuner och landsting har mål lagts fast för de kulturpolitiska insatserna. Den allmänna inriktningen av insatserna har dock behandlats i kulturutredningar som genomförts. Målfrågorna har i detta arbete blivit föremål för ett ökande intresse.

5.2 Kulturrådet

5.2.1 Begreppet kulturpolitik

Med kulturpolitik avses en samlad struktur för samhällsåtgärder på kulturområdet. Det kan gälla statens, kommunernas, landstingens eller hela samhällets insatser. En fullt utformad kulturpolitik förutsätter mer eller mindre definierade mål som möjliggör långsiktiga planeringar och planmässiga reformer. För att de uppsatta målen skall uppnås krävs resurser, metoder och organ såväl för planering som för verkställighet. Området för de kulturpolitiska åtgärderna måste avgränsas och dess ställning i förhållande till närstående områden för samhällets insatser klargöras.

Kulturrådets analys avser i första hand den statliga kulturpolitiken. Denna förutsätts dock ha indirekt betydelse för kommunernas och landstingens kulturpolitik.

5.2.2 Kulturpolitik under 1960-talet

Kulturrådet redogör, efter en översikt av tidiga kulturpolitiska insatser, utifrån olika utgångspunkter för de statliga insatserna på kulturområdet under 1960-talet.

Den statliga kulturpolitiken aktiverades under decenniet. Det kulturpolitiska handlingsprogrammet i prop. 1961: 56 angav riktlinjer för reformarbetet. Programmet avsåg främst att ge vissa riktlinjer för de statliga åtgärderna rörande kulturarbetarna de närmaste åren. De långsiktiga statliga insatserna hänsköts till ett inte närmare preciserat utvecklingsarbete. I prop. 1968: 45 angående inrättandet av Institutet för rikskonserter redovisades allmänt vissa syften med de kulturpolitiska insatserna. Samspelet mellan stat, landsting och kommuner på kulturområdet uppmärksammades som en viktig olöst fråga.

Krav på utredning av kulturpolitikens långsiktiga inriktning fördes motionsvägen fram i riksdagen under en följd av år. Ingen av motionerna ledde till någon direkt åtgärd.

Kulturutgifternas andel av statsutgifterna ökade under 1960-talet från 0,5 % till 0,7 %. Utgifterna ökade räknat i fasta priser med ca 80 %. De stora utgifterna och de största anslagsökningarna gick till produktions- och distributionsfrämjande åtgärder.

Bland de reformer som kulturrådet nämner som viktiga är filmreformen år 1963, beslutet om radio- och TV-verksamhetens organisation år 1966 (prop. 1966: 136, SU 1966: 163, rskr 1966: 388), inrättandet av Institutet för rikskonserter år 1968 (prop. 1968: 45, SU 1968: 114, rskr 1968: 263) efter förslag av den år 1962 tillsatta konsertbyråutredningen samt inrättandet av regionmusiken år 1971 (prop. 1970: 31, SU 1970: 121, rskr 1970: 282). Under 1960-talet igångsattes vidare ett sektorsavgränsat utredningsarbete genom tillsättandet av 1965 års musei-

och utställningssakkunniga, litteraturutredningen och filmutredningen. Försöksverksamhet av stor omfattning förekom i anslutning till vissa utredningars arbete. I fråga om konsertbyråutredningen och musei- och utställningssakkunniga angavs i direktiven att det gällde behovet av att förbättra olika kulturarbetargruppers sysselsättningsmöjligheter, för de senare utredningarna gällde det mottagarnas möjligheter till kulturella aktiviteter.

Vissa förändringar i den statliga kulturorganisationen skedde under 1960-talet. Genom 1965 års departementsreform blev kulturområdet ett av ecklesiastikdepartementets sakområden. År 1970 fick det år 1964 inrättade teater- och orkesterrådet ansvaret för hela musikområdet och blev teater- och musikrådet.

Den kulturpolitiska debatten under den första hälften av 1960-talet handlade till stor del om hur institutionernas verksamhetsresurser skulle förbättras samt hur marknaden för konstnärliga produkter skulle breddas. Debatten under den senare delen av decenniet präglades bl. a. av kravet på jämlikhet i kulturen och behovet av ett vidare kulturbegrepp med kontakt och gemenskap som grund för insatserna.

Kulturarbetarnas möjligheter att påverka fördelningen av statliga stipendier och ersättningar förstärktes. Kulturarbetarorganisationernas fackliga agerande under senare hälften av 1960-talet präglades av författarnas krav på högre ersättning för biblioteksutlåningen och bildkonstnärernas krav på ökade stipendiemedel. Författarna krävde även förhandlingsrätt om ersättningen.

Kulturpolitiska programförklaringar av varierande omfattning har formulerats av de politiska partierna och vissa organisationer. Betydande samstämmighet föreligger i flera fall såsom i fråga om vikten av att bryta ekonomiska, sociala och geografiska barriärer på det kulturella området, ett ökat stöd till folkbildningsorganisationerna, stöd till fri skapande verksamhet samt en ökad lokal och regional förankring av kulturlivet.

5.2.3 Behovet av en ny kulturpolitik

Kulturrådet betonar vikten av att den kulturpolitiska planeringen sker med hänsyn till vissa bakgrundsfakta såsom uppgifter om hur människor disponerar sin fritid på olika aktiviteter, olika gruppers kulturella situation samt allmänna socio-ekonomiska förhållanden. Vissa grundläggande data redovisas.

Kulturrådet anser att för 1970-talet är en kulturpolitik av 1960-talets typ klart otillräcklig. En ny kulturpolitik som uppfyller de tidigare angivna kriterierna är nödvändig. Skälen för detta sammanfattar rådet på följande sätt.

1. Det saknas i dag definierade mål för samhällets kulturpolitiska insatser.

1961 års statliga handlingsprogram har förlorat sin betydelse som vägledning för kulturpolitiskt handlande. Därmed saknas i realiteten mål för den statliga kulturpolitiken. Det är nödvändigt med preciserade mål för att det skall bli möjligt att bedriva ett konstruktivt utvecklingsarbete inom kulturområdet. Mål behövs för att tillgängliga resurser skall utnyttjas rätt. Staten bör inte isolerat bestämma målen för den statliga kulturpolitiken. Varje kommun och landsting måste bestämma mål för de egna insatserna. Som utgångspunkt behövs mål för samhällets kulturpolitik.

2. Det saknas i dag metoder för att få till stånd en bred folklig kulturverksamhet.

Den statliga kulturpolitiken kan i fortsättningen inte som hittills vara inriktad på stöd till institutionerna och i synnerhet de centrala producerande institutionerna. Stödet till det fria skapandet har haft en underordnad betydelse. Kulturpolitiken har i alltför hög grad byggt på kulturdistribution i stället för kulturell aktivering. En genomgripande förändring måste ske i syfte att få till stånd en breddad folklig kulturverksamhet som når fler människor och som ger möjligheter till en ökad egen aktivitet.

3. Det saknas i dag en klar fördelning av ansvaret mellan de statliga och kommunala insatserna och det saknas också riktlinjer för samhällsorganens samverkan med organisationslivet.

Frånvaron av principer för samspelet mellan stat—kommun—organisationsliv är en stor brist som försämrar möjligheterna till en breddning av verksamheten. Organisationerna har en mer framträdande roll inom kulturområdet än inom andra samhällsområden. Staten har ett ansvar för att samverkan fungerar mellan de egna samt kommunernas, landstingens och organisationernas insatser. Samverkan mellan organ på kulturområdet och organ inom skolområdet, det sociala området samt andra områden fungerar dåligt. Den statliga kulturorganisationen är mot bakgrund av samverkansbehovet splittrad. Insynen i beslutsfattandet från alla berörda parter är bristfällig. Den kommunala kulturorganisationen fungerar inte tillfredsställande.

4. De ekonomiska resurserna för kulturpolitiska insatser är i dag otillräckliga och metoderna att prioritera bristfälliga.

De ekonomiska insatserna måste öka väsentligt om det skall bli möjligt att åstadkomma en breddad kulturverksamhet som når fler människor. Kulturområdet har hittills varit eftersatt. Bättre metoder krävs för att prioritera mellan krav på reformer både inom kulturområdet och i förhållande till andra områden. Nuvarande metoder ger inga garantier för att resurserna utnyttjas på bästa möjliga sätt.

5.2.4 Krav på en målformulering

Kulturrådet föreslår att statsmakterna fastställer allmänna mål för

samhällets kulturpolitik. Vissa allmänna krav bör uppställas på denna målformulering.

1. Målen bör avse hela samhällets (stat, landsting och kommuner) kulturpolitiska insatser.

De allmänna linjerna i fråga om såväl den statliga som den kommunala kulturpolitiken bör vara gemensamma. Riktlinjerna måste fastställas av statsmakterna. Målen blir bindande för statliga organ. Bestämmelser som gör målen helt bindande för annat än det statliga området bör inte utfärdas. Målen kan bli bindande för kommunerna endast på enskilda punkter genom statsbidragsvillkor. Målen bör kunna vara vägledande för kommunerna när de formulerar egna kulturpolitiska mål.

2. Målen bör omfatta kulturområdet i dess helhet.

Statsmakterna har ett ansvar för utvecklingen inom kulturområdet i dess helhet. Målen bör därför även avse de delar av kulturområdet som f. n. inte är föremål för direkta samhälleliga insatser. Inom dessa delar bör målen tjäna som allmän bedömningsgrund för avgöranden huruvida direkta samhälleliga insatser är påkallade.

3. Målen bör inrymma alla de viktigare motiven för samhällsinsatser.

Förutom de riktningsförändrande åtgärderna bör målen kodifiera de allmänna motiv för insatser som redan gäller och som bör fortsätta att gälla.

4. Målen bör gälla både de kortsiktiga och långsiktiga insatserna.

Målen bör vara så formulerade — så allmänna och vida och så pass högt ställda — att de är giltiga under längre tid. De kulturpolitiska målen måste kontinuerligt prövas mot bakgrund av föreliggande erfarenheter och förändras utifrån de ändrade förutsättningarna.

5. Målen bör formuleras så att det är möjligt att följa upp i vad mån de förverkligas.

5.2.5 Det kulturpolitiska området

Kulturrådet anser att det vida sociologiska kulturbegreppet är omöjligt att använda som utgångspunkt för en konkret kulturpolitisk reformverksamhet. Det är nödvändigt att utskilja ett speciellt område för de kulturpolitiska insatserna för att kulturpolitikens mål och medel på ett meningsfullt sätt skall kunna diskuteras. Avgränsningen är nödvändig bl. a. för att man skall kunna ange på vilka organ ansvaret ligger för samhällets åtgärder.

De kulturpolitiska insatserna måste samordnas med insatser inom andra områden. Kulturpolitiken bör ses som en del av samhällets miljöpolitiska åtaganden i stort till vilka bl. a. förs fysisk planering, samhällsservice, landskapsvård, utbildning samt frågor rörande arbetsmiljö och fritidsmiljö. Miljöpolitik och kulturpolitik är dock inte synonyma be-

grepp. Samordningen med andra områden förutsätter inte en vid avgränsning av det kulturpolitiska området utan främjas bäst genom att man söker ange i vilka avseenden en sådan samverkan bör ske. Det övergripande målet för kulturpolitiken måste utformas så att det överensstämmer med mål för samhällets åtgärder inom andra områden.

Samhällsåtgärder med en kulturpolitisk målsättning måste konkret kunna skiljas från åtgärder med en annan motivering. Avgränsningen av ett kulturpolitiskt område är nödvändig för att man skall veta var det samlade ansvaret för samhällsinsatser inom området ligger. Kulturrådet föreslår att till det kulturpolitiska området hänförs de konstnärliga uttrycksformerna, medier för kommunikation såsom press, radio och TV, verksamhet för bevarande av kulturarv samt en del av folkbildningsverksamheten (fri skapande gruppverksamhet och kulturförmedling). De kulturpolitiska insatserna bör inom varje konstart omfatta åtgärder för utbildning och åtgärder för skapande och spridning. De samhälleliga insatserna skall kunna omfatta alla genrer inom resp. konstart. Avgörande är behovet av insatser och prestationernas kvalitet. Att andra medier för kommunikation än de rent konstnärliga, bl. a. press, radio och TV, förs till det kulturpolitiska området beror inte på de konstnärliga inslagen i dessa medier utan på att det inte går att dra gränser mellan konstnärliga och publicistiska former för kommunikation.

Religion och religionsutövning lämnas utanför det kulturpolitiska området. Utbildningsväsendet räknas inte till det kulturpolitiska området eftersom det för detta område finns särskilda mål och medel och en bestämd ansvarsfördelning. Folkbildningsverksamhetens allmänna inriktning kan föras under de mål som föreslås för kulturpolitiken. Folkbildningsverksamheten har under senare år till stor del inriktats på vuxenutbildning som är en allt viktigare del av utbildningspolitiken. Den del av folkbildningsorganisationernas verksamhet som berörs av kulturrådet är fri skapande verksamhet och kulturförmedling. Hela folkbildningen kan f. n. inte föras till det kulturpolitiska området. Folkbildningsorganisationernas profil kan inte avgöras av en statlig utredning utan skall avgöras av folkbildningens egna organisationer.

Kulturpolitiken bör enligt kulturrådet på sikt ses som en del av en samlad kultur-, idrotts- och ungdoms- (-organisations) politik. En samordning och en mer samlad bedömning på alla nivåer av insatser för kultur- och fritidslivet är önskvärd och angelägen. Ett överförande av alla frågor rörande kultur och fritid till ett departement är önskvärd.

5.2.6 Målen för samhällets kulturpolitik

Kulturrådet föreslår att statsmakterna för samhällets kulturpolitik fastställer dels ett övergripande mål som är av allmän natur, dels sju

mer konkreta delmål. Det övergripande målet anknyter till värderingar med tillämpning inom flera samhällsområden. Delmålen är relativt oberoende av varandra och får ses som medel som samverkar för att det övergripande målet skall förverkligas. Utöver förslagen till formulering av målen utvecklar rådet i åtföljande motiveringar de närmare övervägandena bakom formuleringsförslagen. Rådet redovisar vidare under delmålen och med utgångspunkt i dessa ett antal förslag och rekommendationer som förs fram senare i betänkandet.

Kulturrådet föreslår följande övergripande mål för kulturpolitiken: Kulturpolitiken skall medverka till att skapa en bättre samhällsmiljö och bidra till jämlikhet.

Som delmål för kulturpolitiken föreslår kulturrådet att följande skall gälla.

Verksamheten och beslutsfunktionerna inom kulturområdet skall i ökad utsträckning decentraliseras (decentraliseringsmålet).

De kulturpolitiska åtgärderna skall samordnas med samhällets insatser inom andra områden och differentieras med hänsyn till olika gruppers förutsättningar och behov (samordnings- och differentieringsmålet).

De kulturpolitiska åtgärderna skall utformas så att de kan förbättra kommunikationen mellan olika grupper i samhället och ge fler människor möjlighet till kulturell verksamhet (gemenskaps- och aktivitetsmålet).

Kulturpolitiken skall medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas (yttrandefrihetsmålet).

Kulturpolitiken skall möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse (förnyelsemålet).

Kulturpolitiken skall garantera att äldre kultur tas till vara och levandegörs (bevarandemålet).

Samhället har ett övergripande ansvar för att främja mångsidighet och spridning av kulturutbudet och för att minska eller hindra den negativa verkan som marknadsekonomin kan medföra (ansvarighetsmålet).

5.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande Ny kulturpolitik

5.3.1 Behovet av en ny kulturpolitik

Kulturrådets uppfattning att det behövs en ny kulturpolitik delas av de remissinstanser som närmare berör frågan, t. ex. *UKÄ, SÖ, statens ungdomsråd, några länsstyrelser, Landstingsförbundet, ett antal kommuner, Svenska museiföreningen, Konstfrämjandet, ABF, LO, Centerns ungdomsförbund* och *Unga Örnars riksförbund.*

Några remissinstanser invänder dock mot skälet att det i dag saknas metoder för att få till stånd en bred folklig kulturell verksamhet. *ABF* framhåller att det faktum att den statliga kulturpolitiken i dominerande grad varit och är inriktad på stöd till institutioner och i synnerhet centralt producerande organ inte är liktydigt med att det saknas andra kanaler och möjligheter. *LO* erinrar om studieförbundens verksamhet och anser i likhet med *ABF*, *Konstfrämjandet* och *Unga Örnars riksförbund* att vad som begränsat effekterna av förbundens insatser är de mycket knappa medel som stått till förfogande. Nya metoder bör självklart utvecklas för att få hittills utanförstående grupper delaktiga i ett aktivt kulturengagemang. LO ser dock detta huvudsakligen som ett problem att fördela de ekonomiska resurserna mellan å ena sidan institutionerna och å andra sidan organisationslivet, där metoderna för att åstadkomma en bred, folklig, kulturell verksamhet redan existerar. *SÖ* och *statens ungdomsråd* som delar kulturrådets uppfattning i denna fråga betonar folkrörelsernas och särskilt studieförbundens betydelse för förverkligandet av en ny kulturpolitik.

ABF anser att ett ytterligare skäl för en ny kulturpolitik utöver de av kulturrådet redovisade är att den hittills förda kulturpolitiken ensidigt har främjat den västerländska kulturen och bortsett från kulturmönster och kulturliv i andra delar av världen.

Några remissinstanser berör i detta sammanhang kultursektorns beroende av andra samhällsområden. *SÖ* erinrar om de genomförda skolreformernas betydelse för en bredare kulturverksamhet och betonar samspelet med insatserna inom utbildningsväsendet. *LO* och *ABF* understryker att kulturpolitiken inte kan formas oberoende av samhällets politik i övrigt. Reformer på kulturområdet får begränsad effekt om inte människornas villkor i övrigt förändras.

5.3.2 Allmänna krav på en ny målformulering

Kulturrådets uppfattning att statmakterna bör fastställa allmänna mål för kulturpolitiken samt att målen bör gälla hela samhällets kulturpolitiska insatser delas i allt väsentligt av bl.a. *organisationskommittén för regionmusiken, statskontoret, några länsstyrelser, filmutredningen, organisationskommittén för högre musikutbildning, Svenska kommunförbundet, några kommuner, Institutet för rikskonserter, Skådebanan* och *LO*.

Vissa remissinstanser gör dock en markering beträffande målens giltighet för kommuner och landsting. *Svenska kommunförbundet* betonar sålunda att den kommunala kulturverksamheten bör utformas så att man bland annat bevarar och främjar lokal och regional särart. Denna anknytning till lokala särdrag anser förbundet vara ett viktigt delmoment i kulturpolitiken och påpekar att centralt fastställda mål lätt kan få till följd att den lokala anpassningen försummas om målformu-

leringarna upplevs som bindande. Samma synpunkter förs också fram av *länsstyrelsen i Södermanlands län* och av *flera kommuner.*

Kulturrådets uppfattning att målen bör omfatta kulturområdet i dess helhet delas av de instanser som berör frågan.

Beträffande kravet på att det bör vara möjligt att följa upp i vad mån målen förverkligas framhåller *LO* och *organisationskommittén för regionmusiken* att en förutsättning för att samhällets kulturpolitik skall kunna bli ett medel för en samhällsförändring är att målen formuleras så precist att det blir möjligt att göra en fortlöpande utvärdering av resultatet.

5.3.3 Förslag till bestämning av det kulturpolitiska området

Att kulturrådet avgränsar ett kulturpolitiskt område men inte definierar kulturbegreppet accepteras av bl. a. *statskontoret, ett par kommuner, LO, Klys* och *Sveriges författarförbund.*

ABF, som anser att kultur och kulturpolitik inte kan avgränsas från andra delar av vårt samhällsliv, finner kulturrådets metod nödvändig för att det ska bli möjligt att konkretisera samhällets åtgärder. *Studieförbundet Vuxenskolan* har en liknande inställning. *Sveriges kyrkliga studieförbund* anser avgränsningen lämplig från vissa synpunkter men anser samtidigt att kulturrådet i sina resonemang utgår från ett alltför vitt kulturbegrepp. *Sveriges Radio* anser att sambandet mellan det vida kulturbegrepp som kulturrådet redovisar och det smalare kulturpolitiska området är otillräckligt belyst.

Flera av de remissinstanser som uttryckligen accepterat kulturrådets metod, liksom många remissinstanser som inte kommenterat metodfrågan, har kritiska synpunkter på hur avgränsningen av det kulturpolitiska området gjorts.

SÖ finner avsaknaden av en definition av kulturbegreppet besvärande. En avgränsning av det kulturpolitiska området och en prioritering av samhällets insatser förutsätter ett ställningstagande till kulturbegreppets innehåll och omfång. Det sociologiska/etnografiska kulturbegreppet bör bestämma kulturpolitikens position i en samhällelig reformpolitik. Denna syn måste bli vägledande för avgränsningen av det kulturpolitiska området som då blir vidare än det av kulturrådet föreslagna. *Statens konstråd* och *Konstakademien* anser att utan en grundläggande definition av kulturbegreppet riskerar avgränsningen av det operativa området att bli för snäv.

Ingen av de remissinstanser som efterlyst en definition av kulturbegreppet har formulerat någon sådan. *SÖ* hänvisar dock till det sociologiska/etnografiska kulturbegrepp som kulturrådet i korthet refererat.

Avgränsningen av det kulturpolitiska området berörs av ett relativt stort antal remissinstanser.

Avgränsningen accepteras i allt väsentligt av bl.a. *statskontoret, riks-*

antikvarieämbetet och statens historiska museum, statens planverk, några länsstyrelser, ett antal kommuner, handikapputredningen, Samfundet för hembygdsvård och *Moderata ungdomsförbundet. TCO* anser att den avgränsning som gjorts är försvarbar från administrativ synpunkt men att den bör kompletteras med mer preciserade förslag till åtgärder för en breddad kulturpolitisk verksamhet inom hela undervisningsväsendet. *ABF* vill tillämpa en vidare gränsdragning men bedömer kulturrådets förslag i betänkandet utifrån den gränsdragning rådet gjort. ABF behandlar dock i sitt yttrande medier för kommunikation endast i deras egenskap av kanaler för konstnärliga uttrycksformer.

En rad remissinstanser kritiserar avgränsningen. I ett par fall betraktas gränsen som alltför vag med risk för att området blir för vittomfattande. Uppfattningen att området är för snävt avgränsat är dock helt dominerande bland de kritiska instanserna. Områden som enligt dessa bör tillföras det kulturpolitiska området är utbildningsväsendet, folkbildningen i dess helhet, ungdoms-, idrotts- och friluftsfrågor, religion och livsåskådningsfrågor, vissa typer av forskning samt vissa miljö- och samhällsplaneringsfrågor.

Några remissinstanser lämnar allmänna synpunkter på avgränsningsfrågan. *Institutet för rikskonserter* anser kvalitetsfrågan otillräckligt behandlad. I övrigt finner Rikskonserter avgränsningen snäv vilket gör att man riskerar att fastna i etablerade förhållanden. *Svenska kyrkans studieförbund* saknar estetiska överväganden och kvalitetskriterier samt noterar att kulturen enbart getts rollen av medel för vissa övergripande värden och mål i samhället. Kulturens värde i sig borde ha behandlats och hävdats. *SAF* anser att det övergripande mål för kulturpolitiken som kulturrådet formulerat innebär att det är omöjligt att bestämma vad som ska hänföras till kulturområdet eller inte. De kulturpolitiska insatserna kan då i praktiken gälla alla företeelser i samhället.

Den mest diskuterade avgränsningen är den mellan det kulturpolitiska området och utbildningsväsendet. En rad remissinstanser finner kulturrådets avgränsning mot och behandling av utbildningsområdet otillfredsställande. Hit hör bl.a. *SÖ, teater- och musikrådet, dramatiska institutet, några länsstyrelser, organisationskommittén för högre musikutbildning, Konstakademien, Sveriges Radio, några studieförbund* och *Klys*. SÖ anser att utbildningsväsendet är en viktig kulturpolitisk faktor och finner det olyckligt att dess roll i den framtida kulturpolitiken inte diskuterats. SÖ betonar vikten av att utbildningsväsendets insatser planeras in i ett kulturpolitiskt samspel. Liknande formuleringar som snarare för tanken till ett intensifierat samspel och samarbete än till en totalintegration inom ett utvidgat kulturpolitiskt område förekommer hos de flesta av de tidigare nämnda remissinstanserna.

Några remissinstanser berör särskilt den högre konstnärliga utbildningen. *Teater- och musikrådet* och *dramatiska institutet* anser det

olyckligt att den högre konstnärliga utbildningen ställts utanför kulturrådets förslag.

Ett annat område som blir föremål för relativt många remisskommentarer är folkbildningen. *SÖ* anser det varken rimligt eller möjligt att dela in folkbildningen i en »utbildnings»- och en »kultur»-del. SÖ uttalar sig dock inte närmare om hur avgränsningen mot resp. samspelet med kultur-, folkbildnings- och utbildningsområdena bör ske. *Teater- och musikrådet* finner uppdelningen av studieförbundens verksamhet ohållbar och anser det betänkligt om folkbildningssektorn skjuts över till utbildningsväsendet och inte får spela en central roll i kulturpolitiken. Andra remissinstanser som inte heller vill se en delning av folkbildningssektorn är *statens ungdomsråd, ett antal länsstyrelser, några kommuner, Landstingsförbundet, Konstakademien, ABF, Folkuniversitetet, KFUK—KFUM:s studieförbund, Studieförbundet Vuxenskolan* och *LO*.

Några remissinstanser berör särskilt folkhögskolans ställning. *SÖ* anser att folkhögskolan är en integrerad del av folkbildningsarbetet samt att kulturrådet därför borde ha analyserat folkhögskolans arbetsmöjligheter och framlagt förslag om förbättringar på olika punkter. Andra remissinstanser som också markerar folkhögskolans plats inom folkbildningen och dess roll som lokala och regionala kulturhärdar är *teater- och musikrådet, Landstingsförbundet, Folkbildningsförbundet* och *några studieförbund*.

Några remissinstanser vill föra folkrörelserna i dess helhet, inte bara studieförbunden, till kulturområdet. Folkrörelserna har enligt *LO* en klart kulturstimulerande funktion. De är också ett av de främsta medlen för förmedling av kulturupplevelser och kulturaktiviteter till folkgrupper som känner främlingskap eller osäkerhet inför kulturinstitutionerna. Också *statens ungdomsråd* vill föra folkrörelserna till det kulturpolitiska området.

Statens ungdomsråd efterlyser en samlad kultur- och fritidspolitik och vill därför föra samman hela folkbildningen och övriga folkrörelser med det kulturpolitiska området. Ungdomsrådet pekar särskilt på betydelsen av denna integration för ungdomsarbetet. Liknande synpunkter framförs av *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, SÖ* samt *Göteborgs* och *Malmö kommuner*. Göteborgs kommun framhåller att de senaste årens utveckling i riktning mot en helhetssyn på kultur- och fritidsområdet gör det föga meningsfullt att avgränsa det kulturpolitiska området på det sätt kulturrådet föreslår. *ABF* anser att ungdomsverksamhet bör föras till det kulturpolitiska området medan *Unga Örnars riksförbund* anser att barn- och ungdomsorganisationernas förhållande till det kulturpolitiska området behöver utredas.

Flera remissinstanser invänder mot att religionen inte inrymts inom det kulturpolitiska området. *Sveriges kyrkliga studieförbund* finner

avgränsningen mot religionen betänklig. Förbundet anser liksom *Göteborgs kommun* att till religionsutövningen näraliggande områden som t.ex. musikverksamheten inom kyrkor och samfund är knapphändigt behandlade. *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund* och *Svenska kyrkans kulturinstitut* anser att studier och debatt av livsåskådningsfrågor hör hemma inom det kulturpolitiska området.

Massmediefrågorna tas upp av några remissinstanser. *Sveriges författarförbund* anser att man bör se kulturen och dess yttringsformer som en kommunikationsprocess varvid budskapets art och kommunikationsprocessen bör hållas isär. Att olika medier för kommunikation hänförs till det kulturpolitiska området skapar lätt oklarheter. Förbundet saknar vidare ett uttryck för en nödvändig växelverkan i kommunikationsprocessen vilket tillsammans med formuleringen "konstnärliga uttrycksformerna" lätt leder till ett ensidigt satsande på de etablerade konstarterna. *KF* anser att om avgränsningen av det kulturpolitiska området skall fylla en så praktisk funktion som en bestämning av ansvarsområdet för det nya kulturrådet kan det inte generellt omfatta medier för kommunikation.

Statens humanistiska forskningsråd tar upp avgränsningen mot vetenskap och forskning. Rådet anser att det är av avgörande betydelse för kulturlivets vitalitet att administrativa gränser inte hindrar fria och vidsträckta kontakter mellan vetenskap och forskning, utbildningsområdet och det kulturpolitiska området. *Naturhistoriska riksmuseet* och *Svenska museiföreningen* anser att både miljöpolitiken och kulturpolitiken måste vila på en gemensam grund av forskning och information där skiljelinjer mellan naturhistoriskt och kulturhistoriskt inte kan dras. Detta förutsätter en helhetssyn på museernas verksamhet.

Flera remissinstanser anser att kulturrådet genom sin avgränsning inte täckt in frågor om kulturmiljön dvs. kulturminnesvård, hembygdsrörelsens verksamhet och landskapsvården, vilket bort ske. Den uppfattningen framförs bl.a. av *humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet, länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns hembygdsförbund* och *Föreningen Heimbygda. Kommerskollegium* anser att frågorna om arbets- och boendemiljön bör ges större utrymme i kulturpolitiska sammanhang. *Konstakademien* finner den miljöskapande konsten och arkitekturen bortglömd. *Centrumbehandlingarna* framhåller i sitt gemensamma yttrande med skärpa att den kulurpolitiska syn som målen ger uttryck för också måste gälla exempelvis skolan, vårdinstitutioner, fängelser och liknande. Den bör också omfatta samhällsplaneringen och utformningen av den yttre miljön.

Kulturrådet förutsätter ett ökat samarbete och en bättre samordning i framtiden mellan det kulturpolitiska området och andra samhällsområden. Några remissinstanser redovisar sådana tanke-

gångar i diskussionen om en utvidgning av det kulturpolitiska området. Ytterligare några remissinstanser berör de rena samarbetsfrågorna. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* anser att uppgiften att finna fungerande samverkansformer med andra samhällsområden blir en av de viktigaste uppgifterna för det föreslagna kulturdepartementet och kulturrådet. Samspelet med samhällsplaneringen i vid bemärkelse tas upp av flera remissinstanser som *statens handikappråd, handikapputredningen* och *Landstingsförbundet. Statens planverk, länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Svenska slöjdföreningen* tar upp information och opinionsbildning i planfrågor och miljöfrågor som ett exempel på samarbetsfrågor. Behovet av ett samspel mellan kulturpolitik och socialpolitik tas upp av *socialstyrelsen, statens handikappråd* och *handikapputredningen.* Flera remissinstanser som godtar kulturrådets avgränsning mot utbildningsväsendet betonar behovet av ett intimt samspel med utbildningspolitiken.

Svenska filminstitutet framför en avvikande uppfattning i fråga om samspelet mellan kulturområdet och andra områden. Institutet anser att om alltför stor tyngdpunkt läggs vid kulturområdets samband med andra områden riskerar man att väsentliga delar av kulturpolitiken styrs av om inte irrelevanta så dock i varje fall perifera hänsynstaganden.

5.3.4 Det övergripande målet för samhällets kulturpolitik

Behovet av ett övergripande mål behandlas av ett fåtal remissinstanser. *Sveriges Radio* anser att en allmän målangivelse för kulturpolitiken är nödvändig och menar att även om målet både blir omfattande och allmänt hållet kan det spela en viktig roll som riktningsangivare och som prioriteringsinstrument. *Svenska filminstitutet* däremot anser att målsättningarna för kulturverksamheten inte bör formuleras utanför kultursektorn utan av det fria kulturarbetet självt.

Det övervägande flertalet av remissinstanserna tar upp och godtar uttryckligen förslaget till formulering av det övergripande målet. Några instanser som *SÖ, Musikaliska akademien, Sveriges kyrkliga studieförbund, Sveriges Radio* och *SACO* instämmer i formuleringen men påpekar samtidigt att den är vag och allmänt hållen.

Några remissinstanser anser att det krävs preciseringar av begreppen bättre samhällsmiljö och jämlikhet i målformuleringen.

Studieförbundet Medborgarskolan finner det föga meningsfullt att diskutera kulturpolitikens betydelse för jämlikheten i samhället. Att uppleva kultur är innerst inne mindre en fråga om jämlikhet än om att utveckla de individuella möjligheterna. *Moderata ungdomsförbundet* menar att begreppet »jämlikhet» är alltför oprecist för att fungera som målsättning. Om syftet är en nivellering motsätter sig förbundet detta.

Målet bör vara att stimulera valfrihet och mångfald, inte att befrämja centralisering och likriktning. *ABF* tar upp jämlikhetsbegreppet i ett mera principiellt resonemang och konstaterar att det nu är de välutbildade, högavlönade och i andra avseenden priviligierade grupperna som har de största förutsättningarna att ta del av kulturutbudet medan en lång rad grupper som lever under ogynnsamma ekonomiska och sociala betingelser har små eller inga möjligheter till delaktighet och valfrihet i kulturlivet. Ojämlikheten kommer att bestå så länge väsentliga delar av produktion och verksamhet inom kulturområdet lämnas åt de fria marknadskrafterna. Samhället kan därför inte nöja sig med att i liberal anda endast ställa resurser till förfogande utan insatserna måste styras så att de når ut till de kulturellt eftersatta grupperna. Jämlikhet är inte bara en fråga om formella möjligheter utan måste innebära reella förutsättningar efter varje grupps eller individs speciella behov och förutsättningar. Liknande uppfattningar utvecklas av bl.a. *LO, Sveriges socialdemokratiska undgomsförbund* och *Unga Örnars riksförbund.*

KF understryker att om den övergripande målformuleringen skall kunna bli riktningsgivande måste begreppen »bättre samhällsmiljö» och »jämlikhet» preciseras. Kulturpolitiken bör ses som ett led i konsumentpolitiken. Från mottagar- eller konsumentsynpunkt måste samhällets kulturpolitiska ansvar då det gäller att bidra till ökad jämlikhet innebära att stödja ett kvalitativt tillfredsställande utbud, att understödja distributionen av detta utbud till de hittills eftersatta grupperna samt att medverka till att de grupper som av ekonomiska, sociala, utbildningsmässiga eller andra skäl inte har förmånen av estetisk kvalitetsmedvetenhet får möjlighet att utveckla sin förmåga till uppfattning av konstnärliga kvaliteter.

Förslag till omformulering av det övergripande målet läggs fram av några remissinstanser.

Konstakademien anser att det övergripande målet kan formuleras mera energiskt och föreslår följande: »Kulturpolitikens mål är en god samhällsmiljö, där jämlikhet råder.» *Konstfrämjandet* menar att till den av kulturrådet föreslagna formuleringen bör läggas formuleringar som tar upp olika konstarters verkan i sig, nämligen att bidra till ökad insikt om livet och människornas situation. Utan ett sådant tillägg berör det övergripande målet endast i och för sig önskvärda andrahandsverkningar av kulturell verksamhet men inte kulturens direkta innehåll. *Svenska filminstitutet* anser att om ett behov föreligger att formulera ett övergripande mål bör ett sådant mål vara att starkt stödja de dynamiska krafterna inom kulturlivet varvid begrepp som innovation och konstnärlig kvalitet bör stå i centrum. Det är orimligt att varje kulturpolitiskt beslut skall syfta till en bättre samhällsmiljö eller en ökad jämlikhet. Detta kan inte vara ett övergripande mål men väl ett viktigt

delmål för kulturpolitiken. *Klys* föreslår att målformuleringen ändras så att uttrycket »bidra till jämlikhet» ersätts av »syfta till jämlikhet». Klys menar att denna något mer bindande formulering innebär ett minimiåtagande för de statliga insatserna.

Moderata samlingspartiets kvinnoförbund anser att det övergripande målet för samhällets kulturpolitik bör vara: »Människans valfrihet, kulturens frihet och kvalitet.» Förbundet tillbakavisar varje form av styrning av kulturen och menar att frågan inte penetrerats tillräckligt under yttrandefrihetsmålet. Kulturens frihet tillhör de övergripande målen för samhällets kulturpolitik liksom att upprätthålla en kvalitetsprincip. Angreppen på den kvalitativt högtstående kulturen utgår enligt förbundet från ett bakvänt jämlikhetsresonemang. Decentralisering och stöd till amatöristisk verksamhet är nödvändiga insatser men de får inte ställas i motsatsförhållande till det yrkesmässiga kulturskapandet som ytterst är inriktat på att ge vanliga enskilda människor kulturupplevelser av god kvalitet.

Utan att föreslå omformuleringar diskuterar ett antal remissinstanser ytterligare punkter som de anser bör ingå i det övergripande målet.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, dramatiska institutet, centrumbildningarna i gemensamt yttrande, Operan, Institutet för rikskonserter, Göteborgs stadsteater, SACO, Svenska teaterförbundet och *Teatrarnas riksförbund* föreslår att yttrandefriheten skall ses som ett övergripande mål. Ett antal remissinstanser diskuterar kvaliteten i den kulturella verksamheten och menar att detta är ett grundläggande krav i de kulturpolitiska satsningarna.

Centrumbildningarna i gemensamt yttrande anser att kampen mot den kommersiella kulturen bör vara det övergripande målet för samhällets kulturpolitik.

Sveriges författarförbund påpekar att det måste klargöras att målformuleringen avser kulturpolitikens innehåll och inte kulturens. Varje försök att fastställa enstaka kulturyttringars roll eller betydelse i samhället innebär en risk för missbruk. Statsmakterna bör mycket tydligt uttala att tolkningar av målet som om det avsåg kulturens innehåll inte är tolerabla. Förbundet har inget att invända mot målet om det förstås strikt efter ordalydelsen.

Ett stort antal remissinstanser kommenterar motiveringarna som följer efter målformuleringen.

Kulturpolitikens samspel med andra miljöpolitiska åtgärder understryks av ett stort antal remissinstanser. *Socialstyrelsen* påpekar att den i sitt planerings- och utvecklingsarbete i allt större omfattning tillämpat en helhetssyn på människan och hennes livsvillkor. Styrelsen ser på kulturrådets betänkande med stor tillfredsställelse och instämmer i det övergripande målet och delmålen.

Statens planverk, bostadsstyrelsen och *AMS* poängterar kopplingen

av kulturpolitiken till andra miljöpolitiska insatser. Flera *länsstyrelser* instämmer i att kulturpolitiken måste ses som en del av samhällets miljöpolitiska engagemang i stort varvid också sambandet med regionalpolitiken betonas. Några länsstyrelser menar att länsstyrelserna i ökad omfattning bör ta upp kulturfrågorna i det allmänna regionala planeringsarbetet.

Vikten av att bryta de kulturella orättvisorna mellan olika grupper samt behovet av att rikta insatserna till de eftersatta grupperna understryks av ett stort antal remissinstanser. Många instanser ser detta som ett grundläggande krav på kulturpolitiken.

Några remissinstanser diskuterar kulturrådets uppfattning att det demokratiska inflytandet över kulturpolitiken inte får innebära att kulturens innehåll styrs. *Göteborgs universitets humanistiska fakultet* påpekar att val och prioriteringar alltid måste göras i de anslagsfördelande organen och att detta i sig medger styrning. *Göteborgs* och *Lysekils kommuner* samt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* menar att det demokratiska inflytandet över kulturområdet måste ha samma former som för andra områden. De två kommunerna anser att i fråga om kommunala institutioner måste garantier skapas mot ensidighet och monopolställning. Länsstyrelsen anser inte att politiskt ansvar för kulturell verksamhets inriktning och innehåll behöver utgöra hinder för samhällskritik och debatt. *ABF* konstaterar att kulturrådet avstått från att analysera konsekvenserna av formuleringen. Den styrning av kulturutbudet som kännetecknar marknadsekonomin kan inte vara förenlig med de föreslagna målen för kulturpolitiken. Marknadsekonomin ger inte heller åt kulturarbetarna frihet i fråga om kulturens innehåll. Frihet åt konstskaparna är emellertid inte tillräcklig. Distributörernas och mottagarnas frihet är enligt förbundet minst lika angelägen.

5.3.5 Decentraliseringsmålet

Det övervägande antalet remissinstanser behandlar decentraliseringsmålet. Kommentarerna är med få undantag positiva. Inga förslag till annan formulering förs fram.

Allmänna synpunkter i anslutning till målformuleringen redovisas av ett antal remissinstanser.

Flera instanser som *organisationskommittén för regionmusiken, ett antal länsstyrelser, Författarcentrum, Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Folkbildningsförbundet* och *Centerns ungdomsförbund* anser att decentraliseringsmålet och de praktiska konsekvenserna härav är av central betydelse i den framtida kulturpolitiken. *Organisationskommittén för regionmusiken* ifrågasätter om inte decentraliseringsmålet är överordnat övriga delmål. *Konst-*

främjandet, Svenska filminstitutet och *KF* däremot menar att decentralisering mera bör ses som ett medel för att nå det övergripande målet än som ett mål i sig.

Svenska filminstitutet, Moderata ungdomsförbundet och *Teatrarnas riksförbund* instämmer i kulturrådets betoning av vikten av decentralisering inom kulturområdet men ifrågasätter om inte förslagen i vissa avseenden innebär en centralisering. *LO* anser att en decentralisering som tar sikte på jämnare fördelning mellan olika landsdelar och grupper i tillgången till kulturaktiviteter förutsätter en stark samhällsmakt.

Synpunkterna i motiveringen efter förslaget till målformulering kommenteras av många remissinstanser.

AMS samt ett *antal länsstyrelser* instämmer i kulturrådets uppfattning att kulturpolitiken bör ses som en del i regionalpolitiken. *AMS* påpekar att en decentralisering bidrar till att skapa väldifferentierade regioner i kulturellt avseende vilket är önskvärt då arbetskraftens val av bostads- och arbetsort inte bara är beroende av sysselsättningsmöjligheterna utan bl.a. också av den kulturella service som erbjuds.

Vikten av att staten ikläder sig ett ekonomiskt ansvar för utvecklingen av den kulturella verksamheten i olika regioner betonas av *länsstyrelsen i Uppsala län, några kommuner, landstinget i Västernorrlands län, TCO* och *SACO. Länsstyrelsen i Uppsala län* vill skärpa statens ansvar till att garantera att ett likvärdigt kulturutbud med viss miniminivå utvecklas och hålls vid makt över hela landet. *Sveriges författarförbund* poängterar att lokala eller regionala finansieringsproblem kan hämma en utveckling inom olika kultursektorer. Detta kan bara förhindras genom att statsmakterna lagfäster den decentraliserade ansvarsfördelningen inom hela kulturområdet, ekonomiskt stöder denna decentralisering, garanterar de lokala och regionala kulturinstitutionernas karaktär och frihet samt noga följer att uppgifterna fullföljs på ett sådant sätt att alla delar av landet blir försörjda.

De centrala institutionernas roll vid en ökad decentralisering tas upp av bl. a. *Operan* och *Studieförbundet Medborgarskolan* som understryker att de stora teaterscenerna måste få arbeta vidare på gynnsamma villkor. En i och för sig värdefull decentralisering får inte medföra en uttunning och kvalitetsförsämring av verksamheten vid nu verksamma institutioner. *Institutet för rikskonserter* framhåller att en förutsättning för att institutet skall kunna släppa sitt direkta regionala ansvar är att kommuner och landsting både organisatoriskt och verksamhetsmässigt kraftigt bygger ut sin verksamhet på kulturområdet. *Nordiska museet* anser att förslaget att vissa av Riksteaterns och Rikskonserters uppgifter bör föras över till regionala organ i princip skall gälla alla samhällsorgan med uppgifter liknande dem de två riksorganen har.

Vikten av en decentralisering av radions och televisionens produk-

tionsresurser poängteras av *några länsstyrelser, utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet, Institutet för rikskonserter, Studieförbundet Vuxenskolan* och *TCO. Sveriges Radio* framhåller att en decentralisering i betydelsen fasta produktionsanläggningar utanför storstadsområdena bör ske för att företaget inte skall etablera ett faktiskt produktionsmonopol. En fortsatt decentraliserad kulturaktivitet kommer att vidga det programunderlag som företaget vill utnyttja.

Svenska kommunförbundet konstaterar att för att få till stånd en reell kulturspridning är det nödvändigt att planering, beslutsfattande och verkställighet så långt som möjligt förläggs till lokal nivå. Kommunerna måste således även i fortsättningen bära ett huvudansvar för kulturpolitikens utformning och för kulturaktiviteternas spridning till olika grupper i samhället. Vikten av en decentralisering av den kulturella verksamheten inom regioner och kommuner understryks av bl. a. *flera länsstyrelser.*

Statens ungdomsråd, Svenska kommunförbundet, ABF, LO, HSB och *Sveriges kristna socialdemokraters förbund* menar att i decentraliseringssträvandena bör också ingå att ge folkrörelser och andra organisationer ökade resurser till verksamhet inom kulturområdet. *LO* anser att dessa organisationer genom att de får ett eget ansvar kan ta på sig nya uppgifter och skapa en mångfald och variation i aktiviteterna efter olika gruppers intressen, idéer och behov. Detta leder också till en bredare folklig förankring av beslutsfunktionerna. *Svenska kommunförbundet* betonar värdet av att kulturverksamheten i kommunerna på olika sätt förankras i det lokala förenings- och organisationslivet.

5.3.6 Samordnings- och differentieringsmålet

Kulturrådets förslag till ett samordnings- och differentieringsmål bemöts positivt av det relativt stora antal instanser som behandlar frågan.

Inga förslag till omformulering av delmålet förs fram. *Konstakademien* och *Svenska filminstitutet* anser dock att samordning och differentiering av åtgärder bör ses som medel och inte som mål i kulturpolitiken.

En rad remissinstanser kommenterar de synpunkter som redovisas i motiveringen efter målformuleringen.

Socialstyrelsen, statens ungdomsråd, ett *antal länsstyrelser, ABF, TCO, SACO* och *LO* framhåller på samma sätt som kulturrådet vikten av att de kulturpolitiska insatserna samordnas med åtgärder inom andra områden bl.a. genom samarbete på planeringsstadiet. *Socialstyrelsen* understryker att de olika administrativa organen för kulturplanering på olika nivåer bör få möjlighet till och ha skyldighet att direkt samverka med kommunernas sociala organ och de kommunala

handikappråden. *SACO* understryker vikten av att kulturnämndernas ställning stärks i kommunerna.

LO framhåller att kulturpolitiken måste ingå som ett led i en samlad politik och samordnas med bl.a. arbetsmarknadspolitik, utbildnings- och socialpolitik och samhällsplanering. Den ojämlikhet som råder inom kulturlivet och som i hög grad drabbar de grupper organisationen företräder kan endast till en del undanröjas genom kulturpolitiska åtgärder. Den bristande jämlikheten har sin orsak i förhållanden inom arbetslivet och samhällslivet i övrigt och kräver därför insatser inom flera områden.

Några remissinstanser som *Svenska filminstitutet, Studieförbundet Medborgarskolan, LO, Konstnärernas riksorganisation* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* understryker att samordningen inom kulturområdet inte får leda till en utslätning av det kulturella utbudet så att olika uppfattningar, idéer och konstnärliga uttrycksmedel försvinner. *LO* menar att dessa olikheter är omistliga för ett demokratiskt kulturliv.

Behovet av differentiering av de kulturpolitiska insatserna samt kulturrådets exempel på olika grupper för vilka differentierade åtgärder är angelägna behandlas av ett antal remissinstanser.

ABF konstaterar att kulturrådet inte närmare beskrivit arten av de differentierade åtgärderna och inte heller lagt fram förslag om särskilda ekonomiska resurser. Förbundet framhåller att om differentierade åtgärder skall ge betydelsefulla resultat krävs ekonomiska resurser till skolning av medarbetare, ordentlig organisation lokalt och ofta en relativt dyrbar informationsteknik. Liknande synpunkter för *Skådebanan* fram. *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* understryker att en förutsättning för differentierade åtgärder är att kunskaperna om vad som hindrar människor från att tillgodogöra sig kulturupplevelser ökas. Vikten av att särskilda ågärder vidtas för de i kulturellt avseende eftersatta grupperna framhålls av flera remissinstanser bl.a. *SÖ, statens ungdomsråd, ABF, LO* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.* ABF och LO framhåller vid flera tillfällen att det är insatser för dessa grupper som bör prioriteras bland de kulturpolitiska åtgärderna. *Moderata ungdomsförbundet* instämmer i att en differentiering bör ske men understryker att en ökad satsning på de kulturpassiva inte får medföra att de redan kulturaktivas intressen negligeras.

SÖ, statens invandrarverk, Författarcentrum och *Invandrarnas kulturcentrum* anser att kulturrådet försummat invandrarna och deras speciella problem i sina förslag. *SÖ* anser att invandrargrupperna måste tillförsäkras möjligheter att utveckla sin kulturella särart samtidigt som insatserna inriktas på att rasera barriärerna mellan svenskar och invandrare samt inhemska minoriteter bl.a. genom gemensamma aktivi-

teter. Liknande uppfattningar förs fram av *Svenska institutet, ABF* och *KFUK—KFUM:s studieförbund. Statens invandrarverk* konstaterar att förslagen till mål för kulturpolitiken inte strider mot de mål som formulerats för samhällets insatser för invandrare. Vad som krävs är en precisering och konkretisering av de kulturpolitiska målen för insatserna för invandrargrupperna. Verket påpekar att det är viktigt att stödåtgärder sätts in i början av invandrarnas vistelse i landet för att bidra till att upprätthålla den kulturella aktiviteten och bevara de etniska särdragen. Den kulturella verksamhet som bedrivs i invandrarnas egna organisationer bör därför ges starkare stöd. Invandrarverket påpekar också att invandrarnas medinflytande i den föreslagna kulturorganisationen bör säkerställas. De föreslagna målen är enligt *invandrarutredningen* fullt tillämpbara också för invandrarnas och de språkliga minoriteternas kulturproblem. Dessa problem kan emellertid inte lösas enbart inom ramen för samhällets allmänna kulturella åtaganden. En förutsättning för att de aktuella grupperna skall kunna ta del av det allmänna svenska kulturutbudet är en effektiv undervisning i svenska. Utredningen påpekar dock att om samhället tar på sig ett ansvar för de språkliga minoritetsgrupperna kräver detta av olika skäl ett aktivt stöd till verksamhet som sker på dessa gruppers egna språk, vilket förutsätter vissa säråtaganden från samhällets sida. *Invandrarnas kulturcentrum* anser att av statliga, regionala och lokala insatser för kulturändamål skall en del som motsvarar invandrarnas procentuella andel av befolkningen avse invandrare. Vidare bör ett särskilt kulturstöd eller en kulturfond skapas för de språkliga minoriteterna.

Frågan om särskilda kulturpolitiska åtgärder för h a n d i k a p p a d e tas upp av bl.a. *socialstyrelsen, SÖ, statens handikappråd, handikapputredningen* och *Handikapporganisationernas centralkommitté. Socialstyrelsen, statens handikappråd* och *handikapputredningen* konstaterar att kulturrådets syn på handikappfrågorna stämmer väl överens med den normaliseringsprincip som numera styr samhällets åtgärder för denna grupp. *SÖ* anser däremot att kulturrådet genom hänvisningen till handikapputredningens arbete gett handikappgrupperna en särbehandling. Genom att åtgärderna fördröjs kommer klyftan mellan handikappade och andra grupper att öka. *Statens handikappråd, handikapputredningen* och *Handikapporganisationernas centralkommitté* betonar kulturrådets uppfattning att åtskild kulturell verksamhet för handikappade bör undvikas samtidigt som instanserna konstaterar att det i vissa situationer är nödvändigt med verksamhet som avser endast handikappade.

De i n s t i t u t i o n s v å r d a d e s kulturella situation behandlas mera utförligt av *kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, SÖ* och *Sveriges författarförbund*. Kriminalvårdsstyrelsen och socialstyrelsen pekar på det värde den kulturella verksamheten vid olika vårdinstitutioner

har bl. a. för den sociala rehabiliteringen. Kulturinstitutionernas och folkbildningsorganisationernas verksamhet vid vårdinstitutionerna bedöms vara av stort värde. Sveriges författarförbund menar att det fordras en grundläggande upprustning av den kulturella servicen så att den om möjligt motsvarar servicen utanför institutionerna. De intagna bör i detta arbete själva utforma den kulturella verksamheten.

Författarcentrum och *Svenska barnboksinstitutet* anser att barnkulturen fått en alltför vag behandling av kulturrådet. Samma uppfattning framförs av *Författarcentrum, Barn -och ungdomsboksrådet, Föreningen Svenska tecknare, Sveriges författarförbund* och *Sveriges allmänna biblioteksförening* i en gemensam skrivelse. Organisationerna föreslår i ett antal punkter åtgärder för att stärka barnkulturen. *TCO* framhåller att undersökningar visar att de kulturvanor som grundläggs under uppväxttiden blir bestående för flertalet människor. Syftet med kulturpolitiken måste enligt organisationen vara att så många människor som möjligt blir kulturaktiva. För att nå detta mål är det åtgärder bland barn och ungdom som på sikt ger det bästa resultatet. Inte minst barnen i de kulturovana hemmen måste kompenseras varför insatser måste göras såväl för barn i förskoleåldern som för barn och ungdom under hela skoltiden.

5.3.7 Gemenskaps- och aktivitetsmålet

Kulturrådets förslag till formulering av ett gemenskaps- och aktivitetsmål möter inga invändningar från det begränsade antal remissinstanser som behandlar frågan. Ingen remissinstans föreslår någon omformulering av målet men flera ger kommentarer till de synpunkter som kulturrådet redovisar i motiveringen.

Svenska kommunförbundet delar kulturrådets uppfattning att insatser för att främja fri skapande verksamhet i grupp bör prioriteras. *Moderata ungdomsförbundet* framhåller att insatser för kulturverksamhet i grupp inte får ske på bekostnad av möjligheterna till individuell kulturaktivitet. *Föreningen Sveriges hantverkare och industriformgivare* anser att en ökad satsning på icke yrkesmässig kulturverksamhet är en viktig väg för att skapa ökat intresse för kultur och kulturarbetarnas verksamhet. Något konkurrensförhållande mellan icke yrkesmässig verksamhet och den rent yrkesmässiga anser föreningen inte att det finns, i stället bör samarbete mellan verksamhetsformerna stimuleras. Liknande synpunkter uttrycker *länsstyrelsen i Västerbottens län. Moderata ungdomsförbundet* betonar att man under inga villkor får skapa motsatsförhållanden mellan olika former av kulturaktiviteter som t. ex. mellan amatörism och professionellt skapande. *Konstnärernas riksorganisation* konstaterar att de elektroniska kommunikationsformerna har en passiviserande tendens och saknar en

analys av vilken roll de kommersiella intressena spelar i utvecklingen av denna tekniska mediemarknad. Organisationen poängterar att teknisk mediekultur alltid mer eller mindre konkurrerar med självaktivitet eller gemensamma aktiviteter.

Folkrörelsernas betydelse för att realisera delmålet betonas av bl.a. *statens ungdomsråd* som framhåller att målsättningen sammanfaller med den efter vilken många folkrörelser och ungdomsorganisationer arbetar. *ABF* och *KF* konstaterar att den helt övervägande delen av gruppverksamheten inom kulturområdet återfinns inom studieförbunden.

Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Nordiska museet och *Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund* understryker den lokala och regionala folkkulturens betydelse för gemenskap och aktivitet samt hembygdsrörelsens roll i detta sammanhang.

5.3.8 Yttrandefrihetsmålet

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget till formulering av ett mål rörande yttrandefriheten. Några remissinstanser ifrågasätter dock om det är motiverat med en särbehandling av kulturområdet i fråga om yttrandefriheten. I en del fall vill remissinstanserna ytterligare markera yttrandefrihetens betydelse genom att ge detta delmål ställning av övergripande mål för kulturpolitiken. Flera remissinstanser uttalar sig vid behandlingen av yttrandefrihetsmålet för en grundlagsreglerad yttrandefrihet. Inga förslag till omformulering förs fram, däremot ges många kommentarer till de synpunkter kulturrådet redovisar i motiveringen.

Frågorna om de anslagsbeviljande organens ansvar samt om frihetens tillämpning och gränser diskuteras av relativt många remissinstanser. *Nationalmuseet* befarar att tillkomsten av en kulturbyråkrati på tre nivåer kan leda till beskärningar i kulturinstitutionernas rörelse- och yttrandefrihet. *Teater- och musikrådet* understryker samhällets skyldighet att stödja olika kulturella strömningar samt att kritik mot kulturutbudet inte får kopplas samman med påtryckningar från de anslagsbeviljande samhällsorganens sida. En liknande uppfattning har *länsstyrelsen i Södermanlands län. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* menar att yttrandefriheten i och för sig är ytterst väsentlig men att utformningen behöver en noggrann analys för att man skall få en riktig avvägning mellan demokratiskt inflytande och konstnärlig frihet. Det demokratiska inflytandet över kulturpolitiken måste ha samma form som inom andra samhällssektorer. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att kulturnämnder i landsting och kommuner måste vara beredda att tolerera att alla former av kulturyttringar får tillfälle att komma till uttryck. Det rör sig dock om en

frihet under ansvar varför enskilda människor såväl som grupper i samhället inte skall behöva löpa risk att skadas på grund av missbruk av en vidsträckt konstnärlig yttrandefrihet vars gränser kan vara svåra att precisera. Frågan om yttrandefrihetens tillämpning och gränser diskuteras även av *några kommuner* som pekar på riskerna av en styrning av kulturverksamheten genom att den kan präglas av en ensidig politisk inriktning. Det kan inte betraktas som en inskränkning av yttrandefriheten om ansvarigt kommunalt organ i sådana situationer på olika sätt söker motverka en sådan utveckling. *Landstingsförbundet* anser att yttrandefriheten är väsentlig i en framåtsyftande kulturpolitik och instämmer i kulturrådets synpunkter. Ansvarsfördelningen mellan förtroendevalda och personal måste enligt förbundet vara klart utformad för att möjligheter till fritt kulturarbete skall kunna föreligga. Frågan om de politiska instansernas naturliga ansvar för verksamheten och institutionschefens möjligheter till självständigt arbete bör lösas genom fastställda förordnandeperioder för institutionscheferna. *Studieförbundet Medborgarskolan* anser att yttrandefriheten är av central betydelse i kulturarbetet och menar att den kan begränsas dels genom statsmakternas och institutionernas inskridande, dels genom att vissa åsiktsgrupper skaffar sig ett dominerande inflytande över massmedia, kulturinstitutioner, stipendienämnder och andra beslutande grupper. I dag är angreppen på yttrandefriheten huvudsakligen av den senare typen menar förbundet som också framhåller att en ohämmad yttrandefrihet kan komma i konflikt med individers och gruppers integritet.

Den mera avgränsade frågan om friheten för personalen inom kulturinstitutionerna kommenteras av bl. a. *Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Svenska museiföreningen, SACO, Klys, Sveriges författarförbund* och *Svenska teaterförbundet* vilka understryker kulturrådets uppfattning att personalen bör få frihet att under ansvar utforma verksamheten.

Konstfrämjandet, ABF, TBV, LO, KF, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Sveriges kristna socialdemokraters förbund samt några *kommuner* är kritiska mot kulturrådets behandling av yttrandefriheten och menar att det inte är befogat med en specialbehandling av kulturområdet i denna fråga. Inte heller är det rimligt att inom kulturområdet göra det till en fråga om frihet enbart för de konstnärliga utövarna. Yttrandefriheten är enligt *ABF* en av hörnstenarna i vår demokrati och skall gälla hela samhället, alltså även det kulturpolitiska området. Förbundet har därför svårt att tänka sig en särskild lagstiftning av grundlagstyp för konstnärliga och andra opinionsmedier. Yttrandefriheten inom kulturområdet skall inte heller ses som en fråga enbart för skapare av konstnärliga produkter utan måste avse alla medborgares lika rätt till möjlighet att uttrycka sig, något som också *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* och *Sve-*

riges kristna socialdemokraters förbund understryker. Enligt ABF måste kulturpolitiken främja sådana former av kulturaktiviteter som också ger deltagarna/mottagarna reella möjligheter att framföra uppfattningar och vinna gehör för sina åsikter. Liknande uppfattningar förs fram av *LO, Konstfrämjandet* och *TBV*. *KF* konstaterar att en reell yttrandefrihet är en förutsättning för all demokratisk politik och anser sig sakna anledning att i det aktuella sammanhanget ge synpunkter på den allmänna yttrandefrihetens innebörd och förutsättningar. Om avsikten med kulturrådets förslag är att ge konstnärer en privilegierad ställning i fråga om yttrandefriheten vill förbundet avstyrka detta förslag till delmål.

Problemet med den reella yttrandefriheten tas upp av bl. a. *statens ungdomsråd, Svenska bokförläggareföreningen, Musikcentrum, Filmcentrum, ABF, TCO, Klys, Sveriges författarförbund* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*. Enligt *ABF* finns formellt redan nu möjligheter för alla att skapa bildkonst, skriva böcker, uttrycka sig i bild, i scenkonst etc. I realiteten är möjligheterna begränsade på grund av bristande resurser för de olika uttryckssätten. Orsakerna till detta är dels det kommersiella trycket, dels alltför begränsade samhällsinsatser. En lagfäst yttrandefrihet har därför enligt förbundet inte någon avgörande betydelse om inte samhället samtidigt garanterar mångfalden av medier. *Statens ungdomsråd* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* ger uttryck för liknande uppfattningar och anser att ett av de viktigaste medlen för att trygga en reell yttrandefrihet är att stödja folkrörelser, organisationer och föreningsverksamhet. *Statens ungdomsråd* finner frågan om yttrandefriheten och dess praktiska tillämpning vara av sådan vikt att den bör analyseras ytterligare innan ställning tas till kulturrådets förslag. *Musikcentrum* och *Filmcentrum* anser att den kommersiella verksamheten har ett förkrossande övertag inom musik- och filmsektorn vilket hindrar en reell yttrandefrihet och ett nyskapande.

5.3.9 Förnyelsemålet

Förslaget till förnyelsemål behandlas av ganska få remissinstanser. En relativt stor andel av de instanser som yttrat sig tar upp frågor som är av speciellt intresse för den egna verksamheten. Ingen instans invänder mot att förnyelse skall vara ett delmål i kulturpolitiken.

En remissinstans, *KF*, föreslår att delmålet omformuleras och utvidgas till att omfatta ett kvalitetsansvar över huvud taget. Hävdandet av den konstnärliga kvaliteten är viktig då det inte är ovanligt att samhällsstöd eller stöd från organisationer eller institutioner begärs för verksamheter som tar sig yttre form av konst, t. ex. teater eller

utställning av bilder, även om inga konstnärliga kvaliteter föreligger. KF föreslår att delmålet omformuleras på följande sätt: »Kulturpolitiken skall möjliggöra konstnärlig förnyelse och medverka till kvalitativ förbättring av kulturutbudet».

Förnyelsen inom kulturinstitutionerna tas upp av bl.a. *Operan, Institutet för rikskonserter, Svenska riksteatern, Filmcentrum* och *Teatrarnas riksförbund.* Förnyelsemålet är tillsammans med bevarandemålet det enda mål som härrör från kulturområdet och kan ge ledning för kulturverksamhetens innehåll konstaterar *Operan.* Teatern anser att kulturrådet inte har klart för sig vilken förnyelseverksamhet och konstnärlig utveckling som förekommit inom kulturinstitutionerna de senaste åren. Möjligheten att experimentera och rätten att misslyckas måste finnas understryker teatern. Krav på lönsamhet i traditionell betydelse kan inte resas i detta arbete. Institutionen efterlyser konkreta förslag för att främja institutionernas förnyelsesträvanden. *Teatrarnas riksförbund* framför liknande uppfattningar. *Institutet för rikskonserter* menar att förnyelsesträvandena är en förutsättning för att kvalitetskravet skall kunna upprätthållas. *Svenska riksteatern* anser att frågan om hur man skall kunna bevara både en konstnärlig förnyelse och anställningstrygghet för kulturarbetarna måste lösas utifrån grundläggande resonemang om former för en garanterad grundlön till kulturarbetarna utan att dessa är knutna till en enskild arbetsplats. *Filmcentrum* anser att konstnärlig förnyelse ytterst sällan åstadkoms inom de etablerade institutionerna, än mindre inom det kommersiella systemets ramar. En konstnärlig förnyelse kan endast säkras genom ett direkt stöd till kulturarbetarna själva och deras organisationer.

Svenska filminstitutet menar att konstnärlig förnyelse är ett centralt mål för kulturpolitiken men ställer sig samtidigt tveksamt till vissa delar i kulturrådets resonemang. Institutet är tveksamt till om folkbildningsorganisationerna bör ges ökade resurser för konstnärliga experiment och konstnärlig utveckling. Folkbildningsorganisationerna har oerhört stora uppgifter inom kulturområdet men det är en fördel om även rörelser med stora uppgifter inser sina naturliga gränser. Även i fråga om att utbildningen inom kulturområdet bör utformas så, att den främjar konstnärlig och kulturell förnyelse, är institutet tveksamt. Utbildningsinstitutionernas centrala uppgift är att utbilda varför andra uppgifter kan vara direkt skadliga för verksamheten.

Sveriges författarförbund konstaterar att delmålet har två aspekter nämligen dels den konstnärliga friheten och yttrandefriheten, dels en fråga om resurser. Den kulturella förnyelsen är beroende av en verksamhet som inte är inriktad på lönsamhet. En sådan verksamhet kan inte existera utan samhällsstöd. I fråga om det samhällsstöd (stipendier) som utgår till kulturarbetare har det mycket sällan markerats att mot-

tagarna bör få frigöra sig från den kommersialism, som ofta blir en följd av tvånget att försörja sig på kulturell verksamhet, för att i stället få inrikta sig på experiment och förnyelse. En orsak till att detta inte betonas torde vara ett krav på att kulturella insatser skall ge tydliga *resultat, en rädsla för felsatsning.*

Svenska bokförläggareföreningen anser att det ur kulturpolitisk synpunkt är angeläget att stödja experimentlitterauren. Insatser för att garantera att nya författare på lämpligt sätt kan möta kritik och publik bör göras.

Svenska institutet ser ökade internationella kontakter som väsentliga för förnyelsen och utvecklingen inom kulturområdet.

Frågan om ett allmänt kulturellt utvecklingsarbete behandlas av bl. a. *ABF* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.* Instanserna anser att det behövs insatser som syftar till att stimulera och intressera grupper med begränsade möjligheter till kulturdelaktighet. En av de bästa möjligheterna att nå målet är att allmänt ge folkrörelserna och föreningslivet ökade resurser.

5.3.10 Bevarandemålet

Flertalet av de remissinstanser som behandlat frågan är positiva till förslaget om ett bevarandemål. Viss kritik mot förslaget till formulering av målet samt de synpunkter som redovisas under motiveringen framförs av några remissinstanser. Omformulering av målet föreslås av några instanser.

Flera remissinstanser menar att kulturrådet alltför litet betonat levandegörandet av kulturarvet samt vad äldre tiders kultur betyder för förståelsen av vår egen. Några instanser föreslår att detta tas in i målformuleringen. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* anser att levandegörandet och vidareförandet av kvalitet ur det förgångna och nutid är en viktig aspekt på bevarandemålet. Omsorgen om kulturarvet är ett viktigt medel för att skapa kulturell identifikation. Ämbetet menar att målet är av stort socialt värde och att det i stället för bevarandemålet skulle kunna benämnas identifikationsmålet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län menar att äldre tiders kultur inte kan betraktas som något avslutat och för alltid övergivet utan är en levande realitet för många människor. Detta borde ha betonats mera i en annan formulering av målet såsom: »Kulturpolitiken skall syfta till att samtidens kultur kan förstås genom att äldre tiders kultur förvaltas som en oskiljaktig del i dagens samhälle». *Nordiska museet* framhåller att *kulturrådet inte har sett det dynamiska i kulturarvet och anser att* formuleringen av bevarandemålet bör vidgas till följande: »Kulturpolitiken skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och efter-

sträva en sådan förvaltning av kulturarvet att samtidens kultur kan förstås». Liknande synpunkter redovisas av *Jönköpings läns hembygdsförbund* och *KÖRSAM*.

Några remissinstanser ger allmänna kommentarer till kulturrådets förslag. *Bostadsstyrelsen* påpekar att kultur i detta sammanhang måste få en vid tolkning. Uttryck för det vanliga livet och dess miljö, t.ex. de befintliga stadsmiljöerna, är väl så betydelsefulla som konstyttringar av olika slag. *Några länsstyrelser* pekar på skolans betydelse för förståelsen och bevarandet av kultur och kulturtraditioner. *Sveriges kyrkliga studieförbund* noterar förslaget till mål med tillfredsställelse och menar att det är ett välmotiverat korrektiv till en tilltagande historielöshet.

Landstingsförbundet samt *några länsstyrelser* konstaterar att de kulturella aktiviteter som har sin grund i regionernas folkliv och tradition är en viktig del av kulturarvet. Den provinsiella särkulturen bör därför stödjas och ges möjligheter att leva vidare.

Kulturminnesvården aktualiseras i detta sammanhang av några remissinstanser. *Hallands museiförening* och *Föreningen Heimbygda* finner det nödvändigt att kulturminnesvården räknas som en integrerad del i kulturpolitiken. Detta är nödvändigt dels då kulturminnesvården ingår i museernas verksamhetsområde, dels då bevarandet i annat fall inte skulle räknas som kulturpolitik utan endast levandegörandet. Liknande synpunkter förs fram av *SACO*.

LO och *ABF* ansluter sig till förslaget till delmål men påpekar liksom också *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* att insatserna i ökad utsträckning bör omfatta hela samhällets kultur och inte bara högreståndskulturen. Arbetarrörelsens historia bör bedömas lika angelägen som de styrandes och maktägandes historia.

5.3.11 Ansvarighetsmålet

Kulturrådets förslag till ansvarighetsmål kommenteras av ett stort antal remissinstanser. De flesta instanserna är i princip positiva till kulturrådets förslag men kritiska synpunkter förs fram från några olika aspekter.

Omformulering av delmålet föreslås från några håll.

Konstfrämjandet, ABF, KF och *Unga Örnars riksförbund* gör gällande att kulturrådet i formuleringen av ansvarighetsmålet fört samman två mål av delvis olika innehåll. Instanserna föreslår att målformuleringen delas upp på två mål, ett som avser samhällets ansvar för mångsidighet och spridning och ett som avser åtgärder för att minska de negativa verkningarna av marknadsekonomin på kulturområdet. Organisationerna menar att den första delen av kulturrådets formulering närmast framstår som en självklarhet.

Några remissinstanser ger allmänna kommentarer till förslaget. *Svenska kommunförbundet* tillstyrker att ett av kulturpolitikens delmål skall vara att erbjuda alternativ till det privata kulturutbudet som i hög grad styrs av lönsamhetskrav. Samhällets åtgärder kan bl.a. ha formen av kompletterande insatser och produktions- och spridningsstöd. Kommunförbundet erinrar också om att åtgärder på beskattningsområdet kan ge kulturpolitiska effekter. *Landstingsförbundet* instämmer i att samhället har ett övergripande ansvar för att sprida kulturutbudet men anser att förhållandet mellan de offentliga och privatdominerade delarna av kulturområdet berörts i alltför liten utsträckning. *Teatrarnas riksförbund* instämmer i formuleringen rörande marknadsekonomin endast under förutsättning att eventuella åtgärder står i överensstämmelse med yttrandefrihetsprinciperna. *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* anser att samhället skall stödja kulturell verksamhet av kvalitet oberoende av om det är samhällelig eller privat driven verksamhet. Samhällets insatser bör vara ett komplement till den privatdrivna och kvalitetsmässigt högstående verksamheten. Ett konkurrensförhållande mellan olika slag av kulturutbud är angeläget.

Kulturrådets synpunkter på samhällets övergripande ansvar föranleder få kommentarer. De instanser som tar upp frågan delar kulturrådets uppfattning.

Frågan om den privat drivna kulturverksamheten och verkningarna av marknadsekonomin inom kulturområdet har föranlett de flesta kommentarerna under ansvarighetsmålet.

Några instanser menar att kulturrådets resonemang är alltför vagt. *Teater- och musikrådet* ser det som i längden förödande för ett lands kulturliv att kortsiktiga och av vinstintressen styrda ambitioner får dominera kulturutbudet. En samhällelig kulturpolitik som avstår från att direkt påverka det kommersiella kulturutbudet riskerar att bli rent marginell. Rådet vill därför ha en skarpare formulering av ansvarighetsmålet.

Klys anser att kulturrådets förslag inte eliminerar eller i någon högre grad begränsar marknadsekonomins negativa inverkan på kulturområdet.

Sveriges författarförbund menar att frågan om marknadsekonomins verkningar hör till de allra viktigaste i hela betänkandet. De »risker» för styrningar som måhända kan anses ligga i en del av kulturrådets förslag måste bedömas mot bakgrund av den nuvarande situationen i vilken marknadskrafterna t.ex. inom litteraturen och bildkonsten har fått en avgörande betydelse för såväl ekonomin som förnyelsen och yttrandefriheten. Förbundet anser att det är viktigt att statsmakterna tar upp denna fråga bland de första i sin prioriteringsplan för insatser.

Svenska teaterförbundet framhåller att det är allvarligt om målet för samhällets insatser inte sätts högre än till att städa upp efter kommer-

sialismens härjningar. Enligt förbundet finns det formuleringar och förslag som tyder på det. Det är särskilt anmärkningsvärt att kulturrådet i finansieringskapitlet markerar att insatser inom den privata kultursektorn bör få hög prioritet.

Vissa remissinstanser menar att kulturrådet har en alltför negativ inställning till den privat drivna kulturverksamheten. *Svenska bokförläggareföreningen* ser det som samhällets uppgift att genom stödåtgärder göra korrigeringar när marknadsekonomin leder till från kulturpolitisk synpunkt icke önskvärda förhållanden. Föreningen förordar en mera konstruktiv formulering så att ambitionen att »minska» eller »hindra» marknadsekonomins negativa verkan ersätts av åtagande att ge stöd åt den från kulturpolitisk synpunkt önskvärda verksamhet som har svårt att göra sig gällande till följd av de marknadsekonomiska villkoren. *SAF* konstaterar att det råder enighet om att för vissa former av kulturell verksamhet krävs ekonomiskt stöd av stat och kommun men samtidigt framhåller föreningen att den anser att kulturrådet alltför ensidigt angriper den privata kulturproduktionen och distributionen. Större delen av den är mycket värdefull för samhället och individerna. *Moderata ungdomsförbundet* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* anser att det kommersiella utbud av torftiga och undermåliga produkter som förekommer i första hand bör mötas med stöd till god kultur, statlig såväl som privat.

En rad remissinstanser som *Litteraturfrämjandet, centrumbildningarna* i gemensamt yttrande, *ABF, LO, KF* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* beklagar att kulturrådet inte analyserat marknadsekonomins negativa verkningar eller kommit med förslag till konkreta åtgärder för att eliminera dessa. *Centrumbildningarna* finner kulturrådets ambitionsnivå i detta avseende alltför låg. Samhällets insatser bör inte inskränkas till att minska eller hindra marknadsekonomins verkan. De bör i stället syfta till att bekämpa den kommersiella kulturens struktur. *LO* anser att slutsatserna kulturrådet drar av sitt målförslag är otillräckliga och hävdar att de åtgärder som föreslås är alltför passiva till sin karaktär. LO menar att mera djupgående strukturingrepp är nödvändiga. Ett fortsatt utredningsarbete både inom sektorsutredningar och inom det nya kulturrådet bör ta fram underlag för sådana åtgärder. Liknande uppfattningar förs fram av *ABF*. Förbundet föreslår som nämnts en uppdelning av ansvarighetsmålet på två delmål. ABF föreslår följande formulering vad gäller marknadsekonomin: »Samhället har det övergripande ansvaret för att hindra den negativa verkan som marknadsekonomin medför». Även *KF* föreslår en ny formulering av denna del av ansvarighetsmålet. Enligt KF bör delmålet formuleras: »Kulturpolitiken skall medverka till att även marknadsekonomin inom kultursektorn bidrar till ökad jämlikhet och bättre miljö». KF föreslår vidare att det nya kulturrådet som

en förstahandsuppgift i samarbete med statens pris- och kartellnämnd och näringsfrihetsombudsmannen bör utreda marknadsförings-, pris- och kvalitetsförhållanden för kulturutbudet inom de områden som kulturrådet behandlat i sitt betänkande.

5.3.12 Förslag till nya delmål

Förslag om ytterligare delmål läggs fram av ett antal remissinstanser.

Ett relativt stort antal remissinstanser tar upp frågan om kvalitetsbedömningarna i den kulturella verksamheten.

Förslag om att ett särskilt kvalitetsmål skall formuleras förs fram av *Musikaliska akademien, Operan, Norrköpings orkesterförening, KÖRSAM, Studieförbundet Medborgarskolan, Svenska musikerförbundet* och *KF. Musikaliska akademien* anser inte att kvalitetsanspråk inom kulturlivet är ett uttryck för ett elittänkande eller en önskan att bibehålla privilegierade samhällsklassers kulturmönster och föreslår att ett kvalitetsmål formuleras på följande sätt: »Kulturpolitiken skall i dess praktiska åtgärder präglas av en strävan att höja kulturlivets kvalitet».

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum menar att i det övergripande mål som kulturrådet föreslår måste inbegripas också ett mål om kvalitet. *Teater- och musikrådet* hävdar att för att motverka den kommersiella kulturen är det nödvändigt med en aktiv och värderande kulturpolitik. Kvalitetsfrågorna måste ständigt tas upp i en debatt om målen för en ny kulturpolitik. *Svenska filminstitutet* finner det anmärkningsvärt att kulturrådet inte diskuterar den konstnärliga kvaliteten trots att detta begrepp måste ha en central roll vid utformandet av kulturpolitiken. *Folkbildningsförbundet* understryker vikten av att kvalitetsaspekten beaktas vid stöd till samtliga former av kulturverksamhet. *ABF* framhåller kulturpolitikens ansvar för att främja kvaliteten på alla nivåer inom det konstnärliga området och konstaterar att kulturrådet ägnat obetydlig uppmärksamhet åt kvalitetskrav i kulturutbudet från yrkesmässiga utövare. *Studieförbundet Medborgarskolan* avvisar synsättet att en kvalitetsbedömning är omöjlig eller meningslös på grund av svårigheten att objektivt mäta och värdera en estetisk produktion. Det är inte minst ett studieförbunds uppgift att genom skolning utveckla människors möjligheter till konstnärligt skapande och förmågan att förstå och uppleva konst. Andra instanser som påpekar att kulturrådet inte tagit upp kvalitetsfrågorna är bl.a. *Institutet för rikskonserter, Skådebanan, KFUK—KFUM:s studieförbund, Sveriges kyrkliga studieförbund, Klys* och *Teatrarnas riksförbund.*

Frågan om det svenska kulturlivets internationella anknytning tas upp av bl.a. *socialstyrelsen, Svenska institutet, Svenska bokförläggareföreningen, Folkbildningsförbundet, ABF, Studieförbundet Medborgarskolan* och *KF. Svenska institutet* menar att ett

särskilt delmål borde ha formulerats om kulturens del i de internationella kontakterna. Institutet föreslår följande formulering: »Kulturpolitiken skall som ett led i det internationella samarbetet främja ett fritt och levande utbyte av konstnärliga produkter, erfarenheter och idéer över språk- och nationsgränserna.» *ABF* och *KF* föreslår en uppdelning av kulturrådets förslag till ansvarighetsmål på två delmål varvid ett skall ta upp samhällets ansvar för att vidga ett internationellt kulturutbyte. *ABF* anser att samhället skall främja utbytet av kultur, speciellt folklig kultur, som kan vidga möjligheterna till upplevelser och skapa förståelse, gemenskap och solidaritet mellan länder och folk och föreslår följande formulering: »Kulturpolitiken skall främja mångsidigheten i kulturlivet och spridningen av kultur och därvid särskilt medverka till ett vidgat internationellt kulturutbyte». *KF* föreslår att målet formuleras: »Samhället har ansvar för att främja mångsidighet och spridning av kulturutbudet och därmed också ansvar för befrämjandet av det internationella kulturutbytet».

Länsstyrelsen i Hallands län föreslår att ett särskilt delmål om invandrarnas möjligheter till egna kulturyttringar formuleras.

Hallstahammars och Norbergs kommuner anser folkrörelsernas roll i utformandet av vårt demokratiska samhällsliv samt i kulturpolitiken vara så stor att den motiverar ett speciellt delmål. *Norbergs kommun* föreslår att delmålet formuleras på följande sätt: »Kulturpolitiken utformas så att den underlättar en vidareutveckling och förnyelse av våra folkrörelser».

5.4 MUS 65

Målen för museerna bör enligt MUS 65 vara dels att erbjuda material och information som engagerar och stimulerar människornas intresse att aktivt delta i ett demokratiskt kulturliv, dels att genom vetenskaplig verksamhet medverka till förklaringar på de frågor som uppställs av forskningen.

Museernas funktioner är av specialiserad karaktär. Den museala verksamheten vilar såväl i den utåtriktade verksamheten som i den vetenskapliga aktiviteten på de konkreta tingen. Utställningen i dess skiftande former bildar ryggraden i varje museiinstitutions utåtriktade aktivitet. Storleken och inriktningen av den vetenskapliga verksamheten måste bestämmas av den relevans och den betydelse det museala materialet anses ha i förhållande till övrigt forskningsmaterial. Gemensamt för alla slag av museer är deras uppgift att bevara dokumentariska föremål som möjliggör en forskning med perspektiv bakåt i tiden. Det är av vikt att museerna i den utåtriktade verksamheten inte enbart låter inomvetenskapliga bedömningar vara avgörande utan låter den knyta an till frågor och problem som har aktualitet för allmänheten.

5.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande Museerna

Förslagen till mål för museiverksamheten har uppmärksammats av ett tjugotal remissinstanser. Allmänt positiva till förslagen är bl.a. *statens sjöhistoriska museum, UKÄ, några länsstyrelser, ett antal kommuner, TCO, Västmanlands fornminnesförening, Svenska slöjdföreningen* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund.*

UKÄ framhåller att de av kulturrådet föreslagna generella målen för kulturpolitiken även måste få konsekvenser för museiverksamhetens organisation och inriktning. Även *Landstingsförbundet* understryker att de allmänna kulturpolitiska målen bör gälla museiverksamheten.

Kulturrådet instämmer i att de angivna målen är centrala för museiverksamheten men finner det vara en brist att inte någon samlad analys lagts fram av målen för denna verksamhet. När statsmakterna beslutar om mål för samhällets kulturpolitiska insatser bör de appliceras även på musei- och utställningsområdet. Museerna skiljer sig från institutionerna på teater- och musikområdena genom museernas vetenskapligt-dokumentära inriktning. I detta avseende har museerna och arkiven likartade uppgifter. Det kan ifrågasättas om kulturrådets förslag till mål täcker även denna del av museernas och arkivens verksamhet. Detta gäller särskilt verksamheten vid de naturhistoriska museerna. En komplettering av de av kulturrådet föreslagna formuleringarna kan därför behöva göras.

Konstfrämjandet finner målbestämningen otillfredsställande. Att delta i ett aktivt kulturliv kan knappast anses vara ett självändamål. En kulturpolitisk målsättning för museerna bör anknyta till den allmänna kulturpolitiska målsättningen, till vilken förslag lämnats av kulturrådet. Målsättningsfrågorna bör på ett mera ingående sätt diskuteras innan museiverksamheten genom politiska beslut får sin framtida utformning.

Föreningen Sveriges landsantikvarier delar inte uppfattningen att museernas huvudsakliga mål är informationsverksamhet och vetenskaplig verksamhet. Museernas primära verksamhet kommer enligt föreningen alltid att vara samlandet och bevarandet, eftersom den är förutsättningen för alla övriga aktiviteter.

Svenska museiföreningen anser att den presenterade målformuleringen inte klargör vad som är specifikt för museernas verksamhet. Vidare kan den missförstås så att den utåtriktade verksamheten och den vetenskapliga verksamheten uppfattas såsom helt skilda från varandra. Enligt föreningen måste museiverksamheten ses som en helhet där de olika momenten — insamling, vetenskaplig bearbetning och utåtriktad verksamhet — stödjer varandra. Både *Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *Svenska museiföreningen* finner det värdefullt att utredningen kraftigt markerat forskningens betydelse.

6 Kulturområdets struktur

6.1 Kulturrådet

Kulturrådet gör en uppdelning av kulturområdet efter organisatoriskt ansvar, verksamhetstyp och finansiering. Rådet skiljer mellan följande verksamhetsformer; nämligen enskilt skapande, fritt kollektivt skapande, institutionernas verksamhet, radio och television samt privat driven verksamhet. Också utbildningsväsendets kulturella uppgifter berörs trots att rådet inte för detta till det kulturpolitiska området.

Samhällets insatser för de olika verksamhetsformerna är av olika slag. För kulturinstitutionerna liksom för större delen av utbildningen inom kulturområdet har samhället ett direkt organisatoriskt och ekonomiskt ansvar. I fråga om etermedierna beslutar statsmakterna om den allmänna ramen för verksamheten. Utöver de allmänna reglerna för bidragen till det fria kollektiva skapandet har samhället ej något inflytande över hur verksamheten bedrivs. Beträffande de fria kulturarbetarna söker samhället bidra till att deras försörjningssituation blir rimlig.

I fråga om enskilt skapande konstateras att de fritt verkande kulturarbetarna såsom författare, bildkonstnärer och musiker svarar för en stor del av den yrkesmässiga verksamheten inom kulturområdet. Deras arbete utgör grundvalen för institutionernas verksamhet. Ett grundläggande krav på en framtida kulturpolitik är att de fria kulturarbetarna får rimliga levnadsvillkor. Detta kan ske genom stöd till kulturinstitutioner, etermedier och privat driven kulturverksamhet. Möjligheterna till arbete liksom ersättningen för detta måste förbättras. Vidare behövs kompletterande ersättningar bl. a. för att garantera en fortsatt konstnärlig förnyelse. I ett kommande betänkande lägger rådet fram ett program för förbättring av kulturarbetarnas ekonomiska villkor. Ett samspel mellan statliga, landstingskommunala och primärkommunala insatser blir oundgängligt. En satsning på folklig skapande verksamhet ser rådet som en stimulans för hela kulturområdet.

Fritt kollektivt skapande förekommer i många former. Största omfattningen har den icke yrkesmässigt inriktade verksamheten. Betydande insatser görs av kommunerna bl. a. genom den kommunala musikskolan. Fritt skapande genom studiecirklar i kulturämnen har under de senaste åren expanderat kraftigt. Åtgärder för att stimulera det fria kollektiva skapandet är enligt rådet ett av de viktigaste inslagen i samhällets framtida kulturpolitik.

Den yrkesmässigt inriktade fria verksamheten särskilt på teaterområdet har utvecklats under 1960-talet. De fria teater- och musikgrupperna

har fördelar gentemot institutionerna genom sin i flera avseenden större rörlighet. Dessa fria grupper bör få arbetsvillkor som i möjligaste mån motsvarar de institutionsanställda kulturarbetarnas samtidigt som de bör få arbeta med stor självständighet.

Mot bakgrund av en översiktlig analys av utvecklingen för de samhällsstödda teatrarna, orkestrarna, folkbiblioteken och museerna under 1960-talet presenterar kulturrådet sin allmänna syn på institutionernas verksamhet och deras roll. Kulturinstitutionen är i vissa avseenden en fördelaktig produktions- och distributionsform. Den har kontinuitet i arbetet och klara former för beslut, insyn och ansvar i fråga om ekonomi och administration. Samhället har ett inflytande över sina ekonomiska insatser, personalen har relativt trygga anställningsförhållanden. Publiken garanteras ett visst minimiutbud. En viss administrativ och ekonomisk stelhet och en viss bundenhet till institutionen som lokal kan dock göra sig gällande. Också den konstnärliga förnyelsen kan hämmas av institutionsformen. En jämnare fördelning både geografiskt och socialt av institutionernas verksamhet anser rådet vara en betydelsefull kulturpolitisk fråga. Samhället bör garantera att det finns ett nät av kulturinstitutioner med en bred utåtriktad verksamhet.

Kulturrådets synpunkter och förslag beträffande radio och television samt kommersiellt driven verksamhet behandlas i det följande (17 resp. 18).

Samspelet mellan utbildningsväsendet och kulturområdet är enligt rådet omfattande och betydelsefullt. Utbildnings- och kulturpolitik skulle kunna ses som en enhet och skolan betraktas som en kulturinstitution. Varje område bör dock behandlas för sig. De idéer som präglar läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan har mycket gemensamt med motiven för de kulturpolitiska insatserna. Jämsides med den schemabundna undervisningen i kulturämnen bedrivs ett omfattande samarbete med kulturinstitutionerna för att ge eleverna kontakt med teater, musik, museer och bibliotek. En viktig del av Riksteaterns, Rikskonserters och Riksutställningars verksamhet är inriktad på skolungdom. Den kommunala musikskolan är nära knuten till skolan. Även radio, TV och film har betydelse i undervisningen.

Vuxenutbildningen är viktig från kulturpolitisk synpunkt främst genom den ställning kulturämnena har. Samarbetet mellan skola, kulturinstitutioner och den kollektiva skapande verksamheten bör utvecklas. En ökad samverkan föreslås mellan lokala skolstyrelser och kulturnämnder, mellan regionala kulturorgan och länsskolnämnder samt mellan SÖ, andra utbildningsmyndigheter och det nya kulturrådet.

I fråga om kulturområdets struktur i framtiden understryker rådet att de kulturpolitiska åtgärderna utgör en del av de totala insatserna för att skapa en bättre samhällsmiljö. I arbetet med

framtidsstudier måste hänsyn tas till samtliga faktorer som bidrar till att forma samhällsmiljön. Kulturverksamheten är en av dem.

6.2 Remissyttranden

Relativt få remissyttranden tar upp kulturrådets diskussion om kulturområdets struktur ur en mer allmän aspekt. De kommentarer och invändningar som görs avser de olika verksamhetsformerna. *Landstingsförbundet* instämmer i vad rådet anför om de olika verksamhetsformerna. *LO* bedömer översikten av kulturområdets struktur vara ett värdefullt underlag för planering av en ny kulturpolitik. LO finner det påfallande att den bild som presenteras blir ofullständig genom att den inte tar upp och analyserar de folkliga organisationernas roll. Kulturrådet har inte riktigt lyckats frigöra sig från ett traditionellt tänkande om att kulturverksamheten är något som bärs upp av samhälleligt finansierade institutioner och relativt små grupper av professionella kulturarbetare. Samhällets val av investeringsobjekt har en påtagligt styrande effekt på människors sätt att välja formerna för kulturkontakt. Detta visar enligt LO att, om samhället vill prioritera de kulturformer som stimulerar eget skapande och kommunikation mellan människor, måste det också styra medelstilldelningen.

Enligt *SÖ* är inte de fem verksamhetsformer som kulturrådet använder sig av heltäckande. Kulturrådet förefaller anse att kulturområdet skall omfatta endast utövande verksamhet inom olika konstområden. Självklart ryms, hävdar SÖ, inom kulturområdet inslag där inte utövandet, »skapandet» är det centrala utan där i stället upplevelser och utveckling på ett inre plan överväger. Inte heller information och diskussion om kulturfrågor faller in under de angivna verksamhetsformerna med den underförstådda definitionen av deras innehåll.

Vad gäller enskilt skapande godtar *LO* och *Svenska musikerförbundet* kulturrådets synpunkter på behovet av samhällsinsatser för de fritt verkande kulturarbetarna. LO menar att rimliga villkor inte kan åstadkommas utan att arbetsområdet för konstnärer vidgas och att det i högre grad skapas former för samverkan mellan yrkesutövande kulturarbetare och t. ex. folkbildnings- och föreningsliv och de ansvariga för utformning av arbets- och bostadsmiljöer.

Folkbildningsförbundet önskar att kulturarbetarna anknyts till det fria skapandet i kollektiva former. Deras situation kan redan nu förbättras genom ökat stöd till centrumbildningarna.

Enligt *Sveriges författarförbund* är samhällets första förpliktelse att ersätta kulturarbetarna på de områden där de tas i anspråk. Utvecklingen av biblioteksersättningen kan här stå som modell.

Kritiskt mot att kulturrådet först i ett kommande betänkande tar upp kulturarbetarnas situation är *statens konstråd*. Konstrådet hade velat att

lösningen av de organisatoriska problemen i stället kommit i andra hand. Rådet motiverar sin kritik med bildkonstnärernas klart otillfredsställande situation.

Remissinstanserna uttalar sig i allmänhet mycket uppskattande om kulturrådets syn på fritt kollektivt skapande. *Landstingsförbundet* pekar på att satsningen på den fria kollektiva verksamheten bör möjliggöra en växelverkan mellan yrkesmässig och icke yrkesmässig kulturverksamhet.

Kulturrådets uttalande att den icke yrkesmässiga verksamheten har ett egenvärde som inte är beroende av prestationernas kvalitet stöds av *SÖ* och *LO*. Ett alltför högt ställt kvalitetskrav förlamar enligt SÖ lätt självförtroendet.

Svårigheten att dra gränsen mellan yrkesmässigt och icke yrkesmässigt skapande betonas av *Institutet för rikskonserter* och *Samarbetsorganisationen för Sveriges körer (KÖRSAM)*. Det beror enligt Rikskonserter bl. a. på förekomsten av s. k. fritidsmusiker. Deras prestationer kan ofta jämföras med yrkesmusikers. Inte minst gäller detta körområdet.

En närmare redovisning av remissinstansernas bedömning av kulturrådets synpunkter och förslag i fråga om fritt kollektivt skapande lämnas i det följande (7.3).

Flera av de remissinstanser som yttrat sig över institutionernas verksamhet delar kulturrådets uppfattning om att tonvikten bör flyttas från centrala till regionala institutioner. Enligt *länsstyrelsen i Jönköpings län* kan dessa fungera som inspirationskälla för såväl yrkesmässig som icke yrkesmässig skapande verksamhet och därigenom bidra till en rikare miljö för människor bosatta utanför storstadsområdena. Länsstyrelsen understryker vikten av att de regionala institutionerna i sin tur medverkar till en lokal aktivering och att tendenser till en alltför stark koncentration på länsplanet motverkas. Samma tanke utvecklas av *Nordiska museet* som påpekar att väl rustade länsmuseer är en viktig förutsättning för såväl regional som lokal verksamhet. För Nordiska musect som centralmuseum är resursstarka länsmuseer nödvändiga samarbetsorgan. Länsmuseerna i sin tur behöver falla tillbaka på välrustade centralmuseer med täckande och klara ansvarsområden.

Svenska riksteatern delar kulturrådets uppfattning att den viktigaste förändringen inom institutionsverksamheten under 1960-talet har legat i mer uppsökande verksamhet och ökad verksamhet för barn och ungdom. Utöver de fördelar med institutionsformen som kulturrådet drar fram pekar Riksteatern på ytterligare några, nämligen möjligheten till långtidsplanering och utbyggda informationsvägar. För Riksteaterns del tillkommer ytterligare en fördel, nämligen folkrörelseanknytningen. Riksteatern invänder mot beskrivningen av vissa av de nackdelar som, enligt kulturrådet, institutionsformen kan ha. Den grundläggande frågan om hur man skall kunna bevara både en konstnärlig förnyelse och

anställningstrygghet måste enligt Riksteatern lösas utifrån resonemang om former för säkrad grundlön till kulturarbetarna utan uppbindning till enskilda arbetsplatser.

Svenska filminstitutet vänder sig med bestämdhet mot vad man uppfattar som en implicit kritik mot institutionerna för brist på mångsidighet jämfört med de fria grupperna. Filminstitutet anser att några av de första betydande teaterföreställningar, som i Sverige utarbetats med metoder som är karakteristiska för de fria teatergrupperna, gjordes inom Dramatiska teatern.

I några yttranden bl. a. från *LO* tas förhållandet mellan institutionerna och radio och TV upp. Den mycket starka publiktillväxten för TV-teatern finner LO glädjande. Den får dock sitt fulla värde först i och med att det intresse, som väckts genom sådana föreställningar får tillfälle att utvecklas till kontakter också med levande teater, musik och dans. För att detta syfte skall nås krävs sådana förändringar av institutionernas organisation, publikkontakt och uppsökande verksamhet att de på ett annat sätt än nu kan nå ut till nya grupper och förändra det geografiskt och socialt sneda utnyttjandet av institutionernas resurser.

Ett antal remissinstanser, däribland *SÖ*, menar att kulturrådets behandling av relationerna mellan utbildningsväsendet och kulturområdet varit alltför summarisk. SÖ anser att utbildning är en del av kulturpolitiken och att utbildningsreformerna har utgjort samhällets hittills mest betydelsefulla kulturpolitiska insatser. Den kulturpolitiska diskussionen blir besvärande ofullständig om inte utbildningsfrågorna beaktas. Det hade varit naturligt att kulturrådet analyserat och avgett synpunkter på utbildningsväsendets kulturpolitiska uppgifter. Bl. a. *Svenska riksteatern, Akademien för de fria konsterna, Institutet för rikskonserter, Folkbildningsförbundet* och *Författarcentrum* beklagar att utbildningsväsendets roll inte betonats mer av kulturrådet.

Statens ungdomsråd påtalar behovet av information om fritids- och kulturaktiviteter i skolan.

Mot bakgrund av kulturrådets konstaterande att det saknas elementära fakta som kan ligga till grund för egentliga prognoser om utvecklingen av kulturområdets struktur i framtiden anser *organisationskommittén för regionmusiken,* att en forskning på detta område måste prioriteras och betraktas som en ständigt fortgående process i planeringsverksamheten inom kulturområdet.

Enligt *Akademien för de fria konsterna* visar de senaste årens miljöintresse, som är på väg att utvecklas till en folkrörelse, att den allmänna opinionen och kulturarbetarna har hunnit längre än kulturrådet och politikerna i insikten om den fysiska miljöns och kulturens samhörighet. I samhällsutvecklingen har kvalitativa värderingar inte kunnat göra sig gällande mot kortsiktiga ekonomiska och andra kvantitativa målsättningar.

I de fortsatta av samhället ledda framtidsstudierna måste enligt *statens ungdomsråd* folkrörelserna garanteras ett dominerande inflytande. Därför förordar ungdomsrådet att människans fritids- och kultursituation i framtiden belyses och värderas på samma sätt som ekonomi och teknologi.

7 Fritt kollektivt skapande

7.1 Nuläge

Under begreppet fritt kollektivt skapande sammanfattas all konstnärlig verksamhet i grupp utanför kulturinstitutionerna, såväl icke yrkesmässig sådan, d.v.s. amatörverksamhet, som yrkesmässigt arbetande grupper. Hit förs också verksamhet som är individuell men som sker i kollektiva former och med utnyttjande av kollektiva resurser t.ex. studiecirklar i måleri, keramik m.m.

En del av dagens fria kollektiva skapande verksamhet sker i kommunal regi. Mest omfattande är denna på musikområdet. Kommunala musikskolor fanns läsåret 1972/73 organiserade i 350 av landets kommuner med totalt ca 250 000 elever. Inemot 40 000 av dessa elever deltog i olika former av ensembleverksamhet. Inom några musikskolor förekom också dansundervisning. Kommunal barn- och ungdomsteater förekommer i utbyggd form i ett tiotal av de större kommunerna.

Större delen av den fria kollektiva skapande verksamheten sker inom föreningsliv och folkbildningsarbete.

Studieförbunden — Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Folkuniversitetet, Frikyrkliga studieförbundet, KFUK—KFUM:s studieförbund, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, Studiefrämjandet, Studieförbundet Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan, Sveriges kyrkliga studieförbund och Tjänstemännens bildningsverksamhet (TBV) — bedriver huvuddelen av sin skapande verksamhet i studiecirkelns form. Verksamhetsåret 1972/73 var antalet cirklar i kulturämnen, dvs. litteratur, konst och konsthantverk, teater och dans, foto och film, musik samt allmänna kulturfrågor ca 73 500 vilket är mer än en tredubbling sedan verksamhetsåret 1960/61. Antalet deltagare var ca 765 000. Av cirklarna hade ca 10 000 en huvudsakligen teoretisk inriktning medan övriga var praktiskt inriktade. Andelsmässigt har kulturämnena under 1960-talet och början av 1970-talet relativt oförändrat legat kring en tredjedel av det totala antalet studiecirklar. Studieförbunden bedriver också viss verksamhet i andra former än studiecirkelns, bl. a. för barn.

Studieförbunden har delvis olika profil på sin skapande verksamhet. Frikyrkliga studieförbundet och Sveriges kyrkliga studieförbund har t.ex. en markant inriktning på musik. Alla förbund har dock åtminstone någon verksamhet inom varje konstart.

Till studiecirkelverksamheten utgår statsbidrag. Statsbidragen regleras enligt kungörelsen (1963:463) angående statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (omtryckt 1973: 409) samt av de tillämpningsanvisningar till kungörelsen som SÖ meddelar. Studiecir-

keln är enligt författningen »en kamratkrets för gemensamma, planmässigt bedrivna studier över ett på förhand angivet ämne eller problemområde». I SÖ:s anvisningar sägs bl. a. att studiearbetet skall planeras så att deltagarna stimuleras till enskilda studier mellan sammankomsterna samt att ämnets art och studiernas uppläggning stimulerar till samarbete och utbyte av synpunkter.

F.n. gäller i huvudsak följande grundprinciper för studiecirkelbidrag.

En allmän studiecirkel skall omfatta 5—20 deltagare inklusive ledare. Deltagarnas ålder skall vara lägst 14 år. Studietiden skall omfatta minst 20 studietimmar fördelade på högst två gånger i veckan med högst tre studietimmar per gång. Studierna skall vara fördelade på minst fyra veckor. Gemensamma sammanträden mellan flera cirklar är i princip inte tillåtna, endast kortare massmedieinslag och undantagsvis också expert/fackmannamedverkan får ske i storgrupp. Bidragsgrundande studiebesök får ingå högst två gånger per studieperiod. Intagningen av deltagare till en studiecirkel skall vara avslutad i och med tredje sammankomsten.

Statsbidrag utgår med 75 % av kostnaderna för ledararvode och studiematerial, dock med högst 30 kr. per studietimme. Av beloppet får högst 24 kr. per studietimme avse ledararvode. För medverkan av expert eller fackman utgår statsbidrag för högst två sammankomster per studiecirkel och högst två timmar per sammankomst med högst 75 % av kostnaderna för arvode, resa och traktamente dock med högst 30 kr. per studietimme.

För studiecirkelverksamhet avseende viss vuxenutbildning (svenska, engelska, matematik och samhällskunskap på grundskolenivå) liksom för studier som utvecklar handikappades färdigheter att meddela sig utgår, utöver nämnda statsbidrag, ytterligare bidrag med 15 kr. för varje studietimme. För verksamheten i kulturämnen finns vissa speciella regler. I musikcirklar får högst hälften av deltagarna vara under 14 år och högst hälften av studietiden får i princip användas för studier i grupper om minst tre deltagare, ledaren inräknad. I verksamhet som sker i form av ensembler eller körer får deltagarantalet överstiga 20. Även i teatercirklar får de vidare gränserna för antalet deltagare tillämpas. Studiecirkel som studerar repertoaren i samband med besök på teatrar, biografer eller konsertlokaler får omfatta minst 14 studietimmar om minst tre icke bidragsberättigande teater-, biograf- eller konsertbesök ingår.

Andra villkor gäller för universitetscirklar. Dessa är i regel inte tillämpbara inom den skapande verksamheten.

Det är möjligt att söka dispens från de flesta av bidragsvillkoren hos SÖ.

Särskilt statsbidrag utgår till studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet.

Även andra föreningar än studieförbunden organiserar amatörverksamhet.

Teaterforum är gemensam organisation för ett antal fast verksamma

teatergrupper. Många av dessa arbetar i studiecirkelform. Särskilda statsbidrag utgår till Teaterforum samt i viss utsträckning till enskilda icke yrkesmässigt arbetande grupper inom och utom Teaterforum.

Inom dansområdet bedrivs en omfattande folkdansverksamhet av Svenska ungdomsringen, IOGT/NTO och ytterligare några organisationer samt i organisatoriskt helt fristående folkdanslag. Kulturrådet har uppskattat antalet deltagare till minst 60 000.

På musikområdet finns ca 700 orkestrar med ca 17 000 medlemmar och ca 3 400 körer med ca 68 000 medlemmar organiserade i olika riksförbund. Därutöver finns ytterligare ett antal körer och orkestrar. Det totala antalet orkestermusicerande personer kan uppskattas till ca 20 000 och antalet körsångare till ca 100 000. Grupperna ger ett betydande antal konserter. Den helt dominerande delen av dessa körer och orkestrar är icke yrkesmässigt verksamma. Även på musikområdet arbetar många grupper i studiecirkelform. Statsbidrag utgår till orkester- och körförbund.

Inom övriga konstområden bedrivs amatörverksamheten i stor utsträckning individuellt. Riksorganisationer av samma omfattning som på de tidigare nämnda områdena finns f. n. inte.

De yrkesmässigt arbetande mindre ensembler och fria grupper på teaterområdet som är heltidsarbetande är i dag drygt 50. Därtill kommer vissa deltidsverksamma grupper. Budgetåret 1972/73 erhöll 27, främst heltidsarbetande, grupper statsbidrag. Dessa gjorde tillsammans drygt 5 000 föreställningar med ca 650 000 besökare. I dessa siffror ingår några dansgrupper.

På musikområdet finns också ett antal heltidsarbetande grupper främst dans- och underhållningsorkestrar. Det stora flertalet grupper är dock deltidsarbetande. Tolv musikgrupper erhöll statsbidrag budgetåret 1972/73.

Kulturrådet gör en bedömning av den fria kollektiva skapande verksamhetens totala omfattning. Bedömningen, som i huvudsak bygger på uppgifter från verksamhetsåret 1969/70, ger vid handen att bruttoantalet deltagare detta verksamhetsår låg mellan 1 och 1,2 milj. medan antalet deltagande personer torde ha rört sig om 600 000 —700 000. Därefter har bl. a. studiecirkeldeltagandet expanderat.

Kulturämnena är representerade på samtliga folkhögskolor. Linjer och längre kurser med särskild inriktning mot dessa ämnen finns på ett 30-tal skolor. Undervisningen siktar främst till att utveckla elevens intresse för och kunskaper i de aktuella ämnena utan att leda fram till yrkesutövande. I vissa fall har dock undervisningen karaktär av yrkesutbildning och/eller utbildning av ledare för bl. a. studieförbundens verksamhet. Folkhögskolorna, inte minst de med estetiska linjer, utgör också kulturcentra på resp. orter både genom egen utåtriktad verksamhet och som mottagare av kulturutbud.

7.2 Kulturrådet

Kulturrådet förordar väsentligt ökade insatser från samhällets sida till den fria skapande verksamheten.

7.2.1 Icke yrkesmässig verksamhet

Förslagen beträffande icke yrkesmässigt skapande syftar både till en breddning av verksamheten — geografiskt, socialt, ämnesmässigt och i fråga om verksamhetsformerna — och till en kvalitetsutveckling. Detta bör uppnås dels genom vidgade och förstärkta bidrag till verksamheten, dels genom att vissa basresurser som lokaler och ledarutbildning ställs till förfogande i ökad omfattning.

Två vägar för detta ökade stöd diskuteras. Den ena vägen innebär att staten ställer medel till förfogande för kommunerna som tillskjuter kompletterande belopp och sedan fördelar de samlade resurserna. Den andra vägen innebär att folkbildningsorganisationerna används som bidragskanal. Båda vägarna bör användas. Då statligt stöd via kommunerna innebär att nya bidragsformer måste prövas, vilket kan ta viss tid, bör den ekonomiskt mest betydande satsningen under det närmaste decenniet avse folkbildningsorganisationerna.

K o m m u n e r n a bör fullfölja utbyggnaden av musikskolorna men också på sikt bygga upp en motsvarande verksamhet för barn och ungdom inom övriga konstområden. Denna frivilliga kommunala verksamhet bör bedrivas i nära samverkan med skolan — som har ett ansvar för grundläggande orientering och undervisning i dessa ämnen — och förskolan.

Statsbidrag bör utgå till den frivilliga kommunala verksamheten. Innan ett statsbidrag införs bör dock frågorna om målen och de pedagogiska vägarna för verksamheten, samverkan med skolan, uppgiftsfördelningen och samspelet med föreningslivets verksamhet liksom frågor om åldersgränsen för olika typer av statsbidrag och avgränsningen mot den kommunala ungdomsverksamheten utredas. Det nya kulturrådet föreslås göra utredningen i nära samverkan med berörda parter. Utredningen bör ske i samband med utredningen om ett föreslaget lokalt aktivitetsstöd på kulturområdet.

Skapande verksamhet i terapeutiskt syfte, t. ex. inom olika vårdinstitutioner, behöver kartläggas, forskning initieras och samarbetet mellan kultursektorn och vårdsektorn på lokal och regional nivå stimuleras.

Kulturrådet föreslår olika åtgärder för att förstärka det statliga stödet till skapande verksamhet inom f ö r e n i n g a r och g r u p p e r.

För stöd till verksamhet vars huvudsyfte är studier bör statsmakterna bygga vidare på bidraget till s t u d i e c i r k l a r. Studieverksamheten

bör kunna klart definieras. I kulturämnena bör den avse deltagarnas teoretiska och tekniska förkovran samtidigt som den redan från början syftar till att väcka och utveckla förmågan till konstnärlig gestaltning. Då det är värdefullt att bibehålla ett för hela folkbildningssektorn enhetligt studiecirkelbidrag är kulturrådets förslag till vidgade bestämmelser i huvudsak så utformade att de kan gälla all cirkelverksamhet.

Åldersgränsen 14 år för studiecirkeldeltagare utgör ett hinder för att inlemma de yngsta grupperna i aktiviteter där olika åldrar möts. Statsbidrag bör utgå för verksamhet även inom den lägre åldersgruppen. Frågan om åldersgränsen för statsbidrag till ungdomsverksamhet behandlas av barnstugeutredningen. I avvaktan på dess förslag lägger dock inte kulturrådet fram något förslag.

I fråga om studietidens längd föreslås att SÖ under en försöksperiod skall kunna ge generell dispens för längre sammankomster än tre timmar och när det gäller glesbygd också för kortare studietid än fyra veckor i kulturämnen.

Medverkan av expert eller fackman i studiecirkelarbetet bör få omfatta högst 25 % av en cirkels totala antal studietimmar och gälla utan begränsning av antalet timmar vid varje sammankomst. Statsbidrag bör utgå med 75 % av kostnaderna för arvode, dock högst 75 kr. per studietimme, och med 100 % av resekostnader och traktamente, dock högst 125 kr. per studietimme. I utpräglad glesbygd bör dispens kunna lämnas för högre ersättning för resekostnad och traktamente.

Studiebesök bör godkännas som statsbidragsgrundande för högst 30 % av en cirkels totala antal studietimmar. Studiecirklar i kulturämnen som antingen inriktas på praktiskt utövande verksamhet eller på repertoarstudier bör få omfatta minst 14 studietimmar under förutsättning att dessutom minst tre inte bidragsberättigade besök på teaterföreställning, konsert, utställning eller motsvarande ingår.

Statsbidrag till studiecirkelledares resekostnad och traktamente bör kunna utgå i hela riket med 100 % av kostnaderna, dock högst 125 kr. per sammankomst om kortaste resväg mellan ledarens bostad och studiecirkelns sammanträdeslokal är minst 20 km.

Övningslärare vid folkhögskola och musiker vid regionmusiken bör i likhet med vad som f. n. gäller för ämneslärare vid folkhögskola få räkna in ledaruppgiften för allmän studiecirkel i sin tjänstgöringsskyldighet.

Statsbidraget till studiecirklar bör indexregleras. Därutöver bör ske en realhöjning av bidraget med 10 kr. per studietimme.

Kulturrådet föreslår att ett lokalt aktivitetsstöd införs som komplement till studiecirkelbidraget. Syftet är att stimulera verksamhet i nya, organisatoriskt enklare former, experiment samt aktiviteter kring olika kulturutbud. Därigenom kan nya grupper och miljöer nås och en bredare aktivitet skapas. Bidraget bör utgå till förening-

ar och organisationer men även till mindre fast organiserade grupper.

Det lokala aktivitetsstödet bör inte utgå med ett schablonbelopp utan efter bedömning från fall till fall. Vissa minimiregler bör gälla beträffande antal deltagare, antal sammankomster och verksamhetens anknytning till kulturområdet. Bidraget bör även kunna utgå till grupper för vilka kulturell verksamhet är ett medel för kontakt och gemenskap. Inga regler bör uppställas beträffande deltagarnas ålder, sammankomsternas längd, studiematerial eller ledarens formella kompetens. Bidraget bör fördelas genom de kommunala myndigheterna.

Införandet av ett lokalt aktivitetsstöd bör föregås av ett kompletterande utredningsarbete och av viss försöksverksamhet.

Ledamöterna Blomkvist, Häger och Jansson reserverar sig mot att fördelningen av det lokala aktivitetsstödet binds till de kommunala organen. Försöksverksamheten bör i det avseendet vara förutsättningslös.

Ledamoten Enquist reserverar sig till förmån för större resurser för lokalt aktivitetsstöd än vad kulturrådet beräknat.

Staten bör ge ett ökat stöd till ledarutbildning och metodutveckling samt till organisationskostnader inom studieförbund och övriga centrala organisationer på amatörverksamhetens område. Statsbidragsgivningen bör utformas så att det är möjligt att anställa kulturarbetare för bl. a. utvecklingsarbete samt för beställningar av verk anpassade för de icke yrkesverksamma gruppernas förutsättningar. Såväl i ledarutbildningen som i metodutvecklingen bör ett betydande samarbete kunna ske mellan organisationerna, kommunernas frivilliga verksamhet och skolan. Kulturrådet uttalar sig för att statsbidraget till studieförbunden för dessa ändamål delvis disponeras centralt genom Folkbildningsförbundet och att vissa medel specialdestineras till utvecklingsarbete i kulturämnena. Statsbidragsgivningen till övriga centrala organisationer bör utvidgas till ytterligare organisationer utöver dem som i dag uppbär statsbidrag. Bidragen bör avse den centrala verksamheten och i princip inte fördelas till organisationernas lokalavdelningar.

Ökat statligt stöd bör utgå till centrumbildningarna. Frågan om statsbidrag även bör utgå till decentraliserad verksamhet bör övervägas av det nya kulturrådet. Samhället bör svara för en avgiftsfri och väl fungerande arbetsförmedling inom kulturområdet. Även i framtiden bör det finnas utrymme för medverkan från centrumbildningarna i förmedlingsarbetet.

Ökat stöd bör utgå till de handikappades kulturella verksamhet. Målet bör vara att integrera handikappverksamheten i annan verksamhet och att beakta handikappaspekten inom varje verksamhet. Riksstatsanslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet bör därför delas upp på olika riksstatsanslag.

7.2.2 Yrkesmässig verksamhet

Det bör i fortsättningen göras en klarare gränsdragning mellan yrkesmässigt och icke yrkesmässigt arbetande grupper inom de olika konstområdena. Grupper som genom sitt yrkeskunnande kan jämställas med den yrkesmässiga verksamheten inom institutionerna bör få arbeta under liknande ekonomiska villkor som gäller för institutionerna. Samtidigt bör gruppernas frihet, öppenhet och smidighet bibehållas.

Tre vägar föreslås för ett förbättrat statligt stöd.

Centralt fördelade bidrag bör utgå till grupper som inte önskar anknytning till institution eller annan stödjande part. Sådant bidrag kan utgå som årsanslag, projektbidrag, eller bidrag till visst ändamål t.ex. utrustning. Statsbidraget bör inte täcka större andel av totalkostnaden för dessa grupper än för övriga grupper. Gruppen får själv svara för kompletterande finansiering. Det nya kulturrådet bör fördela huvuddelen av de medel som står till förfogande för centrala bidrag. Återstoden bör fördelas av ett organ sammansatt av exempelvis kulturarbetare. Detta för att möjliggöra alternativa bedömningar av experimentella och kontroversiella grupper.

Institutionsanknytning är den andra vägen att ge statsbidrag. Institutionen svarar då för finansieringen utöver statsbidraget. Samarbetsformerna mellan institutionen och gruppen preciseras lämpligen genom ett avtal som också garanterar gruppen nödvändig frihet. Anknytning kan ske till lokal eller regional institution men anknytning kan också ske till Svenska riksteatern, Institutet för rikskonserter eller statens försöksverksamhet med riksutställningar.

Den tredje vägen för samhällsstöd är anknytning till annan part än institution. Annan part kan vara kommun, landsting eller organisation. Denna part svarar då för kompletterande finansiering utöver statsbidrag.

7.3 Remissyttranden

Remissinstanserna uttalar sig i allmänhet mycket uppskattande om kulturrådets syn på den fria kollektivt skapande verksamheten och förslagen att väsentligt öka stödet till denna.

SÖ instämmer helt i kulturrådets betoning av det fria skapandets betydelse inom ramen för en aktiverande kulturpolitik som syftar till förbättrad kommunikation mellan grupper och enskilda. SÖ anser också att verksamheten har ett egenvärde som inte är beroende av prestationernas och produkternas kvalitet. Amatörers prestationer kan i rätt sammanhang dock mycket väl ha samma värde som professionella kulturarbetares. SÖ anser dock att kulturrådet bort ägna större uppmärksamhet åt folkhögskolan.

Svenska kommunförbundet instämmer i den höga prioriteringen av

fritt kollektivt skapande och framhåller amatörverksamhetens funktion av komplement och motvikt till den traditionella utbudskulturen. En ökad satsning på självverksamhet kommer att medföra en stimulans för kulturlivet i dess helhet.

Folkbildningsförbundet instämmer i likhet med *flertalet studieförbund* och *LO* i vikten av en satsning på den fria kollektiva skapande verksamheten. LO bedömer det som en av de angelägnaste uppgifterna att ge väsentligt förbättrade villkor åt en bred folklig kulturaktivitet. *KF, Svenska metallindustriarbetarförbundet* och *Stockholms läns fackliga centralorganisation* understryker att amatörismen utgör underlag för en väl fungerande och utnyttjad professionell kulturverksamhet.

Ett antal instanser som principiellt instämmer i förslagen om en satsning på fritt kollektivt skapande har dock vissa allmänna invändningar eller kommentarer att göra.

Sveriges författarförbund ansluter sig till kulturrådets allmänna syn. Det finns enligt förbundet ingen principiell motsättning mellan icke yrkesmässig och yrkesmässig verksamhet. Förbundet framhåller dock samtidigt risken av att amatörer kan komma att ersätta yrkesutövare bara av det skälet att arrangörerna inte har medel att på ett försvarligt sätt betala de yrkesverksammas prestationer. Även *Konstnärernas riksorganisation* framför liknande synpunkter.

SAF menar att det inte av betänkandet framgår vad som skiljer fri skapande verksamhet från annan verksamhet och anser att statsbidrag till »s. k. fri verksamhet» förutsätter att den fyller vissa kvalitetskrav och inte är rent politisk.

Bl.a. *Konstnärernas riksorganisation* och *Svenska slöjdföreningen* understryker att kvalitetskravet inte får bli eftersatt.

LO yrkar liksom *ABF* på att en fortsatt utredning görs beträffande de svårigheter för amatörgrupperna som hänger samman med upphovsrättsliga bestämmelser och förlagsrätter, vilka gör det svårt att arbeta med aktuellt material, och med det faktum att hjälpmedel och instrument är underkastade den kommersiella produktions- och försäljningsapparatens villkor.

SACO understödjer i och för sig tanken på en ökad satsning på den fria kollektiva skapande verksamheten men anser det helt orealistiskt att några påtagliga resultat kan nås med den av kulturrådet skisserade modellen. Man framhåller att den fria verksamheten i stället bör stödja sig på redan etablerade institutioner, främst bibliotek och museer. Flera andra remissinstanser bl. a. *statens scenskola i Stockholm, Hallands museum* och *Norrbottens museum* anser också att institutionerna kan fylla en funktion i den fria skapande verksamheten genom att tillhandahålla lokaler, utrustning och tekniska rådgivare.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum beklagar att kulturrådet varit allför bundet av den traditionella inriktningen på

konstnärlig aktivitet. De möjligheter till fri skapande verksamhet som finns inom de kulturhistoriska museernas och kulturminnesvårdens verksamhetsområde har därigenom inte beaktats.

Teatercentrum anser det självklart att gemenskaps- och aktionsgrupper skall få anslag för sin verksamhet.

Statens ungdomsråd anser att en översyn av det samhälleliga stödet till fritids- och kulturaktiviteter också bör omfatta frågan om kostnads- och ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och primärkommuner.

Svenska kommunförbundet anser att förslagens förverkligande är helt beroende av det statliga stödets omfattning.

Ett par remissinstanser har mer generella invändningar mot kulturrådets förslag.

Svenska filminstitutet ifrågasätter om betänkandets prioritering av den praktiska färdigheten och utveckling av den egna förmågan till konstnärlig gestaltning före uppövandet av färdigheten att motta ett kulturutbud är berättigad.

Den enda instans som avvisar tanken på ett utbyggt statligt stöd till fritt kollektivt skapande är *RRV*. Enligt verkets uppfattning bör utvecklingen av kulturell verksamhet vid sidan om institutionerna tillgodoses genom kommunala bidrag.

En rad remissinstanser behandlar frågan om kanalerna för bidragsfördelningen. Meningarna är delade. Kulturrådets uppfattning biträds bl. a. av *länsstyrelserna i Stockholms* och *Västmanlands län* samt av *ett antal kommuner*. *Svenska kommunförbundet* tar inte uttryckligen ställning i principfrågan men välkomnar de olika föreslagna stödformerna till kommunerna. Andra remissinstanser som *statens ungdomsråd*, *ABF*, *Studieförbundet Medborgarskolan*, *LO* och *ett antal kommuner* anser att de statliga bidragen bör koncentreras till studieförbundens verksamhet. Det finns enligt ABF, inget som tyder på att bredden på kulturverksamheten skulle bli större om de statliga medlen fördelades över två kanaler i stället för att som nu koncentreras till studieförbunden. *Landstingsförbundet* anser allmänt att folkrörelsernas betydelse bör betonas starkare när en ny kulturpolitik utvecklas. Ytterligare andra remissinstanser, bl. a. *centrumbildningarna* i gemensamt yttrande och *ett par kommuner* anser i stället att kommunerna som politiskt ansvariga organ bör vara den viktigaste kanalen för fördelning av statsbidrag.

De flesta remissinstanser som yttrat sig angående den frivilliga kommunala verksamheten är positiva till kulturrådets förslag om statligt stöd och om en utvidgning av verksamheten till andra områden än musik. Många remissinstanser kommer endast indirekt in på frågan om statsbidrag i samband med den principiella diskussionen om de två kanalerna för det statliga stödet.

Svenska kommunförbundet pekar på kommunernas betydande kostnader för musikskolan och finner det väsentligt att kulturrådets förslag om statsbidrag förverkligas. Staten bör lämna ett minst lika gynnsamt stöd till den kommunala musikskolan som till motsvarande aktiviteter på folkbildningssidan. Förbundet anser att utvecklingen inom övriga konstområden i främsta rummet bör komma till stånd genom insatser i anslutning till grundskolan och gymnasieskolan.

Flera remissinstanser — bl.a. *SÖ, teater- och musikrådet, organisationskommittén för högre musikutbildning* och *Folkbildningsförbundet* — tar allmänt upp önskvärdheten av en närmare samverkan mellan musikskolan och skolväsendet i övrigt. SÖ föreslår att en försöksverksamhet i detta syfte anordnas.

LO, TCO, ABF och *Helsingborgs kommun* vill att musikskolorna och verksamhet inom andra konstområden skall ingå i skolans fritidsverksamhet. TCO föreslår att skolornas fritidshem skall erbjuda kulturella aktiviteter som musik, sång, teckning, målning, skulptering, teater, dans, foto, film, litteraturstudier och författande, aktiviteter som kan utvecklas till lokala konstskolor. Dessa lokala konstskolor bör byggas upp med musikskolorna som förebild och vara underställda skolstyrelserna. De bör emellertid mera direkt inordnas i den övriga skolverksamheten och få statsbidrag enligt samma regler som för skolväsendet.

Även *ABF* anser att fritt skapande bland barn och ungdom bör inordnas i skolornas fritidsverksamhet. Förbundet avstyrker därför en utbyggnad av de kommunala musikskolorna. ABF anser också att kulturrådets förslag kommer att stimulera den kommunala verksamheten till förfång för det föreningsanknutna ungdomsarbetet. *Unga Örnars riksförbund* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* framför liknande synpunkter. ABF förordar en särskild utredning i frågan.

Flera andra remissinstanser berör förhållandet mellan den kommunala verksamheten och motsvarande verksamhet i föreningsregi. *SÖ,* som instämmer i kulturrådets principiella åsikter, framhåller att kommunens åtaganden inte bör få inskränka möjligheterna för den organisationsanknutna fria skapande verksamheten.

Svenska kommunförbundet betonar kommunernas ansvar att stödja verksamhet i organisationernas regi. Först när verksamheten nått en sådan omfattning att den inte längre kan handhas av studieförbund eller annan förening bör den överföras i kommunal regi och då till kulturnämndens ansvarsområde.

LO anser att det behövs en socialt inriktad bestämning av målen för den kommunala verksamheten. Erfarenheterna från musikskolan visar klart att det finns risker för en utveckling till enbart elitskola där de vanliga mekanismerna av privilegiering och utslagning gör att samhällets satsning framför allt kommer de redan gynnade grupperna till

del. *Unga Örnars riksförbund* och *ett par kommuner* framför liknande synpunkter. *Musikaliska akademiens styrelse* och *musikhögskolan i Stockholm* betonar däremot vikten av att tillvarata de begåvade elever som vill ägna sig åt musikeryrket.

Beträffande de förslag som berör föreningar och grupper så godtar en rad remissinstanser utan invändningar eller kommentarer de förändringar som föreslås beträffande statsbidraget till studiecirklar. Hit hör *Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet* och *ett antal kommuner.*

Även många instanser som närmare kommenterar enstaka punkter — t. ex. *Folkbildningsförbundet* och *flertalet studieförbund* — ger uttryck för ett allmänt instämmande i övriga delar av förslaget.

Några instanser som *Teaterforum* och *Samarbetsrådet för Sveriges körer (KÖRSAM)* hävdar att studiecirkeln är mindre väl lämpad som arbetsform för vissa typer av skapande verksamhet och föreslår andra bidragsformer. KÖRSAM menar dock att i avvaktan på bättre former för stöd åt körverksamhet bör studiecirkeln ha kvar även denna uppgift. *Svenska danspedagogförbundet* betonar att reglerna för studiecirkelbidrag till dans skall anpassas till den typ av verksamhet det gäller.

Statens handikappråd och *handikapputredningen* anser att bestämmelserna bör utformas så att handikappades deltagande underlättas.

ABF anser att en allmän översyn bör göras av bidragsvillkoren för studiecirkelverksamhet.

Kulturrådets uppfattning beträffande åldersgränsen för deltagare i studiecirklar delas bl. a. av *Studieförbundet Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan* och *Gävleborgs läns bildningsförbund. ABF* instämmer i att åldersgränsen inte bör ändras nu. *SÖ* anser att åldersgränsen inte bör ändras men påpekar att de särbestämmelser som gäller för musikcirklar eventuellt kan utvidgas till att också gälla andra områden. Det förutsätter dock genomarbetade material och metoder för den åldersintegrerade verksamheten.

Frågan om studietidens längd berörs av några remissinstanser. *Studieförbundet Medborgarskolan* önskar en större frihet att fördela det stadgade antalet studietimmar i tiden och anser att kortare studietid än fyra veckor bör medges generellt. *ABF* stöder kulturrådets förslag om dispens för längre sammankomster i kulturämnen än tre timmar per studietillfälle. Förslaget om dispens för kortare studietid än fyra veckor i glesbygd finner ABF inte motiverat. *SÖ* är f. n. inte beredd att tillstyrka en allmän förlängning av cirkelsammankomsterna. Däremot kan övervägas att en viss del av sammankomsterna under en studieperiod får omfatta fler än tre timmar. SÖ biträder inte förslaget om dispens för kortare studietid än fyra veckor i glesbygd.

Kulturrådets förslag om expertmedverkan och studiebesök biträds av *Folkbildningsförbundet* och *flera studieförbund.*

Den nuvarande begränsningen av fackmannamedverkan avser att främja studiecirkelns speciella metodik, betonar *SÖ* som i princip instämmer i kulturrådets förslag men anser att förslagen bör bedömas med viss restriktivitet och att formerna för sådana inslag bör utredas närmare. *ABF*, som i övrigt delar kulturrådets uppfattning, anser att inslaget av fackmannamedverkan tillsammans med studiebesöken endast bör få utgöra en tredjedel av studietiden.

Förslagen i fråga om ledares resekostnader och traktamenten m. m. stöds bl. a. av *Folkuniversitetet* och *TBV*.

SÖ tillstyrker förslagen beträffande övningslärare vid folkhögskola och regionmusiker. SÖ uttalar sig inte om bidrag till cirkelledares rese- och traktamentskostnader.

ABF ansluter sig till kulturrådets förslag om bidrag till cirkelledares resekostnader och traktamenten men förordar att förslaget prövas i samband med en allmän genomgång av bidragsvillkoren för studiecirkelverksamheten. Förbundet anser inte att regionmusiker men däremot övningslärare vid folkhögskolor bör få inräkna ledarskap i studiecirkel i sin tjänstgöringsskyldighet.

Studieförbundet Vuxenskolan föreslår att redan en resväg om 10 km skall kunna berättiga till reseersättning för ledaren.

Folkbildningsförbundet, ABF, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet och *Sveriges kyrkliga studieförbund* förordar att bidrag även skall kunna utgå till cirkeldeltagares resa, framför allt i glesbygd.

Organisationskommittén för regionmusiken anser att regionmusiken övergångsvis kan bistå med studiecirkelledare jämsides med att pedagoger utbildas.

Nästan alla instanser som kommenterar kulturrådets förslag om bidragsnivån instämmer såväl i förslaget om indexreglering som i förslaget om en realhöjning av bidragsnivån med 10 kr. per studietimme.

Folkbildningsförbundet, ABF, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, LO och *Svenska riksbyggen* anser att den realhöjning som rådet föreslagit måste komma till stånd under de närmaste åren. På sikt måste samhället svara för samtliga kostnader för verksamheten så att deltagarna i en studiecirkel likaväl som elever vid kommunal vuxenutbildning inte behöver vidkännas några kostnader för sina studier.

Stockholms läns fackliga centralorganisation anser att högre bidragsramar kan vara motiverade för kulturämnena än för övrig studiecirkelverksamhet på grund av de ofta högre lokal- och materialkostnaderna för de förstnämnda ämnena.

RRV avvisar förslaget om indexreglering.

Förslaget om att inrätta ett lokalt aktivitetsstöd får stöd av flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan.

SÖ finner att studiecirkelbestämmelserna inte alltid medger att

kulturarrangemang följs upp av andra aktiviteter och att det därför behövs bidrag av den typ kulturrådet skisserar. SÖ framhåller vikten av att bl. a. de handikappades intressen tillgodoses. En försöksverksamhet bör bygga på erfarenheter från vissa försök som SÖ, Riksutställningar och Folkbildningsförbundet redan gjort. Den bör ledas av SÖ.

Svenska kommunförbundet tillstyrker att ett lokalt aktivitetsstöd införs men vill markera att huvudinriktningen bör vara att stödja kulturverksamhet inom förenings- och organisationslivet. Möjligheten att samordna det föreslagna stödet med stödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet bör övervägas.

LO ansluter sig i princip till tanken att det skapas bidragsformer för skapande verksamhet utanför studiecirkelns ram men avstår i övrigt från att ta ställning.

ABF tillstyrker en försöksverksamhet i enlighet med de riktlinjer reservanterna Blomkvist m. fl. anför. Försöksverksamheten bör emellertid föregås av preciseringar av kulturrådets tankar, något som även *LO* anser. ABF presenterar också en alternativ modell för lokalt aktivitetsstöd som syftar till att stimulera en seriös och kvalitetsinriktad verksamhet.

Vissa remissinstanser är dock i huvudsak skeptiska eller negativa till inrättandet av det nya stödet.

Statens ungdomsråd invänder inte mot målsättningen för kulturrådets förslag men finner förslaget orealistiskt och otillräckligt. Bestämmelserna blir svåra att tolka och kontrollera.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län ifrågasätter om förslaget inte innebär att varje form av kulturell verksamhet skulle kunna få statsstöd vilket länsstyrelsen finner tveksamt.

Frågan om kanalerna för fördelningen av aktivitetsstödet har väckt en livlig diskussion bland remissinstanserna. Många behandlar frågan i samband med diskussion av de allmänna fördelningsprinciperna för det statliga stödet. De remissinstanser som har uttalat sig direkt om kanaler för fördelningen av det lokala aktivitetsstödet fördelar sig i tre grupper.

En grupp instämmer i kulturrådsmajoritetens åsikt att kommunerna bör fördela stödet. Denna uppfattning har bl.a. *Hallands läns landsting, ett antal kommuner, Konstnärernas riksorganisation, Svenska teaterförbundet* och *centrumbildningarna* i gemensamt yttrande.

En andra grupp av remissinstanser anser liksom reservanterna Blomkvist, Häger och Jansson att studieförbunden inte på förhand bör uteslutas som fördelningskanal. Frågan om fördelningskanaler bör även den prövas förutsättningslöst. Till denna grupp hör bl. a. *teater- och musikrådet, Svenska kommunförbundet, ett antal kommuner, Folkbildningsförbundet* och *flera studieförbund.*

Den tredje gruppen remissinstanser förordar att stödet fördelas via studieförbunden. Hit hör bl. a. *SÖ* och *ett par studieförbund.*

De instanser som kommenterat storleken av det lokala aktivitetsstödet anser i allmänhet stödet vara otillräckligt och instämmer i många fall med ledamoten Enquists reservation. Remissinstanser som finner förslaget otillräckligt i det avseendet är bl. a. *SÖ, statens ungdomsråd, flera kommuner, Svenska teaterförbundet* och *centrumbildningarna* i gemensamt yttrande.

De remissinstanser som behandlar frågan om statsbidrag till ledarutbildning, metodutveckling och organisationskostnader inom studieförbunden och övriga centrala organisationer på amatörområdet stöder i allt väsentligt kulturrådets förslag.

Förslagen beträffande studieförbunden stöds av bl.a. *SÖ, Folkbildningsförbundet, flera studieförbund* och *LO.*

Vissa avvikande eller kompletterande synpunkter framförs dock. *SÖ* påpekar att folkhögskolan är en resurs för ledarutbildning. *ABF* anser inte att en del av bidraget till metodutveckling skall disponeras centralt av Folkbildningsförbundet. ABF anser vidare att även annan verksamhet än studiecirklar bör ligga till grund för fördelning av bidrag till studieförbundens organisationskostnader. *Folkbildningsförbundet* och *ABF* önskar en större bidragsökning till organisationskostnaderna än vad kulturrådet skisserat.

Förslagen beträffande övriga centrala organisationer på amatörområdet biträds bl. a. av *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, Musikaliska akademiens styrelse, Institutet för rikskonserter, Samarbetsrådet för Sveriges körer (KÖRSAM), Föreningen Sveriges jazzmusiker, Teaterforum* och *ABF. Studieförbundet Vuxenskolan* anser att också invandrarorganisationernas kulturella arbete bör stödjas. *Sveriges orkesterföreningars riksförbund (SOR)* hälsar kulturrådets förslag med tillfredsställelse. Förbundet erinrar samtidigt om de förslag bl. a. beträffande regionmusikernas medverkan i SOR-orkestrarna som förbundet lagt fram i en egen utredning. *Organisationskommittén för regionmusiken* framhåller liksom kulturrådet att denna medverkan får vägas mot behoven inom andra delar av musiklivet.

De flesta remissinstanser som har yttrat sig över stödet till centrumbildningarnas kulturpolitiska uppgifter tillstyrker att det statliga stödet ökas. En stark betoning av värdet av centrumbildningarnas verksamhet kommer till uttryck i yttranden från *Klys, Konstnärernas riksorganisation, Föreningen Svenska tecknare, Svenska fotografernas förbund* och i ett gemensamt yttrande från *centrumbildningarna.* Klys anser att centrumbildningarna är organ för den rullande kulturpolitiska förändring som kulturrådet efterlyser.

Även *Studieförbundet Vuxenskolan, ABF* och *Sveriges kristna socialdemokraters förbund* betonar centrumbildningarnas betydelse som me-

del för att vidga kontakten mellan konstnärerna och publiken. Organisationerna framhåller emellertid att centrumbildningarnas utbud måste formas i samspel med publiken. De båda sistnämnda organisationerna anser att ett sådant samspel bäst säkerställs om de enskilda framträdandena inte betalas av centrumbildningarna utan av de lokala arrangörerna med bidrag från stat och kommun.

Svenska filminstitutet anser att centrumbildningarna inte kan betraktas som en enhetlig företeelse och att såväl verksamhetens omfattning som kvalitativa aspekter bör beaktas vid fördelningen av samhällsstöd. *Svenska musikerförbundet* ifrågasätter om inte större effekt skulle kunna nås om resurserna satsades på redan existerande organisationer med färdiga administrativa organ.

Centrumbildningarna i ett gemensamt yttrande, *Konstnärernas riksorganisation* och *Föreningen Svenska tecknare* anser att stöd skall kunna utgå för decentraliserad verksamhet. Det anser däremot inte *ABF* som hänvisar till sitt förslag att de lokala arrangemang i vilka centrumbildningarnas medlemmar medverkar bör betalas av arrangörerna.

Klys anser att inga inskränkningar bör göras i centrumbildningarnas verksamhetsområden och att den arbetsförmedlande verksamheten sålunda bör vara kvar. Även *Konstnärernas riksorganisation* vill att centrumbildningarna skall ha kvar sina arbetsförmedlande funktioner. *Institutet för rikskonserter,* som tillstyrker statsbidrag till centrumbildningarna framhåller att den statliga arbetsförmedlingen i första hand bör byggas ut och att Rikskonserter och regionala organ i framtiden bör ges bättre möjligheter att engagera artister. En viss kontaktskapande verksamhet kan dock böra stödjas även i fortsättningen. *ABF* anser att samhället och inte centrumbildningarna bör svara för uppgiften att vara arbetsförmedlare.

En rad remissinstanser, bland dem *SÖ, ABF, LO, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* och *Unga Örnars riksförbund* instämmer i behovet av ökade resurser för handikappades kulturella verksamhet. *Handikapputredningen* vill i avvaktan på resultatet av sitt utredningsarbete inte uttala sig om medelsbehovet.

ABF och *LO* ansluter sig till målet att handikappverksamheten bör integreras i annan verksamhet. Också *SÖ, statens handikappråd, handikapputredningen* och *Handikappförbundens centralkommitté* delar den uppfattningen. De anser att det statliga stödet till handikappåtgärder i princip bör ställas till förfogande under de anslag där verksamheten sakligt hör hemma. Med hänsyn till att handikappstödet befinner sig i ett försöks- och uppbyggnadsskede är de dock inte beredda att f. n. förorda kulturrådets förslag att anslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet delas upp på olika riksstatsanslag.

Remissinstanserna hälsar i allmänhet med tillfredsställelse kultur-

rådets förslag att de yrkesmässigt arbetande fria grupperna bör få ökat stöd. Från många håll understryks att grupperna utgör ett värdefullt komplement till kulturinstitutionerna.

En rad instanser instämmer i kulturrådets åsikt att en klar gränsdragning måste göras mellan yrkesmässigt och icke yrkesmässigt arbetande grupper. *ABF* framhåller att de fria gruppernas medlemmar måste ha utbildning och talang som är fullt i nivå med de till institutionerna knutna kulturarbetarnas och en lön och anställningstrygghet som är jämförbar med dessas. Det skulle enligt ABF vara olyckligt om de fria grupperna, som i första hand kommer i kontakt med de missgynnade grupperna i samhället, skulle komma att representera en andra klassens kultur i jämförelse med vad som presenteras vid institutionerna. *Statens scenskola i Göteborg* är orolig för att den många gånger bristande utbildningen hos medlemmarna i de fria grupperna skall leda till en utveckling mot ett framtida outbildat teaterproletariat. Scenskolan föreslår att fortbildningen vid scenskolorna i första hand öppnas för mindre grupper eller medlemmar av fria grupper så att dessa kan komplettera sina eventuella utbildningsbrister. *Luleå kommun* anser däremot att den förordade gränsdragningen mellan yrkesmässig och icke yrkesmässig verksamhet är tvivelaktig.

LO anser att formerna för samhällets stöd behöver prövas ytterligare. *Moderata ungdomsförbundet* anser att de fria grupperna ekonomiskt framför allt bör stödjas av kommunerna.

Malmö kommun är tveksam om kulturrådets förslag verkligen kan ge grupperna både den önskvärda tryggheten och bibehållen konstnärlig frihet.

I fråga om de föreslagna tre vägarna för fördelning av stödet är meningarna delade.

Kulturrådets förslag om tre vägar biträds av *Svenska kommunförbundet, några kommuner, Institutet för rikskonserter* och *Svenska musikerförbundet.*

Teatrarnas riksförbund, Göteborgs och *Helsingborgs stadsteatrar, Folkteatern i Göteborg* och *Norrköpings orkesterförening* godtar förslaget om anknytning av fri grupp till institution. Teatrarnas riksförbund anser att systemet med centrala bidrag hittills praktiserats med mindre gott resultat. Förbundet ställer sig också tveksamt till anknytning till annan part än institution.

Några kommuner betonar särskilt möjligheten av anknytning till annan part än institution.

En stor grupp remissinstanser är kritiska mot förslaget om institutionsanknytning och betonar framför allt de centrala bidragens roll.

Teater- och musikrådet anser att de centrala bidragen är den hittills mest framgångsrika formen för stöd åt fria grupper och att dessa därför bör höjas väsentligt. Bidragen bör — inte minst för rättvisans skull

— som hittills fördelas av ett enda organ, det nya kulturrådet, i det fall detta inrättas. Rådet är mycket tveksamt till förslaget om anknytning av fria grupper till institutioner. Rådet anser att det enbart blir en extra omgång för att fördela statsbidrag och att institutionsanknytning snarast innebär att en grupp är stadd i upplösning. Rådet ser dock gärna ett samarbete mellan fria grupper och institutioner präglat av oberoende från båda håll. Särskilt nämns Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar vilka skulle kunna handha distribution och stå till tjänst med vissa hjälpmedel. Den tredje stödformen — anknytning till landsting, primärkommun eller organisation — anser rådet vara ett mer utvecklingsbart alternativ.

Även *Teatercentrum, Svenska teaterförbundet* och *Sveriges dramatikerförbund* avvisar förslaget att kanalisera stödet till fria grupper genom institutioner. Förslaget anses utgöra ett hot mot de fria gruppernas integritet. *Teatercentrum* och *Svenska teaterförbundet* anser att den personal som skulle behövas inom institutionerna för att administrera fria grupper lika väl skulle kunna anställas av grupperna själva eller Teatercentrum.

ABF ställer sig av principiella skäl tvekande till förslagen om anknytning till institutioner, landsting eller kommuner och förordar att stödet till de yrkesmässigt verksamma grupperna antingen går direkt i form av centrala bidrag eller genom anknytning till större organisationer. Av kvalitetsskäl förordar ABF en långsammare anslagsutveckling än kulturrådet.

Svenska filminstitutet framhåller liksom flera andra remissinstanser att det stora värdet med de fria grupperna är just deras frihet. Mot den bakgrunden är filminstitutet tveksamt till förslaget att knyta fria grupper till institutionerna. Däremot är det rimligt att institutionerna hjälper de fria grupperna.

Andra remissinstanser som också är kritiska till en institutionsanknytning av fria grupper är *statens scenskola i Malmö, Malmö stadsteater, Malmö kommun, Upsala stadsteater* och *stadsteatern Norrköping—Linköping.*

8 Kulturarrangemang utanför institutionerna

8.1 Nuläge

Något statsbidrag till kulturarrangemang utanför institutionerna av den typ kulturrådet föreslår finns inte i dag. Det nuvarande statsbidraget till föreläsningsverksamhet fyller dock delvis denna funktion. Föreläsningsverksamheten utgör också ett komplement till studiecirkelverksamheten. Villkoren för statsbidrag regleras i kungörelsen (1963: 463, omtryckt 1973: 409) om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet.

Statsbidrag utgår för föreläsningar som anordnas av länsbildningsförbund, lokala föreläsningsföreningar och studieförbund. Föreläsningarna skall vara offentliga. Undantag från offentlighetskravet gäller bl.a. för föreläsningar vid centrala kurser anordnade av studieförbunden och deras medlemsorganisationer, föreläsningar på vårdanstalter och för handikappade. Framträdanden med sång, musik, uppläsning och dramatisk framställning likställs i bidragshänseende med föreläsning. Statsbidrag utgår för arvoden, resekostnadsersättning och traktamenten för medverkande med högst 75 % av det belopp som totalt under budgetåret utbetalas till de medverkande. Som centralt organ för föreläsningar finns en föreläsningsbyrå vars styrelse utses av Folkbildningsförbundet och vars föreståndare skall vara godkänd av SÖ som är tillsynsmyndighet.

Verksamhetsåret 1972/73 utgick bidrag till totalt ca 22 600 föreläsningstimmar. Det totala antalet åhörare uppgick till 765 000. Av föreläsningstimmarna avsåg ca 9 700 eller 43 % föreläsningar och andra program i kulturämnen.

8.2 Kulturrådet

Kulturrådet föreslår att ett statsbidrag till kulturarrangemang utanför institutionerna införs. Syftet är att stimulera föreningar av olika slag att bredda sin verksamhet genom att efterfråga program från enskilda konstnärer, yrkesmässigt arbetande grupper och institutioner men även från amatörgrupper. Bidraget bör avlösa nuvarande statsbidrag till föreläsningar.

Statsbidraget bör utgå till såväl offentliga som interna föreningsarrangemang och avse föreläsningar, sång, musik, teater, dans samt sådana utställningar och filmvisningar som beledsagas av en muntlig introduktion. Bidraget bör få användas för arvoden, resekostnadsersättning och traktamenten för medverkande, för utställnings- och filmhyror samt för studiematerial, teknisk personal och transporter.

Bidraget bör utgå till studieförbund och länsbildningsförbund. Genom samverkan mellan dessa och kommuner och landsting bör arrangemangen även nå slutna institutioner. Bidrag bör även kunna utgå till föreningar och organisationer som inte är medlemmar av studieförbund. Därigenom bör bl.a. filmstudiorörelsen få bättre arbetsmöjligheter. Administrativt bör dock även bidraget till sådana mottagare kanaliseras via studieförbund och länsbildningsförbund.

Om en kvotering av bidragen måste ske — vilket sker idag beträffande föreläsningsbidraget — bör olika regioner, olika arrangörer och olika verksamheter, däribland de traditionella föreläsningarna, tillgodoses. En särskild kvot bör avsättas för föreningar utanför folkbildningsorganisationerna.

Bidrag bör inte utgå om statsbidrag för samma ändamål utgår i annan ordning. En viss samordning med Svenska riksteaterns och Institutets för rikskonserter verksamhet är därför nödvändig. Det statliga anslaget för kulturarrangemang bör få betydligt större omfattning än anslaget till föreläsningsverksamhet.

Bidraget bör administreras av en förmedlingsbyrå vars styrelse utses av Folkbildningsförbundet. Det nya kulturrådet bör vara tillsynsmyndighet.

Ledamoten Enquist reserverar sig till förmån för en utökning av förmedlingsbyråns styrelse med representanter för föreningar utanför folkbildningen och för producentgrupperna.

8.3 Remissyttranden

Samtliga remissinstanser, med något undantag, tillstyrker införandet av ett statsbidrag till kulturarrangemang. Behovet av en kraftig ökning av anslaget i förhållande till föreläsningsanslaget understryks allmänt.

RRV anser dock att ifrågavarande verksamhet främst bör stödjas genom kommunala bidrag.

Avvikande eller kompletterande synpunkter framförs beträffande vissa delar av förslaget.

SÖ förutsätter att verksamheten inte binds inom ramen för det enligt SÖ:s uppfattning snäva kulturbegrepp som kulturrådet använder.

Folkbildningsförbundet, Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå och *flera studieförbund* betonar vikten av att föreläsningarna får fortsatt stöd.

Konstnärernas riksorganisation och *Svenska filminstitutet* motsätter sig att bidrag endast skall utgå till sådana utställningar resp. filmvisningar som beledsagas av muntlig introduktion.

Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå och *TBV* pekar på riskerna för kommersiellt missbruk och framhåller att en klar gräns

måse upprätthållas mot rena underhållningsarrangemang. Några remissinstanser, bl. a. *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund,* anser att en viss kontroll av kvaliteten måste upprätthållas.

Bl. a. *SÖ, statens handikappråd, Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå, handikapputredningen* och *Handikapporganisationernas centralkommitté* anser att högre bidrag bör utgå för verksamhet bland handikappade. Centralkommittén anser liksom SÖ att hänsyn också bör tas till olika typer av vårdinstitutioner.

Helsingborgs och *Lysekils kommuner* anser att även biblioteken bör få del av bidraget för kulturarrangemang.

Flera remissinstanser berör sättet för förmedling av bidraget. Meningarna är delade. Kulturrådets förslag stöds bl. a. av *SÖ* och *Folkbildningsförbundet.* Däremot anser *ABF* att länsbildningsförbunden i sin egenskap av regionala samarbetsorgan mellan studieförbunden inte skall fungera som arrangörer. Därför bör bidrag endast kanaliseras genom studieförbunden. Studieförbundens distrikt eller avdelningar bör också stå som medarrangörer för sådana arrangemang som anordnas av organisationer utanför förbunden. *Centrumbildningarna* anser i gemensamt yttrande liksom bl. a. *Svenska teaterförbundet* att bidraget bör förmedlas genom politiskt ansvariga organ, närmast de kommunala kulturnämnderna. *Filmcentrum* anser dock att bidragen i första hand skall gå direkt till kulturarbetarna.

Även i fråga om vilket organ som skall fördela bidraget är meningarna i viss mån delade. Kulturrådets förslag godtas av bl.a. *SÖ, Folkbildningsförbundet, ABF* och *Studieförbundet Vuxenskolan.* Några remissinstanser, bland dem *Sveriges författarförbund,* godtar förslaget om en förmedlingsbyrå men stöder ledamoten Enquists reservation beträffande sammansättningen av byråns styrelse. *Studieförbundet Medborgarskolan* anser att det bör utredas om inte bidraget kan fördelas av SÖ eller motsvarande organ.

Några remissinstanser, bland dem *SÖ* och *Sveriges författarförbund* uttalar att det inom varje län bör avsättas en kvot av anslaget avsedd för föreningar utanför folkbildningen.

SÖ och *ett par studieförbund* anser att SÖ bör vara tillsynsmyndighet för bidraget till kulturarrangemang.

SÖ, TBV och *Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå* pekar på behovet av resurser för utbildning och metodutveckling i anslutning till kulturarrangemangen.

ABF förordar en snabbare ökning av statsbidraget än vad kulturrådet skisserat.

9 Kulturinstitutionerna, gemensamma frågor

9.1 Nuläge

Kännetecknande för kulturinstitutionerna är att verksamheten är helt eller delvis samhällsfinansierad, att den bedrivs kontinuerligt och att det finns bestämda former för dess ledning samt för ansvar och tillsyn. Organisatoriskt föreligger dock stora olikheter bl. a. i fråga om företagsform och styrelsernas sammansättning och uppgifter.

Företagsformen för kulturinstitutionerna varierar inte bara mellan olika sektorer av kulturområdet utan också inom sektorerna. Bland teater- och dansinstitutioner är Operan, Dramatiska teatern och några stadsteatrar aktiebolag, Svenska riksteatern och Norrbottens länsteater är ideella föreningar, några stadsteatrar är ekonomiska föreningar och två hör under primärkommunal resp. landstingskommunal förvaltning.

Musikinstitutionerna uppvisar liknande förhållanden. Av symfoniorkestrarna är sålunda några ekonomiska föreningar, en är ideell förening, en kommunal stiftelse, en kommunägt teater- och konsertaktiebolag och en hör under kommunal förvaltning. Institutet för rikskonserter är en stiftelse medan regionmusiken är en statlig myndighet.

De statliga museerna är i regel organiserade som myndigheter. Nordiska museet och Tekniska museet är stiftelser. Kulturhistoriska föreningar och organisationer av liknande slag, vilka i flertalet fall är huvudmän för de regionala museerna (länsmuseerna), är ideella föreningar, ibland stiftelser. Lokala museer drivs ibland som kommunal förvaltning med kommunen som ensam huvudman, ibland av föreningar eller gemensamt av kommunen och en förening. Riksutställningsverksamheten leds av MUS 65 såsom en statlig försöksverksamhet.

De statliga arkiven är myndigheter, medan de enskilda arkiven uppvisar skilda organisationsformer. Folkbiblioteken liksom länsbiblioteken är primärkommunala förvaltningsorgan. Stifts- och landsbiblioteken är statliga.

Kulturinstitutionerna har vanligen en styrelse. Ett undantag är nationalmuseet. Styrelsens sammansättning skiftar både vad gäller antalet styrelseledamöter och representationen för stat, kommun och landsting. I vissa fall ingår ett flertal företrädare för folkrörelser eller andra organisationer.

I styrelsen för såväl Operan som Dramatiska teatern ingår ledamöter som utses av Kungl. Maj:t. Teaterchefen är styrelseledamot. Också i styrelserna för Svenska riksteatern och Institutet för rikskonserter utser Kungl. Maj:t ledamöter, bland dem ordförande. I dessa organisationer utses vidare ledamöter av bl. a. SÖ, Svenska kommunförbundet, Lands-

tingsförbundet och Folkbildningsförbundet. Chefen för Svenska riksteatern, som utses av styrelsen, är självskriven styrelseledamot. Även i styrelsen för Institutet för rikskonserter är direktören, som utses av Kungl. Maj:t, självskriven ledamot. Kungl. Maj:t utser samtliga ledamöter i regionmusiken. Dess direktör är självskriven ledamot. I Norrbottensteatern har kommun och landsting tillsammans hälften av styrelseplatserna. I fråga om stadsteatrarna och några av symfoniorkestrarna utser kommunen hela eller majoriteten av styrelsen. I styrelserna för de symfoniorkestrar, som är ekonomiska föreningar, finns representanter för kommunerna, men med minoritet, samt i några fall även för musikerna.

De statliga museerna leds vanligen av en styrelse eller nämnd, vars ordförande och övriga ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Museichefen är i regel självskriven ledamot. Vid sidan av styrelserna — för nationalmuseets del överintendenten — har några av de större centralmuseerna särskilda samråds- och beslutsorgan. De föreningar, vilka i regel står som huvudmän för länsmuseerna, har vanligen styrelser med 8—15 ledamöter. Flertalet av dessa väljs av årsstämma men även landsting, berörda kommuner och länsstyrelser får utse ledamöter. Landsantikvarien är självskriven ledamot. Kommunala museer drivs liksom folkbiblioteken regelmässigt med kommunal nämnd som styrelse.

Nämnden för svensk språkvård består av 30 ledamöter. Nämnden utser inom sig ordförande.

Huvudprincipen för den ansvarsfördelning mellan styrelse, institutionschef och övrig personal, som tillämpas vid statliga institutioner som är myndigheter, är att styrelsen beslutar i ett antal bestämda ärendegrupper, nämligen frågor om den allmänna inriktningen och omfattningen av verksamheten, viktigare frågor om organisation, arbetsordning och tjänsteföreskrifter, frågor om anslagsframställningar och större ekonomiska frågor, tillsättning av vissa tjänster och frågor som institutionschefen hänskjuter till styrelsen. Ärenden som inte skall avgöras av styrelsen avgörs av chefen. Beslutanderätten för chefen kan i fråga om vissa ärenden eller grupper av ärenden delegeras till annan tjänsteman än chefen.

För institutioner med kommunal nämnd som styrelse regleras ansvarsfördelningen av kommunallagen, vilket innebär att hela ansvaret ligger på styrelsen i den mån inte formella delegationsbeslut fattas. För övriga institutioner beror ansvarsfördelningen av den reglering som gäller i det särskilda fallet. Gränsdragningen mellan kompetensområdet för styrelsen och chefen är dock ofta oklar.

Frågor som rör yttrandefrihet för institutionerna och gränserna för deras självständighet i övrigt har vid några tillfällen aktualiserats i riksdagen. Bl. a. besvarade dåvarande utbildningsministern vid 1969 års riksdag en fråga om det var riktigt att en utställningsverksam-

het som bekostades med allmänna medel bedrev politisk propaganda. Enligt utbildningsministern kunde det med viss tillspetsning sägas att »kännetecknet på kulturpolitiken i en demokrati är att man kan ge stöd även till sådant som man tycker mycket illa om» (prot. 1969: II:2 s. 31). Med anledning av den kritik som riksdagsrevisorerna framfört på grundval av en granskningspromemoria (nr 8/1971) om viss genom statsmedel bekostad utställningsverksamhet framhöll min företrädare i ett uttalande att regeringen inte avsåg att vidta några åtgärder med anledning av skrivelsen och att inriktningen och utformningen av den framtida kulturpolitiken förutsattes i första hand prövas på grund av kulturrådets förslag. I en interpellationsdebatt i riksdagen den 8 maj 1972 (prot. 1972: 75 s. 115) underströk dåvarande utbildningsministern att regeringen stod fast vid den principiella syn som kommit till uttryck i det svar som lämnats vid 1969 års riksdag.

9.2 Kulturrådet

Till kulturinstitutioner hänför kulturrådet de samhällsstödda teatrarna, orkestrarna, folkbiblioteken, arkiven, museerna och konsthallarna. I detta sammanhang tar rådet också upp Folkets parker och Folkets hus, som dock inte helt motsvarar kriterierna för kulturinstitutioner. Även Sveriges Radio är att betrakta som en kulturinstitution, men med hänsyn till dess särskilda ställning och verksamhet behandlar rådet denna institution i annat sammanhang.

Vid en utveckling av institutionernas verksamhet krävs en avvägning mellan de intressen som institutionerna tillgodoser. Som närmast berörda parter ser rådet samhället, personalen och publiken.

Samhället bör ha ett inflytande över den allmänna inriktningen av de samhällsstödda institutionernas verksamhet. Det statliga inflytandet över icke statliga institutioner bör i princip begränsas till ett minimum av bestämmelser som knyts till statsbidragen. Häri ligger att staten inte bör ha inflytande över valet av ledamöter i styrelserna för regionala eller lokala institutioner. Kulturrådet anser det självklart att personalen har inflytande på sin arbetssituation, t.ex. genom styrelserepresentation, företagsnämnder och andra samrådsorgan. Det är också nödvändigt att personalen får ett inflytande över institutionernas kulturella roll och innehållet i verksamheten. Vid sidan om vanliga representationsformer kan exempelvis inrättas råd för repertoarfrågor. Vidare kan beslut rörande olika projekt delegeras till grupper inom institutionerna. Som medel för ett ökat publikinflytande nämner rådet samhällsrepresentation och förstärkt representation för föreningslivet i styrelserna, utveckling av publikorganisationer och stödföreningar samt deltagande i programråd. Lösningar av denna art måste dock kompletteras med andra kontakt- och informationsmetoder, t. ex. publikundersökningar.

Ett viktigt syfte med kulturpolitiken är att skapa organisatoriska former som främjar vitaliteten hos kulturinstitutionerna och bidrar till en reell yttrandefrihet för och inom dessa. En väg är att få till stånd grundlagsskyddad yttrandefrihet för alla medier. För att undanröja oklarheten om huruvida direktiven för 1970 års massmedieutredning (Ju 1970:59) innefattar även teater-, musik- och museiverksamhet föreslås att utredningen får tilläggsdirektiv som anger att även dessa verksamheter skall inbegripas i ett förslag till grundlag. De bör alltså betraktas som massmedier och skyddas på likartat sätt som det tryckta ordet, radio och TV samt film. En grundtanke är att alla muntliga, skriftliga och bildmässiga yttranden som ingår i åsikts- och opinionsbildningen skall ha samma ställning. I fråga om ansvarig utgivare resp. programutgivare anses ansvarighetsreglerna för radio och TV, som bygger på en ansvarig för varje program, mest lämpade. En tanke, som väckts av kulturarbetarorganisationerna, är möjligheten av ett kollektivt ansvar särskilt i fråga om de fria grupperna, där man ofta tillämpar ett kollektivt ledarskap.

Kulturrådet har vid en värdering av de företagsformer som kan komma i fråga för kulturinstitutionerna funnit stiftelsen vara den i nuvarande läge smidigaste organisationsformen. Detta gäller också Operan och Dramatiska teatern. Ställningstagandet innefattar dock inte något förordande av att institutioner på biblioteks-, musikskole- och museiområdena, som f. n. är statliga myndigheter eller tillhör den kommunala förvaltningen, omorganiseras. Eftersom innebörden av stiftelseformen är oklar vad avser bl. a. de anställdas tjänstemannaansvar och handlingarnas offentlighet är det angeläget att frågan om den lämpliga organisationsformen för kulturinstitutioner utreds. Det är önskvärt att finna en organisationsform som är lämplig för både statligt och kommunalt stödda institutioner. Den bör tillgodose behovet av rörelsefrihet i kulturpolitiskt och ekonomiskt avseende och garantera insyn för samhället. Utredningen bör syfta till en särskild lagstiftning om vad som kan benämnas »non profit corporation». I avvaktan på resultatet av den föreslagna utredningen bör det nya kulturrådet utarbeta en översikt över de problem som hänger samman med organisationsformen.

En kulturinstitution bör, oavsett den företagsform i vilken verksamheten bedrivs, ha en styrelse. Av särskild vikt är avgränsningen av styrelsens uppgift samt ansvarsfördelningen mellan styrelsen, andra organ, chef och övrig personal. Oklarhet om ansvarsfördelningen har bidragit till konflikter under de senaste åren.

Vid vissa institutioner som är statliga myndigheter tillämpas en ansvarsfördelning enligt vilken närmare angivna ärendegrupper avgörs av styrelsen. Ansvarsfördelningen innebär att styrelsen inte kan ingripa i frågor som inte angetts ankomma på styrelsen, om det inte kan hävdas att ärendet hänger samman med den allmänna inriktningen

av institutionens verksamhet eller chefen hänskjuter frågan till styrelsen. Denna ansvarsfördelning bör kunna vara vägledande även för andra än statliga institutioner med undantag för de helt kommunala, dvs. framför allt folkbiblioteken. Med hänsyn till behovet av rörelsefrihet för alla slags kulturinstitutioner, även de helt kommunala som har kommunal nämnd som styrelse, bör möjligheten till delegation utnyttjas i större utsträckning.

I fråga om styrelsens sammansättning förordar kulturrådet att de samhällsorgan som har det ekonomiska ansvaret är representerade. Detta innebär dock inte att de skall ha den definitiva bestämmanderätten. En partipolitiskt avvägd representation är heller inte önskvärd. Den utveckling som inletts för att ge personalen plats i styrelserna bör fullföljas för såväl statliga som kommunalt stödda kulturinstitutioner. Olika möjligheter att låta publiken bli representerad i styrelsen bör också prövas. Slutligen bör styrelseledamöternas förordnandeperioder begränsas till högst två med sammanlagd förordnandetid av högst sex år.

Med den ansvarsfördelning mellan styrelse och chef som förordas och som innebär att ärende som inte ankommer på styrelsen avgörs av institutionens chef faller ett stort ansvar på denne. I statliga institutioner föreslås chefen vara ledamot av styrelsen. En viss del av det ansvar som läggs på chefen bör kunna delegeras till personal som är underställd chefen. För framför allt många teatrar gäller att cheferna har begränsade förordnandeperioder. Denna konstruktion bör införas inom hela teatersektorn och även för andra sektorer inom kulturområdet. I första hand avses de fall där chefen även har till uppgift att vara konstnärlig ledare.

Det är angeläget att arbetet med inrättande av samrådsorgan inom institutionerna på teater- och musikområdena fullföljs så att det skapas former för personalens medinflytande vid sidan om representation i styrelserna. Ett liknande arbete bör komma till stånd inom museioch biblioteksområdena. I vissa organ, t. ex. nämnder för konstinköp vid museer, kan det vara lämpligt att personer utanför institutionerna får inflytande. Med ökat medinflytande för personalen inom institutionerna läggs ett ökat ansvar på denna. Kulturrådet anser att det bör vara en uppgift för styrelserna att främja bildande av grupper inom institutionerna med relativt självständiga uppgifter.

Till information och publikkontakt hör bl.a. massmediernas kulturbevakning, statliga och kommunala informationsinsatser, institutionernas publikrekrytering, föreningslivets informations- och kontaktformer och de särskilda publikorganisationernas arbete. Hittills är det Skådebanan och de större kulturinstitutionerna som mest systematiskt utvecklat åtgärder för publikkontakt. Detta har dock skett med små resurser. Enligt rådet måste informationsverksamheten intensifie-

ras. En del bör även i framtiden handhas av producenter och arrangörer eller i samarbete med dem, medan andra delar bör lösas gemensamt för teater-, musik-, dans-, musei-, film- och utställningsområdena. Samarbetsorgan i kommunerna för intressenter inom och utanför kulturområdet föreslås ta ansvaret för de gemensamma insatserna, medan samhället bör svara för en stor del av finansieringen. Vissa centrala funktioner kan också läggas på Skådebanan. Ledamoten Björinder har reserverat sig mot en generell tillämpning av kulturrådets rekommendation om samarbetsorgan bl. a. med hänvisning till att ställningstagandet bör föregås av överläggningar mellan staten och kommunförbunden om kostnadsfördelningen.

Samarbete mellan institutioner inom olika sektorer av kulturområdet är begränsat av flera orsaker t.ex. splittrad ansvarsfördelning inom de politiskt ansvariga organen, skilda företagsformer för institutionerna samt brister i regel- och bidragssystemens utformning. Svenska riksteatern, Institutet för rikskonserter och försöksverksamheten med riksutställningar har var för sig en viktig roll som samarbets- och serviceorgan inom sina sektorer. Ett närmare samarbete mellan de tre organen har aktualiserats. Kulturrådet förordar ej en sammanslagning av dem då deras verksamhet är olikartad och ställer skilda krav på ledningsfunktioner och producenter. Det bör i likhet med vad man gett uttryck för inom de tre organen finnas möjligheter till rationaliseringsvinster genom att servicefunktioner förs samman till en gemensam enhet. Frågan bör utredas ytterligare. Rådet ifrågasätter vidare om det inte i styrelserna för de tre organisationerna bör ingå representanter för de regionala organen inom resp. sektor.

9.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

Kulturrådets bestämning av begreppet kulturinstitution har inte föranlett några invändningar från remissinstanserna.

De remissinstanser som berör kulturrådets allmänna resonemang om en avvägning mellan olika intressen bakom institutionerna delar de synpunkter som rådet för fram. *LO* menar att de anställda och publiken hittills haft ett alltför ringa inflytande och att de förändringar som nu bör inledas bör utgå från detta förhållande.

Bl.a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* och *teater- och musikrådet* instämmer i att samhället bör ha ett inflytande över den allmänna inriktningen av de samhällsstödda institutionernas verksamhet och att detta inflytande begränsas till ett minimum av bestämmelser som knyts till statsbidragen.

Sveriges författarförbund anser i likhet med kulturrådet att staten inte skall ha något inflytande över valet av ledamöter i styrelserna för regionala eller lokala institutioner.

Kulturrådets förslag om personalens inflytande på sin arbetssituation och på institutionens kulturella roll och verksamhet mottas positivt av bl.a. *teater- och musikrådet, Sveriges författarförbund* och *Svenska musikerförbundet.*

Styrelserepresentationsutredningen anser att de principer för styrelserepresentation hos statliga myndigheter som kan komma att tillämpas som ett resultat av utredningens arbete bör följas också i fråga om personalrepresentation i de statliga kulturinstitutionernas högsta beslutande organ. *Svenska kommunförbundet* framhåller att några särlösningar för kultursektorn inte bör tillskapas, utan att samarbetsformer och personalinflytande inom denna sektor bör byggas upp och utvecklas på samma sätt som inom den kommunala verksamheten i övrigt.

Teatrarnas riksförbund påpekar att frågan om de anställdas medinflytande hittills har lämnats åt parterna på arbetsmarknaden att reglera och framhåller att tyngdpunkten i arbetet att främja de anställdas inflytande även i fortsättningen bör ligga på parternas egna organ.

De remissinstanser som berör frågan om institutionernas kontakter med publiken anser liksom kulturrådet att dessa bör förstärkas.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum betonar att det vid sidan av styrelserepresentation för bl.a. hembygdsföreningar, folkbildningsintressen och fristående personer med aktivt miljöintresse och kulturvårdande insikter bör kunna bildas referensgrupper för olika verksamheter vid institutionerna.

LO kan dock inte ansluta sig till kulturrådets resonemang att publikinflytande kan tillgodoses genom samhällsrepresentation. Enligt LO visar erfarenheterna hittills att de publikgrupper som i mycket ringa grad kunnat tillgodogöra sig institutionernas utbud måste få en mera direkt representation i styrelserna om målet »att bidra till jämlikhet» skall kunna förverkligas.

Remissinstanserna är i allmänhet positivt inställda till en enhetlig, i grundlag reglerad yttrandefrihet som innefattar såväl massmedierna som teater-, musik- och utställningsverksamhet. Till de instanser som uttalar sig för en sådan lagstiftning hör bl.a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, några länsstyrelser, Svenska riksteatern, Sveriges Radio, Sveriges författarförbund* och *Teatrarnas riksförbund.*

Svenska kommunförbundet delar kulturrådets åsikt om att stor konstnärlig frihet måste råda inom kulturinstitutionerna. På det kommunala området bör det dock vara möjligt för förtroendemannaförsamlingen, vanligen kulturnämnden eller institutionens styrelse, att om den finner behov därav göra en viss egen bedömning av en föreställning eller utställning för att t.ex. bilda sig en uppfattning om sådana inslag som kan befaras leda till rättsliga påföljder enligt gällande lag. Det kommunala organet har i princip i sista hand ansvaret för den verksamhet som organet leder.

Kulturrådets förslag om tilläggsdirektiv till massmedieutredningen mottas positivt av flertalet remissinstanser bland dem *statskontoret, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Institutet för rikskonserter, MUS 65, TCO, Klys, Sveriges författarförbund, Teatrarnas riksförbund* och *centrumbildningarna.*

Däremot avstyrker *massmedieutredningen* förslaget om tilläggsdirektiv. Utredningen anser att de frågor man har att utreda redan är av så betydande omfattning och att man i första hand bör koncentrera sig på den väsentliga uppgiften att söka åstadkomma enhetliga grundlagsregler för yttrandefriheten i tryckta och därmed jämställda skrifter samt radio, TV och film. Om det i samband med detta arbete visar sig att de framkomna allmänna principerna utan mera omfattande särregler kan tillämpas även på andra områden lämnar enligt utredningens mening de givna direktiven tillräckligt utrymme därför.

Flera remissinstanser delar kulturrådets mening att av existerande företagsformer för kulturinstitutioner med producerande uppgifter är stiftelsen den lämpligaste. Bl.a. *statskontoret, teater- och musikrådet, länsstyrelserna i Östergötlands* och *Blekinge län* och *Institutet för rikskonserter* är positiva till kulturrådets synpunkter i denna fråga.

Enligt *Svenska kommunförbundets* mening kan man inte generellt förorda den ena företagsformen framför den andra. Kommunförbundet kan inte finna någon större nackdel i att kulturinstitutionerna drivs i olika företagsformer utan anser att full frihet bör föreligga att välja den företagsform som passar i det enskilda fallet.

Länsstyrelsen i Stockholms län menar att organisationsformen bör kunna bedömas av huvudmännen efter eget gottfinnande beroende på de krav som ställs på verksamheten.

Några remissinstanser berör, i förhållande till stiftelseformen, andra företagsformer för kulturinstitutioner med producerande uppgifter.

Teatrarnas riksförbund uttalar sig i princip för aktiebolagsformen, som man har funnit vara till full belåtenhet bland riksförbundets medlemmar. Riksförbundet menar att kulturrådets betänkligheter mot aktiebolagsformen inte väger särskilt tungt mot de praktiska erfarenheterna. Enligt *Svenska filminstitutet* underskattar kulturrådet fördelarna med ekonomisk och ideell förening samt för en alltför ytlig diskussion om alternativet aktiebolag. *Operautredningens* remissyttrande vad avser företagsformen och övriga för kulturinstitutionerna gemensamma frågor innefattas i utredningens tidigare nämnda betänkande och redovisas därför särskilt i det följande (9.4).

Kulturrådets förslag, att frågan om lämplig organisationsform för kulturinstitutioner utreds genom att Kungl. Maj:t tillsätter en särskild utredning, tillstyrks av *statskontoret, RRV, länsstyrelserna i Jönköpings* och *Norrbottens län, ABF, LO, KF, Sveriges författarförbund, Svenska musikerförbundet* och *Svenska teaterförbundet.*

Svenska kommunförbundet stöder förslaget om utredning men anser att kulturrådet inte tillräckligt har beaktat de skillnader som bottnar i de olika grundläggande regelsystemen för statlig och kommunal verksamhet.

Däremot avstyrker *Landstingsförbundet* och *Svenska filminstitutet* kulturrådets förslag.

Endast en remissinstans, nämligen *nationalmuseet,* delar inte kulturrådets uppfattning om att det skall finnas en styrelse för varje kulturinstitution.

Flera remissinstanser understryker vikten av att klara regler tillskapas beträffande ansvarsfördelningen mellan styrelse, andra organ, chef och övrig personal enligt de riktlinjer som kulturrådet framfört. Bland dessa instanser återfinns bl.a. *Landstingsförbundet, TCO* och *Svenska filminstitutet.*

Svenska filminstitutet betonar dock att man kan tillstyrka att klara regler bör gälla för ansvarsfördelningen så länge man inte menar ett för alla kulturinstitutioner enhetligt regelsystem.

Flera remissinstanser uppehåller sig vid frågan om styrelsens sammansättning.

ABF och *LO* understryker att företrädare för folkbildningsorganisationerna, fackföreningen och kooperationen bör få en väsentligt starkare ställning i institutionsstyrelserna.

TCO betonar att sådana åtgärder vidtas att det blir normalt att ha personalrepresentanter i styrelserna för såväl statligt som kommunalt stödda kulturinstitutioner. Enligt *ABF* är det viktigt att hela personalen tillförsäkras ett inflytande över institutionen.

MUS 65 anser att det bör ges ett visst utrymme för personalrepresentation i institutionernas styrelser. MUS 65 har för de statliga museernas del föreslagit att en ledamot i varje styrelse skall utses efter förslag av personalorganisationernas företrädare i vederbörande företagsnämnd.

Styrelserepresentationsutredningen erinrar om att lagstiftning numera genomförts vad gäller styrelserepresentation för anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Dessa regler har dock inte tillämpning på samhällsstödda kulturinstitutioner som inte drivs som aktiebolag eller ekonomiska föreningar.

Landstingsförbundet påpekar att representanter för personal numera enligt lagen om kommunal närvarorätt kan adjungeras till kommunala nämnder och styrelser och på så sätt få önskad insyn. Förbundet anser att samma ordning bör gälla för kulturinstitutioner.

TCO anser även att man enligt kulturrådets förslag bör pröva möjligheterna att låta publiken bli representerad i institutionsstyrelserna genom organisationerna.

Landstingsförbundet betonar vikten av att grunden för det politiska

ansvarssystemet består och att det inte inom kultursektorn införs särbestämmelser för politiskt inflytande och ansvar. Förbundet menar därför att övriga intressenter kan få sina kontaktbehov och synpunkter tillgodosedda genom referensgrupper och andra samverkansformer.

Kulturrådets förslag om begränsade förordnandeperioder för styrelseledamöterna har kritiserats av en rad remissinstanser.

Bl.a. *SÖ, teater- och musikrådet, länsstyrelserna i Södermanlands, Älvsborgs* och *Västmanlands län, Landstingsförbundet, några landsting, en rad kommuner* och *ABF* anser att en tidsbegränsning av styrelseförordnande för kulturinstitutionerna skulle medföra en olycklig särbehandling av kulturområdet.

Styrelserepresentationsutredningen framhåller särskilt att tidsbegränsade förordnanden inte bör gälla personalledamot.

Svenska kommunförbundet anser att mandatperiodens längd för styrelseledamöterna delvis blir beroende av den företagsform som väljs. Däremot är *länsstyrelsen i Skaraborgs län* positiv till kulturrådets förslag om begränsade förordnandeperioder.

Kulturrådets synpunkt att det inte är önskvärt att införa en partipolitiskt avvägd representation i institutionsstyrelserna kritiseras av bl.a. *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands* och *Göteborgs och Bohus län, Svenska kommunförbundet* och *Landstingsförbundet.*

Länsstyrelsen i Stockholms län betonar vikten av att samtliga styrelseledamöter i en institutionsstyrelse har ett reellt ansvar inför huvudmannen för institutionens verksamhet. Det är också enligt länsstyrelsen betydelsefullt för institutionen att ha en politisk förankring hos huvudmannen.

Positiva till kulturrådets förslag ställer sig *teater- och musikrådet* och *ABF.* Teater- och musikrådet anser att det skall finnas politiskt valda kulturnämnder, men att styrelsen för en institution bör vara mer allsidigt sammansatt. Politiskt valda representanter samt representanter för studieförbund kan då växla med representanter för berörd kultursektor och för fackorgan inom denna sektor liksom för publikorganisation. Därmed garanteras enligt teater- och musikrådet inflytande både från publiken och från resp. fackligt håll.

Vad gäller frågan om chefens ställning uttalar *LO* och *ABF* att institutionschefen bör ingå i styrelsen, men inte såsom ordförande.

Kulturrådets förslag att begränsa förordnandeperioden för institutionschefen mottas positivt av bl.a. *teater- och musikrådet, länsstyrelsen i Jönköpings län, Landstingsförbundet* och *Sveriges författarförbund.*

Svenska kommunförbundet påpekar att det inte finns några starka skäl att införa en sådan ordning i fråga om chefskapet vid rent kommunala institutioner.

Bl.a. *styrelserepresentationsutredningen* och *MUS 65* anser liksom kulturrådet att institutionsstyrelserna bör främja tillkomsten av självständigt arbetande grupper inom institutionerna.

Ingen remissinstans invänder mot ståndpunkten att information och publikkontakt måste förstärkas, ges en klarare målinriktning och mer riktas mot avgränsade grupper. Kulturrådets allmänna synpunkter på behovet av en ökad informations- och publikkontaktverksamhet delas av *teater- och musikrådet, LO, TCO, Svenska kommunförbundet, Konstfrämjandet, Svenska musikerförbundet, Folkparkernas centralorganisation, Skådebanan* och *ett antal kommuner.*

Vikten av en intensifierad information och kommunikation olika intressenter emellan understryks av bl. a. *Svenska riksteatern, några länsstyrelser, Folkbildningsförbundet, Föreningen Sveriges socialchefer* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund.* Särskilt positiva till en mot nya publikskikt inriktad information ställer sig *LO, TCO, Svenska kommunförbundet, länsstyrelserna i Stockholms, Örebro* och *Skaraborgs län, Konstfrämjandet, Institutet för rikskonserter, Svenska riksteatern, sameutredningen, Sveriges kyrkliga studieförbund, Teatrarnas riksförbund* och *ett antal kommuner.*

Förslaget om att som ett komplement till institutionernas egna insatser skapa ett gemensamt lokalt publikorgan biträds bl. a. av *teater- och musikrådet, organisationskommittén för regionmusiken, Älvsborgs läns landsting, Skådebanan, Studieförbundet Vuxenskolan* och *några kommuner.*

TCO instämmer i att den del av publikarbetet som inte direkt kan anses vara en integrerad del av arrangörens egen verksamhet bör lösas gemensamt för teater-, musik-, dans-, musei-, film- och utställningsområdena. *LO* är positiv till en effektiv publikorganisation och betonar värdet av ett utvidgat samarbete mellan institutionerna, studieförbunden och de fackliga organisationerna. Liknande synpunkter framförs av *ABF.*

Helt negativa till förslaget om ett gemensamt publikorgan är bl. a. *Svenska filminstitutet, Teatercentrum, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* och *ett par kommuner.*

Svenska kommunförbundet, länsstyrelserna i Blekinge och Örebro län, Institutet för rikskonserter, Svenska filminstitutet, KFUK-KFUM:s studieförbund, Sveriges kyrkliga studieförbund, Moderata ungdomsförbundet och *ett femtontal kommuner* instämmer i ledamoten Björinders reservation, vilken innebär att ett gemensamt lokalt publikorgan inte bör upprättas utan att föregås av såväl genomtänkt praktisk försöksverksamhet i ett mindre antal kommuner/regioner som överläggningar mellan statsmakterna och kommunförbunden om fördelningen av kostnaderna för erforderliga insatser. Rekommendationen att på mindre orter lägga ansvaret för servicefunktionen med publikarbete på de föreslagna lokala samarbetsorganen stöds av relativt få instanser, bl. a. *teater- och musikrådet, Skådebanan* och *TCO.*

Flera remissinstanser instämmer i att publikarbetet på stora orter bör

ske inom ramen för en självständig organisation. Bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län, TCO, LO, ABF* och *Teatrarnas riksförbund* anser att Skådebanan bör vara organ för publikarbetet på stora orter.

ABF understryker behovet av att samhället ekonomiskt stödjer publikarbetet. Förbundet anser det synnerligen angeläget att Skådebanan och dess verksamhet tillförsäkras ekonomiska resurser i takt med att de regionala kulturinstitutionerna byggs upp och stabiliseras.

Skådebanan ser med tillfredsställelse på förslaget till en väsentligt ökad statlig insats för publikarbetet. Behovet av Skådebaneavdelningar också då det gäller publikarbetet på regional nivå framhålls av *Svenska musikerförbundet* och *Skådebanan*.

I fråga om samarbetet mellan institutionerna behandlas här endast frågan om samarbete mellan Svenska riksteatern, Institutet för rikskonserter och försöksverksamheten med riksutställningar, de s. k. tre R-en. *Teater- och musikrådet* instämmer helt i uppfattningen att det finns bärande motiv för ett förstärkt samarbete dem emellan, men att de tre organens produkter är så olika att någon sammanslagning av organen inte bör ske. För den händelse någon sammanslagning inte blir aktuell menar *Landstingsförbundet* att det är angeläget att verksamheten ändå integreras så långt som möjligt.

Tanken på en sammanslagning av de tre organen avvisas av *Svenska riksteatern* och *Institutet för rikskonserter*. *Svenska teaterförbundet* ser med tillfredsställelse att kulturrådet inte förordat en sammanslagning av de tre organen.

Institutet för rikskonserter anser att frågan om ett ökat samarbete med sikte på dels samverkan i planerings- och programverksamhet, dels rationalisering och ekonomiska besparingar närmare bör utredas.

I likhet med kulturrådet anser *Svenska riksteatern* att möjligheterna att skapa ett gemensamt serviceorgan för vissa tekniska funktioner bör utredas av de tre R-en i samråd med det nya kulturrådet. Denna uppfattning delas också av *Institutet för rikskonserter* som dock påpekar att den förutsättning för samarbete som ligger i gemensamma lokaler förefaller att saknas genom att institutet nyligen fått sin lokalfråga löst. *Svenska filminstitutet* är skeptiskt mot tanken på serviceorgan.

Ett ökat samarbete och en samlokalisering av regionintendenter skulle enligt *Institutet för rikskonserter* kunna ge stora fördelar, inte minst beträffande gemensam projektplanering, distribution och i viss mån information. Åsikten att de tre organens olika karaktär och de något olika regelsystemen försvårat samarbetet dem emellan delas inte av *Svenska riksteatern*, som bestämt avstyrker en omvandling av sin karaktär av ideell förening.

Svenska riksteatern har inget emot att samarbetet markeras genom någon regional representation i den centrala styrelsen i enlighet med kulturrådets tankegångar, men anser att den nuvarande uppbyggnaden

är en betydligt mer effektiv samarbetsform än den som rådet syftar till. *Institutet för rikskonserter* biträder i princip förslaget att de regionala organen blir representerade i de tre R-ens styrelser eller att referensgrupper med representanter för ledningarna för länsinstitutionerna inrättas. *Teater- och musikrådet* anser sådana referensgrupper med representanter för länsinstitutionerna värdefulla.

9.4 Operautredningen

Utredningen, som bl. a. behandlat frågan om Operans företagsform anser att aktiebolagsformen är den lämpligaste. Denna företagsform erbjuder med erforderlig rörelsefrihet de största garantierna för stabilitet i ekonomiskt avseende. Nuvarande ägareförhållanden har dock medfört att bolagsstämman inte kunnat fungera på ett tillfredsställande sätt. Därför bör det nuvarande bolaget överlåta verksamheten till ett nytt statligt aktiebolag.

Enligt avtalet mellan staten och Operan skall bolaget ha en teaterchef. F. n. är teaterchefen och bolagets verkställande direktör samma person. Även i fortsättningen bör så vara fallet.

Önskemålet om ett ökat publikinflytande över verksamheten vid Operan kan tillgodoses genom att en del av de samhällsägda aktierna förs över på publikorganisation (typ Skådebanan) eller stödförening. En del av aktierna bör kunna läggas ut på andra intressenter.

9.5 Remissyttranden över operautredningens betänkande

De flesta av de remissinstanser som yttrat sig i fråga om operautredningens ställningstagande beträffande företagsformen delar utredningens uppfattning. Hit hör *kammarkollegiet, statskontoret, RRV, länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms kommun, Svenska kommunförbundet, Operan, Dramatiska teatern* och *Skådebanan. Stockholms kommun* anför som skäl att aktiebolagsformen innebär en ansvars- och insynsreglering som stiftelseformen saknar.

Teater- och musikrådet ansluter sig i princip till kulturrådets uppfattning om att stiftelseformen är att föredra i detta sammanhang. I avvaktan på utredning om stiftelseformen bör Operan tills vidare drivas i form av ett aktiebolag där staten äger samtliga aktier.

Kulturrådet finner ingen anledning att frångå sin i Ny kulturpolitik redovisade ståndpunkt, även om den ombildning av bolaget som utredningen föreslår otvivelaktigt skulle eliminera vissa av de nackdelar som gäller Operans nuvarande organisation. Stiftelseformen torde emellertid kunna ge ytterligare fördelar. Under alla omständigheter bör den föreslagna utredningen om organisationsformer på kulturområdet avvaktas innan någon ställning tas till frågan om omorganisation för Operans del.

Institutet för rikskonserter anser att varken aktiebolags- eller stiftelse-

formen har nämnvärda fördelar framför den andra. Det är enligt institutet lättare att anpassa ett adekvat regelsystem för ansvarsförhållanden, organisation m.m. till stiftelseformen än till aktiebolagsformen och institutet har goda erfarenheter av stiftelseformen.

Remissinstanserna delar i allmänhet utredningens förslag i fråga om befattningen som chef, nämligen att en och samma person bör vara operachef och verkställande direktör. Till skillnad från flertalet remissinstanser, som yttrat sig i frågan, anser *statskontoret* att den administrativa skickligheten i första hand skall vara vägledande vid val av verkställande direktör.

Statskontoret finner operautredningens synpunkter på frågan att nå ökad publikkontakt genom spridning av aktieinnehavet väl värda att pröva.

Dramatiska teatern ställer sig mycket tveksam till uppslaget att överföra äganderätten till en del av aktierna till en publikorganisation eller dylikt. En fördelning av aktierna på olika intressenter ligger enligt teatern närmare till hands.

9.6 MUS 65

För att verksamheten vid museerna skall kunna bedrivas inom vidast möjliga ramar bör varje museum äga ett ansenligt mått av självständighet. En central styrning av museiväsendets olika institutioner bör sålunda undvikas.

Museernas styrelser har en viktig funktion när det gäller att dra upp riktlinjer för verksamhetens utveckling. Deras främsta uppgift är inte att utöva kontroll utan att medverka inom de för verksamheten övergripande frågorna. Vid de få institutioner som saknar styrelse bör frågan om att inrätta en sådan tas upp till behandling.

Till museerna bör knytas lekmän med intresse och förståelse för museernas frågor och med vilja att ta på sig ansvar för att föra dessa frågor framåt. Styrelserna för museerna bör därför ha ett betydande lekmannainslag innefattande bl.a. personer med erfarenhet av offentlig verksamhet, fackligt verksamma personer, företrädare för skolan, universiteten och bildningsorganisationerna, företrädare för fackliga organisationer eller branschorganisationer inom de fält som berörs av museets arbete samt personer med erfarenhet av villkoren för museiverksamheten på länsnivå och i kommunerna.

Det är önskvärt med viss representation för publiken vid museerna, varför en utveckling av publikorganisationerna bör eftersträvas.

För att de anställdas initiativ och kapacitet skall komma verksamheten till godo fordras en hög grad av delegering av beslutanderätt till olika nivåer. Personalen bör vidare ges representation i styrelsen. Vid de statliga museerna bör en styrelseledamot utses efter förslag av per-

sonalorganisationernas representanter i företagsnämnden. Även i de enskilda museistyrelserna bör personalrepresentanter kunna utses av vederbörande företagsnämnder.

Den fackkunskap en museistyrelse behöver i sitt arbete bör tillgodoses främst genom musects egna tjänstemän. Cheferna vid de större statliga museerna bör ha ställning som styrelseordförande. Övriga tjänstemän svarar för föredragningar inför styrelsen. Tjänstemän som deltagit i beredningen av ett ärende skall ha rätt att vara närvarande när beslut fattas samt ha yttrande- och reservationsrätt.

Det ansvar och de uppgifter som åläggs styrelsen resp. tjänstemännen bör vara klart angivna och väl definierade. Styrelsens uppgifter bör främst gälla grundläggande frågor för verksamheten, viktigare organisatoriska frågor och ärenden om anslagsframställningar. Däremot bör styrelsen inte befatta sig med fackmässiga bedömningar av innehållet i verksamheten.

Förslagen från riksdagens revisorer om ökad kontroll av utställningsverksamheten vid museerna bör inte läggas till grund för ändringar i ansvarsfördelningen eller i museernas organisation. Frågan om ansvarigheten för utställningarnas innehåll bör lösas genom ett system, där ansvaret vilar på de befattningshavare som har det allmänna ansvaret för produktionen av ifrågavarande utställning. Det bör uppdras åt massmedieutredningen att även behandla de problem som gäller museer och utställningar.

9.7 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande Museerna

Utredningens förslag att styrelser för museiinstitutionerna bör inrättas biträds av *statskontoret*.

Nationalmuseet ställer sig däremot kritiskt till förslaget. Enligt museet är den praktiska erfarenheten av styrelser för kulturinstitutioner inte uppmuntrande.

Beträffande styrelsens sammansättning går meningarna isär. Bland de remissinstanser som ansluter sig till utredningens åsikt att en lekmannastyrelse är den lämpligaste styrelseformen återfinns *naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet, Skoklosters slott, länsstyrelsen i Blekinge län, kulturrådet* och *TCO*.

En parlamentariskt sammansatt styrelse förordas däremot av *Nordiska museet, Stockholms läns landsting, några kommuner, Stiftelsen Upplandsmuseet, Stiftelsen Västerbottens museum, Föreningen Norrbottens museum* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier*. Som skäl anförs bl.a. att det finns risk att museet kommer vid sidan av den politiska beslutsprocessen så länge styrelsen saknar politisk anknytning. Vidare påpekas att genom den parlamentariska representationen en fast förankring skapas i de anslagsgivande församlingarna.

Kulturrådet ansluter sig till utredningens förslag att representanter för publikorganisationerna ges ledamotskap i de statliga museernas styrelse.

Nordiska museet anser däremot det vara omöjligt att åstadkomma en rättvis publikrepresentation den vägen och förordar i stället att museerna använder sig av referensgrupper.

Förslaget att även personalen bör ges representation i styrelsen anser de flesta remissinstanserna vara riktigt, däribland *etnografiska museet, kulturrådet, TCO, Stiftelsen Upplandsmuseet* och *Östergötlands och Linköpings stads museum.*

Förslaget att cheferna vid de större statliga museerna bör ha ställning som styrelseordförande avstyrks av flertalet av de remissinstanser som tagit upp saken, däribland *statskontoret* och *Nordiska museet.* Enligt *nationalmuseet* bör institutionschefen fungera som styrelsens verkställande ledamot, lämpligen biträdd av museets administrative chef. *Kulturrådet* framhåller att klarheten beträffande ansvarsfördelningen mellan styrelsen och chefen kan komma att äventyras.

Att varje museum bör äga ett ansenligt mått av självständighet understryks av flertalet remissinstanser, däribland *RRV. Kulturrådet* betonar att det är samhällets uppgift att skapa de organisatoriska ramarna och ge ekonomiska resurser för verksamheten. De generella principer som angetts i Ny kulturpolitik bör kunna avse också musei- och utställningsinstitutionerna och det är enligt kulturrådet av stort värde att komma fram till en gemensam grundsyn på kulturinstitutionerna, som kan slås fast av statsmakterna i samband med beslut om nya riktlinjer för kulturpolitiken.

Utredningens synpunkter beträffande ansvarigheten för utställningarnas innehåll vinner flertalet remissinstansers gillande. Således finner *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Nordiska museet, Göteborgs kommun* och *kulturrådet* det välmotiverat att uppdra åt massmedieutredningen att även behandla problem som gäller museer och utställningar.

Massmedieutredningen, däremot, avstyrker förslaget om tilläggsuppdrag. Enligt utredningens mening lämnar de givna direktiven tillräckligt utrymme för att ta upp dessa frågor, om så skulle befinnas lämpligt efter det att enhetliga grundlagsregler åstadkommits för yttrandefriheten i tryckta och därmed jämställda skrifter samt radio-TV och film.

10 Teater- och dansinstitutioner

10.1 Nuvarande verksamhet

I det följande behandlas verksamheten vid följande teater- och dansinstitutioner, nämligen Operan, Dramatiska teatern, Svenska riksteatern samt de elva statsunderstödda teatrarna i Stockholm, Göteborg (Stora teatern, Göteborgs stadsteater och Folkteatern), Malmö, Helsingborg, Borås, Norrköping-Linköping, Uppsala, Norrbottens och Västernorrlands län.

Staten har det fulla ansvaret för Operan och Dramatiska teatern trots att teatrarna är aktiebolag med privatpersoner som aktieägare. Förhållandet till staten är reglerat i särskilda avtal. Operan har till uppgift att utöva och främja musikalisk scenkonst genom att uppföra i första hand musikdramatiska verk och baletter. Dramatiska teaterns uppgift är att utöva och främja klassisk och modern dramatik av både svenskt och utländskt ursprung.

Svenska riksteatern är en ideell förening uppbyggd på lokala teaterföreningar och länsteaterföreningar. Kungl. Maj:t har utfärdat vissa särskilda bestämmelser för verksamheten. Riksteaterns uppgift är att bedriva teater och annan scenisk verksamhet. Vidare skall teatern bidra till att utveckla teaterverksamheten i alla delar av landet och därvid se till att såväl allmänhetens som skolans och föreningslivets behov och intressen beaktas. De nio statsunderstödda stadsteatrarna samt Norrbottensteatern och Västernorrlands regionteater bedriver en skiftande verksamhet som omfattar både musik- och talteater samt dans.

Under större delen av 1960-talet låg institutionsteatrarnas sammanlagda utbud på mellan 7 000 och 8 000 föreställningar per år. Under samma period ökade antalet teaterbesök totalt, till största delen beroende på Svenska riksteaterns ökade verksamhet. Under de första åren av 1970-talet har föreställningsantalet snabbt stigit och uppgick spelåret 1972/73 till närmare 12 000.

Antalet besök vid teaterinstitutionerna samma år beräknas till 3,1 milj.

Huvuddelen av teaterinstitutionernas föreställningar sker i traditionella former och riktar sig till en vuxen publik. 19 % av föreställningarna spelåret 1972/73 men bara 12 % av publiken kan dock hänföras till den uppsökande verksamheten. Antalet besök på särskilt producerade barn- och ungdomsföreställningar ligger numera på mellan 25 och 30 % av teatrarnas totala publikantal. Även här har Svenska riksteatern gjort den största satsningen, men också Norrbottensteatern och den nytillkomna Västernorrlands regionteater har satsat mycket på barn- och skolteater.

Institutionernas föreställningar är trots Svenska riksteaterns ökande insatser ojämnt fördelade över landet. Undersökningar genom kulturrådet avseende spelåren fram t. o. m. 1970/71 utvisade bl. a. att det då var i huvudsak Riksteatern och Norrbottensteatern som turnerade. Stadsteatrarna gav ett mycket begränsat antal föreställningar utanför sina hemorter. Operan och Dramatiska teatern gav vissa turnéföreställningar i egen regi utöver dem som distribuerades av Svenska riksteatern. Spelåret 1972/73 var 40 % av föreställningarna på stadsteatrarna (och motsv.) turnéföreställningar och 21 % låg utanför hemkommunen.

Klart bäst tillgodosedda med offentliga föreställningar för vuxna är de tätast befolkade delarna av landet. När det gäller barn- och skolteater är stora delar av Norrland och mellersta Götaland dåligt täckta. I båda dessa hänseenden har bilden något förändrats efter tillkomsten av riksteaterensembler i Skellefteå, Örebro och Växjö.

Beträffande den totala teaterverksamheten vid institutionerna uppger kulturrådet att Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdena spelåret 1968/69 med en knapp tredjedel av landets befolkning fick ca 45 % av föreställningarna. Spelåret 1972/73 har andelen föreställningar i dessa områden minskat något.

10.2 Kulturrådet

Enligt kulturrådet karaktäriseras institutionsteatrarnas insatser under 1960-talet av att dessa inte helt svarat mot behov och förväntningar. Utbudet av föreställningar har främst nått de redan teatervana och därmed i stor utsträckning de ekonomiskt och utbildningsmässigt bättre ställda grupperna i samhället. Geografiskt har utbudet varit ojämnt fördelat. Barn- och skolföreställningar har getts i otillräcklig omfattning och den uppsökande verksamheten har endast långsamt ökat. Vidare har samarbetet utåt såväl mellan de olika teatrarna som med fria teatergrupper och med radio och TV varit alltför begränsat. Detsamma gäller möjligheterna till påverkan av och inflytande över verksamheten för personal och avnämare.

En jämnare geografisk spridning av teaterutbudet är både ett mål i sig och en viktig förutsättning för målgruppsinriktade åtgärder. En spridning kan åstadkommas i följande tre former, vilka bör ses som en helhet att användas som komplement till varandra: 1) fler regionala ensembler (länsteatrar), 2) fler turnéer och turnéföreställningar av regionala eller centrala ensembler och 3) ett ökat teaterutbud i TV, i framtiden även regionala program.

Det är bättre att inrätta regionala teaterensembler än att öka den centrala turnéverksamheten eller den centralt producerade TV-teatern. Skälen för att länen väljs som geografiska enheter sammanfaller med de allmänna skälen för avgränsning av det regionala ansvaret. Bl.a. kommer ensemblerna att behöva finansieras genom

landstingsanslag. En anpassning till länsgränserna underlättar även i övrigt de nya teatrarnas verksamhet. I den mån länen inte är lämpliga enheter kan köp av föreställningar eller samgående mellan två län förekomma i den utsträckning länen bedömer detta lämpligt. Likaså bör områden som av speciella geografiska eller befolkningsmässiga skäl hellre vill knyta an till ensembler i angränsande län kunna göra det. Det primära medlet att öka teaterutbudet är dock att upprätta länsteatrar. Ett rimligt mål är en ensemble i flertalet län vid början av 1980-talet.

Inom län med stadsteatrar är det önskvärt att det ökade utbudet i regionen klaras genom en volymökning. De ökade ekonomiska insatser som krävs för en volymökning och för resekostnader bör staten och landstingen gemensamt svara för.

Regionaliseringen bör ske genom att Riksteaterns landsortsbaserade ensembler och flertalet stadsteatrar omvandlas till länsteatrar. Vidare bör ett tiotal nya länsteatrar tillkomma. De tre största städerna i landet har en speciell ställning genom att en mycket stor del av teaterutbudet, liksom det statliga stödet, är koncentrerat dit. Behovet av decentralisering inom teaterns egen kommun understryks.

Behovet av komplettering av teaterutbudet från länsteatrarna — t. ex. beträffande opera, operett, musical och dans — blir sannolikt stort och kan tänkas lösas på fyra sätt. Dessa är utbyte av föreställningar mellan länsteatrarna, produktion och distribution baserad på större regioner än län (lyrisk teater), centralt organiserad produktion och distribution samt distribution av föreställningar från fria teatergrupper.

Rådet föreslår att Svenska riksteaterns huvuduppgifter efter en utbyggnad av den regionala teatern blir samverkan med länsteatrarna, distribution av produktioner från andra teatrar, egen produktion samt expert- och konsultuppgifter. Riksteatern bör således medverka i ett samspel mellan centralt och regionalt utbud samt främja utbyte av länsteaterföreställningar över landet. Bl. a. kan Riksteatern behöva ställa skådespelare, regissörer och scenografer till förfogande för de små länsteatrarna. Distribution av produktioner från andra teatrar avser i första hand föreställningar från Operan och Dramatiska teatern samt utländska gästspel. Den egna produktionen torde främst gälla musikteater, större uppsättningar och uppsättningar som av olika skäl inte kommer till stånd vid länsteatrarna. Expert- och konsultuppgifterna kan avse produktions- och distributionsfrågor, information och publikrekrytering samt stöd till den icke yrkesmässiga teatern.

Svenska riksteatern har hittills erbjudit en smidig väg för att sätta i gång nya regionala projekt och rådet räknar med att även nya länsteatrar skall kunna initieras den vägen för att sedan överföras till regionalt huvudmannaskap.

Operans och Dramatiska teaterns huvuduppgifter är att spela på scenerna i Stockholm, att turnera i olika delar av landet och att framträda i radio och television. Det är angeläget att ett ytterligare ökat antal föreställningar ges utanför Stockholmsområdet även om utbudet i Stockholm därmed skulle minskas något.

Det är av olika skäl inte möjligt att räkna med att turnéverksamheten blir mycket omfattande. Turnéerna är att se som ett led i samspelet mellan statliga teatrar och länsteatrar. Samtidigt ger turnéerna möjlighet till gästspel i Stockholm av länsteatrarna. Svenska riksteatern förutsätts få ansvaret för distributionen av turnéerna.

De helt avgörande möjligheterna att nå ut till stora och nya publikgrupper ligger i ett ökat teaterutbud i radio och framför allt television.

Samarbetet mellan Operan och Dramatiska teatern bör intensifieras bl. a. i fråga om gemensam användning av vissa artister, gemensamt utnyttjande av verkstäder och tekniska tjänster samt administrativa funktioner. Teatrarna bör antingen bilda någon form av samarbetsorgan eller bli representerade i varandras styrelser.

I fråga om teatrarnas samarbete med Sveriges Radio är avvägningen mellan Sveriges Radios egen produktion och dess distribution av föreställningar från andra producenter en central fråga. Det är viktigt att Sveriges Radio har goda möjligheter att göra egna produktioner för radio och TV. Men det är också möjligt att lägga ut medieanpassad produktion på teatrarna — även för television — och även att i viss utsträckning radio- och TV-sända teatrarnas ordinarie repertoar. »Levande» teater och radio- och TV-teater kan dock inte ersätta varandra utan bör utvecklas parallellt.

Teatrarna bör alltså utnyttjas i radio och TV i betydligt större utsträckning än hittills. För Operans och Dramatiska teaterns del med deras karaktär av riksinstitutioner är detta särskilt angeläget. Massmediaframträdanden får dock inte förbehållas dessa statliga teatrar. Förslaget får sålunda inte motverka sitt egentliga syfte, dvs. att verka i decentraliserande riktning. De möjligheter till förnyelse som samarbete med fria grupper erbjuder bör utnyttjas.

Från statsmakternas sida bör alla möjligheter tas till vara att främja ett utbyggt samarbete mellan teatrarna och Sveriges Radio. Bl. a. bör i de statliga teatrarnas utgiftsstater finnas anslagsposter för sådana föreställningar vilka skall kunna utnyttjas av teaterföretagen efter samråd med Sveriges Radio. Sveriges Radios avtalsenliga rätt att själv avgöra vad man önskar sända bör givetvis bestå.

Ledamoten Rembe reserverar sig mot rådets förslag beträffande teatrarnas samarbete med Sveriges Radio. Han anser det rimligare att helt lita till frivilliga avtal mellan berörda parter.

Vissa frågor som rör samverkan mellan olika institutioner på teaterområdet berörs. I vad mån en mer formaliserad samverkan mellan

nationalscenerna och Svenska riksteatern än f. n. kan bli aktuell är beroende av Riksteaterns framtida organisationsstruktur. Ett utbyggt samarbete mellan Operan och Institutet för rikskonserter är motiverat, t. ex. för att utnyttja enskilda artister för konserter under den tid då de inte kan utnyttjas i föreställningsverksamheten.

Rådet föreslår också åtgärder för ökad teaterverksamhet för vissa publikgrupper. Med utgångspunkt i de kulturpolitiska målen bör barn- och ungdomsteatern ges starkare stöd än hittills. Tillsammans med den uppsökande verksamheten bör den prioriteras framför andra teaterformer. Blandad barn- och vuxenverksamhet bör också eftersträvas.

Staten bör så långt som möjligt avhålla sig från detaljstyrning av teatrarnas verksamhet och bör därför främst stimulera till ökade insatser för barn- och ungdomsteaterverksamhet samt uppsökande verksamhet. De ökade ekonomiska resurserna för teatrarna bör i framtiden i stor utsträckning gå till dessa ändamål. Om den påbörjade omprioriteringen inom teatrarna inte fullföljs, bör en styrning i sådan riktning ske via statsbidragen.

Musikteaterns problem behandlas översiktligt med hänvisning till teater- och musikrådets särskilda utredning (10.6—7).

Olika åtgärder behövs för att förbättra villkoren för danskonsten i landet. Resurserna för denna konstform är för knappa. Detta gäller både i fråga om den utövande verksamheten och i fråga om utbildning.

Nuvarande dansensembler vid Operan, Stora teatern och Malmö stadsteater bör bibehållas. Genom turnéverksamhet i Svenska riksteaterns regi bör dessa ensembler få ökade möjligheter att framträda i rena balettprogram. Även inom dansområdet bör på sikt en regionalisering ske. Vid slutet av 1970-talet bör man kunna räkna med fyra större ensembler med turnéansvar inom var sin region i Syd-, Väst-, Mellan- och Nordsverige. När det gäller utbildningen framhåller rådet att det finns ett klart samband mellan bristen på dansarutbildning och konstområdets svaga ställning.

10.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

10.3.1 Allmänna synpunkter

I stort är remissopinionen enig med kulturrådet i bedömningen av institutionsteaterns insatser under 1960-talet. *Göteborgs stadsteater* anser dock inte att beskrivningen stämmer, i varje fall inte generellt.

Vissa remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Värmlands* och *Jämtlands län*, *TBV*, *Svenska musikerförbundet* och *Svenska teaterför-*

bundet, ansluter sig helt till grunddragen i kulturrådets förslag på teaterområdet. Vissa andra remissinstanser, såsom *SÖ, Svenska kommunförbundet, Folkbildningsförbundet, ABF* och *TCO,* uttalar sig endast allmänt om värdet av en regionalisering av kulturinstitutionerna.

Teatrarnas riksförbund framhåller att förslagen bör genomföras varsamt och med noggrant beaktande av de lokala förhållandena.

RRV avstyrker en enhetlig och på länen baserad institutionsverksamhet.

De medel som föreslås för att ge teaterutbudet en jämnare spridning ger upphov till en rad olika kommentarer. Flera remissinstanser anger vilka insatser som bör prioriteras. De flesta kommentarerna går ut på att teaterutbudet från en regional ensemble måste kompletteras, i första hand med centralt producerade turnéföreställningar för att inte bli ensidigt. Vissa remissinstanser anser att förslagen är otillräckliga för att tillgodose önskemålen om att teatern skall nå en större och en socialt och geografiskt bättre sammansatt publik. *LO* anser att den chockerande ojämnhet i tillgången till teater i olika delar av landet, som kulturrådet visar, knappast kan under överskådlig tid rättas till enbart genom uppbyggandet av länsteatrar.

Ett flertal remissinstanser, t. ex. *Svenska riksteatern, Stadsteatern Norrköping—Linköping, länsstyrelserna i Hallands* och *Värmlands län* samt *Västerbottens läns landsting,* utgår ifrån att huvuddelen av det ökade regionala teaterutbudet kommer att vara barn- och ungdomsteater och uppsökande teater.

Kristianstads kulturnämnd framhåller att en stationär teatergrupp ger ett ovärderligt stöd åt amatörverksamhet och möjlighet att förstärka skolans dramatikundervisning.

Dramatiska teatern anser att det för svenskt teaterliv är en olycka att det närmast är vattentäta skott mellan amatörer och professionella. Teatern anser det vidare beklagligt att kulturrådet helt förbigått frågan om teatrarnas behov av internationellt samarbete och utbyte.

10.3.2 Regionala teatrar

Kulturrådets förslag om inrättande av regionala teatrar får i mycket stor utsträckning stöd av remissinstanserna. Utöver dem som redan nämnts återfinns bland de remissinstanser som stöder förslaget bl. a. *teater- och musikrådet, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Örebro, Västerbottens* och *Norrbottens län, Landstingsförbundet, Östergötlands, Jönköpings* och *Kronobergs läns landsting, Operan, Borås stadsteater, Svenska teaterförbundet, SACO, Svenska kyrkans kulturinstitut, Moderata ungdomsförbundet, Studieförbundet Medborgarskolan, Umeå universitet, Mode-*

rata samlingspartiets kvinnoförbund, Unga Örnars riksförbund samt *en rad kommuner.*

Ett flertal synpunkter förs fram i fråga om verksamhetsområdet för de regionala teatrarna. *Teater- och musikrådet* anser det lämpligt att två län går samman om en teater i den mån vissa län anses för små. Härvid måste man dock betänka faran i att en länsteater med ansvar i två län mister förankringen i ett enda politiskt ansvarigt organ.

Vissa regionala och primärkommunala instanser, t. ex. *länsstyrelserna i Örebro* och *Älvsborgs län* och *Kungsbackablockets samarbetsnämnd,* förordar också av olika skäl samgående eller samarbete mellan två län.

Teatrarnas riksförbund pekar på det stora och otillfredsställda kulturbehov som finns i storstädernas förorter vilket man anser kulturrådet försummat att behandla. Förbundet framhåller vidare att teaterinstitutionerna anser de föreslagna regionerna i allmänhet för stora. Regionaliseringsfrågorna måste lösas från län till län.

En länsteater i varje län räcker inte på något sätt för att täcka behoven anser *Teatercentrum. Svenska teaterförbundet* anser det önskvärt att de olika regionteatrarna inte blir för stora. Antalet teatrar bör i stället öka så att varje kommun får tillgång till en teatergrupp.

Norrbottens länsteater anser dock att alltför små resurser vid en regionteater medför otillräckligt varierade uppsättningar vilket går ut över publiken.

Ett slutligt beslut i fråga om teatrarnas verksamhetsområde kan enligt *Operan* inte fattas förrän länsberedningen avgett sina förslag. *Svenska kommunförbundet* anser att nuvarande länsindelning inte alltid är någon lämplig grund för de regionala institutionernas ansvarsområden. Samma uppfattning kommer fram i flera andra yttranden från kommunalt håll.

Ytterligare synpunkter på länen som enhet för en regional kulturorganisation redovisas i det följande (21.3).

Kulturrådets förslag i fråga om ansvar och huvudmannaskap för länsteatrarna anses i allmänhet vara godtagbart. Bl. a. *länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att det bör ankomma på resp. landsting att besluta om hur en länsteater skall organiseras och ledas. *Örebro kulturnämnd* kan inte heller ansluta sig till någon generell rekommendation om landstingen som huvudansvariga. I många fall borde det i stället vara lämpligare att lägga ansvaret på den kommun där institutionen är stationerad.

Landstingsförbundet stöder kulturrådets förslag men anser att det bör vara möjligt för lokala institutioner, som samverkar med andra kommuner och som har uppsökande verksamhet på sitt program, att fortsätta i etablerade former. I de fall vederbörande teater söker ekonomiskt stöd från landstingskommunen, skall dock landstinget kunna

utse förtroendevalda till institutionens styrelse. Riksteaterns landsortsensembler bör regionaliseras i samband med övrig regionalisering av kulturella länsaktiviteter.

Svenska kommunförbundet anser att befintliga teatrar kan ges ett regionalt ansvar utan att man för den skull behöver göra någon ändring i nuvarande huvudmannaskap.

Även annat huvudmannaskap än det föreslagna kan diskuteras anser *Teatrarnas riksförbund.*

Svenska riksteatern framhåller att Riksteaterns regionala ensembler fortfarande är ett realistiskt alternativ. Teatern räknar med att i mån av behov medverka vid bildandet av nya regionala ensembler.

De synpunkter som förs fram på kulturrådets förslag om ökat regionalt ansvar för befintliga teatrar och ensembler har framför allt att göra med de ekonomiska villkoren för teatrarnas fortsatta verksamhet.

Att det ökade regionala utbudet förutsätter en volymökning framhålls bl. a. av *Stadsteatern Norrköping-Linköping, Malmö kommun* och *Svenska teaterförbundet,* som understryker vikten av att en volymökning för uppsökande verksamhet inte får inskränka på den fasta verksamheten.

Teatrarnas riksförbund framhåller att en fullt ut genomförd ombildning av stadsteatrarna till regionteatrar kommer att medföra mycket genomgripande förändringar i konstnärligt, organisatoriskt och i andra hänseenden.

I flera remissyttranden framförs speciella synpunkter på förhållandena i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdena. Allmänt sett anses dessa områden vara så speciella att kulturrådets generella förslag för landet i dess helhet knappast kan göras tillämpliga.

Stockholms läns landsting påpekar att de befintliga institutionerna i Stockholm sedan länge är fast anknutna till kommunen. Landstingets ansvar bör prövas i en speciell utredning.

Beträffande Göteborgsområdet finner *länsstyrelsen i Skaraborgs län* att en organiserad samverkan i en västsvensk teaterkrets med Göteborg som centralpunkt i växelverkan med länskretsar skulle ge högre kvalitet och kapacitet åt teaterutbudet. Regionaliseringen vad gäller Göteborg och Västsverige skulle enligt *Göteborgs kommun* kunna ske dels genom en förstärkning av nuvarande basinstitutioner i Göteborg, dels genom inrättande av distriktsteatrar i olika delar av de län, som är aktuella. Fördelen med en sådan principlösning är att möjligheter ges att utnyttja de erfarenheter och resurser, som finns vid basinstitutionerna, samtidigt som det skulle finnas fasta, självständigt arbetande enheter i olika delar av regionen med en förankring i närmiljöerna.

Vad gäller Malmöhus län finner *länsstyrelsen i Kristianstads län* att

en ökning och spridning av den regionala teaterverksamheten kan ske antingen genom utbyggnad av de båda stadsteatrarna i Helsingborg och Malmö eller genom inrättande av en ny fast regionteater. Länsstyrelsen förutsätter att dessa alternativ kommer att behandlas av den samarbetskommitté, som tillsatts av de båda Skånelänen och Malmö kommun. *Kristianstads kommun* anför liknande synpunkter. Enligt *Malmö kommun* är de båda Skånelänen för små för att var för sig utgöra en region.

Remissinstanserna instämmer i allmänhet i kulturrådets förslag till komplettering av länsteatrarnas utbud genom utbyte av föreställningar mellan länsteatrarna, produktion och distribution baserad på större regioner än län, centralt organiserad produktion och distribution samt genom föreställningar av fria teatergrupper.

Länsstyrelsen i Norrbottens län och *Norrbottens länsteater* tar upp behovet av turnéer inom Nordkalottområdet. *Teaterforum* pekar på att de fasta amatörscenerna bör kunna komplettera länsteatrarnas utbud.

10.3.3 Svenska riksteatern

I stort tillstyrker remissinstanserna kulturrådets förslag rörande Svenska riksteaterns förändrade roll. De synpunkter som förs fram innebär i allmänhet att remissinstanserna kompletterar eller betonar vissa av de föreslagna uppgifterna.

RRV går så långt som att säga att något egentligt underlag för Riksteaterns verksamhet knappast skulle finnas kvar, om en regionalisering skulle komma att genomföras i enlighet med kulturrådets förslag. *Teater- och musikrådet* betonar liksom *SÖ* Riksteaterns distribuerande och förmedlande roll. Teater- och musikrådet tillstyrker också förslaget om att Riksteatern skall komplettera länsteatrarnas utbud och pekar särskilt på Riksteaterns uppgift på musikteaterområdet.

Svenska riksteatern framhåller att konsekvenserna av förslaget om inrättande av länsteatrar på sikt får avsevärd effekt på Riksteatern. Teatern anser det nödvändigt att skapa fasta former för samplanering mellan det regionala och centrala teaterutbudet. Teatern bör vidare svara för Dramatiska teaterns och Operans turnéverksamhet liksom för en ökad verksamhet med utländska gästspel. Teatern föreslår att ett planeringsråd för samarbete mellan Riksteatern och de statliga teatrarna inrättas. Efterfrågan på större dramatiska produktioner kommer att öka. Teatern framhåller också, att man har goda förutsättningar att bistå den icke yrkesmässiga teatern.

Riksteaterns regionalt baserade ensembler har visat sig vara en smidig väg för geografisk spridning menar *LO* och motsätter sig att Riksteaterns utvecklingsmöjligheter beskärs. Uttryck för en liknande uppfattning ger *ABF* och *Folkets husföreningarnas riksorganisation.*

Teatrarnas riksförbund menar att det kompletterande utbudet från

Riksteatern på grund av regionensemblernas små resurser behöver bli relativt omfattande. Liknande uppfattning har *Karlstads kommun.*

Västernorrlands läns landsting ifrågasätter nödvändigheten på lång sikt av Riksteaterns egen produktion och menar att resurserna i stället bör kunna ställas till länsteatrarnas förfogande. *Teaterföreningen i Kalmar län* menar att Riksteatern helt bör släppa produktion och distribution av skolteater och uppsökande teater och rikta in sig på turnerande ordinarie föreställningar, där inslaget från de fasta teatrarna blir väsentligt utökat.

Enligt *Operan* bör eventuellt produktionen av operetter och musicals överlåtas på Operan och övriga musikinstitutioner.

Det effektivaste utbytet teatrar emellan sker bäst genom direktkontakt utan förmedlande organ anser *Upsala stadsteater.* Enligt teatern tyder erfarenheterna av Riksteaterns konsultverksamhet under senare år på en allvarlig stagnation.

Förslaget att Riksteatern kan ställa skådespelare, regissörer och scenografer till förfogande för komplettering av länsteatrarna avvisas av *teater- och musikrådet, Svenska teaterförbundet* samt *statens scenskola i Stockholm.*

10.3.4 Operan och Dramatiska teatern

Kulturrådets förslag har föranlett mycket omfattande kommentarer i remissyttrandena. Här skall huvudsakligen redovisas synpunkter på förslagen i fråga om teatrarnas turnéverksamhet.

Operautredningens betänkande Operans verksamhet och organisation, som samtidigt är remissyttrande över kulturrådets betänkande, redovisas särskilt i det följande (10.4—5).

Ett mycket stort antal remissinstanser, däribland *teater- och musikrådet, länsstyrelserna i Kristianstads, Jämtlands* och *Västerbottens län, Jönköpings* och *Västernorrlands läns landsting, ABF, LO, Upsala stadsteater, Malmö stadsteater, Svenska musikerförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Jönköpings läns teaterförening* samt vissa *kommuner,* bl. a. *Västerås, Umeå* och *Luleå,* stöder kulturrådets uppfattning att den centrala frågan är att vidga de båda teatrarnas publik, i första hand genom föreställningar utanför Stockholm.

Båda teatrarna och ett antal remissinstanser med anknytning till dem, däribland *Svenska teaterförbundet, Svenska musikerförbundet* och *Teatrarnas riksförbund,* framhåller att turnéverksamheten inte bör få sådan omfattning att det finns risk för att den konstnärliga kvaliteten och teatrarnas ansvar att som nationalscener svara för konstnärlig förnyelse till gagn för hela landets teaterverksamhet därigenom äventyras. Personalorganisationerna menar att kulturrådet ej tagit hänsyn till de sociala och fackliga krav som en turnéverksamhet ger upphov till.

Varken *Teatrarnas riksförbund* eller personalorganisationerna anser att en nedskärning av produktionen på hemmascenerna kan godtas. Riksförbundet påpekar att kulturrådet inte gjort gällande att utbudet i Stockholm skulle vara obehövligt. *Svenska musikerförbundet* anser att den ökade turnéverksamheten måste leda till att teatrarnas personella resurser ökas. *Operan* är av samma uppfattning.

Dramatiska teatern understryker de risker, som följer med att i alltför hög grad förändra institutionen i riktning mot en turnéteater, nämligen centralisering av utbudet, sämre kvalitet och höga kostnader. Man bör inte, framhålls det, låta Dramatiska teatern överta Svenska riksteaterns redan i många avseenden övergivna och förkastade distributionsformer.

Operan ansluter sig till kulturrådets förslag om samarbete mellan Operan, Dramatiska teatern, Svenska riksteatern och Institutet för rikskonserter.

10.3.5 Samarbete med Sveriges Radio

Kulturrådets allmänna ståndpunkt i fråga om samarbetet med Sveriges Radio har uppmärksammats mycket vid remissbehandlingen. Till dem som uttalat sitt stöd för kulturrådets ståndpunkt hör *RRV, länsstyrelsen i Blekinge län, Svenska riksteatern, Landstingsförbundet, Umeå universitet* samt *Umeå, Mora* och *Härnösands kommuner.*

Dramatiska teatern, som har en positiv inställning till etermedierna, anser att televisering är ett substitut för levande teater. Det kan vara berättigat när det gäller produktioner av särskilt intresse. Teatern anser att bearbetning av en föreställning för bättre anpassning till TV-mediet är ett alternativ som bör prövas i större utsträckning än hittills. I sammanhanget understryker teatern särskilt rätten för den enskilde artisten att välja medium.

I samma riktning uttalar sig *Svenska teaterförbundet* och *Norrbottens länsteater.*

Enligt *Sveriges Radio* medför en anpassning av en scenföreställning till radio eller TV en alltmer genomgripande process. Ofta kan föreställningen varken behålla sin ursprungliga slagkraft eller få ett så mediamässigt fulltonigt uttryck att den når tittaren resp. lyssnaren på ett önskvärt sätt.

Dramatiska institutet finner kulturrådets beskrivning av denna problemkrets oklar och motsägelsefull. Institutet menar att teatermediets egenart ligger i den tvåvägskommunikation, som uppstår genom publikens direkta reaktion på framförandet. Teatern låter sig därför inte distribueras via registrering av föreställningen.

Teater- och musikrådet ställer sig tveksamt till förslaget om mer reguljär TV-sändning av teatrarnas ordinarie repertoar. Det är enligt rådet risk för att etersända föreställningar — inte minst i ett ansträngt

budgetläge — kommer att ersätta TV- och radioteaterföreställningar. Rådet anser dock att samarbetet mellan teatrarna och Sveriges Radio bör ytterligare utvidgas och intensifieras.

När det gäller de fackliga avtalens betydelse för samarbetet mellan teatrarna och Sveriges Radio, görs kommentarer från vissa remissinstanser.

Svenska filminstitutet finner det anmärkningsvärt att kulturrådet förbigår frågan om det fackliga motståndet mot att låta föreställningar spridas genom televisionen. *Sveriges Radio* framhåller de upphovsrättsliga problemen, som bl. a. hänger samman med att både teaterinstitutionen och artisterna var för sig anser att de förfogar över den inövning som skett. De problem, som f. n. råder för radio- och TV-teatern, har framför allt att göra med det stora antal förhandlingspartners, som blir aktuella i mera omfattande projekt. Sveriges Radio menar att de avtalsöverenskommelser som slutits mellan företaget och vissa orkestrar här eventuellt kan tas som förebild.

Svenska regissörsföreningen motsätter sig att teatrarnas produktioner i ökad omfattning skall sändas i TV och att det i personalens reguljära åligganden skall ingå att arbeta för sådana sändningar. *Sveriges dramatikerförbund* ställer sig också avvisande till televisering av teaterföreställningar, som ursprungligen avsetts för scenteater. Förbundet motsätter sig också att avtalsförhandlingarna mellan teatrarna och Sveriges Radio skall påverkas av statliga direktiv om nyttjanderätten till dramatikernas verk.

Kulturrådets förslag att särskilda medel i Operans och Dramatiska teaterns utgiftsstater avdelas för radio- och TV-ändamål ger upphov till genomgående kritiska kommentarer.

Flera remissinstanser ansluter sig till reservanten Rolf Rembes ståndpunkt. Till dem hör bl. a. *Sveriges Radio, TCO, Teatercentrum, Sveriges dramatikerförbund, Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, Svenska regissörsföreningen* och *Helsingborgs stadsteater.*

Sveriges Radio anför principiella skäl för sin avvisande hållning. En öronmärkning av anslag på det föreslagna sättet kan enligt företaget innebära en risk, att Sveriges Radios ensamrätt att avgöra innehållet i etersändningar åsidosätts. Dessutom kan onödiga konfliktsituationer uppstå mellan Sveriges Radio och övriga självständiga institutioner. Enligt *teater- och musikrådet* bör ökade medel för radio- och TV-teater — om sådana blir aktuella — riktas direkt till Sveriges Radio.

Operautredningens synpunkter i frågan redovisas i det följande (10.4).

10.3.6 Ökad verksamhet för vissa publikgrupper

Kulturrådets förslag att barn- och ungdomsteater bör ges ett starkare stöd än hittills och att den tillsammans med den uppsökande verksamheten bör prioriteras framför andra teater-

former bemöts positivt av remissinstanserna.

Att kvaliteten är av samma vikt i dessa verksamhetsformer som i övrig professionell teater påpekar *Upsala stadsteater* som också i likhet med *Uppsala kommun* bestämt motsätter sig varje tanke på att utsättas för styrning av verksamhetens inriktning.

Svenska riksteatern vill gärna medverka till att skapa bryggor mellan den professionella teatern och skolans dramaverksamhet. Vidare framhåller teatern vikten av ökade resurser för uppsökande teater.

Teatercentrum finner att kulturrådets redovisning av barn- och ungdomsteater är oriktig och ofullständig genom uppdelningen mellan fria grupper och institutioner.

Barn- och ungdomsteatern bör enligt *teater- och musikrådet* inte ensidigt inriktas på att öka antalet föreställningar och besök. Utveckling av innehåll och form inom barnteatern och uppsökande teater, en ökning av barn- och ungdomsrepertoaren, ett förstärkt samarbete mellan teater och skola samt ett kontinuerligt utbyte av erfarenheter mellan barnteatergrupper av olika slag bör kunna ge förutsättningar för en fortsatt meningsfull utveckling på området.

LO anser det värdefullt och glädjande att barn och ungdom fått vidgade möjligheter att uppleva teater genom samhällets försorg. Men en sådan utveckling får inte ske till priset av stagnerande eller minskade möjligheter för den vuxna generationen.

Till skillnad från kulturrådet och de andra remissinstanser, som yttrat sig i frågan, anser *Handikapporganisationernas centralkommitté* att särskilda bidrag för uppsökande verksamhet bör utgå. I annat fall lär uppsökande verksamhet på institutioner inte bli särskilt omfattande.

10.3.7 Åtgärder för danskonst och musikteater

Kulturrådets uppfattning att danskonstens problem ligger i de knappa resurserna delas av remissinstanserna. Bl. a. *Operan, Malmö stadsteater* och *Svenska riksteatern* tar upp behovet av ökade resurser för dansen.

Förslag om en utlokalisering av antingen både Cullberg- och Cramérbaletterna eller endast en av baletterna framförs av *Danscentrum, Balettakademien* och *Upsala stadsteater.*

Upsala stadsteater menar vidare att nya professionella dansensembler bör upprättas med moderscener i orter, som har tillgång till orkesterföreningar eller regionmusik. Kommuner med ett stort antal invandrare bör enligt teatern prioriteras då dans är ett av språk oberoende scenmedium.

Balettakademien anser att de fria grupperna bör få arbetsmöjligheter och att medel bör ges till Danscentrum som distribuerande organ. *Danscentrum* finner att regionaliseringen för dansens vidkommande är av av-

görande betydelse. Ett regionalt utbyggt kulturnät innefattar såväl större ensembler som mer flexibla grupper.

Teater- och musikrådet framhåller att det på dansens område skett en utveckling sedan kulturrådet lade fram sina förslag och pekar därvid på att vissa yrkesarbetande dansgrupper numera får bidrag från rådet. Det är enligt rådet angeläget att dansgrupper av detta slag får ökat stöd för att kunna fortsätta sin verksamhet, en uppfattning som delas av *Svenska teaterförbundet*. Förbundet anser också att den levande dansen bör prioriteras i nuläget och påpekar att dit hör varken Dansmuseet eller Drottningholms teatermuseum. Uttryck för en liknande uppfattning ger *Danscentrum* och *Balettakademien*.

TV kan göra en stor insats då det gäller att popularisera konstarten påpekar *TCO*, som dessutom menar att barnen bör föras in i verksamheten genom inrättandet av kommunala dansskolor. Även *Svenska danspedagogförbundet*, *Svenska teaterförbundet* och *Danscentrum* pekar på stora möjligheter för dansen.

Kulturrådets konstaterande att det finns ett klart samband mellan bristen på utbildning och danskonstens svaga ställning delas av *teater- och musikrådet*, *statens dansskola*, *Svenska teaterförbundet*, *Teatrarnas riksförbund* samt *Danscentrum*.

Kulturrådets uppfattning om behovet av särskilda åtgärder för musikteatern delas i allmänhet av remissinstanserna.

Teater- och musikrådet betonar att ett ökat stöd bör ges till musikteater utanför institutionerna, dock utan att det går ut över de redan etablerade dramatiska grupperna. Stödet till de fria musikteatergrupperna framhålls också av *musikhögskolan i Stockholm*, *Teatercentrum* och *Svenska teaterförbundet*.

Att även den äldre och traditionella musikteatern kräver stöd och utvecklingsarbete betonar *Svenska musikerförbundet*.

KÖRSAM påpekar att det pågår en intressant experimentverksamhet på körområdet. Olika former av körteater och kördans håller på att utvecklas. KÖRSAM menar att här finns möjligheter till samarbete mellan körer och teatergrupper.

Tanken på en »Riksopera»-organisation väcks av *statens musikdramatiska skola*, som menar att en mängd aktiviteter — vilka torde öka i omfattning — och som handhas av Riksteatern, Rikskonserter och regionmusiken var för sig, torde kunna rubriceras som musikteater. Ett musikteaterorgan bör finnas som fungerar som riksoperaproducent i nära samband med de tre nämnda organisationerna.

10.4 Operautredningen

Kulturrådets betänkande och en förvaltningsrevisionell studie av RRV utgör bakgrund till översynen av Operans verksamhet och organisation.

Här skall huvudsakligen redovisas operautredningens synpunkter på Operans verksamhet.

En alltför stark splittring av Operans resurser bör undvikas. Turnéverksamheten bör därför koncentreras till vissa »fasta stationer», varifrån ett intensivt publikarbete bör bedrivas. Samarbetet med lokala orkestrar och körer bör så långt möjligt utvecklas. Viktiga kulturpolitiska, konstnärliga och ekonomiska fördelar kan vinnas genom en viss begränsning av repertoaren, så att uppsättningarna spelas i relativt sammanhängande sekvenser. Säsongrepertoaren bör på sikt begränsas till 12—15 operaverk (1971/72: 32 st.) och ungefär lika många balettverk (1971/72: 21 st.). Den årliga nyproduktionen bör omfatta ca 3—5 verk av vardera opera och balett. Härtill bör komma 2—4 turnéföreställningar av olika format under varje spelsäsong.

För att underlätta distribution genom etern av operaföreställningar anser utredningen — till skillnad från kulturrådet — att om man från statsmakternas sida önskar påverka de prioriteringar, som inom ramen för radioavtalet bör ankomna på Sveriges Radio, bör detta i princip ske genom en ändring av radioavtalet.

Ett nytt avtal mellan staten och det nya bolaget bör liksom det nuvarande avtalet ta upp endast vissa grundläggande krav på operaverksamheten. Bl. a. bör i avtalet föreskrivas att de årliga anslagsframställningarna skall utgå från en samlad planering som utförs på ett sådant sätt att man får underlag för en avvägning på sikt av intäkter och kostnader.

Teatern bör få stimulans att möta en del av kostnadsökningarna med egna åtgärder. Om stimulansen skall fungera på avsett sätt bör den vara utformad som en stimulans på lång sikt. Uppkomna överskott bör således få behållas något eller några år i stället för att staten så snart bidraget skall bestämmas på nytt tillgodogör sig överskottet genom att reducera bidraget med ett belopp som svarar mot inbesparingen. Vidare kan en ekonomisk buffert skapas genom att aktiekapitalet, som nu är 300 000 kr., ökas till 2 milj. kr. En ändamålsinriktad budget av det slag som kulturrådet diskuterar är inte förenlig med gällande bidragssystem som bygger på ett självständigt kostnadsansvar för Operan.

10.5 Remissyttranden över operautredningens betänkande

Åtskilliga remissinstanser delar utredningens uppfattning att eventuella önskemål om ett ökat utbud av opera i radio och TV i princip bör åstadkommas genom förändringar i avtalet mellan staten och Sveriges Radio. Hit hör *statskontoret,* som anser att det skulle kunna vara en helt verkningslös åtgärd att ställa medel till Operans förfogande för att Operan skulle kunna erbjuda Sveriges Radio föreställningar till ett lägre pris. Å andra sidan bör man enligt ämbets-

verket inte överbetona de ekonomiska frågornas betydelse. Det begränsade utbudet av opera i etermedierna kan också förklaras med programpolitiska hänsynstaganden från Sveriges Radios sida.

Svenska kommunförbundet och *Landstingsförbundet* anser det angeläget att etermedierna i större utsträckning än f. n. används för spridning av utbudet från de stora kulturinstitutionerna.

Svenska teaterförbundet anser att det är en orealistisk slutsats att man måste sända Operans föreställningar i TV. En TV-utsändning från Operan är, framhåller förbundet, inte opera. Enligt all expertis är TV-utsändningar från teatrar ytterst svåra att genomföra så att de blir konstnärligt tillfredsställande.

Operan anser till skillnad från utredningen att det skulle vara en fördel om särskilda medel kunde anvisas till teatern för produktion av radio- och TV-föreställningar medan *Institutet för rikskonserter* anser att en programbudgetstyrd produktion direkt för TV bör övervägas för Operans del.

Remissinstanserna instämmer i regel i utredningens synpunkter på t u r n é v e r k s a m h e t e n.

Kulturrådet betonar att Operan måste vara offensiv inte bara geografiskt utan också då det gäller att finna former för konstnärligt fulllödiga föreställningar under yttre förhållanden som avviker från de som gäller vid huvudscenen. De betydande årliga kostnaderna för Operan motiverar enligt *Institutet för rikskonserter* en omfattande turnéverksamhet, i synnerhet till sådana delar av landet som inte täcks av annan musikteaterverksamhet.

Både *Svenska musikerförbundet* och *Svenska teaterförbundet* pekar på riskerna att en ökad turnéverksamhet resulterar i sänkt konstnärlig kvalitet.

Operan instämmer i utredningens synpunkter beträffande turnéverksamheten men vill peka på att de föreslagna 2—4 turnéföreställningarna av opera och balett i olika format inte förefaller täcka de behov som finns.

I fråga om r e p e r t o a r p o l i t i k e n och den föreslagna begränsningen av säsongrepertoaren är meningarna mera delade.

Kulturrådet och *Institutet för rikskonserter* instämmer i utredningens synpunkter.

Svenska musikerförbundet, som tillstyrker en successiv nedskärning av repertoaren, understryker att minskningen inte får bli så stor att den konstnärliga personalen inte får tillfälle till omväxling mellan skilda verk. *Svenska teaterförbundet* anser den föreslagna nedskärningen av repertoaren och planeringen av stagionetyp vara otänkbar. *Teatrarnas riksförbund* anser att de ekonomiska fördelarna av den föreslagna repertoaromläggningen inte bör överdrivas. *Teater- och musikrådet* tillstyrker en minskning av den stående repertoaren, men förutsätter att upp-

kommande besparingar kommer repertoarförnyelsen och turnéverksamheten tillgodo.

Operan understryker behovet av tillräcklig omväxling för personal och publik. Antalet operaverk bör vara något mindre än f. n. men inte så lågt som operautredningen föreslår. Antalet balettverk bör ökas i förhållande till utredningens förslag.

Studieförbundet Medborgarskolan och *Musikaliska akademien* är starkt kritiska till utredningens förslag och anför en rad nackdelar av konstnärlig art. Akademin föreslår att en konstnärligt underbyggd och allsidig utredning av repertoaren vid Operan verkställs.

Olika meningar förs fram i fråga om de av utredningens synpunkter som har samband med finansieringen av Operans verksamhet.

Teater- och musikrådet invänder mot utredningens synpunkter på ändamålsinriktad budgetering. Enligt rådet bör en diskussion om förändringar av budgeten för Operan inledas först sedan resultaten av pågående försök med en ändamålsinriktad budget inom kulturområdet utvärderats. *Operan* delar utredningens uppfattning att statens inflytande bör regleras genom ett avtal som endast skall innefatta vissa grundläggande krav på verksamheten.

Målen för verksamheten bör anges och kontinuerligt diskuteras och omprövas anser *RRV*. Verket anser att Operans aktiekapital inte normalt bör fungera som ekonomisk buffert. Tillfälliga likviditetsbehov bör i stället lösas genom anlitande av bankkrediter. Både storleken av bankkrediten och av aktiekapitalet bör kunna begränsas i förhållande till utredningens förslag.

10.6 Teater- och musikrådets musikteaterutredning

Musikteaterns utvecklingsmöjligheter är beroende av särskilda åtgärder som tar hänsyn till behovet av musikerresurser, repertoarutveckling samt behovet av särskilda bidragsbestämmelser för vissa typer av mindre rörliga föreställningar.

En stor del av musikteaterutbudet är mycket resurskrävande i fråga om personal och lokaler. Detta gäller särskilt de medelstora och stora föreställningarna. De institutioner som har möjlighet att producera sådana föreställningar måste alltså täcka regioner som är större än ett län. I dag finns tre institutioner som i stort kan fullgöra en sådan uppgift, nämligen Operan, Stora teatern i Göteborg samt Malmö stadsteater.

Dessa institutioner bör fungera som musikteatercentra för sina resp. regioner. På sikt bör fyra musikteatercentra utvecklas i landet genom att en ny musikteaterensemble tillkommer i Norrland. Den bör lokaliseras till Umeå och starta som länsmusikteater i Västerbottens län. Några fasta gränser för de olika musikteaterregionerna går inte att sätta f.n. Det blir de olika musikteatercentras uppgift att ge-

nom samverkan uppnå ett så brett geografiskt underlag som möjligt.

Operan måste förutom sitt regionala ansvar också tilldelas ett riksansvar beträffande stora och medelstora föreställningar, framför allt i de regioner som inte kan nås av musikteatercentra i Göteborg och Malmö.

I resp. västsvenska och sydsvenska regionen bör Stora teatern i Göteborg och Malmö stadsteater få ansvar för en allsidig musikteaterverksamhet.

Musikteater bör i ökad utsträckning kunna produceras vid nuvarande stads- och länsteatrar samt vid ett par nya länsteatrar som får en huvudsaklig inriktning mot musikteater (länsmusikteatrar). Vid de förstnämnda torde musikteaterproduktionen huvudsakligen komma att inriktas på uppsökande verksamhet samt enstaka produktioner med tillfälligt engagerad personal. Arbetet vid en länsmusikteater bör inte enbart inriktas på länet. Genom byte av föreställningar med angränsande län eller regioner erhålls ett mer varierat utbud. I första hand bör två länsmusikteatrar tillkomma, nämligen i Västerbottens län och Värmlands län. Verksamheten i Västerbotten bör starta budgetåret 1974/75.

Förslagen beträffande Svenska riksteatern ansluter i stort till vad kulturrådet föreslagit. Riksteatern bör sålunda distribuera Operans riksutbud och medverka till utbyte av föreställningar mellan regionerna.

Institutet för rikskonserter bör inte producera musikteater utan svara för musikaliskt utvecklingsarbete genom tonsättarbeställningar och samarbete med ensembler och institutioner som arbetar för en förnyelse av musikteatern. Vidare har institutet en viktig uppgift i distributionen av den uppsökande musikteatern till föreningsliv och skolor.

En effektiv spridning och förnyelse av musikteatern kan inte komma till stånd om inte regionmusiken i betydande utsträckning utnyttjas för detta slags verksamhet. Man måste bl. a. vid upprättande av nya regionala länsmusikteaterensembler undersöka om musikerbehovet helt eller delvis kan tillgodoses genom regionmusik. Regionmusiken förutsätts också spela en viktig roll för musikteaterverksamheten vid befintliga länsteatrar.

De fria musikteatergruppernas produktion bör i ökad utsträckning kunna distribueras genom existerande centrumbildningar. För att garantera en ekonomisk stabilitet för vissa grupper krävs någon form av anknytning till fasta institutioner, t. ex. länsteatrar. Behovet av musikerresurser bör därvid kunna tillgodoses genom regionmusiken.

Olika åtgärder föreslås slutligen för att stimulera tillkomsten av ny repertoar.

10.7 Remissyttranden över teater- och musikrådets musikteaterutredning

Så gott som samtliga remissinstanser är positiva till utredningens förslag. Musikteatercentra med ett övergripande regionalt ansvar samt nya s. k. dansmusikteatrar accepteras av flertalet instanser, bl. a. *Musikaliska akademien, Svenska riksteatern, Teatrarnas riksförbund, Svenska musikerförbundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation* och *Malmöhus läns landsting*. På en rad punkter föreligger dock avvikande uppfattning i skilda yttranden. *Umeå kommun* och *Västerbottens läns landsting* anser att ett fjärde musikteatercentrum, i resurshänseende likvärdigt med de övriga, bör tillkomma i Umeå. *Teatrarnas riksförbund* vill dock att man först tillgodoser nuvarande institutioners behov. Operan bör t. v. svara för Norrland.

Att Operan måste tilldelas ett riksansvar för större och medelstora föreställningar och ett större ansvar för den mellansvenska regionen är de flesta instanser, t. ex. *Operan, Svenska riksteatern* och *Svenska kommunförbundet*, positiva till. *Svenska riksteatern* efterlyser dock en långsiktig utvecklingsplan för Operans turnéverksamhet och *Svenska teaterförbundet* varnar för riskerna i att låta Operan bli alltför mycket av en turnéteater. Förbundet kan av konstnärliga skäl inte godta en nedskärning på hemmascenen.

Göteborgs teater- och konsert AB och *Malmö stadsteater* kan tänka sig att åta sig ökade regionala uppgifter i resp. Väst- och Sydsverige, om ökade kostnader kan bestridas bl. a. av staten. *Stiftelsen Malmö konserthus* delar utredningens uppfattning om vilka uppgifter Skåneinstitutionerna skall få. *Göteborgs* och *Malmö kommuner* understryker att man inte är beredda att öka musikteaterns verksamhet regionalt, om inte stat, landsting och övriga kommuner ger ökade bidrag.

En tämligen enhällig opinion tillstyrker förslaget om länsmusikteatrar främst i Umeå och Karlstad. Uppfattningarna om insatsernas storlek och organisationen av teatrarna varierar dock. En prioritering av Umeå förordar *Umeå kommun, Västerbottens läns landsting* och *Musikaliska akademien* samt *Sångens Makt. Örebro kommun* menar att Örebro är den lämpliga orten för en musikteaterensemble i Mellansverige.

Utredningens uppfattning att Riksteaterns egen lyriska produktion bör kunna minska när de fasta regionala ensemblerna byggts ut delas inte av *Svenska riksteatern*, som anser att det finns flera skäl som talar för att betydande produktionsresurser bör ligga kvar hos teatern. Även andra instanser framhäver starkt Riksteaterns roll när det gäller uppbyggnad av länsmusikteatrar, distribution och produktion, t. ex. *Folkbildningsförbundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Folkparkernas centralorganisation, Landstingsförbundet* och *Institutet för rikskonserter* framhåller särskilt samordnings- och distributionsupp-

gifterna. Institutet delar dock utredningens uppfattning om den framtida omfattningen av Riksteaterns lyriska produktion och om sin egen roll.

Utredningens synpunkter på de principer som bör gälla för distributionen av musikteatern accepteras med vissa förbehåll och tillägg. Förbehållen går i stort ut på att turnéverksamheten inte får splittra och reducera arbetet på hemmascenen.

Genomgående är remissinstanserna positiva till att utredningen lägger stor vikt vid att en ökad uppsökande musikteaterverksamhet kommer till stånd.

Beträffande huvudmannaskapsfrågorna menar *Svenska kommunförbundet* att man inte bör tvinga fram någon bestämd lösning utan att lösningar får ske efter överläggningar inom varje region. *Landstingsförbundet* och *Malmöhus läns landsting* hänvisar beträffande finansieringsfrågorna till kommande förhandlingar mellan stat, landsting och kommuner.

Beträffande statsbidraget är det ett genomgående önskemål att detta skall stimulera regional verksamhet.

Regionmusiken delar utredningens uppfattning om utnyttjande av regionmusiken i musikteatersammanhang men framhåller att organisationen inte får bli en »musikerbank». Mera pessimistiska än utredningen beträffande regionmusikens användbarhet är i varierande grad *Institutet för rikskonserter, Stockholms kommun, Stiftelsen Malmö konserthus, Föreningen Svenska tonsättare* samt *Musikaliska akademien.*

Förslagen i fråga om åtgärder för repertoarutveckling bedöms genomgående positivt.

11 Musikinstitutioner

11.1 Nuvarande verksamhet

Statsunderstödda symfoniorkestrar finns i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Helsingborg och Gävle. De har i allmänhet sammanförts under beteckningen yrkesorkestrar. Mindre orkesterenheter finns också i Västerås och Örebro. Orkestrarna fungerar i skilda organisatoriska former (9.1).

Spelåret 1969/70 utgjorde det sammanlagda antalet konserter ca 840 och antalet besökande 470 000. Spelåret 1972/73 var konsertantalet ca 940 och besökarna ca 575 000. Den mest markanta ökningen beträffande såväl konserter som publik hänför sig till Norrköpingsorkestern. Huvuddelen av konserterna sker i traditionella former och riktar sig till vuxen publik. Barn- och skolkonserter samt uppsökande verksamhet av skilda slag har totalt sett utgjort den mindre delen av verksamheten men har efter hand fått en framskjuten ställning i vissa orkestrars verksamhet. Skolungdom utgjorde spelåret 1972/73 ca 25 % av publiken.

Totalt sett konserterar symfoniorkestrarna i relativt stor omfattning utanför sina egna hemorter. En femtedel av de offentliga konserterna genomfördes spelåret 1972/73 utanför resp. hemkommun. Variationen mellan orkestrarna är dock betydande och antalet turnékonserter är långt ifrån tillräckligt för att täcka landet. Institutet för rikskonserter har hittills inte kunnat erbjuda något större antal offentliga orkesterkonserter som komplement.

Institutet för rikskonserter tillkom genom beslut år 1968 (prop. 1968: 45, SU 1968: 114, rskr 1968: 263). Institutet är en statlig stiftelse med av Kungl. Maj:t fastställda stadgar.

Institutets uppgift är att främja musiklivet och vidta åtgärder för att öka intresset för musik bl.a. genom att anordna och förmedla konserter. Konsertverksamheten i skolan är institutets huvuduppgift. Skolkonserter kan numera anordnas i alla län. Institutet har även till uppgift att producera allmänna offentliga konserter för distribution över hela landet. Interna konserter och konserter inom ramen för Musik för Ungdom har under senare år ökat.

Budgetåret 1972/73 var institutets totala produktion ca 5 600 konserter varav ca 2 500 med regionmusiken. I produktionen ingick omkring 3 500 skolkonserter och 1 500 interna konserter.

Utöver den egna produktionen svarar institutet bl. a. för stöd till vissa lokala och regionala musikarrangemang, utbyte med utlandet, experimentverksamhet, kurs- och utbildningsverksamhet, bl.a. inom ramen för Musik för Ungdom, visst stöd till amatörmusiken, bl. a. på körområdet,

samt fonogramproduktion. Till verksamheten med skolkonserter är knuten produktion av läromedel. Institutet har även ett visst övergripande konstnärligt ansvar för regionmusiken och svarar för vidareutbildning av regionmusiker. Ett visst samarbete förekommer också med Sveriges Radio.

År 1970 beslöt riksdagen (prop. 1970:31, SU 1970:121, rskr 1970:282) att militärmusiken från den 1 juli 1971 skulle omorganiseras till regionmusik. Denna skulle till ca 60 % av sin kapacitet stå till det allmänna musiklivets förfogande. Sedan den 1 juli 1973 leds den av en särskild styrelse med nio av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter (prop. 1973:65, KrU 1973:18, rskr 1973:142). Verksamheten omfattar 22 avdelningar fördelade på åtta regioner.

Regionmusikens främsta uppgift inom det allmänna musiklivet är att medverka i rikskonsertverksamheten, främst i skolkonserter och interna konserter. Samarbete med olika slags amatörmusikalisk verksamhet är också en viktig uppgift. En viss del av kapaciteten disponeras av regionmusikens egen regionala ledning för direkta lokala och regionala insatser. Den regionala ledningen ansvarar för musikalisk kvalitet och repertoar inom regionen och planerar den samlade musikaliska verksamheten vid regionens musikavdelningar.

Omkring 4 000 civila konserter gavs av regionmusiken spelåret 1972/73.

Svenska kyrkans kyrkomusikerorganisation omfattar f. n. ca 2 700 aktiva kyrkomusiker, vilket omräknat i heltidstjänster motsvarar ca 1 050. Musikerna är anställda av resp. församling. De flesta kyrkomusiker har dessutom tjänstgöring i skola och avlönas för detta av resp. skolmyndighet.

11.2 Teater- och orkesterrådets utredning Orkesterorganisationen i Sverige m.m.

Orkesterorganisationen har, inte minst på grund av att andra musikmedier utvecklats, blivit otidsenlig. En omprövning är nödvändig. Hela systemet för musikdistribution behöver förändras och målet bör vara att skapa goda förutsättningar för musikupplevelser för så många lyssnare som möjligt. Den framtida orkestern bör inte vara fastlåst i den traditionella symfonirepertoaren utan i hög grad flexibel. Strukturförändringen bör ske med utgångspunkt i att nuvarande lokalisering av yrkesorkestrarna bibehålls.

Kommunerna bör vara huvudmän för symfoniorkestrarna och initiativ till etablering och utbyggnad bör ligga på kommunerna. Kommun som önskar fast anställa musiker skall kunna erhålla statsbidrag efter samma principer som de stora orkestrarna. Sådana mindre orkesterenheter eller ensemblekärnor bör i samverkan med regionmusiken kunna lösa musik-

försörjningsproblemen i de delar av landet som inte täcks av befintliga orkestrar. Landstingen bör generellt inte vara huvudmän för musikinstitutionerna men bör på samma sätt som primärkommunerna kunna erhålla statsbidrag för anställande av musikergrupper.

Den nuvarande formen av statsbidrag till stadsteatrar bör tillämpas på symfoniorkestrarna och delvis även på Västerås- och Örebroensemblerna. En viss utökning av antalet musiker vid befintliga orkestrar bör ske.

11.3 Remissyttranden över utredningen Orkesterorganisationen i Sverige m.m.

Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Folkbildningsförbundet och några av *symfoniorkestrarna* redovisar en positiv grundinställning till förslagen.

Utredningens resonemang om ökad flexibilitet och differentiering i orkestrarnas verksamhet diskuteras av flertalet remissinstanser. De nyss nämnda förbunden och t.ex. *Institutet för rikskonserter* anser att resonemanget är riktigt medan bl.a. *Svenska musikerförbundet, Konsertföreningen i Stockholm* och *Göteborgs teater- och konsertaktiebolag* varnar för splittring av resurserna.

När det gäller den geografiska spridningen av orkestrarnas verksamhet tillstyrker bl.a. *RRV, Institutet för rikskonserter, SAF* och *Svenska kommunförbundet* en ökad distribution utanför orkesterstäderna. *Svenska kommunförbundet* och *kulturrådet* framhåller vikten av en samlad verksamhetsplanering över landet. *Sveriges Radio* understryker företagets villighet till ökad turnéverksamhet med radions symfoniorkester.

Av de instanser som behandlar huvudmannaskapsfrågan tillstyrks förslaget om kommunalt huvudmannaskap av bl. a. *RRV, länsstyrelserna i Malmöhus* och *Västmanlands län, Musikaliska akademien, några kommuner* och *Teatrarnas riksförbund.* Enligt *Svenska kommunförbundet* bör varje kommun själv ta ställning till företagsform m.m. Några instanser, bl.a. *Göteborgs kommun* och *Norrköpings orkesterförening,* avstyrker kommunalt huvudmannaskap. I stället rekommenderas regionalt resp. statligt huvudmannaskap.

De flesta remissinstanser som behandlar lokaliseringsfrågor tar upp Norrlands musikförsörjning. *Institutet för rikskonserter* anser att en yrkesorkester bör upprättas i Umeå, Skellefteå eller Luleå. Regionmusiken kan inte medverka till en lösning här. Liknande synpunkter framförs av bl.a. *Svenska musikerförbundet. Sveriges orkesterföreningars riksförbund* stöder för sin del utredningens förslag om kommunala ensemblekärnor i Norrland.

Förslagen om förstärkning av orkestrarna föranleder endast invändningar från *Föreningen Fylkingen.*

Det föreslagna statsbidragssystemet tillstyrks i princip av en rad remissinstanser. Reservationer mot konstruktionen framförs av bl. a. *Svenska kommunförbundet, Musikaliska akademien, Teatrarnas riksförbund* samt *några kommuner.*

11.4 Kulturrådet

Såsom musikinstitutioner behandlar rådet under den gemensamma beteckningen symfoniorkestrar de statsunderstödda s. k. yrkesorkestrarna samt Västerås musiksällskap och Örebro orkesterstiftelse. Vidare hänförs till musikinstitutionerna Institutet för rikskonserter och regionmusiken. I detta sammanhang behandlas däremot inte Hovkapellet, som får ses som en integrerad del av Operan. Inte heller berörs Sveriges Radios symfoniorkester.

Vid beskrivningen av musikinstitutionernas insatser framhålls att utbudet är geografiskt och socialt ojämnt fördelat. Verksamheten för barn och ungdom liksom den uppsökande verksamheten är totalt sett otillräcklig. Samarbetet mellan symfoniorkestrarna samt mellan dessa och Institutet för rikskonserter resp. det icke-institutionella musiklivet har varit begränsat.

Motiven för en regionalisering liksom formerna för regionalt ansvarstagande på teaterområdet gäller även musiklivet. Utgångspunkterna för förslagen rörande musiksektorn är följande. Alla musikformer bör ges likvärdiga utvecklingsmöjligheter. Därvid förutsätts att ökade resurser i första hand används till en snabbare expansionstakt för små grupper och för de genrer som är sämst tillgodosedda. Även om symfoniorkestrar, regionmusik och rikskonsertverksamhet har olika huvudmän är det nödvändigt att få till stånd en nära samverkan mellan dem. Samarbete måste också utvecklas mellan institutionerna och de fria grupperna samt mellan yrkesmässigt verksamma grupper och musiker och den icke yrkesmässigt bedrivna musikverksamheten. Detsamma gäller kontakt och samverkan mellan å ena sidan musikcirkelverksamhet och andra former av frivillig musikundervisning och å andra sidan annan fri musikverksamhet. Musikutbildningen i den kommunala musikskolan eller studieförbundens musikcirklar bör inte betraktas enbart som en form av utbildning och isoleras från annan musikverksamhet. Slutligen måste mer utvecklade kontakter komma till stånd med teaterområdet.

På liknande sätt som föreslagits för teatern bör flertalet av de nuvarande åtta symfoniorkestrarna omvandlas till länsorkestrar med ett regionalt ansvar inom hemlänet och län utan orkester bör få möjlighet att köpa symfonimusik. Samtidigt får man

räkna med att orkestrarna inom länen i större utsträckning än hittills arbetar i mindre grupper och med inriktning mot en ny publik. En omvandling till länsorkestrar bör föregås av utredningar på regional nivå. I princip räknar rådet inte med fler orkestrar av liknande typ som nuvarande symfoniorkestrar. Ytterligare en sådan orkester behöver dock komma till under 1970-talet, nämligen i Norrland. Vidare finns behov av att öka antalet musiker vid orkestrarna i Västerås, Örebro och Norrköping samt den samlade numerären i Skåne.

De yrkesverksamma orkestrarna bör inte slå vakt om musik från en viss tidsperiod. En arbetsfördelning mellan skilda orkestrar som innebär att de under vissa perioder arbetar med delvis olika inriktning vore ändamålsenlig. Vidare bör tonsättarna i större utsträckning än i dag direkt knytas till arbetet vid orkestrarna. På motsvarande sätt förutsätts regionmusiken och fristående grupper kunna få möjlighet att engagera tonsättare. Mindre ensembler med särskild inriktning bör kunna bildas av medlemmarna i symfoniorkestrarna eller knytas till orkestrarna. Det statsbidragssystem som föreslås bör kunna underlätta en utbyggnad av nuvarande orkestrar. I detta system bör även Örebro- och Västerås-orkestrarna inordnas. Helt fristående vokal- och instrumentalgrupper kan etableras oavsett om symfoniorkester finns i länet. Det bör vara möjligt att med hjälp av statsbidrag organisera grupper av yrkesmusiker, som specialiserar sig på andra musikgenrer än den europeiska konstmusiken, t. ex. jazzgrupper och folkmusikgrupper.

Någon ändring i 1970 års beslut om den statliga regionmusikorganisationen bör inte ske nu. Ett ändrat huvudmannaskap och en integration med den övriga orkesterorganisationen kan emellertid tänkas på sikt. Det ansvar för samordningen mellan regionmusiken och det regionala musiklivet som hittills legat på Institutet för rikskonserter bör i fortsättningen kunna läggas över på regional nivå. I länen bör regionkapellmästaren svara för samordningen med det lokala och regionala musiklivet.

Till följd av regionaliseringen på musikområdet får Institutet för rikskonserter en förändrad roll. Organisationen bör ha följande fyra huvuduppgifter i framtiden, nämligen samverkan med länsorkestrarna och regionmusiken, distribution av produktioner från andra ensembler, egen kompletterande produktion samt expert- och konsultuppgifter. Beträffande samverkan får den viktigaste uppgiften förutsättas bli att organisera konsertutbytet mellan länen. I fråga om distribution av produktioner från andra ensembler är utländska gästspel och över huvud artistutbytet med utlandet en viktig del. Utöver dessa fyra huvuduppgifter har institutet uppgifter inom fonogramproduktionen.

Rådet rekommenderar att skolkonsertverksamheten, för vilken institutet hittills haft planeringsansvaret i samråd med länsskolnämnderna,

i framtiden i betydande utsträckning planeras på länsnivå. I motsvarande omfattning får även det ekonomiska ansvaret förutsättas bli förlagt till länsplanet. En decentralisering av de ekonomiska resurser som nu står till institutets förfogande för verksamheten Musik för Ungdom bör kunna ske. Liksom beträffande skolkonserterna bör institutets planeringsansvar i framtiden i ökad utsträckning förläggas till länen. Även verksamheten med interna konserter bör, när den kommit över experimentstadiet, i betydande utsträckning planeras på länsnivå.

Institutet bör även i fortsättningen ha medel för punktstöd till sin disposition. På samma sätt som föreslagits för Svenska riksteaterns regionala intendenter bör institutets huvudmannaskap för regionintendenterna upphöra så snart uppgifterna övertagits av ett organ på länsplanet.

Liksom på teaterområdet är det viktigt att de fasta institutionerna på musikområdet får möjlighet att framträda i radio och TV. Det är angeläget att Sveriges Radio i ökad utsträckning kan göra radio- och TV-inspelningar med landets orkestrar.

I fråga om orkestrarnas verksamhet för vissa publikgrupper föreslår rådet att statsmakterna uppmärksamt följer och stimulerar utvecklingen mot mer uppsökande och mer differentierad verksamhet. Visar sig stimulansåtgärder otillräckliga bör man via statsbidragsvillkoren söka åstadkomma en styrning av verksamheten i önskvärd riktning.

En utredning bör göras i fråga om insatser för den elektroniska musiken.

Beträffande kyrkomusikerorganisationen framhålls att man bör beakta kyrkomusikernas betydelse inte bara för gudstjänstlivet utan även för den frivilliga musikverksamheten inom och utom församlingarnas ram.

11.5 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

11.5.1 Allmänna synpunkter

Flera remissinstanser, däribland *Musikaliska akademien, Svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim) u. p. a.* och *KÖRSAM,* anser att kulturrådet genom definitionen av begreppet musikinstitution kommit att alltför ensidigt behandla den instrumentala musikens problem och försummat vokalmusiken.

Teater- och musikrådet framhåller att en fullständig musikpolitik även måste innefatta mediadistribuerad musik.

Ett stort antal remissinstanser, däribland *teater- och musikrådet, Landstingsförbundet, Östergötlands* och *Västernorrlands läns landsting,*

Svenska filminstitutet, Musikaliska akademien, TCO, ABF, Stiftelsen Malmö konserthus, Gävleborgs läns orkesterförening, Svenska jazzriksförbundet, Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar samt en rad *kommuner*, ställer sig i princip positiva till kulturrådets samlade förslag för musikområdet. Vissa preciseringar görs dock.

RRV:s allmänna ståndpunkt i fråga om regionala kulturinstitutioner är tidigare redovisad (10.3.1).

Teater- och musikrådet, som allmänt hänvisar till sin utredning Orkesterorganisationen i Sverige m. m. (11.2), anser att den traditionella uppfattningen av orkestern måste förändras. Rådet anser att kulturrådet ägnat för liten uppmärksamhet åt repertoarproblemen och tar i det sammanhanget upp olika frågor som bör utredas särskilt. Rådet anser att staten bör ta ett ansvar för att bredda det konstnärliga underlaget för musikinstitutionernas arbete. Målsättningen med de statliga åtgärderna skall vara att en bred repertoar görs tillgänglig i hela musiklivet och att ingen musikgrupp eller orkester av kostnadsskäl måste avstå från att framföra en ny repertoar.

Musikaliska akademien betonar särskilt de kvalitativa aspekterna och understryker behovet av samordning av symfoniorkesterorganisationen och regionmusiken.

ABF och *teater- och musikrådet* anser att musikinstitutionerna bör åläggas ett betydligt större ansvar än i dag för den sociala och geografiska spridningen av musikutbudet. ABF pekar bl.a. på att en alltför stor del av landets orkesterresurser är koncentrerade till Stockholm. *Svenska jazzriksförbundet* anser att de berörda institutionerna inte bör tillåtas expandera utöver nuläget. De medel som planerats utgå till dessa bör i stället omfördelas.

Kulturrådets bild av den institutionella verksamheten är alltför statisk anser *Institutet för rikskonserter*. Bl.a. genom institutets medverkan har en märkbar breddning och nyorientering i fråga om genrer och publikkontakter kommit till stånd under senare år. Denna utveckling måste få fortsatt stöd.

Enligt *Teatrarnas riksförbund* har kulturrådet drivit parallellen med teatersidan för långt. I stället bör förslagen på musikområdet i största möjliga utsträckning byggas upp utifrån detta områdes egna behov.

Det finns i landet ett stort uppdämt behov av att uppleva symfonisk musik i konsertsalens gemenskap menar *Sveriges orkesterföreningars riksförbund*. Kulturrådets förslag om en jämnare resursfördelning bör leda till en ökad satsning i olika former på förbundet och dess medlemsorkestrar.

Kulturrådets förslag om ökad samverkan mellan musikinstitutionerna och det fria musiklivet har inte föranlett någon omfattande diskussion. *Teater- och musikrådet* hävdar liksom *Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar* att ett ökat samarbete med amatörsidan är viktigt, medan *Svenska musikerförbundet* framhåller att den grundläggande verksam-

heten för symfoniorkestrarna inte får bli splittrad genom en sådan samverkan.

11.5.2 Regionala musikinstitutioner

Ett mycket stort antal remissinstanser är eniga med kulturrådet om behovet av en regionalisering även på musikområdet och att detta måste leda till förändringar för de nuvarande symfoniorkestrarna. Många remissinstanser anser emellertid att kulturrådets förslag lämnar många problem olösta. I fråga om musikutbudets karaktär är meningarna bland remissinstanserna mycket delade. Många remissinstanser, däribland *Musikaliska akademien, Institutet för rikskonserter, Teatrarnas riksförbund, Svenska musikerförbundet, musikhögskolan i Stockholm, Regionkollegiet för musikfrågor i västra regionen, Sveriges orkesterföreningars riksförbund* samt i stor utsträckning de berörda institutionerna själva, utgår uttryckligen ifrån att det även i fortsättningen i första hand bör vara fråga om utbud av sådan musik, som kräver stor orkester. Å andra sidan hävdar bl.a. *teater- och musikrådet* och *ABF* att man i framtiden måste kräva ett mycket mer differentierat musikutbud av dessa orkestrar. Rådet förutsätter att utvecklingen bäst främjas genom stimulansåtgärder och inte genom bestämmelser från de anslagsgivande myndigheterna. Yrkesorkestrarna bör enligt *ABF* omvandlas till musikinstitutioner som utöver orkestermusiken också tar ett ansvar för andra musikgenrer, t. ex. körmusik, jazz och folkmusik.

Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) har invändningar mot de högt ställda krav som kulturrådet för fram på flexibilitet i symfoniorkestrarnas verksamhet när det gäller arbetssätt och repertoar. OMUS håller för troligt att man mycket snart når den gräns när dessa krav blir oförenliga med de krav på hög specialisering i fråga om både repertoar och musikformer som är grundvalen för orkestrarnas existens.

Kulturrådets förslag om att orkestrarna i större utsträckning än hittills bör arbeta i mindre grupper och med inriktning mot en ny publik möter ett visst motstånd från de remissinstanser som hävdar att symfoniorkestrarna primärt bör ansvara för den musik som kräver stor orkester. *Svenska musikerförbundet* anser sålunda att en verksamhet i kammarmusikgrupper o.d. kräver såväl fallenhet som speciell inriktning. Enligt förbundet bör följaktligen dylik medverkan inte vara en obligatorisk tjänstgöringsskyldighet för orkestermusikern om inte rekryteringen gjorts mot bakgrund härav. *Teatrarnas riksförbund* framhåller att det är stimulerande för såväl publik som musiker att dessa får framträda i mindre besättningar men anser det vara ett misstag att tro att sådana framträdanden automatiskt skulle medföra en inriktning mot en ny publik.

De remissinstanser, som anser att en orkesterreform bör leda till en

genomgripande förändring av orkestrarnas repertoar och arbetssätt, stöder kulturrådets förslag. Förslaget stöds även av *Gävleborgs* och *Östergötlands läns landsting* samt *Kammarmusikföreningen Samtida musik i Stockholm.*

Genomgående positiva till förslaget att ge orkestrarna ett regionalt ansvar är *SÖ, länsstyrelserna i Skaraborgs* och *Västmanlands län, Östergötlands läns landsting, musikhögskolan i Stockholm, Sveriges orkesterföreningars riksförbund* samt bland de kommunala instanserna bl.a. *Kristianstads, Malmö, Sävsjö, Södertälje* och *Umeå kommuner.*

Teatrarnas riksförbund finner att en regionalisering ner till länsnivå inte för musiklivets del är underbyggd på samma sätt som beträffande teatern. Detta beror bl.a. på att kulturrådet inte på långt när räknar med ett motsvarande antal symfoniorkestrar som teaterensembler. Så länge man inte tänker sig en fullständig integrering av regionmusiken med det övriga musiklivet är en regionalisering till länen enligt förbundets mening knappast motiverad. Det är i sådant fall mer motiverat med en regionindelning av ungefär den omfattning som Rikskonserters regionintendentorganisation i dag har.

Gotlands kommun anser att kulturrådets förslag innebär minskade möjligheter till statsbidrag och att förslaget därför är otillfredsställande med hänsyn till de kommunala intressena.

Svenska musikerförbundet liksom flera av de berörda institutionerna anser att det behövs ett ökat statligt stöd för att sprida orkestrarnas verksamhet utanför hemorten. *Norrköpings orkesterförening* påpekar dock att regionaliseringen av musikinstitutionerna måste vara beroende av landstingens villighet att påtaga sig det ekonomiska ansvaret.

Vissa ytterligare synpunkter i fråga om länen som enhet för den regionala kulturorganisationen redovisas i det följande (21.3).

Kulturrådets förslag om inrättande av en ny symfoniorkester i Norrland biträds av ett stort antal remissinstanser, däribland *teater- och musikrådet, organisationskommittén för regionmusiken, länsstyrelserna i Västerbottens* och *Norrbottens län, Musikaliska akademien, Institutet för rikskonserter, ABF, LO, Svenska musikerförbundet, Teatrarnas riksförbund, konsistoriet vid Umeå universitet* samt *Sundsvalls* och *Umeå kommuner.*

Teater- och musikrådet, ABF och *LO* påpekar att kravet på flexibilitet måste fyllas av den nya orkestern.

Musikcentrum anser att målsättningen bör vara en symfoniorkester i varje län.

Synpunkter i lokaliseringsfrågan framförs av *länsstyrelsen i Norrbottens län, universitetet i Umeå* och *Sundsvalls kommun* samt *Musikaliska akademien, Västernorrlands läns landsting för regionteatern* ifrågasätter emellertid om inrättandet av en symfoniorkester i Norrland gagnar musiklivet i stort. En sådan orkester får betjäna ett område som

till ytan är större än vad de åtta övriga symfoniorkestrarna betjänar tillsammans. I stället föreslås en satsning på de mest livaktiga lokala orkestrarna inom Sveriges orkesterföreningars riksförbund genom att dessa förstärks med yrkesmusiker.

Enligt kulturrådet innebär förhållandena i Skåne att särskilda lösningar är nödvändiga för den regionala verksamheten.

Enligt *teater- och musikrådet* bör Malmö stadsteater utgöra ett musikteatercentrum för södra Sverige. Samtidigt bör enligt rådet konserthusstiftelsens orkester ombildas till länsorkester. Detta kräver att regionens musikerresurser kan disponeras på ett annat sätt än f.n. Det rådande kärva finansiella läget kommer enligt *Stiftelsen Malmö konserthus* sannolikt att fördröja genomförandet av en stor symfoniorkester i Malmö. Kulturrådets idéer kan endast förverkligas genom att symfoniorkestrarna i Malmö och Helsingborg slås samman till en orkesterinstitution. *Malmö kommun* ansluter sig till tankarna på en regionalisering men tar inte ställning i organisationsfrågan.

11.5.3 Regionmusiken

Ett mycket stort antal remissinstanser delar kulturrådets uppfattning att regionmusikens verksamhet måste anpassas efter regionala behov. Att detta bör leda till en integration med övrig orkesterorganisation och att regionmusiken därför måste omorganiseras och underställas ett regionalt huvudmannaskap kommer till uttryck i yttranden bl.a. från *teater- och musikrådet, länsstyrelserna i Västerbottens* och *Blekinge län, Landstingsförbundet, Västernorrlands* och *Jönköpings läns landsting, ABF, TBV, LO, Svenska musikerförbundet, Teatrarnas riksförbund, Musikcentrum* samt från ett antal kommuner, däribland *Gävle, Härnösand, Järfälla, Kalmar, Karlstad, Lidköping, Umeå* och *Uppsala. TCO* ser också det nuvarande huvudmannaskapet som ett hinder för det erforderliga samarbetet mellan regionmusiken och andra orkestrar och grupper.

Meningarna går isär mellan remissinstanserna om vad regionmusiken bör ha för uppgifter inom en regional orkesterorganisation.

Teater- och musikrådet och *ABF* anser att samma krav på flexibilitet bör ställas på regionmusiken som på yrkesorkestrarna. Ensemblerna inom regionmusiken måste enligt rådet kunna skapa en egen profil, vilket förutsätter att alla slags musiker måste kunna anställas. Regionmusikens möjligheter att disponera resurser för icke fast anställda musiker, tonsättare och arrangörer måste vara lika stora som symfoniorkestrarnas. Rådet anser det ohållbart att det på varje musikavdelning skall ställas kravet att kunna utföra militär tjänste- och paradmusik med traditionell besättning. Enligt rådet är det av vikt att även regionmusikensemblerna kommer med i ett utbyte mellan länen. *LO* vill dock

se regionmusiken som en resurs som i högre grad bör betjäna skolor, föreningsliv, vårdinstitutioner och verka i andra sammanhang, där nya folkgrupper kan föras i kontakt med levande musik.

Vissa andra remissinstanser, bl. a. *Stiftelsen Malmö konserthus* och *Gävleborgs läns orkesterförening,* anser att regionmusikens resurser i första hand bör utnyttjas för den utbyggnad av yrkesorkestrarna, som med hänsyn till dessa orkestrars uppgifter anses oundgängligen nödvändig. Enligt *Teatrarnas riksförbund* kan en sådan utbyggnad till stor del ske genom överföring av tjänster från regionmusiken.

Institutet för rikskonserter erinrar om att utvecklingsarbetet för regionmusikens del tar sikte på en differentiering av uppgifterna mellan olika musikregioner och avdelningar men finner det samtidigt självklart att man strävar efter integration i fråga om regionmusikens användning i musiklivet.

Vikten av ökade kontakter mellan å ena sidan regionmusiken och å andra sidan det regionala körlivet och den fria kollektiva skapande verksamheten i övrigt betonas av *KÖRSAM* samt *Uppsala* och *Karlstads kommuner.*

Teatrarnas riksförbund och *Svenska musikerförbundet* vill att en särskild utredning om regionmusikens inpassning i det civila musiklivet snarast tillsätts.

Organisationskommittén för regionmusiken anser att kulturrådets förslag till decentralisering i stort redan genomförts inom regionmusiken vad gäller form och innehåll. En strävan bör enligt kommittén vara att regionens musikavdelningar närmare integreras med varandra och i ökad utsträckning bildar basen för de ensembler som musikregionen kan sätta upp.

11.5.4 Körverksamhet

KÖRSAM tar förslagen om mindre ensembler knutna till orkestrarna och om fristående vokal- och instrumentalgrupper som utgångspunkt för en rad förslag angående körverksamhet vid musikinstitutionerna. KÖRSAM föreslår bl. a. att professionella vokalensembler skall kunna knytas till de lokala och regionala institutionerna. KÖRSAM menar vidare att det i områden utan institution bör kunna etableras fristående vokalensembler med statligt stöd. Man kan också tänka sig att redan existerande körer får status som länskörer och erhåller statsbidrag.

Musikaliska akademien och *Stim* uttalar sig delvis i samma riktning som KÖRSAM.

11.5.5 Institutet för rikskonserter

I allmänhet biträder remissinstanserna kulturrådets förslag rörande institutets framtida utveckling.

Teater- och musikrådet ifrågasätter om inte en minskning av institutets centrala kansliresurser borde ske med hänsyn till att omfattande arbetsuppgifter kommer att föras över till andra organ. Rådet ifrågasätter också om det centralt hos institutet bör finnas medel för konsertstöd m.m. Statliga medel bör inte utgå från olika organ till i princip samma ändamål. Det nya kulturrådet bör därför enligt rådet fördela medlen.

En utveckling av Institutet för rikskonserter till mera av ett konsult- och serviceorgan tillstyrks av *TCO* och *Musikcentrum.*

Institutet för rikskonserter tillstyrker i princip den föreslagna decentraliseringen av skol- och internkonserter. Beträffande Musik för Ungdom bör centrala konsult- och expertuppgifter ligga kvar på institutet även efter en decentralisering.

RRV anser att om kulturrådets förslag skulle genomföras på musikområdet kommer något egentligt underlag för institutets fortsatta verksamhet knappast att kvarstå.

Teatrarnas riksförbund delar kulturrådets uppfattning att en av Rikskonserters huvuduppgifter bör vara att komplettera det regionala utbudet från symfoniorkestrarna med utbyteskonserter och turnéer med orkestrarna.

ABF och *LO* framhåller att Rikskonserter också i framtiden måste se som en av sina viktigaste uppgifter att främja och skapa förutsättningar för interna konserter. *Svenska musikerförbundet* är av samma mening. LO ser de interna konserterna som en möjlighet att ge vuxengenerationen musikupplevelser jämförliga med dem de unga får genom skolkonserter. *Svenska musikerförbundet* framhåller liksom *Nordvästra Skånes orkesterförening* betydelsen av utländska gästspel och artistutbyte med utlandet och anser att institutet bör få ökade resurser för sådan verksamhet.

Förslaget att föra ner ansvaret för skolkonserter och interna konserter till länsnivå tillstyrks förutom av tidigare nämnda remissinstanser bl. a. av *Västernorrlands* och *Gävleborgs läns landsting, Stiftelsen Malmö konserthus, Norrköpings orkesterförening* samt en rad kommuner, bl. a. *Sorsele, Umeå* och *Uppsala.*

Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening i Örebro län anser institutets centrala styrning av skolkonsertverksamheten onödig och hämmande och inte i linje med kulturrådets mening. *Musikcentrum* instämmer i kulturrådets uppfattning att institutet bör bibehålla ett övergripande ansvar för skolkonserterna. Ett samarbetsorgan för pedagogiskt fungerande skolkonsertprogram bör inrättas.

ABF understryker behovet av en utveckling av institutets fonogramverksamhet. Denna verksamhet måste dock enligt *Musikcentrum* kompletteras med centralt fördelat stöd till annan fonogramproduktion.

Enligt *teater- och musikrådet* bör arbetsfördelningen mellan riks-

konsertintendenterna, regionmusikens musiksekreterare och länsbildningsförbundets musikkonsulenter klarläggas. *Institutet för rikskonserter* anser att frågan om överförande av huvudmannaskapet för regionintendenterna till regional instans är en utveckling på längre sikt än vad kulturrådet förutsätter.

11.5.6 Samarbete med Sveriges Radio

Kulturrådets förslag om att musikinstitutionerna i ökad utsträckning bör få möjlighet att framträda i radio och TV har genomgående mottagits positivt av remissinstanserna.

Institutet för rikskonserter understryker att decentraliseringen främjas genom att radio- och TV-sändningar med regionala orkestrar, körer, andra ensembler samt enskilda artister sker i ökad omfattning. Uttryck för en liknande uppfattning ger *teater- och musikrådet, TBV, TCO, länsstyrelsen i Västerbottens län* samt bland kommunerna *Gislaved* och *Umeå.*

Vikten av ökad distribution genom etermedierna betonas vidare av *Göteborgs teater- och konsertaktiebolag, Stiftelsen Malmö konserthus, Gävleborgs orkesterförening, Föreningen Fylkingen* och *Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar.*

Sveriges Radio framhåller att man med sitt utbud söker tillgodose musikintresserade människors behov av musik av olika slag samt väcka intresse för musik även hos andra. Beroende på avtals- och upphovsrättsliga förhållanden är det på musikområdet oftast dyrare att köpa utomstående medverkan än att använda egna resurser. Det är också i allmänhet billigare att utnyttja grammofoninspelad musik. Sveriges Radio vill gärna fortsätta att utveckla verksamheten med sändningar med orkestrar utanför Stockholm och Göteborg.

TV:s funktion i sammanhanget är enligt Sveriges Radio för det första att förmedla vissa evenemang, för det andra att med iakttagande av mediets karaktär förmedla musikupplevelser, som bl.a. kan vara ägnade att bryta ner fördomar mot olika musikarter.

11.5.7 Elektronisk musik

Kulturrådets förslag om en utredning i fråga om insatser för elektronmusiken tillstyrks av *Stiftelsen EMS. Teater- och musikrådet* anser att elektronmusiken utvecklats till att bli en mycket viktig del av musikområdet. Enligt rådet kräver en fortsatt utveckling av musikformen insatser framför allt för forskning, såväl i rent tekniska frågor som för användning av dataspråk. Rådet menar vidare att det bör finnas resurser som gör det möjligt att arbeta med elektronmusik på olika håll i landet, vilket även krävs av *Institutet för rikskonserter* och *Kammar-*

musikföreningen Samtida musik i Stockholm. Föreningen Fylkingen anser att detta kan ske genom inrättande av regionala centra som samverkar med skol- och utbildningsväsendet inom resp. region. *Föreningen Svenska tonsättare* framför förslag i samma riktning.

11.5.8 Kyrkomusikerorganisationen

Musikaliska akademien beklagar att kulturrådet inte gett en beskrivning av kyrkomusiken, som motsvarar dess betydelse i kulturlivet och *KÖRSAM* beklagar att kulturrådet förbigått kyrkans ställning som kulturförmedlare.

TCO anser att den kapacitet som kyrkomusikerna utgör bör tas till vara på samma sätt som föreslagits för andra kategorier av musiker.

12 Museer

12.1 Nuläge

Under utbildningsdepartementet sorterar åtta av de statliga museerna, nämligen statens historiska museum, nationalmuseet, livrustkammaren, naturhistoriska riksmuseet, statens sjöhistoriska museum, etnografiska museet, medelhavsmuseet (alla i Stockholm) och Skoklosters slott. Statens historiska museum och medelhavsmuseet är organisatoriskt förenade med riksantikvarieämbetet. I nationalmuseet ingår som särskilda avdelningar moderna museet och östasiatiska museet. Härjämte har staten ett ekonomiskt ansvar för de som stiftelser organiserade Nordiska museet och Tekniska museet. Vidare ger staten årliga bidrag till Skansen och ett tiotal mindre museer. Under försvarsdepartementet sorterar de två statliga museerna armémuseet samt marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona. Staten svarar också för museiverksamhet inom vissa verk och andra organ. En del museer är knutna till statliga bolag eller affärsdrivande verk, t. ex. postmuseet och järnvägsmuseet.

De större statliga museerna är liksom även Nordiska museet ställda direkt under Kungl. Maj:t. De leds med undantag av nationalmuseet av en styrelse eller nämnd, vars ordförande och övriga ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Museichefen är i regel självskriven ledamot. Nationalmuseet leds av en överintendent. Vid sidan av styrelserna eller, för nationalmusects del, överintendenten finns inom några av de större centralmuseerna formellt eller informellt tillkomna samråds- och beslutsorgan.

I ämbetsskrivelse den 15 mars 1946 regleras den närmare inbördes avgränsningen av sakområdena mellan statens historiska museum, nationalmuseet, livrustkammaren, etnografiska museet, statens sjöhistoriska museum och armémuseet. Vidare stadgas att cheferna för dessa statliga museer tillsammans med cheferna för Nordiska museet och Tekniska museet samt stadsantikvarien i Stockholm skall bilda ett museichefskollegium i Stockholm.

MUS 65 bedriver försöksverksamhet med riksutställningar av konst och kultur- och naturhistoriska föremål samt med försäljning av konst. Det åligger statliga och statsunderstödda museer att genom utlån av museiföremål och på annat sätt medverka i försöksverksamheten. Museiföremål får disponeras för utställningsverksamheten utan hinder av vad Kungl. Maj:t eljest förordnat rörande utlån av sådana föremål. MUS 65 har att samverka med kommunala och övriga museer som inte är statliga eller statsunderstödda samt med andra institutioner som anordnar utställningar. MUS 65 samverkar med Föreningen konst

i skolan och Riksförbundet för bildande konst. MUS 65 har delegerat det praktiska genomförandet av försöksverksamheten med försäljning av konst till Konstfrämjandet.

I de flesta län finns regionala museer (länsmuseer) inriktade främst på kulturhistoria och konst. Huvuddelen av länsmuseerna tillhör kulturhistoriska föreningar, som har till uppgift att bedriva kulturminnesvård och museiverksamhet. Chef är landsantikvarien som också är riksantikvarieämbetets regionale representant. Landstingen och kommunfullmäktige i de kommuner som fortlöpande lämnar ekonomiskt bidrag utser ledamöter i museistyrelsen. Länsstyrelsen utser en ledamot. I regel är landshövdingen ordförande. Landsantikvarien är självskriven ledamot. Fyra av dessa regionala museer är numera stiftelser, nämligen Upplandsmuseet, Smålands museum, Jämtlands läns museum och Västerbottens museum. I flertalet fall är hembygdsföreningar och organisationer av liknande slag huvudmän för länsmuseerna.

Det finns också ett antal från landsantikvarieorganisationen fristående kulturhistoriska museer som ägs av föreningar, bl. a. Kulturhistoriska museet i Lund, Varbergs museum och Skellefteå museum samt konstmuseerna i Kalmar och Västerås.

I ett 20-tal kommuner finns lokala museer av större omfattning, t. ex. i Göteborg, Malmö och Helsingborg. I övriga kommuner finns vanligen någon form av mindre museum eller hembygdsgård. I några enstaka fall utgår statsbidrag. Vid sidan av museerna finns kommunala konsthallar, privata konstgallerier och andra utställningsinstitutioner, som helt eller i huvudsak arbetar utan egna samlingar.

De kommunala museerna lyder antingen under kulturnämnden eller under en speciell museinämnd. I Göteborg, som har en betydande museiorganisation, handhas förvaltningen av museerna — med undantag av Sjöfartsmuseet — av museistyrelsen. I andra fall delas huvudmannaskapet för de lokala museerna och konsthallarna av kommunerna och vissa föreningar. Övervägande antalet torde f. n. drivas av föreningar, men en kommunalisering pågår.

Musei- och utställningsverksamheten är av mycket skiftande karaktär. Gemensamt för alla museer är att verksamheten baseras på samlingar av föremål. I vissa fall tjänar samlingarna i första hand vetenskapliga syften. I andra fall är utställningar avsedda för allmänhet och skola dominerande inslag. Insamlande och bevarande av föremål, forskning samt utställningar och programverksamhet i anslutning till utställningarna utgör museernas grundläggande uppgifter. De utåtriktade, publika verksamheterna kom under 1960-talet mer i förgrunden. Inom museerna har genom denna utveckling utställningsmediet kommit att framstå som ett viktigt informationsinstrument. Bl. a. har samhällsinformation och samhällskritik blivit teman i många utställningar.

Antalet besök vid de statliga och statsunderstödda museerna var år 1970 3,6 miljoner och vid länsmuseerna och större icke statsunderstödda museer 2,3 miljoner.

12.2 Kulturrådet

Ett av målen för samhällets kulturpolitik är att skapa samband mellan nuet och det förflutna. Museerna är viktiga instrument för att förverkliga detta mål genom att bevara föremål och dokumentera traditioner och genom att göra det som bevarats levande för en senare generation. Särskilt viktiga är museernas och konsthallarnas uppgifter som institutioner för information och kommunikation.

Under 1960-talet inledde många museer ett arbete med att söka nå nya grupper och skapa former för medverkan från allmänhetens och skilda opinionsgruppers sida. Det är angeläget att museerna får möjlighet att fortsätta detta arbete. Anknytningen — inte minst genom temautställningar — till aktuella problem har gett utställningsmediet en viktig roll i samhällsdebatten. Det är angeläget att utställningar som har karaktären av debattinlägg kan garanteras plats vid sidan av utställningar som syftar till en så allsidig presentation av ett problemområde som möjligt.

Riksutställningar bör efter en permanentning av organisationen få en likartad roll inom sitt område som Riksteatern och Rikskonserter föreslås få inom sina områden. Dess uppgifter bör främst bestå av distribution av utställningar, produktion av kompletterande utställningar, samverkan med centralmuseer och länsmuseer, konsult-, service- och utvecklingsfunktioner. Konstfrämjandet bör vidareutvecklas med speciell inriktning på uppsökande verksamhet.

De statliga museernas uppgift blir att göra utställningar för det egna museet och för förmedling i landet i övrigt. De bör vidare biträda de regionala museerna med service samt svara för utvecklingsverksamhet inom resp. arbetsområden. Låne- och depositionsverksamheten museer emellan bör stimuleras och underlättas. De statliga museerna bör bibehålla sin självständiga ställning under särskilda styrelser.

De nuvarande länsmuseerna och vissa andra regionala museer bör få förstärkta resurser. Det är särskilt angeläget att länsmuseerna stärks om chefskapet för museet skiljs från uppgiften som landsantikvarie. Länsmuseerna bör ha ansvaret för en omfattande regional verksamhet med tyngdpunkt på utställnings- och museiverksamhet. De kulturhistoriska föreningar som är huvudmän för regionalt verksamma museer, bör efter hand lösas från det omedelbara ansvaret för förvaltningen av dessa. En organisatoriskt lämplig form för huvudmannaskap torde därför vara en stiftelse med kommun, landsting och föreningar som stiftare.

12.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

Remissinstansernas inställning till rådets synpunkter på såväl målfrågor som de organisatoriska konsekvenserna av målen är på det hela taget positiv.

Kulturrådets syn på målen för musei- och utställningsverksamheten delas helt av bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, etnografiska museet, LO, ABF, KF* och *Landstingsförbundet.*

Målet att nå nya publikkategorier och att skapa former för medverkan från allmänhetens sida vinner gillande från flera remissinstanser, bl. a. *LO* och *ABF. Naturhistoriska riksmuseet* och *Svenska museiföreningen* framhåller att en viktig förutsättning för den utåtriktade verksamheten är att forskning, dokumentation och bearbetning kan bedrivas i tillräcklig omfattning.

Vikten av temautställningar med anknytning till aktuella samhällsproblem understryks av ett par instanser, bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum,* som anser att museerna bör utnyttja sina unika möjligheter att underlätta människornas förståelse för ändringar i den totala samhällsmiljön. *Nordiska museet* ställer sig däremot skeptiskt till sådana temautställningar som tar formen av partsinlagor. Dessa åstadkommer enligt museet bara ytliga resultat, som inte ger underlag för en vital kulturdebatt.

Kulturrådets syn på Riksutställningars framtida roll finner stöd hos en rad remissinstanser. *MUS 65* betonar angelägenheten av att Riksutställningar distribuerar och producerar kompletterande utställningar, särskilt i syfte att stödja sammanslutningar och grupper som bedriver utställningsverksamhet utan att ha anledning att bygga upp en egen produktions- och distributionsapparat. *Föreningen Norrbottens museum* framhåller särskilt Riksutställningars funktion som konsult-, service- och utvecklingsorgan och *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* anser att Riksutställningar bör ges en huvudsakligen distribuerande verksamhetsinriktning.

Några remissinstanser, däribland *LO, ABF* och *KF,* understryker vikten av att Konstfrämjandets verksamhet utvecklas och att samhället tar ett större ekonomiskt ansvar för denna än hittills. *Konstnärernas riksorganisation* ställer sig kritisk till den kommersiella delen av Konstfrämjandets verksamhet och framhåller att konstnärerna en gång för alla bör befrias från sin roll som egna företagare.

Kulturrådets förslag beträffande de statliga museernas verksamhet finner stöd hos bl. a. *etnografiska museet, naturhistoriska riksmuseet* och *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum.* Den förstärkning av länsmuseerna som föreslås av kulturrådet understöds av en rad remissinstanser, däribland *Nordiska museet, Stiftelsen Västerbottens museum, landstingen i Västernorrlands* och *Västerbottens län.*

Den föreslagna förändringen av huvudmannaskapet för de regionalt verksamma museerna välkomnas av bl. a. *Nordiska museet, Filmcentrum* och *Östergötlands läns landsting. Länsberedningen* förordar för museerna samma system beträffande interkommunal samverkan och statsbidrag som gäller inom gymnasieskolan.

Ett antal instanser framhåller att kulturrådet i större utsträckning borde ha beaktat de lokala institutionernas behov av stöd.

12.4 MUS 65

12.4.1 Utåtriktad verksamhet

Museernas verksamhet kommer ofta endast begränsade grupper till godo. Riktmärke för museernas utåtriktade verksamhet bör därför vara att i större utsträckning söka kontakt med de grupper som idag inte nås av utbudet. I detta arbete bör samarbetet med studieförbunden och de fackliga organisationerna förstärkas. Museernas service bör genomgående göras tillgänglig utan kostnad för enskilda besökare.

Museernas äldre permanenta utställningar bör ersättas med nya, pedagogiskt bättre ordnade sådana. De nya s.k. basutställningar som ordnas måste med nödvändighet planeras med minskat utrymme i förhållande till de nuvarande. Större plats bör ges åt tillfälliga utställningar.

Den vidgade informationsspridningen från museerna bör också omfatta utgivningen av publikationer. Frågan om samarbete med Sveriges Radio för sändning av program från museerna bör ägnas ökad uppmärksamhet.

Museernas utåtriktade verksamhet bör ta särskild hänsyn till skolans och bildningsarbetets behov. Basutställningarna bör således i första hand ordnas med tanke på detta.

Målet att göra museernas stoff tillgängligt för så många olika grupper av befolkningen som möjligt torde kunna uppnås främst genom att den för publiken avsedda verksamheten i betydande utsträckning decentraliseras. Ansvaret för museisamlingarnas funktion i kulturlivet bör till stor del läggas på de regionalt och lokalt verksamma museerna.

De regionala museerna bör därför ges förutsättningar att erbjuda material och information tillhörande samtliga mer betydande grenar av museiverksamheten, inte minst konst, naturhistoria samt teknik- och industrihistoria. En central uppgift för lokal- och länsmuseerna är upplysningsarbete rörande vår miljö. Museerna bör få rollen som allmänna kulturcentra inom det lokala och regionala kulturlivet. Tyngdpunkten bör läggas på upplysning och information inom museernas speciella ämnesområden.

För en effektiv planering av museernas utåtriktade verksamhet ford-

ras en organisation som möjliggör samverkan med olika myndigheter och organ på länsnivå. Det är därför angeläget att en betydande del av den regionala museiverksamheten baseras på länsmuseerna.

I kommuner som saknar underlag för en självständig utåtriktad museiverksamhet får utställningsverksamheten baseras på vandringsutställningar. Minst ett museum i varje län bör kunna ge service till kommuner utan eget museum eller museipersonal.

En ökad utåtriktad verksamhet inom landsortens museiväsen leder till ett ökat behov av stöd från centralmuseernas sida. Dessa bör därför få bättre möjligheter att ge service till regionmuseerna, exempelvis i form av medverkan vid Riksutställningars och regionmuseernas produktion av utställningar, fortlöpande information och rådgivning etc. Större tillfälliga utställningar bör utgöra en viktig del av centralmuseernas utåtriktade verksamhet. De bör också bedriva utvecklingsarbete i bl. a. pedagogiska och utställningstekniska frågor. De permanenta utställningarna, basutställningarna, som kommer att utgöra en betydande del av centralmuseernas verksamhet, bör i förekommande fall knytas an till aktuella samhällsfrågor.

Det primära ansvaret för musei- och utställningsverksamheten i Storstockholm bör åvila Stockholms kommun och Stockholms läns landsting och inte de statliga museerna. Centralmuseernas service till skolorna bör vidgas till att gälla även skolor i kommuner utanför Stockholm.

12.4.2 Vetenskaplig dokumentation

Beträffande de naturhistoriska samlingarna anser MUS 65 att naturhistoriska riksmuseet och i mån av möjlighet även andra naturhistoriska museer bör svara för en allmän långsiktig dokumentation av utvecklingen i naturen. Riksmuseet bör inom biologiområdet bli centrum i riket för den systematiska forskningen. Museet bör samtidigt ges möjlighet till ökad aktivitet på de övriga forskningsområden som är särskilt beroende av museiresurser, t. ex. ekologi och morfologi.

De naturhistoriska museerna bör kunna åta sig beställningsforskning och undersökningar för naturvårdsändamål. Riksmuseet är lämpligt som bas för naturvårdsundersökningar.

Vad angår de kulturhistoriska samlingarna föreslår MUS 65 att forskning och bearbetning av samlingarna skall i större utsträckning än f. n. organiseras och planeras jämsides med insamlingen. Detta fordrar en nära samverkan mellan museerna och den vid universiteten bedrivna forskningen.

Gallringen av de kulturhistoriska samlingarna bör ökas. Riksantikvarieämbetets nuvarande principer för fördelning av fynd mellan olika samlingar bör i huvudsak bibehållas.

De arkeologiska samlingarna bör organiseras så att de så effektivt som möjligt kan utnyttjas inom forskningen. De arkeologiska samlingarna i Lund och Göteborg föreslås successivt utvidgas för att så långt möjligt lämna underlag för den forskning som bedrivs där. En utvidgning av den arkeologiska museiverksamheten i Umeå bör övervägas.

Region- och lokalmuseer föreslås i ökad omfattning få ansvar för specialiserad insamling inom särskilda sakområden.

Vad beträffar konstsamlingar bör det vara en primär uppgift för de på samtidskonsten inriktade museerna att belysa och stödja olika tendenser och riktningar i konstlivet.

En komplettering av moderna museets och nationalmuseets samlingar anser de sakkunniga angelägen. En noggrant planerad och de olika museerna emellan samordnad nyförvärvspolitik är önskvärd. För att kompletteringarna skall ske med så brett perspektiv som möjligt är en regelbunden och nära kontakt med forskningen vid universitetens konstvetenskapliga institutioner av värde. Behovet av gallring föreligger även vid konstmuseerna.

Vården av föremålssamlingarna är i många fall eftersatt. Tillräckliga och på lämpligt sätt organiserade resurser för konservering är en nödvändig förutsättning för ett effektivt fungerande museiväsen. De sakkunniga efterlyser härvid ett bättre samarbete mellan konserveringsteknisk sakkunskap och konst- eller kulturhistorisk sakkunskap. Det är också angeläget att de olika åtgärder som vidtas i samband med konserveringen noggrant dokumenteras. Ett omfattande utvecklingsarbete föreslås komma till stånd.

De sakkunniga föreslår beträffande konserveringsverksamheten att ett mindre antal museer, i första hand statliga centralmuseer, bör svara även för service till övriga museer. Dessutom bör institutet för materialkunskap vid konsthögskolan utnyttjas för konserveringsuppgifter, som är förenliga med institutets verksamhet som utbildningsanstalt för konservatorer. Viss konservering av icke museiägda konst- och kulturhistoriska föremål, t. ex. kyrkliga inventarier, bör också få utföras vid de större museerna, liksom vid konsthögskolan.

Registreringen av museiföremål är av mycket växlande kvalitet. Det är i dag omöjligt att ge en korrekt bild av det totala antalet föremål i alla landets museer och andra samlingar. Detta beror dels på att alla samlingar inte är inventarieförda, dels att sätten att förvärva föremålen är så skiftande i olika museer.

MUS 65 anser att erfarenheterna av hittills genomförda försök med användning av automatisk databehandling (ADB) vid registrering visar att man får en väsentligt förbättrad informationsåtervinning och att tiden är mogen för en sådan registrering för museiväsendet i dess helhet. För genomförandet av registreringarna bör en registreringscentral

inrättas. Nomenklaturundersökningen vid Nordiska museet bör härvid föras över till registreringscentralen.

12.4.3 Centralmuseer

Som centralmuseum betecknar utredningen varje museum, som har det yttersta ansvaret i riket för den museala verksamheten inom ett visst område.

MUS 65 redogör för centralmuseernas organisatoriska förhållanden och föreslår vissa strukturella förändringar i förbindelse med förstärkningar av personalresurserna. Den hittillsvarande prioriteringen av den utåtriktade verksamheten måste fortsättas. Detta förutsätter en viss ökning av omkostnadsanslagen.

Behovet av ett särskilt organ för frågor om förvärv vid centralmuseerna upphör i och med inrättandet av det föreslagna musei- och utställningsrådet. Museichefskollegiet i Stockholm föreslås övergå till att vara ett allmänt forum för överläggningar i frågor som är gemensamma för museiverksamheten i Stockholm. Av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser rörande museichefskollegiet bör upphöra att gälla.

Ett huvudmål för arbetet inom statens historiska museum bör vara att tillgodose olika intressegruppers behov av orientering och undervisning inom museets ämnesområden. Museet skall också fungera som forskningsorgan med de särskilda funktioner som tillkommer ett centralmuseum. Större delen av landets konservering av arkeologiskt material bör koncentreras till historiska museet. Riksantikvarieämbetets textilkonservering bör övergå till museet. Museet bör såsom uppdragsverksamhet utföra konservering av arkeologiskt och kyrkligt material för bl. a. kommunala och enskilda museer.

MUS 65 konstaterar att museets och ämbetets verksamhetsprogram till större delen är helt skilda från varandra. Nuvarande gemensamma organisation för Vitterhetsakademien, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum bör upphöra. Museet bör få samma självständiga ställning som övriga statliga museer av motsvarande storlek och art. Museet föreslås med egen styrelse och chef sortera direkt under Kungl. Maj:t. Vid ett åtskiljande av riksantikvarieämbetet och historiska musett bör de nuvarande gemensamma avdelningarna om möjligt fördelas mellan de båda nya organisationerna. Administrativa och kamerala avdelningen föreslås ingå i riksantikvarieämbetets administrativa byrå, som även bör svara för vissa kamerala och personaladministrativa uppgifter som service till historiska museet. Arkivet tillförs ämbetets dokumentationsbyrå. Tekniska avdelningen tillförs statens historiska museum tillsammans med textilkonserveringsateljén vid riksantikvarieämbetets byggnadsminnesavdelning. Till historiska museet förs också pedagogiska avdelningen och biblioteket.

Statens historiska museum bör organiseras med särskilda avdelningar för vardera av museets båda huvudsakliga verksamhetsgrenar, det utåtriktade och det vetenskapliga arbetet. Utöver dessa avdelningar, museiavdelningen resp. undersökningsavdelningen, bör museet bestå av myntkabinettet, tekniska avdelningen, biblioteket och ett kansli.

Samtidigt med organisatoriska förändringar fordras resursförstärkningar. Redan i samband med övergången till den nya organisationen bör 12 nya tjänster inrättas och därefter ytterligare 20 tjänster under de fyra påföljande åren.

Moderna museet bör skiljas från nationalmuseet och bli en självständig institution. De båda museerna förhåller sig olika till sitt material. Inom nationalmuseet har arbetet en tillbakablickande karaktär, medan moderna museet sysslar med en form av samtids- och framtidsstudier inom det konstnärliga området. Moderna museet bör omfatta den nutida konsten i alla dess yttringar och tekniker, även konsthantverk och porträtt. Tidsgränsen mellan nationalmuseets och moderna museets resp. insamlingsområden, sekelskiftet 1900, bör bibehållas.

Biblioteket och konserveringsanstalten bör förbli odelade och ingå i nationalmuseets organisation. Nationalmuseet bör vidare för moderna museets del svara för vissa kamerala funktioner, personaladministration och telefonväxeltjänst. En särskild fotoateljé bör inrättas för moderna museet. Genom bibehållandet av vissa gemensamma enheter blir de direkta kostnadsökningarna till följd av delningen marginella. För att moderna museet bl. a. skall kunna ge service till regionala och övriga museer är en väsentlig utökning av museets personal angelägen.

Ledamoten Ullberger har reserverat sig mot utredningens förslag att skilja moderna museet från nationalmuseet.

Östasiatiska museet bör främst vara ett konsthistoriskt museum, vars huvudsakliga verksamhet ägnas de östasiatiska kulturerna. En utvidgning av verksamheten till att söka belysa också andra asiatiska kulturer än de östasiatiska är befogad inom ramen för en allmän samverkan mellan etnografiska museet och östasiatiska museet.

Även om skäl kan anföras för att skilja östasiatiska museet från nationalmuseet bör någon omorganisation f. n. inte ske.

Utredningen anser att det saknas anledning att föreslå någon mer djupgående förändring i fråga om nationalmuseets avdelningsstruktur. De båda avdelningarna för slottssamlingar och depositioner bör dock omorganiseras som en följd av i viss mån ändrade uppgifter. Inom nationalmuseets konserveringsanstalt finns behov av ytterligare personal.

I samband med den föreslagna omorganisationen föreslås nationalmuseet med östasiatiska museet få en lekmannastyrelse. Styrelsen bör

bl. a. överta de uppgifter som nu åvilar östasiatiska museets nämnd.

Utredningen konstaterar att Hallwylska museet och Skoklosters slott i flera avseenden uppvisar grundläggande överensstämmelser. De bildar bl. a. slutna kulturhistoriska miljöer med samlingar som inte förnyas. Samlingarna vid Skoklosters slott bör på grund av sitt höga vetenskapliga värde bearbetas och vårdas planenligt och med hjälp av särskild personal. Det är vidare angeläget att en fullgod forskarservice kan erbjudas vid Hallwylska museet. Det är mest rationellt att de två museerna ansluts till ett lämpligt större organ. Livrustkammaren, Hallwylska museet och Skoklosters slott bör bilda en ny museiorganisation.

En samordning mellan de olika museala enheterna på Stockholms slott bör eftersträvas, varvid i första hand en gemensam publikservice bör anordnas för livrustkammaren och den år 1970 installerade regalieutställningen. Man bör också bygga vidare på livrustkammarens utveckling som serviceorgan för konservering av vapen och vissa slag av textilier.

Den nya museiorganisationen föreslås uppdelad på en vetenskaplig avdelning och en museiavdelning samt en enhet för administrativa och kamerala uppgifter. Den gemensamma organisationen föreslås få en lekmannastyrelse och en museichef. Vid vardera Hallwylska museet och Skoklosters slott bör finnas en särskild tjänsteman för vissa med den lokala verksamheten förenade uppgifter.

Gränsdragningen av naturhistoriska riksmuseets ämnesområde i förhållande till andra museer och organ är i huvudsak ändamålsenlig. På det geologiska fältet saknas dock en fast skiljelinje mellan riksmuseets och Sveriges geologiska undersöknings (SGU) museala funktioner. En utredning rörande bl. a. denna fråga bör snarast komma till stånd. I sin service till undervisningsväsendet har riksmuseet ett påtagligt behov av samarbete med Bergianska trädgården. Ett samarbetsavtal bör ingås mellan staten och Bergianska stiftelsen.

Riksmuseets ledning har en delvis oklar arbetsfördelning. Museidirektörens och prefektens uppgifter är otillfredsställande definierade i förhållande till varandra och till styrelsen. En tjänst som museichef och tillika styrelseordförande bör inrättas. Prefekten och föreståndaren för museiavdelningen bör i styrelsen föredra ärenden som berör forskningsavdelningen resp. museiavdelningen. Museets administrativa personal inordnas i ett kansli direkt under museichefen.

Forskningsavdelningens resurser är otillräckliga med hänsyn till förutsedda arbetsuppgifter. Museiavdelningen bör förstärkas, inte minst inför planläggningen och uppbyggandet av den basutställning som skall ersätta de föråldrade permanenta utställningarna. Riksmuseets medverkan är också nödvändig vid uppbyggnaden av naturhistorisk verksamhet vid de regionala museerna.

Statens sjöhistoriska museum har en för sina uppgifter väl fungerande organisation. Begränsade personalförstärkningar erfordras dock.

Genom konserveringsarbetet med regalskeppet Wasa har sjöhistoriska museet fått erfarenheter av konservering och konserveringstekniskt utvecklingsarbete, som det är angeläget för svenskt museiväsen att tillvarata. Starka skäl talar för att konserveringssektionen bibehålls inom museets organisation, även sedan den huvudsakliga konserveringen av Wasa avslutats. Museet bör kunna betjäna bl. a. Nordiska museet, etnografiska museet och de regionala museerna.

Etnografiska museets verksamhetsområde bör vara i huvudsak oförändrat. I avvaktan på att museets lokalfråga blir löst måste det utåtriktade arbetet fortsätta och vidareutvecklas. Eftersom etnografisk museiverksamhet saknas utanför Stockholm och Göteborg, kommer större krav än för centralmuseerna i allmänhet att ställas på att museets verksamhet kan nå ut till olika delar av landet. I samverkan med riksutställningar bör museet framställa vandringsutställningar och utställningar i mindre format för skolbruk. Det är vidare angeläget att museet finner former för ett samarbete med studieförbunden.

Etnografiska museets nuvarande organisation är väl ägnad att läggas till grund för en fastare indelning i avdelningar med skilda ansvarsområden. Museet föreslås bestå av en avdelning för museiundervisning och publik verksamhet i övrigt, en avdelning för vetenskapligt arbete samt ett kansli.

Etnografiska museet bör enligt utredningen räknas till de museer, vilkas behov av resursförstärkningar måste sättas i främsta rummet. Vid bedömningen av museets personalbehov bör man utgå från att det behöver hög ämnesteoretisk sakkunskap med specialister på olika världsdelars kulturhistoria. Frågan om samlingarnas förvaring måste lösas och särskild personal anvisas för löpande vård och tillsyn av samlingarna. För uppgifter som förutsätter avancerad teknisk sakkunskap föreslås museet få stödja sig på de större museernas konserveringsanstalter.

Medelhavsmuseets verksamhet bör inte ensidigt inriktas på endera den kulturhistoriska eller den konsthistoriska aspekten. Nationalmuseets antiksamlingar, utom Gustaf III:s antikmuseum i Stockholms slott, bör i konsekvens härmed ställas till medelhavsmuseets förfogande i den utsträckning som forskarservice och publik verksamhet kräver.

Medelhavsmuseet föreslås få en ställning som självständig institution med egen styrelse under Kungl. Maj:t. Även om museet i viss utsträckning måste stödja sig på statens historiska museum innebär detta inte att en organisatorisk samordning är nödvändig. Museets nuvarande uppdelning på en egyptisk och en grekisk-romersk avdelning föreslås upphöra.

De organisatoriska förslagen leder endast till begränsade kostnadsökningar, men museets resurser betecknas som otillräckliga. En lösning på frågan om museets lokalförsörjning är också nödvändig.

Det är av största intresse för svenskt kulturliv att Nordiska museet på längre sikt ges utrymme för fortsatt utveckling och expansion. Under den närmaste framtiden är det emellertid nödvändigt att låta museet arbeta inom i stort sett oförändrade ekonomiska ramar. Musect bör kunna koncentrera sig på att utveckla och leda en samordnad insamlings- och forskningsverksamhet vid landets kulturhistoriska museer.

Nordiska museets arbetsområde inom konserveringen bör liksom f. n. inriktas på textilt material av mindre speciell karaktär samt möbler. Museet bör kunna ge råd och anvisningar till andra museer.

Eftersom staten redan nu har ansvaret för museets ekonomi, bör Stiftelsen Nordiska museet ombildas till en helt statlig institution. MUS 65 föreslår att staten förhandlar med stiftelsen om ett förstatligande av museet och att en utredning görs rörande donationsvillkoren för stiftelsens fonder. Julita gårds särställning som en kombination av museianläggning och lantbruksegendom behöver särskilt beaktas.

Museets inre organisation bör f. n. inte förändras. Det bör utredas om förvaltning, vård och underhåll av museets kulturhistoriska fastigheter helt eller delvis kan överföras på riksantikvarieämbetet, varvid museet dock förutsätts svara för all verksamhet av museal eller annan karaktär.

Samtidigt som utvecklingen av ett på teknik- och industrihistoria inriktat verksamhetsprogram vid regionala museer är angelägen är det nödvändigt att öka resurserna för Tekniska musee t. Museets samlingar bör vara lätt tillgängliga för forskare och museimän, samt vara förtecknade och publicerade på ett ändamålsenligt sätt. Utställnings- och undervisningsverksamheten hindras av bl. a. den ringa forskningen inom det teknikhistoriska området. Museet måste vidare rustas för att kunna medverka i utredningar och ge service till riksantikvarieämbetet i arbetet med att skydda äldre industrimiljöer.

Ett ökat statligt engagemang i museiverksamheten ger enligt utredningen anledning att överväga om Tekniska museet alltjämt bör ha ställning som enskild stiftelse. Bidragen från industrin och museets vänförening kan inte förutsättas växa i proportion till det ökade statliga stödet. Förhandlingar föreslås äga rum mellan staten och Stiftelsen Tekniska museet om ett förstatligande av musect.

Någon omedelbar omstrukturering av museets inre organisation föreslås inte. En tämligen omfattande ökning av Tekniska museets personal betraktas som en av de mer angelägna prioriteringar som kan göras för centralmuseernas del.

De kulturhistoriska byggnaderna på Skansen avses i första hand

ge upplevelser av äldre tiders miljöer och levnadssätt. Skansen kan inte ta ansvar för att fortlöpande dokumentera utvecklingen framåt i tiden. De kulturhistoriska anläggningarna bör rustas upp. Beträffande Skansens naturhistoriska verksamhet finns behov av ytterligare utredning. Nyinvesteringar bör f. n. inte göras i djuranläggningar.

Det är inte i första hand angeläget att öka publiktillströmningen till Skansen, utan det gäller framförallt att utveckla Skansen som kulturinstitution. Skansen bör ges tillräckliga resurser för att inom den kulturhistoriska avdelningen kunna bedriva en rikt sammansatt utåtriktad verksamhet. Anvisade bidrag föreslås få disponeras friare och med undvikande av en specificerad ändamålsbestämning. Principen att Skansen skall vara till största delen självbärande står i motsättning till de allmänna strävandena att göra kulturinstitutionernas tillgångar mer lättillgängliga. En prövning av frågan om i hur stor utsträckning verksamheten skall finansieras genom avgifter av de besökande är angelägen. Överläggningar härom bör inledas mellan staten och Stockholms kommun.

Armémuseets anslag är f. n. uppfört under försvarshuvudtiteln. Ingen ändring i fråga om departementstillhörigheten föreslås. Vissa förändringar behöver göras i fråga om museets kontakter med armén.

MUS 65:s förslag rörande verksamhetsinriktningen beräknas leda till kostnadsökningar om ca 200 000 kr.

Ett av Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum och Svenska slöjdföreningen utarbetat förslag till program för ett utvidgat arkitekturmuseum är enligt utredningen väl ägnat att läggas till grund för den framtida organisationen av arkitekturmuseet. Detta innebär att arkitekturmuseet bör svara för utställningar som belyser den aktuella utvecklingen inom formgivning och miljögestaltning, vilket medför att museet får viktiga uppgifter inom Svenska slöjdföreningens nuvarande arbetsområde. Arkitekturmuseets utställningsprogram bör förutom en mindre, fast utställning inrymma bl.a. vandringsutställningar och lokala utställningar för skolbruk.

Arkitekturmuseet föreslås få ställning som centralmuseum med riksansvar för dokumentationen inom sitt område. Med hänsyn till bl. a. att kostnaderna för verksamheten redan nu främst åvilar staten bör museet övergå i statlig ägo. Förhandlingar bör upptas med stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum om ett förstatligande av institutionen.

Arkitekturmuseet bör få en organisation som redan från början kan bedriva den nya verksamheten i full utsträckning. Museet bör ställas under en lekmannastyrelse. Utredningen beräknar det ökade anslagsbehovet till ca 500 000 kr.

12.4.4 Vissa specialmuseer

Utredningen använder begreppet specialmuseum för vissa

museer som har ett mer avgränsat ämnesområde, men svarar för insamling av material från i princip samtliga delar av landet. Problem rörande verksamheten vid mindre specialmuseer med lokala eller regionala uppgifter berörs i det följande (12.4.6).

För de större specialmuseernas del fordras liksom för centralmuseerna en allmän ökning av omkostnadsmedlen samt särskilda medel för projekt.

Dansmuseet, Drottningholms teatermuseum och Musikhistoriska museet hör nära samman ämnesmässigt och en fusion mellan dem kan förmodas erbjuda viktiga fördelar. Med hänsyn till museernas nuvarande lokalsituation lägger utredningen emellertid inte fram något förslag om en gemensam organisation. En viss förstärkning av personalen föreslås för Dansmuseet och Drottningholms teatermuseum.

Musikhistoriska museet föreslås få vidgade uppgifter som ett specialmuseum med riksomfattande funktioner. En vidgad verksamhet kan realiseras endast genom ökade statliga insatser. Med hänsyn till att staten redan i dag bär det huvudsakliga ekonomiska ansvaret för driften föreslår utredningen att förhandlingar inleds med Musikaliska akademien om ett förstatligande av Musikhistoriska museet. Statsbidraget föreslås öka med ca 300 000 kr. under femårsperioden 1974/75—1978/79.

Millesgården, Thielska galleriet, Waldemarsudde och Zornmuseet betraktas som värdefulla komplement till museerna i övrigt. Dessa museer bör med oförändrade resurser söka åstadkomma en intensifiering av den utåtriktade aktiviteten. En viss ökning av statsbidragen till Millesgården och Thielska galleriet kan bli erforderlig för att verksamheten skall kunna bibehållas i nuvarande omfattning.

Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona föreslås med bibehållen organisatorisk ställning successivt inleda ett samarbete med Blekinge museum. De rationaliseringsvinster som uppkommer genom det föreslagna samarbetet bör bereda marinmuseet visst utrymme för expansion.

Det är inte möjligt att till Tekniska museet sammanföra de större samlingar av flyg- och järnvägsmaterial som redan finns. Tekniska museet bör emellertid ha ett översiktligt centralt ansvar i fråga om kommunikationshistoriska museisamlingar.

Järnvägsmuseet i Gävle bör som specialinstitution bl. a. belysa järnvägskommunikationernas sociala och kulturella roll under olika tider. Utredningen anser järnvägsmusects organisatoriska ställning som en enhet inom statens järnvägars centralförvaltning vara lämplig. Järnvägsmuseet saknar tillräckliga ekonomiska resurser och bör i ett första skede erhålla medel för försöksverksamhet. De framtida ökade kost-

naderna för museet aktualiserar en omprövning av finansieringsfrågan. I stället för att belasta statens järnvägars verksamhet bör för museets driftkostnader utgå anslag under kommunikationshuvudtiteln. För den närmaste femårsperioden beräknas ett årligt anslag på ca 275 000 kr.

Utrymme bör skapas för en i förhållande till Tekniska museet fristående flyghistorisk museiverksamhet. De redan var för sig påbörjade museiaktiviteterna inom luftfartsverket och flygvapnet bör utvecklas. MUS 65 kommer att lägga fram förslag rörande flygvapnets museiverksamhet.

12.4.5 Universitetsmuseer

Museer och universitet bör ömsesidigt lämna varandra stöd både i fråga om den vetenskapliga verksamheten och den utåtriktade, publika aktiviteten. Gemensamma organisationer för museer och universitetsinstitutioner är emellertid motiverade endast för ett fåtal museer med rena forsknings- och undervisningsfunktioner vid universiteten.

Beträffande verksamheten vid de naturhistoriska universitetsmuseerna förordar de sakkunniga i anslutning till tidigare förslag av 1965 års biologiutredning en närmare samverkan med riksmuseet. En samarbetsnämnd med representanter för riksmuseet, Göteborgs naturhistoriska museum och de biologiska och geologiska universitetsmuseerna bör inrättas.

Då naturhistoriska riksmuseets möjligheter att sköta fältbevakningen i hela landet är begränsade är det önskvärt att de större museerna ute i landet, främst de i Göteborg och Lund, kan medverka i fältbevakningen när det gäller att dokumentera utvecklingen i naturen. För att tillgodose dokumentationen av naturutvecklingen i norra Sverige föreslås verksamheten vid Stiftelsen Västerbottens museum vidgad till att omfatta även det naturhistoriska fältet.

Inom det kulturhistoriska området föreslår MUS 65 att Kulturhistoriska museet i Lund och Lunds universitets historiska museum bildar en större gemensam organisatorisk enhet. Museet bör svara för en allsidig museal verksamhet innefattande både vetenskapligt och pedagogiskt arbete. I fråga om de närmare problemen vid en sammanslagning av de båda kulturhistoriska museerna i Lund har de sakkunniga påbörjat en särskild utredning.

Museet för nordiska fornsaker vid universitetet i Uppsala bör tillföras Upplandsmuseet, som skall lämna service till arkeologiska institutionens lärare och forskare samt genom depositioner ställa material till förfogande. Statens historiska museums nuvarande samarbete med den arkeologiska institutionen vid universitetet i Stockholm bör utvidgas till att omfatta även Uppsalainstitutionen.

MUS 65 föreslår att Stiftelsen Västerbottens museum, som har

viktiga samlingar för forskning och undervisning, skall lämna service till den blivande arkeologiska institutionen vid universitetet i Umeå.

12.4.6 Region- och lokalmuseer

MUS 65 behandlar främst regionala museer som har ett län som arbetsfält. Utredningens synpunkter berör emellertid också större museer med mer begränsade verksamhetsområden.

Det är inte möjligt att ange någon för hela landet giltig norm för museiverksamhetens omfattning. Det primära ansvaret när det gäller verksamhetsinriktning och ambitionsnivå för lokal och regional museiverksamhet måste ligga hos kommun och landsting, medan det statliga ansvaret främst måste gälla olika former av stöd.

En förnyelse och förstärkning av de lokala och regionala museernas utställnings- och undervisningsverksamhet är den mest angelägna frågan för svenskt museiväsen. Utredningen föreslår en organisationsmodell för länsmuseerna, enligt vilken dessa skall bestå av en undervisningsenhet och en allmän enhet. Tillkomsten av en särskild undervisningsenhet är en förutsättning för att länsmuseerna, med egen museipedagogisk sakkunskap och materiella resurser för utåtriktad verksamhet, skall kunna erbjuda invånare i olika delar av länet ett tillfredsställande utställnings- och undervisningsprogram.

En väsentlig del av det naturhistoriska informationsbehovet bör tillgodoses genom naturhistoriskt verksamma museer i alla delar av landet. En anknytning till de befintliga länsmuseerna får betraktas som en förutsättning för sådan verksamhet.

Personal med uppgifter inom insamling och kulturminnesvård bör sammanföras inom den allmänna enheten. Vidare bör konserveringsverksamheten vid de regionala museerna i regel vara knuten till allmänna enheten. För underhåll och vård av samlingar bör vid varje länsmuseum finnas minst en konservator med biträde.

Chefsbefattningen vid länsmuseerna bör vara placerad utanför de båda föreslagna enheterna. Vid mindre institutioner kan chefskapet behöva förenas med befattningen som föreståndare för någon av enheterna.

Länsmuseerna bör eftersträva en ökad regional spridning av sin verksamhet. En rimlig fördelning mellan landsting och kommun vad gäller finansiering och inflytande är nödvändig. Huvudmannaskapet för länsmuseerna kommer bäst att kunna utövas av stiftelser, i vilka framför allt ingår företrädare för de organ som bär huvudansvaret för verksamhetens finansiering.

Kommun och landsting bör tillhöra stiftarna tillsammans med den förening som är ursprunglig huvudman och ägare till samlingarna.

Ett alternativ är att föreningen inte ingår i stiftelsen, men fortsätter sin verksamhet som stödförening åt museet. Länsstyrelsen bör utse en ledamot i länsmuseets styrelse.

Föreningsägda museer som har en huvudsakligen på kommunala medel baserad budget bör överföras till stiftelser med större kommunalt inflytande eller underställas kommunalt huvudmannaskap eller förvaltning. Där länsmuseer saknas finns möjlighet att inleda en på kommunala museer baserad länsomfattande museiverksamhet.

Länsmuseernas insamling och övriga vetenskapligt inriktade verksamhet inom det kulturhistoriska fältet bör fortsätta i oförändrad omfattning. För att tillförsäkra den statliga kulturminnesvården museal medverkan vid dokumentations- och inventeringsverksamheten fordras att minst ett museum i varje län har kompetens inom arkeologi, etnologi och konstvetenskap. För länsstyrelsernas del krävs viss löpande biblioteks- och arkivservice från länsmuseerna. Staten har sålunda ett ansvar för att länsmuseerna ges grundläggande resurser för den kulturhistoriska verksamheten.

MUS 65 föreslår ett statsbidrag för kulturhistorisk regional museiverksamhet som hjälp främst till att avlöna en tjänsteman med vetenskaplig och museal erfarenhet inom de kulturhistoriska museernas ämnesområden. Bidraget föreslås i ett första skede uppgå till 75 000 kr. per län. De mottagande museerna bör ha vetenskapligt kompetent personal och resurser för vård och förvaring av dokumentariskt värdefulla samlingar.

I Stockholms samt Göteborgs och Bohus län, där särskilda länsmuseer saknas, bör bidraget till kulturhistorisk museiverksamhet kunna utgå till annat museum, i första hand de kommunala museerna i Stockholm och Göteborg. Frågan om vilka av Skånemuseerna som bör erhålla statsbidrag behandlas närmare i samband med MUS 65:s särskilda utredning om Kulturhistoriska museet i Lund.

Särskilt statligt stöd föreslås utgå till verksamhet vid större regionala museer med ansvar för värdefullt vetenskapligt material representerande en region om flera län. Ett vidgat statsstöd bör också kunna ges till museer med regelbunden service till bl. a. den högre utbildningen och forskningen.

Enskilda och kommunala museer med regional eller lokal verksamhet måste kunna möta anspråken på en livlig utställnings- och undervisningsaktivitet och kunna tillgodose behoven i olika delar av regionerna. Kommuner och landsting kan förväntas vara beredda att fortsätta den hittillsvarande ökningen av medel till museerna. En mer betydande museal expansion riskerar dock att ställas på framtiden, om inte statligt stöd kan utverkas.

Utredningen föreslår ett statsbidrag för regional utåtriktad museiverksamhet i form av ett lika stort belopp till

varje län. Bidrag föreslås utgå med 75 000 kr. per län. Bidraget bör i första hand utgå till de nuvarande länsmuseerna. I län med mer än ett större museum bör bidraget kunna delas mellan samverkande museer med olika ämnesinriktning. Hela statsbidraget eller del därav bör också, om en samverkan över länsgränserna visar sig rationell, kunna gå till museum utanför det län, för vars verksamhet bidraget är avsett. Som allmänna villkor för bidragen till utåtriktad aktivitet bör gälla bl. a. att bidrag från landstinget bör utgå med lägst samma belopp som statsbidraget och att landstinget skall vara väl företrätt i det bidragsmottagande museets styrelse.

Region- och lokalmuseerna föreslås vidare kunna erhålla statsbidrag för genomförande av projekt. Sådana projektbidrag skall främst vara avsedda för insamling och dokumentation, konservering av samlingar, större utställningar och olika former av utvecklingsarbete. Statliga projektbidrag föreslås kunna utgå i högst fem år. Bidraget får inte överstiga 50 % av de totala projektkostnaderna. I ett inledande skede bör 2 milj. kr. anvisas för projekt vid enskilda och kommunala museer.

Verksamheten vid Kulturhistoriska musect i Lund bör ses i förhållande till de båda skånelänens museisituation i dess helhet. MUS 65 har föreslagit att Kulturhistoriska museet och Lunds universitets historiska museum bildar en större organisatorisk enhet (se 12.4.5) och har påbörjat en närmare utredning av hithörande frågor.

Varbergs museum har länsomfattande funktioner såväl inom den utåtriktade aktiviteten som inom det vetenskapliga arbetet. Genom samlingarnas storlek och systematiska karaktär intar museet en viktig plats i svenskt museiväsen. Museets ställning som självständigt organ med egen styrelse och chef måste bibehållas och museet måste garanteras ett statligt stöd som tryggar dess vidareutveckling.

Ett genomförande av MUS 65:s statsbidragssystem ger utrymme för oförändrad bidragsgivning till Varbergs och Hallands museer. Statsbidrag som anvisas för museiverksamhet i Hallands län bör delas mellan Hallands och Varbergs museer, varvid det nuvarande särskilda statsbidraget till Varbergs museum bör upphöra. Frågan om den fortsatta statsbidragsgivningen till Varbergs museum bör bli föremål för förhandlingar mellan Föreningen Varbergs museum, Hallands läns landsting och staten.

Göteborgs kommun svarar genom sin museiverksamhet för uppgifter, som till en beaktansvärd del tillgodoser riksintressen. Göteborgs museer är bl. a. genom sin geografiska spännvidd jämförbara med de statliga centralmuseerna. Den ekonomiska satsning som Göteborgs kommun gör för museiverksamhet motiveras i första hand av kommunens egna behov. De anspråk som av kultur- och forskningspolitiska skäl måste ställas på Göteborgsmuseerna förutsätter emellertid vä-

sentligt ökade anslag, varav viss del måste ställas till förfogande av staten.

Göteborgs museer föreslås få ett årligt statsbidrag. Bidragets storlek och de närmare villkoren för det bör övervägas vid förhandlingar mellan staten och Göteborgs kommun. Utredningen rekommenderar ett bidrag på 2 milj. kr.

Skogsmuseet Silvanum i Gävle bör fortsätta att vara en huvudsakligen för regionens skolor och publik avsedd utställningsinstitution. Medel för verksamheten bör liksom hittills ställas till förfogande av kommun och landsting. Genom det föreslagna statsbidraget för regional utåtriktad museiverksamhet bör visst statligt stöd kunna lämnas även för verksamheten vid skogsmuseet Silvanum.

12.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande

12.5.1 Utåtriktad verksamhet

Utredningens allmänna överväganden rörande museernas utåtriktade verksamhet får stöd av flertalet remissinstanser. Ett uttalat bifall lämnas av bl. a. *marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Akademien för de fria konsterna, länsstyrelserna i Hallands* och *Västmanlands län* samt *Kalmar konstförening.*

SACO och *Sveriges museimannaförbund* delar utredningens uppfattning beträffande vikten av en ökad satsning på samhällsinformation, naturhistoria och miljövård men vänder sig mot den förmånsställning MUS 65 gett dessa områden. De båda organisationerna finner det lika angeläget att en motsvarande satsning görs på området konst- och kulturhistoria. Ett flertal remissinstanser uttalar däremot sitt stöd för MUS 65:s prioritering. *Helsingborgs kommun* konstaterar med tillfredsställelse att de sakkunniga understryker värdet av att museernas utåtriktade verksamhet vidgas, bland annat genom utställningar kring allmänna debattfrågor och aktuella samhällsproblem. *Örebro kommun* delar de sakkunnigas mening, att museernas verksamhet i större utsträckning bör omfatta naturvetenskap och teknikhistoria.

SÖ, länsstyrelsen i Östergötlands län och *några kommuner* delar MUS 65:s bedömningar rörande behovet av ökade insatser som riktas direkt till grupper, vilka saknar kontakter med museerna. Dessa och andra remissinstanser understryker i detta sammanhang vikten av ytterligare samverkan med studieförbunden, de fackliga organisationerna och föreningslivet i övrigt.

Flera av remissinstanserna behandlar frågan om relationerna mellan basutställningar och tillfälliga utställningar. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* instämmer i de sakkunnigas bedömning

rörande de tillfälliga utställningarnas betydelse. *Naturhistoriska riksmuseet* delar MUS 65:s syn på basutställningarnas begränsade livslängd. *Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum,* liksom *naturhistoriska riksmuseet,* anser emellertid att basutställningarna vid dessa museer dock fordrar ytterligare utrymmen utöver de nuvarande.

De sakkunnigas rekommendationer rörande museernas service till skolan berörs främst av *SÖ,* som instämmer i utredningens bedömningar om betydelsen av att skolornas museibesök infogas som led i kurserna och anpassas till läroplanerna. I likhet med bl. a. *länsskolnämnderna i Hallands, Örebro* och *Jämtlands län,* understryker SÖ utredningens mening att basutställningarna bör anordnas i första hand med direkt tanke på skolornas behov samt instämmer i att produktionen av portabla utställningar för skolorna bör utvecklas. SÖ understryker också den roll dessa utställningar i litet format kan få för en spridning av museernas service till mindre orter.

Ett tjugotal remissinstanser uttalar sitt stöd för åsikten att alla mer betydande grenar av museiverksamheten, främst den naturhistoriska sektorn, bör bli representerade i den regionala utåtriktade museiverksamheten. *Naturhistoriska riksmuseet* påtalar att det vid regionmuseerna saknas personal med kompetens för demonstrationer, undervisning och marknadsföring i anslutning till vandringsutställningar med naturhistoriskt innehåll. *Svenska naturskyddsföreningen* anser utredningens förslag om naturhistorisk verksamhet vid länsmuseerna vara mycket betydelsefullt. Inte minst bör det bli en angelägen uppgift att popularisera och sprida information om resultaten av länsstyrelsernas naturvårdsinventeringar.

Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum, Eskilstuna och *Örebro kommuner* har särskilt noterat den vikt de sakkunniga lägger vid teknik- och industrihistorisk verksamhet och framhåller otillräckligheten i de hittillsvarande insatserna på detta fält.

Åsikten att museerna bör få en roll som allmänna kulturcentra kommenteras av ett tiotal remissinstanser. *Teater- och musikrådet, kulturrådet, ett antal kommuner, Kalmar konstförening* och *Varbergs museum* är positiva till att museerna vid sidan om folkbiblioteken och kulturhusen får rollen av allmänna kulturcentra.

Nordiska museet anför, gentemot utredningens uppfattning, att rollen som kulturcentrum bör vara en funktion som enbart åvilar biblioteken. Museernas arbetsfält begränsas enligt museet både i fråga om innehåll och anslag av det material, som de är satta att förvalta och bearbeta. *Stockholms kommun* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* anser att det fordras en klarare arbetsfördelning mellan museer och bibliotek.

Utredningens förslag till precisering av centralmuseernas roll berörs närmare av något över ett tiotal remissinstanser, vilka samtliga i huvudsak ger det sitt stöd. Utredningens åsikt att central-

museerna bör få bättre tillfälle att på det publika området inrikta sina resurser på uppgifter av rikskaraktär biträds av bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, naturhistoriska riksmuseet, kulturrådet, SACO och Föreningen Sveriges landsantikvarier.* Flera remissmyndigheter efterlyser emellertid förslag rörande kostnaderna för centralmuseernas konsultuppgifter. *Föreningen Heimbygda* betonar att centralmuseernas service inte får göras beroende av avgifter utan ha karaktären av en ordinarie uppgift.

Flera remissinstanser berör frågan om ansvarsfördelningen mellan centralmuseerna och Riksutställningar. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Nordiska museet, Helsingborgs* och *Luleå kommuner* samt *Föreningen Heimbygda* anser att centralmuseernas produktion av vandringsutställningar är en angelägenhet, som inte bör överföras på Riksutställningar. *Svenska museiföreningen* bedömer det som synnerligen angeläget att såväl centralmuseer som regionmuseer i framtiden kommer att producera vandringsutställningar.

MUS 65:s uppfattning att det bör ankomma på Stockholms kommun och Stockholms läns landsting att med egna organ svara för distributionen av museernas material inom Storstockholmsregionen delas av *Nordiska museet* och *kulturrådet. Naturhistoriska riksmuseet, Nordiska museet* och *Tekniska museet* anser i likhet med MUS 65 att centralmuseernas service till skolorna bör omfatta även skolor utanför Stockholms kommun. *Kulturrådet* anser det angeläget att frågan om ansvarsfördelningen mellan statliga kulturinstitutioner och kommunala organ i Storstockholmsområdet blir föremål för överläggningar mellan staten och de kommunala organen.

Länsstyrelsen i Stockholms län och *Stockholms kommun* ställer sig emellertid frågande inför tanken att det bör ankomma på kommun och landsting att med egna organ svara för distribution av centralmuseernas material.

12.5.2 Vetenskaplig dokumentation

Utredningens syn på de naturhistoriska museernas uppgifter får i huvudsak stöd av *naturhistoriska riksmuseet.* Man framhåller de biologiska museisamlingarnas specifika uppgift att bevara typexemplar och understryker behovet av geologisk dokumentation.

Rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm understryker det viktiga i att riksmuseet blir centrum för dokumentationen i samband med utforskningen av naturutvecklingen. Utredningens förslag till närmare anknytning mellan de regionala naturhistoriska museerna och riksmuseet samt den arbetsfördelning som därvid föreslås tillstyrks av *Malmö kommun* under förutsättning att statliga bidrag beviljas för detta ändamål.

Nordiska museet anser för sin del att det finns förutsättningar för en starkare regional organisation inom de naturhistoriska museernas arbetsområde. Enligt Nordiska museet borde hushållningssällskapen ha förutsättningar att inta en roll, som motsvarar den, vilken på det kulturhistoriska området innehas av hembygdsförbunden.

Den kulturhistoriska insamlingsverksamhetens uppgifter behandlas av *kulturrådet,* som betonar vikten av att detta material levandegörs för att belysa och förklara den samhälleliga utvecklingen. Sambandet mellan forskningen och den utåtriktade verksamheten framhålls förutom av kulturrådet även av *statens humanistiska forskningsråd, Göteborgs kommun* och *Föreningen Norrbottens museum. Vitterhetsakademien* konstaterar med tillfredsställelse att utredningen genomgående lagt vikt vid den vetenskapliga betydelsen av museiverksamheten.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Nordiska museet, Föreningen Norrbottens museum, Svenska museiföreningen och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* delar de sakkunnigas mening att de kulturhistoriska museernas forskning och bearbetning i ökad utsträckning bör organiseras och planeras jämsides med insamlingen.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum instämmer i att fördelningen av fynd till mindre museer bör begränsas. Utdeposition bör sedan tillämpas så generöst som möjligt.

Nordiska museet, Föreningen Sveriges landsantikvarier, länsstyrelserna i Kalmar, Skaraborgs och Värmlands län, sju kommuner och *några länsmuseer* och *hembygdsföreningar* ställer sig positiva till principförslaget om en till region- och lokalmuseerna decentraliserad specialinsamling inom ramen för en för landets kulturhistoriska museer gemensam planering.

Beträffande föremålssamlingarnas vård pekar utredningen på otillräckligheten i dokumentationen i samband med konservering och framhåller vikten av ett utvecklingsarbete på området. *Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum* och *Svenska arkeologiska samfundet* vitsordar behovet av ett utvecklingsarbete i nära samverkan mellan teknisk och kulturhistorisk sakkunskap.

De sakkunnigas förslag angående konserveringsverksamhetens organisation, vilket bl. a. innebär en koncentration av resurserna till ett mindre antal museer, tas upp till behandling av flera remissinstanser. Åsikterna är delade.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum framhåller att man i stort delar de sakkunnigas mening i denna fråga. Även *Vitterhetsakademien* kan ansluta sig till tankegången i utredningsförslaget.

Nordiska konservatorsförbundets svenska sektion framhåller att den genomgående positiva inställning till konserveringsproblemen som genomsyrar utredningen är mycket glädjande ur konservatorernas synpunkt.

Bl. a. *Föreningen Sveriges landsantikvarier* anser att verksamheten borde baseras på ett mindre antal tekniska expertanstalter, specialiserade på någon eller några former av konservering.

Enligt *SACO:s* uppfattning krävs en betydligt mera förutsättningslös och ingående analys av konserveringsproblemen än den utredningen presterat.

Till det principiella förslaget om en centralregistrering med hjälp av ADB ansluter sig bl. a. *fideikommissnämnden, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, livrustkammaren, styrelsen för Skoklosters slott, naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet, statens sjöhistoriska museum, museichefskollegiet i Stockholm, Vitterhetsakademien, sju kommuner* samt *Värmlands läns landsting, ett antal hembygdsföreningar, Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *Svenska museiföreningen.*

RRV samt *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* framhåller att behovet av ett eller flera system för registrering av museernas samlingar förefaller oomtvistat och att det på sikt torde bli nödvändigt med någon form av ADB för detta. *Statskontoret* anser sig inte kunna ta ställning i frågan och förordar därför att registrering av museiföremål — med eller utan hjälp av ADB-teknik — blir föremål för fortsatt utredning.

Beträffande det system för registrering, som föreslås av MUS 65, är många remissinstanser kritiska.

12.5.3 Centralmuseer

Naturhistoriska riksmuseet anser att det hade varit önskvärt med en grundläggande utredning beträffande innebörden i begreppet centralmuseum och ett klarläggande av dessa museers verksamhetsområde och arbetsuppgifter i förhållande till regionala och lokala museers. Utredningens definition bör enligt *Tekniska museet* kompletteras med en funktionell sådan. Definitionen är enligt *Nordiska museet* tillämplig på begreppet specialmuseum. Inte heller *museichefskollegiet i Stockholm* finner utredningens definition adekvat.

Bristen på klarhet i diskussionen av begreppet centralmuseum har enligt *Svenska museiföreningen* framför allt fått konsekvenser för gränsdragningen mellan museernas ansvarsområden. Föreningen anser det viktigt att ansvarsområdena är så klart definierade som möjligt. Även *museichefskollegiet i Stockholm* anser att ansvarsområdena fortfarande bör definieras för undvikande av kollision och konkurrens.

Ett tiotal remissinstanser, däribland *statskontoret, Nordiska museet, Västmanlands fornminnesförening, Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund, Föreningen Heimbygda* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* upp-

märksammar det ansvar centralmuseerna har för att ge landsortsmuseerna stöd i olika former. Man befarar att utredningens organisationsförslag beträffande centralmuseerna skall innebära en olycklig uppsplittring av ansvaret på ett stort antal centrala institutioner.

Statskontoret ifrågasätter rent allmänt om uppdelningen av statens kulturhistoriska museer i ett flertal separata myndigheter kan betecknas som ändamålsenlig och rationell. *Kulturrådet,* som har förståelse för en princip som medger stor självständighet för varje enhet, anser att man dock inte kan bortse från att en långtgående uppdelning kan bli kostnadskrävande eftersom många servicefunktioner måste dubbleras. Kulturrådet finner det inte uteslutet att man inom ramen för en större organisation kan ge stor självständighet åt dess olika enheter. *Nordiska museet* konstaterar att utredningen, i stället för att undersöka vilka museer som har nära beröringspunkter och som kan nå styrka genom att gå samman, fortsatt på en väg som innebär etablering av små, resurssvaga »centralmuseer».

För bl. a. *Föreningen Sveriges landsantikvarier* framstår det som självklart att man söker åstadkomma någon form av samordning mellan centralmuseerna. Detta bör kunna ske med fullt bibehållen självständighet för de enskilda museerna, men så att något eller några av dem får huvudansvaret för vissa samordnande funktioner.

De instanser som avvisar en delning av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum har naturligt nog ofta också en annan uppfattning om organisationen av historiska museet, framförallt om vilka av de nu gemensamma avdelningarna som skall tillföras museet.

Ämbetsverket bör enligt *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* vara sammanhållet med en verksledning, som har tyngdpunkten i ett chefskollegium med riksantikvarien som ordförande och beslutsfattande och en styrelse med annan ordförande än riksantikvarien. Riksantikvarieämbetet föreslår att det inom museet upprättas ett särskilt kansli för ekonomisk planering och vissa kamerala funktioner direkt underställt museidirektören i frågor inom dennes kompetensområde. Under detta kansli bör också museets hantverkare sortera. För hela det odelade verket bör, utöver den administrativa enheten, också arkiv, bibliotek och teknisk-laborativa enheter vara gemensamma. Den nuvarande pedagogiska avdelningen bör enligt verket ombildas och ingå i museets organisation på det sätt MUS 65 föreslår. En del gemensamma informationsfrågor bör lösas i samarbete mellan olika enheter inom verket. Även fyndfördelning och inspektion av länsmuseerna bör enligt verkets uppfattning ske i samarbete mellan museet och ämbetet.

Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum ansluter sig

i sitt säryttrande i stort sett till MUS 65:s förslag till uppdelning av de gemensamma avdelningarna mellan museet och verket. Man vänder sig med skärpa mot ämbetets mening att tekniska avdelningen skulle utgöra en del av ämbetets organisation. Reservanterna understryker att huvuddelen av konserveringsanstaltens arbete ligger och kommer att ligga på konservering av föremål som tillhör museet.

Vitterhetsakademien framhåller att museet redan nu har det mått av självständighet som gör det möjligt för det att utveckla sin särart och hävda sin ställning som kulturhistoriskt riksmuseum.

Beträffande museets inre organisation accepterar *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* i princip grundidén i utredningsförslaget att dela upp verksamheten i funktionsinriktade avdelningar, nämligen en undersökningsavdelning för den normala materialhanteringen och forskningen resp. en museiavdelning för den utåtriktade verksamheten. Den hittillsvarande tidsindelningen bör enligt verket tills vidare bibehållas i det dagliga rutinarbetet, men på sikt synes en sektionsindelning olämplig för det arkeologiska arbetet.

Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum framhåller i sitt säryttrande bl. a. att man accepterar den föreslagna organisationen vid museiavdelningen. Däremot avvisar man tanken på en hårt driven sektionsindelning vid undersökningsavdelningen och framhåller att den existerande tidsindelningen av avdelningarna fortfarande är lämpligast i det dagliga rutinarbetet.

Nationalmuseet ifrågasätter lämpligheten av att dela upp de museala funktionerna på en undersökningsavdelning och en museiavdelning. Museet finner det väsentligt att museernas utställningsverksamhet i motsats till riksutställningsorganisationen får möjlighet att utvecklas efter en induktiv, från forskningen inspirerad, metod i stället för den deduktiva metoden där man är hänvisad till redan känt material.

Den föreslagna sammanslagningen av de tre fackavdelningarna inom museet är en organisatorisk förändring, som kommer att försvåra den väsentligaste av museets uppgifter, vården av museets samlingar, anser *Svenska fornminnesföreningen.* Föreningen hävdar att begränsningen till ett fält är en nödvändig förutsättning för en någorlunda gedigen kunskap om samlingarna inom resp. område.

Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum och *humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund* instämmer i utredningens förslag om att myntkabinettet förblir en avdelning inom museet. Bl. a. *Vitterhetsakademien* och *Svenska numismatiska föreningen* anser däremot att myntkabinettet bör få en från museet i övrigt fristående ställning som särskild enhet direkt under ledningen för det odelade verket. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* finner att det inte finns anledning att söka någon annan lösning för myntkabinettet än den man väljer för medelhavsmuseet.

MUS 65:s förslag till resursökningar betecknas av *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* som inte helt tillräckliga, trots att markeringar om en kraftig ökning av resurserna gjorts i vissa fall.

MUS 65:s förslag att göra moderna museet till en från nationalmuseet fristående institution avvisas eller mottas med tveksamhet av flertalet instanser, som yttrat sig över förslaget, däribland *nationalmuseet.*

Principiellt positivt om utredningens förslag uttrycker sig bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund, Akademien för de fria konsterna, kulturrådet, Kalmar konstförening, Svenska filminstitutet* och *Konstnärernas riksorganisation.* Några av dessa instanser framför dock på vissa punkter starka reservationer mot utredningsförslaget.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum instämmer i utredningens uppfattning att bevakningen av hela den svenska och utländska samtidskonsten bör ingå i moderna museets uppdrag och att museet bör ha ett mycket fritt definierat uppdrag att idka samtids- och framtidsstudier av hela det moderna samhällets bildframställning. Denna bedömning ger enligt verket gott underlag för slutsatsen att moderna museets ledning bör utövas självständigt i förhållande till nationalmuseet i övrigt och att dess anslagsfrågor prövas utan speciell avvägning mot just nationalmuseets. Verket är dock tveksamt mot förslaget att tillsätta lekmannastyrelser för vart och ett av museerna utan föreslår en sammanhållen styrelse för vad som lämpligen kan kallas statens konstsamlingar. Chefen för nationalmuseet skulle sålunda även svara för en del frågor rörande de mindre museerna, men i övrigt skulle direktörerna för dessa vara självständiga. Konstruktionen är i viss mån analog med den som verket föreslår för sin egen del.

Kulturrådets majoritet ansluter sig till själva principen om delning av nationalmuseet i två enheter. I samband med beredningen av betänkandet bör olika former för organisatoriskt samarbete mellan nationalmuseet och moderna museet ingående belysas. Ledamöterna Andersson och Häger anser i en reservation att en delning oundvikligen kommer att medföra merkostnader för statsverket och att alla möjligheter att undvika icke absolut nödvändiga kostnadsökningar för de centrala kulturinstitutionerna bör prövas.

Akademien för de fria konsterna vill så tillvida biträda utredningens förslag att skilja moderna museet från nationalmuseet att denna förändring bör utgöra en målsättning för det framtida utvecklingsarbetet. Akademin menar dock att en sådan uppdelning som utredningen föreslagit kan ifrågasättas.

Med tanke på verksamhetens omfång och samlingarnas storlek vid de två museerna stöder *Konstnärernas riksorganisation (KRO)* för-

slaget om delning av nationalmuseet. KRO kan inte godta den gräns utredningen drar vid år 1900. Dessutom föreslår man att en museinämnd med uppgift att sköta programverksamheten och bestående av tjänstemän från museet och olika bildproducenter skall inrättas.

Statsanställdas förbund instämmer i princip i förslaget om ett skiljande av moderna museet från nationalmuseet men finner ett betydligt större personaltillskott än vad utredningen förordar nödvändigt.

Uttalat negativa till förslaget om att skilja moderna muscet från nationalmuseet ställer sig *statskontoret, RRV, nationalmuseet, konstvetenskapliga institutionen vid universitetet i Stockholm, humanistiska fakulteten vid universitetet i Umeå, statens konstråd, Vitterhetsakademien, Helsingborgs kommun, Föreningen Heimbygda, TCO, Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *Konstfrämjandet.*

Statskontoret anser uppdelningen både orationell och onödigt kostnadskrävande, samtidigt som den skulle leda till besvärliga gränsdragningsproblem vid uppdelningen av t. ex. teckningS- och grafiksamlingarna, bibliotcket och arkivet liksom även administrationen. Verket anför att förändringar i nationalmusects interna organisation förmodligen skulle kunna lösa flertalet av de problem MUS 65 nu påtalat.

Nationalmuseet framför mycket hård kritik mot de flesta punkter i utredningens förslag. Museet finner att MUS 65:s förslag dels inte är museifunktionellt riktigt, dels inte ger tillräckliga resurser för att förverkliga den med delningen avsedda målsättningen. Tanken att dela upp nationalmuseets och moderna musects verksamheter efter epoker medförande samma uppbyggnad för de båda enheterna skulle enligt nationalmuseets uppfattning låsa institutionerna i ett statiskt och föråldrat organisationsmönster.

Statens konstråd avstyrker förslaget till delning och finner att helt tillfredsställande förutsättningar finns att inom ramen för en gemensam organisation genomföra olikartad programverksamhet för äldre och nyare tids konst inom de olika avdelningarna på museet.

Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum tar i särytt-randet upp fotomuseet, som man anser bör knytas till ett kulturhistoriskt museum med erfarenhet av dylikt material t. ex. arkitekturmuseet. *Fotografiska museets vänner* finner det märkligt att MUS 65 inte närmare uppehåller sig vid fotografiska museets ställning. Föreningen föreslår en utredning om museet syftande till att antingen göra fotomuseet till en självständig avdelning av nationalmuseet eller ett eget centralmuseum.

MUS 65:s förslag till resursökningar för moderna museet kritiseras på många håll som allt för knappa. Till de kritiska instanserna hör *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, nationalmuseet, etnografiska museet, institutionen för konstvetenskap vid uni-*

versitetet i Stockholm, Föreningen Sveriges landsantikvarier och *Konstnärernas riksorganisation.*

Ingen remissinstans har funnit anledning att gå emot utredningens uppfattning om att östasiatiska museet f. n. inte bör omorganiseras till en fristående institution.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum framhåller det förslag till lösning man skisserade i samband med frågan om moderna museets framtid: en gemensam organisation med en enda styrelse för nationalmuseet, moderna museet och östasiatiska museet, men med vidsträckt frihet för de tre olika delarna och rätt för deras chefer att föredra anslagsframställningar direkt för styrelsen.

Östasiatiska museet anser inte heller ett frigörande från nationalmuseet f. n. vara aktuellt, även om det kan vara principiellt befogat med tanke på museets särkaraktär.

Etnografiska museet behandlar under detta avsnitt frågan om gränserna mellan östasiatiska och etnografiska museerna och framhåller att samarbetet bör fortsätta som hittills och de olika samlingarna vårdas på den institution där de av historiska skäl kommit att hamna.

Mot utredningens förslag att nationalmuseet skall ställas under en lekmannastyrelse är *nationalmuseet* kritiskt och framhåller att museet tidigare haft en styrelse men att denna organisationsform inte utfallit väl. För den händelse statsmakterna skulle finna styrelseinstitutet nödvändigt framhåller museet bl. a. att medlemmar i styrelsen bör väljas i kraft av sina personliga kvalifikationer och att företrädare för utbildningssektorn bör ingå i styrelsen.

Konstfrämjandet biträder MUS 65:s uppfattning att nationalmuseet bör ställas under en både för publik och konstnärer representativ styrelse.

Utredningens förslag att sammanföra livrustkammaren, Hallwylska museet och Skoklosters slott inom en gemensam organisation får ett blandat mottagande av remissinstanserna. De av förslaget närmast berörda tre museerna är alla positiva och därutöver *RRV, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* samt *statens humanistiska forskningsråd* medan övriga instanser, däribland *nationalmuseet* och *riksmarskalksämbetet* liksom *TCO, SACO, Svenska museiföreningen* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier,* är negativa eller tveksamma. *Nordiska museet* har invändningar mot förslaget om en fusion, vari Hallwylska museet ingår, men är positivt inställt till ett sammanförande av Skoklosters slott med livrustkammaren.

RRV delar utredningens uppfattning om att verksamheterna vid livrustkammaren, Hallwylska museet och Skoklosters slott ej kan bedrivas rationellt annat än inom en större organisation. Denna uppfattning grundar sig dock enligt RRV främst på en ekonomisk-administra-

tiv bedömning, snarare än en fackmannamässig museal tillhörighetsanalys.

Med hänsyn bl. a. till att de tre museerna utgör slutna samlingar samt att storleken på de tre institutionerna gör att ingen kommer att dominera över den andra, anser *livrustkammaren* en samordning naturlig.

Styrelsen för Skoklosters slott menar att förslaget tar hänsyn till behovet av teknisk och teoretisk kompetens för många skilda uppgifter vid slottet och dessutom till säsongvisa växlingar i den utåtriktade verksamhetens intensitet.

Till yttrandet har fogats en skrivelse från personalen vid Skoklosters slott, vars majoritet finner att i första hand formerna för ett självständigt Skokloster bör övervägas, i andra hand ett samarbete med Nordiska museet.

Två av de tre ledamöterna i direktionen vid *Hallwylska museet,* Reuterswärd och Wachtmeister, ansluter sig, ehuru med skilda motiveringar, till MUS 65:s förslag. Ledamoten Widman anser i sitt särytttrande att de skäl som framförts i en tidigare utredning för en anslutning till nationalmuseet fortfarande föreligger under förutsättning att Hallwylska museet garanteras full integritet.

Riksmarskalksämbetet är starkt kritiskt mot tanken att på längre sikt samordna de olika museala verksamheterna vid Stockholms slott. Att skilja nationalmuseet från huvudmannaskapet över målerisamlingarna på slottet är enligt ämbetet oacceptabelt. Lika orealistiskt anser man det vara att lägga husgerådskammaren på slottet under en rent museal förvaltning, då husgerådskammaren förutom sina kulturvårdande uppgifter också har andra åligganden.

Nationalmuseet påpekar att MUS 65, som enligt museet annars i regel slagit vakt om de olika museala institutionernas självständighet, i just detta fall på ett markant sätt frångått denna huvudprincip. Även *Nordiska museet* anser att MUS 65:s förslag rörande Hallwylska museet, livrustkammaren och Skoklosters slott står i motsättning till utredningens synsätt i andra sammanhang inom museisektorn. Museet tillstyrker att Hallwylska museet och Skoklosters slott anknyts till något centralmuseum, men kan inte finna att livrustkammaren är en för Hallwylska museet lämplig partner — där framstår fortfarande nationalmuseet, Nordiska museet eller Stockholms stadsmuseum som alternativ.

SACO och *Sveriges museimannaförbund* anser utredningens förslag beträffande Skoklosters slott, Hallwylska museet och Sveriges arkitekturmuseum vara mindre ändamålsenliga. Om man vill underlätta samordningen av befintliga resurser samt undvika onödig splittring bör man enligt *SACO* i första hand eftersträva en organisatorisk samordning mellan dessa museer och Nordiska museet och/eller nationalmuseet.

Föreningen Heimbygda anser att både Hallwylska museet och Skoklosters slott bör föras till Nordiska museet.

Föreningen Sveriges landsantikvarier finner utredningens motivering för en sammanslagning av, som man anser, tre institutioner med vitt skilda verksamhetsområden egenartad och hänvisar till sitt principiella resonemang i dessa frågor. Föreningen anser att en anknytning till Nordiska museet eller nationalmuseet vore att förorda.

Kammarkollegiet, som framhåller att förslaget om Hallwylska museets ändrade ställning innebär en permutation av gåvobrevets förvaltningsbestämmelser, anser det finnas bärande skäl för en sådan.

Till utredningens förslag rörande naturhistoriska riksmuseet ställer sig de flesta instanser som berört ämnet, däribland *statskontoret,* övervägande positiva.

Statskontoret ansluter sig till de sakkunnigas uppfattning att museiuppgifterna vid Sveriges geologiska undersökning (SGU) bör samordnas med den mineralogiska verksamheten vid riksmuseet och att hithörande frågor bör utredas i särskild ordning. *Naturhistoriska riksmuseet* framhåller att den planerade nära samverkan med SGU ersatts av ett nära samarbete med de geovetenskapliga ämnena vid Stockholms universitet. Museet ansluter sig till förslaget om en utredning i frågan. *Sveriges geologiska undersökning* upplyser att verkets organisation f. n. är föremål för utredning. I stor utsträckning behövs enligt verket samlingarna för arbetet. Verket finner det angeläget att riksmuseet får personal för att presentera det geologiska materialet.

Vad beträffar samarbetet mellan riksmuseet och Bergianska trädgården framhåller *naturhistoriska riksmuseet* behovet av odlingsmöjligheter för forskarna vid museet och att de nödvändiga resurserna för ett samarbete därvidlag borde kunna utvecklas inom botaniska trädgårdens ram. En förutsättning för samarbete inom den publika verksamheten är att en pedagogisk befattning inrättas vid trädgården.

Utredningens förslag att inrätta en chefsbefattning, vars innehavare dessutom är ordförande i museistyrelsen, möter instämmande från den enda instans som kommenterat förslaget, *naturhistoriska riksmuseet.* När det gäller de av utredningen föreslagna personalförstärkningarna har naturhistoriska riksmuseet inga invändningar för forskningsavdelningens vidkommande, men anser de föreslagna förbättringarna i museiavdelningens personalbesättning vara otillräckliga.

Allmänt framhålls naturhistoriska riksmuseets betydelse och behov av resursförstärkning av *statens naturvårdsverk,* som särskilt understryker museets roll för informationen i miljöfrågor.

Till de mest positiva dragen i svenskt museiväsen under senare år hör enligt *Föreningen Norrbottens museum* riksmuseets utåtriktade verksamhet. Föreningen tillstyrker den föreslagna naturhistoriska verksamheten vid de regionala museerna och en förstärkning av riksmuseets

organisation för detta ändamål. Naturhistoriska riksmuseets samordnande funktion för den naturhistoriska verksamheten vid landets museer är enligt *SACO* en direkt förutsättning för att verksamheten skall kunna utvecklas vid regionmuseerna.

Statens sjöhistoriska museum omtalar att arbetet med Wasa nu är så långt drivet att museet kan framlägga ett förslag till nödvändig justering av den nuvarande organisationen av statens sjöhistoriska museum. Organisationen bör bestå av följande avdelningar: administrativa avdelningen, konserveringstekniska avdelningen, informations- och undervisningsavdelningen, fältundersökningsavdelningen, dokumentationsavdelningen samt Wasa och utställningsavdelningen. Organisationen ansluter sig nära till den tidigare. Den väsentligaste förändringen ligger i den striktare funktionsuppdelning som gjorts mellan de olika avdelningarna.

Sjöhistoriska museet anser det orealistiskt att ett överförande av viss personal från underhållsanslaget till förvaltningskostnadsanslaget skulle kunna medföra att utgiftssidan på underhållsanslaget skulle kunna minskas i motsvarande grad. Sjöhistoriska museet vänder sig mot utredningens förslag om endast begränsade resursförstärkningar för museet. Den konserveringstekniska avdelningen bör omfatta en väsentligt större personalstyrka än nu, trots att konserveringen av Wasa slutförs inom de närmaste åren.

Utredningens förslag till upprustning av etnografiska museet hälsas med glädje av *etnografiska museet,* som därigenom ser möjligheter att göra museet till en basinstitution för forskning och utåtriktad verksamhet som motsvarar ett växande intresse för främmande kulturer och u-landsfrågor. Enligt museets mening bör det finnas minst två konservatorer för vård av materialet i museet och en med modern data- och informationsteknik förtrogen intendent. Av stor vikt är slutligen enligt museet att både på forskningssidan och inom den utåtriktade verksamheten anställs biträdande personal.

Humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund föreslår att etnografiska museet till de universitetsstäder som inte har egna etnografiska museer deponerar material i studiesamlingar.

Till MUS 65:s förslag om att etablera medelhavsmuseet som en helt självständig institution ställer sig *statskontoret* kritiskt och förordar i stället att medelhavsmuseet inordnas i riksantikvarieämbetet på samma sätt som statskontoret föreslagit i fråga om historiska museet. Till ämbetet bör knytas en särskild rådgivande nämnd för medelhavsmuseet. En likartad inställning har *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* och *Vitterhetsakademien.* Akademin godtar att dess roll som huvudman för medelhavsmuseet upphör.

Medelhavsmuseet finner MUS 65:s förslag om museets ställning som fristående myndighet som den mest lämpade lösningen för att musect

skall få möjlighet att utveckla sin egen profil i anslutning till samlingarnas särart. Medelhavsmuseet instämmer helt i MUS 65:s förslag att förlägga de administrativa och kamerala funktionerna för museet till riksantikvarieämbetet.

Museidirektören m. fl. vid statens historiska museum ansluter sig i sitt säryttrande i huvudsak till utredningens förslag.

Förslaget att överföra nationalmuseets antiksamlingar, med undantag för Gustav III:s antikmuseum på Slottet, till medelhavsmuseet bemöts positivt av de instanser som uttalat sig i frågan, nämligen *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, museidirektören m. fl. vid statens historiska museum* i säryttrande, samt *medelhavsmuseet.*

Mot de sakkunnigas förslag att slopa uppdelningen på två olika avdelningar inom medelhavsmuseet vänder sig *medelhavsmuseet* självt och *Vitterhetsakademien.*

De sakkunnigas förslag till höjning av museets anslag betecknas av *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* som synnerligen knappt. *Medelhavsmuseet* yrkar på att museets resurser utreds vidare i samband med lokalproblemens lösning.

Statskontoret har inte något att erinra mot att en omprövning av huvudmannaskapet för Nordiska museet kommer till stånd. I det sammanhanget bör enligt statskontoret erfarenheterna av museets nuvarande organisation följas upp och värderas.

Bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* samt *Statsanställdas förbund* tillstyrker utredningens förslag om en omvandling av Nordiska museet från stiftelse till statlig institution.

Nordiska museet anser att för- resp. nackdelarna med ställningen som statlig institution inte klarlagts av de sakkunniga. Museet ser utredningens förslag om förstatligande av central- och specialmuseer utan denna status som uttryck för en positiv inställning och är berett att överväga utredningens förslag om statligt huvudmannaskap samt ingå i direkta förhandlingar med statsmakterna i frågan.

Kulturrådet känner en viss tvekan inför tanken att i nuvarande läge ombilda Nordiska och Tekniska museerna till statsinstitutioner. Den vanliga organisationsformen för de statliga museerna är emellertid myndighetsformen. Myndighetsformen är bl. a. ett uttryck för att staten tar hela det ekonomiska ansvaret. Det avgörande för valet av företagsform för de båda museerna bör vara att nå fram till en lösning som ger museerna en god ekonomisk ställning samtidigt med stor rörelsefrihet.

MUS 65:s åsikt att Nordiska museet under de närmaste åren måste få arbeta med i stort sett oförändrade ekonomiska ramar betecknas av *Nordiska museet* som motsägelsefull, eftersom man samtidigt framhåller att museernas utåtriktade verksamhet skall ökas. Utredningens tanke att de ökade resurser som föreslås komma de regionala museerna till

del skulle möjliggöra för Nordiska museet att bedriva en ökad del av sitt arbete i samverkan med dessa anses av museet vara orealistisk.

Sameutredningen, som betonar behovet av ett samarbete mellan Nordiska museet och berörda länsmuseer när det gäller insatserna för den samiska kulturen, framhåller att en ökad aktivitet på detta område och ett fullföljande av planerna på en inventering av forskningsprojekt rörande samekulturen kräver en förstärkning av Nordiska museets ekonomiska resurser.

Beträffande museets organisation delar inte *Nordiska museet* utredningens uppfattning att en översyn av den inre uppbyggnaden inte skulle behövas. Nordiska museet har i annat sammanhang ansökt om medel för en översyn av museets inre organisation, vilket tillstyrkts av statskontoret och MUS 65. Frågan om museets gårdar bör lösas i samband med avgörandet om museets ställning som självständig stiftelse eller statlig myndighet. Museet framhåller att det i sitt dokumentationsarbete av svensk äldre byggnadstradition behöver kulturhistoriska fastigheter som åskådningsmaterial och grund för fortsatt utprovning av restaurerings- och konserveringsmetoder.

Utredningens uppfattning att Tekniska museet bör förstatligas delas av bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* samt *Statsanställdas förbund.*

Enligt *rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm* måste hänsyn tas till det stora intresse som näringslivet och enskilda stiftelser hittills visat museet, så att detta inte bortfaller eller minskas om en ändring sker av museets ställning.

Svenska uppfinnareföreningen anser att näringslivets benägenhet att ge anslag för separatutställningar och andra arrangemang bör vara stor om staten övertar ansvaret för den kontinuerliga driften av museet.

Kulturrådet känner tvekan inför tanken på ett förstatligande av Tekniska museet. Myndighetsformen är dock enligt kulturrådet ett uttryck för att staten tar hela det ekonomiska ansvaret, vilket inte skett beträffande Tekniska museet. Att ett centralmuseum som Tekniska museet för sin löpande verksamhet är beroende av bidrag från näringslivet finner kulturrådet djupt otillfredsställande.

Uttalat negativa till ett förstatligande av Tekniska museet ställer sig *Tekniska museet, Ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund* och *Svenska teknologföreningen.*

Tekniska museet betonar att det är beroende av en nära anknytning till industrin för att få tillgång till teknologiskt tänkande, för insamlingen av föremål och dokumentation och slutligen mera allmänt i sin roll som kulturinstitution på det teknisk-industriella området. Museet anser det otänkbart att museet även som statsinstitution skulle till en del finansieras med bidrag från näringslivet och museets vän-

förening. Ett förstatligande skulle således enligt museets mening innebära att även ett bibehållande av verksamhetens nuvarande omfattning skulle medföra ökade kostnader för staten. Museet framhåller det angelägna i att avlägsna de olägenheter som de konjunkturberoende industribidragens inräknande i den löpande budgeten medför och föreslår därvid att staten svarar för en grundbudget och näringslivet för bidrag som utgår till särskilda projekt.

Ingenjörsvetenskapsakademien anser att den förankring museet haft genom stiftarorganisationerna skulle bli svår att upprätthålla om museet förstatligas. De medel som industrin och enskilda personer ställt till förfogande för museet skulle också troligen bortfalla vid ett eventuellt ombildande till statsinstitution, anser akademin.

Enligt *Sveriges industriförbund* är intresset för att bevara museet som enskild institution betydande inom industrin. Industriförbundet hyser uppfattningen att det nu, när museets finansieringsfråga blivit akut, skall bli möjligt med en ökning av de privata bidragen till driftkostnaderna. Storleken av denna ökning måste dock närmare undersökas, men torde enligt förbundets mening inte bli oväsentlig med alternativet förstatligande i sikte. Den nedgång i de privata bidragen som skett på senare år torde enligt Industriförbundets uppfattning bero på att staten inträtt som medfinansiär och de enskilda bidragen skulle troligen helt upphöra om museet förstatligades. *Svenska teknologföreningen* finner utredningens antagande att bidragen från det privata näringslivet även kommer att utgå till ett helt statligt museum orealistiskt — en uppfattning som man anser sig ha fått bekräftad vid kontakter med industrin.

En upprustning av Tekniska museets resurser bedöms såsom angelägen av alla remissinstanser som kommenterat utredningens förslag, däribland *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Nordiska museet, rektorsämbetet vid Tekniska högskolan i Stockholm* och *Motorhistoriska riksförbundet.*

Tekniska museet ser med tillfredsställelse att det nu föreslås en sådan ökning av museets resurser att åtminstone de mest elementära behoven tillgodoses. Att en av de angelägnare prioriteringar som kan göras för museernas del är ett ökat stöd åt Tekniska museet understryks av *Ingenjörsvetenskapsakademien.* Även *Sveriges industriförbund* anser sig ha bibragts uppfattningen att en viss upprustning av museet är motiverad. En väsentlig resursökning förespråkas också av *Svenska uppfinnareföreningen,* som uttrycker allmänt instämmande i Tekniska museets synpunkter.

I fråga om Skansen understryker *Stiftelsen Skansen* behovet av mer personal till den kulturhistoriska avdelningen.

Nordiska museet anser att museets möjligheter att bedriva forskning och folklig undervisning i enlighet med sina stadgar äventyras om

Skansens ansvar att dokumentera utvecklingen framåt i tiden borttas.

Även i fortsättningen bör på Skansen förenas både de kulturhistoriska och naturhistoriska målsättningarna anser *Stockholms kommun*, som hävdar att Skansens attraktionskraft just ligger i att den varit Stockholms motsvarighet till andra huvudstäders zoologiska trädgårdar.

Naturhistoriska riksmuseet hävdar att det är svårt att finna någon institution med bättre resurser än Skansen för den typ av naturhistorisk forskning som baseras på djur, vilka endast kan studeras i fångenskap. Museet anser att en upprustning av den naturhistoriska avdelningen borde genomföras.

Stiftelsen Skansen kan inte dela de sakkunnigas inställning till nyinvesteringar i djuranläggningar utan avser att fullfölja moderniseringen och utbyggnaden enligt upprättad generalplan.

Vad beträffar Skansens ekonomi anser *statskontoret* att staten bör svara för det kulturhistoriska området och den zoologiska verksamhet som gäller utrotningshotade djur, medan kommunen ansvarar för den övriga zoologiska verksamheten och underhållning, försäljning m. m. Statskontoret biträder förslaget om överläggningar mellan staten och kommunen rörande Skansens framtida ställning.

Nordiska museet betonar vikten av att de inarbetade medlen i större utsträckning får användas som rörelsemedel. *Stockholms kommun* vänder sig mot tanken att minska eller slopa inträdesavgifterna. Enligt kommunen bör det faktum att de aktiviteter som nu bedrivs på Skansen är efterfrågade av en stor publik vara motiv nog för att verksamheten även i fortsättningen bör bedrivas i nuvarande form. Liknande synpunkter förs fram av *Stiftelsen Skansen* som anser den nuvarande finansieringsformen ändamålsenlig.

Armémuseet tillstyrker att de militärhistoriska museerna bibehålls under försvarsdepartementet. *Nordiska museet* anser också att utredningens förslag att låta armémuseet ligga kvar under försvarsdepartementet i princip är riktigt, men framhåller att principen borde lett till att alla krigshistoriska samlingar där så är organisatoriskt möjligt sammanförs till ett block. Utredningens förslag om en utvidgning av armémuseets uppgifter till sociala förhållanden m. m. inom armén finner Nordiska museet riktigt.

De föreslagna resursförstärkningarna till armémuseet tillstyrks av *armémuseet*.

Förutom *Sveriges arkitekturmuseum* och *Svenska slöjdföreningen* är det endast *humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund* och *historisk-filosofiska sektionen vid universitetet i Uppsala* som ställer sig positiva till utredningens förslag rörande Sveriges arkitekturmuseum, medan övriga instanser som yttrat sig ställer sig tveksamma eller uttalat negativa.

Sveriges arkitekturmuseum konstaterar med tillfredsställelse att MUS 65 accepterat det av museet och Svenska slöjdföreningen utarbetade förslaget till nytt centralmuseum och att utredningen förcslår resurser för att utöka museets verksamhet och dessutom vidga dess verksamhetsområde till att omfatta även närmiljöfrågor.

Svenska slöjdföreningen ser med tillfredsställelse att arkitekturmuseet får ökade resurser för att genomföra det program som museet i samarbete med Slöjdföreningen skisserat. Föreningen anser att man åtminstone inledningsvis bör undersöka möjligheterna att knyta museet till annan institution. Föreningen anser inte att ett utbyggt arkitekturmuseum kommer att inkräkta på föreningens nuvarande verksamhet utan ser i stället museet som en intressant samarbetspartner.

Historisk-filosofiska sektionen vid universitetet i Uppsala anser att kompetensgränserna mellan Nordiska musect och arkitekturmuseet närmare bör utredas.

Viss tveksamhet beträffande den föreslagna verksamheten för det utvidgade museet redovisas av *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum,* som hävdar att det föreslagna samlings- och utställningsprogrammet skulle gripa långt in i redan etablerade centralmuseers områden. *Nordiska museet* betonar att utvidgningen av arkitekturmuseets uppgifter berör långt fler museer än utredningen nämnt. Museet avstyrker, liksom också *Svenska museiföreningen,* utredningens förslag. Nordiska museet anser att arkitekturmuseet bör inordnas i något av de centrala konst- eller kulturhistoriska museerna, eventuellt Nordiska museet.

Att utredningens förslag innebär en dubblering av andra museers verksamhet framhålls också av bl. a. *Tekniska museet, Föreningen Heimbygda, Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *arkitektursektionen vid Chalmers tekniska högskola. Tekniska museet* anser att arkitekturmuseet bör förbli ett specialmuseum och inom denna ram få nödvändiga medel, medan *Föreningen Heimbygda* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* anser att museet bör införlivas som en avdelning inom Nordiska museet.

SACO förordar en organisatorisk samordning mellan arkitekturmuseet och Nordiska museet och/eller nationalmuseet.

12.5.4 Vissa specialmuseer

Beträffande förslagen till ökningar av specialmuseernas driftkostnader under perioden 1974/75—1978/79 anför *kulturrådet* att dessa förefaller knappt tillmätta. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* menar att samtliga anslagsbehov tycks vara ytligt bedömda och mindre väl ägnade att ligga till grund för statsmakternas politik.

Samtliga instanser som uppehåller sig vid frågan om en sammanslagning av Dansmuseet, Drottningholms teatermuseum och Musikhistoriska musect är ense med de sakkunniga om att någon fusion dem emellan f. n. inte bör komma till stånd.

Helt avvisande inför tanken på en framtida fusion mellan de tre museerna är *Dansmuseifonden,* som menar att en närmare granskning av museernas verksamheter inte alls leder till att man kan konstatera någon nära samhörighet dem emellan. Inte heller *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, teater- och musikrådet, Nordiska museet* och *Drottningholms teatermuseum* kan instämma i utredningens synpunkter på en eventuell framtida fusion mellan de tre museerna.

Musikhistoriska museet ser däremot gärna att ett samarbete utvecklas mellan berörda muscer.

Mot förslaget att öka anslaget till Drottningholms teatermuseum för personalförstärkningar och en intensifierad utställningsverksamhet har *Drottningholms teatermuseum* inte något att erinra. *Riksmarskalksämbetet* instämmer i teatermuscets yttrande. Också *teater- och musikrådet* finner det angeläget att Drottningholmsmuseet får ökade resurser för att motsvara växande anspråk på information m. m., men anser att de sakkunnigas analyser av museets uppgifter och de därmed förenade anslagsbehoven varit alltför ytliga. En liknande uppfattning redovisar *Dansmuseifonden.*

Dansmuseifonden beklagar att de sakkunniga inte föreslår en ökad medelstilldelning för Dansmusect. Enligt fonden är det ett dåligt utnyttjande av resurser att inte med relativt blygsamma tillskott av medel möjliggöra en verksamhet av större omfattning. *Teater- och musikrådet* konstaterar endast att utredningen förefaller ha gjort en något ytlig analys av Dansmuscets behov av anslag.

Utredningens förslag beträffande Musikhistoriska musect kommenteras av några instanser. *Musikhistoriska museet* anser det väsentligt att museet tilldelas sådana resurser att det på ett tillfredsställande sätt kan uppfylla sitt ansvar och de riksomfattande funktionerna. Vikten av att Musikhistoriska musect tillförs förstärkta resurser för bl. a. vandringsutställningar och decentraliserad undervisningsverksamhet betonas också av *museichefskollegiet i Stockholm, Nordiska muscet* och *Musikaliska akademien. Teater- och musikrådet* och *Musikhistoriska museet* delar uppfattningen att museet bör få en förstärkt personalorganisation.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, teater- och musikrådet och *kulturrådet* tillstyrker förslaget om förhandlingar med Musikaliska akademien om ett förstatligande.

Musikaliska akademien kan inte finna att övertygande skäl anförts för en ändring av den nuvarande styrelseformen och museets anknytning

till akademin. Akademin är dock beredd att ta upp förhandlingar om museets framtida organisation.

Musikhistoriska museet anser stiftelseformen vara en lämplig organisationsform. Museet har inget att invända mot att statliga representanter utses i stiftelsens styrelse.

I en särskild skrivelse föreslår *personalen vid Musikhistoriska museet* mot bakgrund av museets kraftiga expansion och utvecklingen av framför allt den utåtriktade verksamheten att Musikhistoriska muscet frigörs från akademins huvudmannaskap och förstatligas.

Ett fåtal remissinstanser uppehåller sig vid synpunkter på Millesgårdens, Thielska galleriets, Waldemarsuddes och Zornmuseets nuvarande och framtida verksamheter.

Endast *Nordiska museet* invänder mot att de sakkunniga avvisar tanken på en samordning med ett större statligt museum. Muscet anser att ett konstmusealt block kring nationalmuseet ter sig rationellt.

Zornsamlingarna framhåller att Zornmuseet har ett omedelbart behov av stöd för att bättre kunna tjäna publiken.

Beträffande Waldemarsudde framhåller *Stockholms kommun* att det bör övervägas om inte staten — eventuellt i samverkan med landstinget — bör ta över finansieringsansvaret.

Statens sjöhistoriska museum instämmer i att marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona och Blekinge museum tills vidare med bibehållen organisatorisk ställning bör inleda ett samarbete beträffande gemensamt utnyttjande av t. ex. information och fotoservice. *Nordiska museet* menar att de sakkunnigas motivering mot en sammanslagning av marinmuseet och Blekinge museum är svag. Utredningens tanke på en samverkan mellan nämnda museer inom ramen för en gemensam stiftelse med representation för olika intressen finner Nordiska muscet väl underbyggd. Tanken på en eventuell sammanslagning av marinmuseet och Blekinge museum avvisas däremot av *armémuseet, marinmuseet* och *länsstyrelsen i Blekinge län. Armémuseet* tillbakavisar också tanken på att upprätta ett partiellt samarbete mellan berörda museer i avvaktan på en eventuell framtida sammanslagning. Också *marinmuseet* avstyrker att ett partiellt samgående sker för gemensamt utnyttjande av tekniska och andra resurser.

Vikten av att *marinmuseet* snarast får personella och därmed sammanhängande ekonomiska förstärkningar betonas av *armémuseet* och *marinmuseet.*

I fråga om järnvägsmuseet understryker *statens järnvägar* att museiverksamhet inte bör bekostas med trafikmedel och betonar att de sakkunnigas förslag till anslag bör korrigeras så att det innefattar hela drift- och kapitalkostnaden. Statens järnvägar kan inte dela uppfattningen att järnvägsmuseet även i fortsättningen skall tillhöra SJ:s organisation. Statens järnvägar menar att järnvägsmuseet bör inordnas i det allmänna museiväsendet.

Nordiska museet menar att det är motiverat att järnvägsmuseet är knutet till SJ och att anslagen till museet belastar sjätte huvudtiteln. Också *Statstjänstemännens riksförbund* delar de sakkunnigas uppfattning att museets nuvarande organisatoriska ställning är lämplig. Förbundet anser dock att det föreslagna anslaget bör ökas.

Beträffande den flyghistoriska museiverksamheten tillstyrker *chefen för flygvapnet* de sakkunnigas förslag. Han anser det mest lämpligt att ha ett museum för den civila luftfarten och ett för flygförsvaret, även om han inte är någon principiell motståndare till ett gemensamt museum. Flygvapenchefen ansluter sig också helt till att ett militärt flygmuseum lokaliseras till Linköping.

Luftfartsverket understryker att Tekniska museet även framgent kommer att sakna resurser för en mer fullständig dokumentation av den flygtekniska utvecklingen, varför verket förordar en i förhållande till Tekniska museet fristående verksamhet som belyser flygtekniken och dess utveckling. Verket ansluter sig likaså till tankegångarna på en funktionsuppdelning av museiverksamheten mellan civil luftfart och flygförsvar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ävensom *Östergötlands och Linköpings stads museum* stöder de sakkunnigas uppfattning att ett flyghistoriskt museum bör förläggas till Linköping.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län finner det adekvat att förlägga ett flyghistoriskt museum till Skaraborgs län.

12.5.5 Universitetsmuseer

Allmänna synpunkter på de sakkunnigas förslag rörande universitetsmuseerna lämnas av några remissinstanser. *Statskontoret* tillstyrker förslagen utan närmare kommentarer. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* anser att utredningen i positiv anda observerat de behov av utökade resurser som finns vid de till vissa universitetsinstitutioner knutna museerna. Ämbetet betonar betydelsen av att ett samspel kan växa fram mellan universitet och centrala och regionala museer såväl beträffande insamlingsarbete som forskning och utåtriktad verksamhet.

UKÄ understryker att universitetsmuseerna har en betydelsefull funktion att fylla som hjälpmedel i strävandena att öka mångsidigheten i universitetens utbildningsutbud och vidga deras öppenhet gentemot samhället, inte minst i syfte att göra forskningsresultat tillgängliga också för andra än dem som är verksamma eller studerar inom universiteten. Prövningen av universitetsmuseernas behov av resurser bör enligt UKÄ därför bl.a. grundas på den förutsättningen att de i ännu högre grad än f. n. skall kunna vara allmänt tillgängliga och verkligen utnyttjas som en aktiv resurs för utbildning och forskning.

Vetenskapsakademien anser det ofrånkomligt att såväl universitetens som akademins egna lärdomshistoriska samlingar görs tillgängliga för forskning, utställningar och undervisning.

Beträffande de naturhistoriska universitetsmuseernas samlingar instämmer *naturhistoriska riksmuseet* i att det i princip måste anses ändamålsenligt att sådant material som insamlats vid fältarbeten inom den vid universiteten bedrivna forskningen inte bör stanna vid institutionerna sedan de utnyttjats för sitt primära forskningsändamål utan i stället bör tillföras naturhistoriska riksmuseet. I likhet härmed anser *statens naturvetenskapliga forskningsråd* det i och för sig lämpligt att riksmuseet blir central för långsiktig dokumentation av naturutvecklingen och därmed sammanhängande undersökningar.

Naturhistoriska riksmuseet anser att frågan om de naturhistoriska samlingarna i Uppsala grundligt bör utredas. En negativ hållning gentemot tanken på en överföring av de botaniska och zoologiska samlingarna i Uppsala till riksmuseet intas av *UKÄ* under hänvisning till universitetens remissyttranden.

UKÄ anser att en fortsatt och vidgad samordning mellan de naturhistoriska museerna — eventuellt i form av ett samarbetsorgan i enlighet med de sakkunnigas förslag — är välmotiverad med hänsyn till riksmuseets nyckelroll på det naturhistoriska området. Att den föreslagna samarbetsnämnden tillskapas tillstyrker också de *biologisk-geografiska sektionerna i Uppsala, Lund* och *Göteborg,* varvid Göteborgssektionen dock förutsätter att nämnden endast får karaktär av rådgivnings- och samarbetsorgan utan beslutsfunktioner. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* anser att det föreslagna samarbetsorganet mellan naturhistoriska riksmuseet, universitetsmuseerna och Göteborgs naturhistoriska museum kan bli ett lämpligt forum för att standardisera metodik, fördela material och stimulera till bearbetning av samlingarna förutom att tjänstgöra som utredningsorgan. *Naturhistoriska riksmuseet* anser att särskilda resurser bör ställas till samarbetsnämndens förfogande för en intensiv verksamhet. Vikten av att samarbetsorganet får tillräckliga resurser betonas särskilt av *statens naturvetenskapliga forskningsråd* och *humanistiska fakulteten vid universitetet i Göteborg.*

Beträffande de kulturhistoriska universitetsmuseerna uppehåller sig flera instanser vid de särskilda förslagen rörande Lunds universitets historiska museum och museet för nordiska fornsaker vid universitetet i Uppsala. Remissopinionen är splittrad.

Förslaget att Kulturhistoriska museet i Lund och Lunds universitets historiska museum bör bilda en gemensam organisatorisk enhet biträds av bl.a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* samt *Landskrona* och *Eksjö kommuner. UKÄ* avvisar tanken på en organisatorisk samordning av de båda kulturhistoriska museerna i Lund och

uttrycker främst farhågor för att utbildningen och forskningen negativt kan drabbas av en sådan samordning. *Skånes hembygdsförbund* hälsar med tillfredsställelse att en separat utredning om de skånska museerna skall komma till stånd.

Förslaget att man bör överföra Uppsala universitets nordiska fornsakssamlingar till Upplandsmuseet så snart de lokalmässiga förutsättningarna härför föreligger avstyrks av *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* som anser den föreslagna kopplingen olämplig och hämmande för de båda institutionerna. Också *UKÄ jämte underremissinstanser* avvisar förslaget.

Stiftelsen Upplandsmuseet delar de sakkunnigas uppfattning att Upplandsmuseet i sin utåtriktade verksamhet också bör visa upp förhistoriskt material. Museet avvisar dock bestämt tanken på att föra över hela fornsakssamlingen till Upplandsmuseet, eftersom det i museet inte finns någon möjlighet att exponera ett förhistoriskt material från hela landet.

12.5.6 Region- och lokalmuseer

En enig remissopinion delar utredningens uppfattning att det är de regionala och lokala museerna som i första hand måste svara för att tillgodose allmänhetens behov av museiservice, såsom utställningar och museiundervisning m.m. För detta krävs en grundlig upprustning av museerna. MUS 65:s förslag till medelsförstärkningar för region- och lokalmuseerna betraktas dock som helt otillräckliga.

Kulturrådet vill se länsmuseerna som samma slags självständiga kulturinstitutioner som teatrar och orkestrar. *Nordiska museet* ser starka länsmuseer med bred kompetens som en förutsättning för bl.a. en decentralisering av de statliga central- och specialmuseernas verksamhet.

Samhället måste enligt *Svenska kommunförbundet* ta ett större ansvar än nu för lokala museer, såväl kommunala som enskilda. Detta gäller både när länsmuseum saknas i länet och verksamheten måste bygga på lokala museer, och när det vid sidan av länsmuseet finns ett eller flera lokala museer som kompletterar länsmuseets regionala verksamhet.

Utredningens konstaterande att det primära ansvaret i frågor rörande verksamhetsinriktning och ambitionsnivå för lokal och regional museiverksamhet måste åvila kommun och landsting samt att det statliga ansvaret måste gälla olika former av stöd biträds uttryckligen av bl.a. *RRV, länsstyrelsen i Hallands län, Jönköpings läns landsting, sammanläggningsdelegerade i Alingsås kommunblock* och *Varbergs museum.*

Bl.a. *RRV* delar också utredningens uppfattning att det inte är

möjligt att ange någon för hela landet giltig norm för museiverksamhetens omfattning.

Utredningens uppfattning om angelägenheten av en förnyelse och förstärkning av de lokala och regionala museernas utställnings- och undervisningsverksamhet delas av så gott som samtliga av det femtontal instanser som uttalat sig i frågan, däribland *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, länsstyrelsen i Värmlands län, Västernorrlands läns landsting, sammanläggningsdelegerade i Alingsås kommunblock, Älvsborgs läns museiförening* och *Föreningen Norrbottens museum.*

Kulturrådet delar de sakkunnigas syn på de regionala museernas strategiska betydelse för att nå en bättre spridning i landet av utställningsverksamheten. Vid sin behandling av teater- och musiksektorerna fann kulturrådet att den mest effektiva metoden att genomföra en verklig decentralisering i fråga om kulturinstitutionerna bör vara att förstärka det statliga stödet till befintliga institutioner.

Naturhistoriska riksmuseet finner det synnerligen angeläget att länsmuseernas utåtriktade verksamhet även kommer att omfatta de naturhistoriska aspekterna. En förstärkning av länsmuseerna med naturvetenskapligt utbildad personal hälsas också med tillfredsställelse av *statens naturvetenskapliga forskningsråd, landstingen i Jönköpings* och *Örebro län, Jönköpings* och *Göteborgs kommuner, sammanläggningsdelegerade i Nyköpings kommunblock* och *Föreningen Norrbottens museum.*

Föreningen Norrbottens museum understryker behovet av kvalificerad konserveringsverksamhet, både för vård av museernas egna samlingar och för konservering av inredningar och inventarier i kyrklig, kommunal och enskild ägo. Kravet på en konservator med biträde vid varje länsmuseum är enligt föreningen väl underbyggt. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* finner det vara väsentligt att ställa frågan om hur konserveringsresurserna skall förstärkas. Det vore enligt riksantikvarieämbetet rimligt att staten, som endast i obetydlig utsträckning medverkat vid insamlandet av länsmuseernas omistliga tillgångar, ikläder sig ett ansvar för deras bevarande. *Älvsborgs läns museiförening* och *Föreningen Norrbottens museum* noterar också att utredningen inte redovisat något förslag till finansiering av konserveringsverksamheten. *Stiftelsen Västerbottens museum* framhåller att vård- och konserveringsfrågorna är de mest bekymmersamma för museerna och att befintliga anläggningar är helt underdimensionerade.

Ett femtiotal remissinstanser har uppehållit sig vid utredningens förslag till organisationsmodell för länsmuseerna, enligt vilken dessa skulle bestå av en undervisningsenhet och en allmän enhet. På flera håll understryker man dock samtidigt att den föreslagna modellen bör kunna modifieras utifrån lokala förutsättningar i varje

enskilt fall. Några instanser är allmänt tveksamma till möjligheterna att använda sig av den föreslagna organisationsmodellen med hänsyn till de regionala museernas skiftande karaktär.

I runt tal hundra remissinstanser berör i sina yttranden frågan om huvudmannaskapet för länsmuseerna. Utredningens uppfattning att det är ändamålsenligt att ombilda de regionalt verksamma museerna till stiftelser vinner flertalets bifall. Några instanser framhåller att stiftelseformen inte alltid är lämplig med hänsyn till de lokala förhållandena. Några få tar direkt avstånd från stiftelsekonstruktionen.

Beträffande frågan om stiftelsestyrelsens sammansättning är flertalet instanser positivt inställda till att framför allt de som bär huvudansvaret för verksamhetens finansiering blir väl företrädda i styrelsen. Ett tjugofemtal instanser instämmer i det alternativ som innebär att man dessutom låter de kulturhistoriska föreningar, som nu är huvudmän för de regionalt verksamma museerna, ingå i styrelsen. Flera instanser tar i sammanhanget också upp frågan om personalens inflytande och om en eventuell statlig representation i stiftelsestyrelsen. Några instanser ställer sig helt negativa till att styrelsen skall ha annan förankring än en parlamentarisk sådan.

Vid utredningens förslag om statsbidrag till region- och lokalmuseer uppehåller sig mer än hundra remissinstanser. Flertalet av dem anser förslaget otillfredsställande. Ett genomgående drag är att man finner de föreslagna bidragen alltför lågt tilltagna. Flera av remissinstanserna finner att medlen inte kommer att räcka till för den önskade vidgningen av länsmuseernas verksamhet. Att en inte oväsentlig del av anslagen kommer att användas för viss service åt staten uppmärksammas av flera instanser. Konsekvenserna av att landsantikvarierna inordnas i länsstyrelseorganisationen tar åtskilliga instanser också med i beräkningen.

Kritik riktas emellertid inte enbart mot bidragsbeloppens storlek utan även mot bidragens utformning. Bl.a. förordas i många fall indexreglering i stället för fasta bidrag eller också ställer man krav på att bidraget skall utgöra en viss andel av museets personalkostnader. En förebild i detta sammanhang är kulturrådets förslag om statsbidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.

Utredningens förslag till bidragskonstruktion, innebärande ett årligt bidrag till varje län för dels kulturhistorisk dokumentation, dels regional utåtriktad museiverksamhet, tillstyrks eller får ett i stort sett positivt bemötande av *länsstyrelserna i Kalmar* och *Skaraborgs län, ett antal kommuner* samt *Skaraborgs läns landsting.*

Ett väsentligt inslag i utformningen av den statliga bidragsgivningen bedömer åtskilliga instanser vara att bidragen görs värdebeständiga. Denna uppfattning förs fram inte enbart av instanser som intar en

negativ hållning till utredningens förslag. Bland dem som i stort godtar utredningsförslaget, men ändå påtalar behovet av någon form av indexreglering, är *länsstyrelserna i Blekinge, Örebro, Västmanlands* och *Kopparbergs län, några kommuner* och *Hallands läns landsting.*

Bland dem som finner utredningsförslaget otillfredsställande finns ett betydande antal instanser som förordar någon form av indexreglering. Dit räknas inte bara de som direkt förordar en sådan utan också de instanser som föreslår att bidragsgivningen utformas på det sätt kulturrådet föreslagit beträffande regionala teater- och musikinstitutioner. Till dem som förordar en indexreglering utan att för den skull knyta an till kulturrådets förslag hör *länsstyrelserna i Hallands* och *Västernorrlands län, landstingen i Kalmar, Hallands, Älvsborgs* och *Västernorrlands län* samt *ett tiotal kommuner.*

Till kulturrådets förslag om statsbidrag till regionala teater- och musikinstitutioner anknyter omkring tjugo remissinstanser, däribland *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* och *teater- och musikrådet,* när de framför sin kritik mot de sakkunnigas förslag om statsbidrag till länsmuseerna.

Kulturrådet understryker att staten har en viktig uppgift i fråga om länsmuseerna liksom i fråga om regionala teatrar och orkestrar, nämligen att genom statsbidrag efter samma generella principer kraftfullt understödja deras verksamhet. Kulturrådet kan inte ansluta sig till MUS 65:s förslag, som inte skulle ge de möjligheter till förbättring av museernas ekonomi som kulturrådet finner önskvärt. Det är angeläget att överförandet av vissa arbetsuppgifter till länsstyrelsen inte får medföra en försvagning av museernas ekonomi. Den väsentliga förbättringen jämfört med nuläget blir att hela personalen och inte endast två befattningar vid varje museum blir berättigade till statsbidrag.

Att bidragsnivån för länsmuseerna är väsentligt lägre än den som föreslås för stadsteatrar och yrkesorkestrar understryks också av *Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet* och *Göteborgs kommun. Svenska kommunförbundet* finner dock att MUS 65:s förslag innebär att museerna i allmänhet kompenseras för bortfallet av lönebidraget till landsantikvarien och hans närmaste man. Förbundet framhåller angelägenheten av att statsbidragen indexregleras.

Den väsentligaste frågan för genomförandet av den naturhistoriska verksamheten vid länsmuseerna är enligt *naturhistoriska riksmuseet* de ekonomiska konsekvenserna. Med det av utredningen föreslagna statsbidraget kommer det att helt ankomma på det lokala initiativet om några resurser avsätts till uppbyggande av en naturhistorisk verksamhet.

Ett annat motiv för att anse förslaget om statsbidrag otillfredsställande är att landstingen och primärkommunerna enligt flera instanser inte kan tänkas orka med att bära en ökande andel av kostnaderna, i varje fall inte i den utsträckning utredningen förutsätter. Exempel på

instanser som har denna uppfattning är *länsstyrelserna i Jämtlands* och *Västerbottens län* samt *Kalmar läns landsting*. *SACO* och *Sveriges museimannaförbund* finner att någon snabb ökning av kommunala och landstingskommunala anslag enligt alla tillgängliga uppgifter i nuvarande ekonomiska läge inte är att förvänta.

Andra instanser som anser det föreslagna bidragsbeloppet otillräckligt är *museichefskollegiet i Stockholm, länsstyrelserna i Kalmar* och *Gävleborgs län* och *ett tjugotal kommuner*. Till denna grupp hör också över *15 huvudmannaorganisationer* för länsmuseer eller andra regionala museer.

En annan sida av utredningens förslag som föranleder kritiska kommentarer är principen om lika stora bidrag till varje län och möjligheten till uppdelning av bidraget inom ett län. Betydelsen av att även annat museum än länsmuseum skall kunna erhålla driftbidrag av staten understryker *TCO*. *Svenska kommunförbundet* uttalar att bidrag bör kunna utgå till flera museer i ett län i förhållande till de insatser som dessa museer gör utan att begränsas till det belopp som avses för normallänet. Denna uppfattning delas av *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund*.

En annan uppfattning har *Föreningen Sveriges landsantikvarier*, som anser det vara väsentligt att statsbidragen knyts till länsmuseerna och inte splittras på flera olika museer i varje län. En splittring på flera skulle göra det omöjligt för länsmuseet att hävda den övergripande ställning som krävs för samarbetet med andra länsinstitutioner och resursmässigt skulle inget museum kunna växa sig tillräckligt stort för effektiva insatser utanför den egna kommunen.

Enligt *kulturrådet* bör stödet i första hand avse länsmuseer. Där sådana saknas bör det enligt kulturrådet vara möjligt att ge bidrag också till vissa lokala museer enligt samma statsbidragsprinciper som till de regionala.

Stiftelsen Västerbottens museum och *Nordiska museet* förutsätter att statsmedel skall kunna utgå för sådan insamlingsverksamhet vid regionmuseer, vilken sträcker sig utanför länets gränser.

Svenska kommunförbundet finner det önskvärt att hela frågan om bidragens utformning, storlek och fördelning när det gäller länskulturinstitutionerna behandlas som ett paket vid de överläggningar mellan staten och kommunförbunden som förutsatts äga rum i anslutning till beredningen av utredningsförslaget. Också *Landstingsförbundet* anser att frågan om museisektorns finansiering måste övervägas på samma sätt som finansieringen av övrig kulturverksamhet och bli föremål för överläggningar mellan staten och företrädare för landsting och primärkommuner.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig över förslaget om statsbidrag till lokalt och regionalt verksamma museer för genom-

förande av projekt är positiva till att en sådan bidragsform kommer till. Förslaget stöds helt av bl.a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Nordiska museet* och *kulturrådet.*

Teater- och musikrådet tror att projektbidragen för lokal och regional utställningsverksamhet kan bli mycket värdefulla. Rådet anser det väsentligt att när det gäller dessa bidrag skapa så stor parallellitet som möjligt mellan olika kulturområden, varigenom möjligheterna ökar att göra samlade prioriteringar, åstadkomma projekt över områdesgränserna etc.

Kulturrådet bedömer att projektbidragen utgör ett dynamiskt inslag som rådet i och för sig är positivt inställt till. Enligt rådet kan sådana bidrag dock aldrig bli tillräckliga för att åstadkomma en förstärkning av länsmuseernas ekonomi. För att uppnå en sådan är det enligt rådet nödvändigt att huvudmännen kan räkna med att staten satsar en viss del av kostnaderna för en planerad utbyggnad.

Endast ett mindre antal remissinstanser uppehåller sig vid de sakkunnigas förslag rörande Varbergs museum. *Hallands läns landsting* finner det angeläget att man skapar en gemensam styrelse för länets båda museer, Hallands museum och Varbergs museum. Med en stiftelse som gemensam huvudman för de två museerna i Halland skulle man enligt *länsstyrelsen i Hallands län* underlätta en önskvärd samordning av museernas verksamhet.

Varbergs museum anser att museets ställning som självständigt organ med egen styrelse och egen chef ovillkorligen måste bibehållas. Museet intar i likhet med några andra remissinstanser en negativ hållning till förslaget att samordna statsbidragsgivningen till Hallands och Varbergs museer.

Utredningsförslaget angående Göteborgs museer kommenteras av ett tiotal instanser, däribland *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet* och *Lysekils kommun,* vilka samtliga instämmer i behovet av statliga stödåtgärder. Flera av instanserna anser att bidrag bör utgå med betydligt högre belopp än som föreslagits.

Göteborgs kommun anser att betänkandet i flera avseenden präglas av bristande förtrogenhet med de göteborgska museiförhållandena och bristande förståelse för den situation som museiverksamheten i Göteborg befinner sig i. Bl.a. får de problem som den starkt expanderande universitetsorganisationen aktualiserat i förhållande till de med kommunala medel helt finansierade museerna en styvmoderlig behandling. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* understryker, liksom *Göteborgs kommun,* att Göteborgs museer till stor del måste betraktas som en angelägenhet av rikskaraktär, särskilt i fråga om den på forskning och dokumentation inriktade verksamheten. Möjligheten att i fortsättningen upprätthålla och utveckla de delar av museernas verksamhet

som hänför sig till forskning, dokumentation och service till undervisningsområdet förutsätter enligt länsstyrelsen statligt stöd av betydligt större omfattning än vad som föreslagits. Länsstyrelsen förutsätter att förhandlingar mellan staten och Göteborgs kommun kommer till stånd.

Kulturrådet anser att det borde vara möjligt att för Göteborgs museer utnyttja samma statsbidragskonstruktion som för regionala och lokala museer i övrigt. Bidragsprocenten bör bedömas med hänsyn till museernas regionala insatser. Tidpunkten då statsstöd kan införas beror på vilken total medelsram som det kan bli fråga om för statens kulturinsatser de närmaste åren. Frågan om stödet till Göteborgsmuseerna bör i första hand tas upp vid de föreslagna överläggningarna mellan staten och kommunförbunden.

Föreningen Sveriges landsantikvarier stödjer tanken på att Göteborgs museer i fortsättningen erhåller statsbidrag. Föreningen kan dock inte acceptera utredningens motivering för stödet, att Göteborgs museer skall fungera som ett slags länsmuseum för Västsverige. I stället borde stödet motiveras med de vetenskapliga insatser som utförs.

Utredningens synpunkter och förslag angående skogsmuseet Silvanum kommenteras endast av *naturhistoriska riksmuseet, länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *Stiftelsen Silvanum*. Samtliga tillstyrker ett statligt stöd. *Stiftelsen Silvanum* kan inte instämma i att museet enbart är ett regionalt museum.

13 Kulturminnesvård

13.1 Nuläge

Riksantikvarieämbetet är central förvaltningsmyndighet för ärenden om forn- och byggnadsminnesvården i den mån ärendena inte ankommer på annan myndighet. Ämbetet är tillsynsmyndighet för landsantikvarieorganisationen och beslutande myndighet enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning.

Som centralmyndighet för kulturminnesvården utarbetar ämbetet normer och anvisningar och bedriver en upplysande och rådgivande verksamhet. Ämbetet utför också inventering och registrering av kulturminnen, bedriver undersöknings- och dokumentationsverksamhet samt utför vårdarbeten.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum utgör ett ämbetsverk knutet till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, vars förvaltningsutskott fungerar som styrelse för verket.

Ämbetet samarbetar med andra centralorgan, dels genom formella remisser, dels genom fortlöpande samråd och genom underhandskontakter. Särskilt bör uppmärksammas det fasta samarbete som etablerats med statens planverk och naturvårdsverket som en följd av att kulturminnesvården numera har viktiga uppgifter inom miljövården.

I landsantikvarieorganisationen ingår f. n. 24 landsantikvarier, en i varje län. Landsantikvariesysslan är i alla län utom tre förenad med chefskapet för museum. Amanuensbefattningar med statsbidrag finns i samtliga 24 landsantikvariedistrikt.

Landsantikvarieorganisationen har en i förhållande till centralmyndigheten fristående ställning genom att huvudmannaskapet utövas av enskilda organisationer med kulturminnesvårdande uppgifter. Trots detta föreligger en stark statlig bindning genom att de bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen som utgår enligt kungörelsen (1955: 317) angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen (ändrad senast 1965: 167) administreras av riksantikvarieämbetet. Bidraget uppgår till 90 % av de kontanta avlöningsförmåner som tillkommer statlig tjänsteman i löneklass 30, för amanuenserna löneklass 22. Lönen för landsantikvarierna och deras biträden ligger emellertid i dag väsentligt högre än statsbidragskungörelsen förutsätter och mellanskillnaden tillskjuts av huvudmannen.

De statliga bidragen är förenade med vissa villkor som anges i nyssnämnda kungörelse. Enligt denna är huvudmannaorganisationerna underkastade riksantikvarieämbetets inspektion. Ämbetet fastställer stadgar för huvudmannaorganisationerna.

Landsantikvarien skall enligt kungörelsen vara riksantikvaricämbetets företrädare inom sitt verksamhetsområde och inför ämbetet ansvara för kulturminnesvården inom länet. Han skall rätta sig efter de föreskrifter för verksamheten som riksantikvarieämbetet utfärdar och utföra de uppdrag som ämbetet ålägger honom. Landsantikvarien har inga beslutsfunktioner inom den statliga kulturminnesvården.

Landsantikvarien utövar inom sitt område ledningen av den kulturminnesvårdande verksamheten och tar initiativ till och sörjer för kulturminnenas skyddande och bevarande. Vidare bedriver han publikations- och föreläsningsverksamhet i kulturminnesvårdsfrågor och går kommuner och enskilda tillhanda med stöd och anvisningar.

Landsantikvarien är remissorgan för riksantikvarieämbetet, för vars räkning han också fullgör en rad olika uppdrag, bl.a. arkeologiska och byggnadshistoriska undersökningar.

Vid sidan av riksantikvarieämbetet är länsstyrelsen och kommunerna de viktigaste uppdragsgivarna, åt vilka landsantikvarien lämnar sakkunnigutlåtanden i frågor som berör kulturminnesvården. Som en av sina viktigare uppgifter har landsantikvarien att se till att kulturminnesvårdens intressen tillgodoses vid upprättande och fastställelse av planer.

Landsting och primärkommuner bidrar till kulturminnesvårdande verksamhet genom anslag till länsmuseerna. Landstingens insatser därutöver inskränker sig till att i särskilda fall lämna bidrag till vård och underhåll av kulturminnesmärken.

De enskilda kommunerna har stora möjligheter att spela en mycket viktig roll inom kulturminnesvården eftersom den fysiska planeringen primärt är en kommunal angelägenhet. En rad kommuner har sålunda låtit genomföra inventeringar och klassificeringar av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer. I en del fall har bevarandeplaner upprättats att läggas till grund för planarbetet.

Primärkommunernas insatser på kulturminnesvårdsområdet sker i vissa fall via deras kulturnämnder. Nämnderna förutsätts enligt Svenska kommunförbundets normalinstruktion för kulturnämnd ha ansvar också för den kulturminnesvårdande verksamheten.

Insatser på kulturminnesvårdens område görs även av olika kommunala museer, som i större eller mindre omfattning utför arbetsuppgifter för riksantikvarieämbetets räkning. Stockholms stadsmuseum, Göteborgs arkeologiska och historiska museer och Malmö museum är exempel på museer som påtagit sig uppgifter inom kulturminnesvården.

På lokal nivå företräds kulturminnesvården av en ombudsorganisation. Riksantikvarieämbetet engagerar i samråd med landsantikvarierna olika kommunala förtroendemän som ombud i syfte att nå kontakt med de krafter som på lokalplanet har intresse för kulturminnesvården.

13.2 MUS 65

Den kulturminnesvårdande verksamheten var tidigare främst inriktad på skyddandet och bevarandet av vissa utvalda objekt som uppfyllde bestämda kriterier på ålder, kulturhistoriskt/antikvariskt värde eller konstnärlig betydelse. Alltmer har emellertid uppmärksamheten kommit att inriktas på hela miljön. Många tillmäter bevarandet av den historiska kontinuitet som stadsplaner och bebyggelse representerar grundläggande betydelse för den enskildes känsla av trygghet och förankring i tillvaron. Utvecklingen har lett fram till ett synsätt beträffande den fysiska kulturmiljön, som förutsätter att behandlingen av den befintliga miljön som ansvarsområde likställs med utformningen av ny miljö.

Att kulturminnesvården på så vis kommit att inriktas på sammanhängande bebyggelsemiljöer och på kulturlandskapet ställer ökade krav på de kulturminnesvårdande organen. Dessa måste upprustas och förses med effektiva medel för tillvaratagande av kulturminnesvårdens intressen. I likhet med vad som befunnits nödvändigt inom naturvårdsområdet måste även kulturminnesvården få en sådan organisatorisk uppbyggnad och sådana medel till sitt förfogande att den med framgång kan hävda sig mot andra, motstridiga intressen. Härvid bör de krav på medborgarinflytande och lokal självbestämmanderätt som aktualiserats i skilda sammanhang tillgodoses i så stor utsträckning som möjligt.

Den nuvarande lagstiftningen på kulturminnesvårdens område ger endast begränsade möjligheter till en kulturminnesvård inriktad på bevarandet av samlade miljöer. Denna måste därför i betydande omfattning tillgodoses inom ramen för den fysiska planeringen. Det allmännas ansvar för den fysiska planeringen är liksom inom övrig samhällsplanering delat mellan stat och kommun. Statens uppgifter hänför sig till de översiktliga och samlade avvägningarna mellan kommuner eller större regioner, medan de kommunala myndigheterna har det huvudsakliga ansvaret för kommunernas översiktliga planering och för detaljplaneringen.

Flertalet verksamhetsområden inom den statliga förvaltningen företräds av förvaltningsorgan på central och regional nivå. Den statliga planeringsverksamheten har sin tyngdpunkt inom de olika verkens regionala organisationer. Kulturminnesvården har inte sådan statlig regional representation som står till förfogande för flertalet andra sektorer inom den statliga verksamheten. Kulturminnesvårdens centrala myndighet, riksantikvarieämbetet, företräds visserligen på regional nivå av landsantikvarien, men dennes anställningsförhållande hos enskild huvudman gör att han samtidigt har ansvar både mot huvudmannen och staten. Kulturminnesvården föreslås därför få en statlig regionalorganisation, vilket skulle skapa förutsättningar för en klarare ansvarsfördelning mellan stat och kommun.

En förutsättning för att kulturminnesvården i tillräcklig utsträckning skall beaktas i planarbetet är att dess representanter engageras direkt i

verksamheten och med fullt ansvar för sitt område. De avgörande besluten i viktiga kulturminnesvårdsärenden måste kunna fattas på det regionala planet. Av denna anledning föreslås att beslutanderätten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning förs ut på det regionala planet. En dylik decentralisering skulle också utgöra ett viktigt steg mot ökat medinflytande och bättre kontakt med de lokala intressena. Vidare skulle onödig fördröjning undvikas och riksantikvarieämbetet som nu handhar speciallagstiftningen skulle avlastas åtskilligt arbete till förmån för mera översiktlig och planerande verksamhet.

En total, länsbunden samordning av kulturminnesvård och museiverksamhet inom en enda länsinstitution är inte möjlig att genomföra i alla län. Länsmuseerna är alltför ojämnt utvecklade i de olika länen. Ofta besväras länsmuseerna och därmed den regionala kulturminnesvården av huvudbidragsgivarnas växlande hållning till verksamhetens finansiering. Länsmuseets starka kommunala bindningar skapar också en oklar ställning för landsantikvarien i den granskande verksamhet, som han utför på riksantikvarieämbetets uppdrag. Därför avvisas alternativet att bibehålla och förstärka den nuvarande organisationen.

Ett alternativ med avsevärda fördelar utgör en på länsblock uppbyggd regionalorganisation. Genom en uppdelning av landet på högst elva landsantikvariekontor skulle det vara möjligt att tillfredsställa högt ställda krav på differentierad sakkunskap. Med hänsyn till den år 1971 genomförda reformen av länsförvaltningen får länsblocksalternativet framstå som en framtidsmodell.

Med kulturminnesvårdens ökade betydelse för miljövården bör den få en regional organisation med starkast möjliga ställning inom den fysiska planeringen. Landsantikvarien bör ingå i länsstyrelsen vid sidan av länsarkitekten och representanterna för naturvården. Länsstyrelsen föreslås således bli regional myndighet för den statliga kulturminnesvården. En särskild kulturminnesenhet med landsantikvarien som chef föreslås inrättad vid länsstyrelsens planeringsavdelning. Härmed vidgas länsstyrelsens nuvarande ansvar för naturen till att omfatta även den fysiska kulturmiljön, vilket ger de nödvändiga förutsättningarna för en samlad planering över hela miljövårdsfältet. Samtidigt kan riksantikvarieämbetets nuvarande beslutsfunktioner föras ut till länsstyrelserna med deras närmare kontakter med kommuner, lokala intressegrupper och de enskilda medborgarna.

Bland kulturminnesenhetens arbetsuppgifter ingår främst att företräda kulturminnesvårdens intressen i den för hela huvudenheten gemensamma verksamheten med samhällsplanering och i dess befattning med den översiktliga fysiska planeringen. Tyngdpunkten i arbetet förläggs till förberedelser inför den sammanvägning av olika intressen som görs gemensamt i planeringsavdelningen. Målet för denna förberedande

verksamhet bör vara att, på grundval av en fullständig kartläggning av länets tillgångar på kulturhistoriska monument och miljöer, utarbeta bevaringsplaner och upprätta aktionsprogram som kan tjäna till ledning för arbetet i huvudenheten. Ett intimt samarbete med naturvårdsenheten, länsarkitekten och överlantmätaren förutsätts. I den fysiska detaljplaneringen bör kulturminnesenheten eftersträva kontakter med kommuner och planförfattare för att på ett förberedande stadium införa de kulturminnesvårdande aspekterna i planarbetet. Under planeringsarbetets gång skall enheten vara beredd att bistå med faktaunderlag och med rådgivning.

Kulturminnesenheten bör delta i de landsomfattande inventeringar som nu bedrivs eller kan komma att företas från riksantikvarieämbetets sida samt själv genomföra eller initiera specialinventeringar och bearbeta det insamlade materialet. Kulturminnesenheten bör bereda och framlägga förslag till de beslut enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning som skall fattas inom länsstyrelsen. Dessa ärenden rör bl. a. borttagande av fast fornlämning och gränslinjebestämningar, skydd och vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, restaurerings- och konserveringsarbeten på enstaka byggnader och handhavandet av fornfynd och kyrkliga inventarier. Kulturminnesenheten får vidare i uppgift att kontrollera att de vid länsstyrelsens tillståndsgivning föreskrivna åtgärderna avseende undersökningar och dokumentation genomförs på ett från vetenskaplig synpunkt tillfredsställande sätt. Vidare skall landsantikvarien tillse att vid restaurerings- och konserveringsföretag framlagda och av länsstyrelsen godkända förslag följs och att de antikvariska, arkitektoniska och kulturhistoriska kraven iakttas vid arbetenas genomförande. Den antikvarisk-tekniska granskningen av restaureringsförslag blir däremot en uppgift för den fastighetsbyrå som föreslås inrättad vid riksantikvarieämbetet.

Kulturminnesenhetens rådgivning till kommuner och enskilda kan förutses omfatta det kommunala planarbetet, kulturhistoriska inventeringar, det praktiska genomförandet av restaurerings- och konserveringsarbeten samt även förvaltningsproblem beträffande de kulturhistoriska monumentens utnyttjande. En närbesläktad uppgift gäller information till kommuner och allmänhet rörande den egna verksamheten, dess mål och medel samt uppnådda resultat.

Som länsstyrelsetjänsteman med uppgift att granska och delta i fastställelse av planer skall landsantikvarien däremot inte själv delta i det kommunala arbetet med att utforma sådana planer som skall fastställas av länsstyrelsen. Vid handläggningen i länsstyrelsen av dessa ärenden måste han vara obunden och ha full frihet för sina ställningstaganden.

Kulturminnesvården innefattar en rad konkreta arbetsuppgifter såsom inventeringar, forskningsprojekt, arkeologiska eller byggnadshistoriska undersökningar, förvaltningsuppgifter och vårdarbeten. Dessa uppgifter

kan endast till viss del genomföras av kulturminnesenhetens egen personal. Enheten måste därför tillförsäkras möjligheter att anlita arbetskraft utifrån. Härvid kan olika institutioner komma i fråga, såsom riksantikvarieämbetet, centralmuseerna och universiteten men framför allt länsmuseerna eller kommunala museer. För mer kontinuerliga insatser från kommunernas sida föreslås statsbidrag utgå. För uppdrag av engångskaraktär föreslås länsstyrelserna få särskilda uppdragsmedel till sitt förfogande.

I länsmuseerna och vid de från museiväsendet fristående landsantikvariekontoren finns bibliotek och arkiv som inrymmer ett för kulturminnesvården viktigt arbetsmaterial. Endast den del av ämbetsarkivet som landsantikvarien måste ha tillgång till i det dagliga arbetet bör kopieras för länsstyrelsens räkning. För den ordinarie verksamheten har landsantikvarien endast behov av ett begränsat handbibliotek. Beträffande huvuddelen av arkiv- och biblioteksmaterialet bör länsmuseerna kunna erbjuda service inom ramen för det statsanslag som föreslås utgå för kontinuerliga insatser på det kulturhistoriska området.

Vad beträffar personalbehovet vid kulturminnesenheterna behöver det i varje län finnas expertis på i första hand det byggnadshistoriska och det arkeologiska området. Detta ger en minimipersonal om två tjänstemän, vilket även torde vara tillräckligt med hänsyn till arbetsbelastningen i de små och medelstora länen med normal arbetsvolym. För aderton län föreslås därför två tjänster vardera. De övriga länen delas upp i tre kategorier med fem, fyra resp. tre tjänstemän per länsstyrelse. Härtill kommer biträdespersonal. Beträffande tjänstetillsättningarna föreslås att riksantikvarieämbetets yttrande skall inhämtas. För övergången till den nya organisationen föreslås särskilda undantagsregler.

Landsantikvariorganisationernas lönefonder bör bibehållas. Avkastningen bör avräknas mot de bidrag som föreslås för museernas medverkan i kulturminnesvården.

MUS 65 framlägger inga direkta förslag beträffande den kommunala och landstingskommunala kulturminnesvården. Den kommunala verksamheten berörs endast allmänt.

Kommunernas ansvarstagande beror i första hand på de krav som de själva ställer upp. Deras ambitioner har som regel hållits på en hög nivå. Ett realiserande av saneringsutredningens förslag om upprättande av bostadssaneringsprogram skulle dessutom ge kommunerna bättre medel för styrning av bebyggelsemiljöernas vård och utformning. En ytterligare vidgning av samhällets befogenheter och ansvar kan med återverkan inom den kommunala sektorn även komma att bli ett resultat av saneringsutredningens fortsatta arbete och arbetet inom bygglagutredningen.

Kommunerna har i kulturnämnderna skaffat sig egna organ vilka enligt en av kommunförbundet utarbetad normalinstruktion bör ha det

samlade ansvaret för hela kulturområdet. Kulturnämnderna kan genom sin parlamentariska förankring få en stark ställning och bli av mycket stor betydelse som remissorgan åt byggnads- och fastighetsnämnderna.

MUS 65 framhåller hembygdsrörelsens stora betydelse för kulturminnesvården. Hembygdsföreningarnas betydelse som forum för miljö- och kulturfrågor har ökat. Det nya miljövårdstänkandet har bl.a. inneburit en vitalisering för många hembygdsföreningar. Ett stort antal hembygdsföreningar har numera ett avsevärt kommunalt stöd.

Hembygdsrörelsen har en naturlig anknytning till provinsens museer men också till kommunernas kulturnämnder. MUS 65 förutsätter att länsmuseerna, även sedan landsantikvarieorganisationen förstatligats, kommer att intimt samarbeta med regionens hembygdsföreningar och att museets tjänstemän kommer att fungera som konsulter för hembygdsmuseerna. Även för länsstyrelsens kulturminnesenhet blir kontakten med hembygdsrörelsen av stor betydelse. De sakkunniga anser inte att man bör eftersträva en institutionalisering av hembygdsrörelsen. Den bör stå fri och obunden från myndigheter och institutioner.

Det samarbete som Samfundet för hembygdsvård inlett med riksantikvarieämbetet är av intresse. Samfundet torde få en viktig uppgift inom informationsverksamheten rörande kulturminnesvård och hembygdsarbete.

MUS 65 konstaterar att det för hembygdsrörelsen i Skåne gäller speciella förhållanden. De sakkunniga kommer att behandla Skånes hembygdsförbunds framtida organisation och finansiering i samband med sin fortsatta utredning beträffande Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige.

13.3 Remissyttranden

Ett stort antal remissinstanser ansluter sig till MUS 65:s synpunkter beträffande kulturminnesvårdens nya inriktning på sammanhängande miljöer liksom till dess uppfattning att kulturminnesvården bör inordnas i den allmänna miljövården. Bland dessa instanser återfinns *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, SÖ, UKÄ, statens naturvårdsverk, byggnadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, kulturrådet, ett femtontal länsstyrelser, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet* samt *ett antal landsting, kommuner* och *hembygdsförbund.*

MUS 65:s åsikt att man bör tillämpa ett synsätt på kulturminnesvården jämförbart med synen på naturvården vinner ett flertal remissinstansers gillande, däribland *statens planverk, Nordiska museet* och *Svenska kommunförbundet.*

Föreningen Sveriges landsantikvarier önskar mer än utredningen betona vikten av medborgarinflytande och hänsyn till lokala förhållanden. Den regionala kulturminnesvårdens nuvarande förankring i landsting,

kommuner och hembygdsrörelse framstår därför för föreningen som mycket värdefull. *Kulturrådet* stöder strävanden att bereda lokala opinioner större inflytande på kulturminnesvårdens utformning och anser att den främjas om verksamheten integreras i det kommunala planeringsarbetet.

Att kulturminnesvården måste få en sådan organisatorisk uppbyggnad och sådana medel till sitt förfogande att den med framgång kan hävda sig mot andra, motstridiga intressen, är en uppfattning som vinner stöd hos ett stort antal remissinstanser, däribland *statens planverk, länsstyrelserna i Östergötlands, Hallands, Värmlands, Västmanlands* och *Västernorrlands län, domkapitlet i Uppsala, TCO, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Svenska kommunförbundet* samt *ett antal landsting, kommuner* och *hembygdsförbund.*

Ett femtontal remissinstanser ställer sig skeptiska till MUS 65:s försök att klart dela upp ansvaret för kulturminnesvården på stat och kommun och framhåller i stället som viktigt att åstadkomma en smidig samverkan mellan de statliga och kommunala instanserna.

Jämtlands läns landsting, Östersunds kommun, Föreningen Heimbygda, Ångermanlands hembygdsförbund, Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* finner således utredningens ansvarsuppdelning vara en alltför teoretisk konstruktion. Speciallagstiftning kan visserligen betraktas som ett instrument för statens strävanden inom kulturminnesvården men möjligheten till praktiska åtgärder och initiativ har genom det kommunala planmonopolet nästan helt lagts i händerna på kommunerna. För att upprätta och genomföra bevaringsplaner är en intim samverkan nödvändig mellan kommuner och kulturminnesvårdens organ och detta beroende av kommunerna ökar genom att beslut i detaljärenden i ökad utsträckning delegeras från länsstyrelserna till kommunerna.

Upplands fornminnesförening och *Stiftelsen Västerbottens museum* instämmer i denna kritik. Museet anser att kulturminnesvården måste ha en närmare och smidigare anknytning till kommunerna än länsstyrelserna har. Länsmuseerna bör enligt museet få en organisatoriskt fast grund genom sammanskott av resurser från statligt, primär- och sekundärkommunalt håll.

Nordiska museet framhåller att den samverkan mellan stat, landsting och primärkommuner samt folkrörelser som den hittillsvarande landsantikvarieorganisationen inneburit, inte har uteslutit en klar ansvarsfördelning, men att verksamheten hämmats framför allt av att staten inte tagit de ekonomiska konsekvenserna av sitt ansvar.

Kulturrådet finner i likhet med bl.a. *Gotlands kommun* att utredningen vid behandlingen av ansvarsfördelningen alltför starkt poängterat statens roll. För huvuddelen av insatserna inom en utbyggd kulturminnesvård måste kommunerna själva få ansvar utifrån sina egna ambitio-

ner och resurser. Det faktum att en statlig utredning naturligen inriktas på de organisatoriska förändringar som kan behöva göras inom den statliga administrationen får inte skymma den grundläggande synen på ansvarsfördelningen.

Statskontoret anser att principen om medborgarinflytande och lokal självbestämmanderätt bör bli bestämmande för ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Statens ansvar bör främst gälla kulturhistoriskt särskilt värdefulla miljöer av nationellt intresse, där statens myndighetsutövande funktioner grundas på en klart utformad lagstiftning. Vidare har staten enligt statskontoret ansvar för vård och underhåll av sådan statlig egendom som uppfyller bestämda kriterier på kulturhistoriskt värde. I övrigt bör statens engagemang avgränsas till konsultationer, rådgivning och information till kommuner och enskilda.

Länsstyrelsen i Blekinge län ansluter sig i likhet med *Linköpings* och *Örebro kommuner* till utredningens uppfattning att inrättandet av en statlig regional organisation för kulturminnesvården skulle skapa förutsättningar för en klarare ansvarsfördelning mellan stat och kommun.

Flertalet remissinstanser har kommenterat utredningens förslag om en decentralisering av beslutanderätten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning. Av dessa tillstyrker ett åttiotal den föreslagna förändringen. Ett tiotal remissinstanser ställer sig helt negativa till utredningens förslag, medan en något större grupp anmäler tveksamhet eller förordar delegering av beslut från riksantikvarieämbetet som ett medel att nå utredningens syften.

Förslaget tillstyrks av bl.a. *bostadsstyrelsen, rikets allmänna kartverk, Akademien för de fria konsterna, kulturrådet, länsberedningen, samtliga länsstyrelser utom två, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, ett tiotal landsting, ett tjugotal kommuner, flertalet hembygdsförbund* samt *Svenska arkeologiska samfundet.*

Remissinstanserna anknyter i allmänhet till de av utredningen anförda skälen till en decentralisering. Således anförs att en decentralisering skulle utgöra ett viktigt steg mot ökat medinflytande för och bättre kontakt med de lokala intressena. Vidare anser man att onödig fördröjning och byråkrati i större utsträckning skulle kunna undvikas. Man utgår från att riksantikvarieämbetet skulle avlastas en del av sitt tidigare arbete till förmån för översiktliga bedömningar och planering av verksamheten i stort.

Svenska kommunförbundet påpekar att riksantikvarieämbetets beslutsfunktion ofta inskränkts till en ren formalitet som fördröjt ärendenas handläggning och framhåller att en breddning av kulturminnesvården förutsätter att man accepterar det mönster som i övrigt gäller för beslutsfattandet i samhället. Till denna uppfattning ansluter sig *länsstyrelserna i Kristianstads, Västmanlands* och *Örebro län* som anser att kulturminnesvårdens organisation bör ansluta till den ordning som i

princip gäller på andra områden för rollfördelningen mellan de centrala och regionala organen. Således bör frågor som rör övergripande inventeringar och planer, avvägningar mellan riksintressen och lokala intressen, bevakning av enhetlighet och kontinuitet i besluten lösas genom samspel mellan riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna på samma sätt som redan sker vad gäller plan- och naturvårdsfrågor mellan länsstyrelserna och plan- resp. naturvårdsverket.

Landstingsförbundet ger sitt stöd till förslaget och framhåller i likhet med *Värmlands läns landsting* att det står i god överensstämmelse med de grundläggande principerna i kulturrådets betänkande Ny kulturpolitik.

Kulturrådet ser utredningens förslag som ett steg mot ökat lokalt och regionalt inflytande över kulturminnesvården och framhåller att motivet för att decentralisera beslutsfattandet mindre är möjligheten att överföra ansvaret för beslut av det slag som i dag fattas av riksantikvarieämbetet än att förstärka handläggningen av det avsevärt ökade antal ärenden som kan förutsättas bli följden av den aktivering på lokal nivå som utredningen förordar.

De farhågor som uttalats för att en decentralisering skulle leda till olikartad behandling i olika län tillbakavisas av *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Linköpings kommun*, som hävdar att en eventuell sådan tendens motverkas av att riksantikvarieämbetet erhåller större resurser för att kunna ge råd och anvisningar till länsstyrelserna och av att möjlighet kommer att finnas att besvära sig över länsstyrelsernas beslut.

Ett *tiotal remissinstanser*, däribland *sjöhistoriska museet* och *Karlskrona* och *Härnösands kommuner* avstyrker utredningens förslag om decentralisering.

Vitterhetsakademien framhåller i likhet med *Svenska fornminnesföreningen* att kulturminnesvårdens speciallagstiftning tillkommit för att skydda nationella riksintressen och att den därför bäst bevakas av en central myndighet. Endast på central nivå kan den erforderliga expertisen samlas och endast om besluten ligger kvar hos den centrala myndigheten kan man få en garanti för enhetlighet och kontinuitet i besluten, större kringsyn vid inventerings- och planfrågor och större oväld vid avvägningen mellan riksintressen och lokala intressen.

Statens institut för byggnadsforskning och *statens vattenfallsverk* finner det föga troligt att riksantikvarieämbetets förmedling av råd och anvisningar skall kunna uppväga den försvagning man anser att decentraliseringen skulle innebära, inte minst för byggnadsminnesvården.

Domkapitlet i Göteborg anser att utredningens förslag skulle innebära en väsentlig försämring av de kulturvårdande insatserna för kyrkan. Särskilt när det gäller dokumentation och arkiv är fördelarna stora med en central myndighet, påpekar domkapitlet.

Enligt *Nordiska museet* har utredningen tillmätt speciallagstiftningen

en alltför stor betydelse som inte motsvaras av den sekundära roll lagstiftningen spelar vid primärkommunernas markdisposition.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum hyser i likhet med ett femtontal andra remissinstanser stor tveksamhet inför utredningens förslag om decentralisering. Speciallagstiftningen har enligt ämbetet tillkommit för att skydda övergripande nationella intressen och tillvaratagandet av dessa intressen bör därför i första hand åvila den centrala myndigheten. De motiv utredningen anför för en decentralisering finner ämbetet föga övertygande. Avlastningen av riksantikvarieämbetet torde inte bli särskilt betydande eftersom den övervägande delen av frågorna förutsätts bli granskade av ämbetets experter. Resultatet skulle endast bli en mer komplicerad och byråkratisk handläggningsprocess snarare än, som hävdas av utredningen, en snabbare och smidigare sådan. Med hänsyn till kravet på specialistgranskning finner ämbetet det olämpligt med en så långtgående decentralisering till en i fråga om arbetsstyrka och erforderlig sakkunskap så svagt utrustad enhet som den av utredningen föreslagna. Kulturminnesvårdens ärenden är enligt ämbetet i hög grad bedömningsfrågor, där man endast i vissa delar kan ha stöd i generella anvisningar och normer.

Ämbetet delar i och för sig utredningens uppfattning att den nuvarande fältorganisationen är för svag både organisatoriskt och ekonomiskt och anser även att en ökad utflyttning av ärendebehandlingen till det regionala planet vore önskvärd. Ämbetet förordar emellertid som mest praktiskt att nuvarande centrala beslutsordning bibehålls som huvudprincip men att beslut i vissa ärendegrupper successivt delegeras till landsantikvarien. På kort sikt föreslås en förändring av landsantikvarieorganisationen endast av den begränsade omfattningen att landsantikvarierna fastare knyts till länsstyrelsens planenheter vid beredningen av vissa frågor och ges formell beslutanderätt i vissa ärenden som hänför sig till kulturminnesvårdens speciallagstiftning.

Bland de andra remissinstanser som förordar en delegering av besluten från riksantikvarien till landsantikvarien återfinns bl.a. *RRV, SACO* och *Svenska museiföreningen.*

Föreningen Sveriges landsantikvarier och *Föreningen Heimbygda* påpekar att de försening och praktiska svårigheter som den nuvarande ordningen ofta gett upphov till delvis undanröjts genom en på senare år alltmer utbyggd delegering av besluten från riksantikvarieämbetet. En fortsatt delegering inom ramen för den nuvarande organisationen skulle därför vara det mest ändamålsenliga sättet att tillgodose utredningens decentraliseringssträvan.

Nationalmuseet anser att frågan om vilka ärenden som kan lämpa sig för lokala beslut bör utredas närmare och att, när en reglering av den frågan genomförts, former bör skapas för en delegering av besluten från riksantikvarieämbetet.

Fortifikationsförvaltningen menar att utredningens förslag i den del de avser statens byggnader skulle leda till en mindre enhetlig bedömning och en mer komplicerad handläggning. Fortifikationsförvaltningen, som för försvarets del fattar beslut som avser restaurerings- och underhållsåtgärder på enstaka byggnader och byggnadsmiljöer i statlig ägo anser det orealistiskt att tro att dess regionala organ inom överskådlig tid skulle kunna utrustas med den arkitektoniska och teknisk-antikvariska sakkunskap som krävs för att besluta i dessa ärenden.

Bland de remissinstanser som i likhet med utredningen tillbakavisar en organisatorisk lösning med bibehållet samband mellan kulturminnesvård och museiväsende återfinns *länsstyrelsen i Kalmar län,* som anser att inte minst målsättningen att decentralisera besluten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning till länen förutsätter en statlig regional organisation.

Länsstyrelsen i Blekinge län framhåller att det skulle te sig svårt att inom ramen för den nuvarande organisationen, med ett samtidigt ansvar för den statliga kulturminnesvården, uppnå de målsättningar om museernas utåtriktade verksamhet som förs fram i betänkandet över museerna.

Ett femtontal remissinstanser finner inte utredningens motiv för att tillbakavisa ett fortsatt samband mellan kulturminnesvård och museiväsende övertygande.

Föreningen Sveriges landsantikvarier påpekar att både kulturrådet och MUS 65 anser att museiverksamheten bör baseras på länsmuseerna och då finns det enligt föreningen ingen anledning att resonera på annat sätt när det gäller kulturminnesvården. *Nordiska museet, Föreningen Norrbottens museum* och *Örebro läns hembygdsförbund* invänder mot uppfattningen att förutsättningar saknas att bygga ut länsmuseiinstitutionen generellt över hela landet och framhåller att en betydelsefull utveckling ägt rum vid ett flertal av länsmuseerna sedan utredningen inledde sitt arbete. Den sammanhållna länsmuseiorganisationen är därför väl funktionsduglig inom kulturminnesvården.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, statens sjöhistoriska museum, statens institut för byggnadsforskning och *Svenska fornminnesföreningen* är positiva till tanken på en på länsblock uppbyggd regional kulturminnesvårdsorganisation. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* menar att en sådan organisation förmodligen skulle medföra flertalet av de fördelar som angetts som motiv för decentralisering men inte leda till de negativa effekter, som skulle kunna bli en följd av länsstyrelsealternativets genomförande.

Ett övervägande antal remissinstanser är negativa till länsblock. *Länsstyrelserna i Jönköpings, Värmlands, Hallands* och *Kopparbergs län, ett par kommuner och landsting* anser att kontakterna och samarbetet med bl.a. länsmyndigheter och kommuner skulle försvåras i en länsblocksorganisation.

Kulturrådet, länsberedningen samt *länsstyrelserna i Jönköpings* och *Kristianstads län* finner det tillfredsställande att utredningen avstått från att föreslå ändringar i den regionala indelningen.

Ett stort antal remissinstanser är positiva till de sakkunnigas förslag om att införa länsstyrelsen som regional myndighet för den statliga kulturminnesvården och att inrätta en kulturminnesenhet med landsantikvarien som chef inom länsstyrelsen. *Centralnämnden för fastighetsdata, statens vägverk, fortifikationsförvaltningen, statens naturvårdsverk, statens planverk, lantbruksstyrelsen, rikets allmänna kartverk, lantmäteristyrelsen, bostadsstyrelsen, två länsbostadsnämnder, fyra länsarbetsnämnder, saneringsutredningen* och *bygglagutredningen* tillstyrker samtliga MUS 65:s förslag. *Ett femtontal länsstyrelser, fem landsting, ett tjugotal kommuner* och *fyra hembygdsföreningar* är positiva till förslaget.

Byggnadsstyrelsen tillstyrker i princip förslaget, men framhåller att betänkandet saknar dels en mera precis vägning av den nya regionalorganisationens kostnader mot dess förväntade effektivitetsökning för den statliga kulturminnesvården, dels en mot klart angivna mål genomförd prioritering av de föreslagna resursökningarna inom olika sektorer av kulturminnesvården.

Akademien för de fria konsterna anser att en organisation för arbete med de praktiska vårdproblemen bör byggas upp inom länsmuseerna med stöd från staten och i samverkan med kommuner och landsting.

Länsstyrelserna i Blekinge och *Kristianstads län* hoppas att ett genomförande av förslaget medför att det nuvarande sambandet mellan kulturminnesvård och museiväsende kan bevaras även efter landsantikvariens inordnande i länsstyrelseorganisationen.

Även om *länsstyrelsen i Gävleborgs län* tillstyrker de sakkunnigas förslag framhåller man att länsmuseerna eller motsvarande måste ges en organisation och verksamhetsinriktning som säkerställer landsantikvariens fortsatta behov av kontakter med bl.a. den enskilda och kommunalt bedrivna verksamheten på kulturminnesområdet. De måste vidare få en personell och ekonomisk kompensation som möjliggör en framtida verksamhet i övrigt av minst nuvarande omfattning.

Landstingsförbundet (minoriteten) förordar att landsantikvarien upphör att vara chef för länsmuseet för att placeras på kulturminnesenheten inom länsstyrelsens planeringsavdelning. Utbyggnaden av länsmuseerna innebär att det behövs en museichef, som svarar för museisektorn och förverkligandet av dess idéer i anslutning till den nya kulturpolitikens genomförande.

Uppsala läns landsting tillstyrker förslaget under förutsättning, dels att en klar precisering kommer till stånd av kulturminnesenhetens och länsmuseets ansvars- och arbetsområde, dels att den ideella och folkrörelseanknutna kulturminnesvårdens organisationer ges garantier för fortsatt

information och expertmedverkan från länsstyrelsen och länsmuseet och dels att länsmuseet garanteras ett fortsatt statligt stöd.

Svenska kommunförbundet (majoriteten) anser utredningens förslag principiellt riktigt och framhåller att den starka kommunala bindningen, som sammanhänger med att kommun och landsting är huvudbidragsgivare, gör den nuvarande landsantikvarieorganisationen olämplig som statlig beslutsinstans i frågor där kommunen ofta är intressent. Förbundet understryker dock vikten av ett nära samarbete med kommunernas kulturnämnder, länsmuseet och hembygdsföreningar.

Länsberedningen finner det naturligt och praktiskt att länsstyrelsen blir sektorsorgan också för kulturminnesvården.

Kulturrådet framhåller att även om det är kommunerna som primärt ansvarar för den fysiska planeringen bör kulturminnesvårdens särskilda behov kunna tillgodoses med det framlagda förslaget. Rådet anser att det bör övervägas att inom länsstyrelsernas planeringsavdelningar inrätta kulturenheter som förutom kulturminnesvård också ansvarar för en erforderlig regional planering av bl.a. kulturserviceanordningar. Rådet menar vidare att det är lämpligare att inte tala om en överflyttning av landsantikvarien till länsstyrelsen utan i stället om en flyttning av en viss grupp av ärenden från länsmuseerna till de nya enheterna inom länsstyrelserna.

Några remissinstanser är positiva till att länsstyrelsen införs som regional myndighet för den statliga kulturminnesvården men anser att landsantikvarien skall bibehålla sin placering på länsmuseet. Till dessa hör *länsstyrelsen i Västerbottens län, landstingen i Kalmar, Kronobergs* och *Norrbottens län* samt *Föreningen Norrbottens museum.*

Kronobergs läns landsting menar att frågor rörande kulturminnesvården vid de mindre länsstyrelserna inte kräver inrättande av en särskild enhet utan bör kunna handläggas vid enheten för naturvård.

Västerbottens läns landsting tillstyrker förslaget om särskilda enheter för kulturminnesvård, men anser att landsantikvarien även i fortsättningen bör stå fri gentemot länsstyrelsen och tjänstgöra som remissinstans utan att delta i handläggningen vare sig som föredragande eller beslutsfattare.

Ett stort antal remissinstanser förordar bibehållande eller utbyggnad av nuvarande landsantikvarieorganisation.

Flera instanser anser att sambandet mellan landsantikvarierna och länsmuseerna är så värdefullt att det bör bibehållas. Till dessa hör *kammarkollegiet, RRV, länsstyrelsen i Norrbottens län, SACO, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Sveriges museimannaförbund, Landstingsförbundet (majoriteten)* samt *ett antal landsting* och *kommuner.*

RRV framhåller att de sakkunnigas förslag leder till stora kostnadsökningar. Det är tveksamt om denna kostnadsökning ger en motsvarande ökning av effektiviteten inom kulturminnesvården.

Några remissinstanser menar att utredningens förslag leder till en splittring av ekonomiska resurser t.ex. *rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm, Nordiska museet, länsstyrelsen i Kronobergs län, Västerbottens läns landsting* samt *Kalmar* och *Karlstads kommuner.*

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum delar helt utredningens uppfattning att den nuvarande fältorganisationen är för svag både organisatoriskt och ekonomiskt. Ämbetsverket anser dock att länsstyrelsens kulturminnesenhet, om den organiseras enligt de sakkunnigas förslag, kan bli en alltför begränsad beredningsmiljö. I denna mening instämmer bl. a. *domkapitlen i Lund och Visby, historisk-filosofiska sektionen vid universitetet i Uppsala* och *tekniska högskolan i Stockholm. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* samt bl. a. *Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd* menar, att ett bibehållande av nuvarande organisation kräver att verksamheten ges fastare former t. ex. genom stiftelsebildning. Det gemensamma ekonomiska ansvaret för stat, kommun och landsting bör regleras i avtal.

Ett antal landsting och *kommuner* pekar på det värdefulla samarbete som f. n. sker mellan landsantikvarien, hembygdsrörelsen, landstinget och kommunerna. Enligt *Kronobergs läns landstings* mening skulle ett genomförande av förslaget innebära risk för att landsantikvariens relationer till hembygdsrörelsen inte kommer att kunna upprätthållas, vilket skulle påverka såväl kulturminnesvården och den museala verksamheten som hembygdsrörelsen i negativ riktning. *Samfundet för hembygdsvård* delar denna uppfattning. *Jönköpings* och *Västerbottens läns landsting* menar att den viktigaste delen av planeringen sker på ett tidigt stadium ute i kommunerna. Redan här bör kulturminnesvårdens synpunkter komma in och ett intimt samarbete mellan kommunen och de kulturminnesvårdande organen bör eftersträvas. Bunden till länsstyrelsen skulle landsantikvarien få mindre möjlighet att agera på ett förberedande stadium. Liknande synpunkter framförs även av *landstingen i Jämtlands* och *Göteborgs och Bohus län* samt *Vilhelmina kommun.*

Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Svenska museiföreningen, Sveriges museimannaförbund och *ett antal hembygdsföreningar* framhåller, att största vikt bör läggas vid det direkta medborgarinflytandet över samhällets kulturminnesvård, som tryggas genom det nära samarbetet med kommunerna liksom med den frivilliga hembygdsrörelsen. En omorganisation bör därför inriktas på att underlätta denna samverkan i synnerhet som kommunerna får förutsättas erhålla ett vidgat ansvar för detaljplaneringen.

Flera remissinstanser anser att MUS 65 frångår de ståndpunkter statsmakterna i prop. 1970:103 intagit i fråga om de organisatoriska formerna för landsantikvariens medverkan i samhällsplaneringen. Till dessa hör *länsstyrelserna i Värmlands* och *Kopparbergs län, Jämtlands läns landsting, Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *fem hembygdsföreningar.*

Länsstyrelserna i Värmlands och Kopparbergs län menar att länsstyrelsen skulle kunna överta rätten att besluta i frågor om översiktlig planering som anses vara av större regionalpolitisk betydelse. I övrigt skulle kulturminnesvården kunna kvarstå som en fristående verksamhet med starka band till den lokalt verkande hembygdsrörelsen och den museala verksamheten. Även *Vitterhetsakademien, Nordiska museet, historisk-filosofiska sektionen vid universitetet i Uppsala* samt *institutionerna för konstvetenskap och arkeologi vid universitetet i Stockholm* menar, att starka skäl talar för att kulturminnesvårdens regionalorgan bibehålles som självständiga gentemot länsstyrelserna. Landsantikvarien bör dock självfallet delta i planeringsarbetet jämte länsstyrelsens egna tjänstemän.

Föreningen Sveriges landsantikvarier, Östersunds kommun och *Föreningen Heimbygda* framhåller att MUS 65 blundar för flera avgörande skillnader mellan landsantikvarien och de myndigheter som hittills införlivats med länsstyrelsen.

Östersunds kommun och *Föreningen Heimbygda* befarar att landsantikvarien som tjänsteman i länsstyrelsen skulle få små möjligheter att göra sina synpunkter gällande. Denna uppfattning delas av bl. a. *Uddevalla kommun, Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier.*

Domkapitlet i Göteborg konstaterar att ett fullföljande av de sakkunnigas förslag får till följd en väsentlig försämring av de kulturvårdande insatserna för kyrkan.

I anslutning till att många remissinstanser önskar ett bibehållet samband mellan landsantikvarie och länsmuseum framförs synpunkten att landsantikvarien i framtiden bör fungera som föredragande i länsstyrelsen. Denna ståndpunkt intas av *RRV, länsstyrelserna i Kronobergs, Västerbottens* och *Norrbottens län, fyra landsting, åtta hembygdsföreningar, Föreningen Sveriges landsantikvarier och Svenska museiföreningen.*

Vitterhetsakademien anser i likhet med *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* att medarbetarskapet kan lösas genom sådana ändringar i författningarna att landsantikvarien eller någon av dennes medarbetare ges rätt och skyldighet att göra sin åsikt gällande inte bara i själva planeringsarbetet inom länsstyrelserna utan också vid själva beslutsfattandet där.

Statskontoret finner att förslagen på några punkter är alltför översiktliga som underlag för ett beslut om lämpliga arbetsuppgifter och rimlig personaldimensionering på regional förvaltningsnivå. De sakkunnigas analys av samspelet och rollfördelningen mellan stat och kommun på kulturminnesvårdsområdet redovisas i allmänna termer, där statens granskande och kontrollerande funktioner enligt verkets mening tillmäts alltför stor vikt på bekostnad av de praktiska problemen med samman-

jämkning av olika parters intressen och önskemål inom en kommun. Utredningsmaterialet är enligt statskontorets mening i behov av kompletteringar för att kunna tjäna som underlag för ett slutligt ställningstagande till formerna för uppbyggnad och dimensionering av en statlig regionalförvaltning för kulturminnesvård. Verket förordar, och häri instämmer också *byggnadsstyrelsen,* att en särskild organisationskommitté får i uppgift att verkställa de återstående utredningar som är önskvärda.

Till utredningens förslag om arbetsuppgifter för kulturminnesenheten liksom till vad som sägs om samordningen med andra enheter vid länsstyrelsen ansluter sig bl. a. *länsstyrelserna i Södermanlands* och *Blekinge län, ett antal kommuner* och *Skånes hembygdsförbund.*

Statens naturvårdsverk och *länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att en integrering av den regionala kulturminnesvården i länsstyrelsen skulle stärka ett behövligt samarbete mellan kulturminnesvården och naturvården på regional nivå. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* framhåller också att kulturminnesvården har anknytningar inte bara till länsstyrelsens markanvändningsplanering utan också till dess regionalekonomiska verksamhet. *Statens planverk* erinrar om att ytterligare kulturminnesvårdande uppgifter kan komma att läggas på länsstyrelserna som resultat av byggnadslagutredningen.

Ett större antal remissinstanser ställer sig positiva till utredningens förslag att kulturminnesenheten skall utarbeta bevaringsplaner och upprätta aktionsprogram på grundval av en kartläggning av länets tillgångar på kulturhistoriska monument och miljöer. Bland dessa återfinns *statens humanistiska forskningsråd, statens vägverk, fortifikationsförvaltningen, centralnämnden för fastighetsdata, länsarbetsnämnden i Uppsala län, länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Lunds kommun.*

Kulturrådet understryker starkt det angelägna i att genomgripande och kontinuerliga inventeringar genomförs och bevaringsplaner upprättas. Initiativ till detta bör kunna komma från exempelvis länsmuseer och länsstyrelser, men rådet understryker samtidigt att det är kommunerna som har det primära ansvaret för detta arbete.

Länsstyrelsen i Kalmar län ansluter sig till utredningens uppfattning att landsantikvarien som länsstyrelsetjänsteman får förbättrade möjligheter att delta i den fysiska detaljplaneringen och på ett tidigt stadium agera med råd och anvisningar till de kommunala planförfattarna. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* anser däremot, i likhet med *Vitterhetsakademien,* att det finns betydande risk för att landsantikvarien som bunden till länsstyrelsen skulle få mindre möjlighet att agera fritt på ett förberedande stadium när det gäller mängden av frågor utanför speciallagstiftningens ram. Enligt *länsstyrelserna i Kristianstads* och *Östergötlands län* kan kulturminnesvårdens intressen tillgodoses lika väl och bättre genom att landsantikvarien i länsstyrelsens arbets-

ordning garanteras rätt att delta i samråd och beslut, med rätt och skyldighet att anmäla avvikande mening.

Utredningens förslag att den teknisk-antikvariska granskningen av restaureringsförslag bör ligga kvar hos riksantikvarieämbetet tillstyrks av bl. a. *domkapitlet i Visby* och *Örebro läns hembygdsförbund. Skånes hembygdsförbund* däremot, anser inte att frågan om den teknisk-antikvariska granskningen fått en tillfredsställande lösning. Om beslut i restaureringsärenden skall ske regionalt bör enligt förbundet också ifrågavarande del av granskningsproceduren kunna klaras av länsstyrelserna.

Vikten av landsantikvariens uppgifter som rådgivare åt kommuner och enskilda framhävs av ett antal remissinstanser, däribland *byggnadsstyrelsen, Svenska kommunförbundet, länsstyrelserna i Hallands* och *Älvsborgs län* och *ett par kommuner.*

Statens planverk utgår i likhet med *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Västernorrlands län* från att den föreslagna omorganisationen skulle förbättra landsantikvariens möjligheter att biträda kommunerna med sakkunnig rådgivning. Särskilt fäster man uppmärksamheten på landsantikvariens möjlighet att delta i det samrådsförfarande i planfrågor mellan länsstyrelsen, planförfattaren och kommunen som är föreskrivet i byggnadslagen. Förslaget upptas däremot negativt av bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* som i likhet med *Visby domkapitel* och *Stiftelsen Västerbottens museum* gör gällande att landsantikvarien i sin nuvarande ställning har bättre förutsättningar att intensifiera samarbetet med kommunala nämnder, byalag och hembygdsförbund.

Utredningens förslag att landsantikvarien inte själv ska delta i det kommunala arbetet med att utforma sådana planer som skall fastställas av länsstyrelsen, beklagas av en rad remissinstanser, däribland *Nordiska museet, Örebro läns hembygdsförbund* och *landsantikvarien i Stockholms län.* Instanserna betecknar förslaget som en ödesdiger konsekvens av landsantikvariens förstatligande.

Länsstyrelserna i Örebro och *Västmanlands län* framhåller att i likhet med vad som gäller för länsstyrelsens andra experter, inget formellt hinder föreligger för landsantikvarien att biträda kommuner och enskilda i den förberedande behandlingen av ärenden, i vars slutliga behandling han skall delta som beslutande eller föredragande vid länsstyrelsen.

En rad remissinstanser tar fasta på utredningens förslag att landsantikvarien skall förmedla information om den kulturminnesvårdande verksamheten till kommuner och allmänhet. Således understryker bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, nationalmuseet, länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* att en framgångsrik kulturminnesvård är starkt beroende av stöd i den allmänna opinionen och att ökat intresse och medinflytande från allmänhetens sida förutsätter en omfattande och aktiv informations- och undervisningsverksamhet.

Utredningens förslag att länsstyrelserna, när det gäller information i kulturminnesfrågor, i stor utsträckning skall kunna replicra på museerna, möter kritik från bl. a. *Nordiska museet,* som finner det otillfredsställande att kulturminnesvården på detta sätt försätts i beroendeställning till länsmuseet. *Svenska museiföreningen* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* understryker att inga garantier finns för att det samarbete som utredningen förutsätter verkligen kommer att fungera.

Utredningens förslag att kulturminnesenheten för vissa uppgifter bör kunna anlita arbetskraft utifrån, föranleder ett antal remissinstanser att ifrågasätta det meningsfulla i att bilda en enhet som är så beroende av medverkan utifrån även inom de delar av kulturminnesvården där den förutsätts äga kompetens. Bland dessa instanser återfinns *Nordiska museet, Jämtlands läns landsting, Östersunds kommun* och *Föreningen Norrbottens museum. Föreningen Sveriges landsantikvarier* menar att problemet skulle lösas om man i stället valde att förstärka den nuvarande organisationen. Då skulle man i samtliga län kunna ha fyra till åtta experter till sitt förfogande.

Uddevalla kommun anser att kulturminnesenhetens arbetsuppgifter bör begränsas helt och hållet till planeringsuppgifter medan samtliga andra kulturminnesvårdande uppgifter bör ligga kvar på en vid länsmuseet bibehållen landsantikvarie.

Några remissinstanser, däribland *Östergötlands läns landsting* och *Upplands fornminnesförening,* reser inte några principiella invändningar mot utredningens förslag men betonar vikten av ett väl fungerande samarbete mellan länsstyrelserna och länsmuseerna. *Jönköpings kommun* finner det således utomordentligt viktigt att befogenheter och samarbetsförhållanden mellan landsantikvarien och länsmuseet fullständigt klarläggs, då annars ett smidigt och effektivt samarbete inte kan ske. *Östergötlands fornminnes- och museiförening* finner det önskvärt att garantier skapas för ett meningsfullt samarbete mellan länsstyrelsen och länsmuseet, exempelvis i form av representation för länsstyrelsen i länsmuseets styrelse eller genom att landsantikvarien adjungeras med rätt att yttra sig och anmäla avvikande mening.

Att museerna av utredningen förutsätts kunna utföra vissa av uppgifterna inom ramen för sina ordinarie resurser finner bl. a. *Föreningen Sveriges landsantikvarier* orealistiskt och oroande. Servicen kan enligt föreningen garanteras endast om länsmuseerna dels får ersättning för det indragna statsbidraget, dels får ersättning för den service de ska lämna länsstyrelserna.

Det av utredningen föreslagna samarbetet mellan kulturminnesenheten och riksantikvarieämbetet kommenteras av *domkapitlet i Skara,* som förutsätter att en samverkan mellan den regionala organisationen och det statliga verket bör kunna visa sig fruktbärande. *Härnösands kommun* anser däremot att behovet av specialisthjälp från centrala ämbetsverk

tyder på att den av utredningen eftersträvade decentraliseringen kan betraktas som skenbar.

De uppgifter som utredningen förutser att kulturminnesenheten skall utföra för planeringen av beredskapsarbeten tas upp av *arbetsmarknadsstyrelsen,* som framhåller vikten av att administrativa förutsättningar skapas för att snabbt kunna få till stånd sysselsättningsprojekt.

Några remissinstanser riktar kritik mot utredningens förslag beträffande museernas arkiv- och biblioteksservice. *Upplands fornminnesförening* anser således att utredningen underskattat landsantikvariens behov av ett tjänstearkiv och framhåller att denne inte sällan just ur arkivet hämtar en väsentlig del av den kunskap han behöver för att effektivt hävda kulturminnesvårdens intressen.

Riksarkivet stödjer utredningens uppfattning att det varken är möjligt eller önskvärt att på länsstyrelserna bygga upp både bibliotekssamling och arkiv och menar att arkiven inte bör splittras utan finnas kvar odelade på länsmuseerna. Under alla förhållanden bör arkivfrågorna i samband med en eventuell överflyttning av landsantikvarien bli föremål för ytterligare utredning.

Landsarkivet i Uppsala ser däremot inga hinder för att splittra arkiven och förordrar att den del som berör kulturminnesvården i sin helhet överflyttas till länsstyrelserna medan den del som rör den museala verksamheten ligger kvar vid museerna.

Utredningens förslag till personalorganisation vid kulturminnesenheten tillstyrks av ett tiotal remissinstanser, däribland *bostadsstyrelsen, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* och *Västerbottens län, Östergötlands fornminnes- och museiförening* och *Södermanlands läns hembygds- och museiförbund.*

Ett trettiotal remissinstanser anser på olika grunder att den föreslagna organisationen är otillfredsställande. Härvid redovisas dels invändningar av mer allmän karaktär mot kulturminnesenhetens personella och ekonomiska dimensionering, dels invändningar mot en enligt remissinstansernas förmenande otillräcklig bemanning i ett specifikt län.

En återkommande invändning är att den föreslagna personalorganisationen skulle innebära en allvarlig inskränkning i ämneskompetensen för kulturminnesvården, främst emedan den etnologiska sakkunskapen inte skulle finnas företrädd på de flesta kulturminnesenheter. Detta anförs av bl. a. *Nordiska museet, statens humanistiska forskningsråd, Vitterhetsakademien, SACO, Svenska museiföreningen* och *Sveriges museimannaförbund.*

Att den föreslagna organisationen är otillräckligt dimensionerad för den intensiva verksamhet som kulturminnesenheten enligt utredningen förväntas bedriva, framhålls av bl. a. *länsstyrelsen i Örebro län, Härnösands kommun, Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd* och *Värmlands fornminnes- och museiförening.*

Örebro läns hembygdsförbund, Jämtlands läns landsting och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* finner det förvånande mot bakgrund av de föregivna decentraliseringssträvandena att den regionala organisationen bara får en blygsam ökning i förhållande till de nu statsbidragsberättigade tjänsterna, medan riksantikvarieämbetet som genom förslaget avlastas huvuddelen av sina granskningsuppgifter erhåller en väsentlig personalökning.

Svenska kommunförbundet ställer sig tveksamt till likformigheten hos den föreslagna personalorganisationen med hänsyn till de olikartade förhållanden som råder på kulturvårdens område i skilda län.

Den redogörelse utredningen lämnar för den kommunala och landstingskommunala kulturminnesvården kommenteras i till övervägande del kritiska ordalag av en rad remissinstanser.

Kalmar läns fornminnesförening och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* menar att utredningen underskattat kommunernas roll i kulturminnesvården. Genom sitt planmonopol, sin beslutsrätt i viktiga ekonomiska frågor och sitt huvudmannaskap för museerna förfogar kommunerna över tre av huvudförutsättningarna för bedrivande av kulturminnesvård.

Svenska kommunförbundet ansluter sig i likhet med *ett antal kommuner* till utredningens uppfattning att kommunerna i kulturnämnderna fått ett viktigt organ för kulturminnesvården, inte minst som remissorgan till byggnads- och fastighetsnämnder.

Några remissinstanser, däribland *Föreningen Sveriges landsantikvarier, länsstyrelsen i Stockholms län* och *Stockholms* och *Göteborgs kommuner* uppehåller sig vid de speciella problemen för kulturminnesvården i storstadsområden. Man beklagar att utredningen inte närmare berört den frågan och förutsätter att förhållandena i storstadsområdena kommer att studeras närmare innan beslut fattas i huvudfrågan.

Nordiska museet och *Norrbottens läns landsting* anser att utredningens behandling av landstingens kulturminnesvårdande verksamhet är alltför kortfattad. Då landstingsanslagen till kulturminnesvården för hela riket är nästan lika stora som de primärkommunala menar man att landstingens betydelse inte redovisats på ett rättvisande sätt.

Rent allmänt instämmer några instanser i vad MUS 65 anfört beträffande hembygdsrörelsens betydelse för kulturminnesvården. *Landstingsförbundet, ett antal kommuner* och *landsting* samt *kulturrådet* understryker de sakkunnigas positiva uttalanden. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* tillägger att hembygdsrörelsen även i framtiden bör kunna spela en aktiv roll genom att verksamheten förnyas och breddas.

Ett antal remissinstanser, däribland *Jönköpings läns hembygdsförbund, Kalmar läns fornminnesförening, Föreningen Heimbygda* och *Östersunds kommun,* är mycket kritiska till det sätt på vilket hembygdsrörelsen behandlats av MUS 65. Dessa anser att de sakkunniga under-

värderat eller nonchalerat hemygdsrörelsens betydelse. Även *Föreningen Sveriges landsantikvarier, Värmlands fornminnes- och museiförening, Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund* och *Gävle kommun* finner att hembygdsrörelsen behandlats ytterst knapphändigt. *Nordiska museet* framhåller att hembygdsrörelsens betydelse såsom folkrörelse är starkt undervärderad i betänkandet.

Några remissinstanser, såsom *Kopparbergs läns landsting* och *Sundsvalls kommun* tar särskilt upp de sakkunnigas synpunkter på att hembygdsrörelsen bör stå fri och obunden från myndigheter och institutioner. *Kulturrådet* anser att så bör vara fallet för att den skall effektivt kunna verka för opinionsbildning och vara påtryckningsgrupp i miljöfrågor.

Landstingsförbundet, länsstyrelsen i Jönköpings län och *landsantikvarien i Stockholms län* framhåller att det är angeläget att samhället lämnar ekonomiskt stöd till hembygdsrörelsen.

För att kunna bedriva och utveckla sin kulturminnesvårdande verksamhet inom hembygdsrörelsen anser sig *Samfundet för hembygdsvård* behöva ett fast statsbidrag utöver vad som nu erhålls för miljövårdsupplysning.

Ett stort antal remissinstanser har tagit upp frågan om hur hembygdsrörelsen påverkas av en omorganisation. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Örebro läns hembygdsförbund* konstaterar att förslaget innebär att kontaktmöjligheterna med hembygdsrörelsen försämras och kulturminnesvårdens folkliga förankring försvåras. Även bl.a. *Nordiska museet, Östersunds kommun, Föreningen Heimbygda* och *Stiftelsen Västerbottens museum* framför liknande synpunkter.

Om hembygdsrörelsen över huvud taget skall kunna få den inriktning som eftersträvas så är, enligt *Samfundet för hembygdsvård,* tillgången på museifolk av avgörande betydelse. *Östersunds kommun, Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *ett par hembygdsföreningar* efterlyser fortsatt statsstöd till länsmuseerna för att dessa skall kunna fortsätta konsultverksamheten åt hembygdsföreningarna.

Hembygdsföreningarnas framtida kontakt med länsstyrelse och kommun tas upp av *länsstyrelsen i Örebro län* som understryker att man vid en omorganisation så långt möjligt bör bevara samarbetet mellan kulturminnesvårdens företrädare på länsplanet och dess företrädare i länsorganisationer och lokalföreningar. *Landstingsförbundet* framhåller att hembygdsföreningarna även i fortsättningen måste kunna påräkna expertmedverkan från den regionala kulturminnesvården. Häri instämmer *Linköpings kommun* och *Upplands fornminnesförening.*

Det är enligt MUS 65 angeläget att Skånes hembygdsförbund ges förutsättningar att fortsätta sin verksamhet även efter landsantikvarieorganisationens förstatligande. *Länsstyrelsen i Kristianstads län, Skånes hembygdsförbund* och *humanistiska fakulteten vid Lunds universitet*

delar denna uppfattning, medan *Östersunds kommun* och *Föreningen Heimbygda* samt *Föreningen Sveriges landsantikvarier* menar att verksamheten inom övriga hembygdsförbund inte är mindre viktig.

14 Arkiven m. m.

14.1 Nuläge

Riksarkivet är central myndighet för arkivfrågor (22.1). Till försvarsdepartementet hör krigsarkivet som är central arkivmyndighet inom försvarsväsendet. De sju landsarkiven, i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund, är regionala arkivmyndigheter och arkivdepåer. Landsarkiven har skyldighet att bistå kommunala organ och, i den mån så kan ske, enskilda med råd i arkivfrågor.

Kommunerna har enligt kommunallagen skyldighet att vårda och förteckna sina arkiv. I flera av de större kommunerna finns särskilda arkivinstitutioner, flertalet benämnda stadsarkiv. Stadsarkiven i Stockholm och Malmö fullgör vissa uppgifter av det slag som i övrigt ankommer på landsarkiv. Landstingen har motsvarande skyldigheter som kommunerna beträffande sina arkiv.

Vid sidan av de offentliga arkiven finns den enskilda arkivsektorn, dvs. föreningars, företags och enskilda personers arkiv. Staten ger bidrag till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv och Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum. Stöd utgår vidare till inventering av enskilda arkiv. Vissa av folkrörelsearkiven får bidrag för att avlöna depåföreståndare.

Den snabba tekniska utvecklingen har medfört att nya medier för att bevara information kommit till. Dataarkiveringskommittén (U 1968:48) utreder arkivfrågorna för den moderna informationsbehandlingens databärare m.m. Utredningen beräknas slutföra sitt arbete under år 1974.

Sedan år 1970 är dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv organiserade som en myndighet. I denna ingår numera dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, ortnamnsarkivet i Uppsala, dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, dialekt- och ortnamnsarkivet i Umeå samt svenskt visarkiv. Myndigheten har till uppgift bl.a. att samla in, bevara, bearbeta och utge material om dialekter, ortnamn, visor, folkmusik och folkminnen. I prop. 1974:1 (bil. 10 s. 38) har föreslagits att institutet för ortnamns- och dialektforskning vid universitetet i Göteborg skall omvandlas till ett nytt dialekt- och ortnamnsarkiv inom myndigheten.

Den statliga institutionen Svenskt biografiskt lexikon har till uppgift att fortsätta och slutföra utgivandet av verket Svenskt biografiskt lexikon.

Nämnden för svensk språkvård grundades år 1944 av ett 20-tal s.k. stiftare, representerande skilda myndigheter, institutioner och organisationer. Sedan år 1954 bedrivs nämndens huvudsakliga verksamhet vid Institutet för svensk språkvård. I verksamheten ingår rådgivning i språkfrågor, språkgranskning, utgivande av publikationer, vetenskapligt arbete, föredrag, kurser och konferenser m.m.

14.2 Kulturrådet

Kulturrådet har inte på annat sätt berört arkivinstitutionerna än i avseende på central ledning för den statliga arkivsektorn (22.2.2).

14.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

Det förhållandet att kulturrådet inte närmare behandlar arkivområdet kritiseras av vissa remissinstanser. Sålunda efterlyser *krigsarkivet* en ingående analys av arkivens uppgifter i kulturpolitiken. Analysen bör innefatta en inventering av nu existerande arkivinstitutioner i landet, både statliga, kommunala och privata, vilka mål de i nuläget arbetar för och hur man önskar dem styrda för framtiden. I anslutning därtill bör självfallet resursfrågorna bedömas. Även *Folkrörelsernas arkivförbund* efterlyser en kompletterande utredning om arkivvårdens målsättning, huvudmannaskap och ekonomiska resurser. *Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv* framhåller att man i en kompletterande utredning särskilt bör uppmärksamma arkiven utanför de statliga eller statligt stödda arkivinstitutionernas verksamhetsområden.

14.4 Riksarkivets utredning om teatrarnas arkivfråga

Statliga och statligt stödda fasta teatrar och teaterorganisationer bör som villkor för statsbidrag åläggas att sända in ett exemplar av program, pjästexter, affischer m. m. till Drottningholms teatermuseum och i förekommande fall även till Dansmuseet. Av varje teaterpjäs som därutöver uppförs eller kommer till med stöd av statsmedel bör på samma sätt den uppförande institutionen eller gruppen resp. författaren åläggas att sända in ett exemplar. Drottningholms teatermuseum bör därför få ökade resurser för katalogisering m. m.

Riksarkivet bör bli arkivmyndighet för de kungl. teatrarna och Svenska riksteatern. Övriga statligt stödda teatrar och teaterorganisationer bör genom bestämmelserna för statsbidrag åläggas att i viktigare arkivfrågor samråda med riksarkivet resp. landsarkiven.

Särskilda medel bör kunna ställas till teatrarnas förfogande för arkivvårdande uppgifter och förbättringar av arkivlokalerna. Medlen bör fördelas av teater- och musikrådet efter samråd med riksarkivet. Ett årligt anslag om 50 000 kr. för ändamålet föreslås.

14.5 Utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård

Nämndens verksamhet fyller ett väsentligt behov. En ökning av personalstyrkan är nödvändig och personalen bör få en tryggad anställning.

Möjligheterna att anknyta institutets verksamhet till institutionen för nordiska språk vid universitetet i Stockholm har prövats. Denna utväg har emellertid befunnits mindre lämplig, eftersom institutets verksam-

het är klart artskild från en universitetsinstitutions. Över huvud taget kan inte fördelarna med ett förstatligande anses överväga utan nämnden bör även i fortsättningen ha en fristående ställning med oförändrat huvudmannaskap.

Personalen vid nämndens sekretariat föreslås bestå av en föreståndare, tre forskningsassistenter och två deltidsanställda skrivbiträden, vilket utgör en ökning med två heltidstjänster och en deltidstjänst. Tjänsterna som föreståndare och forskningsassistent bör bli statligt reglerade. Statsbidrag föreslås utgå för dessa tjänster.

Kostnaderna för de tjänster, som föreslås bli statligt reglerade, beräknas till 322 000 kr., vilket är en ökning med 167 000 kr. jämfört med de statliga bidrag som utgår innevarande budgetår. Kostnaderna för övrig personal, hyra och expenser anses kunna täckas genom nämndens egna inkomster och genom bidrag från donationsfonder och övriga givare.

14.6 Remissyttranden över utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård

Den av utredningen föreslagna organisatoriska lösningen tillstyrks bl.a. av *statskontoret, SÖ, UKÄ, kulturrådet, Nämnden för svensk språkvård, Svenska akademien, Föreningen Norden, Sveriges Radio, SACO, Folkbildningsförbundet* och *Folkuniversitetsföreningen. RRV* anser däremot att man vid en förstärkning av nämndens resurser, varigenom statens ansvar ökar, yttterligare bör överväga att samordna nämnden med någon annan statlig institution. Härigenom uppnår man fördelar när det gäller t.ex. administration av verksamheten. Skulle det visa sig att en samordning med annan statlig verksamhet inte är lämplig, ligger det enligt RRV närmast till hands att nämnden organiseras som ett fristående, statligt organ. Även *LO* förordar ett förstatligande dels på grund av att ett väsentligt ökat statsbidrag föreslås, dels på grund av att insynen i verksamheten från samhällets sida bör garanteras.

Bl.a. *statskontoret, UKÄ, SÖ, kulturrådet, dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv* instämmer i utredningens bedömning av nämndens personalbehov. *Svenska akademien* anser en kraftig personalförstärkning behövlig. *Nämnden för svensk språkvård* och *den språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Uppsala* stryker under att den föreslagna personalorganisationen endast tillgodoser ett minimikrav. Utredningens förslag att de vetenskapliga tjänsterna blir statligt reglerade och att statsbidrag skall utgå för dessa tjänster tillstyrks av *statskontoret, statens personalutbildningsnämnd, Svenska akademien* och *Folkbildningsförbundet. RRV* anser däremot att bidraget till nämnden bör beräknas utan någon formell anknytning till vissa tjänster. I nämndens verksamhet bör dessutom inte någon skillnad göras mellan olika personalkategorier när det gäller anställningsvillkor.

15 Folkbiblioteken

15.1 Nuläge

Folkbibliotekens nuvarande uppgifter kan sammanfattas under mediaförmedling, informationscentrum och kulturellt centrum.

Mediaförmedlingen domineras av böcker, tidningar och tidskrifter. Den har dock i växande utsträckning kommit att omfatta också andra medier som grammofonskivor, ljudband, bildkonst och film. Mediaförmedlingen sker delvis i samarbete med lokala och regionala AV-centraler. Med teknikens fortgående utveckling kan man räkna med att ytterligare medier som videoband och ADB-material kan komma att tillföras biblioteken.

Bibliotekens ställning som de mest besökta kommunala institutionerna har bidragit till att de fått uppgifter som informationscentra bl. a. för kommunal information. Specialinriktad information till bestämda grupper som invandrare och vuxenstuderande förmedlas i växande utsträckning. På många orter fungerar biblioteket som kulturcentrum med bl. a. utställningar, teaterföreställningar, författaraftnar, konserter samt olika former av barnverksamhet. I alla sina funktioner har biblioteken i växande grad tagit upp uppsökande och målgruppsinriktad verksamhet.

Folkbiblioteken uppvisar fortfarande betydande skillnader sinsemellan såväl i verksamhetens kvalitet som i fråga om dess bredd.

Länsbiblioteken fyller i viss utsträckning en utjämnande funktion. Deras främsta uppgifter är att komplettera de lokala biblioteken i fråga om mediaförsörjningen, att bistå dem med råd och vägledning samt att i övrigt verka för en planmässig utbyggnad av biblioteksverksamheten i länen.

I 19 län fungerar något av de primärkommunala folkbiblioteken som länsbibliotek. I några län har därvid landstingsrepresentanter knutits till den primärkommunala styrelsen. I övriga fyra län svarar de statliga stifts- och landsbiblioteken för länsbiblioteksfunktionen. Statskontoret föreslår i en utredning att dessa bibliotek kommunaliseras (Huvudmannaskapet för stifts- och landsbiblioteken. 1970). Kungl. Maj:t har uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att uppta förhandlingar med berörda parter angående en kommunalisering.

En regional verksamhet med serviceansvar för större regioner bedrivs av de tre lånecentralerna. Som sådana fungerar de kommunala biblioteken i Stockholm, Malmö och Umeå. Statsbidrag utgår till denna verksamhet.

Folkbibliotekens verksamhet behandlas i litteraturutredningens slutbetänkande (SOU 1974: 5) Boken. Betänkandet remissbehandlas f. n.

15.2 Kulturrådet

Kulturrådet behandlar främst folkbibliotekens allmänkulturella uppgifter och deras organisatoriska ställning. Verksamheten i övrigt förutsätts bli behandlad av litteraturutredningen.

Kulturrådet anser att folkbiblioteken intar en central plats i kulturlivet. De bör därför i flertalet kommuner utgöra den institutionella grunden för ett mer differentierat kulturutbud.

Biblioteken bör utvidga den avgiftsfria mediadistributionen inom ton- och bildkonsten och så långt möjligt även på filmområdet. Då bildförsörjningen är ett relativt obearbetat område måste ett utvecklingsarbete här komma till stånd.

Länsbiblioteken utgör ett viktigt komplement till de lokala biblioteken. För att få en reellt utjämnande funktion är det dock nödvändigt att ge dem en i vissa delar ny struktur samt ökade resurser.

Länsbibliotekens mediaanskaffning bör i större utsträckning än hittills kunna anpassas till regionens behov. Kursverksamhet, rådgivning och förmedling av kulturarrangemang är andra uppgifter som kan behöva öka. Nuvarande statsbidrag bör därför förstärkas.

Stifts- och landsbiblioteken bör kommunaliseras. Vidare är det rimligt med ett starkare inflytande för landstingen över länsbiblioteksverksamheten. Formerna för detta inflytande bör emellertid studeras ytterligare med hänsyn till att länsbiblioteken samtidigt är kommunala folkbibliotek.

15.3 Remissyttranden

Remissinstanserna accepterar i allt väsentligt kulturrådets syn på folkbiblioteken. Bedömningen av deras betydelse och framtida uppgifter delas bl. a. av *kungl. biblioteket, bibliotekshögskolan, statens handikappråd, forskningsbiblioteksrådet, styrelsen för Sveriges författarfond, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Författarcentrum, Litteraturfrämjandet, Folkbildningsförbundet, ABF* och *LO*.

Folkbibliotekens betydelse för befolkningen i glesbygd, för invandrare, handikappade, institutionsvårdade och barn understryks av olika remissinstanser som samtidigt pekar på behovet av ytterligare insatser för dessa grupper. Vidare markeras bibliotekens betydelse för föreningsliv och folkbildningsarbete.

En rad remissinstanser bl. a. *SÖ, ABF* och *ett antal kommuner* betonar att folkbiblioteken behöver ökade ekonomiska resurser och förordar ett statligt stöd. SÖ accepterar utvidgningen av biblioteksverksamheten men vill kraftigare understryka den informationsförmedlande funktionen. SÖ anser att den bok- och informationsförmedlande servicen vid många bibliotek är otillräckligt utbyggd. *Teater- och musikrådet* anser att förstärkta personalresurser för folkbiblioteken är en av de viktigaste kulturpolitiska insatserna just nu.

Flera remissinstanser, bland dem *Svenska kommunförbundet, några kommuner, Sveriges allmänna biblioteksförening* och *SACO*, uppmärksammar standardskillnaden mellan biblioteksväsendet i olika kommuner. SACO finner det otillfredsställande att kulturrådet inte framlägger några konkreta förslag till resursutjämning. *Luleå kommun* bl. a. anser att en biblioteksiag skulle motverka dessa skillnader.

Några remissinstanser, däribland *forskningsbiblioteksrådet* och *SACO*, beklagar att samspelet mellan folkbiblioteken och de vetenskapliga biblioteken inte uppmärksammats.

Några remissinstanser däribland *Sveriges allmänna biblioteksförening* uttrycker oro för att folkbibliotekens situation inte blir tillfredsställande behandlad då kulturrådet och litteraturutredningen endast tar upp delaspekter. *Örebro kommun* förordar därför en utredning om folkbibliotekens ställning och ekonomi.

Konsekvenserna av kulturrådets förslag för bibliotekarieutbildningen tas upp av bl. a. *bibliotekshögskolan*. Skolan anser att kulturrådets förslag innebär att utbildningen vid skolan måste förändras och att större utrymme måste ges åt moment som kulturdistribution och kulturpedagogik. Också nya medier kräver en förändrad utbildning.

Kulturrådets syn på länsbiblioteken accepteras i allt väsentligt av remissinstanserna.

Förslaget om ökade resurser till länsbiblioteken för kurser, rådgivning och förmedling av kulturarrangemang stöds bl. a. av *kungl. biblioteket, SÖ, forskningsbiblioteksrådet, styrelsen för Sveriges författarfond, några landsting, några kommuner* och *Sveriges allmänna biblioteksförening*.

Östergötlands läns landsting förordar att länsbiblioteken får en ny organisatorisk struktur med starkt landstingsinflytande. *Landstingsförbundet, några landsting* och *några kommuner* anser att frågan om ökat landstingsinflytande över länsbiblioteken behöver analyseras närmare. *Länsberedningen* och *Svenska kommunförbundet* bl.a. finner inga skäl för en ändring av huvudmannaskapet.

ABF och *Litteraturfrämjandet* anser att biblioteken bör ges en organisation som överensstämmer med vad som kommer att tillämpas för andra lokala och regionala institutioner.

16 Folkets park och Folkets hus

16.1 Nuläge

Folkparksrörelsen och folketshusrörelsen är inte enbart lokalhållande organisationer. De bedriver även omfattande verksamhet i egen regi.

Folkparkerna spelar en roll i folkrörelsernas arbete men fyller också funktioner som nöjesplats, kulturinstitution och dagpark. Dagparksfunktionen är under utveckling. Det anses ofta naturligt och ekonomiskt riktigt att förlägga olika fritidsanläggningar i eller i anslutning till folkparkerna.

Nödvändigheten att arbeta efter lönsamhetsprincipen upplevs inom folkparksrörelsen som ett dilemma. Valfriheten för publiken minskas därigenom. Folkparkernas centralorganisation erhöll år 1973 statsbidrag till vissa programproduktioner som annars inte varit möjliga att genomföra.

Folketshusrörelsens lokaler används för en rad olika ändamål som t. ex. teater, konserter, film, utställningar, dans och föreningssammankomster. Därigenom spelar också de en stor roll för folkrörelsernas arbete.

Viss verksamhet bedrivs i folketshusföreningarnas egen regi, främst biografrörelse och dans. I övrigt hyrs lokalerna ut till föreningar, organisationer m. fl.

Lönsamhetsprincipen har inneburit problem också för folketshusrörelsen och dess biografrörelse. En rad biografer på mindre orter har lagts ned. Som alternativ till den kommersiellt styrda biografrepertoaren startade folketshusrörelsen år 1970 försöksverksamhet med kvalitetsfilmvisning, Bio Kontrast. Till försöksverksamheten har sedan starten utgått statligt stöd.

16.2 Kulturrådet

Kulturrådet anser att folkparkerna erbjuder möjlighet till kontakt och samvaro i trivsam miljö och under otvungna former. De erbjuder också stora möjligheter att nå grupper av människor som inte i första hand nås av det institutionsbundna kulturutbudet. Folkparkernas verksamhet utgör vidare en väsentlig motvikt mot kulturverksamhetens koncentration till vinterhalvåret. En stor del, kanske huvuddelen av folkparkernas funktioner faller därför inom samhällets kulturpolitiska ansvar.

Kulturrådet anser det angeläget att folkparksidén får möjlighet att vidareutvecklas. Behovet av statligt stöd bör utredas men statsbidrag i mera provisoriska former bör kunna utgå redan dessförinnan. Bidrag

bör i första hand avse central service, metodutveckling, utbildning samt lokal och regional försöksverksamhet med teater-, balett-, musik- och utställningsverksamhet. Man bör särskilt söka utveckla fri skapande verksamhet i former som passar folkparkerna. Svenska riksteatern, Institutet för rikskonserter och statens försöksverksamhet med riksutställningar bör få resurser att vidareutveckla sitt samarbete med folkparkerna.

Kulturrådet anser att också folketshusrörelsen bör få möjlighet att vidareutveckla kulturverksamheten genom experiment och försöksverksamhet av olika slag. Folketshusföreningarna bör dock inte generellt ta över allt arrangörsansvar i sina lokaler.

16.3 Remissyttranden

Kulturrådets uppfattning att folkparkerna och folketshusrörelsen har viktiga uppgifter och att deras verksamhet bör få möjlighet att vidareutvecklas delas med något undantag av de remissinstanser som berör frågan.

Statligt stöd till folkparksrörelsen och till folketshusrörelsen biträds bl. a. av *teater- och musikrådet, några länsstyrelser, några kommuner, Teatercentrum, ABF, Konstfrämjandet, LO, Centerns ungdomsförbund* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.*

ABF delar kulturrådets uppfattning att Folkets park och Folkets hus har stor allmän kulturell betydelse inte bara därför att dessa organisationer tillhandahåller lokaler utan också med hänsyn till de kulturaktiviteter som genomförs i organisationernas regi.

LO anser att den ojämna kostnadstäckning från samhällets sida som framträder, om man jämför å ena sidan de offentliga kulturinstitutionerna med deras ännu smala och socialt sneda publikunderlag och å den andra de folkligt uppbyggda folkparkerna och Folkets hus, är ett uttryck för en förlegad syn på kulturpolitiken. *ABF* uttrycker en liknande uppfattning. LO betonar också, liksom flera andra remissinstanser, att folkparkerna kan bidra till en jämnare fördelning över året av kulturaktiviteterna.

Teater- och musikrådet anser att folkparkerna bör kunna bli en betydelsefull stimulansfaktor i det lokala kulturlivet genom att ge plats åt lokala och regionala kulturproducenter.

Teatercentrum stöder i och för sig tanken på att folkparksidén ges möjligheter att vidareutvecklas men framhåller att en förutsättning är att den kommersiella inriktning som hittills varit förhärskande inom folkparksrörelsen bryts.

Folkparkernas centralorganisation och *Folkets husföreningarnas riksorganisation* noterar med tillfredsställelse den betydelse kulturrådet tillmäter folkparkernas och Folkets hus verksamhet. Folkparkernas cen-

tralorganisation, som instämmer i kulturrådets förslag, betonar att samarbetet med Svenska Riksteatern, Institutet för rikskonserter och statens försöksverksamhet med riksutställningar snarast behöver utvidgas och få fastare former. Samtidigt bör folkparkerna få möjligheter att fortsätta viss egen programproduktion utöver de rent kommersiella samt möjlighet till utvecklingsverksamhet. Statsmakterna bör betrakta folkparkerna med samma intresse som övriga kulturinstitutioner.

Flertalet av de instanser som är positiva till statligt bidrag instämmer i att frågan om stödets utformning behöver utredas.

Flera remissinstanser, som ställer sig bakom tanken på stöd till folkparker och Folkets hus, betonar att ett statligt stöd även bör utgå till bygdegårdsrörelsen och Våra Gårdar. Särskilt betonas bygdegårdarnas betydelse för ett mångsidigt kulturutbud. Hit hör bl. a. *länsstyrelserna i Hallands* och *Skaraborgs län, Hallands läns landsting* och *Centerns ungdomsförbund.*

17 Radio och television

17.1 Nuläge

Televisionens och ljudradions (rundradions) programverksamhet regleras genom radiolagen (1966: 755, omtryckt 1972: 240) och genom ett särskilt avtal mellan svenska staten och Sveriges Radio AB. Regleringen innebär att Sveriges Radio med ensamrätt svarar för rundradions programverksamhet. För yttrandefriheten i rundradioverksamheten gäller radioansvarighetslagen (1966: 756) som bl. a. föreskriver att för varje program skall finnas en av programföretagets chef förordnad programutgivare med uppgift att förebygga yttrandefrihetsbrott.

Myndighet eller annat allmänt organ får enligt bestämmelser i radiolagen ej i förväg granska eller föreskriva förhandsgranskning av radioprogram och ej heller förbjuda rundradiosändning på grund av dess innehåll. För granskning av program som förekommit i rundradiosändning finns radionämnden som utses av Kungl. Maj:t. Anmärkningar mot visst program prövas av nämnden.

Drift- och investeringsutgifterna bestrids av avgiftsmedel med undantag av skolprogram och program för utlandet som bekostas genom riksstatsanslag.

Aktierna i Sveriges Radio AB innehas av pressen, näringslivet och folkrörelserna. Styrelse utses till en del av Kungl. Maj:t och i övrigt av bolagsstämman.

Sveriges Radio har en central programproduktion och ett antal distriktskontor som producerar regionala och lokala program samt i viss utsträckning även riksprogram.

Olika sektorer av TV- och ljudradioverksamheten har under den senaste tiden varit eller är f. n. föremål för utredning.

1969 års radioutredning avlämnade den 14 mars 1973 sitt betänkande (SOU 1973: 8) Radio i utveckling. Betänkandet har remissbehandlats och beredning av utredningens förslag pågår. Reklamutredningen avlämnade den 17 januari 1974 sitt delbetänkande (SOU 1973: 10) Reklam III, TV-reklamfrågan. Remissbehandlingen av betänkandet beräknas vara avslutad under sommaren 1974. Utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet (TRU-kommittén) bedriver försöksverksamhet inom området. Radionämndens organisation m. m. utreds av en särskilt tillkallad sakkunnig (U 1973: 4).

17.2 Kulturrådet

Kulturrådet hänför radio och television till det kulturpolitiska områ-

det. Informationssektorn dit rådet hänför bl. a. radio, television och press går enligt rådet inte att skilja från de sektorer som hittills räknats till kulturområdet. Radioverksamheten är av central betydelse i kulturpolitiken. Med hänsyn till Sveriges Radios ställning som en självständig institution finner rådet dock möjligheterna till påverkan med direkta kulturpolitiska medel begränsade. Rådet lägger därför inte fram några direkta förslag annat än på några enstaka punkter.

Kulturrådet föreslår att personalen blir representerad i Sveriges Radios styrelse, och att personalrepresentanterna får samma ställning som övriga styrelseledamöter.

Statsmakterna beräknade år 1966 att på sikt omkring en fjärdedel av Sveriges Radios programproduktion skulle ske regionalt. Det målet anser rådet snarast böra betraktas som en miniminivå i fråga om decentraliseringsgrad. Radions regionala organisation bör knyta an till kulturlivet i alla delar av landet.

Det är angeläget, att Sveriges Radio redovisar sina programprinciper. En uppföljning av i vilken mån tidigare angivna principer följts bör ske. Enligt rådet måste denna bygga på en bättre programstatistik än den som f. n. finns.

Kulturrådets förslag och synpunkter i fråga om samarbetet mellan Sveriges Radio och teater-, dans- och musikinstitutionerna har redovisats i det föregående (10.2 och 11.4).

17.3 Remissyttranden

Frågorna om radio och television tas upp i ett stort antal remissvar. Vissa remissinstanser, bl. a. *RRV* och *Svenska filminstitutet,* anser att kulturrådet inte tillräckligt ingående gått in på dessa frågor. RRV önskar en belysning av etermediernas roll för att stimulera en ökad lokal kulturaktivitet. Svenska filminstitutet finner kulturrådets respekt för Sveriges Radios självständighet överdriven. Ett centralt kulturpolitiskt betänkande kan enligt institutet inte avstå från att analysera avvägningen av kulturutbudet i medier som spelar en helt dominerande roll som kulturförmedlare.

Remissinstanserna instämmer i allmänhet i vad kulturrådet har att säga om angelägenheten av en regionaliserad programproduktion. Hit hör flera länsstyrelser, däribland *länsstyrelsen i Norrbottens län* som anser att kravet på mångsidighet i programpolitiken förutsätter en mycket betydande ökning av utrymmet för regional programproduktion. Man anser därför att andelen 25 % endast bör uppfattas som ett etappmål. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* framhåller särskilt betydelsen av ett regionalt inflytande över den decentraliserade produktionen, en uppfattning som delas av fler remissinstanser. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* understryker den betydelse för aktiveringen av de regionala

kulturinstitutionerna som en decentralisering av Sveriges Radios produktionsresurser kan få. *Sveriges Radio* anser att kulturrådets uppfattning om önskvärdheten av en decentralisering helt överensstämmer med företagets egen målsättning. Man påpekar emellertid att graden av decentralisering och takten i en sådan process är avhängig av de ekonomiska resurserna och kraven på rationellt utnyttjande av den tekniska kapaciteten.

De remissinstanser som uttalar sig i frågan stöder förslaget att Sveriges Radio skall redovisa sina programprinciper samt i vilken mån tidigare angivna principer har följts. En del instanser lämnar dessutom synpunkter på Sveriges Radios nuvarande programpolitik. *Författarcentrum* tar avstånd från Sveriges Radios bevakning av samhällsproblem, vilken i alltför hög grad präglas av publikfriande jippon i stället för seriösa redovisningar. I samma riktning uttalar sig *Svenska teaterförbundet.*

TCO finner vissa företeelser i Sveriges Radios nuvarande programpolitik diskutabla, och menar bl. a. att ljudradion är ett tveeggat vapen ur kulturell synpunkt genom att program 3 ofta slår ut andra programalternativ. Risken för utarmning av samhälls- och kulturbevakningen är stor också i TV:s tvåkanalsystem. TCO anser att renodling av kanaler, vare sig det gäller radio eller TV inte är någon bra metod om man vill ge publiken reell valfrihet. Allsidighet bör prägla varje kanal för sig. I samma riktning uttalar sig *TBV*. *LO* anser att det bör klarläggas om en anpassning efter publikundersökningarna verkar socialt och kulturellt konserverande. LO erinrar om att sociala och utbildningsmässiga skillnader styr människors programval. Om publikundersökningarna tillmäts en avgörande betydelse vid programpolitikens utformning, kan därigenom strävandena efter social och kulturell jämlikhet motverkas. Enligt LO:s uppfattning måste hänsynen till missgynnade gruppers konkreta situation och önskemål kombineras med en vilja att eliminera sociala och kulturella begränsningar.

Remissinstansernas synpunkter på samarbetet mellan Sveriges Radio och teater- och musikinstitutionerna har redovisats i det föregående (10.3.5 och 11.5.6).

18 Kommersiellt driven kulturverksamhet

18.1 Nuläge

Större delen av kulturproduktionen och kulturdistributionen ligger i dag i privata händer. Det gäller stora delar av musikområdet och större delen av konstmarknaden. Bok-, tidnings- och tidskriftsproduktionen är nästan helt privat liksom en betydande del av filmproduktionen. Nästan hela bok-, tidnings- och tidskriftshandeln drivs i enskild regi. Detsamma gäller större delen av filmdistributionen.

På bokmarknaden finns ca 175 förlag med någorlunda regelbunden bokutgivning. I drygt 15 förlag har staten eller folkrörelserna ägarintressen. År 1970 omfattade den totala bokutgivningen i Sverige över 6 000 titlar, varav hälften vände sig till en större allmänhet.

För bokdistribution finns ca 450 bokhandlare, varav ca 300 fullsorterade (abonnemangsboklådor). Böcker säljs också i större varuhus, tobaksaffärer, kiosker och en del andra affärer. Bokförlagen arbetar vidare genom bokklubbar. Bokdistributionen genom bokklubbarna har de senaste åren expanderat och är i förhållande till andra kanaler för distribution av böcker den distributionsform som ökat mest.

Bokmarknaden har utretts av litteraturutredningen som bl. a. föreslagit olika former av produktionsstöd och startandet av ett massmarknadsförlag med statligt stöd. Utredningens slutbetänkande (SOU 1974: 5) Boken remissbehandlas f. n.

Förhållandena på veckopress- och facktidningsområdet i dess helhet har inte kartlagts av några statliga utredningar. Viss statistik redovisas av Tidningsstatistik AB. Kulturtidskrifter och ideella tidskrifter kan få tidskriftsstöd som fördelas av tidskriftsnämnden.

Dagspressen — tidningar som utkommer minst två gånger per vecka — omfattade 1972 151 tidningar. De sammanlagda upplagorna uppgick till ca 4,5 milj. exemplar per dag. År 1969 inrättades pressens lånefond och samtidigt infördes samdistributionsrabatt för dagstidningar. Statsmakterna inrättade år 1971 en ny typ av stöd till dagspressen i form av produktionsstöd för dagstidningar. 1972 års pressutredning (Fi 1972: 7) utreder pressens förhållanden.

Inom teaterområdet finns endast ett par privata teaterföretag med permanent verksamhet. Vidare finns teaterlokaler som hyrs ut till enskilda producenter av teater- och revyföreställningar. Flertalet privatteatrar åtnjuter kommunalt stöd i olika former.

På musikområdet svarar grammofonskivor och ljudband för en stor del av musikutbudet. Det finns f. n. uppskattningsvis ett hundratal skivproducerande företag i landet. Produktionen är emellertid kon-

centrerad till ett fåtal bolag. Handeln med importerade grammofonskivor utgör en stor del av marknaden. En stor del av den musikutövande verksamheten bedrivs utan stöd av samhället.

På bildkonstens område är försäljning via privata gallerier, konsthandlare, auktionsfirmor o. d. avsevärt större än försäljningen via samhälleliga och samhällsstödda utställningslokaler.

Bildkonstens distributionsförhållanden utreds av MUS 65.

Inom filmområdet arbetar ett fåtal större företag kontinuerligt och ett antal mindre företag mer sporadiskt med spelfilmsproduktion. Ett tjugotal företag arbetar med filmuthyrning. Den 1 juli 1973 fanns knappt 1 300 registrerade biografer i landet, av vilka knappt 400 gav minst sex föreställningar per vecka. Ungefär hälften av dessa större biografer kontrolleras av de tre stora filmbolagen. Av de registrerade biograferna är 700 föreningsbiografer, dvs. anslutna till Folkets husrörelsens riksorganisation eller Föreningen Våra Gårdar.

Stiftelsen Svenska filminstitutets verksamhet finansieras genom en avgift motsvarande 10 % av bruttointäkterna vid filmförevisningarna på biografer med minst sex föreställningar per vecka. Sedan år 1972 ger staten bidrag till Filminstitutets H-fond. Filmutredningen har nyligen avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1973: 53) Samhället och filmen Del 4. Remissbehandlingen beräknas vara avslutad under sommaren 1974.

18.2 Kulturrådet

Kulturrådet behandlar allmänt behovet av samhällsinsatser inom olika områden av den kommersiellt drivna kulturverksamheten. Med hänsyn till det arbete som pågår inom olika utredningar lägger kulturrådet inte på något område fram konkreta förslag till åtgärder. Rådet finner det bl. a. rimligt, att staten gör insatser till stöd för viktiga delar av bokproduktionen som har svårt att bära sig. Det kan bli aktuellt att samhället i någon form får underlätta eller svara för bokförsäljning på platser som riskerar att bli utan bokhandel. Vidare anses att staten bör ge ett realstöd till pressen.

De av konsertbyråutredningen i betänkandet (SOU 1971: 73) Fonogrammen i musiklivet föreslagna åtgärderna för stöd till produktion och distribution av grammofonskivor, tonband m. m. stöds av rådet.

Filmen bör ses som en kulturaktivitet jämställd med andra. Samhället bör alltså bidra till att en rimlig filmproduktion upprätthålls och att möjligheter skapas att se god film i olika delar av landet.

Det är angeläget att privatteatern kan bestå som komplettering till teaterutbudet i övrigt. Frågan om stöd till privatteatrarna anses dock i första hand vara en angelägenhet för berörda kommuner.

18.3 Remissyttranden

Som framgår av redovisningen av remissyttranden över kulturrådets förslag till ansvarighetsmål (5.3.11) beklagar flera remissinstanser att rådet inte analyserat marknadsekonomins negativa verkningar eller kommit med förslag för att eliminera dessa. Från vissa håll önskar man mera djupgående strukturingrepp.

Svenska filminstitutet beklagar att betänkandet inte i klarspråk tagit ställning till avvägningen mellan generella och selektiva stödåtgärder inom kulturområdet. Filminstitutet vill med skärpa understryka att generellt verkande metoder av typen momsbefrielse genomgående måste bli mindre effektiva än om de belopp det gäller används för selektiva insatser.

En rad synpunkter förs fram om de olika delområdena av den privat drivna kulturverksamheten.

I flera yttranden diskuteras stödet till press och bokmarknad.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund ansluter sig till kulturrådets uppfattning att det statliga presstödet skall bibehållas och utvecklas.

Svenska filminstitutet anser att kulturrådet närmare borde ha diskuterat presstödets teknik utan att för den skull föregripa den pågående pressutredningens förslag om presstödets utformning.

Sveriges författarförbund föreslår bl. a. att man överväger möjligheten att inrätta en särskild riksdagens pressnämnd. Riksdagen skulle således bli huvudinstans för anslag, förvaltning och fördelning av stödet. Flera remissinstanser uttalar sitt instämmande i kulturrådets synpunkter på behovet av stöd till delar av bokproduktionen. Det gäller bl. a. *Svenska bokförläggareföreningen, Sveriges författarförbund, humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet, musikhögskolan i Stockholm* och *ett par kommuner.*

Kulturrådets synpunkt att samhället skulle kunna svara för bokförsäljning kritiseras av *Svenska bokhandlareföreningen* som finner förslaget mindre välbetänkt. Allt fler kommuner har emellertid under de senaste åren kommit underfund med att det i stor utsträckning beror på kommunens eget agerande om en bokhandel skall kunna fortleva. Kommunerna är ju genom inköp till bibliotek och skolor bokhandlarnas största kunder, påpekar föreningen.

Konstfrämjandet aktualiserar en motsvarighet till det diskuterade stödet till bokproduktion för grafik och skulptur. Konstfrämjandet framhåller att prisnivån på bildkonstområdet i hög grad bestäms genom de möjligheter till spekulation och penningplacering som här erbjuds.

KF tar upp konsthantverkets och den estetiska

formgivningens ställning. Man erinrar om dessa konstnärliga uttrycksformers stora betydelse bl. a. för hemmiljön och slår fast att detta måste beaktas i kulturpolitiken, särskilt som såväl produktion som distribution praktiskt taget helt ligger inom den privata sektorn. Åtgärder från samhällets sida kan enligt KF behövas även inom detta område.

Mot kulturrådets bedömning att det samhälleliga stödet till privatteatern är de stora kommunernas ensak invänder *Teatrarnas riksförbund* och *Malmö kommun*. Enligt Teatrarnas riksförbund arbetar de existerande privatteatrarna i konkurrens med de offentligt stödda teaterinstitutionerna. Förbundet finner det vara starka tvivel underkastat att de stora kommunerna är beredda att ta på sig hela det ekonomiska ansvaret. *Malmö kommun* påpekar att en ökande del av publiken på storstadsteatrarna erfarenhetsmässigt består av tillresande från den omgivande landsbygden. Det måste därför enligt kommunen anses rimligt att staten tar ansvar även på detta område.

19 Kommunal och statlig kulturorganisation, allmänna synpunkter

19.1 Kulturrådet

Kulturrådet för fram olika motiv för förändringar av den kommunala och statliga kulturorganisationen.

Det måste finnas organ som kan omvandla de kulturpolitiska målen till en målinriktad verksamhet inom olika områden. Utvecklingen behöver också följas upp i förhållande till målen.

Långtidsplaneringen inom kulturområdet behöver förbättras. I jämförelse med de flesta andra samhällsområden är den dåligt utbyggd på kultursidan.

Det behövs en bättre samordning inom kulturområdet av samhällsorganens insatser. Nuvarande sektorsinriktade organ bör ersättas eller kompletteras med organ av mer övergripande karaktär. Såväl på lokal och regional nivå som centralt bör de kulturpolitiska frågorna få en samlad handläggning.

En ökad samverkan mellan samhällsorganen på kulturområdet med förenings- och organisationslivet behövs också. Det gäller organisationer både inom och utanför kulturområdet. En samverkan är nödvändig för att ge kulturverksamheten bättre förutsättningar t.ex. i bostadsområden och på arbetsplatser. Härigenom kan nya grupper nås.

Samverkan mellan kulturområdet och andra samhällsområden bör ökas. Exempel på sådana andra samhällsområden är bebyggelseplanering, åtgärder för fritidsverksamhet och socialpolitiken. Samverkan bör ske i organiserade former.

Inom kulturområdet bör en decentralisering av ansvar, planerings- och beslutsfunktioner och resurser ske. På alla nivåer bör finnas särskilda politiskt ansvariga organ för kulturområdet. Med en decentralisering följer ett vidgat medinflytande över beslutsprocesser.

I viss utsträckning förekommer redan nu en utvecklingsverksamhet på det kulturpolitiska området. En mer systematisk sådan bör komma till stånd.

Flera grundläggande frågor om uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan stat och kommun utreds f.n. Rådets förslag är så utformade att de kan anpassas till de förändringar som kan bli följden av utredningsarbetet.

Decentraliseringen av planering, beslut och resurser inom kulturområdet bör kunna föras förhållandevis långt. Såvitt det är möjligt bör ansvaret ligga på lokal nivå. Till regional och central nivå förs de speciella uppgifter som inte kan fullgöras lokalt. I stor utsträckning bör initiativ till regionala och centrala insatser komma från lokal nivå.

19.2 Remissyttranden

De motiv för organisatoriska förändringar inom kulturområdet som kulturrådet presenterar anses av de flesta remissinstanser som berört frågan vara bärkraftiga. *LO* framhåller sålunda att en så omfattande utbyggnad och förändring av den samhälleliga kulturpolitiken som föreslås knappast kan komma till stånd utan en modernisering av kulturlivets organisation på olika nivåer. LO anser att en modernisering brådskar. Även *Folkbildningsförbundet* ansluter sig till motiven för organisatoriska förändringar och markerar särskilt behovet av decentralisering och vidgat medinflytande från enskilda, grupper och organisationer.

Även *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, vissa länsstyrelser* och *kommuner, Svenska tonkonstnärsförbundet, Svenska teaterförbundet* m.fl. ansluter sig till kulturrådets motiv för organisatoriska förändringar inom kulturområdet. Tonkonstnärsförbundet understryker betydelsen av ett vidgat medinflytande för kulturarbetare som en grundläggande förutsättning för ett mer aktivt kulturengagemang på lokal och regional nivå.

SÖ ansluter sig till motiven för förändringar på lokal och regional nivå. I fråga om den centrala nivån begränsar sig SÖ till att uttala att det föreligger behov av en viss samordning.

TCO tillstyrker de grundläggande värderingarna beträffande fördelningen av arbetsuppgifter och ansvar inom den framtida kulturorganisationen. Även *Svenska riksteatern, KF* och *vissa länsstyrelser* ansluter sig uttryckligen till grunddragen i kulturrådets förslag.

Vissa remissorgan anser inte att kulturrådet i tillräcklig utsträckning anlagt det helhetsperspektiv på organisationsfrågorna som rådet sagt sig eftersträva. Vissa delområden tas inte upp medan andra fått en mer ingående behandling.

Teatrarnas riksförbund menar att den föreslagna organisationen inskränker institutionernas och de enskildas inflytande och ökar avståndet till beslutsfattarna. Förbundet finner också organisationsförslaget kostnadskrävande. Liknande synpunkter framförs av *nationalmuseet.*

I flera yttranden berörs risken för en byråkratisering. Detta påpekas av bl. a. *UKÄ,* som i och för sig inte har någon erinran mot den föreslagna organisationen, *KF* och *Sveriges författarförbund.* Författarförbundet betonar att organisationen inte får leda till en styrning av de kulturella aktivitcternas innehåll eller av den kulturella utvecklingen. *RRV* anser att den föreslagna kulturorganisationen innebär en betydande institutionalisering av de kulturella aktiviteterna.

20 Den lokala kulturorganisationen

20.1 Nuläge

Den lokala kulturorganisationen har i korthet redovisats i det föregående (2).

20.2 Kulturrådet

Kulturrådet ser utformningen av den lokala kulturorganisationen som en kommunal uppgift. Rådet lägger därför inte fram några förslag men diskuterar organisationsfrågorna och ger vissa rekommendationer.

Kommunerna förutsätts även i framtiden ta ett ansvar för den lokala kulturverksamheten. I kulturnämnderna bör kommunerna ta upp målfrågorna till behandling, diskutera prioriteringar och utföra en långtidsplanering. Kulturnämnderna har ett ansvar för att initiativ tas till samarbete i regelbundna former med andra kommunala myndigheter. Kulturnämnderna bör till sitt förfogande ha såväl ämnesspecialiserad som administrativ personal.

Svenska kommunförbundets arbete med att utforma råd och anvisningar till det tidigare utfärdade normalreglementet för kulturnämnder bör inte slutföras förrän remissbehandlingen av kulturrådets betänkande avslutats och om möjligt inte förrän överläggningar i anledning av rådets betänkande ägt rum mellan representanter för regeringen och förbundet.

Det lokala föreningslivet kommer att spela en stor roll när en ny kulturpolitik skall förverkligas. Organisationerna har goda kontakter med en stor grupp människor och bör därför få viktiga uppgifter i den uppsökande verksamheten. Studieförbunden har genom sin väl utbyggda organisation och sina erfarenheter en nyckelställning.

Samverkan inom det lokala kulturarbetet avser enligt kulturrådets mening fem huvuduppgifter: allmän kontaktfunktion, referensgrupp till kulturnämnden, samplanering av uppsökande verksamhet, samordning av offentliga arrangemang samt gemensam service för publikkontakter. Samverkan i praktiska frågor får dock inte hindra variation och mångfald i den lokala kulturverksamheten. Någon samordning av verksamhetens innehåll avses därför inte.

Kulturrådet rekommenderar kommunerna att inrätta ett samarbetsorgan omfattande föreningar, organisationer och andra grupper inom och utanför det traditionella kulturområdet. Däremot bör kommunen inte vara representerad i samarbetsorganet utan i stället ha regelbundna kontakter med detta. I vissa fall kan samarbetsorganet behöva egen

personal. I de minsta och de största kommunerna kan andra samarbetsformer vara mera ändamålsenliga.

Ledamoten Björinder ställer sig i en reservation tveksam till en formell uppbyggnad av samarbetsorganet.

20.3 Remissyttranden

Kulturrådets konstaterande att utformningen av den lokala organisationen är en lokal uppgift anser de flesta remissinstanser vara principiellt riktigt.

Svenska kommunförbundet betonar att statsmakterna varken med direktiv eller rekommendationer bör söka styra utvecklingen i kommunerna. Den lokala kulturorganisationen måste få utformas på grundval av lokala förutsättningar och med hänsynstagande till de skillnader som finns mellan olika kommuner. Detta understryks också av *teater- och musikrådet, flera länsstyrelser, några kommuner, TCO* och *Moderata ungdomsförbundet.*

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att kulturrådets rekommendationer är värdefulla som riktlinjer för en principiellt likartad organisation inom kommunerna.

RRV förutsätter att ett ökat samarbete kommer att ske över kommungränserna.

De flesta remissinstanserna anser liksom kulturrådet att tillkomsten av kulturnämnder i kommunerna har en avgörande betydelse för den lokala kulturorganisationen och för samordningen inom kulturområdet.

Sveriges författarförbund önskar att kulturnämnderna och grundlinjerna för deras arbete lagfästes. *Statens ungdomsråd* instämmer i att det lokalt bör finnas politiskt valda organ som handlägger fritids- och kulturfrågorna, men förordar att handläggningen sker gemensamt i en och samma nämnd. Fördelarna med detta skulle enligt ungdomsrådet vara att bl. a. den långsiktiga planeringen underlättas och att stödet till lokala aktiviteter samordnas.

Beträffande kommunernas uppgifter framhåller bl.a. *flera kommuner, Svenska riksteatern, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Konstfrämjandet, Samfundet för hembygdsvård, ABF, LO* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* att kulturnämnderna bör undvika att själva stå som arrangörer av olika kulturaktiviteter och i stället överlåta arrangörsskapet på föreningslivet.

De flesta remissinstanserna delar kulturrådets uppfattning om föreningslivets uppgifter på kulturområdet. Remissinstanserna framhåller särskilt att en uppsökande verksamhet i första hand måste bygga på föreningarnas och organisationernas insatser.

I vissa yttranden — framför allt från olika kulturarbetarorganisatio-

ner — yppas dock en oro för att föreningslivet tillmäts en för stor roll, särskilt med tanke på angelägenheten av att nå just de grupper som inte är aktiva inom föreningar av olika slag.

Svenska teaterförbundet anser liksom kulturrådet att den uppsökande verksamheten kommer att kräva bättre kontakter med olika grupper av människor än vad institutioner och kommunala nämnder kan svara för. Däremot anser teaterförbundet att studieförbunden inte kommer att räcka till att nå ut till de eftersatta och isolerade publikgrupperna.

De flesta remissinstanserna anser i likhet med kulturrådet att ett samarbete på lokal nivå är motiverat.

I likhet med *Svenska kommunförbundet* och *ett tiotal kommuner* uttalar bl. a. *RRV, flera studieförbund, Svenska riksteatern, Konstnärernas riksorganisation* och *Svenska musikerförbundet* att målsättningen att åstadkomma ett omfattande samarbete med det lokala föreningslivet är helt riktig.

Enligt *Svenska riksteatern* får inte den lokala samverkan bli ett självändamål, utan den skall växa fram genom de behov som framställs av organisationerna.

Remissinstanserna framhåller också att samarbetet och arbetsformerna över huvud taget måste få utformas på grundval av de lokala förutsättningar som existerar.

Frågan om inrättande av ett samarbetsorgan har rönt stort intresse bland remissinstanserna.

Några remissinstanser stöder kulturrådets förslag, nämligen bl. a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, några länsstyrelser, MUS 65* och *TCO*.

Konstfrämjandet förordar liksom *länsstyrelsen i Kalmar län* och *länsstyrelsen i Älvsborgs län* att en försöksverksamhet genomförs i kommunerna med samarbetsorgan uppbyggda efter kulturrådets modell. Först efter en utvärdering av dessa lokala försök kan man ta ställning till hur ett mera allmänt uppbyggt samarbetsorgan skall se ut.

Det övervägande antalet remissinstanser kritiserar kulturrådets förslag till lokalt samarbetsorgan och förordar ett mera informellt samarbete, vanligen i form av en referensgrupp till kulturnämnden av den typ Svenska kommunförbundet tidigare föreslagit. Vissa remissinstanser ansluter sig till ledamoten Björinders reservation.

Svenska kommunförbundet anser att det av kulturrådet förordade samarbetsorganet skulle innebära en onödig överorganisation och byråkratisering av samarbetet kommun — föreningsliv — kulturarbetare. De försök med organ av dylikt slag som gjorts har fått uppges. Erfarenheterna i kommunerna av ett mer informellt samarbete av typen referensgrupper och projektgrupper med rådgivande funktion är däremot positiva. Enligt kommunförbundet möjliggör denna samarbetsform att man från gång till gång kan anpassa formerna för samarbetet beroende på vilka frågor det är som skall behandlas.

Centrumbildningarna anser i gemensamt yttrande det olyckligt om kommunerna inte skulle bli direkt ansvariga för de kulturpolitiska besluten utan bindas upp till andra organisationer.

Somliga remissinstanser framför alternativa lösningar på hur samrådet inom kommunerna bör ordnas.

Statens ungdomsråd anser att den kommunala nämnden kan sköta kontakterna och samarbetet med föreningslivet utan att lokala referensgrupper byggs upp. Även *några kommuner, Folkets husföreningarnas riksorganisation* och *ABF* ställer sig tveksamma eller negativa till att lokala referensgrupper bildas. De anser att direkta kontakter med berörda parter inom ramen för kulturnämndens löpande arbete är att föredra. ABF och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* förordar årligen återkommande samrådskonferenser efter det att kulturnämnden arrangerat speciella överläggningar med enskilda organisationer.

Enligt *SACO* blir det billigast och effektivast att inrätta samrådsgrupper knutna till de olika institutionerna. SACO anser att man därigenom kan stimulera de ideella och frivilliga insatserna inom kulturområdet.

Konstnärernas riksorganisation anser att det bör inrättas lokala samarbetsorgan för de producerande kulturarbetarna som komplement till kulturnämnderna och eventuella samarbetsorgan på det lokala planet. *Musikcentrum* och *Svenska tonkonstnärsförbundet* föreslår mediakompetenta referensgrupper till de lokala kulturnämnderna.

21 Den regionala kulturorganisationen

21.1 Nuläge

Den regionala kulturorganisationen har i korthet redovisats i det föregående (2).

21.2 Kulturrådet

Kulturrådet avger inga förslag beträffande den regionala kulturorganisationen men för en diskussion och ger vissa rekommendationer.

Kulturrådet väljer länen som geografisk enhet för den regionala kulturverksamheten. Därmed får man geografiska områden som i de flesta fall är lagom stora samtidigt som man får en anpassning till den indelning som gäller för flertalet andra verksamheter. Vid en eventuell framtida ändring av länsindelningen får kulturorganisationen anpassas till denna. Lösningen av frågorna om den regionala kulturorganisationen bör inte uppskjutas i avvaktan på förslag från länsberedningen och andra övergripande utredningar.

Ansvaret inom länen för de uppgifter som man väljer att föra upp från det primärkommunala planet till länsplanet bör inte ligga på något statligt organ. Länsstyrelserna bör dock ta hänsyn till kulturlivets behov i den regionala planeringen. Länsskolnämnderna har givetvis också ett intresse av att beakta kulturfrågorna. Det politiska ansvaret bör dock ligga på landstingen. Detta innebär ingen överordnad ställning i förhållande till kommunerna. I den mån insatserna syftar till stimulans av kommunernas kulturpolitiska åtaganden bör kommunförbundets länsavdelningar vara forum för diskussioner och rekommendationer.

Bland landstingens främsta uppgifter på kulturområdet nämner kulturrådet målbestämningar och utredningsarbete. Landstingen bör t.ex. i samarbete med kommuner och föreningsliv ta initiativ till nödvändiga utredningar för en utbyggnad av länsinstitutioner. För att lösa de kulturpolitiska uppgifterna är en samlad handläggning av kulturfrågorna inom landstingen viktig.

Ansvaret för länsinstitutionerna bör under en övergångstid delas mellan landsting, resp. institutions hemkommun och föreningslivet. Kulturrådet avser dock t.v. ingen förändring av det primärkommunala huvudmannaskap som gäller för flertalet länsbibliotek. Landstingen bör ha en sammanhållande uppgift vad gäller finansiering och statsbidragsansökningar för länsinstitutionerna.

Behovet av samverkan på länsplanet avser främst tre uppgifter: allmän kontaktfunktion, referensgrupp till kulturnämnden samt samordning av arrangemang- och turnéverksamhet. Visst stöd till det lokala

publikarbetet kan också behöva ges från länsplanet. Samordningen av arrangemang- och turnéverksamhet kan bli mera omfattande än på lokal nivå. Den bör ske på ett tidigt planeringsstadium och bl.a. syfta till att eftersatta konst- och verksamhetsområden och eftersatta länsdelar blir tillgodosedda. Avsikten är inte att samordna verksamhetens innehåll eller att tvinga på länsinstitutionerna en viss verksamhetsplan. De arrangerande uppgifterna bör helt handhas av lokalt förankrade organ.

Utformningen av samarbetet får lösas med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder i olika län. Kulturrådet bedömer dock skillnaderna mellan länen som generellt sett mindre än skillnaden mellan primärkommunerna. Rådet rekommenderar ett formellt uppbyggt samarbetsorgan även på länsplanet. I många fall kommer det att vara naturligt att låta länsbildningsförbunden vara detta organ. Det förutsätter dock att förbunden breddar sin bas från att omfatta studieförbund, folkhögskola och länsbibliotek till att också omfatta andra intressenter. Statliga organ, landsting och kommunförbundets länsavdelningar bör av formella skäl stå utanför och i stället upprätthålla nära kontakter med samarbetsorganet.

Det regionala samarbetsorganet behöver viss personal. Kanslisamverkan med landstingens kulturnämnder kan tänkas. Samarbetsorganet får också förutsättas överta de funktioner som de regionala intendenterna hos Svenska riksteatern, Institutet för rikskonserter och statens försöksverksamhet med riksutställningar nu har. Statsbidrag bör utgå till de regionala samordningsfunktionerna.

Ledamoten Enqvist anför i sin reservation att det är principiellt felaktigt att lägga samarbetsfunktionen på länsbildningsförbunden som redan har andra kulturpolitiska uppgifter.

21.3 Remissyttranden

En rad remissinstanser noterar med tillfredsställelse att kulturrådet inte lägger fram några förslag till regional kulturorganisation utan betraktar utformningen av den som en regional uppgift. Remissinstanserna understryker också rådets markering av de regionala skillnaderna.

Några remissinstanser avger helhetsomdömen om kulturrådets synpunkter. *Statskontoret* och *TCO* har inget att erinra mot dessa. Bl. a. *Svenska riksteatern* anser att de inte utgör tillräckligt underlag för ställningstagande.

En rad remissinstanser bl.a. *SÖ, teater- och musikrådet, några länsstyrelser, ett tiotal kommuner, ett tiotal landsting, MUS 65, ett par studieförbund, TCO, LO* och *Lantbrukarnas riksförbund* tillstyrker att länen väljs som geografiskt område för den regionala kulturorganisationen. *ABF* accepterar kulturrådets skäl men anser att många län är

för små. *Länsberedningen* finner det tillfredsställande att kulturrådet inte föreslagit någon ändring av nuvarande regionala indelning.

Några remissinstanser finner det nödvändigt med anpassning till aktuella förhållanden inom kulturområdet.

Landstingsförbundet anser att den institutionella verksamheten inte är beroende av en länsbegränsning utan kan bedrivas inom och utanför hemlänen. Existerande geografiska gränser får inte medföra att utvecklingen av kulturpolitiken förhindras. Förbundet anser också att det i framtiden kan vara möjligt att arbeta med andra enheter än de nuvarande länen. Nuvarande samarbetet mellan län och kommuner bör därför utvecklas. Bl. a. *några kommuner* uttrycker liknande åsikter.

I flera remissyttranden pekas på de särskilda problem som kan uppstå vid en regionalisering av kulturverksamheten i de tre storstadsregionerna.

Några remissinstanser avstyrker en på länen baserad regional kulturorganisation.

Enligt *RRV* medför en sådan likformig uppbyggnad i hela landet att vissa län blir för små för att erbjuda underlag för en kulturinstitution och vissa blir för stora enheter när det gäller kulturaktiviteter som förutsätter närhet och lättillgänglighet. RRV föreslår en i huvudsak på kommunerna baserad kulturverksamhet kompletterad med statliga insatser av rikskaraktär.

Institutet för rikskonserter vill — åtminstone under ett övergångsskede — utgå från sin egen nuvarande regionala organisation som i stort sett sammanfaller med regionmusikens och Sveriges Radios organisation. Detta skulle innebära att man får åtta regioner i stället för 24.

Några remissinstanser berör frågan om länsstyrelsernas och andra statliga organs uppgifter i den regionala kulturverksamheten. Man finner det naturligt att det politiska ansvaret för kulturfrågorna inte läggs på länsstyrelserna. I flera yttranden understryks att de statliga organen dock har vissa uppgifter.

Länsberedningen instämmer i kulturrådets bedömning av att länsstyrelserna har ett visst ansvar att se till att det finns god tillgång till kulturella aktiviteter, eftersom det får anses vara en del av samhällets regionalpolitik. Det får anses följdriktigt att det organ som har ansvaret för samordningen mellan olika regionalpolitiska insatser får yttranderätt när det gäller regionala kulturinstitutioners lokalisering och dimensionering.

Länsskolnämnderna i Uppsala och *Jönköpings län* anser att länsskolnämnderna måste få spela en betydligt aktivare roll vid utbyggnaden av den framtida kulturorganisationen än vad kulturrådet anför.

Flertalet remissinstanser som yttrar sig om landstingens roll i den regionala kulturverksamheten är positiva till att landstingen får det politiska ansvaret för samhällsstödet till kulturverksamhet på länsplanet.

Landstingsförbundet ansluter sig till kulturrådets syn. Förbundet konstaterar att kulturfrågorna faller inom ramen för kommunallagarnas allmänna kompetensbestämmelser, vilket medför att staten saknar skäl att detaljreglera denna verksamhetssektor. Därigenom saknas också motiv för att kulturfrågorna läggs under statliga kontrollorgan på andra nivåer än den centrala. Den naturliga basen för samordnande och prioriterande insatser på den regionala nivån är enligt förbundet landstingen, inte minst med tanke på att landstingens stöd till skilda verksamheter inom kultur och folkbildning har gamla traditioner. Skillnaden mot tidigare skulle bli att kulturverksamheten nu ingår i en mera målmedveten politik för jämlikhet, bättre samhällsmiljö och ökat innehåll i den regionala servicen åt länsinvånarna. Förbundet anser inte att det förhållandet att flera olika utredningar f.n. behandlar frågor som rör kompetensförhållandena och ansvarsfördelning inom olika samhällsverksamheter bör hindra att kulturverksamhetens organisation övervägs särskilt.

Bl.a. *Folkbildningsförbundet* och *flera studieförbund* anser att landstingen skall ha det politiska och ekonomiska ansvaret men endast undantagsvis verka som förmedlare och arrangör av kulturaktiviteter. De sistnämnda uppgifterna bör åvila institutioner och organisationer.

Vissa remissinstanser pekar på de risker som kan ligga i en oklar kompetensfördelning mellan kommun och landsting. *Länsberedningen* finner det riktigt att planering, beslutsfattande och verkställighet så långt som möjligt förläggs till lokal nivå. Kommunerna bör således även i framtiden bära ett huvudansvar för kulturpolitikens utformning och för kulturaktiviteternas spridning till olika grupper i samhället. Förslaget att landstingen skall ha det politiska ansvaret för samhällsstödet till kulturverksamhet på länsplanet kan enligt beredningen medföra risker för kompetenstvister. En negativ konsekvens skulle kunna bli att ingen part känner fullt ansvar för kulturområdet. Beredningen pekar på möjligheten av en utbyggd interkommunal samverkan. Den skulle medföra bättre möjligheter att anpassa organisationen oberoende av nuvarande länsgränser. Ett primärkommunalt huvudmannaskap även för länsinstitutioner skulle enligt beredningen vara en möjlighet. En förutsättning är emellertid att värdkommunen kompenseras ekonomiskt för det åtagande som avser engagemanget utöver vad som kan anses motiverat för den egna kommunens invånare.

Att landstingens politiska ansvar inte får innebära en överordnad ställning i förhållande till kommunerna betonas i de flesta remissvar som berör frågan om den regionala kulturorganisationen.

Kulturrådet rekommenderar att ansvaret för länsinstitutionerna under en övergångsperiod delas mellan landstinget resp. institutionens hemkommun och föreningslivet. Endast några få remissinstanser uttalar sig direkt i denna fråga. Uppfattningarna går här isär.

Svenska riksteatern anser att landsting, institutionens hemkommun

och föreningslivet inte bara övergångsvis utan även på sikt skall dela ansvaret för länsinstitutionerna.

Teater- och musikrådet ser en viss fara i ett alltför komplicerat organisationsmönster och förordar en noggrann analys innan principerna för länsinstitutionernas arbete låses.

Svenska kommunförbundet, länsstyrelsen i Västmanlands län och *Västerås kommun* anser att huvudmannaskapet för regionalt arbetande och stödda institutioner kan ligga kvar hos en primärkommun. Beträffande länsbiblioteken understryker Svenska kommunförbundet att det saknas anledning att ändra huvudmannaskapet.

Några remissinstanser uppehåller sig kring frågan om vilken roll Svenska kommunförbundets länsavdelningar bör ha i den regionala kulturverksamheten. Meningarna är delade om det är principiellt riktigt att tilldela kommunförbundets länsavdelningar den av kulturrådet föreslagna rollen.

Många remissinstanser berör allmänt behovet av regionalt samarbete. Så gott som samtliga anser liksom kulturrådet att det föreligger ett sådant behov. Remissinstanserna utvecklar däremot i allmänhet inte närmare sin syn på samarbetets omfattning och funktioner. Remissinstanserna drar olika slutsatser i fråga om den organisatoriska lösningen. Endast ett par remissinstanser ifrågasätter samarbetsbehovet.

När det gäller formerna för det regionala samarbetet redovisar remissinstanserna en lång rad skilda nyanser i uppfattningen. Remissvaren kan emellertid sammanföras i några huvudgrupper.

En grupp av remissinstanser med bl. a. *länsstyrelsen i Norrbottens län* och *MUS 65* stöder kulturrådets uppfattning att man genom ett breddat länsbildningsförbund får ett lämpligt formellt uppbyggt samarbetsorgan.

En andra grupp med bl.a. *länsstyrelsen i Gotlands län* vill bredda länsbildningsförbundet ännu mer än kulturrådet rekommenderar.

En tredje grupp med bl. a. *Folkbildningsförbundet* och *en rad studieförbund* stöder också tanken på att länsbildningsförbunden skall utgöra samarbetsorgan men vill inte bredda förbundens bas utöver den nuvarande.

Att folkbildningsförbundet och vissa studieförbund avvisar en organisatorisk förändring av länsbildningsförbunden innebär emellertid inte att man är negativ till samarbete med andra parter. *Folkbildningsförbundet, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet* och *TBV* nämner länsbildningsförbundens ämneskommittéer som lämpliga samarbetsformer med övriga parter och *ABF* nämner årliga länskonferenser, tillhandahållande av tjänster samt olika direkta överläggningar med skilda intressenter. ABF konstaterar att länsbildningsförbundens samordnings- och samrådsuppgifter enbart bör ha en teknisk karaktär.

En fjärde grupp remissinstanser anser att ett informellt samarbete är

tillräckligt. Dessa vill i allmänhet lägga ansvaret för att samarbete kommer till stånd hos landstingens kulturnämnder. Hit hör bl.a. *Svenska kommunförbundet, ett tiotal kommuner, några landsting, Svenska teaterförbundet, centrumbildningarna* i gemensamt yttrande och *Moderata ungdomsförbundet.*

En femte grupp remissinstanser med bl.a. *Landstingsförbundet* och *några landsting* vill helt lämna frågan om samarbetsformerna till regionalt avgörande.

Ett fåtal remissinstanser berör förslaget om ett regionalt övertagande av de uppgifter som Svenska riksteaterns, Institutets för rikskonserter och riksutställningars regionintendenter nu svarar för.

Folkbildningsförbundet, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet och *Studieförbundet Medborgarskolan* tillstyrker förslaget. *Jönköpings läns hembygdsförbund, Hallands museiförening, Föreningen Heimbygda* och *Västerbottens museum* är också positiva till förslaget men anser att funktionerna då skall föras över till motsvarande länsinstitutioner och inte till ett regionalt samarbetsorgan.

22 Den centrala kulturorganisationen

22.1 Nuläge

Inom Kungl. Maj:ts kansli handläggs kulturärenden inom utbildningsdepartementets kulturenhet. Kulturenhetens arbetsområde innefattar frågor rörande konst, litteratur, musik, teater, film, arkiv, museer, kulturminnesvård, folkbibliotek, föreläsningsverksamhet och vissa andra folkbildningsfrågor, ungdomsverksamhet, nykterhetsupplysning, högre utbildning inom kulturområdet samt radio- och TV-frågor.

En översikt över statliga förvaltningsorgan inom kulturområdet har gett i det föregående (2). I det följande behandlas endast de organ som berörs av föreliggande utredningsförslag.

Riksantikvarieämbetet är central myndighet för ärenden om forn- och kulturminnesvård. Ämbetet är tillsynsmyndighet för landsantikvarieorganisationen. Chef för ämbetet och statens historiska museum är riksantikvarien. Sedan år 1966 leds museets arbete av en museidirektör. Medelhavsmuseet står under inseende av riksantikvarieämbetet. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förvaltningsutskott har hand om vissa uppgifter för ämbetet och de båda museerna, bl.a. att inge anslagsframställningar och tillsätta vissa tjänster.

Inom riksantikvarieämbetet finns två avdelningar, fornminnesavdelningen och byggnadsminnesavdelningen. Till ämbetet är vidare provisoriskt knuten en kulturhistorisk byrå, som förts över från byggnadsstyrelsen i samband med dess omorganisation. För riksantikvarieämbetet och statens historiska museum gemensamt finns fem avdelningar, nämligen en för administrativa och kamerala frågor, en för bibliotek samt akt- och bildarkiv, en för tekniska frågor, en för pedagogiska frågor och en för tillsynen över landsantikvarieorganisationen.

Riksarkivet utövar högsta inseendet över det offentliga arkivväsendet samt är chefsmyndighet för landsarkiven. I riksarkivets uppgifter ingår att vara arkivdepå och att främja vetenskaplig forskning. Riksarkivet skall bl. a. verka för en tidsenlig organisation och utveckling av arkivväsendet. Riksarkivet har skyldighet att bistå statsägda bolag, kommunala myndigheter och enskilda med råd och anvisningar i arkivfrågor. Chef för riksarkivet är en riksarkivarie. Inom riksarkivet finns två byråer, en administrativ avdelning och en fristående heraldisk sektion. Till den heraldiska sektionen är knuten statens heraldiska nämnd. Till riksarkivet är vidare knuten en nämnd för enskilda arkiv. Nämnden för enskilda arkiv har bl. a. till uppgift att fördela det statliga stödet till folkrörelsearkiven.

Teater- och musikrådet är tillsynsmyndighet över det statsunderstödda teaterväsendet, det statsunderstödda musikväsendet, statens

scenskolor och statens dansskola. Rådet skall främja samordning samt planerings- och utvecklingsarbete inom sitt verksamhetsområde. Vidare skall det granska och avge utlåtande över förslag till anslagsframställningar som faller inom rådets verksamhetsområde samt biträda med råd och anvisningar i frågor om upprättande av förslagen.

Rådet har att tillse att utbildningen vid statens scenskolor och statens dansskola i fråga om innehåll och metoder fortlöpande förnyas, utvecklas och förbättras. Enligt särskilda föreskrifter fördelar och betalar rådet ut statsbidrag till olika teater- och musikändamål.

Rådet består av ordförande och tio andra ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t. Ett särskilt kansli är knutet till rådet med en direktör som chef.

Tidskriftsnämnden prövar frågor om stöd till kulturtidskrifter och ideella tidskrifter. Nämnden består av ordförande och sex andra ledamöter som alla utses av Kungl. Maj:t. Hos nämnden finns en sekreterare.

S Ö har inseende över bl. a. det allmänna folkbildningsväsendet, innefattande folkhögskolor, folkbibliotek och det fria folkbildningsarbetet.

En särskild enhet — biblioteksscktionen — ingående i byrå V 1 inom undervisningsavdelningen för vuxenutbildning (V) handhar frågor om bl.a. kommunala bibliotek, läns- och landsbibliotek och lånecentraler. Sektionen samverkar med andra myndigheter om bibliotek inom krigsmakten, mentalsjukvården och kriminalvården. Vidare medverkar sektionen i regional och lokal planering och utveckling av bibliotek. Bland uppgifterna i övrigt märks informations- och publikationsverksamhet samt frågor rörande Bibliotekstjänst AB och samarbete mellan olika bibliotek. Inom byrå V 1 handläggs även ärenden rörande bidrag till föreläsningsverksamhet, speciella folkbildningsåtgärder och de handikappades kulturella verksamhet.

22.2 Kulturrådet

22.2.1 Motiv för förändringar

Kulturrådet konstaterar att det i dag under utbildningsdepartementet saknas ett organ som har att ge statsmakterna underlag för beslut om mål för den statliga kulturpolitiken och förslag till åtgärder för att realisera dessa. Som en följd härav är inte heller långtidsplaneringen särskilt väl utbyggd inom området. Den organisatoriska splittringen inom den statliga kulturadministrationen är stor. Existerande organ har i de flesta fall snävt sektorsinriktade uppgifter. F.n. redovisas i statsverkspropositionen anslagsframställningar från ca 50 myndigheter och institutioner på detta område. Därutöver prövar Kungl. Maj:t fortlöpande ett stort antal ansökningar om medel ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål och ur behållningen av särskilda lotterimedel.

I viss utsträckning har Kungl. Maj:t delegerat fördelningen av vissa anslagssummor till i första hand teater- och musikrådet.

22.2.2 Strukturen på den centrala kulturadministrationen

Då avsevärt ökade uppgifter under 1970-talet kommit att läggas på utbildningsdepartementet föreslår kulturrådet att ett nytt departement för kultur-, idrotts- och ungdomsfrågor inrättas.

Kulturrådet föreslår att ett nytt organ, det nya kulturrådet, inrättas som ett centralt organ närmast under det ansvariga departementet.

Som motiv för förslaget anförs i första hand att ett sådant organ skulle öka insynen och inflytandet från bl. a. folkrörelser, kulturarbetarorganisationer och kommunrepresentanter.

Det nya kulturrådet föreslås få ett allmänt ansvar för den statliga kulturpolitiken och ha till uppgift att fortlöpande göra övergripande bedömningar av vidtagna åtgärder. Rådet föreslås på ett motsvarande sätt som teater- och musikrådet vara ett serviceorgan, som biträder statsmakterna i kulturpolitiska frågor och lämnar råd och stöd till landsting, kommuner och organisationer. Däremot avses det nya kulturrådet inte direkt svara för den berörda verksamheten eller för tjänstetillsättningar.

Det nya kulturrådet föreslås få ett allmänt ansvar för utvecklingen av samhällets insatser inom hela kulturområdet. Det direkta ansvaret för t.ex. anslagsfrågor bör dock begränsas till följande sektorer, nämligen teater, musik, dans, film, litteratur (däribland folkbiblioteken), konst, museer och utställningsverksamhet.

Vad gäller sektorer utanför det nya kulturrådets direkta ansvarsområde föreslår kulturrådet att riksantikvarieämbetet förblir central myndighet för fornminnes- och byggnadsminnesvård.

Arkivväsendet faller utanför rådets direkta ansvarsområde, eftersom det inte finns något starkt behov av nära samarbete mellan arkiven och övriga kultursektorer.

Ledningen för arkivväsendet bör ordnas så att organisationen bättre än nu ansluter sig till vad som gäller för kulturområdet i övrigt. Rådet anser det lämpligt med en för hela det statliga arkivväsendet gemensam styrelse. Till arkivväsendet hänför rådet då, förutom riksarkivet och landsarkiven, dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv liksom svenskt biografiskt lexikon. Styrelsen bör kunna göra ekonomiska avvägningar inom arkivområdet och förbättra kontakterna mellan det statliga arkivväsendet, å ena sidan, och förvaltningen, rättsväsendet, de centrala kommunala samarbetsorganen och folkrörelserna, å andra sidan. I den nya styrelsen bör ingå representanter för här nämnda intressen. Frågan om en gemensam styrelse för det statliga arkivväsendet bör utredas av riksarkivet i samråd med berörda arkivinstitutioner.

SÖ föreslås i fråga om stödet till folkbildningen behålla ansvaret för studiecirkelbidraget och bidrag till folkbildningsorganisationerna. Däremot föreslås att ansvaret för föreläsningsbidraget, omvandlat till arrangemangsbidrag, förs över till det nya kulturrådet. Även ansvaret för vissa delar av stödet till de handikappades kulturella verksamhet bör föras över till det nya organet.

Frågan om tillsynen över den statliga utbildningen inom kulturområdet bör lösas i samband med ställningstagandet till förslag från 1968 års utbildningsutredning (U 68). Den konstnärliga utbildningens särart i förhållande till andra grenar av utbildningsväsendet understryks av kulturrådet som därför anser att det nya kulturrådet bör ha inflytande över dimensionering och uppläggning av den konstnärliga utbildningen samt initieringen av nya utbildningsvägar.

Ingen ändring föreslås ske av Sveriges Radios ställning. Pressstödsnämnden föreslås även i fortsättningen lyda direkt under Kungl. Maj:t.

Kulturrådet föreslår att en inordning av frågor om stöd till samlingslokaler övervägs i samband med beredningen av samlingslokalutredningens och kulturrådets betänkanden.

Kulturrådet anser det angeläget att ansvarsfördelningen på myndighetsnivå för ungdomsfrågorna blir klarare än den f.n. är. I samband med att denna fråga övervägs bör formerna för den nödvändiga samverkan mellan den myndighet som får ansvaret för ungdomsfrågorna och det nya kulturrådet studeras.

Vad beträffar akademiernas myndighetsfunktioner föreslås att den statliga regleringen av akademiernas verksamhet och tjänstebefattningar avvecklas. Staten förutsätts efter avvecklingen ge ett ekonomiskt stöd, som ger akademierna möjligheter att bedriva en fri verksamhet.

22.2.3 Det nya kulturrådets ansvarsområde

Det nya kulturrådet föreslås handha åtgärder rörande statsunderstödd teater-, musik- och dansverksamhet. Utbildning inom dessa sektorer föreslås dock bli undantagen från rådets ansvarsområde. Med detta undantag föreslås således teater- och musikrådets uppgifter inom nämnda sektorer bli överförda till det nya kulturrådet. Även filmområdet bör innefattas i det direkta ansvarsområdet. En närmare precisering av insatserna inom filmsektorn kan dock inte göras förrän i samband med att ställning tas till filmutredningens förslag. Det nya kulturrådet föreslås vidare få ansvaret för bidragsgivning och rådgivning till lokal och regional biblioteksverksamhet. Ansvaret för de ärenden som nu handläggs inom SÖ:s bibliotekssektion bör därför läggas på det nya organet. Även andra åtgärder på litteraturområdet bör det nya orga-

net få ansvar för. Åtgärdernas karaktär blir i första hand beroende av beslut med anledning av litteraturutredningens förslag. Vidare bör handläggningen av tidskriftsstödet överföras från tidskriftsnämnden till det nya kulturrådet. Någon förändring av administrationen av presstödet föreslås inte.

I det nya kulturrådets ansvarsområde föreslås även ingå konst, museer och utställningsverksamhet.

22.2.4 Det nya kulturrådets uppgifter

Det nya kulturrådets uppgifter bör härledas ur de mål som bör ställas upp för det kulturpolitiska arbetet. På grundval av dessa bör det nya kulturrådet som ett första led i arbetet utforma operationella mål för de statliga insatserna. En annan uppgift blir att medverka i de successiva förändringarna av de långsiktiga målen för samhällets kulturpolitik. Vidare bör det nya kulturrådet medverka i en långtidsplanering av de statliga insatserna. Planeringen skall avse de ekonomiska och organisatoriska aspekterna, inte kulturverksamhetens form och innehåll.

Det nya kulturrådets allmänna verksamhet bör vara inriktad på rådgivning och utredning. Rådet bör yttra sig över anslagsframställningar från institutioner och andra organ inom det direkta ansvarsområdet och göra en samlad avvägning av de anspråk som ställs på statliga medel inom dessa sektorer. En central uppgift för det nya kulturrådet blir att fungera som remissinstans.

Rådet bör även svara för viss fördelning av statsbidrag. Det bör samarbeta med centrala organ och institutioner inom kulturområdet. Rådet bör vara tillsynsmyndighet för Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar, de statliga teatrarna och museerna.

Kulturrådet anser att det nya kulturrådet även bör samarbeta med myndigheter m. m. utanför det egentliga kulturområdet, t. ex. med SÖ i frågor som rör insatser för den fria kollektiva skapande verksamheten samt olika former av kulturell verksamhet inom skolan.

Rådet förutsätts samverka med organ inom ungdoms- och idrottsområdena men också med organ inom t.ex. det sociala området.

Den framtida kulturpolitiken förutsätter en nära samverkan mellan stat, landsting och kommuner. Inga förslag har lagts fram som formellt gör kulturinsatserna till åligganden för kommuner och landsting. Ett nära samarbete mellan det statliga organet och Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet blir därför angeläget.

Rådet föreslås också ha nära kontakter med bl.a. folkbildningens och arbetsmarknadens organisationer. Det bör också ha kontakt med institutioner som sysslar med forskning inom kulturområdet.

Det nya kulturrådet bör följa utvecklingen inom den privat drivna delen av kulturområdet och i sina bedömningar och förslag till statliga

åtgärder utgå från situationen på kulturområdet som helhet. Rådet bör även svara för viss informationsverksamhet av praktiskt samordnande slag i kulturpolitiska frågor. Det nya kulturrådet föreslås bli representerat i organet för samlingslokalsstöd. Vissa samlingslokalsärenden bör dessutom remitteras till det nya kulturrådet.

22.2.5 Det nya kulturrådets sammansättning och organisation

Det nya kulturorganet bör med hänsyn till det övergripande ansvaret ha förankring i olika intresseområden. Därigenom skapas de nödvändiga kontakterna utanför kulturområdet för stöd och impulser från olika delar av samhällslivet.

Det nya kulturrådet föreslås bestå av en styrelse (kulturrådet), tre nämnder samt ett kansli. Styrelsen föreslås få femton ledamöter. Ledamöterna bör utses av Kungl. Maj:t med utgångspunkt bl.a. i att de viktigaste intresseområdena blir företrädda. Styrelsen föreslås få följande sammansättning: ordförande, sju ledamöter med bred samhällsorientering och allmänt god kännedom om kulturområdets förhållanden, en ledamot som företräder landstingen, två ledamöter som företräder löntagarorganisationerna, en ledamot som företräder kulturarbetarorganisationerna, en ledamot som företräder folkbildningsorganisationerna samt en ledamot som företräder radio och television (radiochefen).

Ordförandeskapet i styrelsen bör inte förenas med befattningen som chef för rådets kansli. Ledamöterna i styrelsen bör utses för tre år med möjlighet till omförordnande i allmänhet endast en gång.

Rådets styrelse föreslås avgöra frågor av större betydelse. Rådet bör vidare avgöra frågor som inte hör till någon nämnd eller som är gemensamma för flera nämnder.

Det nya organet föreslås få tre nämnder med följande ansvarsområden, nämligen en nämnd för teater, dans, film och musik, en nämnd för litteratur och bibliotek, samt en nämnd för konst, museer och utställningar. Varje nämnd föreslås bestå av tio ledamöter företrädande en allsidig kunskap inom resp. nämnds ämnesområden. Ledamöterna utses av Kungl. Maj:t, hälften av antalet efter förslag av styrelsen. Nämnderna föreslås ha självständig beslutanderätt inom ramen för de bestämmelser Kungl. Maj:t eller styrelsen beslutar om.

Nämnderna bör allsidigt bevaka utvecklingen inom sina ämnesområden och ta initiativ till insatser. Särskilda arbetsgrupper bör tillsättas för frågor som är gemensamma för olika sektorer men som inte uteslutande bör behandlas av styrelsen.

Kansliet bör organiseras som en projektorganisation där personalresurserna primärt förs till särskilda basenheter för utredningar, planering, information och administration. Den fasta personalen förutsätts inledningsvis vara förhållandevis liten och medel för att anställa tillfällig ex-

pertis och att beställa utredningar förutsätts stå till förfogande. Det nya kulturrådet föreslås överta personal vid teater- och musikrådet och vid SÖ:s biblioteksscktion.

Kulturrådet föreslår att det nya kulturrådet inleder sin verksamhet under senare hälften av år 1974. Teater- och musikrådet, SÖ:s biblioteksscktion och tidskriftsnämnden bör då samtidigt upphöra.

22.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

Den helt övervägande delen av remissinstanserna avstyrker kulturrådets förslag att ett särskilt departement för bl. a. kulturärenden inrättas. I flera av remissvaren hänvisas till att sambandet mellan utbildningsväsendet och kulturområdet i övrigt är så starkt att handläggningen av kulturfrågor bör bibehållas inom utbildningsdepartementet.

Kulturrådets förslag att inrätta ett nytt kulturråd får ett positivt mottagande av flertalet remissinstanser. *Statskontoret, RRV, teater- och musikrådet, statens handikappråd, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Blekinge, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs* och *Jämtlands län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska museiföreningen, Konstfrämjandet, Institutet för rikskonserter, Dramatiska teatern, Svenska riksteatern, ABF, Studieförbundet Vuxenskolan, TCO, SACO, LO, Sveriges författarförbund, Konstnärernas riksorganisation, Svenska musikerförbundet, Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Svenska kyrkans kulturinstitut, Svenska riksbyggen* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* tillstyrker förslaget att ett nytt kulturråd inrättas.

Statskontoret framhåller att den utveckling som pågått under de senaste åren inom kulturområdet kräver att ett centralt organ tillkommer som får planerande och beredande arbetsuppgifter. Det nya kulturrådet ger bättre förutsättningar att långsiktigt planera de statliga insatserna.

Teater- och musikrådet betonar vikten av att det nya kulturrådet både blir serviceinriktat och får möjligheter att aktivt verka för genomförandet av den nya kulturpolitiken.

ABF biträder i huvudsak förslaget om ett nytt kulturråd, men ifrågasätter om inte detta organ bör ges funktionen av förvaltningsmyndighet för att undvika att en rad ärenden av administrativ art får hänskjutas till regeringen för avgörande.

Vissa remissorgan uttrycker tveksamhet mot inrättandet av det nya kulturrådet. Det gäller bl. a. *SÖ, länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Stockholms kommun.*

SÖ instämmer i kulturrådets synpunkter att det finns behov av samordning och samplanering på central nivå. SÖ är däremot mycket tveksam till inrättandet av det föreslagna nya kulturrådet. Enligt SÖ:s mening föreligger risk att förekomsten av ett sådant organ skulle

avgränsa uppfattningen av vad som är kultur till att gälla i huvudsak det traditionella estetiska området.

Även *länsstyrelserna i Östergötlands, Hallands, Älvsborgs* och *Skaraborgs län, Akademien för de fria konsterna, Sveriges Radio, Svenska filminstitutet, Studieförbundet Medborgarskolan, Svenska teaterförbundet, Svenska regissörsföreningen* och *Moderata ungdomsförbundet* avstyrker eller ställer sig avvisande till förslaget.

Bland de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget angående kulturminnesvården uttalar bl. a. *Hallands museiförening* och *Föreningen Heimbygda* att även kulturminnesvården bör ingå i den centrala kulturorganisationen i en nämnd för museer, kulturminnesvård och arkiv.

Frågan om en gemensam styrelse för arkivväsendet behandlas i första hand av organen inom arkivområdet.

Riksarkivet och *dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv* stöder rådets uppfattning att arkivväsendet inte bör inordnas under det nya kulturrådet. Motsatt uppfattning hyser *Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv* och *Folkrörelsernas arkivförbund,* som framhåller, att kulturrådets bedömning, att det inte föreligger något behov av nära samarbete mellan arkiven och övriga kultursektorer, är felaktig. Enligt arkivförbundet bör man ompröva förutsättningarna för att inordna arkivsektorn under kulturrådet.

Riksarkivet accepterar tanken på en gemensam styrelse och är berett att utreda frågan om en förändrad ledningsorganisation. Riksarkivet har inte heller för egen del något att erinra mot den i betänkandet föreslagna omfattningen av den planerade styrelsen, därest en sådan lösning skulle bedömas praktisk. Även *statskontoret* biträder rådets förslag om en översyn av ledningsorganisationen för arkivväsendet. I sammanhanget bör institutionstillhörigheten för frågor som gäller arkivering av ljud- och bildband uppmärksammas.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv framhåller den principiella skillnaden mellan dem och arkivstatens arkiv och menar att deras nuvarande organisation bör bestå, även om det nya kulturrådet och en särskild styrelse för riksarkivet och landsarkiven kommer till stånd. Om det däremot inte skulle visa sig vara möjligt, bör dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, samlade under någon nämnd eller dylikt, underordnas den nya styrelsen.

Enligt *krigsarkivet* föreligger visserligen ett samband mellan de uppräknade myndigheterna men knappast av den betydelse att det skulle motivera en sammanföring under en gemensam styrelse. Det synes inte rationellt att pröva anslagsbehoven för så disparata myndigheter i en nyskapad styrelse. Krigsarkivet avstyrker därför förslaget om en gemensam styrelse. Krigsarkivet menar att under alla förhållanden bör den framtida organisationen av arkivväsendet prövas först sedan den av ar-

kivet i annat sammanhang föreslagna utredningen rörande hela arkivväsendet genomförts.

Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv förutsätter att, om den av rådet föreslagna arkivstyrelsen kommer till stånd, styrelsens roll kommer att begränsas till att ge service och att fungera som samarbetsorgan.

Några remissinstanser berör frågan om folkbildningsverksamhetens placering och meningarna är något delade.

SÖ avstyrker förslaget att vissa delar av folkbildningsverksamheten, såsom tillsynen över det föreslagna bidraget till kulturarrangemang och genomförandet av försöksverksamheten med ett nytt aktivitetsbidrag, förs över till det nya kulturrådet.

Däremot anser *länsstyrelserna i Gotlands, Örebro* och *Västmanlands län, kulturförvaltningen i Stockholms kommun* och *SACO* att folkbildningsfrågorna helt bör överföras till det nya kulturrådet. Man anser det inte vara ändamålsenligt att skilja studieförbundens verksamhetsformer åt.

ABF och *Studieförbundet Vuxenskolan* tillstyrker att studiecirkelbidraget ligger kvar inom SÖ:s förvaltningsområde. Förbunden har ingen erinran mot att arrangemangsbidraget och statens stöd till de handikappades kulturella verksamhet förs till det nya kulturrådet.

Sveriges Radio utgår ifrån att Sveriges Radios ställning inte påverkas genom tillkomsten av det nya kulturrådet.

Kulturrådets förslag att avskaffa myndighetsfunktionerna för akademierna tillstyrks av *styrelserepresentationsutredningen* och *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.*

Musikaliska akademiens styrelse har inget att erinra mot kulturrådets förslag att den statliga regleringen av verksamheten upphör. Akademins styrelse framhåller att sådana institutioner som inte är av myndighetskaraktär och som ägs av eller är knutna till akademier även i fortsättningen bör ha akademin som huvudman.

Vitterhetsakademien framhåller att akademin även i framtiden kommer att vara i behov av den speciella offentligrättsliga ställning akademin erhållit genom att dess stadgar är fastställda av Kungl. Maj:t.

Kulturrådets förslag till ansvarsområde för det nya kulturrådet tillstyrks i princip av flertalet remissinstanser däribland *teater- och musikrådet* och *ABF.*

Förslagen att inordna teater- och musikområdena i det nya kulturrådet har inte mött invändningar bland det fåtal remissinstanser som yttrat sig i denna fråga, däribland *statskontoret.*

Svenska kommunförbundet framhåller att den föreslagna administrativa samordningen för olika kulturområden inom det nya kulturrådet innebär en mera ändamålsenlig central handläggning av kulturfrågor och bidragsärenden.

SÖ instämmer i att SÖ:s biblioteksektion bör överflyttas till det nya

kulturrådet. SÖ betonar behovet av fortsatt samarbete med utbildningsmyndigheter och folkbildningsorganisationer. Även *Svenska kommunförbundet, Sveriges allmänna biblioteksförening* och *SACO* stöder förslaget att överflytta biblioteksscktionen till det nya kulturrådet. *Statskontoret* framhåller, samtidigt som man biträder förslaget att överflytta SÖ:s biblioteksscktion till det nya kulturrådet, att formen för den fortsatta rådgivnings- och utredningsverksamheten på området blir beroende av bl.a. litteraturutredningens förslag.

Generaldirektören i SÖ och en minoritet i styrelsen har en från majoriteten i styrelsen skiljaktig mening beträffande överförandet av SÖ:s biblioteksscktion till det nya kulturrådet. Generaldirektören betonar bl.a. folkbibliotekens nära samhörighet med folkbildningsarbetet och det naturliga samspelet mellan folk- och skolbiblioteken.

Sveriges författarförbund är tveksamt om lämpligheten att överföra SÖ:s nuvarande roll på biblioteksområdet till det nya kulturrådet.

Kulturrådets förslag att överföra tidskriftsnämnden till det nya kulturrådet biträds av *tidskriftsnämnden* under förutsättning att en självständigt arbetande nämnd, utsedd av Kungl. Maj:t, även i fortsättningen fattar beslut i tidskriftsfrågor.

I likhet med *Svenska kommunförbundet* ansluter sig *naturhistoriska riksmuseet, styrelsen för Skoklosters slott, Nordiska museet, Svenska museiföreningen* och *Sveriges arkitekturmuseum* till att uppgifterna för det av MUS 65 föreslagna musei- och utställningsrådet inordnas i det nya kulturrådet.

Även *MUS 65* ansluter sig till kulturrådets förslag i fråga om inordnande av musei- och utställningssektorn i kulturrådets ansvarsområde.

Däremot anser *statskontoret* att skälen för att tilldela det nya kulturrådet funktionen som central förvaltningsmyndighet för de statliga centralmuseerna inte är tillräckliga. Statskontoret tillstyrker att frågor rörande bildkonsten och dess villkor liksom allmänna frågor om utställningsverksamhet bör föras över till det nya kulturrådet.

Flertalet av remissinstanserna tillstyrker att det nya kulturrådet erhåller de uppgifter som föreslagitas av kulturrådet.

Bland dessa återfinns *statskontoret* som anser att det slags uppgifter som föreslås för det nya kulturrådet i fråga om planering och samordning av samhällets insatser på kulturområdet är väl motiverade.

Även *länsstyrelserna i Jönköpings* och *Kopparbergs län, MUS 65, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska riksteatern* och *TCO* ansluter sig till att det nya kulturrådet tilldelas de föreslagna uppgifterna.

Då kulturrådet vill tilldela kommunerna ökat ansvar på det kulturella området anser *RRV* att det nya kulturrådets uppgifter så långt möjligt bör begränsas till en samordnande funktion.

Sveriges Radio anser i likhet med *Skaraborgs läns landsting, Studieförbundet Medborgarskolan, Svenska teaterförbundet* och *Moderata ungdomsförbundet* att det nya kulturrådet tilldelas alltför stora och vidsträckta uppgifter.

Institutet för rikskonserter understryker behovet av att det nya kulturrådet erhåller de föreslagna planeringsuppgifterna, särskilt som den fortsatta regionaliseringsprocessen kräver långsiktig planering och samordning inom bl.a. musikområdet.

Det nya kulturrådets uppgift att ha kontakt med utvecklingen utomlands anser *teater- och musikrådet* inte vara tillräcklig utan föreslår att uppgiften utvidgas utöver det rent observerande. Rådet föreslår att möjligheterna att samordna vissa arbetsuppgifter rörande det internationella kulturella samarbetet närmare utreds. *Svenska unescorådet* uttrycker tillfredsställelse över att det nya kulturrådet tilldelas uppgiften att ha kontakt med utvecklingen utomlands.

Institutet för rikskonserter, Svenska riksteatern och *Svenska musikerförbundet* instämmer med kulturrådet att det är nödvändigt med en nära kontakt och ett nära samarbete med de centrala kulturinstitutionerna i det utvecklingsarbete som kan komma att ske på kulturområdet.

Liksom *statens handikappråd* framhåller *handikapputredningen* att det är viktigt att samhällets samarbete med handikapprörelsen i kulturpolitiska frågor ytterligare utvecklas.

UKÄ ser det som värdefullt att en särskild expertgrupp för kulturforskning tillsätts enligt kulturrådets rekommendationer. I arbetet för kulturpolitikens vidareutveckling bör man kunna dra nytta av de resurser som finns inom universitetsväsendet.

Förslaget att det nya kulturrådet följer utvecklingen och tar erforderliga initiativ inom den privata delen av kulturområdet mottas positivt av *länsstyrelsen i Uppsala län och Konstfrämjandet. ABF* framhåller i detta sammanhang att det nya kulturrådet bör ha en viss beredskap för att snabbt kunna föreslå åtgärder då vissa sektorer hotas till sin existens.

Emot förslaget att det nya kulturrådet skall handha viss informationsverksamhet har en remissinstans, *Institutet för rikskonserter,* uttalat en viss tveksamhet. Rikskonserter, som menar att central information endast är möjlig i mera principiella sammanhang, anser att informationsverksamhet i stället bör i största utsträckning decentraliseras.

I fråga om handläggning av byggnadsärenden föreslår *teater- och musikrådet* att det antingen till rådet knyts en lokal- och utrustningsprogramkommitté (LUP-kommitté) för statliga kulturbyggnader eller att samma uppgifter läggs direkt på det nya rådet.

Förslaget om kulturrådets organisation mottas positivt av de flesta instanser. Bl.a. *statskontoret* och *RRV* tillstyrker förslaget om att särskilda facknämnder skall fungera som samarbetsorgan med berörda intressenter.

MUS 65 framhåller att ansvarsuppdelningen mellan ett råd och särskilda nämnder är angelägen med hänsyn till verksamhetsområdets omfattning och natur. Även *ABF* och *Teatrarnas riksförbund* stöder tanken på en organisation med styrelse och nämnder. Däremot är *Teatercentrum* och *Svenska teaterförbundet* kritiska mot den föreslagna organisationsformen. Teatercentrum anser att de olika nämnderna bör vara direkt ansvariga inför departementet. Även Svenska teaterförbundet föredrar separata nämnder framför den av kulturrådet förordade organisationsformen.

LO, statens ungdomsråd, länsstyrelsen i Stockholms län och *Konstfrämjandet* ställer sig avvisande till att betydande delar av det blivande kulturrådets arbete skall delegeras till sektorsinriktade nämnder. LO menar att nämnderna kommer att bli »tunga» kulturpolitiska instanser medan styrelsen kommer att spela en andrahandsroll. Breddningen av inflytandet för olika intressenter bör skapas på andra vägar än genom nämnder med vidsträckta befogenheter. Statens ungdomsråd anser att huvudansvaret för de uppgifter som åvilar en myndighet skall ligga på dess styrelse.

Svenska filminstitutet finner det anmärkningsvärt att hälften av ledamöterna skall utses efter förslag i rådet. Detta innebär enligt filminstitutet en försvagning av det parlamentariska inflytandet.

I fråga om styrelsens sammansättning understryks från olika håll att vissa intressen har för liten representation i styrelsen eller att ytterligare intresseriktningar bör bli företrädda.

Liksom *statskontoret* anser *RRV* att det bör övervägas om inte antalet ledamöter i styrelsen bör bli mindre än 15.

Ett expertbetonat råd är enligt *Musikaliska akademiens styrelse* att föredra framför ett parlamentariskt utsett eller på representationsbasis sammansatt stort kulturråd.

Bland de remissinstanser som i stort ansluter sig till förslaget att kulturrådet bör få femton ledamöter återfinns *teater- och musikrådet, ABF* och *TCO*.

Enligt *ABF* bör alla ledamöter i styrelsen utses bland personer med en bred samhällsorientering och allmän god kännedom om kulturlivets förhållanden men dessutom också med en nära kontakt med de breda befolkningsgrupperna i samhället.

Svenska kommunförbundet och *Landstingsförbundet* anser att kommunernas resp. landstingens representation måste bli avsevärt större bl.a. med hänsyn till det ansvar som kommuner resp. landsting kommer att få i att förverkliga den nya kulturpolitiken.

Styrelsen för Sveriges författarfond, musikhögskolan i Stockholm, Akademien för de fria konsterna, Sveriges författarförbund, Musikcentrum, Konstnärernas riksorganisation, Svenska tonkonstnärsförbundet, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Svenska

musikerförbundet, Svenska fotografernas förbund, Svenska regissörsföreningen och *Svenska teaterförbundet* vänder sig bestämt emot att kulturarbetarna föreslås bli företrädda av endast en ledamot.

LO, ABF, Studieförbundet Vuxenskolan och *Svenska riksbyggen* framhåller att folkbildningsorganisationerna bör få en större representation i det nya kulturrådet än vad kulturrådet föreslagit.

Beträffande förslaget att en ledamot, nämligen radiochefen, skall företräda radio och television i det nya kulturrådet framhåller *Sveriges Radio* att det är otillfredsställande för denne att delta i beslut eller rekommendationer som kommer att beröra andra självständiga kulturinstitutioners förhållande till Sveriges Radio. I stället bör Sveriges Radio medverka genom sakkunniga representanter för de programproducerande enheterna och distrikten. Även *teater- och musikrådet, Akademien för de fria konsterna* och *Svenska riksbyggen* vänder sig emot förslaget att radiochefen skall ingå i kulturrådet. *Teater- och musikrådet* föreslår att en representant för utbildningsväsendet bör ingå i stället för radiochefen.

Nämndernas sammansättning och ansvarsområden diskuteras av några remissinstanser.

Svenska kommunförbundet och *Landstingsförbundet* önskar bli representerade i de föreslagna specialnämnderna.

Enligt *Svenska riksteatern* bör nämnderna få en expertbetonad sammansättning. I nämnderna bör även företrädare för institutioner och centrumbildningar få plats liksom företrädare för kulturarbetarna.

Vad beträffar nämndernas ansvarsområden anser *Svenska riksteatern* det vara riktigt att en nämnd skall svara för just teater, dans, film och musik. *Institutet för rikskonserter* uttalar däremot tveksamhet inför möjligheten att på detta sätt tillgodose musiklivets intressen. Institutet anser att det behövs ett bredare rekryterat expertorgan under det nya kulturrådet. *Svenska musikerförbundet* instämmer i institutets synpunkter.

En speciell musiknämnd bör enligt *Musikaliska akademiens styrelse* och *KÖRSAM* bildas, som på ett kompetent sätt kan handskas med musiklivets olika problem.

Svenska filminstitutet anser det önskvärt att förslaget om filmens plats inom den centrala organisationen omprövas. Enligt filminstitutet bör massmedier av typen film, TV och andra audivisuella medier föras ihop till ett ansvarsområde.

Operan förordar att området film bör ingå i nämnden för litteratur och bibliotek.

Tidskriftsnämnden, som anser att beslut i tidskriftsfrågor även i fortsättningen bör fattas av en särskild nämnd, hävdar att det föreslagna överförandet till kulturrådet endast bör avse prövning av nämndens budgetförslag och handhavande av nämndens sekretariatsfunktion.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum ifrågasätter om museerna skall ligga inom kulturrådets ansvarsområde.

22.4 Departementspromemorian om det nya kulturrådets organisation

Promemorian utgår från dels att de centrala uppgifterna på musei- och utställningsområdet inordnas i det nya kulturrådet i de avseenden som kulturrådet avsett i sitt betänkande, dels att de uppgifter som enligt MUS 65:s mening därutöver bör handläggas centralt tas om hand på annat sätt, ev. efter ytterligare utredning av det nya kulturrådet.

Beträffande det nya kulturrådets uppgifter förutsätts utbildningsfrågorna i avvaktan på remissbehandling och beredning av U 68:s förslag inte ingå på annat sätt än som ett av de områden på vilket det nya rådet följer utvecklingen. Rådet bör dock övergångsvis svara för de uppgifter som teater- och musikrådet nu har på utbildningsfältet.

Samlingslokalsfrågorna föreslås, mot bakgrund av beslut om att dessa frågor skall behandlas inom bostadsstyrelsen av en särskild delegation, inte ingå i det nya rådets uppgifter annat än som ett område för bevakning och samarbete.

Det nya kulturrådets uppgifter på biblioteks- och litteraturområdet kan i hög grad komma att påverkas av de förslag som läggs fram av litteraturutredningen. De uppgifter som SÖ:s biblioteckssektion f.n. handhar föreslås överföras till det nya rådet enligt kulturrådets förslag. Den nuvarande konsulentverksamheten på biblioteksområdet bör på sikt avvecklas och ersättas med insatser av annat slag. De insatser som andra organ, t. ex. forskningsbiblioteksrådet och Bibliotekstjänst AB, lämpligen kan svara för bör uppmärksammas. Det nya kulturrådet föreslås få resurser för att i ett övergångsskede svara även för den nuvarande konsulentverksamheten på biblioteksområdet.

Det samlade ansvaret för statens kulturråds verksamhet föreslås ligga hos styrelsen. Detta innebär att det blir i styrelsen som förverkligandet av huvudlinjerna i den av statsmakterna beslutade kulturpolitiken skall behandlas. Styrelsen har också det centrala ansvaret för styrelsens och nämndernas gemensamma arbete samt har i övrigt det ledningsansvar som normalt ankommer på en statlig myndighets styrelse. I utkast till instruktion för statens kulturråd preciseras styrelsens uppgifter.

Nämnderna skall inom sitt verksamhetsområde följa kulturlivets utveckling, villkor och behov samt vidta eller hos styrelsen föreslå de åtgärder som är påkallade eller i övrigt lämpliga.

Nämnderna föreslås avgöra de frågor inom sin del av rådets verksamhetsområde som inte är av sådan beskaffenhet att prövningen ankommer på styrelsen. I övrigt handlägger nämnderna som rådgivande organ frågor som rör nämndens verksamhetsområde.

Arbetsuppgifterna inom kansliet föreslås bli fördelade efter sin art på tre enheter benämnda utredningsenheten, sekretariatsenheten och administrativa enheten.

Uppgifter av konsulentkaraktär föreslås inte ingå i det nya kultur-

rådets uppgifter utan i stället knytas till lämpliga institutioner på kulturområdet. Teater- och musikrådets konsulent för barnteater föreslås bli knuten till riksteatern. Konsulenterna på folkbiblioteksområdet föreslås tills vidare i ett övergångsskede bli knutna till det nya kulturrådet.

Personalen i det nya kulturrådet har beräknats behöva uppgå till 40 personer. Härtill skall läggas vissa konsulenter och tillfälligt anställd personal för utredningsarbete. Vid personalberäkningen har hänsyn tagits till nuvarande personalresurser i teater- och musikrådet, i SÖ:s biblioteksscktion och i statliga utredningar på kulturområdet samt till MUS 65:s förslag om ett särskilt centralt organ på musei- och utställningsområdet. Med inberäknande av belopp som f. n. står till förfogande i de sammanhang som nyss berörts har anslagsbehovet beräknats till 4 768 000 kr. för nya kulturrådet.

22.5 Remissyttranden över departementspromemorian

Flera remissinstanser har allmänna synpunkter på promemorian om det nya kulturrådets organisation.

Statskontoret, MUS 65, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum och *TCO* ansluter sig i allt väsentligt till de riktlinjer för administrativa och organisatoriska reformer som dras upp i departementspromemorian. Enligt statskontoret är förslaget om statens kulturråds uppgifter och verksamhetsformer rimligt avvägda med hänsyn till den typ av ärenden det rör.

Svenska kommunförbundet framhåller att det tills vidare är naturligt att inte betrakta kulturrådets organisation som definitiv.

Studieförbundet Medborgarskolan avstyrker den i promemorian föreslagna organisationsformen för det nya kulturrådet.

Svenska riksteatern är tveksam inför den uppbyggnad av kulturrådet som föreslås i promemorian.

Flertalet remissinstanser behandlar de föreslagna arbetsuppgifterna för det nya kulturrådet.

RRV, SÖ, teater- och musikrådet, Svenska kommunförbundet och *ABF* avger allmänna synpunkter angående det nya kulturrådets uppgifter och framtida ställning inom statsförvaltningen.

Enligt *RRV:s* uppfattning behövs en ytterligare precisering av rådets arbetsuppgifter då de är alltför omfattande för att de skall kunna lösas på ett kvalitativt tillfredsställande sätt. RRV framhåller också att rådet bör byggas upp successivt och möjligheter ges till omprioritering mellan rådets arbetsuppgifter.

SÖ betonar att rådets uppgifter ter sig alltför begränsade genom att man valt att låta vissa sektorer falla utanför det nya kulturrådets egentliga ansvarsområde.

Teater- och musikrådet instämmer i att det nya kulturrådet bör utfor-

mas för uppgiften att vara ett serviceorgan med uppgift att försöka skapa ekonomiska och andra förutsättningar att genomföra den beslutade kulturpolitiken. Teater- och musikrådet lägger även stor vikt vid att det nya kulturrådet får reella möjligheter att genom egna medel och egna initiativ successivt realisera den nya kulturpolitiken.

Svenska kommunförbundet ansluter sig i princip till den ytterligare precisering av arbetsuppgifterna som görs i promemorian. Kommunförbundet är positivt till att rådets verksamhet i första hand skall koncentreras på uppgiften att vara serviceorgan för statlig kulturpolitik. Förbundet ansluter sig även till den föreslagna fördelningen av arbetsuppgifterna mellan rådets styrelse, nämnder och kansli.

ABF betonar att förvaltningsuppgifterna bör anförtros åt det nya kulturrådet medan det politiska ansvaret för den statliga kulturpolitiken bör ligga hos riksdag och regering.

Teater- och musikrådet framhåller än en gång att det är olyckligt att utbildningsfrågorna faller utanför det nya kulturrådets ansvarsområde. *ABF* ansluter sig däremot till förslaget om övergångslösningar på utbildningsområdet.

Beträffande samlingslokalsärendenas handläggning påminner *Svenska riksteatern* om att organisationen gärna påtar sig den tekniska konsultverksamheten som kan utgöra underlag för olika beslut i dessa ärenden.

Enligt *teater- och musikrådet* är det väsentligt att det nya kulturrådet regelmässigt kommer in i granskningen av ansökningar om stöd till teater- och musiklokaler. Likaså anser rådet att det nya kulturrådet bör medverka i utarbetandet av information och normer inom detta område. Detta kan ske genom remisser till kulturrådet som dock enligt teater- och musikrådet inte bör ha egen personal för bedömningen utan biträdas av expertis från Riksteatern och Rikskonserter.

Några remissinstanser berör verksamheten inom SÖ:s biblioteksektion och dess överförande till det nya kulturrådet.

SÖ anser det nödvändigt att rådets uppbyggnad ändras beträffande biblioteksdelen om SÖ:s biblioteksektion överförs. SÖ har övervägt om inte nämnden för litteratur och bibliotek borde uppdelas på två utskott. Litteraturutredningens förslag bör emellertid avvaktas innan ställning tas i denna fråga. SÖ konstaterar vidare med tillfredsställelse att konsulentverksamheten inom biblioteksområdet föreslås bibehållen. Däremot anser SÖ att det är varken möjligt eller lämpligt att lägga över några väsentliga delar av biblioteksektionens nuvarande funktioner på forskningsbiblioteksrådet och Bibliotekstjänst AB.

De funktioner, som SÖ:s biblioteksektion nu fullgör, bör enligt *Svenska kommunförbundets* mening blott i begränsad omfattning överföras till det nya kulturrådets kansli. I övrigt ankommer de servicefunktioner, som kommunerna kan ha behov av på det kommunala biblioteksområdet, på de organ som kommunerna själva etablerat för rådgivning och service.

Flera remissinstanser uppehåller sig vid frågan om ansvarsfördelningen mellan styrelse, nämnder och kansli.

RRV finner att det med hänsyn till rådets samordnande uppgifter är riktigt att styrelsen och nämnderna tillmäts den roll och de befogenheter som föreslås.

LO anser att nämnderna kommer att bli de tunga kulturpolitiska instanserna, medan styrelsen kommer att spela en andrahandsroll. Visserligen förutsätts styrelsen få ansvaret i frågor av principiell och övergripande natur, men enligt LO kommer det i praktiken bli nämnderna som kommer att styra de kulturpolitiska insatserna inom skilda områden.

Enligt LO skulle ett alternativ vara att inrätta beredningsgrupper eller referensgrupper för skilda kulturområden. Dessa grupper skulle kunna vara flera till antalet än de föreslagna nämnderna och vara sammansatta så att de kan ge styrelsen vägledning om hur dess insatser bör utformas för att svara mot de mål, som sätts upp för den samhälleliga kulturpolitiken. Grupperna skulle enligt LO kunna fungera som beredningsorgan åt styrelsen i vissa frågor samt i övrigt ha rådgivande uppgifter.

ABF anser att nämnderna bör fungera som referensgrupper. ABF betonar att den föreslagna ansvarsfördelningen mellan styrelse och nämnder inte tillgodoser folkbildningsarbetets krav. Enligt ABF aktualiseras behovet av att en fjärde referensgrupp tillsätts genom en förväntad ökande satsning på det fria kollektiva skapandet. Först med en sådan ordning kan enligt ABF det fria kollektiva skapandet få en i förhållande till andra sektorer likvärdig behandling inom det nya kulturrådet. Antalet ledamöter i referensgrupperna bör enligt ABF kunna variera.

Även *SACO* avstyrker förslaget om inrättande av tre nämnder.

KLYS finner samordningen mellan styrelse och nämnd som uppstår genom att nämndordföranden samtidigt är styrelseledamot mindre lyckad.

Teater- och musikrådet betonar vikten av att det ges klara direktiv för arbetsfördelningen inom det nya kulturrådet. En arbetsordning bör enligt teater- och musikrådet utformas innan det nya rådet tillträder. Enligt teater- och musikrådet är det ur kulturpolitisk synvinkel av mycket stor betydelse att nämnderna inte enbart får rådgivande uppgifter utan även beslutande.

Institutet för rikskonserter framhäver starkt nödvändigheten av att en kompetensavgränsning mellan styrelse, nämnder och kansli blir klar och enkel så att onödiga administrativa omgångar undviks.

Teatrarnas riksförbund, som anför olika principiella och praktiska invändningar mot förslaget, framhåller att övervägande skäl talar för att den hittillsvarande ordningen med ett särskilt organ för teater och kanske också musik bibehålls.

Sveriges Radio anför vissa praktiska skäl för att förslaget skall vara representerat i rådet.

Landstingsförbundet anser att det finns anledning att ytterligare överväga kompetens och ställning för styrelse resp. nämnder.

Statskontoret, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum och *teater- och musikrådet* tillstyrker promemorians förslag till organisation av kulturrådets kansli.

SACO ställer sig däremot något tveksam till möjligheterna att på ett praktiskt sätt avgränsa arbetsuppgifterna mellan enheterna.

Institutet för rikskonserter anser att fördelningen av uppgifterna mellan de tre enheterna bör få en klarare avgränsning.

Statskontoret tillstyrker utifrån de intressen ämbetsverket har att företräda riktlinjerna avseende personaldimensioneringen av rådets kansli.

LO är medveten om att en förändrad ledningsorganisation inom kulturområdet kan medföra krav på en förstärkning av kansliets personalresurser. LO menar att även om en viss ökning av personalstyrkan skulle befinnas önskvärd redan från början, kommer det nya kansliet att vara litet till formatet.

Svenska kommunförbundet anser att eventuella förstärkningar av kulturrådskansliet bör prövas med stor försiktighet. Kommunförbundet framhåller vidare att det är angeläget att man vid tillsättningen av personalen strävar efter en allsidig rekrytering så att t.ex. praktisk erfarenhet från lokal kulturverksamhet inom organisationer och kommuner blir tillräckligt företrädd i kansliet.

22.6 MUS 65

22.6.1 Musei- och utställningsrådet

MUS 65 konstaterar att de frågor som är bestämmande för den statliga museiverksamhetens planering bereds på departemental nivå. Museiväsendet saknar en gemensam kontaktpunkt för kommunikation med företrädare för verksamhet och planering inom de områden, med vilka museerna har att samverka. En ökad samverkan mellan museerna är angelägen liksom också en samordnad bedömning av resurstilldelningen inom hela museisektorn. För att fullgöra planerings- och samordningsfunktioner för musei- och utställningssektorn bör ett centralt administrativt organ, statens musei- och utställningsråd, inrättas.

En av de viktigaste uppgifterna för rådet bör vara att svara för bedömningar av de statliga museernas anslagsframställningar samt andra museers framställning om statliga driftbidrag. Rådet bör vidare svara för bl.a. övergripande planering inom musei- och utställningssektorn samt vara tillsynsorgan för de kommunala och enskilda museer som erhåller statsbidrag. En ytterligare uppgift för musei- och utställningsrådet föreslås vara att avge utlåtanden över ansökningar från museisektorn om bidrag från lotterimedel. Rådet bör även svara för vissa utredningar och prognoser bl.a. rörande arbetsmarknad och utbildningsbehov inom

musei- och utställningssektorn samt planera vidareutbildning av museipersonal. De sakkunniga har konstaterat att det råder ett starkt behov av rådgivning till kommuner och landsting samt statliga verk och myndigheter rörande etablering och utveckling av verksamheter inom museiområdet. Rådet föreslås därför lämna sakkunnig vägledning i planeringsfrågor. Rådet bör dessutom följa verksamheten inom de internationella museiorganisationerna samt vara det nationella kontaktorganet för dessa.

Musei- och utställningsrådet bör organiseras med ett råd och ett kansli. Rådet bör bestå av ordförande jämte fem ledamöter, som i första hand företräder de samhällssektorer, med vilka museiväsendet främst har att samverka, såsom skola, folkbildning, högre utbildning och forskning. Riksantikvarien bör ha rätt att närvara då rådet behandlar frågor av betydelse för fornminnes- och byggnadsminnesvården. Till rådet bör knytas särskilda beredningsorgan och arbetsgrupper för större utvecklings- och planeringsfrågor. MUS 65 föreslår att kansliet förutom en chef skall ha fyra handläggande tjänstemän samt viss övrig personal. En registreringscentral för museisamlingar bör ingå som självständig sektion i musei- och utställningsrådets organisation.

De sakkunniga anser det möjligt att senare inordna musei- och utställningsrådet i det av kulturrådet föreslagna permanenta kulturrådet.

22.6.2 Riksantikvarieämbetet

Det finns sedan lång tid ett starkt behov att renodla de museala resp. kulturminnesvårdande verksamheterna. Statens historiska museum och riksantikvarieämbetet har artskilda arbetsuppgifter, som inte kan tillgodoses inom den nuvarande organisationen. F.n. är varken museets eller ämbetets behov av samhällskontakter tillgodosedda i verkets ledning beroende på att ledamöterna i den för ämbetsverket gemensamma styrelsen — Vitterhetsakademiens förvaltningsutskott — utses inom akademin. De sakkunniga föreslår därför i fråga om riksantikvarieämbetets relationer till Vitterhetsakademien och statens historiska museum att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum upphör och att museet och ämbetet blir sinsemellan fristående institutioner. Samtidigt föreslås att medelhavsmuseet bildar en egen institution. Riksantikvarieämbetet får härigenom uteslutande ställning som central myndighet för den statliga kulturminnesvården, medan museerna får samma ställning som övriga centralmuseer.

Riksantikvarieämbetet föreslås vidare få en styrelse med verkschefen, riksantikvarien, som ordförande och av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Antalet ledamöter bör vara starkt begränsat. I styrelsen bör ingå representanter för de samhällsorgan och grupper genom vilka verket kan

inhämta information för sitt arbete samt sprida upplysning om den egna verksamheten. Representanter för kommunerna bör också ingå i styrelsen. För statens planverk, statens naturvårdsverk och det av de sakkunniga föreslagna musei- och utställningsrådet föreslås särskild begränsad styrelserepresentation. På styrelsen bör ankomma att svara för beslut i ärenden av större allmän betydelse för verkets ekonomi, verksamhets- och personalpolitik. Vidare bör styrelsen svara för beslut i ärenden av principiell betydelse.

Riksantikvarien föreslås svara för ämbetsverkets direkta ledning. Samtidigt bör han avlösas från chefskapet för historiska museet och medelhavsmuseet. Genom decentraliseringen av beslutsfunktionerna och verkets ändrade arbetsuppgifter kommer hans direkta befattning med konkreta kulturminnesvårdsärenden att minska. Riksantikvarien föreslås få till huvuduppgift att leda planeringen och samordningen av den kulturminnesvårdande verksamheten och att utåt svara för verkets allmänna policy och för dess ställningstaganden i ärenden av principiell betydelse.

I fråga om ämbetsverkets inre organisation föreslås att av nuvarande fem gemensamma avdelningar den administrativa och kamerala avdelningen ingår i riksantikvarieämbetet men samtidigt upprätthåller vissa funktioner för historiska museet. Avdelningen för bibliotek samt akt- och bildarkiv bör uppdelas så att biblioteket inordnas i museet, medan arkivet tillförs riksantikvarieämbetet. Den tekniska och den pedagogiska avdelningen föreslås ingå i historiska museets organisation. De uppgifter inom avdelningen för landsantikvarieorganisationen som kvarstår efter omorganisationen av den regionala kulturminnesvården bör fullgöras inom olika delar av det nya ämbetsverket.

Genom förslaget att länsstyrelsen inträder som regional myndighet för den statliga kulturminnesvården och övertar beslutanderätten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning, kan riksantikvarieämbetet befrias från huvuddelen av sina nuvarande granskningsuppgifter. Härigenom kan ämbetet i ökad utsträckning inrikta sig på verksamhetsplanering, utvecklingsarbete, råd och anvisningar samt information. För att möjliggöra en sådan verksamhet anser de sakkunniga att det erfordras en organisatorisk uppbyggnad som grundar sig på verksamhetens olika funktioner och inte som den nuvarande på en typindelning av vårdobjekt. MUS 65 föreslår därför att riksantikvarieämbetet får en byråorganisation med en administrativ byrå, en allmän byrå, en dokumentationsbyrå och en byrå för fastighetsförvaltning.

MUS 65 föreslår att den allmänna byrån skall svara för sådana funktioner som i stor utsträckning gäller riksantikvarieämbetets relationer till andra samhällsorgan och till allmänheten dvs. granskning, utvecklingsarbete och information.

Dokumentationsbyrån skall svara för kulturminnesvårdens dokumenterande verksamhet, vilken omfattar dels inventeringar av kulturmin-

nen, dels undersökningar av fornlämningar och byggnader m.m. Inventarieverket Sveriges Kyrkor överförs till dokumentationsbyrån från Vitterhetsakademien. Det antikvarisk-topografiska arkivet bör också föras till dokumentationsbyrån. Till arkivet bör knytas en reproduktionscentral som skall svara för verkets egna behov och för arkivets forskarservice.

Fastighetsbyrån skall svara för vård och förvaltning av i första hand riksantikvarieämbetets och Vitterhetsakademiens fastigheter, varvid akademins fastigheter överförs i statlig ägo. Byrån föreslås även kunna överta förvaltningen av andra statliga fastigheter av framträdande kulturhistoriskt värde.

Riksantikvarieämbetets interna servicefunktioner bör sammanföras till en administrativ byrå. MUS 65 föreslår att denna även lämnar ekonomisk och administrativ service till vissa utomstående institutioner såsom historiska museet, till ämbetet eller museet knutna vetenskapliga företag och medelhavsmuseet. Byrån bör även svara för juridisk service till olika enheter inom ämbetet.

Riksantikvarieämbetet med gemensamma avdelningar har en personalorganisation på sammanlagt 96 tjänster. Avskiljandet av museet tillsammans med biblioteket, den pedagogiska avdelningen och textilkonserveringen medför att 78 tjänster bildar den grund på vilken det nya ämbetsverket föreslås bli uppbyggt. MUS 65:s förslag resulterar i en personalökning på 52 tjänster, vilket ger en personalorganisation på sammanlagt 130 tjänster.

22.6.3 Vitterhetsakademien

MUS 65:s förslag angående Vitterhetsakademien innebär att akademin skiljs från en stor del av sina nuvarande arbetsuppgifter. I samband med att akademins huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum upphör föreslås att akademins kulturhistoriska fastigheter förs över till riksantikvarieämbetet. Den framtida förvaltningen av Stjernsunds och Skånelaholms slott samt fastigheten Villagatan 3 i Stockholm bör dock bli föremål för särskilda överväganden. MUS 65 föreslår vidare att de vetenskapliga företagen Svenskt diplomatarium och undersökningen av medeltida pergamentsfragment skall överföras till riksarkivet. Runverket och arkivet bör föras till riksantikvarieämbetet och Helgundersökningen och biblioteket till statens historiska museum.

MUS 65 framlägger inga förslag angående akademins framtida verksamhet. Utredningen framhåller dock att Vitterhetsakademien har synnerligen goda förutsättningar att etablera och förstärka det vetenskapliga kontakt- och informationsnätet med utlandet.

22.7 Remissyttranden över MUS 65:s betänkanden

22.7.1 Musei- och utställningsrådet

De flesta remissinstanser som berör utredningens förslag om ett centralorgan för museiväsendet framhåller behovet av ett samordnande organ på musei- och utställningsområdet, men anser samtidigt att detta organ direkt bör ingå i det nya kulturrådet i enlighet med kulturrådets förslag.

Denna uppfattning företräds av bl.a. *statskontoret, RRV, Skoklosters slott, Nordiska museet, kulturrådet, teater- och musikrådet, museichefskollegiet i Stockholm, ett antal länsstyrelser, ett tiotal kommuner, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, SACO, Sveriges pressarkiv och pressmuseum, flera hembygdsföreningar, Konstfrämjandet, Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Svenska museiföreningen* och *Sveriges museimannaförbund.*

Statskontoret anser att frågor om utställningsverksamhet bör inordnas i det nya kulturrådet, medan mer museitekniskt betonade frågor däremot bör handläggas i andra former.

Kulturrådet finner att den kombination av expertis inom nämnderna och bred anknytning till samhällets olika delar i styrelsen, som det nya kulturrådet skulle ge, är en avgjort bättre lösning än den av MUS 65 förordade organisationsformen.

Om museirådet skall ingå i ett sådant större sammanhang som kulturrådet förutsätter finns det inte enligt *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* någon anledning att inte också i dess kompetens inbygga rådgivning i kulturminnesvårds- och även vissa naturvårdsfrågor.

Ett antal remissinstanser, däribland *Helsingborgs kommun, SACO* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier* anser att vissa av uppgifterna på musei- och utställningsområdet kan inlemmas i den av kulturrådet föreslagna organisationen, medan andra uppgifter bör läggas på andra organ, företrädesvis centralmuseerna.

Nordiska museet understryker att det nya kulturrådet inte får tilldelas verksfunktioner på museiområdet utan enbart vara ett referensorgan. I stället bör enligt museet och *Stockholms kommun* de redan befintliga verken riksantikvarieämbetet, nationalmuseet och naturvårdsverket förstärkas så att de i högre grad kan fullfölja en uppgift som samordnande organ.

Bland de remissinstanser som uttryckligen avstyrker ett inrättande av ett centralt organ med de arbetsuppgifter och den omfattning som MUS 65 föreslår återfinns *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, nationalmuseet, Vitterhetsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, vissa kommuner, Föreningen Gotlands fornvänner* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier.*

Stockholms kommun befarar att inrättandet av ett organ med angivna

befogenheter kommer att medföra en inte önskvärd centralisering och styrning av museiområdet.

Enligt *nationalmuseet* torde ett kollegium med ansvar för statens konstsamlingar kompletterat med en för hela konstmuseiblocket gemensam styrelse vara en både billigare och rationellare lösning än separata styrelser för varje liten institution och ett centralt museiråd. Det i betänkandet planerade museirådets uppgifter rörande konstmuseerna torde enligt nationalmuseets mening med fördel kunna uppdelas på det nya kulturrådet och det förordade konstmuseikollegiet.

Bland de remissinstanser som uttalar sig positivt om MUS 65:s förslag att inrätta ett särskilt musei- och utställningsråd återfinns *statens personalutbildningsnämnd, naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet, länsstyrelserna i Skaraborgs* och *Kopparbergs län, Upplands fornminnesförening* och *TCO*.

Att de statliga museerna även fortsättningsvis bör lyda direkt under Kungl. Maj:t understryks av *museidirektören m.fl. vid statens historiska museum, naturhistoriska riksmuseet* och *etnografiska museet*.

I fråga om museirådets arbetsuppgifter anser *RRV* att den föreslagna uppläggningen av petitaarbetet på museiområdet är ändamålsenlig. RRV tillstyrker även att det föreslagna rådet får uppgifter i fråga om övergripande utredningar och prognoser rörande arbetsmarknad och utbildningsbehov.

Statens personalutbildningsnämnd finner det naturligt att samverkan sker mellan personalutbildningsnämnden och museirådet vid planering och uppläggning av bl.a. internutbildning inom museiväsendet.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum finner att de föreslagna arbetsuppgifterna förutsätter en vidsträckt kompetens inom centralorganet. Bortsett från att rådets tänkta resurser inte alls står i rimlig proportion till de givna arbetsuppgifterna, så är dessa enligt riksantikvaricämbetet blandade på ett sätt som måste betecknas som betänkligt.

Utredningens förslag att en registreringscentral för museisamlingar skall ingå som en del av musei- och utställningsrådets organisation tas upp av bl.a. *Ingenjörsvetenskapsakademien* som ifrågasätter behovet av en speciell organisation för central dataregistrering.

Svenska museiföreningen avstyrker att dataregistreringen läggs under det föreslagna centralorganet och anser, liksom bl.a. *Stiftelsen Västerbottens museum*, att den i stället bör utföras vid något eller några centralmuseer. *Helsingborgs kommun* anser att ansvaret för en central registrering bör läggas på Nordiska museet, medan *Föreningen Sveriges landsantikvarier* föreslår Nordiska museet eller nationalmuseet eller en fördelning på dessa två jämte naturhistoriska riksmuseet.

MUS 65 har i sitt förslag betonat att föremålsbeskrivningarna bör göras vid resp. museum. *Nordiska museet* anser också att nomenklatur-

undersökningen — liksom för övrigt registreringscentralen — behöver den museala miljön som daglig referens och därför bör ligga kvar inom Nordiska museet.

Beträffande museirådets organisation delar *TCO* uppfattningen att musei- och utställningsrådets ledamöter bör företräda de samhällssektorer med vilka museiväsendet främst har att samverka, såsom skola, folkbildning, högre utbildning och forskning. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* har däremot svårt att acceptera den föreslagna konstruktionen. Museifackmännen kommer enligt ämbetet att få mycket små möjligheter att delta i styrningen av den verksamhet de är utbildade att sköta.

Angående museichefskollegiets framtida ställning yttrar sig bl.a. *museichefskollegiet i Stockholm,* som framhåller vikten av att ansvarsområdena för centralmuseerna även i fortsättningen definieras för att undvika kollision och konkurrens. Målsättningen för integrering och samarbete både på det vetenskapliga planet och i fråga om utställningar bör enligt kollegiet ytterligare penetreras. Museerna i Stockholmsområdet har många gemensamma frågor som motiverar en samarbetsorganisation för centralmuseerna och de kommunala Stockholmsmuseerna utan inskränkning av dessas suveränitet. En liknande uppfattning företräds av *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, naturhistoriska riksmuseet* och *Tekniska museet.*

22.7.2 Riksantikvarieämbetet

MUS 65:s förslag att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet skall upphöra mottas positivt av de remissinstanser som berör denna fråga.

Den enda instans som är negativ till förslaget är *nationalmuseet,* som förordar att nya former skall prövas för ett fortsatt samarbete mellan Vitterhetsakademien och riksantikvarieämbetet.

Statskontoret, UKÄ, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och *Västmanlands län, kulturrådet* och *Svenska kommunförbundet* delar de sakkunnigas uppfattning att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet bör upphöra.

RRV anser att i samband med att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för ämbetet upphör bör akademins fastigheter och tillgångar i övrigt överföras i statlig ägo.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum tillstyrker förslaget, men anser att akademin framdeles bör vara representerad i verkets styrelse. Liknande synpunkter framförs av *Vitterhetsakademien.*

Riksantikvarieämbetets relationer till statens historiska museum diskuteras livligt av remissinstanserna. Majoriteten av dessa är antingen negativa eller tveksamma till de sakkunnigas förslag att riksantikvarieämbetet och statens historiska museum blir sinsemellan fristående institutioner.

Statens planverk tillstyrker förslaget med hänsyn till att en uppdelning av kulturminnesvård och museal verksamhet föreslås även på regional nivå. *Rikets allmänna kartverk* framhåller att förslaget lägger grunden för den starka ställning som kulturminnesvården fordrar i dagens samhälle.

Bl.a. *länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs* samt *Jämtlands län* och *Svenska kommunförbundet* har ingenting att erinra mot att riksantikvarieämbetet och statens historiska museum blir sinsemellan fristående institutioner. Även *kulturrådet* ansluter sig till förslaget.

Bland de remissinstanser som tar avstånd från förslaget är *statskontoret,* som förordar att ämbetets och historiska museets resp. verksamheter ur anslagsteknisk synpunkt behandlas och redovisas var för sig på riksstaten, att historiska museet organiseras som en separat institution med eget verksamhetsprogram inom ramen för myndigheten riksantikvarieämbetet och att en rådgivande nämnd för museiverksamheten med företrädare för berörda intressen knyts till myndigheten riksantikvarieämbetet. Dessa förändringar torde enligt statskontoret kräva en översyn av den nya myndigheten riksantikvarieämbetet i fråga om dess uppgifter och interna organisation.

RRV menar att förslaget kan leda till en dubblering av nu gemensamma funktioner, vilket således kan innebära en kostnadsökning. En tydligare markering av de båda institutionernas verksamhet kan göras genom en tillämpning av programbudgeteringens principer.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum menar att ekonomiska skäl talar för ett fortsatt samgående mellan ämbetet och museet, liksom det faktum att ett odelat ämbetsverk i kraft av sin samlade storlek och betydelse måste beräknas kunna tala med större auktoritet än två självständiga mindre organisationer. Museet kan ges all den självständighet som kan vara intressant ur allmän kulturpolitisk synpunkt och nödvändig för effektiv drift av museiverksamheten. Åtskilliga beröringspunkter mellan de båda verksamheterna existerar. Ämbetsverket nämner särskilt de arkeologiska grävningarna och det samarbete som härvid förekommer, behovet av gemensamt planerade forskningsinsatser och gemensamt lösande av utbildningsfrågor, samt arkivets, bibliotekets och den tekniska verksamhetens betydelse som serviceorgan för såväl ämbetet som museet. Andra områden där ett nära samarbete är nödvändigt enligt ämbetsverket är uppdragsverksamheten och ärenden rörande byggnadsminnesvård. En gemensam högsta ledning för de bägge enheterna anser ämbetsverket vara den bästa garantin för en smidig samordning av verksenheterna och ett rationellt utnyttjande av begränsade anslag.

I yttrandet över (SOU 1973:5) Museerna tillägger riksantikvarieämbetet och statens historiska museum att de sakkunniga överbetonar in-

slagen av myndighetsutövning i ämbetets verksamhet, och att i själva verket den ojämförligt större delen av ämbetets verksamhet består av utredande, forskande, rådgivande och förhandlande aktiviteter inom kulturminnesvårdens område och således ligger betydligt närmare museets verksamhet än vad som framgår av utredningen. Museiverksamhetens självständighet kan enligt verket ytterligare accentueras dels genom att museichefen själv får föredra museets anslagsframställningar för verkets styrelse, dels genom att museets stat bryts ut från verkets i övrigt och på så sätt prövas skild från kulturminnesvårdens behov. Även *Nordiska museet* och *statens humanistiska forskningsråd* anser att historiska museet bör kunna ges ett något friare organisatoriskt förhållande till ämbetet.

Till yttrandet från riksantikvarieämbetet och statens historiska museum över betänkandet Museerna har fogats ett säryttrande från *museidirektören m.fl. vid statens historiska museum,* där skiljaktig mening från ämbetsverkets yttrande redovisas. I reservationen tillstyrks utredningens förslag om skiljande av statens historiska museum från riksantikvarieämbetet. Reservanterna instämmer i att ämbetets karaktär av förvaltande och myndighetsutövande organ bör förstärkas. Reservanterna hävdar att museets anslagsbehov på grund av samhörigheten med ämbetet inte satts i relation till andra museers önskemål och tillgängliga anslag. Reservanterna anser att varje sammankoppling mellan ämbetet och museet medför en risk för att större hänsyn tas till ämbetets än museets ekonomi. Även behovet av en med ämbetet gemensam lokalplanering avvisas. De med ämbetet gemensamma avdelningarna kan enligt säryttrandet ersättas av uppdragsverksamhet institutionerna emellan. Behovet av gemensam forskningsplanering kan — menar reservanterna — tillgodoses genom ett vetenskapligt råd med företrädare för museet, ämbetet och universiteten.

Enligt *humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund, Lunds universitets historiska museum* och *Svenska arkeologiska samfundet* har de sakkunniga överdrivit skillnaderna i fråga om kontaktstrukturer.

Nationalmuseet menar att en reglering av de nuvarande formerna för sambandet mellan ämbetet och museet bör ske.

Om en skilsmässa skulle äga rum avstyrker *Vitterhetsakademien* förslagen att hänföra tekniska avdelningen och biblioteket till en verkshälft samt arkivet och landsantikvarieärendena till en annan. Akademien varnar för en dragkamp mellan ämbetet och museet om servicefunktionerna.

SACO, Svenska museiföreningen och *Sveriges museimannaförbund* framhåller att forskningsverksamheten även i framtiden måste planeras gemensamt, liksom den utåtriktade verksamheten. En stor risk för dubbleringsfunktioner föreligger, vilket måste innebära ökade kostnader och besvärliga samordningsproblem.

Föreningen Sveriges landsantikvarier finner att frågan om museets ställning bör prövas i ett större organisatoriskt sammanhang.

Remissinstanserna intar i huvudsak en positiv hållning till MUS 65:s förslag angående riksantikvarieämbetets arbetsuppgifter och organisation.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum framhåller att ämbetet bör kunna organiseras på ungefär samma sätt oavsett om det görs helt fristående eller ingår i en större enhet, och oavsett regionalorganisationens utformning.

Nordiska museet, UKÄ, fortifikationsförvaltningen, kulturrådet, domkapitlet i Uppsala, Landstingsförbundet, Södermanlands läns landsting, fyra hembygdsföreningar, Svenska museiföreningen, Svenska arkeologiska samfundet och *Sveriges museimannaförbund* ställer sig i huvudsak positiva till den interna organisation av riksantikvarieämbetet som föreslagits av MUS 65.

MUS 65 föreslår att riksantikvarieämbetet skall underställas en verksstyrelse med riksantikvarien som ordförande och av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Positiva till detta förslag är *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, kulturrådet, länsstyrelserna i Östergötlands* och *Västmanlands län, Svenska kommunförbundet* och *Landstingsförbundet.*

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum framhåller att Vitterhetsakademien bör vara representerad i styrelsen med hänsyn till de fortsatta intima kontakterna mellan ämbetet och akademin. Ämbetsverket framhåller vidare att styrelsens sammansättning måste bli något annorlunda än vad MUS 65 föreslagit om den även skall tjäna museiverksamheten. Ordningen med att låta verkschefer vara representerade i varandras styrelser är enligt ämbetsverkets mening inte effektiv.

Kulturrådet betonar i likhet med *Svenska kommunförbundet* och *Landstingsförbundet* vikten av att kommunerna och landstingen blir representerade. Rådet instämmer också i förslaget att vissa statliga centrala myndigheter skall ha rätt att närvara och få sin mening antecknad men ej deltaga i besluten. Vidare menar rådet att en representant för det nya kulturrådet bör finnas i styrelsen.

Domkapitlet i Visby förutsätter att även de kyrkliga kommunerna kommer att representeras i riksantikvarieämbetets styrelse.

Vad beträffar den föreslagna byråorganisationen inom ämbetet anser *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* att den allmänna byrån bör byggas upp kring överantikvarien och handlägga övergripande och internationella ärenden, samt dessutom svara för kontakterna med andra myndigheter och med den regionala organisationen.

Domkapitlen i Uppsala, Lund och *Visby* samt *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund* tillstyrker att inventarieverket Sveriges Kyrkor och dess personal förs över till riksantikvarieämbetets dokumentationsbyrå.

Statens humanistiska forskningsråd förordar en mera självständig ställning för inventarieverket på det sätt som redan är fallet med Svenskt biografiskt lexikon, gärna i anknytning till riksantikvarieämbetet.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund anser det angeläget att tillräckligt stora resurser avdelas för att arbetet skall kunna slutföras inom rimlig tid.

Beträffande förslaget att Vitterhetsakademiens antikvarisk-topografiska arkiv skall ingå i riksantikvarieämbetets dokumentationsbyrå biträder *riksarkivet* helt förslaget till utökad personalorganisation.

Biblioteket och arkivet är enligt *Vitterhetsakademien* i princip odelbara. Akademin vill fasthålla äganderätten och anser att överenskommelser måste träffas med vederbörande statliga myndighet om skötsel av såväl arkivet som biblioteket. *Forskningsbiblioteksrådet* anser att det vore olyckligt att skilja arkivet och biblioteket åt.

Positiva till de sakkunnigas förslag om inrättande av en fastighetsbyrå inom riksantikvarieämbetet är *statskontoret, Nordiska museet, statens institut för byggnadsforskning* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier.*

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum menar att frågan om i vilken utsträckning riksantikvarieämbetet självt skall förvalta byggnader tillhör den grupp av problem som bör studeras noggrannare vid en uppföljning av MUS 65:s arbete.

Vad beträffar överföringen av akademins kulturhistoriska fastigheter menar *Vitterhetsakademien* att ett avtal bör komma till stånd angående ämbetets vårdfunktion.

Nordiska museet anser att det är en brist i betänkandet att varken Nordiska museet eller andra kulturhistoriska museer nämns i anslutning till förslagen om riksantikvarieämbetets fastighetsförvaltning och vårduppgifter.

Domänverket finner det lämpligt att en stiftelse av det slag som akademiutredningen föreslagit övertar förvaltningen av vissa fristående byggnader, som nu sköts av domänverket. *Fortifikationsförvaltningen* har inte någonting att erinra mot förslaget att möjlighet öppnas att överlämna kulturhistoriska fastigheter till riksantikvarieämbetets fastighetsbyrå. Det kan emellertid ifrågasättas om det inte är fördelaktigt att låta underhållsansvaret ligga kvar hos den ursprungliga myndigheten.

Byggnadsstyrelsen utgår från att förvaltningsmyndigheter med uppgifter inom den statliga lokalhållningen även i framtiden kommer att ha förvaltningsansvar för den övervägande delen av statens kulturminnesmärken. Byggnadsstyrelsen ifrågasätter om riksantikvarieämbetet för att fullgöra sina huvuduppgifter såsom kulturminnesvårdens centralorgan behöver en egen fastighetsförvaltning eller om den nödvändiga kontakten med det konkreta vårdarbetet kan garanteras genom uppdragsverksamhet åt andra förvaltningsmyndigheter. Den framtida förvaltningen av akademins fastigheter och av de statliga fastigheter som f.n. förvaltas av ämbetet bör göras till föremål för ytterligare överväganden.

Kammarkollegiet framhåller att tillskapandet av en separat förvaltningsorganisation för förvaltningen av vissa kulturhistoriska objekt framstår som obehövligt. Kollegiet föreslår att de sakkunnigas förslag i denna del ses över ytterligare.

Angående den administrativa byrån anser *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* att reprofunktionerna bör knytas till den administrativa byrån och inte till arkivsektionen inom dokumentationsbyrån som de sakkunniga föreslår.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum konstaterar att den av MUS 65 föreslagna organisationen av ämbetet synes ge ett grundmönster som inte påverkas av valet av modell för den regionala verksamheten. Däremot blir antalet och karaktären av tjänster inom resp. sektioner beroende av ett sådant modellval.

TCO framhåller att en omorganisation kräver ett noggrant och i detalj planerat förarbete i vilket personalen bör delta.

22.7.3 Vitterhetsakademien

Endast ett fåtal remissinstanser har behandlat Vitterhetsakademien. Dessa ansluter sig i stort till de sakkunnigas förslag.

Beträffande inordnandet av de vetenskapliga företagen under olika statliga myndigheter påpekar *statskontoret* att mål och syften liksom resursbehovet på längre sikt bör omprövas i samband med överföringen till ny huvudman. *Vitterhetsakademien* anser att akademin bör kunna medverka i fråga om ledningen av de vetenskapliga företagens publiceringsverksamhet och då ha en rådgivande funktion.

Bl.a. *statskontoret* och *Vitterhetsakademien* har inga erinringar angående de sakkunnigas synpunkter på akademins framtida roll och uppgifter. *Vitterhetsakademien* delar utredningens uppfattning att en systematisering och intensifiering av Sveriges deltagande i det internationella forskarutbytet är en mycket angelägen uppgift för akademin. Akademin räknar med att kunna starkt öka sin verksamhet på det internationella planet. Akademin förutsätter ett statligt stöd i detta avseende.

23 Lokaler för kultur- och föreningsverksamhet

23.1 Nuläge

Stat, landsting, primärkommuner, föreningar, församlingar och bostadsproducenter har alla tagit på sig uppgifter för att tillhandahålla lokaler för kultur- och föreningsverksamhet.

I betänkandet ger kulturrådet en översikt över hur ansvaret för olika slags lokaler fördelar sig.

Det finns en rad olika former för statligt stöd till kultur- och föreningslokaler. Stöd till allmänna samlingslokaler utgår enligt kungörelsen (1973:400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler som anordningsbidrag och lån samt inventariebidrag vid nybyggnad, ombyggnad eller köp av allmän samlingslokal. Vidare kan upprustningsbidrag och särskild eftergift av statslån utgå för bevarande av befintlig samlingslokal. Beslut meddelas enligt instruktionen (1965:669) för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna (ändrad senast 1973: 401) av bostadsstyrelsens samlingslokaldelegation.

I vissa fall kan skollokaler, samlingslokaler, hobbylokaler, mindre bibliotek etc. få inräknas i låneunderlaget för statliga bostadslån enligt bostadslånekungörelsen (1967: 552, omtryckt 1973: 534, ändrad senast 1973:747). Lokaler som inte får inräknas i låneunderlaget kan få inräknas i pantvärdet. Beslut meddelas av bostadsstyrelsen.

Stöd till studentkårlokaler, som på högskoleorterna ofta fyller funktionen som allmänna samlingslokaler, utgår enligt kungörelsen (1964: 398) om lån till anskaffning av studentkårlokaler (omtryckt 1973: 384). Stödet utgår i huvudsak efter de regler som tidigare gällde i fråga om allmänna samlingslokaler. Beslut meddelas av Kungl. Maj:t. I fråga om studentkårlokaler kan dessutom utgå lån för inredning och utrustning enligt kungörelsen (1970:273) om lån för inredning och utrustning för vissa studentkårlokaler (ändrad 1973: 385). Beslut meddelas av Kungl. Maj:t.

Teatrar, museer och konsertlokaler som inte får bidrag som allmänna samlingslokaler kan erhålla bidrag ur behållningen från de särskilda lotterier som anordnas till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål. Beslut meddelas av Kungl. Maj:t.

Byggnadsprojekt som avser statliga kulturbyggnader finansieras över anslaget Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål (fr.o.m. budgetåret 1974/75 anslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde) inom åttonde huvudtiteln. Beslut meddelas av Kungl. Maj:t.

Statsbidrag till skollokaler utgår enligt kungörelsen (1957: 318) om

statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet (omtryckt 1962: 479, ändrad senast 1973: 355). Beslut meddelas av SÖ.

Bidrag till ungdomslokaler utgår ur allmänna arvsfonden enligt lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden (ändrad senast 1972:640). Beslut meddelas av Kungl. Maj:t.

Statsbidrag till sysselsättningsskapande åtgärder enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300, ändrad senast 1973: 832) kan utgå till lokaler för kulturändamål. Beslut meddelas av AMS.

Statens planverk och bostadsstyrelsen ger ut anvisningar i frågor som rör bebyggelseplanering och bostadsväsendet. Dessa berör också frågor om verksamhet och lokalförsörjning på kulturområdet. Servicekommittén har i betänkandet (SOU 1973:24) Boendeservice 7 föreslagit tillsättande av ett centralt råd för boendeservice. Ett sådant råd skulle också komma i kontakt med frågor om kulturaktiviteter och kulturlokaler.

23.2 Kulturrådet

Kulturrådet betonar lokalfrågornas stora betydelse för kulturarbetet. Rådet anser emellertid att det inte går att anvisa några allmängiltiga lösningar, som t.ex. uppförande av kulturhus.

Kulturrådet anser att man bör sträva efter en bas av mångsidigt användbara lokaler. Sådana lokaler främjar kontakt mellan olika konstformer och olika deltagare. De kan utnyttjas intensivt och blir därmed ekonomiska. Det behövs fler men framför allt bättre utrustade och mera ändamålsenliga lokaler för olika typer av verksamhet. Särskilt bör behovet av gemenskaps- och verkstadslokaler beaktas.

Kultur- och föreningslokaler behövs både i kvarter och stadsdelar och i kommuncentra. Flexibla samlingslokaler bör finnas i alla bostadsområden och i övrigt i miljöer där många människor samlas. I kommunala centra bör finnas större bibliotek samt lokaler för större teater-, musik- och dansframträdanden, museum och liknande. Behovet av lokaler i närmiljön betonas särskilt.

Kulturverksamheten bör i stor utsträckning kunna dela lokaler med annan verksamhet. När ett dubbelutnyttjande inte är möjligt bör en gemensam lokalisering med annan service ändå eftersträvas. Särskilt skolorna bör i större utsträckning utnyttjas för fritidsverksamhet och kulturaktiviteter. Det kan ske genom att man redan från början planerar dem för dubbelutnyttjande. Statsbidragen till skol-, ungdoms- och fritidslokaler bör utformas så att de stimulerar till detta.

Kulturrådet anser att föreningsliv och kommuner även i framtiden bör dela ansvaret för lokalfrågorna. Dessa bör emellertid mer än hittills ses som en helhet och då inte bara inom kulturområdet utan även i förhållande till andra samhällsområden.

En bättre samordning av de statliga insatserna för samlings- och kulturlokaler är önskvärd. Ett sätt att åstadkomma detta är att det nya kulturrådet blir representerat i samlingslokalnämnden. Vissa av samlingslokalnämndens ärenden bör också remitteras till det nya kulturrådet. Behållningen av de särskilda lotterier som anordnas till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål bör även i framtiden användas för bidrag av investeringskaraktär inom kulturområdet. Även sådana ärenden bör remitteras till det nya kulturrådet som bör verka för en samordning av den statliga bidragsgivningen till kulturlokaler.

23.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

Kulturrådets synpunkter och förslag i lokalfrågorna har allmänt fått ett positivt mottagande av remissinstanserna. Förslagen och synpunkterna tillstyrks eller lämnas uttryckligen utan erinran av bl. a. *Svenska kommunförbundet, LO, Hyresgästernas riksförbund* och *Teatrarnas riksförbund.*

Svenska kommunförbundet har inget att erinra mot betoningen av behovet av mera samlade lösningar av olika lokalbehov. Mot bakgrund av de erfarenheter som fackföreningsrörelsen har anser *LO* att tillgången på lokaler spelar en strategisk roll för möjligheterna att samla och aktivera människor.

Rådets synpunkter på behovet av olika lokaltyper kommenteras av flera remissinstanser.

Remissinstanser som allmänt delar kulturrådets uppfattning i detta avseende är *bostadsstyrelsen* och *Svenska kommunförbundet.*

Behovet av lokaler i kvarter och stadsdelar berörs av några remissinstanser. *Folkbildningsförbundet, flera studieförbund, LO, Svenska riksbyggen. Konstnärernas riksorganisation* och *Unga Örnars riksförbund* betonar hur viktigt det är att fler lokaler för kulturverksamhet tillskapas i närmiljö bl. a. för att främja fri skapande verksamhet.

ABF pekar på undersökningar som visar att närheten till en lokal betyder mycket för möjligheterna att rekrytera deltagare till verksamheten. Speciellt nämner ABF att avstånden mellan arbetsplatsen och bostaden ofta är så stora att även behoven av lokaler för kulturverksamhet i anknytning till större arbetsplatser eller industriområden bör beaktas. Även *LO* framför liknande synpunkter och tillägger att för en ökad närhet och lättillgänglighet talar också strävandena att integrera kulturaktiviteterna med människors mest omedelbara och konkreta intressefrågor.

Några remissinstanser berör behovet av lokaler i kommun- eller kommundelscentra för teater, musik m.m. Enligt *teater- och musikrådets* uppfattning kommer resten av 1970-talet och början av 1980-talet att framstå som ett teaterbyggnadsskede. Ett hundratal kommuner planerar

ett teaterbygge eller har behov av en teaterlokal. Behovet av nya konsertlokaler är emellertid ändå större. *Teatrarnas riksförbund* önskar någon form av normer för teater- och musiklokaler. *Konstnärernas riksorganisation* anser att kulturrådet tagit för lätt på frågan om utställningslokaler. Sådana behövs såväl centralt som i närmiljöerna.

Kulturhusfrågan tas upp i några remissvar. *Folkets husföreningarnas riksorganisation, ABF, Svenska riksbyggen, KF* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* uttalar den bestämda meningen att sådana inte bör byggas. I stället anser dessa remissinstanser att man bör satsa tillgängliga resurser på mångsidigt användbara lokaler i Folkets Hus, Folkets Park, skolor, bibliotek och andra byggnader där människor träffas. *ABF* framhåller att detta skulle främja kontakten mellan olika former av kulturell verksamhet och olika deltagare i denna.

Några remissinstanser tar upp frågan om prioritering av närlokaler före centrumlokaler. Meningarna är delade om var behovet av lokaler är störst. Kulturrådets uppfattning att lokaler i närmiljö många gånger bör sättas i första hand delas bl. a. av *statens planverk*. Däremot anser bl. a. *Folkets husföreningarnas riksorganisation* att man inte i första hand bör söka skapa närlokaler utan menar att centralt belägna samlingslokaler är lika viktiga för att ett mångskiftande kulturutbud skall kunna föras ut. *ABF* och *Svenska riksbyggen* anser att närlokalerna bör finansieras på annat sätt och inte skall konkurrera med centrumlokalerna i bidragshänseende.

De flesta som tar upp frågan om d u b b e l u t n y t t j a n d e samt s a m l o k a l i s e r i n g med annan verksamhet menar att detta bör ske i så stor utsträckning som möjligt. *Bostadsstyrelsen, statens planverk, statens ungdomsråd, flera länsstyrelser, ett tiotal kommuner, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation, ABF, LO* och *Hyresgästernas riksförbund* stöder vad kulturrådet anför om samlokalisering och dubbelutnyttjande av lokaler.

Svenska kommunförbundet framhåller att integration och dubbelutnyttjande av olika lokalresurser inte bara minskar investeringsbehoven utan även medför bättre service för medborgarna. Samlokalisering och dubbelutnyttjande är, betonar *Hyresgästernas riksförbund,* inte bara en fördel ur ekonomisk synvinkel utan även socialt sett då kontakt och gemenskap mellan olika grupper befrämjas genom samordningen. *Statens planverk* understryker att det väsentliga värdet med dessa åtgärder är att de möjliggör en decentralisering av samlingslokalerna genom ett bättre lokalutnyttjande. Samlokalisering får inte motivera centralisering.

Statens ungdomsråd önskar centrala rekommendationer som stöd för integrationstanken och till ledning för det praktiska arbetet. Rekommendationerna bör bygga på den samlade erfarenhet som i dag är spridd på ett stort antal statliga och icke statliga organ.

Flera remissinstanser finner det lämpligt och önskvärt att skollokaler av olika slag dubbelutnyttjas.

SÖ, LO, ABF, Svenska riksbyggen, HSB, Sveriges riksidrottsförbund och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* framhåller hur viktigt det är att kommunerna redan på planeringsstadiet tar hänsyn till att skollokaler skall kunna användas för annan verksamhet. *LO* och *ABF* anser också att man med relativt enkla medel kan förbättra utnyttjandet av befintliga skolor, något som *SÖ* också är öppen för.

Folkets husföreningarnas riksorganisation framhåller att skolans behov måste ges hög prioritet då lokaler dubbelutnyttjas med skolan och ifrågasätter om flera parters behov då verkligen kan tillgodoses tillräckligt väl. *Statens ungdomsråd* anser att skolans behov skall jämställas med övriga lokalutnyttjares behov. Vid en integrering i skolanläggningar av lokaler för utbildnings- och fritidsändamål har man nämligen ofta i första hand beaktat skolans behov och önskemål.

Flera remissinstanser däribland *Svenska kommunförbundet* och *LO* anser liksom kulturrådet att statsbidraget till skollokaler bör ändras för att stimulera ett dubbelutnyttjande.

SÖ framhåller att nuvarande statsbidragsbestämmelser inte utgör hinder för integrering. Statsbidrag utgår enligt SÖ även om lokalerna används för annat än skoländamål. SÖ har under vissa förutsättningar inget att invända mot att lokaler för kulturändamål ingår i underlag för bidrag till skolor om nuvarande statsbidragssystem ersätts av driftbidrag.

Frågan om a n s v a r e t för lokalhållningen har rönt ett ganska stort intresse bland remissinstanserna. Meningarna går isär om kommunen eller föreningslivet eller båda parter tillsammans bör ha ansvaret för lokalhållningen.

Att det även i framtiden bör vara kommunerna och föreningslivet som har ett gemensamt ansvar för lokalhållningen framhålls uttryckligen av *länsstyrelsen i Örebro län* samt *några kommuner. Svenska kommunförbundet* och *ABF* gör också uttalanden av sådan innebörd.

Ett kommunalt huvudmannaskap är enligt *några kommuner,* däribland *Stockholms kommun,* att föredra framför ett föreningshuvudmannaskap.

Folkets husföreningarnas riksorganisation, ABF, LO, Svenska Riksbyggen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag och *några kommuner* framhåller det principiella värdet och de praktiska fördelarna av att organisationslivet får vidgade uppgifter på detta område. Sveriges allmännyttiga bostadsföretag anser att också de allmännyttiga bostadsföretagen i växande utsträckning bör bli byggherrar för och ägare av samlingslokaler.

Flera remissinstanser bl. a. *bostadsstyrelsen, statens planverk, ett tiotal kommuner, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Folkbildningsförbundet, ABF, Svenska riksbyggen* och *Sveriges allmännyttiga bostads-*

företag instämmer i att lokalfrågorna i en kommun mer än hittills måste ses som en helhet.

Statens planverk understryker kommunernas ansvar för planering och samordning och *Svenska kommunförbundet* anser att kulturnämnderna här har en viktig uppgift bl. a. för att i samarbete med skilda lokalägare initiera en inventering och planering av hela samlingslokalbeståndet i kommunen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län och *Svenska kommunförbundet* påtalar glesbygdens behov av särskilt stöd.

Statens handikappråd, handikapputredningen och *Handikapporganisationernas centralkommitté* betonar hur angeläget det är att lokaler blir anpassade till de handikappades särskilda behov på sätt som anges i 42 a § byggnadsstadgan och i statens planverks föreskrifter, råd och anvisningar till nämnda bestämmelse.

Den statliga handläggningen av ärenden om samlingslokalstöd tas upp av *Landstingsförbundet,* som anser att oavsett organisationsform så bör företrädare för kulturområdet få inflytande över de övergripande besluten i samlingslokalärenden. Liknande synpunkter framförs av *ABF.*

En rad organisationer t. ex. *ABF, HSB* och *Svenska riksbyggen* önskar ett ökat samhällsstöd till lokaler och utrustning.

Behovet av rådgivning i lokalfrågor behandlas av några remissinstanser. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* betonar att det bör vara en statlig uppgift att bedriva ett fortlöpande utvecklings- och forskningsarbete inom lokalområdet och att lämna råd och anvisningar i dessa frågor till landsting, kommuner och organisationer. Det övergripande ansvaret för denna uppgift bör åvila det nya kulturrådet som i vissa frågor bör samarbeta med byggnadsstyrelsen. Liknande synpunkter framförs av *teater- och musikrådet.*

SÖ anser sin rådgivning på biblioteksområdet fylla en stor funktion. *Svenska riksteatern* anser att rådgivning naturligt bör ingå i riksteaterns expert- och konsultuppgifter.

23.4 MUS 65

Den hittillsvarande fördelningen mellan museernas lokaler för skilda ändamål bör enligt MUS 65 omprövas, varvid hänsyn bör tas till att museernas service till allmänheten och forskare bör förbättras.

Ökade utrymmen för tillfälliga utställningar är för majoriteten av museerna ett av de mest angelägna behoven. En sådan ökning är i regel endast möjlig genom motsvarande minskningar av lokalerna för basutställningarna. I samband med en sådan minskning kan det bli nödvändigt att anordna studiemagasin.

En lämplig vård av museisamlingarna försvåras i dag av otillräckliga

eller bristfälliga magasinsutrymmen. Väsentliga rationaliseringsvinster kan göras genom större magasinsenheter, där föremålen kan ges regelbunden tillsyn. En utredning bör göras av byggnadsstyrelsen i samarbete med det föreslagna musei- och utställningsrådet rörande möjligheterna till gemensamma magasin med stordrift för flera museer i olika delar av landet.

23.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande Museerna

Utredningens syn på behovet av lokaler för olika former av verksamhet delas av *naturhistoriska riksmuseet, Nordiska museet* och *Helsingborgs kommun.*

Åsikten att en angelägen ökning av de för tillfälliga utställningar avsedda utrymmena i regel endast är möjlig genom motsvarande minskning av lokalerna för basutställningarna delas inte av de remissinstanser som uttalat sig i denna fråga. *Föreningen Sveriges landsantikvarier* finner förslaget spegla den tid då den tillfälliga utställningen var ny och museets viktigaste verksamhetsform. En fortsatt utbyggnad av den utåtriktade verksamheten måste enligt föreningen koncentreras på uppsökande och ambulerande verksamhet, vilket ställer krav på verkstads- och ekonomilokaler.

Utredningens åsikt att möjligheterna att tillskapa gemensamma magasin med stordrift för flera museer i olika delar av landet bör utredas tillstyrks av bl. a. *länsstyrelsen i Östergötlands län, Kalmar läns landsting* och *Östergötlands och Linköpings stads museum. Länsstyrelsen i Värmlands län* avvisar däremot bestämt tanken på gemensamma magasin för stordrift, eftersom ett sådant system enligt länsstyrelsen sannolikt leder till lägre nyttjandegrad och också kommer att stöta på motstånd från mindre museer och hembygdsföreningar. *Östersunds kommun* och *Föreningen Heimbygda* anför att de i princip ansluter sig till tanken på centrala föremålsdepåer, men att det också finns ett starkt psykologiskt motstånd mot denna tanke hos mindre museer och hembygdsföreningar.

Föreningen Sveriges landsantikvarier anser att det största tänkbara uppsamlingsområdet för ett magasin torde vara länet och att eventuella centrala depåer därför borde knytas till länsmuseerna.

24 Statens ekonomiska insatser

24.1 Insatserna i dag

Kulturrådets beräkningar av offentliga utgifter för kulturändamål visar att de offentliga driftutgifterna för kultur under 1960-talets senare hälft årligen ökade med i genomsnitt 9 % i fast penningvärde. Kommunernas och landstingens utgifter steg snabbare än statens. För samtliga utgör dock kulturutgifterna en liten del av den totala budgeten. Kulturrådet gör dock vissa reservationer med hänsyn till brister i det statistiska underlaget.

På grundval av aktuell statistik och en delvis annan avgränsning av kulturområdet beräknas de offentliga driftutgifterna för kulturändamål — exkl. stöd till ungdomsorganisationerna — år 1972 (staten 1972/73) ha uppgått till 1 086 milj. kr. eller 134 kr. per invånare.

Kommunernas driftutgifter uppgick till 620 milj. kr., landstingens till 30 milj. kr. och statens till 436 milj. kr. Det innebär att kommunerna svarade för 57 %, staten för 40 % och landstingen för 3 % av de offentliga driftutgifterna för kultur.

Utvecklingen av de statliga driftutgifterna för kultur under budgetåren 1964/65—1973/74 redovisas i figur 1. I figuren har också lagts in en uppgift avseende den i denna proposition föreslagna ökningen för budgetåret 1974/75. Under perioden 1964/65—1972/73 mer än fördubblades kulturutgifterna, mätta i fasta priser. Den exakta storleken av ökningen kan inte anges främst med hänsyn till en budgetteknisk reform som genomfördes i slutet av 1960-talet.

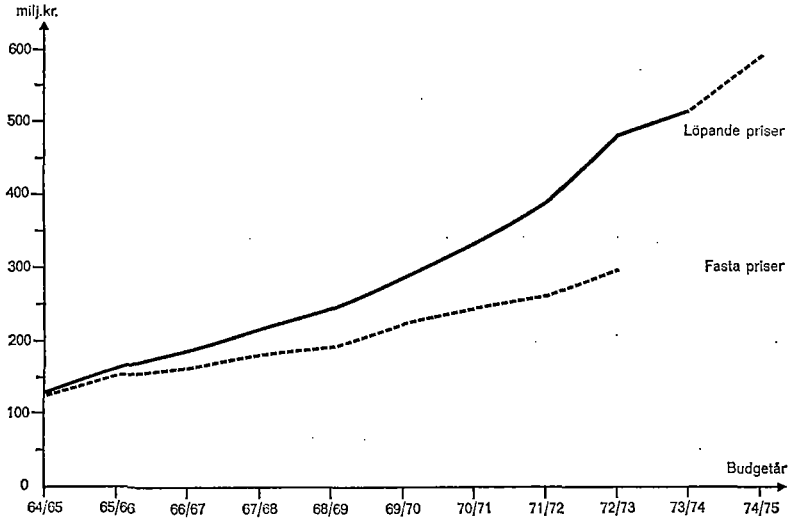
Formerna för det statliga stödet till fri kollektiv skapande verksamhet har beskrivits i det föregående (7.1). Utvecklingen av de statliga utgifterna för dessa ändamål framgår av tabell 1.

Tabell 1. Statliga utgifter till fri kollektiv skapande verksamhet budgetåren 1964/65, 1968/69 och 1972/73, löpande priser (milj. kr.).

	1964/65	1968/69	1972/73
Studiecirklar — kulturämnen	5,4	17,6	66,4
Folkbildningsorganisationer[a]	1,8	2,3	3,0
Övriga organisationer inkl. centrumbildningar[b]	0,4	0,8	2,0
Föreläsningsbidrag	2,1	2,3	2,5
Yrkesmässigt arbetande fria grupper	—	0,2	1,4
	9,7	**23,2**	**75,3**

a) studieförbundens kulturdel
b) exkl. bidrag via AMS

Figur 1. Statliga driftutgifter för kultur 1964/65—1974/75. Löpande och fasta priser.

Till kulturutgifter förs utgifter under avsnittet Kulturändamål i riksstaten, en tredjedel av anslagen till studiecirkelverksamhet och studieförbund samt bidrag av särskilda lotterimedel. I figuren redovisas utgifter för budgetåren 1964/65—1972/73, anvisade anslag för 1973/74 och föreslagna anslag för budgetåret 1974/75. Fast prisberäkningen är osäker med hänsyn till den budgettekniska reform som genomfördes budgetåret 1969/70 (se anm. till tabell 2).

Hur statsanslagen fördelar sig till de statliga kulturinstitutionerna redovisas i tabell 2.

Tabell 2. Anslag till statliga kulturinstitutioner för budgetåren 1964/65, 1968/69 och 1972/73, löpande priser (milj. kr.) och procentuell fördelning.

	1964/65		1968/69		1972/73	
	milj. kr.	%	milj. kr.	%	milj. kr.	%
Riksteatern	8,9	17	21,6	21	30,7	16
Operan/Dramaten	24,7	45	35,8	34	59,3	31
Rikskonserter	—	—	7,4	7	14,8	8
Regionmusiken	4,9	9	5,9	6	20,0	10
Riksutställningar	—	—	2,7	3	5,1	3
Statliga museer	10,8	20	22,6	22	43,2	23
Arkiv	4,9	9	7,6	7	17,2	9
Summa	**54,2**	**100**	**103,6**	**100**	**190,3**	**100**

Anm.: Budgetåret 1969/70 gjordes en budgetteknisk reform som innebar att sociala avgifter och lokalkostnader fr. o. m. detta budgetår belastar resp. institution.

Bidrag till regional och lokal institutionsverksamhet utgår i olika former.

Statsbidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar utgår i form av dels grundbidrag, dels tilläggsbidrag. Grundbidraget utgår med be-

lopp motsvarande 55 % av teatrarnas kostnader — i sin helhet eller upp till ett av Kungl. Maj:t fastställt belopp — ett visst spelår för löner och vissa sociala avgifter. Tilläggsbidrag utgår varje budgetår med belopp motsvarande 55 % av löneökning som beräknas motsvara förändringar av statstjänstemännens löner efter det budgetår för vilket grundbidrag senast fastställts, dels 55 % av ökningen av de bidragsberättigade sociala avgifterna. Teater- och musikrådet beslutar med vilket belopp statsbidraget skall utgå. Till två teatrar utgår särskilda bidrag för turnéverksamhet.

Statens, kommunernas och landstingens bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar 1964/65—1972/73 framgår av tabell 3.

Tabell 3. Samhällsstödet till stadsteatrar och därmed likställda teatrar budgetåret 1964/65, 1968/69 och 1972/73.

Spelår	Totalomslutning	Statsbidrag		Landstings- och kommunbidrag		Entréavgifter och övriga intäkter	
	milj. kr.	milj. kr.	% av tot.oms.	milj. kr.	% av tot.oms.	milj. kr.	% av tot.oms.
1964/65	32,0	12,5	39	8,9	28	10,6	33
1968/69	55,9	20,9	37	23,2	42	11,8	21
1972/73	94,5	32,7	35	49,1	52	12,7	13

För de statsunderstödda yrkesorkestrarna prövar Kungl. Maj:t inför varje budgetår resp. orkesters framställning om bidrag. Kungl. Maj:t fastställer ett nettobidragsbelopp som utgår från en viss volym på verksamheten. Bidrag förutsätts utgå till orkesterföretagen från kommun eller från annat håll med minst samma belopp som staten anvisar. Sedan spelåret är avslutat får orkestern tilläggsbidrag för i huvudsak icke förutsebara löneökningar som inträffat under spelåret. Särskilda bidrag utgår till Örebro orkesterstiftelse och Västerås musiksällskap som endast till en del består av professionella musiker.

Statens, kommunernas och landstingens bidrag till yrkesorkestrarna 1967/68—1972/73 framgår av tabell 4.

Tabell 4. Samhällsstödet till yrkesorkestrarna budgetåren 1967/68, 1968/69 och 1972/73.

Spelår	Totalomslutning	Statsbidrag		Landstings- och kommunbidrag		Entréavgifter och övriga intäkter	
	milj. kr	milj. kr.	% av tot. oms.	milj. kr.	% av tot. oms.	milj. kr.	% av tot.oms.
1967/68	19,7	6,6	33	8,1	41	5,0	26
1968/69	22,3	7,6	34	9,5	43	5,2	23
1972/73	35,6	12,7	36	16,7	47	6,2	17

Stödet till länsbibliotek och lånecentraler fördelas av SÖ. I fyra län fungerar de statliga stifts- och landsbiblioteken som länsbibliotek och har därför lägre länsbiblioteksbidrag. Det statliga bidraget till folkbiblioteksverksamhet uppgår innevarande budgetår till 5,8 milj. kr.

Länsmuseerna får inget direkt statligt stöd. Ett indirekt stöd utgår dock genom det bidrag om 90 % till avlöning av en landsantikvarie, vilken i de flesta län också är chef för länsmuseet. I samtliga län utgår dessutom bidrag för en amanuens. Kungl. Maj:t bestämmer bidragsunderlaget. För en särskild antikvarie på Gotland gäller särskilda bestämmelser. Det statliga bidraget till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen är budgetåret 1973/74 2,3 milj. kr.

De direkta statliga insatserna för kulturarbetarna uppgår budgetåret 1973/74 till 26,3 milj. kr. I detta belopp ingår konstnärsstipendier, konstnärsbelöningar, konstförvärv och biblioteksersättning.

Anslagen till utbildning inom kulturområdet uppgår innevarande budgetår till 52,1 milj. kr.

Avgifternas betydelse för finansieringen av kulturverksamheten är mycket olika inom skilda sektorer. Vissa verksamheter finansieras helt med skattemedel, t.ex. biblioteken och arkiven. Radio- och TV-området — med bortseende från utlands- och skolradio — är det viktigaste exemplet på en fullständig avgiftsfinansiering. En kombinerad finansieringsform är dock det vanliga. Det gäller t.ex. teater- och musikinstitutionerna, folkbildningsorganisationernas verksamhet och de flesta kommunala musikskolor.

De högsta avgifterna finns på teaterområdet. Avgifter för konserter är vanligen lägre än för teaterföreställningar. På musei- och utställningsområdet tillämpas olika avgiftsprinciper vid olika institutioner. Entréavgifterna är dock när de tillämpas i de flesta fall låga. Folkbibliotekens tjänster står sedan länge kostnadsfritt till förfogande med undantag för vissa specialtjänster.

24.2 Kulturrådet

Kulturrådet anser att samhällets ekonomiska insatser inom kulturområdet måste få en helt annan omfattning än de har i dag. Ett kortsiktigt ekonomiskt perspektiv får inte hindra en höjning av ambitionsnivån på längre sikt. En ökning av de statliga kulturutgifterna bör bli möjlig genom den allmänna tillväxten av resurserna och genom en omfördelning inom den statliga budgeten. Kulturutgifterna bör öka snabbare än utgifterna inom andra samhällsområden.

I fråga om ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och primärkommuner bör de statliga insatserna bl. a. syfta till att minska skillnaderna i möjlighet till kulturell verksamhet i olika delar av landet.

Primärkommunerna förutsätts bygga ut och komplettera de insatser som påbörjats. Inga statliga bestämmelser bör tillkomma, som ställer nya krav på kommunerna. Landstingens del av de samhälleliga kulturutgifterna förutsätts öka snabbare än statens. Mera principiella ställningstaganden till fördelningen av kostnadsansvaret mellan stat, landsting och kommun inom kulturområdet bör anstå i avvaktan på den kommunalekonomiska utredningen.

Metoden att med generella medel förstärka ekonomin hos de kommuner som har den lägsta skattekraften ligger i linje med de krav på decentralisering inom kulturområdet som rådet företräder.

För att undvika att kostnader övervältras på kommuner och landsting bör det nya bidraget till regional och lokal institutionsverksamhet bli indexreglerat. Även studiecirkelbidraget bör få en garanti mot realvärdeminskning.

Vissa allmänna krav ställs på statsbidragssystemen. Rådet anser att bidrag som utgår enligt fasta principer är av grundläggande betydelse för det statliga stödet till kulturell verksamhet. Bidragen bör utformas så att de tjänar uppställda kulturpolitiska mål. Statsbidragen bör även främja en utveckling som innebär att möjligheterna till kulturella aktiviteter blir såvitt möjligt likvärdiga i landets olika delar. Statsbidragen bör ta hänsyn till skillnaderna i fråga om geografisk struktur. Vidare bör statsbidragen utformas så att tillgängliga resurser används på ett sätt som den mottagande institutionen eller organisationen anser ändamålsenligt. Bidragen bör ge den mottagande parten så stor frihet som möjligt i fråga om användning. Bidragsbestämmelserna bör inte medge att olika statsbidrag utgår till samma ändamål, så att en avsedd bidragsandel rubbas. Slutligen bör statsbidragen vara enkla att administrera.

Kulturrådet anser att behovet av medel för tillfälliga insatser är avsevärt större inom kulturområdet än inom många andra områden. Både Kungl. Maj:t och det nya kulturrådet bör därför disponera medel att fördela till ändamål för vilka fasta bidrag inte kan utgå. Härigenom kan de behov som legat bakom förslaget om en statlig kulturfond tillgodoses.

Kulturrådet gör inga egentliga kostnadsberäkningar för sina förslag utan redovisar endast de ekonomiska konsekvenserna av dem i form av räkneexempel.

Rådet lägger fram en rad förslag och synpunkter i fråga om statliga organ och institutioner.

Kostnaderna för det nya kulturrådet under det första verksamhetsåret uppskattas till ca 2,5 milj. kr. Samtidigt bortfaller utgifter för nuvarande centrala kulturorgan om 1,4 milj. kr. Rådet bör för tillfälliga insatser disponera ett belopp om ca 2—3 milj. kr. per år i ett initialskede.

Vissa av rådets förslag medför ett minskat anslagsbehov för de statliga kulturinstitutionerna. Andra förslag eller överväganden gör ökningar motiverade. Rådet räknar under perioden 1972/73—1977/78 med en årlig utgiftsökning om 500 000 kr. för Riksteatern, 500 000 kr. för Operan och Dramatiska teatern tillsammans, 1 milj. kr. för Rikskonserter (exkl. fonogramproduktion) och 500 000 kr. för regionmusiken.

För de statliga kulturinstitutionerna anses en ändamålsinriktad budget mer meningsfull än en fördelning på utgiftsslag.

Enligt kulturrådet är det nödvändigt att man skaffar sig en klarare bild av de centrala organens bidragsprinciper då det centralt fördelade stödet måste ses tillsammans med bidragen till regional verksamhet.

Staten svarar för t.ex. två tredjedelar av kostnaderna för Riksteaterns regionala ensembler men endast för ungefär en tredjedel av kostnaderna för stadsteatrar. Detta kan medföra att den regionale huvudmannen inte finner det lönsamt att satsa på regionala initiativ. Det bör därför föreskrivas att de centrala organens bidrag till egna permanenta regionala verksamheter inte får sättas högre än den subventionsnivå som uppnås genom det direkta statsstödet till regional verksamhet.

Kulturrådet föreslår en rad förbättringar av det statliga stödet till fri kollektiv skapande verksamhet som redovisats i det föregående (7.2). I ett räkneexempel räknar rådet med följande ökningar från budgetåret 1971/72 till budgetåret 1981/82. Stödet till folkbildningsorganisationerna bör i vad avser kulturämnena öka från 2,8 milj. kr. till 5 milj. kr., bidraget till övriga organisationer (inkl. centrumbildningar m.m. exkl. de arbetsförmedlande uppgifterna) från 1,5 milj. kr. till 10 milj. kr., bidraget till de handikappades kulturella verksamhet m.m. från 4,1 milj. kr. till 12 milj. kr., stödet till studiecirklar i kulturämnen från 40 milj. kr. till 107 milj. kr. och till yrkesmässigt arbetande grupper från 1 milj. kr. till 17 milj. kr. Nya anslag till lokalt aktivitetsstöd och till bidrag till kommunala musikskolor beräknas budgetåret 1981/82 uppgå till 8 milj. kr. resp. 40 milj. kr.

För det nya bidraget till kulturarrangemang som föreslås ersätta nuvarande föreläsningsbidrag förutsätts en årlig ökning av anslaget med 2 milj. kr. till dess en tillfredsställande nivå nåtts.

Enligt kulturrådet finns det behov av en ny bidragsstruktur till regional och lokal institutionsverksamhet. De nuvarande bidragen till stadsteatrar och yrkesorkestrar är ur flera synpunkter otillfredsställande.

Ett gemensamt bidragssystem föreslås för teater-, dans- och musiksektorerna som ersätter nuvarande bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar samt yrkesorkestrar. Bidraget bör avse yrkesmässigt arbetande institutioner. Det bör vara möjligt att utforma ett bidrag till länsmuseerna som ansluter till det bidrag som föreslås för regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.

Kommuner och landsting bör dela det direkta ekonomiska ansvaret för flertalet av de nu lokalt anknutna institutionerna. Samarbete mellan län bör vara möjligt.

Statsmakterna bör i bidragsgivningen till regionala kulturinstitutioner skapa instrument för att genomföra en effektiv och balanserad decentraliseringspolitik vid en förändring i tyngdpunkten i de kulturpolitiska satsningarna från de centrala riksorganen till de regionala institutionerna. Underlaget för bidragsgivning bör prövas och fastställas i förhand så att kommuner och landsting vet vilket bidrag staten avser att lämna. Behovet av kontinuerlig utbyggnad av stödet till nya institutioner nödvändiggör årliga omprövningar av bidragsunderlaget.

Det totala antalet anställda vid resp. institution bör vara den bidragsgrundande komponenten. Bidraget bör utformas som ett lönekostnadsbidrag där staten bidrar med viss procent av kostnaden. Bidragsunderlaget bör vara ett antal personalenheter. Statsbidrag per personalenhet bör utgå med viss procent av ett grundbelopp. Detta grundbelopp bör i utgångsläget vara den genomsnittliga personalkostnaden för samtliga anställda vid institutionerna inom resp. sektor, räknat i helårsverken, under det år för vilket bokslut senast föreligger. Indexgarantin bör knytas till statstjänstemännens löneutveckling. Till regionalt verkande institutioner bör utgå bidrag enligt ett högre procenttal än till lokalt verkande. Till nyinrättade institutioner bör under tre år utgå ett förhöjt bidrag. Till institutioner i län med gles befolkning och stora avstånd bör ett förhöjt bidrag utgå.

Systemet bör medge att antalet institutioner kontinuerligt ökas. Statsbidrag enligt föreslagna bestämmelser föreslås utgå till Västerås- och Örebroorkestrarna.

Det nya kulturrådet föreslås bli tillsynsmyndighet för den statsunderstödda regionala och lokala kulturinstitutionsverksamheten. I bidragsbestämmelserna bör tas in att institution som får bidrag bör beakta att verksamheten såvitt möjligt blir tillgänglig inom institutionens hela verksamhetsområde och ta särskild hänsyn till olika publikkategorier såsom barn, ungdom, äldre och lågutbildade samt personer som vistas på vårdinstitutioner av olika slag. Institutionerna bör i årsredogörelserna redovisa hur denna allmänna rekommendation efterlevs.

Staten förutsätts svara för en ökad andel av kostnaderna för den regionala institutionsverksamheten jämfört med stödet till stadsteatrar och yrkesorkestrar.

Det nya bidragssystemet för teatrarna medför enligt kulturrådets beräkningar att behovet av statliga anslag ökar 1972/73—1977/78 från 30 milj. kr. till 42 milj. kr., dvs. med 12 milj. kr. Motsvarande ökning för orkestrarna är från 10 milj. kr. till 16 milj. kr. eller 6 milj. kr. Beräkningarna är gjorda i 1972/73 års penningvärde. I beloppen innefattas kostnader för ändring av bidragssystemet och utökat antal bi-

dragsberättigade institutioner och utökning av personalen vid befintliga institutioner.

När det gäller bidragen till länsbibliotek, lånecentraler och folkbibliotek föreslås endast förstärkningar utgå inom nuvarande system.

Det nya kulturrådet föreslås utarbeta förslag till bidrag till regional samordning.

Ett statligt stöd till Folkparkernas centralorganisation (FPC) föreslås. De närmare formerna för detta bör utredas. Enligt kulturrådet bör det vara möjligt att till en början ge statsbidrag i mer provisoriska former utan annan utredning än den som kan göras av FPC.

Vad beträffar information och publikkontakt föreslås det statliga stödet till Stiftelsen Riksskådebanan öka med 1,5 milj. kr. per år under 1970-talet.

Kulturrådet anser att institutioner och organisationer inom kulturområdet i högre grad än f.n. bör beakta kostnadsaspekten i sin verksamhet. Metoderna för cost-benefitanalyser bör utvecklas.

Kulturrådet framför vissa synpunkter på avgifter inom kulturområdet. Avgiftsfriheten för folkbibliotekens tjänster måste vara en självklar del av den fortsatta bibliotekspolitiken. Avgifterna för inträde till de statliga museerna bör successivt avskaffas. Teater- och musikinstitutionerna bör även fortsättningsvis bedriva en lågprispolitik.

Den enskilda institutionen bör ha stor frihet i fråga om beslutsfattandet i avgiftsfrågorna. Staten bör inte ha något inflytande över avgiftsnivån vid de kommunalt stödda institutionerna.

De nya kulturrådet bör svara för att en forskning kommer till stånd om alla de faktorer, däribland avgifterna, som hindrar kontakt med kulturverksamhet. Forskningen bör kombineras med försöksverksamhet.

Kulturrådet lägger fram ett förslag till prioritering av statens kulturutgifter fram till början av 1980-talet.

Ett räkneexempel redovisas som visar hur de ekonomiska insatserna kan fördelas vid ett visst förutsatt ekonomiskt utrymme. Tonvikten i förslagen läggs på volymförändringar uttryckta i procent. Som ett uttryck för den förändrade inriktningen av de statliga insatserna redovisas förskjutningar i den procentuella fördelningen av statsstödet mellan olika sektorer.

De största förändringarna som redovisas i räkneexemplet för tiden fram till 1981/82 är att institutionernas andel av det totala statsstödet minskas från 59 % till 39 %, att andelen för den fria skapande verksamheten ökas från 15 % till 23 %, att insatserna i form av stöd till litteratur, press, film m.m. ökar från 10 % till 17 % och att kulturarbetarersättningarnas andel ökar från 4 % till 7 %.

Kulturrådet förutsätter att staten i framtiden tar ett större ekonomiskt ansvar för samhällets utgifter inom kulturområdet än i dag.

24.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande

En betydande grupp remissinstanser godtar kulturrådets resonemang om att det behövs ökade insatser från samhällets sida inom kulturområdet.

Svenska kommunförbundet instämmer i kulturrådets och långtidsutredningens bedömning att kulturutgifterna bör kunna öka något snabbare än samhällsutgifterna totalt. Förbundet anser att det hos kommunerna finns en vilja till ökade satsningar. För detta talar också den snabba kommunala anslagsutvecklingen under de senaste åren. Genom ett ökat samhällsengagemang motverkas bl.a. det väldiga utbudet av kommersiella kulturprodukter. I det hela representerar kulturområdet, betonar förbundet, marginella kostnader för samhället.

Kortsiktigt är möjligheterna begränsade för landstingen att i nämnvärd omfattning öka stödet till kulturinsatserna framhåller *Landstingsförbundet*. En utbyggnad av samhällets kulturinsatser måste enligt förbundet ske etappvis under en längre period. Om enighet kan nås om kulturens ställning i samhället och ansvarsfördelningen anser förbundet dock att de av kulturrådet framräknade volymförändringarna för landstingens del borde vara möjliga att genomföra.

LO delar kulturrådets bedömning att de kulturpolitiska insatserna måste få ta i anspråk en större andel av samhällets ekonomiska resurser i framtiden. En kulturreform med sikte på en bred folklig kulturaktivitet kan lika lite som reformer på andra områden komma till stånd utan att samhället ställer ökade resurser till förfogande.

Bl.a. *ABF, TBV, KF, Svenska musikerförbundet* och *Svenska metallindustriarbetarförbundet* understryker också behovet av ökade samhällsinsatser inom kulturområdet.

Flera remissinstanser är tveksamma inför möjligheterna att öka samhällets kulturutgifter i den omfattning som kulturrådet föreslår. Det gäller bl.a. *vissa länsstyrelser, vissa kommuner, SAF* och *Moderata kvinnoförbundet.*

Landstingsförbundet menar att det först måste klargöras hur stort det samhällsekonomiska utrymmet för kulturinsatser är innan kostnads- och ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommuner diskuteras.

Kommunalekonomiska utredningen anser sig inte kunna ta ställning till kulturrådets överväganden och förslag. Utredningen påpekar att dess bedömningar rörande den framtida kommunalekonomiska utvecklingen delvis blir avhängiga av resultaten av länsberedningens överväganden rörande arbetsfördelningen mellan stat och kommun. Det är således för tidigt att gå närmare in på frågor rörande kostnadsfördelningen. Enligt utredningens direktiv skall utredningsarbetet i princip utgå från en oförändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun.

Svenska kommunförbundet betonar vikten av överläggningar om de

nya statsbidragen. Samhällets kulturinsatser på riksplanet måste enligt förbundet samordnas med åtgärderna på regional och lokal nivå. Åtaganden från statens sida om ökade kulturinsatser medför nämligen ofta automatiskt vidgat engagemang och därmed ökade utgifter för kommunerna. *Landstingsförbundet* förutsätter att stat, kommun och landsting träffar överenskommelse om principer och kostnadsfördelning sinsemellan för att få bästa möjliga effekt och resultat av samhällets kulturpolitik.

En mängd remissinstanser delar kulturrådets uppfattning att staten mer systematiskt än hittills skall ta ansvar för en jämn fördelning av kulturaktiviteterna över hela landet. Bl.a. *vissa länsstyrelser, vissa landsting* och *ett 25-tal kommuner* pekar med olika betoning på behovet av ökade statliga insatser.

RRV anser att det bör vara en riktigare linje för staten att genom skatteutjämningsbidragen söka ge kommunerna en likvärdig ekonomisk standard och därmed likartade möjligheter att främja också kulturverksamheten i den egna kommunen än att genom separata bidrag till skilda kulturaktiviteter stödja dessa.

Många instanser tar upp frågan om kommunernas möjligheter att öka sina insatser. *Svenska kommunförbundet* framhåller att möjligheterna för kommunerna att höja utdebiteringarna är begränsade. Förutsättningarna för en realökning av kommunernas utgifter sammanhänger därför i stort sett med skattekraftens tillväxt.

Bl.a. *Landstingsförbundet, ABF* och *Svenska riksteatern* instämmer i kulturrådets allmänna krav på statsbidragssystemen. Några remissinstanser trycker särskilt på en statsbidragsutformning som möjliggör en geografisk spridning av den kulturella verksamheten.

RRV avstyrker kulturrådets förslag till principlösning när det gäller statens stöd åt kommunala kulturaktiviteter.

Länsstyrelsen i Hallands län, landstingen i Gävleborgs och *Västernorrlands län* och *teater- och musikrådet* delar kulturrådets uppfattning rörande medel för tillfälliga insatser. *Teater- och musikrådet* menar att medlen behövs såväl för investeringar som för driftändamål.

ABF, Svenska filminstitutet, teater- och musikrådet och *Helsingborgs kommun* avstyrker i likhet med kulturrådet förslaget om inrättandet av en statlig kulturfond.

Svenska riksteatern hyser vad gäller frågan om stöd som fördelas av centrala organ förståelse för synpunkterna på en likartad statlig subventionsnivå till regional verksamhet men vill föreslå en successiv övergång, helst förhandsplanerad och tidsbestämd i samråd mellan Riksteatern, de regionala instanserna och det nya kulturrådet. Riksteatern vill starkt hävda att de faktorer som enligt kulturrådet skulle

minska utgiftsbehovet för riksteatern inte i realiteten kommer att föreligga.

En övergång till mer ändamålsinriktade anslag finner *RRV* värdefull. *Teater- och musikrådet* ser sådana anslag som ett väsentligt medel för att förverkliga statsmakternas kulturpolitiska ambitioner. Även *Svenska riksteatern* är positiv till införande av programbudgetering. *Operan* vill däremot inte ta ställning till förslaget i budgeteringsfrågan. Nuvarande system är föråldrat och ineffektivt för ett företag av Operans karaktär.

Förslagen i fråga om anslagen till Operan och Dramatiska teatern kommenteras i första hand av teater- och musikrådet.

Teater- och musikrådet är inte berett att i nuvarande läge stödja kulturrådets resonemang om vissa realkostnadsökningar för de båda nationalteatrarna. Rådet menar att särskilda medel för eterdistribution av föreställningar bör gå direkt till Sveriges Radio. *Operan* anser däremot att en fixering av Operans resurser vid nuvarande nivå skulle äventyra den uppbyggnad som skett under 1960-talet. Stillestånd kommer de facto att betyda tillbakagång.

Vad gäller bidragen till regional och lokal institutionsverksamhet hävdar bl.a. *Landstingsförbundet* att statsbidragen till samtliga länsinstitutioner och länsaktiviteter bör fastställas samtidigt. Bidrag till länsmuseer och länsbibliotek bör utgå på samma ekonomiska nivå som stödet till stadsteatrar och yrkesorkestrar.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum menar att länsmuseerna i framtiden kommer att få väsentliga uppgifter inom kulturminnesvården varför statligt stöd till verksamheten är motiverat.

Teater- och musikrådet, länsstyrelsen i Älvsborgs län, landstinget i Kristianstads län och *SACO* är i stort positiva till det föreslagna statsbidraget till regional och lokal institutionsverksamhet. Även åtskilliga andra remissinstanser är positiva till förslaget men framför invändningar mot olika enskildheter i det.

Tillämpningsområdet för de föreslagna bidragen inom teater-, dans- och musikområdet godtas av bl.a. *teater- och musikrådet, Malmö konserthus* och *Göteborgs kommun. Teatrarnas riksförbund* anser sig ha förståelse för kulturrådets uppfattning att systemen bör göras enhetliga och menar också att detta är möjligt.

Syftet med statsbidragssystemet bör i enlighet med kulturrådets förslag vara att ge stimulans till skapande av ny verksamhet och nya institutioner framhåller *Landstingsförbundet*. Också *länsstyrelsen i Kalmar län, landstinget i Västernorrlands län* och *TCO* stöder huvudtankegången i kulturrådets förslag.

En mängd synpunkter och invändningar förs fram i fråga om konstruktionen av det föreslagna statsbidraget.

I fråga om bidragsvillkoren menar *Teatrarnas riksförbund* att det är

felaktigt att ålägga institutionerna uppgifter av typ uppsökande verksamhet utan att några medel ställs till förfogande för att möjliggöra uppgifterna. *Malmö stadsteater* och *Upsala-Gävle stadsteater* delar båda uppfattningen att bidragsvillkor i fråga om verksamhetens inriktning bör undvikas.

Teatrarnas riksförbund vänder sig med bestämdhet mot förslaget att statsbidraget i första hand skall avse regional verksamhet. Genomförandet av regionaliseringen beror på landstingens insatser. Det måste enligt förbundet anses förfelat att öva påtryckningar på institutioner för vilka landstingen i dag saknar ansvar.

Teatrarnas riksförbund, Malmö stadsteater och *Göteborgs stadsteater* ansluter sig till tanken att en prövning av teatrarnas bidragsunderlag bör ske i förhand så att kommunerna vet vilka bidrag staten avser att lämna och att årliga omprövningar bör kunna äga rum.

I förslaget om att antalet anställda bör vara den bidragsgrundande komponenten instämmer *Institutet för rikskonserter, Svenska teaterförbundet, Malmö stadsteater, Helsingborgs stadsteater* och *Borås kulturnämnd för Borås stadsteater.*

En mängd remissinstanser ställer sig på olika grunder tveksamma eller kritiska till förslaget om den bidragsgrundande komponenten. Det gäller bl.a. *länsstyrelsen i Norrbottens län, Landstingsförbundet, Teatrarnas riksförbund, Svenska filminstitutet, några landsting, Malmö konserthus, Folkteatern i Göteborg, Upsala-Gävle stadsteater, Gävleborgs läns orkesterförening* och *några kommuner.* Teatrarnas riksförbund förordar att bidragssystemet utformas så att samtliga kostnader läggs till grund för visst procentuellt statsbidrag. Med detta förslag behöver ej heller statsbidragsunderlaget årligen omprövas, utan de kommunala huvudmännen får helt och hållet ta ansvaret för utbyggnadstakten. Det behöver i och för sig inte innebära att statsbidraget i kronor räknat behöver bli större då procenttalet kan anpassas. Befarar man från statligt håll att en alltför våldsam kommunal expansion skulle bli följden kan enligt förbundet stimuleringsgraden avvägas genom anpassning av statsbidragsprocenten.

Enligt *Svenska filminstitutet* bör bidragssystemet i stället utformas så att man undviker varje metod som stimulerar den administrativa sektorn inom kulturområdet på bekostnad av det egentliga skapande kulturarbetet.

Det är väsentligt att bidraget kan användas till köp av tjänster och kostnader för transporter, turnéer och gästspel framhåller *Landstingsförbundet, landstingen i Uppsala* och *Västernorrlands län, Teatrarnas riksförbund* och *Gävleborgs läns orkesterförening.* Förslaget att begränsa möjligheten till köp av tjänster till förslagsvis en tredjedel synes *Teatrarnas riksförbund* knappast vara erforderligt. En tredjedel är emellertid så mycket, menar riksförbundet, att någon praktisk olägenhet i dagens läge knappast uppstår.

Teatrarnas riksförbund kritiserar begreppet personalenhet och menar att schabloner i lönekostnadsfrågor bör undvikas. Enligt förbundet bör alla sociala kostnader medräknas i underlaget. Även kostnader för allmän arbetsgivaravgift och framför allt avgiften enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) bör medtas.

Behovet av en indexreglering av bidragen understryks bl.a. av *länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *landstinget i Uppsala län.* Att låta indexgarantin följa statstjänstemännens löneutveckling förefaller *Teatrarnas riksförbund* relevant endast under förutsättning att staten automatiskt ger samtliga institutioner motsvarande lönekompensation.

Svenska filminstitutet och *Gävleborgs läns orkesterförening* ansluter sig till kulturrådets uppfattning att statsbidraget bör utformas differentierat. *Svenska filminstitutet* anser att differentiering bör ske såväl geografiskt som efter verksamhetens art.

Teatrarnas riksförbund framhåller att ett särskilt bidrag till täckande av de merkostnader som regelmässigt uppkommer vid t.ex. turnéer är erforderligt. Enligt förbundet är det en allvarlig invändning att kulturrådet inte gör någon åtskillnad mellan olika slag av regional verksamhet. Differentierade och högre statsbidrag bör även utgå för den uppsökande verksamheten och föreställningar i förorterna. Dessa verksamhetsformer kan dra speciella kostnader samtidigt som de i allmänhet inte ger några recettinkomster.

Bl.a. *teater- och musikrådet* och *Landstingsförbundet* stöder förslaget om högre bidrag till nya institutioner.

Kulturrådets uttalande om högre stöd till institutioner i län med gles befolkning och stora avstånd stöds av bl.a. *Landstingsförbundet, vissa länsstyrelser, landstingen i Gävleborgs* och *Västernorrlands län, Malmö stadsteater* och *Norrbottens länsteater.*

Teatrarnas riksförbund noterar med tillfredsställelse kulturrådets förslag att Västerås- och Örebroorkestrarna skall få samma statsbidragsförmåner för den heltidsanställda personalen som övriga orkestrar i landet.

Vad beträffar kostnaderna för det nya bidragssystemet instämmer *Landstingsförbundet* i att staten bör ta på sig ett ökat ansvar för den regionala institutionsverksamheten. *Svenska kommunförbundet* uttrycker liknande åsikter. Förbundet understryker att decentraliseringen medför att institutioner förläggs till områden med betydligt lägre skattekraft än storstadsregionerna.

Statsbidragens funktion att stimulera till nya initiativ i form av stadsteateretableringar har under tiden från år 1963 inte infriats då någon ytterligare stadsteater inte tillkommit, menar *Teatrarnas riksförbund.* Däremot har på senare tid ett antal regionteatrar bildats, flera av dem i Riksteaterns regi. Genom det annorlunda bidragssystemet för Riksteatern har statsbidragen för dessa etableringar skett från

en statsbidragsnivå om ca två tredjedelar av de totala kostnaderna. Detta ger en antydan om vilken nivå de framtida statsbidragen bör ha för att få den eftersträvade stimulerande verkan. Enligt förbundet har det skett en successiv övervältring av stadsteaterkostnaderna på kommunerna.

Om det slutliga bidraget till regionteatern beräknas till 60 % av lönekostnaderna kommer de ökade kostnader som förorsakas av att en ensemble frikopplas från Riksteatern och övergår till att bli en regionteater att belasta de regionala finansiärerna, framhåller *Svenska riksteatern*. Kostnaderna för regionen (landsting och kommun) ökar medan statens andel minskar både procentuellt och absolut.

Förslaget om ett regionalt samordningsbidrag tas endast upp av ett begränsat antal instanser. Meningarna om förslaget är delade.

Bl.a. *några landsting, MUS 65, Hallands museiförening* och *SACO* stöder förslaget om ett regionalt samordningsbidrag. *Landstingsförbundet* kommenterar förslaget endast på så sätt att man understryker att regler om bidraget bör utarbetas i samråd med förbundet.

Några remissinstanser är kritiska mot hela förslaget om ett regionalt samordningsbidrag. *ABF* avstyrker förslaget. En grundläggande princip för samordningsfrågorna bör enligt ABF:s uppfattning vara att de organisationer och institutioner som upplever behovet av samordning också bidrar ekonomiskt till att möjliggöra en sådan.

Kulturrådets förslag om att länsbiblioteken bör få bättre resurser för utökad service och rådgivning till de lokala biblioteken m.m. stöds av remissinstanserna. *SÖ* finner det motiverat att kostnaderna för lånecentralverksamheten i sin helhet täcks med statliga medel.

Vad beträffar avgiftsfrågorna ansluter sig flera remissinstanser till kulturrådets rekommendation om en lågprislinje för kulturinstitutionerna, nämligen bl.a. *RRV, Landstingsförbundet, ABF* och *SACO*. RRV menar att utrymme bör finnas för en mer differentierad prissättning än vad som f.n. tillämpas. Enligt RRV bör dock inte prisfrågan överbetonas, även andra faktorer har stor betydelse, kanske större, när det gäller möjligheterna för kulturinstitutionerna att nå en större publik. Uppsökande verksamhet bör enligt Landstingsförbundet i huvudsak vara avgiftsfri.

Kulturrådets förslag rörande prispolitiken för teater- och musikinstitutionerna stöds av *Musikaliska akademiens styrelse* och *Operan. Teater- och musikrådet* vill inte heller i avsaknad av erfarenheter rekommendera total avgiftsfrihet. Däremot anser rådet det vara av vikt att de ökade samhällsmedel som kulturrådet räknar med för teater- och musikinstitutionerna används för att hålla en reell lågprislinje.

Enligt *Svenska filminstitutets* mening bör frågan om en subventionering av biobiljettpriserna studeras närmare.

Ett fåtal remissinstanser avger helhetsomdömen om kulturrådets prioriteringar av samhällets kulturutgifter. I ett stort antal svar tas olika delaspekter upp.

Vad gäller kulturrådets metod menar *Göteborgs kommun* att den använda prioriteringstekniken syns alltför statisk för att illustrera konsekvenserna av de mål som kulturrådet föreslagit. Det hade i stället varit att föredra att räkneexemplet utformats som alternativ baserade på olika förutsättningar i fråga om ekonomiskt utrymme.

RRV finner det nödvändigt att understryka att de presenterade beräkningarna inte bör fungera som underlag för ekonomiska ställningstaganden. Detta gäller för såväl utvecklingen inom de olika sektorerna som för enskilda institutioner. Innan mer preciserade beräkningar genomförs för hela kulturområdet är det angeläget att utredningen om kommunernas ekonomi hunnit slutföras.

Svenska filminstitutet understryker att den procentuella beräkningsprincip som utgör grunden för räkneexemplet inte kan tillämpas för filmens vidkommande.

Om enighet kan nås om kulturens ställning i samhällsuppgifterna och ansvarsfördelningen mellan samhällssleden anser *Landstingsförbundet* att framräknade exempel på driftutgifter och volymförändringar bör vara möjliga att genomföra. Landstingen skulle därvid kunna öka sin andel under tio år fram till 1981/82 med de procentsatser kulturrådet anser. Det fordras emellertid att underlaget för beräkningarna är säkrare än det som kulturrådet lagt fram.

Vad beträffar avvägningen mellan olika sektorer delar *Svenska kommunförbundet* kulturrådets höga prioritering av den fria skapande verksamheten och framhåller amatörverksamhetens funktion av komplement och motvikt till den traditionella utbudskulturen. Även *ABF* ansluter sig till den prioritering av det fria kollektiva skapandet som kulturrådet förordar. Inom denna sektor vill ABF ge högsta prioritet åt arrangemangsbidraget och studiecirkelbidraget.

I räkneexemplet har hänsyn inte tagits till den onormala anslagsutvecklingen för kulturminnesvården och museiväsendet under 1960- och 1970-talen, påpekar *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum*. Enligt verket måste därför en omfördelning ske till förmån för kulturminnesvården och museiväsendet. En kraftig uppräkning av kostnaderna för museer och kulturminnesvård krävs bl. a. av *Landsantikvarieorganisationernas samarbetsråd.*

Centrumbildningarna anser i ett gemensamt yttrande att det angivna utrymmet för lokalt aktivitetsstöd är orimligt litet i jämförelse med vad som angetts för studieförbundens cirkelverksamhet. Bl.a. *Svenska tonkonstnärsförbundet* och *Svenska teaterförbundet* ger uttryck för en liknande uppfattning som centrumbildningarna. Med kännedom om de ekonomiska svårigheterna för litteratur, tidskrifter och tidningar och

behovet av stöd till filmen anser *Svenska filminstitutet* att de i betänkandet upptagna siffervärdena för insatser inom privat drivna kultursektorer är alltför låga.

Med tanke på det från kulturarbetarhåll resta kravet på ersättning i stället för stipendier vill *Klys* hävda att den av kulturrådet föreslagna uppräkningen för kulturarbetarersättningar och stipendier är alldeles för låg.

24.4 MUS 65

Den föreslagna statliga regionalorganisationen för kulturminnesvård beräknas dra en lönekostnad på närmare 6 milj. kr. I förhållande till det nuvarande statsbidraget till landsantikvarieorganisationen, som uppgår till 2,3 milj. kr., innebär detta en ökning av de statliga utgifterna med 3,7 milj. kr.

Den nya organisationen för riksantikvarieämbetet beräknas kosta 10,4 milj. kr. Den reella årskostnadsökningen beräknas till 3,4 milj. kr.

MUS 65 föreslår vidare att anslaget Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader räknas upp till minst 3 milj. kr., dvs. en ökning om 2,3 milj. kr.

Den totala årliga kostnadsökningen för den statliga kulturminnesvården uppgår till sammanlagt 9,4 milj. kr.

När det gäller museiväsendet beräknas kostnaderna för reformer m.m. vid centralmuseerna uppgå till omkring 9 milj. kr. Större delen av dessa utgörs av en under åren 1974/75—1978/79 föreslagen höjning av anslagen med omkring 20 %.

De statliga museernas omkostnadsanslag föreslås bli höjda med sammanlagt 4—5 milj. kr. under samma tidsperiod bl.a. på grund av förslaget att inträdesavgifterna vid de statliga museernas ordinarie utställningar avskaffas. Vidare krävs ökade medel för produktion av utställningar och vård av samlingarna.

Statligt stöd till regional utåtriktad museiverksamhet och till kulturhistorisk regional verksamhet föreslås till ett sammanlagt belopp av 3,6 milj. kr.

Till regionala museer med mer omfattande vetenskaplig verksamhet av för riket gemensamt intresse, i första hand Göteborgsmuseerna, beräknas i ett första skede ett årligt belopp om ca 2 milj. kr.

Ett belopp om 3 milj. kr. bör ställas till förfogande för särskilda projekt vid såväl de statliga som de regionala och lokala museerna. Av medlen beräknas 1 milj. kr. för statlig museiverksamhet och 2 milj. kr. för regionala och lokala museer med enskild eller kommunal huvudman.

Årskostnaden för det föreslagna musei- och utställningsrådet beräknas till sammanlagt 750 000 kr. Driftkostnaderna för en till rådet knuten

central för registrering av museisamlingar beräknas till omkring 570 000 kr. Vidare beräknas 300 000 kr. för informationsåtgärder och 25 000 kr. för vidareutbildning av museipersonal.

Den sammanlagda kostnaden för åtgärder inom museiväsendet i enlighet med MUS 65:s förslag skulle därmed uppgå till 19,2 milj. kr.

24.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkanden

Kammarkollegiet, länsstyrelsen i Västerbottens län, landstingen i Kronobergs och *Västerbottens län, Svenska museiföreningen, Föreningen Sveriges landsantikvarier, SACO, Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund. Älvsborgs läns museiförening* och *Sveriges museimannaförbund* anser att den av utredningen föreslagna regionala organisationen för kulturminnesvård inte har fördelar som står i rimlig proportion till kostnaderna för reformen. De förordar i stället en upprustning av nuvarande landsantikvarieorganisation med utnyttjande av de medel som av utredningen föreslås för inrättande av kulturminnesenheterna. Endast *länsstyrelsen i Skaraborgs län* ställer sig odelat positiv till utredningens kostnadsförslag.

Landstingsförbundet anser att förändringar i ansvarsfördelning och kostnadsåtagande för kultursektorn endast kan ske efter överenskommelse mellan staten och representanter för landstingskommunal och primärkommunal verksamhet.

Föreningen Sveriges landsantikvarier framhåller betydelsen av den föreslagna uppräkningen av anslaget för vård och underhåll av fornminnen och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. En ytterligare ökning är erforderlig eftersom målet bör vara att göra riksantikvarieämbetet mera självständigt i förhållande till bl.a. AMS.

Den allmänna uppfattningen bland remissinstanserna beträffande de föreslagna resursförstärkningarna för museerna är att de är helt otillräckliga om en tillfredsställande ambitionsnivå skall kunna upprätthållas. Detta understryks av bl.a. *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum.*

Balansen mellan föreslagna anslagsökningar för central resp. regional/lokal museiverksamhet kommenteras av flera instanser. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum* sätter en utveckling av bidragen till länsmuseerna i första rummet men understryker samtidigt att en upprustning av centralmuseerna är nödvändig. Denna sektor som på grund av utredningsarbetet inte i större utsträckning berörts av 1960-talets kulturpolitiska upprustning har enligt riksantikvarieämbetet betydande brister som nu bör avhjälpas.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län liksom *Kristianstads* och *Malmö kommuner* redovisar att centralmuseerna får den ojämförligt största delen av de totalt föreslagna anslagsökningarna. Även *Nordiska museet*

anser att det råder en bristande överensstämmelse mellan utredningens strävan att decentralisera och dess förslag om bidrag till de regionala museerna.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum finner den föreslagna ökningen av centralmuseernas driftkostnader mycket väl motiverad och anser att den bör prioriteras högt inom den statliga kulturbudgeten. *Kulturrådet* finner de föreslagna anslagsökningarna vara förhållandevis återhållsamma. *Museichefskollegiet i Stockholm* framhåller mot bakgrund av dagens situation att uppräkningen för alla museer synes vara för lågt beräknad.

Utredningens förslag om avskaffande av entréavgifterna till de statliga museernas utställningar och evenemang utlöser inte någon större entusiasm hos det tiotal remissinstanser som uttalat sig i frågan. Under förutsättning att museerna får full kompensation för inkomstbortfallet, synes dock principen kunna accepteras av några instanser, däribland *riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, naturhistoriska riksmuseet* och *museichefskollegiet i Stockholm*. Enligt *museidirektören m.fl. vid statens historiska museum* pekar all erfarenhet på att besöksfrekvensen ökar då fri entré införs och att kontakt härvid nås med nya publikkategorier, samtidigt som de besökande stimuleras att återkomma.

RRV stöder inte de sakkunnigas rekommendation om avskaffande av entréavgifter. Enligt verkets uppfattning är de medel som tillförs museerna via entréavgifter en värdefull stimulans för det enskilda museet. För att denna linje skall få avsedd effekt, nämligen att stimulera välskötta museer med en för en bred publik attraktiv verksamhet, bör enligt RRV de medel som inflyter på detta sätt ej påverka de anslag som museet erhåller.

25 Departementschefen

25.1 Bakgrunden

En historisk tillbakablick visar att statens insatser inom kulturområdet har en lång tradition i vårt land. Länge var insatserna främst inriktade på att skapa nationell prestige eller glans kring kungamakten. Den kulturverksamhet som stöddes var knuten till begränsade grupper i samhället. Aktiviteterna var koncentrerade till huvudstaden och de allra största städerna.

Från början var det kungarna och de övre samhällsklasserna som svarade för det samhälleliga kulturstödet. Under 1800-talet tog riksdagen över allt mer av ansvaret. Det ledde till att ambitionerna och målen för stödet ändrades. Genom demokratins genombrott stärktes de intressen som förordade insatser i syfte att påverka situationen för större delar av befolkningen.

Ett av de första exemplen på initiativ med en sådan större bredd är skapandet av Riksteatern under 1930-talets första hälft. Direktiven till 1933 års teaterutredning talar om en organisation för nationalteatrarna som "öppnar möjligheten att från dem tillgodose teaterbehovet i olika delar av riket". Teatrarna förutsattes "gå till nationen, då icke nationen har möjlighet att gå till dem". Även andra principiellt viktiga initiativ togs under 1930-talet men världskriget kom att avbryta den utveckling som påbörjats. Under tiden närmast efter kriget genomfördes flera stora utredningar. Resultatet i fråga om beslutade reformer blev dock begränsat.

Det var först i och med 1960-talet som en mer genomgripande planering av åtgärder över hela kulturområdet påbörjades. En utgångspunkt blev 1961 års proposition (1961: 56) om stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet. Där lades för första gången fram ett handlingsprogram för de statliga insatserna. Av programmets fyra punkter avsåg de tre första stöd till konstnärliga yrkesutövare under och efter utbildningen. En fjärde, mindre konkretiserad punkt avsåg breddning av kulturmiljön och kulturdistributionen. Programmet var i första hand avsett för de närmaste åren. En reformverksamhet kom att bedrivas på olika sektorer av kulturområdet. Arbetet underlättades genom att en särskild arbetsenhet fick ansvaret för kulturfrågorna på det departementala planet. Ett omfattande utredningsarbete sattes igång.

1961 års handlingsprogram kom aldrig att ersättas av något nytt och övergripande program. Mot slutet av 1960-talet befanns det nödvändigt att åstadkomma ett underlag för beslut om den långsiktiga inriktningen av de statliga åtgärderna på kulturområdet. För den uppgiften tillsattes kulturrådet.

En internationell utblick visar att den utveckling mot ökade statliga insatser på kulturområdet som skedde i vårt land under 1960-talet har sin motsvarighet på många håll i världen.

De konferenser på ministernivå som ägt rum vid ett par tillfällen — bl. a. i Helsingfors år 1972 med deltagande av samtliga europeiska stater — visar en betydande överensstämmelse i synen på många centrala kulturpolitiska frågor.

Man är allmänt medveten om att de kulturpolitiska insatserna hittills kommit endast begränsade befolkningsgrupper till del. Kulturpolitiken måste därför, menar man, utgå mer från de breda befolkningsgruppernas situation. Tyngdpunkten i det kulturpolitiska utvecklingsarbetet måste ligga på den lokala nivån. Behovet av insatser som främjar ett eget skapande framhävs. I ett väsentligt avseende finns det emellertid en djupgående skiljaktighet i synsättet mellan olika länder. Det gäller en så central fråga som gränserna för yttrandefriheten. Censur och andra ingrepp sätter på många håll yttrandefriheten ur spel, även om man formellt säger sig hylla dess princip.

I de nordiska länderna har det kulturpolitiska utvecklingsarbetet i flera avseenden följt parallella banor. Strävan efter decentralisering och breddning av kulturverksamheten är ett gemensamt drag. På grund av olikheter i administrativ uppbyggnad och i fråga om fördelningen av ansvaret på central och lokal nivå skiljer sig de organisatoriska lösningarna åt. Det nordiska kulturavtalet av år 1971 syftar till en förstärkning av samarbetet genom ett ökat informationsutbyte och praktisk samverkan i olika former.

Vissa delar av det omfattande utredningsarbete som igångsattes i vårt land under 1960-talet har redan lett till reformer. Sålunda har reformer genomförts på grundval av förslag från konsertbyråutredningen och vissa utredningar om den högre utbildningen inom kulturområdet. Andra utredningar har först under de senaste åren hunnit avsluta sitt arbete. Grunden för de förslag som läggs fram här är i första hand de betänkanden som lagts fram av kulturrådet och 1965 års musei- och utställningssakkunniga.

Kulturrådet tillsattes då behovet av en samordning och avvägning av reformanspråken för olika sektorer av kulturområdet blev allt mer angeläget. För att tillgodose detta behov krävdes en analys av de grundläggande utgångspunkterna för en statlig kulturpolitik. Samspelet mellan samhällets olika organ och organisationslivet behövde därvid särskilt belysas.

Kulturrådets utredningsuppdrag blev mycket omfattande. Eftersom det var nödvändigt att förhållandevis snabbt få fram underlag för beslut från statsmakternas sida fick kulturrådet i uppgift att utföra sitt arbete under en begränsad tidsperiod. Härigenom måste rådet inrikta sig på vissa centrala frågeställningar. Parallellt med rådet arbetade ett

antal utredningar, som mera ingående behandlade problemen inom olika sektorer av kulturområdet.

Kulturrådets betänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik har genomgått en mycket omfattande remissbehandling. Utarbetandet av remissvaren föregicks i många fall av en livlig diskussion inom berörda institutioner och organisationer. Debatten om betänkandet i tidningar och tidskrifter har varit livlig. Jag finner det glädjande att en bred debatt kommit till stånd.

Enligt min mening visar remissopinionen och den allmänna debatten i fråga om kulturrådets betänkande att det i grundläggande frågor finns en stor uppslutning bakom kulturrådets synsätt. De förslag och överväganden som jag i det följande kommer att lägga fram ansluter i stort till grunddragen i kulturrådets betänkande. Samtidigt är det ofrånkomligt att remissvar, överläggningar med olika berörda parter och den allmänna diskussionen lett till att vissa av rådets förslag inte kunnat godtas eller godtagits först efter vissa ändringar. Vidare är vissa förslag av sådant slag att de får tas upp senare som ett led i ett fortsatt utvecklingsarbete.

Många remissinstanser har beklagat att kulturrådet inte lagt fram förslag i fråga om flera sektorer av kulturområdet än som skett. Jag finner emellertid att det legat helt i linje med rådets uppdrag att inte gå in på de områden som behandlades av andra utredningar. Genom tidsbegränsningen har rådet heller inte haft möjlighet att avvakta förslag från andra utredningar.

Några av de utredningar med mer avgränsade utredningsuppdrag, som arbetat parallellt med kulturrådet, har avlämnat sina betänkanden i sådan tid att det varit möjligt att bereda dem tillsammans med kulturrådets betänkande. Det gäller förutom 1965 års musei- och utställningssakkunnigas (MUS 65) betänkanden (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård och (SOU 1973: 5) Museerna, operautredningens betänkande (Ds U 1973: 6) Operans verksamhet och organisation samt utredningens rörande Nämnden för svensk språkvård betänkande (Ds U 1973: 10) Nämnden för svensk språkvård — framtida ställning och organisation. I det följande behandlas vidare en inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria (Ds U 1973: 9) Det nya kulturrådets organisation, ett av dåvarande teater- och orkesterrådet utarbetat förslag om orkesterorganisation i Sverige, en inom teater- och musikrådet utarbetad utredning om musikteatern och en av riksarkivet gjord utredning om teatrarnas arkivfråga.

Min avsikt är att foga ihop förslagen i nämnda betänkanden till ett mer sammanhängande mönster.

Utredningsmaterialet utgör enligt min mening ett tillräckligt underlag för ställningstaganden i frågor om mål, ansvarsfördelning och organisatorisk struktur, allt frågor av grundläggande betydelse för en framtida

kulturpolitik. Jag ser detta som en god grundval för en fortsatt utbyggnad av de kulturpolitiska insatserna.

Flera faktorer gör en successiv utbyggnad av den statliga kulturpolitiken nödvändig. Det finns t. ex. inte ett fullständigt beredningsunderlag beträffande vissa kultursektorer. Det saknas vidare i dag till en del administrativa organ som kan ta hand om genomförandet av statsmakternas beslut. Alltför omfattande uppgifter kan inte läggas på nya eller omorganiserade organ. Även ekonomiska skäl talar för en successiv uppbyggnad av den statliga kulturpolitiken.

Som jag nyss nämnde saknas f. n. beslutsunderlag i fråga om väsentliga delar av området för den statliga kulturpolitiken. Flera nyligen avlämnade betänkanden om centrala sektorer har ännu inte kunnat beredas. Detta gäller radioutredningens betänkande (SOU 1973: 8) Radio i utveckling, filmutredningens fyra betänkanden (SOU 1970: 73, SOU 1972: 9, SOU 1973: 16, SOU 1973: 53) Samhället och filmen 1—4, litteraturredningens betänkande (SOU 1974: 5) Boken och reklamutredningens betänkande (SOU 1973: 10) Reklam III, TV-reklamfrågan. Beredning pågår av 1968 års utbildningsutrednings betänkande (SOU 1973: 2) Högskolan. Vidare arbetar kulturrådet med ett betänkande om de statliga insatserna för kulturarbetare och en promemoria om forskningen inom kulturområdet. Slutligen arbetar MUS 65 med ett betänkande om Riksutställningar, konstförsäljning m. m. Jag räknar med att sistnämnda betänkanden skall vara avlämnade i mitten av år 1974.

I det följande kommer jag att mer eller mindre utförligt beröra alla de insatser som enligt min mening är att hänföra till den statliga kulturpolitiken. I flertalet fall är det fråga om riktlinjer för en utveckling på sikt. I vissa fall föreslås principbeslut. På en rad punkter presenteras förslag för genomförande fr. o. m. nästa budgetår. Det gäller framför allt olika former av statsbidrag men också en reform av den statliga centrala kulturadministrationen. För de sektorer beträffande vilka beredningen av nyligen avlämnade betänkanden inte är avslutad kommer givetvis behandlingen i det följande att bli översiktlig. Det gäller folkbiblioteken, vissa delar av musei- och utställningssektorn, den kommersiellt drivna kulturverksamheten och radio- och TV-verksamheten.

25.2 Statlig kulturpolitik

Mina förslag i det följande avser den statliga kulturpolitiken. Förslag läggs fram om målen för denna och om utformningen av de statliga insatserna inom olika sektorer. Vidare behandlas de administrativa organen, lokalfrågor och statens ekonomiska insatser.

Ett betydande utrymme ägnas samspelet mellan statliga och andra insatser. Landstingens och primärkommunernas kulturpolitik, folkrörelsernas och de fria organisationernas roll berörs därför.

Kulturrådet definierar begreppet kulturpolitik som en samlad struktur för samhällets åtgärder inom kulturområdet. Enligt rådet förutsätter en utformad kulturpolitik att det finns mål, lämpliga arbetsmetoder, ansvariga politiska och administrativa organ samt ekonomiska resurser för insatserna.

Kulturrådet anser att det i dag saknas definierade mål för samhällets kulturpolitiska insatser och metoder att få till stånd en bred folklig kulturverksamhet. Enligt rådet saknas också en klar fördelning av ansvaret mellan stat, landsting och primärkommuner liksom riktlinjer för samverkan med organisationslivet. Slutligen är de ekonomiska resurserna otillräckliga och metoderna att prioritera bristfälliga. Därför behövs en ny kulturpolitik.

Remissinstanserna ansluter sig i huvudsak till rådets synsätt. Vissa remissinstanser delar dock inte uppfattningen att det saknas metoder att få till stånd en bred folklig kulturverksamhet och pekar bl. a. på studiecirkelverksamheten som visat sig kunna nå stora grupper. Metoderna finns inom organisationslivet, menar man. Det som begränsat insatserna har varit de knappa resurserna.

De krav på mål, metoder, organ och resurser som kulturrådet ställer gäller enligt min mening för varje typ av samlade samhälleliga insatser. Kulturpolitiken skiljer sig i det fallet inte från övriga områden.

Jag delar kulturrådets bedömning att det i dag saknas preciserade mål för kulturpolitiken liksom klara riktlinjer för ansvarsfördelningen. Metoder för att skapa en bred folklig kulturverksamhet finns i betydande grad men de behöver vidareutvecklas och kompletteras. Statens ekonomiska insatser bör byggas ut i den takt det samhällsekonomiska utrymmet medger.

Under 1960-talet fattades väsentliga beslut i fråga om den statliga kulturpolitiken. Det synsätt som präglade dessa beslut är i många avseenden fortfarande giltigt. Vad som behövs är inte en helt ändrad inriktning av insatserna utan en utveckling och precisering samt en helhetsbedömning.

Kulturrådet lägger fram förslag om hur området för kulturpolitiska insatser bör avgränsas. Rådet avstår däremot från att definiera något kulturbegrepp. Samtidigt betonar rådet vikten av kontakter och samverkan mellan kulturpolitiska insatser och insatser inom andra samhällsområden som ungdoms-, idrotts- och friluftsverksamhet, samhällsplanering, utbildningspolitik och socialpolitik.

Många remissinstanser är kritiska mot kulturrådets avgränsning av det kulturpolitiska området. Några av dessa menar att avgränsningen borde ha utgått från en definition av kulturbegreppet. Ett flertal instanser anser att det föreslagna området är för snävt.

Jag delar kulturrådets uppfattning att det är nödvändigt att ange vilka insatser som skall betraktas som kulturpolitiska. Skälet är bl. a.

att det föreligger ett uttalat behov av en administrativ avgränsning av samhällets olika typer av insatser för att klargöra ansvarsfördelningen mellan skilda organ. Det vida kulturbegrepp som många gånger används i den allmänna kulturpolitiska debatten kan enligt min mening inte utgöra utgångspunkt för en sådan avgränsning. Kulturpolitik skulle nämligen därigenom bli ett alltför vittomfattande och därmed vagt begrepp som inte kan ligga till grund för ett politiskt reformarbete. Denna vidgade kultursyn som blivit alltmer framträdande under senare år och som jag i princip delar bör emellertid inte främst komma till uttryck vid avgränsningen av de kulturpolitiska insatserna. Det bör i stället ske i de mål och metoder för insatserna till vilka jag återkommer i det följande. Härigenom får det vidgade synsättet en direkt återverkan i samhällets insatser.

Den statliga kulturpolitiken bör enligt min mening avse åtgärder inom ordets, scenens, bildens och tonens områden samt i fråga om medier för kommunikation såsom radio och television. Den bör vidare avse vissa insatser inom folkbildning och organisationsliv samt åtgärder för att bevara och levandegöra kulturarv.

Denna avgränsning motsvarar i stort vad som gäller i dag. Förändringar av den administrativa indelningen kan komma att aktualiseras genom förslag om olika organisatoriska förändringar. Budgetutredningen föreslår i sitt betänkande (SOU 1973: 43) Budgetreform en sektorindelning av de statliga insatserna inom samtliga samhällsområden. I detta sammanhang bör kulturrådets förslag om att kulturområdet skall föras samman med andra närliggande områden prövas. Vidare kan förslagen från 1968 års utbildningsutredning komma att på verka den konstnärliga utbildningens organisatoriska ramar.

Varje administrativ gränsdragning av det slag som jag nyss redogjort för innebär en risk att den helhetssyn på människan som samhällets insatser måste utgå ifrån går förlorad. Indelningen får därför inte göras alltför strikt. Samverkan mellan olika områden och utbyte av impulser dem emellan måste få möjligheter att utvecklas. Så bör t. ex. i många fall kulturpolitiska åtgärder samplaneras och samordnas med åtgärder inom andra områden. I vissa sammanhang blir det fråga om en direkt samverkan, i andra att åtgärder inom andra områden vidtas med beaktande av kulturpolitiska målsättningar. Formerna för detta samarbete kan och bör enligt min mening inte fixeras utan det bör vara en väsentlig uppgift för de ansvariga kulturpolitiska organen på alla nivåer att fortlöpande följa denna fråga. Inom olika områden för vilka det i första hand inte är kulturpolitiska mål som är avgörande för utformningen av insatserna förekommer i varierande omfattning kulturella aktiviteter av skilda slag. Det gäller t. ex. skolan, förskolan och vårdinstitutioner. Vid utformningen av de kulturpolitiska insatserna och den kulturella verksamheten får i dessa fall tas hänsyn till såväl

de kulturpolitiska målen som de utbildningspolitiska resp. socialpolitiska målen.

Samverkan mellan utbildningspolitiken och kulturpolitiken har en lång tradition. Målen sammanfaller i många avseenden.

Skolans kulturpolitiska uppgifter är klart angivna i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan. Skolan bör, med läroplanens ord, främja en aktiv kulturmiljö. Skolan bör, heter det, ta vara på alla möjligheter att berika och utveckla elevernas känsloliv, bl. a. genom att frigöra dessas personliga uttrycksmöjligheter, genom att på olika sätt låta dem få ge utlopp åt fantasi och spontan skaparlust och genom att lära dem uppfatta och uppleva konst, litteratur och musik. Skolan skall förbereda eleverna för aktiva insatser i samhällslivet samt göra det möjligt för dem att ge fritiden ett utvecklande och värdefullt innehåll. Intresset för sådana former av fritidsverksamhet, i vilken de konstnärliga uttrycksformerna tas i anspråk, bör skolan stimulera bl. a. genom att ge eleverna tillfälle till egen skapande verksamhet. Bäst främjas en sådan utveckling enligt min mening om eleverna ges möjlighet att aktivt verka i ett brett förgrenat föreningsliv. Skolan bör genom ett utbyggt samarbete ge ungdoms- och studieförbund stor frihet att verka och inte genom egna insatser tävla med föreningslivet.

Samhällets insatser inom vuxenutbildningen är nära besläktade med de kulturpolitiska strävandena. Studiearbetet kan aktivera, engagera och öka medvetenheten på samma sätt som kulturaktiviteterna. Genom att folkbildningsorganisationerna svarar för en betydande del av vuxenutbildningen kommer många just genom studierna i kontakt med dessa organisationers mångsidiga kulturverksamhet. Folkhögskolorna spelar en betydande roll som lokala kulturcentra.

Samverkan mellan kulturpolitiska och socialpolitiska insatser har inte samma tradition som relationerna mellan kulturpolitik och utbildning. Den helhetssyn på människan och hennes livsvillkor som blivit alltmer framträdande i planerings- och utvecklingsarbete på det socialpolitiska området är en naturlig utgångspunkt för samverkan. I strävan att minska många människors främlingskap i samhället finns en gemensam grund. Som socialstyrelsen påpekar kan en kulturverksamhet vid barnstugor, ungdomsvårdsskolor, nykterhetsvårdsanstalter, inom åldringsvården och inom hälso- och sjukvård i det sammanhanget få betydelse. Också på detta område är samverkan med organisationslivet av central betydelse för att anknyta till verksamheten utanför institutionerna och för att skapa öppenhet mot samhället i stort.

En av utgångspunkterna för den nuvarande regionalpolitiken är de riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik som beslutades år 1964 (prop. 1964: 185, BaU 1964: 48, rskr 1964: 408). Enligt dessa bör samhället styra utvecklingen i sådana banor att det stigande välståndet fördelas på ett rättvist sätt och att människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service. Enligt min mening lig-

ger en rad av de förslag som läggs fram i det följande i linje med denna målsättning. Det krävs en mer medveten kulturpolitik om kulturaspekten inom regionalpolitiken skall kunna förverkligas.

När kulturrådet behandlar de insatser som bör göras för att förverkliga målen skiljer rådet mellan olika verksamhetsformer. Grunden för uppdelningen är i första hand arten av det ansvar i organisatoriskt och ekonomiskt avseende som samhället tagit på sig för var och en av dessa verksamhetsformer.

I fortsättningen kommer jag att ta upp följande verksamhetsformer till behandling, nämligen fritt kollektivt skapande, kulturinstitutionerna, radio-TV och kommersiellt driven verksamhet. I anslutning härtill tar jag upp vissa frågor som berör samtliga verksamhetsformer, nämligen statens insatser för kulturarbetarna och behovet av insatser för vissa grupper såsom barn, invandrare och handikappade.

Med begreppet fritt kollektivt skapande avses all konstnärlig verksamhet i grupp utanför kulturinstitutionerna, såväl icke yrkesmässig sådan, dvs. amatörverksamhet, som yrkesmässigt arbetande grupper. Hit förs också verksamhet som är individuell men som sker i kollektiva former och med utnyttjande av kollektiva resurser.

Med kulturinstitutioner avses här samhällsstödda teater-, dans- och musikinstitutioner, museer, arkiv och folkbibliotek. Det är organ som sinsemellan skiljer sig avsevärt åt. Från kulturpolitisk synpunkt är det som kulturrådet visat av flera skäl meningsfullt att diskutera dem samlat.

25.3 Målen för kulturpolitiken

Kulturrådet har utförligt behandlat frågorna rörande målen för samhällets kulturpolitik. Utöver förslag till mål anger rådet även förutsättningarna för och kraven på en målformulering. Vissa förslag i fråga om målen för museernas verksamhet har förts fram av MUS 65.

Liksom ett stort antal remissinstanser finner jag det värdefullt att frågor rörande målen för de kulturpolitiska insatserna har behandlats ingående. Det är viktigt att syftet med insatserna på kulturområdet har tagits upp till diskussion. Det gäller såväl statens som kommunernas och landstingens insatser. Kulturrådets behandling av dessa frågor har utgjort ett gott underlag för denna diskussion som det finns all anledning att även fortsättningsvis söka hålla levande.

Det finns f. n. inte någon för samhället i bemärkelsen stat, landsting och kommuner samlad målsättning för de kulturpolitiska åtgärderna. Det år 1961 formulerade handlingsprogrammet för de statliga insatserna har till stora delar genomförts. Synen på samhällets engagemang inom kulturområdet har också påtagligt förändrats sedan början av 1960-talet. Ställningstagandena i detta program är därför inte längre

en tillräcklig grund för den framtida statliga kulturpolitiken. Erfarenheterna från de olika områden där samhället påverkar utvecklingen visar att samhällets insatser måste bestämmas utifrån en klar uppfattning om vilka mål som skall förverkligas. Enligt min mening är det därför angeläget att målen för de fortsatta kulturpolitiska insatserna läggs fast.

De mål för kulturpolitiken som kulturrådet föreslår avser den statliga kulturpolitiken och gäller därmed direkt endast för statliga organ. Självfallet får målen stor betydelse också för kommuner och landsting genom att de ger uttryck för de ramar inom vilka kulturpolitiken i samhället som helhet bör bedrivas. Den breda uppslutningen kring kulturrådets förslag till mål är därför utomordentligt betydelsefull. Den tyder på att det finns en stor enighet i synen på dessa frågor. Jag ser det därför som naturligt att de mål som fastställs för statens insatser även kommer att kunna tjäna som vägledning då kommuner och landsting beslutar om mål för sin kulturpolitik.

Kulturrådet anser att de mål som fastställs bör äga tillämpning inte endast på de insatser som samhället f.n. svarar för utan också i fråga om insatser som kan visa sig behövliga inom de delar av kulturområdet som helt styrs av privata intressen. Motivet för samhällets direkta eller indirekta engagemang i verksamhet som bedrivs under privat huvudmannaskap är i allmänhet att verksamheten leder till förhållanden som inte är acceptabla från samhällets synpunkt. Om privat driven verksamhet får resultat som står i motsats till syftena med kulturpolitiken, finns det anledning att överväga vilka insatser som behöver göras. Målen för kulturpolitiken kommer därigenom att indirekt gälla även den privat drivna delen av kulturområdet genom att de läggs till grund för statsmakternas ställningstaganden i fråga om behovet av särskilda insatser.

Rådet pekar vidare på att målen bör utformas så att det är möjligt att följa upp i vilken mån de förverkligas. De mål som fastställs måste av nödvändighet bli allmänna. Kulturverksamhetens karaktär gör det också svårt att finna i alla avseenden lämpliga kriterier i fråga om måluppfyllelse. Det bör emellertid bli en väsentlig uppgift för ansvariga kulturpolitiska organ att genom olika studier fortlöpande ge en bild av förhållandena inom kulturområdet samt också söka åskådliggöra vilka förändringar som kan komma att ske. Detta är nödvändigt för att ge underlag för beslut om förändring av insatsernas inriktning.

Det målförslag för kulturpolitiken som kulturrådet lagt fram har formen av ett övergripande mål av allmän karaktär samt ett antal mer konkreta delmål. Delmålen ses samtidigt som medel för att förverkliga det övergripande målet.

De flesta av remissinstanserna behandlar målförslaget. Att de formulerade målen bör ligga till grund inte bara för insatser inom de av

kulturrådet behandlade sektorerna utan också för insatser inom övriga sektorer inom kulturområdet framhålls av några remissinstanser. De utredningar som parallellt med rådet arbetat inom kulturområdet ger i sina remissvar uttryck för en positiv uppfattning i fråga om den redovisade principiella synen på målen för samhällets kulturpolitik.

Ett stort antal av de remissinstanser som tar upp målförslagen ansluter sig uttryckligen till det övergripande målet och till delmålen. Många remissinstanser ger kommentarer till målformuleringarna och till de motiv kulturrådet anför för dem. Dessa kommentarer görs dels utifrån mera principiella utgångspunkter, dels utifrån den betydelse för den egna verksamheten som man tillmäter olika mål. I vissa yttranden från olika organisationer konstateras att de föreslagna målen i stort sett överensstämmer med de mål som organisationerna själva arbetar för.

Ett relativt stort antal remissinstanser som representerar olika intressen inom kulturområdet tar upp frågan om kvaliteten i den kulturella verksamheten. Några instanser stannar vid att påpeka att denna fråga inte närmare behandlats av kulturrådet och anser att detta är en brist, medan andra föreslår att ett särskilt kvalitetsmål formuleras. Ett antal remissinstanser pekar på ytterligare ett område där de anser att det finns en brist i målförslagen. Det gäller de internationella kontakterna i kulturverksamheten.

Enligt min bedömning har kulturrådets förslag till mål fått en bred anslutning såväl i remissyttrandena som i den allmänna debatten. De kritiska synpunkter och kommentarer som förts fram motsäger inte detta helhetsintryck. Jag ser de av kulturrådet formulerade målen som ett i allt väsentligt väl avvägt förslag. Det summerar vad som kan anses vara de viktigaste riktlinjerna för det fortsatta reformarbetet inom kulturområdet och bör således kunna tjäna som utgångspunkt när mål fastställs för den statliga kulturpolitiken.

Behovet av nya riktlinjer för de kulturpolitiska insatserna grundar sig på en insikt om de brister som finns i dag. Vid formuleringen av målen är det därför angeläget att helt kort beröra dessa b r i s t e r.

Utvecklingen av det materiella välståndet och den sociala tryggheten för stora befolkningsgrupper har inte medfört att skillnaderna i kulturella villkor utjämnats i samma omfattning. Detta beror till viss del på att det har varit nödvändigt att prioritera andra områden än det kulturpolitiska i det samhälleliga reformarbetet. En troligen ännu viktigare förklaring är de skillnader som alltjämt finns mellan olika grupper i fråga om arbetsförhållanden, social miljö, utbildningsnivå och ekonomiska förhållanden. Dessa skillnader återverkar också på möjligheterna till och förutsättningarna för aktivt deltagande i kulturella verksamheter. Kulturella aktiviteter är fortfarande i betydande utsträckning tillgängliga endast för en minoritet, som även i andra avseenden befinner sig i gynnad ställning, medan stora grupper är eller känner sig utestängda.

Den bristande jämlikhet som i dag präglar kulturlivet kan endast delvis undanröjas genom kulturpolitiska åtgärder. De villkor under vilka människor lever och arbetar har en utslagsgivande betydelse för möjligheterna till kulturupplevelser. Det är inte enbart det fysiskt tröttande arbetet eller en bristfällig arbetsmiljö som begränsar människornas förmåga att tillgodogöra sig kulturella värden. Även arbetets organisation och formerna för arbetsledning bidrar till att skapa attityder som motverkar ett intresse att delta i opinionsbildning och kulturaktiviteter. Den stora sociala rörlighet som präglar vårt samhälle har trots omfattande insatser av stat och kommun lett till att gamla gemenskaper på många håll brutits och efterträtts av isolering och främlingsskap. I glesbygden har arbetstillfällena minskat och kulturell och social service försämrats. I expanderande områden har utbyggnaden av social service på många håll släpat efter eller blivit underdimensionerad.

Utöver den ojämlikhet i kulturlivet som har sin grund i förhållandena i samhället i övrigt finns det också problem som är mer speciella för kulturområdet.

Behov som endast kan tillfredsställas genom kollektiva insatser riskerar ofta att komma i skymundan för den konsumtion som stimuleras av privata företagarintressen. Vinstintresset leder till försök att genom reklam och andra former av påtryckning styra konsumtionen utan hänsyn till angelägenheten av olika behov. Inom kulturområdet finns många exempel på en ohämmad kommersialism. Den tar sig ofta uttryck i en spekulation i likgiltigt allmängods. Stora grupper, särskilt barn och ungdom utsätts för en ensidig påverkan av ett kulturutbud som är torftigt och undermåligt, t. ex. produkter som spekulerar i våldsmentalitet. Den privata kulturindustrin har inom stora delar av kulturområdet en genomslagskraft som gör den till en dominerande attitydbildare. Som utnyttjare av dessa attityder har den ett intresse av att erbjuda produkter som kan accepteras av så många som möjligt. Detta leder till ett kulturinnehåll som inte aktiverar eller befrämjar kritik och som förutsätter en passiv krets av konsumenter.

Även i de fall kulturprodukter av seriöst slag produceras eller förmedlas på kommersiell basis kan verksamheten sällan svara mot de krav samhället ställer upp. Mångsidighet och förnyelse hålls tillbaka genom att verksamheten koncentreras till områden där lönsamheten är störst. Inte heller tillförsäkras de yrkesmässigt verksamma kulturarbetarna en säker och rimlig försörjning genom den privata kulturverksamheten. Kulturarbetarna tvingas många gånger att utforma sin konstnärliga verksamhet utifrån renodlat lönsamhetskrav.

Det kulturutbud som styrs av marknadskrafterna begränsas genom att verksamhetens ekonomiska förhållanden försämras i förhållande till andra områden. Bokförlagen har svårigheter vad gäller delar av bok-

utgivningen. Detta går ut över oprövade författare. Den svenska filmen har motsvarande problem. Valfriheten inom det kommersiella systemets ramar förefaller att minska alltmer.

Det existerar alltjämt betydande skillnader i möjligheterna till kulturell verksamhet i olika delar av landet och i kommunernas olika delar. Verksamheten är i alltför hög grad koncentrerad till de stora tätorterna och till kommunernas centrala delar. Detta gäller även den samhällsstödda verksamheten. Statens stöd till kulturell verksamhet har i betydande utsträckning koncentrerats till teater- och musikinstitutioner i de största städerna. Insatserna i decentraliseringssyfte har skett genom verksamheten med Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar. För en vidgad geografisk spridning är detta viktiga men dock otillräckliga instrument.

Möjligheterna till delaktighet i kulturlivet varierar kraftigt mellan olika grupper. Kulturupplevelser förutsätter ofta speciella kunskaper och kan därför lätt bli ett privilegium för välutbildade människor. Främlingskapet i kulturlivet är ett av de handikapp som följer med en kort och bristfällig skolgång. Insatser på utbildningsområdet, speciellt då vuxenutbildning, är därför motiverade också från kulturpolitisk synpunkt. Andra grupper är på grund av fysiska och psykiska handikapp utestängda från kulturella aktiviteter. En annan eftersatt grupp är de många invandrare som under senare år kommit till vårt land. De är på grund av bristande kunskaper i det svenska språket och om svenska samhällsförhållanden socialt och kulturellt isolerade. Deras möjligheter att upprätthålla de egna kulturtraditionerna är starkt begränsade.

Den statliga kulturpolitiken har hittills i betydande utsträckning varit inriktad på stöd till kulturinstitutionerna. Institutionernas och de fristående kulturarbetarnas verksamhet är inte sällan främmande för stora grupper. Konstnärligt skapande anses ofta vara förbehållet de yrkesarbetande kulturarbetarna. Inom ramen för nuvarande insatser på kulturområdet får stora befolkningsgrupper inte möjligheter till egen kulturell aktivitet. Insatserna för den icke yrkesmässiga kulturverksamheten, som syftar till att stimulera till en bred folkligt förankrad kulturaktivitet, har varit eftersatta.

Kulturpolitiken är ett led i statens samlade politiska insatser. De övergripande mål som styr arbetet med att förändra samhället måste även gälla kulturpolitiken som därmed får ses som ett av flera instrument för att skapa ett samhälle som präglas av jämlikhet och som ger människor möjligheter till ett rikare liv. De kulturpolitiska insatserna skall syfta till att göra de kulturella upplevelserna tillgängliga för alla och också göra det möjligt för alla att få utlopp för sin inneboende skaparförmåga. Det är ett demokratiskt rättvisekrav att människor ges förutsättningar att ta till vara och utveckla sina möjligheter till skapande aktivitet. Vitt skilda föreställningsramar och stora skillnader i uttrycks-

möjligheter medför isolering grupper emellan. Om enbart vissa skikt inom samhället får möjlighet att utveckla sina resurser för kulturellt skapande och utbyte blir hela samhället fattigare.

Vår demokrati bygger på möjligheten för alla människor att ge uttryck för sina uppfattningar, delta i debatt och opinionsbildning och därigenom påverka utformningen av samhället. Ett krav på demokratin är att det finns möjlighet till en dialog mellan olika samhällsgrupper. Ett fritt kulturliv är en viktig förutsättning för en fungerande demokrati och för en samhällsförändring i demokratiska former. Kulturell verksamhet är ett sätt att frigöra aktivitet och engagemang hos människorna. Kulturfattigdom i den meningen att möjligheter till aktivitet och engagemang förkvävs eller inte ges stöd att utvecklas är något i sig odemokratiskt och därigenom också ett hot mot demokratin.

Kulturell jämlikhet är lika angelägen som ekonomisk och social jämlikhet. Det materiella välståndet är en nödvändig förutsättning för människors frigörelse från tvång, otrygghet och bekymmer. Det är också en grund för människors möjligheter att ta till vara sina inneboende möjligheter. Materiella och kulturella framsteg måste komplettera varandra. Möjlighet till kulturella upplevelser följer dock inte automatiskt med ökat materiellt välstånd. På samma sätt som det krävs målmedvetna insatser för att skapa social och ekonomisk utjämning krävs det målmedvetna insatser för att demokratisera kulturlivet.

Människors levnadsstandard låter sig inte beskrivas endast i termer av materiellt välstånd. Möjligheterna till skapande aktivitet, till gemenskap och kommunikation är också väsentliga komponenter. Kulturpolitiken är således ett medel för att skapa en välfärd som utgår från ett vidare begrepp än tidigare och som syftar till att vidga människornas handlingsfrihet och utvecklingsmöjligheter.

Kulturell verksamhet kan för den enskilda människan sägas syfta till att tillgodose ett upplevelse-, uttrycks- och kontaktbehov samt att vara ett redskap för utforskning av verkligheten och kritisk granskning av samhället. Kulturella aktiviteter kan ge människan möjligheter att bättre förstå och därmed också större möjligheter att förändra sin livssituation. Aktiviteter som utgår från en individs mest personliga behov och intressen kan på längre sikt få stor betydelse för hennes syn på samhället i dess helhet. De kulturpolitiska insatserna har därför som ett viktigt syfte att ge människor som sällan vågar resa krav på samhället en möjlighet till detta och därmed föra in dem i ett fruktbart samspel med samhället.

Kulturupplevelser kan också föra människor och grupper samman, skapa förståelse för andra människors förhållanden och krav och därigenom leda fram till ökad gemenskap och samhörighet människor emellan. Betoningen av den kulturella verksamhetens möjligheter till kontakt, gemenskap och kommunikation får emellertid inte leda till att faktiska motsättningar mellan olika grupper slätas över.

Betoningen av möjligheterna till kulturella upplevelser som ett väsentligt inslag i människors välfärd kan medföra att diskussionen om kulturpolitiken uteslutande tar sikte på människors situation på fritid. Kulturpolitiken får emellertid inte bli ett medel för att göra fritiden till en vederkvickande oas som gör det möjligt för människor att fördra en undermålig arbetsmiljö eller missförhållanden i andra avseenden. Kulturpolitiska åtgärder får aldrig bli en ersättning för andra åtgärder utan måste vidtas i samspel med dessa för att skapa jämlikhet och social rättvisa.

Kulturrådet har understrukit kulturpolitikens roll som ett instrument bland andra för att omskapa samhället och har valt att låta detta komma till uttryck i formuleringen av det övergripande målet för kulturpolitiken. Några remissinstanser anser att målet är alltför allmänt hållet och menar att preciseringar behöver göras. Jag kan i och för sig förstå den uppfattningen men denna invändning har samband med problemet att formulera sammanfattande mål för samhällsverksamheten kort och uttrycksfullt. Enligt min mening bör kulturrådets förslag till övergripande mål främst ses som en markering av kulturpolitikens roll i det totala samhällsarbetet. Vad som härutöver framstår som angeläget är att ange vilka mål som bör gälla speciellt för de kulturpolitiska insatserna.

Med utgångspunkt i kulturrådets förslag och vad jag i det föregående anfört bör målen för den statliga kulturpolitiken kunna sammanfattas på följande sätt.

— Kulturpolitiken skall medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas.
— Kulturpolitiken skall ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor.
— Kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet.
— Kulturpolitiken skall främja en decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet.
— Kulturpolitiken skall i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.
— Kulturpolitiken skall möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse.
— Kulturpolitiken skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs.
— Kulturpolitiken skall främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.

Jag skall i det följande något utveckla vad dessa mål bör innebära för de statliga insatserna.

Yttrandefrihet

Samhällets övergripande ansvar för utvecklingen inom kulturområdet har som en central del skyldigheten att stödja sinsemellan mycket olika

strömningar och därigenom främja mångsidigheten i kulturlivet. Också samhällets politik beträffande massmedierna syftar till att många röster skall kunna göra sig hörda.

Kulturell verksamhet erbjuder ett medel att utforska verkligheten och att granska förhållandena i samhället. Det är naturligt att den då ofta blir inopportun och inte stämmer överens med gängse värderingar. Väsentliga delar av den kulturella verksamheten eller kulturproduktionen är i dagens läge inte lönsam och kommer med all säkerhet inte heller att bli det i framtiden. Om den skall fortleva blir den beroende av ekonomiskt stöd från samhällsorgan som samtidigt i andra avseenden kritiseras av en del kulturarbetare. Vill vi ha ett fritt och mångsidigt kulturliv får den samhällskritik som kulturarbetare utövar inte tas till intäkt för påtryckningar och styrning från de anslagsbeviljande organens sida. Det tillkommer de politiska organen att svara för kulturpolitikens utformning men detta får inte innebära att också verksamhetens innehåll styrs av dem. Detta måste i princip gälla även i fråga om verksamheten inom statliga eller till övervägande del statsunderstödda kulturinstitutioner. Att göra avgränsningar av institutionernas verksamhetsområde, att ange deras speciella ansvarsområden, att ge dem i uppgift att tillgodose särskilda gruppers behov etc. ankommer givetvis på de politiskt ansvariga och anslagsbeviljande organen. Inom de på så sätt angivna, vida ramarna måste emellertid institutionerna självständigt få bestämma verksamhetens innehåll och utformning.

Den auktoritära vägen att med administrativa medel hindra vad man tycker är ett obehagligt kulturutbud måste således bestämt avvisas. Vi skall därför inte undvika en debatt om t. ex. vad som visas på teatrar eller kommer till uttryck i massmedier. Enligt demokratins principer skall vi med argument och fakta kunna angripa och bekämpa värderingar som vi inte delar. Därför är det väsentligt att det finns klara regler för fördelningen av ansvaret för den kulturella verksamheten både när den bedrivs enskilt och i kollektiva former.

Diskussionen om yttrandemöjligheterna inom kulturområdet har i stor utsträckning syftat till att garantera de yrkesmässigt verksamma kulturarbetarnas frihet att framföra sina meningar. Möjligheterna att framföra uppfattningar och värderingar får emellertid inte begränsas till de professionella och andra enskilda som regelbundet har tillgång till kanaler för opinionsbildning. Bland den stora allmänheten finns grupper som inte genom yrke eller utbildning har tillgång till massmedier eller andra slagkraftiga uttrycksmedel men som ändå har samma rätt att föra fram sina åsikter och erfarenheter och som bör beredas bättre reella möjligheter att göra det. De kulturpolitiska insatserna bör därför också främja en sådan vidgad uttrycksfrihet. Ett viktigt inslag i dessa insatser är att förbättra folkrörelsers och organisationers möjlig-

heter att arbeta och därmed ge allmänheten ökade möjligheter att komma till tals.

Gemenskap och aktivitet

I den fria skapande verksamheten existerar inte den i många kulturaktiviteter markerade rollfördelningen mellan producent och mottagare. Deltagarna har möjligheter att föra fram uppfattningarna och värderingar och kan också själva bestämma inriktningen på verksamheten. Medskapande och medinflytande stimuleras genom gruppverksamhet. Genom att aktiviteterna bedrivs i mindre anspråksfulla former och i för deltagarna kända miljöer är verksamheten även ett värdefullt instrument för att komma i kontakt med tidigare kulturellt inte aktiva grupper.

Det har ibland hävdats att en satsning på bred folklig skapande verksamhet kan få negativa återverkningar för de yrkesmässigt arbetande kulturarbetarna. Den motsatsställningen har i dag i stort försvunnit. De två verksamhetsformerna är ömsesidigt beroende av varandra och mellan dem finns en fruktbar växelverkan. En omfattande amatörverksamhet på kulturområdet bidrar till att skapa intresse för och öka efterfrågan på de yrkesverksamma kulturarbetarnas insatser och produkter och ger ökad respekt för deras yrkeskunnande. Samtidigt ger denna fria verksamhet en möjlighet till närmare kontakt mellan konstnär och "publik".

Verksamhet i kollektiva former skapar kontakter mellan människor, bidrar till att bryta isolering och stimulerar till åsiktsutbyte och debatt. Det är viktigt att de idéburna organisationerna aktivt deltar i detta arbete. Våra folkrörelser har en central roll i vår demokrati och kan genom sin verksamhet skapa intresse och engagemang för olika samhällsfrågor. Kulturarbete och samhällsdebatt ingår i ett naturligt samspel i folkrörelsernas arbete. Bl. a. därför är de viktiga instrument i arbetet med att omdana samhället.

Insatser för att öka människors möjligheter till egen kulturell aktivitet bör ges hög prioritet i den framtida kulturpolitiken. Organisationslivet kommer genom sin direkta anknytning till människors erfarenheter och intressen att ha en central roll i detta arbete. Av stor betydelse är därvid att organisationerna får möjligheter att arbeta utifrån sin idémässiga särart. Profileringen bör stimuleras ty den utgör den grundläggande kraften i organisationernas arbete. Den breda kulturverksamhet som redan nu förekommer inom folkbildningsorganisationerna måste utvecklas och förnyas genom ett ökat och förbättrat stöd. Utvecklingsarbete för att finna nya verksamhetsformer bör främjas.

Frigörelse från kommersialism

Lönsamhet får inte bli avgörande för verksamheten inom kulturområdet. När den privata verksamheten inom detta område inte kan ga-

rantera en mångsidighet i utbudet eller en jämn fördelning över landet av värdefulla produkter, när den inte kan ge kulturarbetarna deras försörjning eller i övrigt inte uppfyller de nödvändiga krav som ställts upp måste samhället gå in med aktiva insatser. Hittills har på vissa områden sådana åtgärder vidtagits först på ett sent stadium när angelägen verksamhet riskerat att helt falla bort. Samhällets insatser måste i framtiden få en mer aktiv karaktär.

All samhällsstödd kulturverksamhet kan i ett större perspektiv sägas utgöra ett alternativ till den privata företagsamheten på kulturområdet. Speciellt viktigt är det att samhället erbjuder alternativ till det privata kulturutbud som bedrivs i rent spekulationssyfte. De samhällsstödda aktiviteterna måste därför i framtiden kunna bedrivas i konkurrens med den privata verksamheten. Samhällets insatser får inte reduceras till att endast komplettera den kommersiella kulturmarknaden eller ta över det ekonomiska ansvaret när den privata företagsamheten inte längre har något intresse för verksamheten. De insatser som kan komma i fråga måste täcka ett brett register. Formerna blir beroende av vilka syften som i varje enskilt fall framstår som mest angelägna. En av de viktigaste uppgifterna för de centrala statliga organen inom kulturområdet blir att följa utvecklingen inom den privata kultursektorn och föreslå erforderliga åtgärder.

Samtidigt som direkta åtgärder vidtas för att minska de negativa verkningarna av det kommersiella kulturutbudet måste också andra mer långsiktiga insatser göras för att ändra efterfrågemönstret. Väsentliga inslag i detta arbete är insatser för att utveckla skolans verksamhet samt vidga debatten och informationen inom hela kulturfältet. Både förskolan och skolan kan ge barnen möjligheter till egna kulturella aktiviteter och en rik allmän kulturell orientering. Satsning på aktiviteter där deltagarna själva har ett inflytande över och ansvar för verksamhetens innehåll och utformning är ett annat angeläget inslag i dessa långsiktiga insatser.

Decentralisering

Strävandena till decentralisering inom kulturområdet bör främst syfta till en ökad geografisk spridning av institutionernas verksamhet och en bredare förankring av beslut och ansvarstagande.

En vidgad geografisk fördelning av den samhällsstödda kulturverksamheten är ett verksamt medel att åstadkomma en reell jämlikhet i kulturlivet. Det är ett ekonomiskt rättvisekrav att staten stöder uppbyggnaden av självständig regional kulturverksamhet. Det är önskvärt att teatrar, orkestrar och museer tar ett ökat regionalt ansvar för att i större utsträckning nå människor. Kulturpolitiska insatser av detta slag är ett viktigt led i de regionalpolitiska strävandena att skapa orter och områden som ur servicesynpunkt är väl differentierade.

Decentraliseringen inom kulturområdet bör även avse planering, beslut och ansvarstagande. Detta medger ett bättre utnyttjande av lokala och regionala resurser, vilket bidrar till en ökad variation i utbudet av aktiviteter utformade efter olika behov och intressen.

Det svenska organisationslivet har en stark lokal förankring och utgör i sig en decentraliserad kulturverksamhet som på ett naturligt sätt når ut till människor och möter dem i deras vardagsmiljöer. Det är väsentligt att samhället ger sitt stöd till sådana verksamhetsformer, t. ex. studiecirklar. Även andra former av lokal kulturverksamhet i föreningsregi bör stimuleras.

En bredare förankring av besluten genom större engagemang av organisationslivet bör understödjas. När uppgifter förs över från offentliga organ till folkrörelser och organisationer får dessa ett ökat eget ansvar att åstadkomma den mångfald i aktiviteterna som behövs för att tillgodose olika gruppers intressen och behov. Samhället bör ta till vara folkrörelsernas möjligheter att utveckla den lokala kulturverksamheten och kraftfullt stödja dem. Samhället har ingen anledning att driva en verksamhet som lika bra eller bättre sköts av en idéburen rörelse.

Insatser för eftersatta grupper

De grupper som redan är kulturellt aktiva bör beredas möjligheter att fullfölja och utveckla sina intressen. De kulturpolitiska insatserna kan dock inte begränsas till denna i och för sig angelägna uppgift. När det gäller en utbyggnad av statens åtaganden måste insatser för eftersatta grupper och i kulturfattiga miljöer prioriteras. Detta är nödvändigt för att bryta den isolering i kulturellt hänseende som i dag präglar många grupper. Erfarenheterna visar att generella insatser — t. ex. allmänt ökat kulturutbud på en ort — oftast inte når fram till de grupper bland befolkningen som man vill nå.

Åtgärder som utformas med hänsyn till människors olika behov och sociala förhållanden får inte leda till att grupper skiljs från varandra eller att individer hålls kvar i isolerade grupper. Syftet måste vara att bryta isolering och utestängdhet och att skapa förutsättningar för en vidare gemenskap. De kulturpolitiska insatserna bör medverka till att människor får en större verklig valfrihet i kulturellt avseende. Deltagarna bör stimuleras att själva formulera sina krav och därigenom påverka sin egen situation. Organisationer och föreningar som har kontakt med och erfarenhet av verksamhet bland kulturellt eftersatta grupper måste spela en framträdande roll i detta arbete.

De undersökningar som gjorts av olika gruppers förutsättningar för kulturell aktivitet har givit värdefulla uppgifter om var behoven av insatser är störst. Detta arbete måste utvecklas. Ett väsentligt inslag i det fortsatta reformarbetet blir att systematiskt belysa olika grup-

pers kulturella situation. De grupper som bör uppmärksammas särskilt är bl. a. barn, handikappade, institutionsvårdade, invandrare och andra etniska grupper samt människor i glesbygd.

Den samhällsstödda kulturverksamheten både vid institutioner och i föreningar och grupper bör så litet som möjligt styras av detaljerade regler. Verksamheten måste i stor utsträckning utformas utifrån deltagarnas erfarenheter och önskemål. Utformningen av de riktade insatserna kommer därför att vila på institutioner, grupper, organisationer och föreningar som svarar för verksamhetens genomförande. Det är där de största erfarenheterna finns.

De riktade insatserna måste utformas efter olika linjer. Skillnaderna gäller inte så mycket innehållet som val av informationsteknik, informationskanaler och miljö för verksamheten. Många gånger är det fråga om att övervinna rent praktiska problem med lokaler, ljudåtergivning etc. Viktigt är att verksamheten förankras i och utgår från den miljö där människor känner sig hemma och upplever aktiviteten som naturlig.

Konstnärlig och kulturell förnyelse

Kulturpolitikens uppgift att skapa förutsättningar för konstnärlig och kulturell förnyelse har nära samband med kravet på yttrandemöjligheter. Utan frihet att uttrycka och gestalta kan något genuint nyskapande inte komma till stånd.

Det konstnärliga arbetet består många gånger av fortlöpande försök och experiment. Detta är ett arbete som måste få bedrivas utan att efterfrågan är säkrad. Samhället måste genom insatser för enskilda och grupper av kulturarbetare garantera att dessa under viss tid får möjlighet att inrikta sig på experiment och förnyelse utan krav att kunna försörja sig på denna verksamhet. Här liksom inom andra områden måste man tolerera att försök misslyckas. Statens insatser för att stödja förnyelse får inte hämmas av ett stelt genretänkande. Tidigare eftersatta verksamhetsformer inom de olika konstarterna bör få goda möjligheter att utvecklas.

Det konstnärliga utvecklingsarbetet är i vissa fall beroende av tekniska, lokalmässiga och andra resurser, t. ex. när det gäller arbete med nya material och nya uttrycksformer. Ibland krävs kollektiva anordningar av en sådan omfattning och kostnad att verksamheten endast kan komma till stånd med samhällets stöd.

I institutionernas verksamhet är den konstnärliga förnyelsen en självklar del. Eftersom institutionsverksamheten delvis finansieras av publikintäkter är den också beroende av publikens storlek och sammansättning. Samhällets stöd till institutionerna måste därför lämna utrymme för experiment som inte i förväg kan bedömas ge oförändrade eller ökade publikintäkter. Viljan till förnyelse får dock totalt sett inte leda

till att publikens önskemål eftersätts. Utvecklingen av verksamheten måste bygga på ett samspel mellan publiken och de ansvariga inom institutionerna. Möjligheter till meningsutbyte bör därför skapas. I detta arbete för att förändra institutionernas verksamhet utifrån nya förutsättningar och krav är inte bara den konstnärliga gestaltningen av intresse utan också formerna för kontakt mellan institution och publik.

Institutionernas uppsökande verksamhet och arrangemang för särskilda grupper kan ses som ett led i ett allmänt kulturellt utvecklingsarbete. Det finns ett stort behov av att finna former för att väcka tidigare inte aktiva gruppers intresse och stimulera dem till kulturell verksamhet. Även sådan experimentverksamhet bör aktivt stödjas.

Äldre tiders kultur

Kulturlivet kan aldrig formas enbart på grundval av de samtida kulturströmningarna. Verksamheten inom flera av de konstnärliga uttrycksformerna bygger till avsevärd del på ett arv från tidigare epoker. Inom teater, dans och musik är äldre verk självklara inslag i institutionernas verksamhet. Museernas och arkivens verksamhet är i sig inriktad på att bevara och levandegöra kulturarvet.

Intresset för vården av vår miljö har under det senaste decenniet vuxit sig allt starkare. Samhällets insatser har också ökat vilket bl.a. inneburit att naturvården inordnats i samhällsplaneringen. Miljövårdsintresset har under de senare åren i allt större utsträckning kommit att omfatta även den fysiska kulturmiljön, dvs. den miljö i form av bebyggelse och landskap som utgör ramen för vår dagliga tillvaro.

Den snabba förändringstakt som i synnerhet präglar våra tätorter utsätter den fysiska kulturmiljön för ett mycket hårt tryck. Högt ställda krav på funktionsduglighet och effektivitet hotar att göra vår arbets- och boendemiljö steril och traditionsfattig. När den enskilda människan på så vis berövas sin anknytning bakåt i tiden tilltar hennes känsla av otrygghet och främlingsskap. Bevarandet av den historiska kontinuiteten i den fysiska kulturmiljön måste därför tillmätas grundläggande betydelse för den enskildes känsla av trygghet och förankring i tillvaron.

Samhällets insatser för äldre tiders kultur får inte begränsas till ett passivt bevarande. Kraftfulla åtgärder måste till för att levandegöra och föra vidare vårt kulturarv. I detta arbete bör föreningar och organisationer verksamma inom detta område spela en aktiv roll.

I arbetet med att bevara och föra kulturtraditioner vidare är det viktigt att insatserna gäller hela samhällets historia och inte bara den s. k. högreståndskulturen. Även arvet från det gamla bondesamhället samt den framväxande industrialismen och de därmed sammanhängande folkrörelserna måste föras vidare.

Internationella kontakter

Ett levande kulturliv förutsätter öppenhet för impulser från andra kulturmönster än vårt eget. Det som vi betraktar som vårt nationella kulturarv rymmer i sig århundradens impulser utifrån.

Under de senaste decennierna har de internationella kontakterna ökat på en rad samhällsområden. Betydelsefulla faktorer i denna utveckling har varit ökade personkontakter genom resor och vidgade kunskaper i främmande språk samt utländska filmer och TV-program. I ett samhälle som det svenska sker förändringarna i kulturlivet i mycket hög grad i en direkt eller indirekt dialog med omvärlden.

Kulturpolitiken bör främja kontakter och samverkan mellan Sverige och andra länder för att därigenom vidga möjligheterna till en kulturell förnyelse. Ökat erfarenhetsutbyte är också ägnat att skapa förståelse mellan länder och folk. Enskilda och grupper av kulturarbetare samt institutioner bör beredas ökade möjligheter till kontakt med utländsk publik. På samma sätt bör utländska grupper och enskilda konstnärer ges tillfälle till verksamhet i Sverige.

Numera har vårt lands befolkning ett betydande inslag av invandrare. Samhället måste aktivt stödja dem i deras arbete för att upprätthålla och utveckla den kultur de fört med sig hit. Dessa kulturmönster utgör också ett värdefullt inslag i det svenska samhället, som berikar och inspirerar vår egen kulturella utveckling.

De mål som jag här redovisat har legat till grund för det förslag till statliga kulturpolitiska åtgärder som läggs fram i det följande. Statens engagemang inom kulturområdet kan givetvis inte i varje detalj föras tillbaka till samtliga de mål som uppställs i det föregående. Målen har olika betydelse för skilda sektorer. I vissa sammanhang kan också de olika målen komma i konflikt med varandra. Detta är ofrånkomligt och några allmänna regler för hur sådana situationer skall lösas kan inte ställas upp. Ansvaret ligger här på de organ som är ansvariga för de direkta, praktiska åtgärderna.

De angivna riktlinjerna kan heller inte i dag annat än i begränsad utsträckning föras ut i konkreta reformförslag. Som jag tidigare påpekat bör målen kunna tjäna som vägvisare för samhällets insatser under en längre tid fram över. De ekonomiska insatser som krävs för att förverkliga målen måste givetvis avvägas mot vad som från tid till annan kommer att finnas tillgängligt. Det är nödvändigt att ha klart för sig att målen för samhällets kulturpolitiska insatser successivt måste förändras i takt med att förhållandena inom kulturområdet och samhället förändras. Ett behov av att revidera målen kommer därför alltid att finnas. Inom den ram som här angetts bör dock de kulturpolitiska in-

satserna på ett vitalt sätt kunna bidra till att skapa ett samhälle som ger människor möjligheter till ett rikare liv.

25.4 Ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och organisationsliv

I bestämmelserna för kulturrådets arbete angavs att rådet skulle undersöka samspelet mellan statliga, kommunala och andra insatser på kulturområdet samt behovet av samordning mellan dessa insatser och föreslå åtgärder som underlättar en sådan samordning. Rådet har också belyst ansvarsfördelningen både från organisatorisk och ekonomisk synpunkt. Det övervägande antalet remissinstanser har inte rest några mer grundläggande invändningar mot rådets synpunkter och förslag.

MUS 65 har, framför allt i betänkandet om kulturminnesvården, kommit in på ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Vissa remissinstanser ifrågasätter det meningsfulla i utredningens försök att klart dela upp ansvaret för kulturminnesvården mellan stat och kommun. Man anser det mer angeläget att åstadkomma en smidig samverkan mellan de statliga och kommunala instanserna. I sitt remissvar över betänkandet om kulturminnesvården betonar kulturrådet att MUS 65 på vissa punkter i alltför stor utsträckning poängterat statens roll. För huvuddelen av insatserna inom en utbyggd kulturminnesvård måste kommunerna enligt kulturrådets mening liksom inom kulturområdet i övrigt ta ansvar utifrån sina egna ambitioner och resurser.

Jag ser frågorna rörande ansvarsfördelningen på kulturområdet mellan stat, kommun och organisationsliv som mycket betydelsefulla vid utformningen av den framtida kulturpolitiken varför jag här vill redovisa min syn på dessa frågor.

En nära samverkan på olika nivåer mellan stat, kommun, landsting och organisationsliv är nödvändig. Ett viktigt inslag i arbetet med att utforma förslagen om de framtida kulturpolitiska insatserna har varit överläggningar med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Förbunden har för sin del inte haft något att erinra mot de synpunkter och förslag som läggs fram i fråga om mål, ansvarsfördelning och principer för statsbidragen. Kommunförbundet har dock — med tanke på effekten av konstruktionen av bidraget till lokala och regionala teater-, dans- och musikinstitutioner på vissa institutioner framför allt i de största kommunerna — önskat att tillämpningen av bestämmelserna ytterligare övervägs. De diskussioner som förts har enligt min mening varit mycket värdefulla.

I beredningsarbetet har även ingått överläggningar med företrädare för folkbildningen, kulturarbetarnas organisationer och vissa andra organisationer som berörs av de förslag som läggs fram i propositionen. Överläggningarna med kulturarbetarnas organisationer innebär en fortsättning av de överläggningar som under senare år regelmässigt ägt rum då frågor om de statliga insatserna för kulturarbetarna aktualiserats.

De överläggningar jag berört är ett uttryck för det beroende som råder mellan staten, landstingen, primärkommunerna och organisationerna. Detta samspel markeras också genom samverkan i olika beslutande organ på kulturområdet. Vid behandlingen av de organisatoriska frågorna kommer jag att föreslå att företrädare såväl för kommuner och landsting som för organisationer bör ingå i styrelserna för vissa statliga myndigheter inom kulturområdet.

Ansvarsfördelningen i fråga om samhällsinsatserna på kulturområdet måste naturligtvis ansluta till vad som gäller i samhället i övrigt. Liksom kulturrådet anser jag att det inte finns något behov av att ändra nuvarande ansvarsfördelning. Det som behövs är ett klargörande och en vidareutveckling av de principer som gäller redan i dag.

Statens uppgifter på kulturområdet har endast i ringa omfattning reglerats genom särskilda lagar. Sådana finns egentligen endast inom kulturminnesvården. Lagstiftningen om tryckfrihet och upphovsrätt är vidare av grundläggande betydelse för kulturlivet. Kulturrådet avvisar tanken på att staten genom lagstiftning eller andra regler än sådana som gäller statsbidrag skall meddela några bestämmelser för kommuners, landstings och organisationers verksamhet inom kulturområdet. Litteraturutredningen har i sitt nyligen avgivna betänkande vid behandlingen av biblioteksverksamheten avvisat förslag om en reglering genom lagstiftning.

Jag delar kulturrådets och litteraturutredningens bedömningar i detta avseende. Staten bör enligt min mening inrikta sina insatser på att stimulera kulturverksamheten i landet och inte på att reglera den. Reglerande föreskrifter skulle minska möjligheterna för varje kommun och landsting att välja egna lösningar med hänsyn till skiftande förutsättningar och behov.

Staten bör — vid sidan om ansvaret för egna institutioner eller helt statsstödda sådana — ta ett allmänt ansvar för frågor av gemensamt intresse för de organ som verkar inom kulturområdet. Exempel härpå är målfrågor, viss utredningsverksamhet och information i angelägenheter av gemensamt intresse för stat, kommuner och organisationsliv.

Staten bör vidare ha ett ansvar för att genom ekonomiska bidrag stödja bl. a. viss kulturverksamhet med primär- eller sekundärkommunal anknytning, folkbildningsarbete samt insatser inom olika organisationer.

Genom lagstiftning, läroplaner och andra regler på utbildningsområdet finns betydelsefulla instrument för att stimulera kulturaktiviteter. Lagstiftningen på samhällsplaneringens område bör — i samspel med kulturminnesvårdslagstiftningen — kunna utnyttjas till stöd för kulturminnesvården på det sätt som jag närmare kommer att utveckla i det följande.

Primärkommunernas ansvar för stöd till kulturverk-

samhet utgör enligt min mening en grundval för samhällets kulturpolitiska insatser. Många av behoven kan bäst bedömas på lokal nivå. Det är naturligt att kommunerna ser insatserna på kulturområdet som ett verksamt medel att skapa en bättre miljö. Ansvaret för kulturminnesvården kommer därvid också in i bilden. Mot den bakgrunden finner jag det naturligt att varje kommun fastställer egna mål och riktlinjer för verksamheten.

Primärkommunernas insatser inom kulturområdet går tillbaka på den allmänna föreskriften i kommunallagen att kommunerna har att själva vårda sina angelägenheter, om inte särskilda författningsbestämmelser föreskriver annat. Kulturrådet har redogjort för vilka betydande insatser kommunerna gör. Kommunernas totala kulturutgifter är större än de direkta statliga insatserna. Av remissvaren från Svenska kommunförbundet och från många kommuner framgår att man är villig att öka sina insatser. De senaste åren har kommunernas kulturförvaltning förstärkts bl.a. genom bildandet av kulturnämnder och anställning av särskild personal.

Det nya i kulturrådets analys av ansvarsfördelningen på kulturområdet är betoningen av de uppgifter som bör ligga på den regionala nivån. Kulturrådet konstaterar att det finns vissa slag av verksamhet för vilka en kommun är ett för litet område. Det gäller framför allt teater-, orkester- och museiverksamhet. Rådet förutsätter här insatser av landstingen. Kulturrådet anser att landstingen och andra parter på länsnivå bör ansvara för de uppgifter som man inom länen väljer att föra upp från det primärkommunala planet till länsplanet.

En betydande del av remissopinionen har uttryckligen godtagit kulturrådets resonemang om behovet av en förstärkning av insatserna på regional nivå. Landstingsförbundet ansluter sig till kulturrådets syn på landstingens roll. Landstingen är enligt förbundet den naturliga basen för samordnande och prioriterande insatser inom kulturområdet på den regionala nivån. Andra remissinstanser anser att behovet av regionala lösningar bör kunna tillgodoses genom samverkan mellan primärkommuner.

Frågor av grundläggande betydelse för den framtida regionala organisationen utreds av i första hand länsberedningen. De förändringar som utredningsarbetet kan leda till kommer givetvis också att påverka fördelningen av samhällsorganens ansvar inom kulturområdet. Det finns dock inte enligt min mening någon anledning att uppskjuta lösningar av för kulturområdet angelägna regionala frågor i avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete.

Jag delar kulturrådets uppfattning att ansvaret för att lösa sådana uppgifter som man inom länen väljer att föra upp från det primärkommunala planet till länsplanet inte bör ligga på något statligt organ. Vissa frågor bör dock behandlas av länsstyrelserna. Det gäller sådana

ärenden som redan till följd av gällande regler för samhällsplaneringen ligger på dessa. Såsom jag kommer att utveckla närmare vid min anmälan av frågorna om kulturminnesvården bör beslutanderätten i vissa kulturminnesvårdsärenden, främst de som har samband med samhällsplaneringen, läggas på länsstyrelserna. Övriga kulturfrågor på det regionala planet bör dock inte handhas av statliga organ. Staten bör inte ta ställning till vilka lösningar i fråga om organisatoriskt ansvar eller regionernas omfattning som väljs på olika håll i landet. Av remissvaren framgår att Landstingsförbundet och flertalet landsting förklarat sig beredda att ta ett kulturpolitiskt ansvar. Därför finns det enligt min mening skäl att utgå från landstingen som organ för regionala kulturpolitiska insatser. Jag finner det naturligt att landstingskommunerna liksom primärkommunerna fastställer egna mål och riktlinjer för sin verksamhet. Vid behandlingen i det följande av administrativa organ inom kulturområdet kommer jag närmare in på dessa frågor.

Förutom stat och kommun har organisationslivet en mycket omfattande verksamhet på kulturområdet. Jag avser i detta sammanhang bl. a. folkbildningsorganisationer, kulturarbetarnas organisationer, organisationer för amatörkulturell verksamhet, barn- och ungdomsorganisationer, nykterhetsorganisationer, fackliga organisationer och det övriga ideella föreningslivet. Av remissyttrandena över kulturrådets betänkande framgår att det finns en stark vilja inom organisationerna att spela en ännu mer aktiv roll inom kulturområdet.

Att låta föreningslivet i fria former lösa viktiga uppgifter har en lång tradition i svenskt samhällsarbete. Detta förhållande utgör ett viktigt inslag i den svenska demokratin. Det är därför naturligt att vid behandlingen av ansvarsfördelningen inom kulturområdet framhäva organisationernas roll. I organisationsarbetet nås i hög grad ett av syftena med kulturpolitiken, nämligen att ge människor tillfälle till personlig utveckling och socialt engagemang. Organisationerna har större möjligheter än kulturinstitutionerna att nå eftersatta grupper. De organ som samhället bygger upp inom kulturområdet kan aldrig svara för hela det spektrum av aktiviteter som ett aktivt kulturliv måste inrymma. Staten och kommunerna bör därför ge organisationerna resurser för att självständigt genomföra uppgifter på kulturområdet.

Om organisationerna skall medverka är det naturligt att de vill göra detta på sina egna villkor. De måste ha rätt att profilera verksamheten med hänsyn till den ideologiska förankringen och de aktuella arbetsuppgifterna.

De stora fackliga organisationerna, framför allt Landsorganisationen (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO), har under de senaste åren ägnat kulturfrågorna en ökad uppmärksamhet. Detta intresse bör kunna få stor betydelse för den framtida utvecklingen inte minst för att förbättra kontakten med stora grupper som hittills i mindre

utsträckning deltagit i kulturaktiviteter. De fackliga organisationerna kan också bidra till att kulturaspekten kommer med i diskussionen om en bättre arbetsmiljö.

25.5 Fritt kollektivt skapande

Kulturrådets förslag till ny kulturpolitik präglas av en stark inriktning på insatser som syftar till att öka människors möjligheter till eget skapande och som främjar gemenskap. Rådet föreslår en rad åtgärder för att stimulera fri kollektiv skapande verksamhet — såväl amatörverksamhet som verksamhet i yrkesmässiga former. Remissinstanserna stöder, ofta med stort eftertryck, den nya profil som kulturrådet vill ge statens kulturpolitiska insatser.

Jag ansluter mig till kulturrådets allmänna syn på dessa frågor. Stimulans till fritt kollektivt skapande — såsom jag definierat begreppet— måste vara ett av de dominerande inslagen i den framtida kulturpolitiken.

Den skapande verksamheten erbjuder arbetsformer som är smidiga och lätt kan anpassas till deltagarnas intresse och bakgrund. På det sättet kan man nå fram till de mångsidiga insatser som jag vid behandlingen av målfrågorna angett som viktiga. I det kollektiva skapandet förlorar också den annars markerade rollfördelningen mellan producent och mottagare sin betydelse. Detta anser jag vara en stor fördel.

Amatörverksamheten erbjuder utomordentliga förutsättningar att aktivera människor, att skapa inlevelse, engagemang och ökad medvetenhet. Den är emellertid inte endast av betydelse då det gäller att tillgodose individuella behov. I det kollektiva skapandet utvecklas på ett naturligt sätt kontakt och gemenskap människor emellan. En livlig amatörverksamhet kan därför bidra till en öppnare social miljö.

För att den skapande verksamheten skall kunna fylla den funktion jag här beskrivit är det viktigt att utformningen sker i mycket nära samarbete med dem som deltar i arbetet. Av det skälet finner jag det angeläget att ansvaret för amatörverksamheten i första hand kommer att vila på *ideellt* verksamma föreningar och grupper med erfarenhet av medlemsinflytande i demokratiska former. Det fina nät av kontakter som byggts ut genom det frivilliga organisations- och studiearbetet är en ovärderlig tillgång då det gäller att uppnå en verksamhet med bred förankring.

Studieförbunden intar en särskilt viktig roll i arbetet med att utveckla folkliga kulturaktiviteter. De har en stark organisation som är väl utbyggd i alla delar av landet. De är förankrade i många olika sociala grupper, särskilt i grupper som tidigare endast i begränsad omfattning kommit i kontakt med kulturella aktiviteter. De är vidare förankrade i folkrörelser med skiftande ideell inriktning vilket ger förutsättningar för ett mångsidigt utbud av aktiviteter och ett meningsfullt samspel mel-

lan kulturverksamheten och organisationernas idédebatt och opinionsbildning.

Under de senaste åren är det främst studieförbundens roll för vuxenutbildningen som blivit uppmärksammad. Studieförbunden har gjort en viktig insats för att skapa fler utbildningsmöjligheter för vuxna. Parallellt med det studiearbete som främst inriktas på att ge en förbättrad grundutbildning har förbunden bedrivit en omfattande kulturell verksamhet. En stor del av studiecirklarna tar upp kulturella ämnen och många erbjuder möjligheter till fritt skapande inom exempelvis sång och musik, teater och konsthantverk. Dessutom har studieförbunden gjort en viktig insats då det gällt att förmedla kulturarrangemang. I dessa avseenden knyter studieförbunden an till gamla traditioner. Redan då folkbildningen växte fram i vårt land intog den kulturella orienteringen en framträdande plats i arbetet.

Jag räknar med att en väsentlig del av den tillkommande amatörverksamheten skall kunna ske inom studieförbundens verksamhet och inom ramen för studiecirkelns arbetsformer. För att stimulera aktiviteter i dessa former kommer jag i det följande att förorda dels en förbättring av studiecirkelverksamhetens ekonomiska villkor, dels sådana förändringar av bidragsreglerna som kan underlätta verksamheten i kulturämnen. Jag finner inte skäl att f. n. förorda nya bidragsformer till fri skapande verksamhet som innebär statsstöd via kommunerna.

Kulturrådet hävdar att det i dag saknas metoder för att få till stånd en bred folklig kulturverksamhet. En rad remissinstanser har invänt mot detta. De menar att organisationslivet har sådana metoder. Som framgår av vad jag nyss sagt anser jag att organisationerna redan gör betydande insatser för att driva en sådan kulturverksamhet. Erfarenheterna från t. ex. arbetet med att nå nya grupper av korttidsutbildade genom vuxenutbildningsinsatser visar att studieförbunden förmått att snabbt förnya sin verksamhet och anpassa sin organisation. Det finns därför all anledning att hysa tilltro till organisationernas möjligheter att göra nyskapande insatser också då det gäller en konstnärligt inriktad amatörverksamhet. Såväl studieförbundens som andra organisationers och gruppers möjligheter i detta avseende begränsas dock bl. a. av statsbidragsbestämmelsernas utformning. Det finns därför enligt min mening behov av att pröva arbetsformer som i dag inte är statsbidragsberättigade. För att stimulera detta bör projektbidrag utgå till experiment och utvecklingsarbete beträffande nya arbetsformer och nya vägar för att ytterligare bredda den folkliga kulturverksamheten.

Amatörverksamheten på det kulturella området bör bl. a. syfta till att väcka och utveckla intresset för och förmågan till konstnärlig gestaltning, ge insikt i konstnärliga problem och intresse för yrkesmässigt verksamma konstnärers arbete. Detta bör man söka nå genom kvaliteten på studiematerialet, repertoaren och den pedagogiska ledningen. Där-

emot bör inte sådana krav ställas på deltagarnas prestationer att många utestängs från medverkan. För att bl. a. förbättra förutsättningarna för ledarutbildning och metodutveckling inom den fria skapande verksamheten kommer jag i det följande att förorda ökade resurser till studieförbundens centrala verksamhet och till de övriga riksorganisationer, bl. a. orkester- och körförbunden, som gör betydelsefulla insatser inom olika konstområden.

I det föregående har jag uppehållit mig vid amatörverksamheten. Men också den yrkesmässiga fria skapande verksamheten är betydelsefull. De mindre ensembler och fria grupper som arbetar utanför kulturinstitutionerna har under senare år fått allt större betydelse. De har bidragit till att vitalisera och förnya kulturlivet. Nya teater- och konsertformer har skapats och möjligheterna att nå ut med kulturarrangemang i nya miljöer har förbättrats. Det är viktigt att de fria grupperna kan vidareutveckla sitt arbete. Jag kommer att i det följande förorda ökat stöd till mindre ensembler och fria grupper i former som bör tillgodose gruppernas önskan om största möjliga frihet. Jag kommer vidare att förorda en höjning av bidragen till centrumbildningarnas kulturpolitiska insatser.

Jag övergår nu till att mera detaljerat behandla de olika delarna av fri kollektiv skapande verksamhet.

Studiecirkelverksamhet i kulturämnen, dvs. i litteratur, konst och konsthantverk, teater och dans, foto och film, musik samt allmänna kulturfrågor bör förbättra deltagarnas teoretiska och tekniska kunskaper som ett medel att nå det allmänna syfte med amatörverksamheten som jag nyss berört. Det är angeläget att på olika sätt underlätta studiecirkelarbetet i kulturämnen. I likhet med kulturrådet anser jag att bidraget till allmänna studiecirklar bör vara enhetligt med undantag av det särskilda tilläggsbidraget till vuxenutbildning i vissa ämnen. En förstärkning av stödet till kulturcirklar bör därför utformas som en generell höjning av statsbidraget till allmänna studiecirklar.

Många kulturarbetare medverkar som ledare, experter eller fackmän i studiecirklar i kulturämnen. Kulturrådet betonar behovet av sådan medverkan. Inom kulturområdet kan det t. ex. gälla yrkesmusiker som medverkar som dirigenter, stämledare eller solister i musikcirklar eller yrkesmässigt verksamma regissörer, skådespelare eller scenografer som medverkar i teatercirklar. En allmän förbättring av stödet till besök av experter och fackmän skulle öka kulturarbetarnas möjligheter att medverka i studiecirklar i kulturämnen. Jag förordar därför en höjning av bidraget för expert- och fackmannamedverkan. Bidraget till fackmanna- eller expertmedverkan bör också utvidgas till att utgå för högst två timmar för varje hel tiotimmarsperiod av en studiecirkels totala studietid. Det innebär bl. a. en förbättring för de många cirklar som omfattar 30 timmar eller mer.

Enligt nuvarande bestämmelser kan skolöverstyrelsen (SÖ) ge dispens från kravet att varje sammankomst i en studiecirkel får omfatta högst tre statsbidragsberättigande studietimmar. Sådan dispens ges f. n. i begränsad omfattning. Många arbetsmoment inom bildningsarbetet på kulturområdet är tidskrävande och tre studietimmar räcker då inte till. Det kan därför i detta fall vara motiverat att pröva särbestämmelser. Jag förordar att under en försöksperiod generell dispens skall kunna ges i ämnena teater och dans, konst och konsthantverk, foto och film samt musik för sammankomster omfattande högst fyra studietimmar. Försöksperioden bör vara tre år.

I prop. 1974:1 (bil. 10 s. 419) har jag i samband med min anmälan av anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor förordat att övningslärare vid folkhögskola bör få räkna in ledaruppgiften för allmän studiecirkel i sin tjänstgöringsskyldighet. De bör genom sitt yrkeskunnande och sin pedagogiska erfarenhet kunna berika amatörverksamheten.

Kulturrådet anför att nuvarande åldersgräns för studiecirkeldeltagande utgör ett hinder för att inlemma de yngsta grupperna i åldersintegrerade aktiviteter men föreslår ingen ändring. Rådet anser nämligen att frågan också måste bedömas med hänsyn till åldersgränsen för statligt stöd till olika former av ungdomsverksamhet. På detta område väntas förslag från barnstugeutredningen. I avvaktan på resultaten av det pågående arbetet inom denna utredning är jag inte beredd att ta upp frågan om åldersgränsen för studiecirkeldeltagande till behandling.

Jag kommer i det följande i samband med min anmälan av anslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet (27.31) att förorda en höjning av anslaget från 205 milj. kr. till 259 milj. kr. budgetåret 1974/75. Häri innefattas bl. a. höjning av statsbidraget till allmänna studiecirklar med 2 kr. per studietimme till 32 kr. per studietimme, en höjning av maximibeloppet för expert- och fackmannamedverkan från 30 kr. till 40 kr. per studietimme samt ett ökat antal studiecirklar.

En studiecirkelverksamhet som skall kunna nå och aktivera nya grupper av människor samtidigt som den uppfyller krav på kvalitet fordrar dels väl utbildade ledare, dels en utveckling av pedagogiska metoder, studieplaner och studiematerial. Studieförbunden behöver också ha en effektiv och stabil organisation. Den stora expansionen av antalet studiecirklar och studietimmar har lett till att allt fler studiecirkelledare har behov av utbildning och fortbildning i ämnen som metodik, vuxenpedagogik och målfrågor.

Förbundens kostnader för bl. a. central och regional kursverksamhet har ökat starkt. Med hänsyn till de stora krav som ställs och kommer att ställas på studieförbunden bl. a. inom kulturområdet, förordar jag i likhet med kulturrådet att stödet till studieförbundens pedagogiska och organisatoriska verksamhet byggs ut. Jag beräknar i det följande

(27.32) en höjning av anslaget Bidrag till studieförbund från 10,4 milj. kr. till 14,4 milj. kr. budgetåret 1974/75.

När bidraget till pedagogisk verksamhet infördes genom statsmakternas beslut år 1963 motiverades det bl. a. med behovet av pedagogisk upprustning och förnyelse inom det estetiska området (prop. 1963:36 s. 75, SU 1963:74, rskr 1963:190). En allmän höjning av bidraget till pedagogisk verksamhet påverkar också kvaliteten på verksamheten i kulturämnen. Till skillnad från kulturrådet anser jag inte att särskilda medel inom ramen för bidraget bör anvisas för pedagogiskt utvecklingsarbete inom kulturområdet. Jag anser inte heller att Kungl. Maj:t bör föreskriva att vissa medel bör disponeras centralt av Folkbildningsförbundet. Studieförbunden bör själva avgöra hur bidraget skall fördelas på olika områden och bedöma behovet av centrala insatser genom Folkbildningsförbundet.

Fri skapande verksamhet bedrivs också inom ramen för andra centrala amatörorganisationer. Jag avser här de olika kör- och orkesterförbund som i dag uppbär statsbidrag men också organisationer inom andra konstområden. Även dessa organisationer har behov av ökade resurser för ledarutbildning, metodutveckling och andra centrala insatser. Jag förordar här ett ökat statligt stöd. Jag anser det önskvärt att bidragsfördelningen mer än i dag grundas på vissa fasta kriterier på verksamheten även om några helt likformiga bidragsvillkor inte kan skapas för organisationer som verkar inom olika konstområden och utifrån olika förutsättningar. I princip bör bidraget till dessa organisationer inte användas för fördelning till organisationernas lokala avdelningar. Inom organisation där så sker bör detta successivt avvecklas. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utforma statsbidragsvillkor som tar sikte på en sådan avveckling. För budgetåret 1974/75 beräknar jag i det följande (27.8) en ökning av stödet till centrala amatörorganisationer med 400 000 kr. till ca 1,2 milj. kr.

Kulturrådet behandlar också amatörverksamheten i andra former än studiecirkelns. Denna verksamhet faller i princip utanför den nuvarande statsbidragsgivningen. Många av dessa verksamhetsformer bedömer rådet som värdefulla. De behöver dock ett ökat samhällsstöd om de skall kunna vidareutvecklas. Kulturrådet anser att behovet av stöd kommer att öka i omfattning och föreslår därför att statsmakterna efter närmare utredning och viss försöksverksamhet inför ett lokalt aktivitetsstöd av generell karaktär på kulturområdet. Remissinstanserna instämmer i behovet av ett statligt stöd men meningarna är delade i övrigt.

Som framgått av vad jag tidigare anfört delar jag kulturrådets uppfattning att det för den lokala amatörverksamheten finns behov av statliga insatser som kompletterar nuvarande bidrag till studiecirkelverksamhet. Syftet bör vara att stimulera verksamhet i nya, enklare former,

att nå nya miljöer och nya grupper och därigenom stimulera till bredare aktivitet. Jag delar också uppfattningen att behovet kan väntas öka när insatserna för fri skapande verksamhet nu intensifieras. Jag är emellertid som jag redan framhållit inte beredd att förorda ett generellt statsbidrag av det slag kulturrådet skisserat.

Ett betydelsefullt område när det gäller den här behandlade verksamheten är metodutvecklingen. Det nyss berörda syftet med ett statligt stöd bör därför kunna nås genom bidrag till experiment och utvecklingsarbete. Jag förordar att ett sådant bidrag nu införs.

Statsbidraget bör avse projekt av experiment- och utvecklingskaraktär på lokal nivå dels inom amatörverksamheten, dels beträffande uppföljning av andra kulturaktiviteter. Statsbidrag till enskilt projekt bör vara tidsbegränsat och normalt utgå under högst ett år. Det bör dock finnas möjlighet att statsbidrag till ett begränsat antal projekt kan utgå i två år och i särskilda fall tre år. Statsbidraget bör avse verksamhet som bedrivs av föreningar och organisationer. Även löst organiserade grupper bör kunna komma i fråga om verksamheten har viss stadga.

Experimenten och utvecklingsarbetet bör kunna avse såväl verksamhetens form och innehåll som olika former av arrangörssamverkan och information kring verksamheten. Utvärderingen av projekten bör ägnas uppmärksamhet. Statsbidraget bör kunna utgå till kostnader som t. ex. ledararvode, materialkostnader och kostnader för utvärdering. Statsbidrag bör endast utgå till verksamhet som inte på annat sätt stöds med statsbidrag. Om ett projekt innebär att ytterligare moment kopplas till sådan på annat sätt statsbidragsstödd verksamhet, bör dock bidrag för experiment och utvecklingsarbete kunna utgå till dessa moment.

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att det bör ankomma på statens kulturråd, vars inrättande jag avser att föreslå i det följande, att fördela bidragen. Vid bidragsprövning bör de totala kostnaderna för varje projekt beaktas liksom hur kostnaderna i övrigt avses bli täckta t. ex. genom kommunalt stöd och egna medel. Kommunerna bidrar redan i dag till en kulturellt inriktad amatörverksamhet på lokal nivå. Man bör därför kunna räkna med att kommunerna medverkar till finansieringen av de projekt för vilka statsbidrag söks och att kommunerna även upplåter lokaler för verksamheten.

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att det bör ankomma på statens kulturråd att göra en utvärdering av varje års samlade erfarenheter liksom att svara för att erfarenheter och resultat från de enskilda projekten får önskvärd spridning.

För det bidrag till experiment och utvecklingsarbete jag här förordat kommer jag (27.8) att beräkna ett belopp om 2 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Kulturrådet ser som en grundprincip att nuvarande skapande aktivi-

teter inom föreningar, organisationer och andra grupper vidareutvecklas. Samtidigt finner rådet skäl för att kommunerna fullföljer utbyggnaden av de kommunala musikskolorna och att de på sikt bygger upp motsvarande verksamhet för barn och ungdom inom övriga konstområden. Flera remissinstanser som i huvudsak ser positivt på kommunernas hittillsvarande insatser har understrukit att den kommunala verksamheten inte får byggas ut på bekostnad av föreningslivets utvecklingsmöjligheter. Vissa remissinstanser har vidare funnit det angeläget med en närmare samverkan mellan skolans obligatoriska och frivilliga undervisning och kommunens övriga frivilliga undervisning inom musik och övriga konstområden.

Kommunerna har enligt min mening gjort en värdefull insats genom uppbyggnaden av musikskolorna. Från kulturpolitisk synpunkt bör en bred verksamhet eftersträvas. De kommunala insatserna bör vidgas till andra konstområden än musiken. Det bör emellertid ske i intim samverkan med föreningslivet. Jag delar också remissinstansernas uppfattning att en närmare samverkan mellan olika former av kommunal kulturverksamhet inom och utanför skolan är önskvärd. Organisationskommittén för högre musikutbildning har bl. a. presenterat vissa tankegångar och förslag beträffande olika former av kommunal musikundervisning i betänkandet (Ds U 1973:19) Musikundervisning, som nu remissbehandlas. Sedan remissbehandlingen avslutats avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att utredningen om skolan, staten och kommunerna i samarbete med statens kulturråd prövar hur en bättre samordning mellan skolans obligatoriska undervisning och frivillig kommunal verksamhet för barn och ungdom inom skilda konstområden påverkar statsbidragsfrågorna.

En av samordningssvårigheterna förorsakas av att skilda bestämmelser gäller för lärare och ledare inom olika kommunala verksamheter, för kyrkomusiker och för ledare inom studiecirkelverksamhet. Möjligheter till samordning av arbetsuppgifter inom mer än en verksamhetsform bör därför undersökas. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Stat, kommuner och landsting har ett grundläggande ansvar för att skapande verksamhet kan bedrivas inom vårdinstitutioner under olika huvudmannaskap. Jag återkommer till denna fråga vid behandlingen av kulturpolitiska åtgärder för olika grupper i samhället.

Kulturrådet föreslår ett förstärkt stöd till vad jag i det följande betecknar som mindre ensembler och fria grupper. Det statliga stöd som i dag utgår till teater-, dans- och musikgrupper har endast funnits några år. Resurserna är enligt kulturrådet otillräckliga med hänsyn till de anspråk som ställs. Kulturrådets förslag syftar till att förbättra de ekonomiska villkoren för dem som arbetar på detta sätt samtidigt som grupperna skall ha möjlighet att arbeta med stor självständighet. Med hänsyn till att begreppet mindre ensembler och fria

grupper innefattar så många olika arbetsformer har rådet föreslagit flera olika former för statsbidrag. Remissinstanserna, som allmänt tillstyrker rådets förslag om ökade statliga insatser på detta område, är splittrade och till övervägande del kritiska beträffande de föreslagna formerna för bidragsfördelningen. Den dominerande kritiken riktas mot förslaget om institutionsanknytning. Centrala bidrag framhålls i regel som en bättre form.

Jag anser att ett ökat stöd bör ges till mindre ensembler och fria grupper inom teater-, dans- och musikområdena. Stödet bör utformas så att det tillgodoser gruppernas krav på frihet. Jag finner det lämpligt att bygga vidare på nuvarande former för bidragsgivning, dvs. centralt fördelade bidrag. Det bör ankomma på statens kulturråd att fördela bidragen.

Kulturrådets förslag att en del av statsbidraget bör fördelas av ett organ sammansatt av exempelvis kulturarbetare är jag — i avvaktan på de förslag angående de statliga insatserna för kulturarbetare som kulturrådet inom kort väntas lägga fram — inte beredd att nu ta ställning till.

Jag kan i princip ansluta mig till kulturrådets uppfattning att det i framtiden bör göras en klarare gränsdragning mellan yrkesmässigt och icke yrkesmässigt arbetande ensembler och grupper. Det är emellertid inte möjligt att i dag göra en helt entydig gränsdragning. Förutom heltidsverksamma ensembler och grupper finns sådana som verkar på deltid. Vissa grupper arbetar yrkesmässigt endast under en del av året. Icke yrkesmässigt verksamma grupper kan också i vissa fall arbeta under förhållanden och fylla funktioner som i mycket liknar de yrkesverksamma gruppernas.

Vid bidragsfördelningen bör såväl grupper med fast stöd från kommun, landsting eller organisation som grupper, vilka inte har sådant stöd, ges möjlighet till bidrag. I den takt de ekonomiska resurserna tillåter det bör grupperna totalt sett få ökade bidrag som medger en rimlig ersättning till medlemmarna. En utgångspunkt vid bidragsprövningen bör vara att det statliga bidraget, om det utgår som årligt driftbidrag, knyts till samma slag av kostnader som de som är bidragsgrundande vad gäller stöd till teater-, dans- och musikinstitutioner. Bidraget bör inte få utgå för större andel av dessa kostnader än den för vilken bidrag utgår till sådan institution.

Statsbidraget bör kunna användas för stöd av många olika typer av ensembler och grupper. På musikområdet bör bidrag kunna utgå till bl. a. jazz-, pop- och folkmusikgrupper liksom till vokalensembler och till en grupp yrkesmusiker som utgör kärnan i en SOR-orkester. Olika former av samverkan mellan en mindre ensemble eller fri grupp och kulturinstitution, kommun, landsting eller organisation bör vara möjliga. Gruppverksamheten kan också tänkas utgöra ett förstadium till etable-

randet av en institution. Vid bidagsgivningen är det väsentligt att beakta gruppernas möjligheter att nå kulturellt underförsörjda delar av befolkningen. Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om organisationernas stora möjligheter i detta avseende är det viktigt att grupper som är anslutna till eller samarbetar med organisationer ges goda förutsättningar att arbeta. Samtidigt är det enligt min uppfattning också viktigt att statsbidrag kan utgå till mindre ensembler och fria grupper som verkar helt fristående från samhällsorgan och organisationer. För bidrag till mindre ensembler och fria grupper beräknar jag i det följande (27.8) en ökning med 1,7 milj. kr. till ca 3,1 milj. kr. budgetåret 1974/75.

I likhet med kulturrådet anser jag att centrumbildningarna gjort viktiga insatser för att finna nya vägar för kontakt mellan konstnärer och publik. Arbetet bör få utvecklas ytterligare. Jag förordar en ökning av det statliga bidraget till centrumbildningarna.

Frågan om centrumbildningarnas arbetsförmedlande uppgifter har behandlats av utredningen angående arbetsförmedling inom vissa yrkesområden (OLAF) i betänkandet (Ds In 1972:5) Arbetsförmedling inom kulturområdet. Jag räknar med att förslaget kommer att beredas tillsammans med kulturrådets kommande betänkande. Jag är därför inte nu beredd att ta upp centrumbildningarnas arbetsförmedlande uppgifter till behandling.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag i det följande (27.8) en ökning av stödet till centrumbildningarna med 400 000 kr. till ca 1,1 milj. kr.

25.6 Kulturprogram inom föreningslivet

Kulturrådet föreslår att ett statsbidrag till kulturarrangemang utanför institutionerna införs. Bidraget bör avlösa nuvarande statsbidrag till föreläsningar. Remissinstanserna har i mycket stor utsträckning tillstyrkt förslaget. Jag ansluter mig i huvudsak till rådets förslag. Statsbidraget bör benämnas bidrag till kulturprogram inom föreningslivet.

Syftet med bidraget är att ge föreningar, organisationer och andra grupper ekonomiska möjligheter att efterfråga kulturprogram i ökad utsträckning. Föreningarna kan på så sätt bredda och fördjupa sin verksamhet. Samtidigt blir det möjligt att föra ut kulturprogram till grupper och miljöer som vanligen inte nås av institutionernas utbud.

Ett statsbidrag till kulturprogram ger också andra effekter. För kulturarbetarna innebär det arbetsmöjligheter. För de kvalificerade och seriöst arbetande amatörgrupperna innebär det en möjlighet till en stimulerande publikkontakt. Bidraget till kulturprogram bör också liksom nuvarande föreläsningsbidrag erbjuda ett komplement till studiecirkelarbetet inom folkbildningen.

Bidraget bör gälla föreläsningar, sång-, musik- och dansprogram, dramatisk framställning, film samt utställningar.

Statsbidraget bör uteslutande riktas till föreningslivet. Liksom det nuvarande föreläsningsbidraget bör bidraget till kulturprogram utgå till studieförbund, länsbildningsförbund och föreläsningsföreningar. Det bör stå öppet även för föreningar utanför folkbildningsorganisationerna.

I dag finns krav på att de arrangemang för vilka föreläsningsbidrag utgår skall vara offentliga. Dispenser från detta krav har emellertid getts i stor omfattning. Erfarenheterna från den interna verksamheten har varit positiva. Den har bl. a. inneburit att nya grupper kommit i kontakt med kulturaktiviteter. Genom förankringen i föreningslivet har man nått det främsta syftet med kravet på offentlighet, nämligen att den verksamhet som får samhällets stöd skall komma så många som möjligt till del. Jag delar därför kulturrådets uppfattning att programbidrag bör avse såväl offentliga som interna program. Något allmänt krav på programmens offentlighet bör därför inte ställas.

Bidraget bör kunna utgå till arvoden, resekostnadsersättning och traktamenten för medverkande, för film- och utställningshyror samt för studiematerial, teknisk personal och transporter. Statsbidraget till programverksamheten i dess helhet under ett år bör inte få överstiga 75 % av de totala kostnaderna. I den särskilda verksamheten med kulturprogram för handikappade bör dock bidrag för den samlade verksamheten kunna utgå med 100 % av kostnaderna.

Statsbidrag bör inte utgå för kulturprogram för vars genomförande utgår statsbidrag i annan ordning. Med programmets genomförande avser jag här själva framträdandet eller uppförandet av programmet. Statsbidrag bör inte heller utgå till kommersiellt inriktade program eller till program som ingår i kommersiell verksamhet.

Vid bidragsfördelningen bör beaktas att bidrag utgår till program av skilda slag och till verksamhet i olika delar av landet.

Statsbidragsgivningen bör stå under tillsyn av statens kulturråd. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt rådet att, såsom kulturrådet föreslår, årligen fördela de medel som står till förfogande för kulturprogram i en kvot för folkbildningsorganisationerna och en kvot för övriga organisationer.

Kulturrådet föreslår att statsbidraget fördelas av en förmedlingsbyrå, som skall fortsätta det arbete som Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå bedrivit. Byråns styrelse föreslås bestå av sex ledamöter, vilka utses av Folkbildningsförbundet. En rad remissinstanser anser att styrelsen också bör innehålla företrädare för föreningar utanför folkbildningsorganisationerna och för de producenter vars program kommer att distribueras. Jag ansluter mig till kulturrådets förslag om inrättande av en förmedlingsbyrå med bidragsfördelande uppgifter. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med att statsbidragsbestämmelser utfärdas meddela föreskrifter om storleken och sammansättningen av byråns styrelse. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att det i

styrelsen utöver ledamöter som utses av Folkbildningsförbundet skall ingå företrädare för kulturarbetarna.

Det föreslagna statsbidraget bör införas från den 1 juli 1974.

För bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. beräknar jag i det följande (27.29) för budgetåret 1974/75 ett belopp om 6 000 000 kr., vilket jämfört med nuvarande bidrag till föreläsningar m. m. innebär en ökning med ca 3,2 milj. kr.

25.7 Gemensamma frågor för kulturinstitutionerna

Kulturrådet förenar en stark betoning av fritt skapande med en positiv syn på kulturinstitutionerna. Institutionerna förutsätts även i framtiden ha betydelsefulla uppgifter. Rådet förordar dock vissa förändringar av institutionsstrukturen, främst en starkare regional förankring och ett ökat regionalt ansvarstagande av institutionerna.

Jag kan ansluta mig till denna kulturrådets allmänna syn på kulturinstitutionerna. Teater-, dans- och musikinstitutionerna, museerna, arkiven och folkbiblioteken spelar en central roll i ett aktivt kulturliv. Varje institution fungerar som en basresurs och inspirationskälla inom sin sektor och inom sitt verksamhetsområde.

Kulturinstitutionerna är i dag delvis ojämnt fördelade över landet. Ett av syftena med mina förslag i det följande är att skapa en bättre balans i det avseendet. Frågan om de statliga institutionernas särskilda ansvar för landet i dess helhet kommer att utvecklas i det följande.

De kulturpolitiska insatserna måste stimulera institutionernas inre utveckling men lämna åt styrelse och personal att finna vägarna för denna.

Det karakteristiska för kulturinstitutionen är att det finns regler för beslut, insyn, ansvar och finansiering. Dessa regler är emellertid mycket olika bl. a. beroende på om institutionen har kommunal eller statlig huvudman. Kulturrådet har tagit upp vissa gemensamma frågor till diskussion. Det gäller bl. a ansvarsfördelning, ledning och företagsform. Jag anser att denna belysning är värdefull och skall i det följande redovisa vissa synpunkter på dessa frågor med utgångspunkt i de mål jag föreslår för kulturpolitiken. Mina förslag och synpunkter avser endast de statliga eller till övervägande del statligt stödda kulturinstitutionerna. Detta utesluter inte att de lösningar som förordas kan vara till vägledning också utanför det statliga området.

Ett närmare klarläggande av vad kulturrådet benämner yttrandefrihet inom kulturinstitutionerna och den därmed sammanhängande frågan om ansvarsfördelningen inom institutionerna är enligt min mening väsentligt för behandlingen av frågan om deras kulturpolitiska uppgifter.

Vid behandlingen i det föregående av kulturpolitikens mål har jag

understrukit att kulturpolitiken måste ge förutsättningar för ett rikt, mångsidigt och varierat utbud av kulturell verksamhet. Dessa förutsättningar föreligger endast om de som är engagerade i den kulturella verksamheten har frihet att uttrycka åsikter och värderingar. Häri ligger också att många röster kan göra sig hörda och att konst med olika innehåll och form får växa fram.

Kulturrådet har hävdat att denna frihet bör skyddas på samma sätt som det tryckta ordet, radio och TV samt film. Rådet har därför förordat, att den år 1970 tillsatta massmedieutredningen får tilläggsdirektiv av innebörd att teater-, musik- och utställningsverksamhet skall betraktas som massmedier. Utredningens direktiv utsäger nämligen enligt kulturrådet inte entydigt att massmedier bör innefatta dessa verksamheter.

Jag anser i likhet med kulturrådet att det finns skäl att överväga särskilda regler till skydd för yttrandefriheten inom teater-, musik- och utställningsverksamhet. Vid utformningen av sådana regler är det naturligt att knyta an till vad som i övrigt gäller i fråga om massmedier. På detta område pågår f. n. en översyn inom massmedieutredningen, som har i uppdrag att utreda frågan om enhetlig reglering i grundlag av yttrandefriheten i massmedier. Utredningen har hittills i huvudsak koncentrerat sig på uppgiften att söka åstadkomma regler för tryckta och andra skrifter samt radio, TV och film. Särskilda problem uppkommer om motsvarande regler skall göras tillämpliga på teater-, musik- och utställningsverksamhet. Dessa problem torde inte kunna lösas förrän klarhet vunnits om vilka allmänna principer som skall gälla inom det område som utredningen f. n. är sysselsatt med. Som massmedieutredningen själv har påpekat ligger det inom ramen för dess uppdrag att ta upp också frågor som rör teater-, musik- och utställningsverksamhet. Jag anser mot bakgrund av det nu anförda och efter samråd med chefen för justitiedepartementet att det inte finns anledning att utfärda särskilda tilläggsdirektiv till massmedieutredningen.

Vid sidan av friheten att ge uttryck för åsikter och värderingar bör också finnas en frihet för institutionerna att inom vida och av huvudmännen givna ramar också i övrigt självständigt besluta om verksamhetens innehåll och utformning. Denna frihet eller självständighet i beslutsfattandet inrymmer frågan om vem som bär ansvaret för ett beslut, dvs. frågan om ansvarsfördelningen inom institutionen. Kulturrådet har betecknat den som frågan om yttrandefrihet inom institutionerna.

I fråga om de institutioner som är statliga myndigheter får ansvarsfördelningen sitt uttryck i den instruktion och de övriga föreskrifter som gäller för myndigheten och dess tjänstemän. Dessa föreskrifter reglerar också den enskilde anställdes tjänsteutövning och blir därmed avgörande för hans ämbetsansvar. Det ligger i sakens natur att ansvarsfördelningen inte kan innefatta regler som gäller för alla situationer. En sådan reglering måste — om den inte skall utvecklas till ett stelt och

hindrande system — på varje nivå innefatta en betydande självständighet såväl för det särskilda myndighetsorganet som för den enskilde tjänstemannen. Det bör i detta sammanhang framhållas att en myndighets uppgift, i den mån det inte är fråga om myndighetsutövning som regleras i lag, är allmänt och översiktligt angiven och att myndigheten därmed i betydande grad självständigt ger den dess innehåll. Detta gäller speciellt de myndigheter som kan hänföras till kulturinstitutionerna. I fråga om dessa har i allmänhet endast angetts det konstområde eller motsvarande som utgör dess verksamhetsfält. Jag ser en styrka i denna självständighet för kulturinstitutionerna och i förtroendet för deras kompetens.

Även i fråga om statliga kulturinstitutioner som inte utgör myndigheter utan drivs som stiftelser eller aktiebolag eller i annan form måste regleringen av ansvarsfördelningen enligt min mening ta sikte på en betydande frihet för dem att självständigt bestämma vilket innehåll verksamheten skall ha och hur den skall utformas. Detta bör i princip gälla också för institutioner som till övervägande del är statsunderstödda. Regleringen av ansvarsfördelningen avser givetvis inte endast förhållandet mellan huvudmannen och institutionen utan framför allt ansvarsfördelningen inom institutionen. Om kravet på mångsidighet och rik variation i kulturutbudet skall kunna uppfyllas måste den interna ansvarsfördelning i varje enskild institution utgå från att de kreativa insatserna får utformas i största möjliga frihet under de betingelser som gäller för institutionen med hänsyn till dess uppgifter och de övriga — inte minst ekonomiska — förutsättningarna för dess verksamhet.

Den interna ansvarsfördelningen sådan den utformas i instruktion eller arbetsordning kan självfallet inte rubba de särskilda ansvarsregler som finns i tryckfrihetsförordningen och radioansvarighetslagen (1966: 756) och som innebär att ansvar inte kan göras gällande mot annan person än den som anges där. För området där inga sådana regler gäller, såsom inom teater-, musik- och utställningsverksamheten, blir frågan om vem som skall bära ansvaret för ett brottsligt yttrande att bedöma enligt allmänna regler. Inte heller i dessa regler kan en intern ansvarsfördelning åstadkomma någon ändring. Hur klara och entydiga regler som än må gälla för den interna ansvarsfördelningen, t. ex. om teaterchefens ansvar för teaterproduktionen, förändrar inte det förhållandet att skådespelaren kan ställas till ansvar för ett brottsligt yttrande på scenen. Också för institutionens styrelse kan under vissa förutsättningar ansvar för medhjälp komma i fråga. Det är ofrånkomligt att detta kan föranleda att styrelsen griper in i själva produktionen då brott kan befaras. Detta kan givetvis ge anledning till konflikter. Särskilt påtagligt blir det i de fall styrelsen enligt den instruktion som gäller för institutionen endast har att handlägga de övergripande frågorna om verksamhetens inriktning och utformning. Frågan huruvida

särskilda regler för yttrandefriheten bör införas i fråga om teater-, musik- och utställningsverksamheten får, som jag berört i det föregående, utredas särskilt. Jag vill emellertid i detta sammanhang betona att jag inte ser problem av den art jag här antytt utgöra något hinder för att ge föreskrifter av administrativ natur i fråga om den interna ansvarsfördelningen.

Den närmare regleringen av ansvarsfördelningen bör ske med utgångspunkt i en avvägning mellan de intressen som institutionerna tillgodoser, nämligen statens, personalens och publikens.

Statens intresse att ha inflytande över den allmänna inriktningen av den samhällsstödda institutionella kulturverksamheten tillgodoses främst genom att statsmakterna vid inrättandet av institutioner eller i samband med att verksamheten ges en ny eller ändrad inriktning bestämmer dess uppgifter i stort och genom att anslag eller bidrag ställs till förfogande för verksamheten. En viktig möjlighet för samhällsintressena att göra sig gällande är härutöver föreskrifter om att institutionen skall ledas av en styrelse och om rätt för Kungl. Maj:t att utse ledamöter i denna. Regler om rätt för Kungl. Maj:t att utse styrelseledamöter tas i allmänhet in också i fråga om statliga institutioner som ej utgör myndigheter liksom i fråga om institutioner som till övervägande del är statsunderstödda. Enligt min mening är en styrelse, i vilken bl. a. företrädare för olika samhällsintressen ingår, av utomordentlig betydelse för en kulturinstitutions förankring i samhällslivet och dess möjligheter att samordna sina insatser med verksamhet på andra samhällsområden. Därtill kommer att en styrelse i den mån personalen ges representation i denna erbjuder möjligheter för personalen att ta del i institutionens arbete inom dess högsta ledningsorgan. De statliga kulturinstitutionerna leds numera genomgående — med undantag för nationalmuseet med östasiatiska museet — av en styrelse. Frågor om styrelsens storlek och sammansättning vad gäller de olika institutionerna får givetvis bedömas från fall till fall.

Personalens intresse av att få möjlighet till inflytande har förstärkts efter det att kulturrådet avgett sitt betänkande. Genom lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar har de anställda fått rätt till sådan representation i styrelsen för företag som driver sin verksamhet i denna form. Lagen gäller dock endast i fråga om aktiebolag eller ekonomisk förening med mer än 100 anställda. Den är tillämplig på Sveriges Radio liksom också på Operan och Dramatiska teatern. I fråga om stiftelser och ideella föreningar finns däremot inte någon lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda. Detta utesluter givetvis inte att en sådan representation kan komma till stånd genom initiativ inom de enskilda stiftelserna och föreningarna. Så har t. ex. redan skett beträffande Svenska riksteatern, för vilken införts bestämmelser om personalrepresentation

i styrelsen motsvarande dem som gäller för aktiebolag och ekonomisk förening. I en statligt stödd stiftelse, i vars styrelse ingår företrädare för staten, bör initiativ kunna tas av statens företrädare i styrelserna. I den mån framställning av denna innebörd görs i fråga om stiftelse för vilken det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om styrelsens sammansättning, avser jag att förelägga Kungl. Maj:t förslag om sådan styrelserepresentation. Det bör vidare nämnas att Kungl. Maj:t enligt bestämmelse i lagen (1972: 271) om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd på framställning av kommun eller landstingskommun får medge att företrädare för de anställda får närvara vid nämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 2 För flera huvudtitlar gemensamma frågor) lagt fram förslag om styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter. Förslaget avser i princip statliga myndigheter över huvud, dvs. också myndighet som i detta sammanhang är att hänföra till kulturinstitutionerna. Förslaget innefattar rätt för personalföreträdare i lekmannastyrelse och ämbetsmannastyrelse att delta i alla styrelsebeslut som inte har avseende på det slag av verksamhet som myndigheten skall bedriva. I verk som saknar styrelse, s. k. enrådighetsverk, motsvaras beslutsdeltagandet av reservationsrätt. I frågor som har avseende på verksamheten föreslås rätt för personalföreträdare att närvara och delta i överläggningarna men ej i besluten. Riksdagen har ännu inte tagit ställning till det framlagda förslaget.

Med hänsyn till att de anställdas kreativa insatser är en förutsättning för den verksamhet som en kulturinstitution bedriver är det enligt kulturrådet nödvändigt att ge de anställda inflytande inte bara över sin arbetssituation utan också över institutionens kulturella roll och innehållet i dess verksamhet. Även om de anställdas insatser är av väsentligt annat slag vid de statliga kulturinstitutioner som bedriver musei- och utställningsverksamhet i myndighetsform än vid kulturinstitutioner i övrigt, föreligger också i fråga om de anställda vid dessa institutioner skäl som i och för sig talar för att bereda dem särskilda möjligheter till inflytande på verksamheten. Från dessa utgångspunkter skulle kunna finnas anledning att överväga en särskild reglering som skulle innebära att personalföreträdare vad gäller dessa myndigheter skulle ges rätt till medbestämmande i alla förekommande beslut i myndighetens ledningsorgan. Jag är emellertid inte beredd att förorda att styrelserepresentationen för de anställda vid dessa myndigheter ges annat innehåll än i fråga om övriga statliga myndigheter. Detta innebär visserligen en principiell skillnad mellan exempelvis Operan och de statliga museerna, men behöver inte innebära att personalens inflytande i praktiken blir mindre vid museerna än vid Operan.

När det gäller att trygga ett verkligt inflytande för personalen vid en kulturinstitution bör man — inte minst med hänsyn till vad jag strax kommer att förorda om styrelsens uppgifter — vidare böra beakta möjligheterna till ökat inflytande över verksamheten på annat sätt än genom styrelserepresentation, t. ex. genom inrättande av särskilda samrådsorgan för programfrågor och genom delegering av beslutanderätt.

Även frågan om inflytande för publiken kan lösas genom styrelserepresentation för organ som företräder publikintressena, exempelvis Skådebanan, eller för föreningslivet. Publikinflytande i styrelsen finns stadgeenligt infört i Svenska riksteatern, där majoriteten av styrelsens ledamöter utses av kongressen bland företrädarna för lokala teaterföreningar. Några generella lösningar kan här inte anges utan frågan får bedömas från fall till fall, men med hänsyn till vad som framhållits i det föregående ser jag det som naturligt att folkrörelserna i ökad utsträckning ges representation i institutionernas styrelser.

På det statliga området gäller som huvudprincip i fråga om styrelsens ansvarsområde att denna avgör ett antal i instruktionen för myndigheten närmare bestämda ärendegrupper. Ärende som inte ankommer på styrelsen avgörs av myndighetens chef i den mån denne inte hänskjuter frågan till styrelsen. Till de ärenden som skall avgöras av styrelsen hör normalt bl. a. frågor om inriktningen av myndighetens verksamhet, viktigare frågor om planläggning och genomförande av åtgärder inom myndighetens verksamhetsområde, viktigare frågor om organisation och arbetsordning samt frågor om anslagsframställning och andra frågor av större ekonomisk betydelse.

Denna ansvarsfördelning innebär att styrelsen inte har att handlägga andra frågor än sådana som uttryckligen angetts ankomma på styrelsen eller som sammanhänger med det övergripande ansvar för verksamheten som kan härledas ur de i det föregående särskilt angivna frågorna. För kulturområdet ser jag en sådan anordning som en ändamålsenlig metod att tillförsäkra institutionens chef och övriga anställda en betydande frihet att utforma den löpande verksamheten. En sådan frihet utgör i sig en förutsättning för kreativa insatser. Principen bör, i den mån inte andra regelsystem såsom aktiebolagslagens utgör hinder eller andra skäl talar däremot, tillämpas också för statliga kulturinstitutioner som inte är myndigheter liksom för institutioner som till övervägande del är statsunderstödda. Det ankommer på Kungl. Maj:t att i det enskilda fallet precisera de uppgifter som skall ankomma på institutionens styrelse.

Kulturrådet har föreslagit att förordnandetiden för ledamöterna i kulturinstitutionernas styrelser begränsas till två perioder om sammanlagt förslagsvis högst sex år, om inte särskilda skäl föreligger. Som exempel på fall där en sådan ordning f. n. tillämpas kan nämnas Institutet för rikskonserter. Förslaget har vid remissbehand-

lingen mött åtskilliga invändningar. Remisskritiken kommer framför allt från kommunalt håll.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om förordnandetidens längd. Likaså ankommer det på Kungl. Maj:t att i de fall då förordnande utlöper för ledamot som utsetts av Kungl. Maj:t ta under övervägande om nytt förordnande skall meddelas. Frågan har emellertid väsentlig principiell betydelse vad gäller andra ledamöter i statliga organ än sådana som utses av Kungl. Maj:t. En begränsning av förordnandetiden kräver nämligen i sådana fall en särskild bestämmelse därom. Enligt min mening skulle en begränsning av förordnandetiden vad gäller ledamotskapet i kulturinstitutionernas styrelse kunna bidra till förnyelse och vitalisering av deras verksamhet. Undantag från en sådan huvudregel bör kunna göras när särskilda skäl föreligger. Principen bör tillämpas också i fråga om sådana andra kulturinstitutioner än myndigheter för vilka Kungl. Maj:t har att ta ställning till bestämmandet av förordnandetiden. Någon regel om tidsbegränsning av förordnande för personalledamot i styrelse bör dock inte införas. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t med anmälan av de förslag som föranleds av vad jag här anfört.

En ansvarsfördelning enligt vilken det skall ankomma på institutionernas styrelser att avgöra de övergripande målfrågorna och vissa andra särskilt viktiga frågor innebär att alla övriga frågor skall handläggas i den löpande verksamheten. Det samlade ansvaret för denna verksamhet måste ligga på den som satts att leda institutionens verksamhet, på dess c h e f. Ett delat ledarskap skulle innebära oklara ansvarsförhållanden och bör därför undvikas. Att chefen har det samlade ansvaret innebär bl. a. att han ansvarar för samordningen av alla de insatser som tillsammans formar institutionens verksamhet och leder personalens arbete. Det innebär däremot självfallet inte att alla frågor skall avgöras av honom själv utan förutsätter en delegering av ansvar till övriga anställda inom institutionen. Regler om detta meddelas normalt i den instruktion och arbetsordning som gäller för institutionen och genom särskilda beslut av institutionens styrelse.

En ansvarsfördelning av här angivet slag ställer stora krav på institutionens chef. Genom sin självständighet gentemot styrelsen och genom den kunnighet i fråga om verksamhetsområdet som kvalificerar honom för chefskapet blir han i betydande grad en garant för att institutionen fyller sin uppgift. Jag ser det från denna utgångspunkt naturligt att Kungl. Maj:t även fortsättningsvis utser chefer för de statliga eller till övervägande del statliga kulturinstitutionerna. Chefen för en institution bör i allmänhet ingå som självskriven ledamot i dess styrelse. Han bör däremot inte vara dess ordförande. De principer jag här angett bör vara vägledande för de beslut i fråga om institutioner som det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela.

En generell rekommendation om lämplig företagsform för statliga eller till övervägande del statliga kulturinstitutioner är enligt min mening svår att ge. I likhet med vad Svenska kommunförbundet anfört finner jag det inte heller vara någon större nackdel att kulturinstitutionerna drivs i olika företagsformer. Detta bör gälla också det statliga området. Avgörande i det enskilda fallet bör vara att den företagsform som väljs svarar mot de anspråk som verksamheten ställer i fråga om bl. a. inre organisation, administrativ och ekonomisk handlingsfrihet och insyn. Valet av företagsform måste således göras med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall. Från denna utgångspunkt är det, som jag ser det, angeläget att samhället tillhandahåller företagsformer som är anpassade till verksamhet, produktion eller distribution inom kulturområdet.

Kulturrådet har funnit stiftelsen vara den i nuvarande läge smidigaste organisationsformen. Kulturrådet förordar dock inte att organisationsformen för de institutioner på biblioteks-, musikskole- och museiområdena som f. n. är statliga myndigheter eller tillhör den kommunala förvaltningen skall omprövas. Mot bakgrund av att innebörden av stiftelseformen är oklar i vissa avseenden bör emellertid enligt kulturrådets mening frågan om lämplig organisationsform för kulturinstitutioner utredas särskilt. Kulturrådet har i övrigt, liksom också remissinstanserna, närmast uppehållit sig vid frågan om huruvida stiftelseformen eller aktiebolagsformen är att föredra.

En organisatoriskt lämplig form för huvudmannaskapet för länsmuseerna är enligt MUS 65 en stiftelse med kommun, landstingskommun och föreningar som stiftare.

Jag vill i denna fråga fästa uppmärksamheten på att den ingående regleringen av aktiebolagsformen innebär en begränsning av möjligheterna att anpassa den till den organisation som är lämplig för en kulturinstitution. Aktiebolagslagen medger bl. a. inte att förvaltningen av ett bolag anordnas på ett sätt som inskränker de befogenheter som lagen tilldelat styrelsen och verkställande direktören. Det är således inte möjligt att avgränsa styrelsens ansvarsområde i ett aktiebolag till att avse vissa särskilt angivna frågor i enlighet med de principer som i allmänhet gäller för statliga myndigheter. I fråga om stiftelseformen innebär å andra sidan avsaknaden av närmare lagreglering betydande problem. Huvudmännen ställs här inför uppgiften att i alla avseenden finna en godtagbar lösning av institutionens uppbyggnad. Härtill kommer att efterlevnaden av de bestämmelser som meddelas för verksamheten inte i något avseende tryggas genom särskilda bestämmelser av det slag som gäller för aktiebolag.

1973 års riksdag har hos Kungl. Maj:t hemställt att lagstiftningen om stiftelser i lämpligt sammanhang blir föremål för en allmän översyn (rskr 1973: 320). Enligt vad lagutskottet anförde i sitt betänkande (LU

1973: 32) föreligger behov av lagbestämmelser beträffande bl. a. frågor som rör styrelse, stadgar, medelsförvaltning, revision, talan mot styrelsebeslut, likvidation, upplösning och fusion. Översynen bör därutöver enligt lagutskottets av riksdagen godkända betänkande avse spörsmålen om insyn och offentlig redovisning. En sådan översyn kan leda till att de olägenheter som f. n. är förbundna med stiftelsen som företagsform för kulturinstitutionerna minskas. De här berörda frågorna har enligt min mening ett nära samband med det av kulturrådet framförda önskemålet om en särskild utredning om en lämplig organisationsform för statligt eller kommunalt stödda institutioner. Jag anser det därför naturligt att i anslutning till översynen behandla också dessa frågor. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Lidbom. Det ankommer på Kungl. Maj:t att ta ställning till utredningsuppdragets närmare omfattning.

Med hänsyn till att det tar viss tid innan den berörda utredningen kan leda till ändrad lagstiftning är det angeläget att statens kulturråd, som jag kommer att föreslå i det följande, ges möjligheter att bistå vid exempelvis stiftelsebildning som kommer till stånd dessförinnan. Hinder föreligger givetvis inte heller mot att kulturrådet utarbetar normalbestämmelser för kulturinstitutioner som är organiserade i stiftelseform.

Vad jag nu anfört i fråga om företagsform gör att jag vid övervägandet av operautredningens förslag rörande Operan inte anser mig kunna ta ställning till frågan om vilken företagsform som på sikt är den lämpligaste för operaverksamheten. Denna verksamhet bör därför t. v. bedrivas i sin nuvarande form, dvs. som aktiebolag. Att slutlig ställning till företagsform inte kan tas f. n. hindrar emellertid inte att utredningens förslag om att föra över verksamheten från det nuvarande privatägda bolaget till ett nytt statligt aktiebolag tas upp till prövning. Avgörande är härvid enligt min uppfattning att staten under alla förhållanden bör stå som huvudman för verksamheten i egenskap av innehavare av bolagets aktier. Detta är med hänsyn till statens nuvarande totala reella ansvar för verksamheten en självklarhet. Det finns därför inte anledning att skjuta upp ställningstagandet i denna fråga. Med hänsyn till den tid som fordras för genomförandet och till att motsvarande överförande bör ske också i fråga om teaterverksamheten vid Dramatiska teatern föreslår jag att överförandet sker den 1 juli 1975.

Jag vill understryka att överförandet till ett statligt aktiebolag är att se som ett provisorium i avvaktan på att underlag föreligger för ett definitivt ställningstagande till frågan om företagsform. Jag är därför inte beredd att förorda operautredningens förslag om tillskott av medel för att det nya bolaget skall få ett större aktiekapital än det nuvarande. Det bör anmärkas att såväl Operan som Dramatiska teatern, den senare även vad gäller dess egen verksamhet, uttalat sig för ett överförande

av verksamheten på ett statsägt aktiebolag. Överförandet bör — mot att de nya bolagen övertar de nuvarande bolagens skulder och andra förpliktelser — kunna genomföras utan annat tillskott av medel än som krävs för bolagsbildningen, dvs. 50 000 kr. för vart och ett av bolagen. Med hänsyn till att överförandet enligt vad jag förordat skall ske först den 1 juli 1975 föreligger inget behov av medel för budgetåret 1974/75. Jag förordar med hänvisning till vad jag här anfört att beslut om överförande av operaverksamheten och verksamheten vid Dramatiska teatern fattas i detta sammanhang. Kungl. Maj:t bör bemyndigas att träffa de överenskommelser med de nuvarande teaterföretagen som krävs för överförandet.

Kulturrådet förordar att kulturinstitutionernas i n f o r m a t i o n o c h p u b l i k k o n t a k t intensifieras. Remissinstanserna instämmer i rådets uppfattning om att ökade insatser behövs. Meningarna är däremot delade i fråga om de föreslagna formerna för det lokala arbetet.

Jag delar kulturrådets allmänna uppfattning att informationen inom kulturområdet och institutionernas publikkontakter behöver intensifieras. Arbetet måste ha en klar målsättning och en medveten inriktning. Valet av informationskanaler och informationsteknik bör — som jag berört i anslutning till målfrågorna — mer än i dag anpassas till skilda gruppers förhållanden. Kulturellt underförsörjda grupper bör prioriteras. Alla konstområden och konstformer bör tillgodoses och integration mellan upplevelse och eget skapande bör stimuleras. Ett viktigt syfte med en ökad information är att öppna en dialog mellan arrangörer och publik. Ett ökat samspel dem emellan bör kunna bli fruktbärande.

Kulturrådet förordar en generell modell för utvecklingen av kulturinformation och publikkontakter på lokal nivå. Eftersom ansvaret för den lokala verksamheten vilar på kommuner, lokala och regionala kulturinstitutioner och organisationer bör statsmakterna inte binda utformningen genom att förorda någon enhetlig lösning.

Det statsbidrag till teater-, dans- och musikinstitutioner som jag kommer att förorda i det följande ger möjlighet för dessa att få stöd också till informationsarbetet.

Skådebanans verksamhet utgör ett viktigt inslag i publikkontakterna. Information genom ett ombudsnät är på väsentliga punkter överlägsen den massdistribuerade informationen. Det gäller särskilt i förhållande till de kulturovana grupperna. Skådebanans hittillsvarande verksamhet har gett värdefulla erfarenheter. Jag finner det därför naturligt att på orter där Skådebanan har lokalavdelningar institutionerna samarbetar med dessa. Genom ökade resurser kan Skådebanans erfarenheter tillvaratas och verksamheten utvecklas. För budgetåret 1974/75 kommer jag i det följande (27.8) att förorda en höjning av nuvarande bidrag till Skådebanans verksamhet med 400 000 kr. till sammanlagt 1 060 000 kr.

Erfarenheterna av kulturinformation och publikkontakter stannar ofta inom den kommun, institution eller organisation där de inhämtats. Statens kulturråd, vars inrättande jag föreslår i det följande, bör inom ramen för sitt arbete och i samarbete med bl. a. Skådebanan, Svenska riksteatern och Svenska kommunförbundet verka för en spridning av dessa erfarenheter.

Kulturrådet har inte närmare behandlat kulturinstitutionernas internationella samarbete. Den vikt jag tillmäter de internationella kontakterna framgår av mitt förslag om att de av rådet föreslagna delmålen kompletteras med ett mål om det internationella samarbetet på kulturområdet.

Det är framför allt de centrala kulturinstitutionerna som bedriver ett mer omfattande internationellt samarbete. För de statliga museerna är det naturligt att bedriva sitt arbete i nära kontakt med motsvarande institutioner utomlands. Konstmuseernas internationella kontakter är väl utbyggda. För musikinstitutionerna är utbytet av enskilda artister och ensembler ett naturligt inslag i verksamheten. Rikskonserter har artistutbyte med utlandet som en av sina uppgifter.

En princip för det svenska kulturutbytet med utlandet har varit att de internationella kontakterna i väsentlig utsträckning bör skötas av kulturinstitutionerna själva. Institutionerna förutsätts därför i sin budget reservera erforderliga medel för det internationella samarbetet.

Svenska institutet kan göra viktiga insatser både genom förmedling av kontakter och kompletterande bidrag till mer kostnadskrävande projekt. Vidare ställs särskilda ekonomiska resurser till förfogande för bl. a. musiksamarbete och teatergästspelsutbyte inom ramen för den årliga verksamhetsbudgeten för nordiskt kulturellt samarbete.

Kulturrådet tar upp frågan om samarbete mellan institutioner inom olika kultursektorer, i första hand samarbetet mellan Svenska riksteatern, Institutet för rikskonserter och riksutställningsverksamheten. Ett förstärkt samarbete dem emellan föreslås.

Kravet på en förstärkt samverkan grundas på uppfattningen om det fruktbärande i ett samarbete mellan olika konstformer. Ett annat motiv är att varje möjlighet till besparing måste tillvaratas.

För egen del finner jag det naturligt att samarbetet mellan Riksteatern och Rikskonserter förstärks. Någon sammanslagning bör däremot inte aktualiseras.

Riksutställningsverksamhetens roll i samarbetet kan inte i dag preciseras. Det är nödvändigt att först avvakta förslag om verksamhetens framtida organisation.

Hur samarbetet mellan de centrala organen skall förstärkas bör ankomma på dem själva att pröva i samverkan med statens kulturråd. Detsamma bör gälla kulturrådets förslag att i olika former ge regionala organ och institutioner en plats inom ramen för de centrala organens ledningsorganisation.

Institutet för rikskonserter aktualiserar behovet av en samverkan mellan de regionala intendenter som de tre riksorganisationerna — om också i olika omfattning — har i skilda delar av landet. Med den syn på utvecklingen av det regionala samarbetet som jag redovisar i det följande (25.19.2) anser jag inte att det finns någon anledning att räkna med ett sådant samarbete annat än i provisoriska former. Organ med anknytning till landstingen bör i stället svara för samverkan på regional nivå.

25.8 Teater- och dansinstitutioner

För att teatern skall kunna bli ett verksamt medel i de kulturpolitiska strävanden, som jag behandlat i det föregående, är det nödvändigt att åstadkomma en ökad geografisk och social spridning av teaterinstitutionernas verksamhet.

Ambitionen att sprida tillgången på teater till så många orter som möjligt i landet är inte ny. Den har varit en grundläggande princip för Svenska riksteaterns verksamhet och är också ett av de främsta motiven för det statliga stödet till stadsteatrarna. De hittills vidtagna åtgärderna har emellertid inte kunnat hindra att vi fortfarande har en mycket ojämn geografisk fördelning av teaterverksamheten.

Under den senare hälften av 1960-talet påbörjades inom teaterinstitutionerna en nyorientering av verksamheten vid så gott som samtliga teatrar. Nyorienteringen innebar en ökad inriktning på barn- och ungdomsföreställningar och på uppsökande teater. I samband därmed har en förnyelse av repertoaren ägt rum med sikte på nya publikgrupper. Den utveckling i riktning mot en större social spridning som sålunda har inletts måste gå vidare. En fortsatt differentiering av teatrarnas verksamhet är nödvändig.

Den utveckling som jag i det följande förordar bygger på kulturrådets synpunkter och förslag. En så gott som enig remissopinion har bedömt rådets förslag om r e g i o n a l a t e a t r a r som det bästa sättet att fullfölja de kulturpolitiska målen när det gäller den institutionella teaterverksamheten. Jag är av samma uppfattning. Regionalisering i den av kulturrådet föreslagna formen innebär flera fördelar, i första hand en bättre förankring av teaterverksamheten ute i landet. Såväl produktionsansvaret som distributionsuppgifterna förs därmed ut på ett plan där det finns möjligheter att överblicka de behov, önskemål och förutsättningar som finns inom teaterns verksamhetsområde. Därmed kan utformningen av verksamheten, i fråga om både form och innehåll, mer direkt påverkas av förhållandena inom området. Detta bör kunna leda till en ökad kontakt mellan teatern och publiken. Erfarenheterna visar också att publikintresset växer när teatern på detta sätt är förankrad i den miljö där den arbetar.

Genom landstingens positiva inställning till att åta sig ett större ansvar på kulturområdet bör det finnas goda förutsättningar för utvecklingen av en regional teater, förankrad på landstingsnivå. På flera håll i landet har redan utredningar kommit igång om den regionala kulturverksamheten. Jag har anledning räkna med att det under de närmaste åren kommer att läggas fram utredningar med förslag i fråga om teaterverksamheten i skilda delar av landet. Förslagen kommer sannolikt att variera ganska mycket inbördes. Enligt min mening får man i detta sammanhang vara beredd att acceptera olika lösningar i olika delar av landet. Såväl huvudmannaskap och geografiskt verksamhetsområde som verksamhetens inriktning och innehåll bör kunna variera med hänsyn till förhållandena i den region det gäller. De erfarenheter som Svenska riksteatern har av samarbete med föreningslivet bör kunna ge god vägledning vid uppläggningen av teaterverksamheten.

Även om huvudvikten i framtiden läggs på regionalt förankrade teatrar bör detta inte utesluta teaterinstitutioner med mer renodlat lokal förankring. Även sådana teatrar bör emellertid kunna ta på sig uppgifter utanför den egna kommunens gränser. Flertalet av de redan etablerade stadsteatrarna är lokala teatrar som bör kunna bedriva en ökad regional verksamhet. En regionalisering innebär enligt min uppfattning inte minskade lokala uppgifter för de nuvarande stadsteatrarna. Det är tvärtom viktigt att den påbörjade decentraliseringen inom kommungränserna fortsätter. Detta är en fråga som får lösas av varje enskild institution. Sannolikt finns speciella problem för de stadsteatrar som nu verkar i storstadsregioner. Dessa problem behöver särskilt beaktas i det utredningsarbete som jag nyss hänvisat till.

Statens uppgifter i detta sammanhang bör främst vara att stimulera utvecklingen över hela landet av teaterinstitutioner med ett regionalt ansvar samt att även på andra sätt medverka till att olika befolkningsgrupper kan komma i kontakt med och tillgodogöra sig teater. Vidare bör staten medverka till att olika teaterformer, däribland exempelvis musikteatern, får möjligheter att utvecklas. Häri bör också ingå att ge möjligheter för dansen som självständig konstform.

Statens ansvar kommer i första hand till uttryck genom det system för statsbidrag som tillämpas på verksamheten. För att främja en utveckling på teaterområdet i den riktning som jag angett bör redan från nästa budgetår införas ett nytt bidragssystem till teater- och dansinstitutioner. Det nya statsbidraget bör avse både lokal och regional institutionsverksamhet.

Syftet med det nya bidragssystemet är att ge en ekonomisk bas för institutionsverksamheten. Statsbidraget bör syfta till att stimulera tillkomsten av nya regionala institutioner. Institutionerna bör i sin verksamhet sträva efter att nå olika publikgrupper. I statsbidragssystemet bör även ingå en ekonomisk stimulans till institutionerna att bedriva

sin verksamhet regionalt. I övrigt bör systemet utformas på ett sätt som ger utrymme för ett regionalt ansvarstagande vad gäller såväl verksamhetens organisation som dess inriktning och arbetsformer. Bidraget bör medge stor frihet för teatrarnas huvudmän att utforma verksamheten i enlighet med förutsättningar och intressen inom det egna området. Bidraget bör vara neutralt i repertoarhänseende. Statliga initiativ och beslut skall således inte verka styrande på verksamheten. Detta innebär att förslag till åtgärder för att utveckla någon teaterform som kommit fram till följd av statliga initiativ, exempelvis förslag av den art som läggs fram i teater- och musikrådets utredning om musikteatern, i första hand bör tas upp och prövas i berörda regionala instanser.

Såsom framhålls i flera yttranden över kulturrådets förslag är det troligt att nyetablerade ensembler till en början kommer att vara förhållandevis små och att de därför, bl. a. av kvalitetsskäl, kommer att arbeta med en relativt smal inriktning. För att teaterutbudet i sådana regioner inte skall bli alltför ensidigt räknar jag med att de statliga bidragen skall kunna utnyttjas även till olika former av tillfälliga engagemang. En institution med speciell inriktning på t. ex. skolteater skall således för vissa produktioner kunna komplettera sin personal med artister för verksamhet av annat slag. Genom Svenska riksteaterns försorg bör det också vara möjligt att komplettera den regionalt eller lokalt producerade teatern med teater som produceras centralt.

Jag avser att i ett följande avsnitt (27.4) närmare redogöra för detaljerna i det nya bidragssystemet. I min medelsberäkning för nästa budgetår har jag utgått från att en ny regional ensemble skall få statsbidrag. Jag räknar också med att det under de två följande budgetåren skall kunna finnas möjligheter för bidrag till en vidgad regional verksamhet.

Jag kommer i det följande (25.15) att beröra bl. a. teaterinstitutionernas samarbete med Sveriges Radio.

Operan och Dramatiska teatern har ett riksansvar som traditionellt bestått i att vårda den klassiska, särskilt den svenska repertoaren. Samtidigt har de till uppgift att aktivt verka för en konstnärlig förnyelse som kan komma hela det professionella teaterlivet till del.

De statliga teatrarna har som kulturrådet framhållit tre huvuduppgifter, nämligen att spela på hemmascenerna, turnera i olika delar av landet samt framträda i radio och TV. De båda teatrarnas riksansvar går främst ut på att vårda och utveckla den konstnärliga verksamheten. I riksansvaret ingår dessutom att genom turnéer eller på annat sätt ge så stora delar av landets befolkning som möjligt tillfälle att ta del av teatrarnas produktion.

Omfattningen av Operans och Dramatiska teaterns turnéverksamhet

har diskuterats av många remissinstanser som varnat för att turnéverksamheten kan gå ut över kvaliteten i arbetet. Båda teatrarna har efter det att kulturrådet gjorde sin undersökning ökat sin turnéverksamhet och därmed också sina erfarenheter av sådan verksamhet. För Operans del torde nästa spelår, då operahusets ombyggnad medför en total omställning av verksamheten, betyda helt nya erfarenheter. Med hänsyn bl. a. härtill är jag nu inte beredd att göra något bestämt uttalande om omfattningen av turnéverksamheten. Avvägningen mellan olika insatser får övervägas vid den årliga prövningen av teatrarnas anslagsbehov.

Distribution genom etermedierna av föreställningar från de båda teatrarna har förekommit sedan länge om än med skiftande intensitet. Kulturrådets förslag i syfte att öka detta utbud, främst genom subvention av de etersända föreställningarna, har mött en mycket blandad remissreaktion. Det finns anledning att uppmärksamma de försök som berörda parter har gjort att förhandlingsvägen lösa en del av de problem som nu lägger hinder i vägen för en ökad distribution via TV. Jag återkommer i det följande till hithörande frågor (25.15).

Kulturrådet har behandlat frågan om olika former av samarbete mellan Operan och Dramatiska teatern och föreslagit att detta samarbete intensifieras. Enligt de avtal som staten träffat med teaterföretagen åligger det teatrarna att tillsammans med tillsynsmyndigheten fortlöpande bevaka möjligheterna till rationaliseringar och samarbete på det tekniska och administrativa området. Jag anser inte att det finns skäl att föreslå ytterligare åtgärder med avseende på samarbetet teatrarna emellan.

Operans förhållanden har förutom av kulturrådet behandlats av operautredningen i betänkandet (Ds U 1973: 6) Operans verksamhet och organisation. Vidare har teater- och musikrådet behandlat Operan i sin utredning om musikteatern. Flertalet av de förslag, som lagts fram av sistnämnda två utredningar, är av den karaktären att Operans ledning själv kan ta initiativ till de åtgärder som behövs. När det gäller förslaget om en begränsning av den stående repertoaren anser jag att en viss minskning i förhållande till nuläget kan försvaras. De resurser, som därvid kan frigöras, bör komma turnéverksamheten och det konstnärliga förnyelsearbetet till del.

Svenska riksteatern är en organisation av folkrörelsekaraktär som tagit på sig viktiga riksuppgifter. Under en följd av år har Riksteatern svarat för merparten av det teaterutbud som kompletterat den lokala teaterproduktionen. Genom sina regionala ensembler har teatern på senare år svarat för en betydligt ökad teateraktivitet i tidigare underförsörjda regioner.

Enligt kulturrådet kommer utbyggnaden av den regionala teaterverksamheten och en konsekvent satsning på denna att på sikt inne-

bära förändringar för Riksteaterns del. I betänkandet har rådet redovisat förändringarna genom att ange vilka framtida huvuduppgifter Riksteatern bör svara för. Svenska riksteatern har i sitt yttrande över betänkandet också diskuterat de framtida förändringarna och ställt sig positiv till att medverka i de uppgifter som kulturrådet anger.

För egen del anser jag det självklart att en utveckling av institutionsverksamheten inom teater- och dansområdet av det slag som här diskuterats måste leda till att behovet av centrala insatser gradvis förändras. Även i den nya situationen kommer emellertid behovet av insatser från Riksteaterns sida att vara stort. Enligt min uppfattning föreligger behov av insatser från teaterns sida på i huvudsak följande områden.

Den egna produktionen har Riksteatern själv lagt stor vikt vid. Som jag redan nämnt i det föregående är det för den regionala institutionsverksamheten väsentligt att det regionala och lokala teaterutbudet kan kompletteras. Detta kan ske genom Riksteaterns försorg. Genom sin centrala position och överblick samt genom sin direktkontakt med stora publikgrupper är det naturligt att Riksteatern tar ett speciellt ansvar för att genom egen produktion komplettera utbudet från den regionala och lokala teatern. Den egna produktionen får givetvis anpassas till de olika regionernas önskemål och behov.

Insatser från Riksteaterns sida behövs också när det gäller distribution av föreställningar från andra teatrar. I första hand är det här fråga om distribution av de statliga teatrarnas turnéföreställningar och förmedling av olika slags gästspel. Redan nu förekommer ett samarbete mellan de statliga teatrarna och Riksteatern vid distribution av föreställningar. På grund av de stora kostnader som är förenade med denna turnéverksamhet, särskilt när det gäller musikteater, är det enligt min mening naturligt att Riksteatern här har ett samordningsansvar. Huruvida detta ansvar skall vara totalt eller ej är ännu för tidigt att uttala sig om. De ekonomiska konsekvenserna av att Riksteatern får hela ansvaret bör först undersökas. Förmedling av gästspel kan avse både gästspel av regionala teatrar och utländska gästspel.

Slutligen finns behov av Riksteatern som expert- och konsultorgan för den yrkesmässigt arbetande teatern. Denna uppgift, som främst innebär information och service i dels tekniska frågor, dels produktions- och distributionsfrågor, bör även avse amatörteatern.

Vad jag här behandlat rör framtida förändringar, som kan komma att påverka Svenska riksteaterns verksamhet och inriktningen av det statliga stödet till teatern. De konkreta förändringar som utvecklingen leder till får prövas i det årliga budgetarbetet. De förändringar, som jag förordar för nästa budgetår, framgår av det följande (27.3). Förändringarna innebär en möjlighet för Riksteatern att redan nästa år

utvidga såväl sin produktion som sin service- och konsultverksamhet gentemot teaterlivet i övrigt.

Svenska riksteaterns regionala ensembler har, som jag redan berört, snabbt blivit en viktig faktor i kulturlivet i de regioner där de är stationerade. Det kan bli en naturlig konsekvens av vad jag anfört i det föregående att landstingskommuner eller kommuner önskar överta det ekonomiska ansvaret för riksteaterensemblen på platsen. Då överenskommelser kan träffas mellan Svenska riksteatern och resp. huvudmän bör bidrag till teaterverksamheten utgå enligt de nya statsbidragsbestämmelserna. Härigenom frigörs resurser inom Riksteatern som kan utnyttjas för insatser i områden där teaterutbudet ännu är begränsat. Riksteaterns förankring i folkrörelserna kan å andra sidan motivera att den regionala ensemblen även i fortsättningen blir kvar inom denna organisation. Vare sig en regional ensemble ingår i Riksteaterns organisation eller har annan huvudman bör emellertid den statliga bidragsandelen vara densamma.

Behovet av ett förstärkt samarbete mellan Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar har jag behandlat tidigare i det avsnitt som rör gemensamma frågor för kulturinstitutionerna (25.7).

25.9 Musikinstitutioner

De allmänna motiv som kulturrådet angett för en spridning av den institutionella kulturverksamheten finns även på musikområdet. I så måtto bygger det jag i det följande kommer att förorda i fråga om den institutionella musikverksamheten på kulturrådets förslag. Däremot anser jag i likhet med flera remissinstanser, att kulturrådet dragit parallellen mellan teater- och musikområdena väl långt. Redan vid en allmän jämförelse mellan de båda områdena framstår skillnaderna som större än vad kulturrådets analys ger intryck av. De statsunderstödda institutionerna är betydligt färre på musikområdet än på teaterområdet. Genom en långt driven konstnärlig specialisering är de också mindre flexibla. Betydande statliga insatser tas i anspråk för den helt statliga regionmusiken och till uppbyggnaden av rikskonsertverksamheten som i större utsträckning än riksteaterutbudet är inriktad på skolan.

Även då det gäller förhållandena utanför institutionerna finns stora skillnader mellan teater- och musikområdena. På teaterområdet finns i dag utanför institutionerna drygt 50 heltidsverksamma fria grupper och därtill ett begränsat antal deltidsarbetande grupper och amatörgrupper. Det karakteristiska för musikområdet är en avsevärt mycket bredare amatörverksamhet både inom vokal- och instrumentalmusiken. Ofta är denna av hög klass och samverkan med yrkesmusiker är inte

ovanlig. Vidare finns det på musikområdet förhållandevis fler deltidsverksamma artister och grupper.

Den framtida utvecklingen av institutionsverksamheten på musikområdet måste utgå från de villkor och förutsättningar som gäller för området. Det är av stor vikt att utvecklingen även på musikområdet går mot ett ökat regionalt ansvarstagande. I detta syfte behövs ett utredningsarbete på regional nivå som går ut på att klarlägga de lokala och regionala förutsättningarna för att inom regionen tillgodose olika musikbehov och för att ange lämpliga organisations- och arbetsformer för en institutionsverksamhet. Jag utgår ifrån att ett sådant utredningsarbete kommer till stånd och räknar med att detta på sikt skall leda till regionalt verksamma musikinstitutioner.

Fördelarna med och principerna för en regionalisering, som jag redan berört i samband med min behandling av teater- och dansinstitutionerna, gäller givetvis även på musikområdet. Behovet av att åstadkomma en klarare ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommuner är också lika tydligt men på grund av de speciella förhållandena på musikområdet är ansvarsfördelningen inte helt likartad. För det första måste man ta hänsyn till att det redan finns en stor statlig musikinstitution, nämligen regionmusiken, med en omfattande verksamhet ute i landet. För det andra bör man räkna med att det tar avsevärd tid för de olika regionerna att bygga upp en regional musikverksamhet, baserad på befintliga eller nya institutioner, och att det därför i första hand är fråga om att på regional nivå planera och samordna det musikutbud som produceras av Institutet för rikskonserter, av regionmusiken och inom det lokala musiklivet. Det regionala ansvaret inom musikområdet bör således i sitt första skede i allmänhet bestå i planerings- och utredningsuppgifter för att i ett senare skede ta formen av en musikinstitution i egentlig mening.

De regionalt anknutna musikinstitutionerna bör vara utformade och organiserade i enlighet med de förutsättningar och intressen som finns inom området i fråga. Sannolikt kommer de nya institutioner som uppstår att representera en större mångfald i fråga om verksamhetsformer och musikgenrer än de nuvarande symfoniorkestrarna. I likhet med kulturrådet räknar jag inte med att antalet traditionellt uppbyggda symfoniorkestrar skall komma att avsevärt utökas. Jag håller också för troligt att de nuvarande orkestrarna kommer att fortsätta att utveckla sin verksamhet mot en större differentiering.

Liksom på teaterområdet kommer statens ansvar för utveckling av institutionsverksamheten på musikområdet till uttryck i det system för statsbidrag som tillämpas på verksamheten. Redan från nästa budgetår bör därför det nuvarande statsbidraget till yrkesorkestrar ersättas med ett nytt system för statsbidrag till regionala och lokala musikinstitutioner. De allmänna syftena med det nya bidragssystemet är desamma

som på teaterområdet. Vid sidan av att bidra till en geografiskt sett jämnare spridning av musikutbudet bör staten genom statsbidragssystemet medverka till att skilda musikformer får samma utvecklingsmöjligheter och till att nya befolkningsgrupper får möjlighet till allsidig musikupplevelse.

Det nya statsbidragssystemet bör kunna tillämpas på yrkesmässigt arbetande musikinstitutioner med såväl regional som lokal anknytning. Lokala institutioner bör stimuleras att bedriva verksamhet utanför den egna kommunens gränser. Systemet är även i övrigt detsamma som det som förordats för teaterinstitutionerna.

Att bygga upp nya musikinstitutioner kan ta avsevärd tid. En eller flera mindre ensembler eller fria grupper kan då från regional synpunkt vara ett alternativ till en egen institution eller utgöra ett förstadium till en sådan. Det ökade statliga bidrag till mindre ensembler och fria grupper som jag förordat i det föregående innebär att statsbidrag kan utgå även till sådana alternativ.

Redan nästa budgetår bör orkestrarna i Västerås och Örebro bli bidragsberättigade på samma villkor som de hittillsvarande sex statsunderstödda yrkesorkestrarna. Jag återkommer i det följande (27.4) till medelsberäkningen. Under de närmaste budgetåren räknar jag med att det skall finnas förslag om en fortsatt utbyggnad av stödet till musikinstitutioner.

I den statliga regionmusiken finns en tillgång för musikverksamheten ute i landet som måste beaktas i det utrednings- och planeringsarbete i musikfrågor som jag räknar med skall komma till stånd. Jag vill erinra om att regionmusiken tillkom år 1971 som ett resultat av en omorganisation av militärmusiken (prop. 1970: 31, SU 1970: 121, rskr 1970: 282). Enligt de då beslutade riktlinjerna skall regionmusiken användas för uppgifter både inom det allmänna musiklivet och inom försvaret. Huvuddelen av organisationens insatser inom det allmänna musiklivet är enligt dessa riktlinjer avsedd att fullgöras inom ramen för rikskonsertverksamheten. Institutet för rikskonserter fick till uppgift att ge allmänna riktlinjer i frågor som rör repertoar och musikalisk kvalitet för denna del av verksamheten liksom för verksamheten inom försvaret. En mindre ej angiven del av regionmusikens insatser skall avse direkt medverkan i det regionala och lokala musiklivet. Även om huvuduppgifterna för organisationen sålunda slogs fast i samband med 1970 års beslut gjordes dock samtidigt det viktiga påpekandet att den framtida inriktningen av regionmusikens verksamhet givetvis var beroende av utvecklingen inom musiklivet och resultaten av den allmänna översyn av kulturpolitikens mål och medel som pågick inom kulturrådet.

Regionmusikens roll och utvecklingsmöjligheter har diskuterats livligt i remissyttrandena över kulturrådets förslag. En rad instanser sluter

upp bakom regionmusiken som en självständig faktor i musiklivet och betonar vikten av att regionmusiken får möjligheter att utvecklas och konsolideras. Att inrikta en så stor konstnärlig resurs som denna på delvis nya arbetsuppgifter måste med nödvändighet vara en successivt verkande process. I denna process är det viktigt att också regionala synpunkter och önskemål kan beaktas. De åtgärder i form av vidareutbildning, nya former för rekrytering, speciella arrangemang och tonsättarbeställningar, som redan satts in kommer enligt min mening tillsammans med en fortlöpande erfarenhet av skiftande arbetsuppgifter och möte med olika publikgrupper att göra regionmusiken till en allt mer betydelsefull kulturell faktor. Man får också vara öppen för att olika musikavdelningar, bl. a. genom de försök att profilera verksamheten som nu pågår, utvecklas åt helt olika håll. När det nu pågående utvecklingsarbetet är avslutat bör de olika ensemblerna inom regionmusiken, inom ramen för de arbetsuppgifter som åläggs dem, kunna göra gällande samma konstnärliga frihet och individualitet som andra samhällsfinansierade musikensembler. Detta innebär också att det då inte längre finns anledning att hos Institutet för rikskonserter bibehålla något övergripande konstnärligt ansvar för regionmusikens verksamhet.

Den nuvarande regionala indelningen av regionmusiken beslöts år 1970 och betingades främst av behovet av regional samverkan inom organisationen. I den regionalt förankrade musikverksamhet, som nu kan komma att växa fram, bör man enligt min mening kunna räkna med att disponera hela den del av regionmusikens kapacitet som står till det allmänna musiklivets förfogande. Jag utgår ifrån att regionmusiken kommer att få möjlighet att deltaga i det utredningsarbete på regional nivå som jag tidigare hänvisat till. I nuläget får regionkapellmästarna svara för den direkta kontakten mellan regionmusiken och det regionala musiklivet. I takt med att regionala organ skapas för planering och samordning av musikverksamheten bör dessa organ kunna ta över de regionala produktions- och samordningsuppgifter för regionmusiken som Institutet för rikskonserter nu svarar för. Enligt min mening bör man vara beredd på att utvecklingen på sikt kan leda till att regionmusikens regionala organisation och indelning får ses över.

Sedan Institutet för rikskonserter inrättades år 1968 har vissa riktlinjer gällt för arbetet med att bygga upp rikskonsertverksamheten. Enligt dessa är skolkonserter den viktigaste uppgiften. Det statliga ansvaret är främst knutet till den centrala organisationen. Uppgifterna att på det regionala och lokala planet förmedla och genomföra konserter skall enligt riktlinjerna ligga på organ som både ekonomiskt och organisatoriskt är fristående i förhållande till staten och institutet.

År 1970 föreslog Institutet för rikskonserter att en omfattande statlig organisation på musikområdet skulle byggas upp på regional nivå. Då-

varande departementschefen ansåg sig inte kunna förorda detta utan att frågorna om kostnadsfördelningen mellan stat, landsting och kommun blivit ytterligare belysta och hänvisade till de generella förslag i fråga om kulturlivets finansiering, som kulturrådet då höll på att arbeta med. Utvecklingen har emellertid gjort det nödvändigt att decentralisera en avsevärd del av produktions- och samordningsuppgifterna från det centrala institutet. I dagsläget har institutet därför sju regionkontor. Anordningen är att betrakta som provisorisk.

Som jag redan nämnt anser jag att ansvaret för att planera och utreda musikverksamheten bör åvila organ på regional nivå. Kraven på arbetsinsatser från Institutet för rikskonserter kommer därmed att successivt förändras. Jag utgår ifrån att möjligheten för regionala organ att ta över ansvaret för de regionkontor som nu ingår i rikskonsertorganisationen kommer att belysas i den regionala utredningsverksamheten.

De framtida arbetsuppgifterna för Institutet för rikskonserter har beskrivits av kulturrådet. För egen del anser jag att institutets huvuduppgifter i framtiden kan sammanfattas i dels uppgifter som expert- och konsultorgan, dels uppgifter med produktion och distribution av ett kompletterande musikutbud. Institutets uppgifter som expert- och konsultorgan blir viktiga och omfattande. Institutets insatser bör förskjutas mot allmän information och rådgivning i produktions- och distributionstekniska frågor, lokalfrågor m. m., när en mer intensiv regional verksamhet byggs ut på musikområdet. Uppgiften att informera om och främja nya tendenser i svenskt musikliv liksom uppgiften att vara konsultorgan för skolkonsertverksamheten bör särskilt framhållas. Institutet bör således även fortsättningsvis behålla ett övergripande ansvar för uvecklingsarbetet med skolkonsertverksamheten, bl. a. för att kunna ta pedagogiska initiativ och bidra till arbetet med att utarbeta läromedel.

Institutet bör vidare som huvuduppgift ha att svara för en komplettering av det regionala musikutbudet. Under en relativt lång övergångstid får man räkna med ett förhållandevis stort behov av ett sådant kompletterande musikutbud. Det kan ta formen av egen produktion eller avse distribution av musik som producerats av andra organ och institutioner. Den egna produktionen kan vara en väg att informera om och främja nya tendenser i musiklivet. I distributionsuppgifterna bör bl. a. ingå att förmedla större turnéer och utländska artister. Det kompletterande musikutbudet bör utgå från de olika regionernas önskemål och behov. Kompletterande produktion behövs både vad gäller skolkonserter och allmänna konserter. Jag räknar med att ansvaret för den uppsökande konsertverksamheten på ett relativt tidigt stadium kommer att kunna läggas över på regional nivå. Även

här torde dock vissa övergripande uppgifter behöva ligga kvar på central nivå.

Det stöd till lokala musikaktiviteter, som institutet har kunnat ge, har varit betydelsefullt och medel bör t. v. kunna disponeras för ändamålet. Det är angeläget att medlen används på ett systematiskt sätt.

Institutets uppgifter på fonogramområdet har vidgats och verksamheten innebär nu en betydelsefull komplettering till den kommersiellt drivna produktionen. Verksamheten, som bedrivs på försök, har i år tillförts ytterligare resurser. I avvaktan på en utvärdering av detta tillskott räknar jag t. v. inte med några förändringar av principiell natur.

Vad jag här sagt om institutets förändrade uppgifter kommer successivt att påverka rikskonsertverksamhetens uppläggning och medelsbehov. De konkreta förändringar, som utvecklingen leder till får prövas i det årliga budgetarbetet. Institutet har i sin anslagsframställning för nästa budgetår föreslagit att statsmakterna fastställer en plan för den återstående utbyggnaden av rikskonsertverksamheten, uttryckt i det antal konserter av olika slag som institutet årligen bör kunna anordna. Mot den bakgrund som här angetts anser jag det inte möjligt att nu ange någon sådan riktpunkt.

Jag har i det föregående vid redogörelsen för min syn på målen för de kulturpolitiska insatserna slagit fast statens ansvar för en utveckling och förnyelse i kulturlivet. En av konsekvenserna av detta ansvar för musikens del har jag nyss varit inne på vid presentationen av arbetsuppgifterna för Institutet för rikskonserter. En annan konsekvens är att staten bör ge fortsatt stöd till en utveckling av elektronmusiken i landet. Stödet bör, liksom stödet till den instrumentala musiken, bl. a. syfta till en spridning av produktionsmöjligheterna och ökade möjligheter att ute i landet få kontakt med den elektroniska musiken.

Kulturrådet har endast i korthet berört kyrkomusikerorganisationen, vilket av flera remissinstanser upplevts som en brist. Kyrkomusikerorganisationen är inte att hänföra till det slag av institutionsverksamhet som här behandlats. Däremot är givetvis kyrkomusikerna en mycket stor faktisk tillgång ute i musiklivet. De står för en omfattande och varierad musikutövning och utnyttjas också i många fall för andra uppgifter, i första hand pedagogiska. Mot denna bakgrund finner jag det naturligt att man i det regionala planerings- och utredningsarbete som jag tidigare berört även belyser möjligheterna att utnyttja kyrkomusikerna för uppgifter utanför deras egentliga område. Det regelsystem, främst i form av kyrkomusikerstadgan (1950: 375), som i dag bestämmer kyrkomusikernas uppgifter och tjänstgöringsförhållanden, innebär att möjligheterna f. n. är begränsade. Från kulturpolitisk synpunkt kan en vidgning av dessa möjligheter vara av intresse.

Att frågan belyses i det regionala utredningsarbetet kan ge en utgångspunkt för en allmän översyn av det nuvarande regelsystemet. Jag vill också erinra om att jag tidigare pekat på de samordningssvårigheter som finns i den fria skapande verksamheten genom de skilda bestämmelser som gäller för olika kategorier av lärare och ledare, däribland kyrkomusiker, och att möjligheterna till samordning av arbetsuppgifterna inom mer än en verksamhetsform bör undersökas.

25.10 Museer

MUS 65 har i betänkandet (SOU 1973: 5) Museerna redovisat sin principiella uppfattning om museernas mål och uppgifter inom kulturlivet. Såväl museernas utåtriktade verksamhet som den vetenskapliga dokumentationen behandlas ingående. Utredningens förslag berör både den statliga museiverksamheten och frågan om statligt stöd till kommunala och enskilda museer.

Remissinstanserna understryker behovet av en upprustning av museiväsendet men anser att de föreslagna resursförstärkningarna är otillräckliga om en tillfredsställande ambitionsnivå skall kunna upprätthållas.

Enligt min mening har utredningen på ett förtjänstfullt sätt belyst museernas roll som kulturinstitutioner och det omfattande arbete som läggs ned i hela landet på att vidareutveckla museernas verksamhet och göra museerna tillgängliga för alla grupper i samhället. Mot bakgrund av de allmänna kulturpolitiska målen kommer jag i det följande att redovisa vissa synpunkter på de speciella målen för museernas verksamhet och det arbete som museerna bedriver för att nå dessa mål. Jag tar vidare upp vissa frågor om utnyttjandet av de statliga resurserna för museiverksamhet och frågan om statsbidrag till regionala och lokala museer. Mot bakgrund av vissa riktlinjer för organisationen av de statliga museerna behandlar jag därefter dessa museer var för sig. Jag kommer också att beröra vissa mindre museer med statsbidrag samt universitetsmuseerna.

Ett av målen för den statliga kulturpolitiken är att garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs. Museerna spelar en central roll när det gäller att nå detta mål. Samlingarna av föremål utgör grunden för museernas verksamhet. Genom att kontinuerligt samla och vårda material från olika tider ger museerna sitt bidrag till kommande generationers kunskaper om det förflutna. Samlandet är bara det första steget i en kedja av sammanhängande aktiviteter i syfte att skapa samband mellan vår nuvarande kultur och äldre tiders livsformer. Samlingarna måste utforskas och dokumenteras. De kunskaper som det vetenskapliga arbetet ger måste föras ut till människorna genom en aktiv verksamhet, i vilken utställningarna står i centrum. De fasta utställningarna erbjuder museibesökaren ett brett

perspektiv över större ämnesområden. De tillfälliga utställningarna kan ge möjlighet att ställa samlingarna och den kunskap de förmedlar i relation till aktuella samhällsproblem. Genom utställningsverksamheten kan museerna, såsom MUS 65 uttryckt det, erbjuda material och information som engagerar och stimulerar människornas intresse att aktivt delta i kulturlivet.

Jag vill särskilt understryka vad utredningen anfört om utställningen som en beståndsdel i en mer sammansatt kulturell verksamhet. Ett allsidigt utbud av bl. a. film, teater, musik och litteratur i anknytning till museiverksamheten är ägnat att vidga museibesökarens intresse för den information som varje museum kan ge inom sitt särskilda ämnesområde. Det är värdefullt att museets aktiviteter utvecklas i nära samspel med intressegrupper utanför museet. När museets fackkunskaper ställs i relation till intressen och strävanden hos politiska organisationer, studieförbund, kulturarbetare, aktionsgrupper och andra grupper av människor kan en utställning kring ett visst tema fungera som ett medium för idékommunikation. Genom en publik verksamhet efter dessa linjer bör museerna ha goda möjligheter att fungera som debattforum för allmänna samhällsfrågor. Museerna får sin egenart just genom att låta kunskapen om människornas materiella standard och andliga situation i olika tider belysa den aktuella samhällsdebatten. Referensen till det förflutna bör vara lika viktig som anknytningen till museibesökarens egen situation.

Museernas insatser för konstnärlig och kulturell förnyelse är en viktig del av verksamheten. Ett museum för modern konst skall spegla och förmedla förnyelsesträvanden inom konstområdet. Det bör också för t. ex. ett tekniskt eller kulturhistoriskt museum vara möjligt att på grundval av kunskaperna om det historiska skeendet och situationen i dag behandla den framtida utvecklingen. Jag vill här särskilt betona museernas ställning som informationscentraler och deras särskilda förutsättningar att stimulera debatt och opinionsbildning.

Som förhållandena är i dag är det så gott som enbart i tätortsområden som det finns goda möjligheter till kontakt mellan å ena sidan museiinstitutionerna och å andra sidan organisationslivet och de enskilda människorna. Såsom utredningen slagit fast måste emellertid museernas material som kunskaps- och upplevelsekälla vara tillgängligt för alla grupper i samhället.

Det är ett rättvisekrav att de statliga museiresurserna så långt det är möjligt kommer alla delar av landet till godo. De statliga museerna bör, vid sidan av forskning, insamling och utvecklingsarbete av rikskaraktär, ställa sakkunskap till förfogande, bedriva fortlöpande information och rådgivning samt svara för olika slag av service till de regionala museerna. Vid nationalmuseet, statens historiska museum, Nordiska museet m. fl. statliga och statsunderstödda museer produceras

vandringsutställningar som blivit ett väsentligt inslag i de regionala och lokala museernas verksamhet. En vandringsutställningsverksamhet av detta slag i nära kontakt med länsmuseer, kommuner och organisationsliv bör på olika sätt utvecklas och understödjas. Den försöksverksamhet med riksutställningar som MUS 65 bedriver är ett viktigt inslag i ett sådant samspel mellan statliga och regionala museer.

En viktig princip för riksutställningsverksamheten har varit att i nya tekniska och organisatoriska former förmedla och ge möjlighet att visa de statliga museernas samlingar över landet. Det åligger de statliga museerna att bl. a. genom att låna ut museiföremål medverka i försöksverksamheten. Denna princip bör enligt min mening befästas på så sätt att de statliga museerna, t. ex genom depositioner ute i landet, får ett ansvar för att göra sina samlingar och kunskaper tillgängliga. I samband med beredningen av MUS 65:s väntade förslag om Riksutställningars framtida organisation bör omfattningen av de statliga museernas ansvar för en decentraliserad museiverksamhet särskilt övervägas.

Även om man i ökad utsträckning decentraliserar de statliga museernas verksamhet bör det vara de lokala och regionala museerna som i första hand tillgodoser behovet av utställningar och museiundervisning. Jag vill liksom MUS 65 understryka att kommuner och landsting själva fastställer den lokala och regionala museiverksamhetens inriktning och ambitionsnivå. Samma ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommuner bör gälla för museiområdet som för kulturområdet i övrigt. Den utveckling som ägt rum under 1960-talet innebär också att man med kommunala insatser kunnat bygga upp länsmuseerna till institutioner med en synnerligen omfattande och differentierad verksamhet. Härigenom finns inom musciområdet — till skillnad från andra sektorer av kulturområdet — ett rikstäckande nät av kulturinstitutioner.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att statsbidraget till landsantikvarieorganisationen indirekt inneburit ett ekonomiskt stöd också för länsmuseiverksamheten. Bidraget kommer inte att kunna utgå i nuvarande form i och med att länsstyrelsen i enlighet med vad jag i det följande kommer att förorda övertar vissa uppgifter beträffande den statliga kulturminnesvården. Detta får enligt mitt förmenande inte innebära att staten undandrar sig ett ekonomiskt ansvar för regional musci- och kulturminnesvårdande verksamhet.

MUS 65 föreslår dels statsbidrag för regional kulturhistorisk museiverksamhet, för att bl. a. tillförsäkra kulturminnesvården museal medverkan, dels statsbidrag för regional utåtriktad museiverksamhet. Dessa bidrag föreslås utgå med lika stort belopp till varje län. Ett vidgat statsstöd föreslås också kunna utgå till museer med regelbunden service till bl. a. den högre utbildningen och forskningen. Bidrag föreslås vidare kunna utgå till region- och lokalmuseer för genomförande av särskilda projekt.

Flertalet remissinstanser finner det föreslagna statsbidraget till region- och lokalmuseer otillfredsställande. I flera yttranden förordas indexreglerade bidrag eller bidrag i förhållande till museets personalkostnader. Flera remissinstanser åberopar kulturrådets förslag om statsbidrag till regionala och lokala kulturinstitutioner.

Jag förordar att ett nytt statsbidrag införs för länsmuseerna. Bidraget bör avse länsmuseernas museala och kulturminnesvårdande verksamhet. Den närmare utformningen av bidragssystemet bör övervägas inom en särskild arbetsgrupp som jag i annat sammanhang avser att föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta. Arbetsgruppen bör vidare överväga frågan om statsbidrag till regional musei- och kulturminnesvårdsverksamhet i sådana län där länsmuseum saknas.

MUS 65 har fört fram en rad förslag rörande de statliga museernas organisatoriska uppbyggnad. Med statliga museer avser jag här de museer, som är organiserade som statliga myndigheter, samt de två till övervägande delar statsunderstödda stiftelserna Nordiska museet och Tekniska museet. I fråga om dessa museer föreslås statens historiska museum, medelhavsmuseet och moderna museet bli självständiga museer. Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet bör enligt de sakkunniga läggas samman till en gemensam organisation. Dessa och andra organisationsförslag har fått ett mycket blandat mottagande av remissopinionen.

Jag vill i likhet med de sakkunniga understryka betydelsen av att museerna liksom övriga kulturinstitutioner ges stor självständighet. Samhällets inflytande bör begränsas till frågor om den allmänna inriktningen av de statliga och statsunderstödda museernas verksamhet. Detta innebär dock inte att det allmänna har anledning att närmare pröva och godkänna de åsikter och bedömningar som kommer till uttryck i verksamheten. Målet att skapa reella yttrandemöjligheter gäller givetvis även museisektorn. Denna principiella grundsyn i fråga om institutionernas frihet, som bl. a. mina båda företrädare gett uttryck för, måste prägla ett ställningstagande även till museernas organisationsfrågor. Inrättandet av ett mycket stort antal fristående museiinstitutioner kan emellertid ge upphov till ett dåligt utnyttjande av personal, lokaler, utrustning och ekonomiska resurser och därigenom försämrad service både för personal och allmänhet. Detta måste också beaktas när man överväger om ett museum skall vara helt fristående eller ingå i en större organisation.

Ett ställningstagande till MUS 65:s organisationsförslag bör sålunda i varje enskilt fall bygga på vissa allmänna riktlinjer för organisationen av statliga och statsunderstödda museer. Jag anser att man i *en* myndighet och under *en* gemensam styrelse bör kunna förena museienheter, vilka har besläktade ämnesområden. Frågor rörande gränserna för och inriktningen av varje museienhets insamlingsområde kan härigenom

lösas i samråd inom en och samma organisation. Vidare möjliggörs ett samlat utnyttjande av tillgängliga resurser, varigenom kostnadskrävande dubbleringar kan undvikas. Det bör t. ex. vara till fördel för verksamheten i sin helhet att kunna samla resurser för teknisk bearbetning, biblioteks- och arkivservice, information och kontakter m. fl. gemensamma funktioner. Ett viktigt motiv för en samordning mellan statliga museienheter är också att man härigenom skapar ökade möjligheter för en samlad och effektiv service till de regionala museerna.

Ett organisatoriskt samgående i syfte att uppnå ett samordnat och rationellt utnyttjande av tillgängliga resurser för museiverksamheten får inte leda till en beskuren handlingsfrihet för de olika institutioner som förs samman. Inom varje gemensam organisation bör självständighet råda för de ingående enheterna. Detta bör bl. a. komma till uttryck i att ledningen för resp. enhet får besluta självständigt inom ramen för de resurser som ställs till enhetens förfogande.

Jag kommer vid min anmälan i det följande (25.19.4) av MUS 65:s förslag om ett musei- och utställningsråd att förorda att rådets funktioner inordnas i statens kulturråd. Vissa frågor som tagits upp av MUS 65 kommer sålunda att ligga inom kulturrådets ansvarsområde. Den fortsatta handläggningen av frågan om central registrering av museisamlingar liksom av frågan om konserveringsverksamhetens organisation bör kunna övervägas inom kulturrådet. Fortsatta överväganden rörande museiväsendets personalutbildningsfrågor bör också kunna göras inom statens kulturråd i samråd med utbildningsmyndigheterna.

I och med inrättandet av statens kulturråd föreligger inte längre skäl för en statlig reglering av verksamheten inom museichefskollegiet i Stockholm. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma på vilket sätt en precisering av museernas ansvarsområden fortsättningsvis skall kunna göras.

Jag övergår nu till att behandla de enskilda museerna var för sig.

Statens historiska museum har till uppgift att bevara minnet av kulturutvecklingen i Sverige och skall tillsammans med riksantikvarieämbetet sprida kunskap om landets kulturminnen och om gångna tider. Medelhavsmuseet skall omfatta samlingar av fornföremål, som belyser de antika kulturerna inom medelhavsområdet och Främre Orienten.

MUS 65 föreslår att riksantikvarieämbetet, statens historiska museum och medelhavsmuseet i fortsättningen skall utgöra fristående institutioner. Med hänsyn till bl. a. den starkt delade remissopinionen och mot bakgrund av de redovisade riktlinjerna för organisationen av statliga museer, kommer jag i det följande att förorda att ämbetet och de två museerna bör utgöra en myndighet med intern självständighet för de ingående enheterna.

I avvaktan på resultatet av den utredning om riksantikvarieämbetets

och de båda museernas inre organisation, som jag berör i det följande (25.19.5), kommer jag att beräkna medel för bl. a. utökad utställningsverksamhet vid historiska museet och medelhavsmuseet.

Nationalmuseet har till uppgift att främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen. Moderna museet och östasiatiska museet är avdelningar inom nationalmuseet.

MUS 65 föreslår att moderna museet skiljs från nationalmuseet. Östasiatiska museet bör däremot enligt utredningen även i fortsättningen vara knutet till nationalmuseet.

Flertalet remissinstanser avvisar eller för fram starka reservationer mot förslaget att göra moderna museet till en fristående institution. Remissinstanserna delar utredningens uppfattning om att östasiatiska museet inte bör omorganiseras till ett fristående museum.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1971/72 föreslog nationalmuseet att moderna museet skulle avskiljas till en självständig organisatorisk enhet. Min företrädare anförde i prop. 1971: 1 (bil. 10 s. 68), mot bakgrund av bl. a. statskontorets och MUS 65:s remissyttranden, att nationalmuseets förslag fick tas upp i ett senare sammanhang i samband med behandlingen av frågor som är övergripande för hela museiväsendet.

Jag delar uppfattningen hos bl. a. kulturrådet att verksamheten vid moderna museet oundvikligen måste bli annorlunda inriktad än verksamheten vid nationalmuseet i övrigt. Jag anser däremot i likhet med statskontoret att en fullständig uppdelning av nationalmuseet i ett samtidsmuseum och ett historiskt museum skulle bli både orationell och onödigt kostnadskrävande. Besvärliga gränsdragningsproblem skulle uppstå vid uppdelningen av t. ex. teckningS- och grafiksamlingarna, biblioteket och arkivet samt administrationen. Önskemålen om en självständigare ställning för moderna museet kan enligt min mening tillgodoses inom en organisation av det slag som jag allmänt redogjort för i det föregående.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört anser jag att nationalmuseet med moderna museet och östasiatiska museet bör utgöra en myndighet med en gemensam styrelse. Varje museienhet bör självständigt under styrelsen ledas av en föreståndare. Vissa servicefunktioner bör dock vara gemensamma för hela myndigheten. Styrelsens uppgifter bör i huvudsak begränsas till beslut i gemensamma frågor om verksamheten och de gemensamma resurserna samt viktigare organisations- och personalfrågor liksom förslag till anslagsframställning. Föreståndare för museienhet bör självständigt leda det dagliga arbetet inom den egna enheten. Denne bör vidare vara huvudföredragande i styrelsen i frågor som gäller enheten.

Jag förordar således att nationalmuseet skall omorganiseras efter de av mig förordade riktlinjerna. Vissa frågor rörande myndighetens inre

organisation, särskilt de gemensamma servicefunktionernas omfattning och organisatoriska ställning, behöver emellertid ytterligare utredas innan en omorganisation genomförs. Jag kommer senare att föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta en organisationskommitté för bl. a. detta utredningsarbete. *Förslag på grundval av kommitténs ställningstaganden* kommer senare att anmälas för riksdagen.

Jag vill i detta sammanhang betona betydelsen av att den sedan år 1971 i moderna museet inordnade verksamheten inom det fotografiska området ges tillräckligt utrymme inom organisationen. Den fotografiska bildens betydelse som samhälls- och tidsskildrare under detta århundrade är utomordentligt stor. Min företrädare beräknade i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 76—77, KrU 1973: 6, rskr 1973: 46) ökade medel för bl. a. en förstärkning av verksamheten med fotografi vid museet.

Med hänsyn till behovet att kunna anlita extra arbetskraft för olika projekt inom den utåtriktade verksamheten på bl. a. fotoområdet kommer jag under anslaget Nationalmuseet: Förvaltningskostnader att beräkna vissa medel härför. Jag kommer också att beräkna ökade medel för inköp av modern svensk konst. Detta bör bl. a. ses som ett led i de statliga insatserna för kulturarbetarna (25.17).

Naturhistoriska riksmuseet har till uppgift att främja kunskapen om och forskningen rörande växt- och djurvärlden, jordens uppbyggnad och historia samt människans biologi och naturmiljö. Jag anser liksom MUS 65 att riksmuseet bör fungera som centrum för långsiktig dokumentation av naturutvecklingen och tjäna som bas för naturvårdsundersökningar. Riksmuseet bör också medverka vid uppbyggnaden av naturhistorisk verksamhet vid de regionala museerna. Jag kommer i det följande att beräkna medel för en förstärkning av museets personal, som kan tillgodose bl. a. kravet på service till den regionala museiverksamheten.

Jag är inte beredd att förorda några organisatoriska förändringar bl. a. i vad avser inrättandet av en befattning som museichef och tillika styrelseordförande. Den nya organisation som riksmuseet erhöll år 1965 (prop. 1965: 81, SU 1965: 84, rskr 1965: 220) bör ligga fast.

Det ankommer på naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning (SGU) att i sin verksamhet uppmärksamma gränsdragningen mellan dessa båda myndigheters museiområden.

Jag delar MUS 65:s uppfattning att riksmuseet har behov av att i sin service till undervisningsväsendet samarbeta med Bergianska trädgården. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att överläggningar tas upp med Bergianska stiftelsen om formerna för ett sådant samarbete.

Statens sjöhistoriska museum har till uppgift att främja kunskapen om det svenska sjöförsvarets, handelssjöfartens och skeppsbyggeriets verksamhet och utveckling genom tiderna. I samband

med att museet den 1 juli 1964 övertog dispositionsrätten till regalskeppet Wasa fattades beslut om viss omorganisation av museet. Det förutsattes härvid att vissa ändringar i organisationen skulle kunna göras när bearbetningen av Wasa hunnit längre (prop. 1964: 1 bil. 8 s. 128, SU 1964: 6, rskr 1964: 6).

I sin anslagsframställning för nästa budgetår lägger sjöhistoriska museet fram ett förslag till ändrad organisation, som innebär en striktare funktionsuppdelning mellan museets olika avdelningar. Statskontoret tillstyrker de föreslagna förändringarna i museets inre organisation.

Jag anser att den föreslagna ändringen av museets organisation bör genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med museets förslag. Jag kommer i det följande att beräkna medel för viss personalförstärkning vid den föreslagna dokumentationsavdelningen.

Etnografiska museet har till uppgift att främja intresset för, kunskapen om samt forskningen rörande främmande kulturer, framför allt utomeuropeiska.

MUS 65 har framhållit att etnografiska museets behov av personal och utrustning för konservering inte kan tillgodoses enbart genom resurser som byggs upp vid museet. Jag delar utredningens uppfattning. De närmare förutsättningarna för ett tekniskt samarbete mellan etnografiska museet och bl. a. statens historiska museum, livrustkammaren och Nordiska museet bör prövas inom ramen för det fortsatta utredningsarbetet som jag förordar i fråga om organisationen på museiområdet.

Under anslaget till etnografiska museet kommer jag att beräkna medel för bl. a. forskningsverksamhetens ökade behov.

Nordiska museets samlingsområde omfattar föremål som använts i Sverige efter år 1500. Museet är en stiftelse, för vilken staten tagit hela det ekonomiska ansvaret. Livrustkammaren har till uppgift att bevara bl. a. föremål från den forna arsenalen och de kungliga livrust-, kläd- och skattkamrarna. Skoklosters slott uppfördes under 1600-talets senare hälft. En betydande del av samlingarna av konstföremål, vapen och böcker har förvarats i slottet sedan dess tillkomst. Hallwylska museet skall med sina samlingar belysa den tid och de förhållanden under vilka det kommit till stånd, dvs. 1900-talets första decennier. Sveriges arkitekturmuseum är en statsunderstödd stiftelse, vars ändamål är att bl. a. samla ur arkitektonisk synpunkt värdefullt material och anordna arkitekturutställningar i Sverige och utomlands.

MUS 65 föreslår att staten förhandlar med Stiftelsen Nordiska museet om ett förstatligande av museet. Nordiska museet är för sin del berett att förhandla med statsmakterna i frågan. MUS 65 föreslår vidare att förhandlingar upptas med Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum om ett förstatligande av denna institution. Ingen remissinstans motsätter sig att arkitekturmuseet ombildas till statligt museum.

När det gäller frågan om organisationen av här berörda statliga och statsunderstödda museer vill jag erinra om vad jag i det föregående anfört beträffande vissa allmänna riktlinjer för museernas organisation. En närmare granskning av verksamheten vid Nordiska museet, livrustkammaren, Skoklosters slott, Hallwylska museet och Sveriges arkitekturmuseum ger vid handen att samlingar och verksamhetsinriktning kan motivera ett samarbete och en samordning mellan dessa museer. En sådan samordning kan innebära fördelar bl. a. i fråga om ett gemensamt utnyttjande av vaktpersonal och konserveringsresurser.

Av remissinstanser som berört denna fråga har Nordiska museet, Föreningen Sveriges landsantikvarier och SACO pekat på möjligheten av en vidgad organisatorisk samordning mellan flera av dessa museer i syfte att underlätta samordning av befintliga resurser och undvika onödig splittring. Bland dem som tillstyrkt MUS 65:s förslag om ett sammanförande av livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet återfinns förutom dessa tre museer även RRV samt riksantikvarieämbetet och statens historiska museum.

Jag är inte beredd att nu ta ställning till frågan om en organisatorisk samordning för de nämnda museerna. Vissa frågor bör ytterligare övervägas innan beslut kan fattas. Hit hör frågan om ombildande av Nordiska museet och Sveriges arkitekturmuseum till statliga institutioner. Staten bestrider redan i dag merparten av kostnaderna för verksamheten vid de två museerna. Det årliga statsbidraget till Nordiska museet prövas i samma ordning som anslagen till de såsom statliga myndigheter organiserade museerna. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att förhandlingar tas upp med Stiftelsen Nordiska museet och Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum om att dessa museers verksamhet ställs under statligt huvudmannaskap.

Innan ställning tas till MUS 65:s förslag till organisation av nämnda museer bör också vissa lokalfrågor övervägas. Sveriges arkitekturmuseum har i sitt remissyttrande framhållit att verksamheten vid ett utbyggt arkitekturmuseum i hög grad är beroende av att lokalfrågan löses. Senare denna dag kommer jag att lägga fram förslag som innebär att livsrustkammaren får lokaler i Stockholms slott och att möjligheten undersöks att i Nordiska museets byggnad på Djurgården inrymma även Sveriges arkitekturmuseum.

Den av Nordiska museet begärda översynen av museets inre organisation, vilken tillstyrkts av statskontoret, bör kunna göras inom den organisationskommitté som jag kommer att föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta för att utreda frågan om den inre organisationen för vissa statliga museer. Vid denna översyn bör hänsyn tas till resultatet av de förhandlingar om ett förstatligande som jag tidigare berört, olika lösningar för fastighetsförvaltningen och de frågor som sammanhänger med en gemensam organisation för nyssnämnda museer. Kommittén bör

kunna pröva alternativa organisationslösningar för denna grupp av museer.

Mot bakgrund av vad jag tidigare anfört och i avvaktan på fortsatta överväganden i organisationsfrågan kommer jag i det följande att beräkna medel för bl. a. konserveringsverksamheten vid Skoklosters slott.

Tekniska museet skall belysa utvecklingen inom ingenjörskonsten och dess grundvetenskaper samt inom industrin.

MUS 65 föreslår att förhandlingar upptas mellan staten och Stiftelsen Tekniska muscet om ett ombildande av museet till statlig institution. Remissopinionen är splittrad. Uttalat negativa till ett förstatligande är bl. a. Tekniska muscet, Ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund och Svenska teknologföreningen.

Med hänsyn till de invändningar som rests mot ett förstatligande av Tekniska museet är jag f. n. inte beredd att ta ställning i denna fråga. Frågan om museets ställning och den framtida fördelningen av det ekonomiska ansvaret för museet bör kunna tas upp vid överläggningar med Stiftelsen Tekniska museet.

I det följande kommer jag att beräkna medel för viss personalförstärkning vid centrala avdelningen och föremålsavdelningen.

MUS 65 behandlar i särskild ordning vissa s. k. specialmuseer med riksomfattande uppgifter. Under anslaget Bidrag till vissa museer och arkiv (27.27) kommer jag att räkna med viss medelsförstärkning för bl. a. Dansmuseet, Drottningholms teatermuseum, Musikhistoriska museet, Millesgården och Thielska galleriet.

Mot bakgrund av remissopinionen är jag f. n. inte beredd att ta ställning till frågan om ett förstatligande av Musikhistoriska museet. Det fortsatta förhållandet mellan staten och Musikhistoriska museet bör emellertid kunna tas upp vid överläggningar med Musikaliska akademien.

I enlighet med vad som anförts av MUS 65 och remissinstanserna bör universitetsmuseerna ta aktiv del i läroanstalternas utbildnings- och forskningsverksamhet. Samtidigt bör de svara för kontakt mellan vetenskap och samhälle. De bör i detta syfte göras mer allmänt tillgängliga. Det ankommer på myndigheterna att framlägga närmare förslag i dessa avseenden.

Mot bakgrund av bl. a. de åsikter som framförts i remissyttrandena är jag f.n. inte beredd att föreslå någon förändring beträffande museiorganisationen i Uppsala.

Utredningen har föreslagit att ett samordnande organ inrättas för de naturhistoriska museerna. Förslaget har vunnit anslutning i remissyttrandena. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt universitetskanslersämbetet och naturhistoriska riksmuseet att överväga åtgärder beträffande de naturhistoriska universitetsmuseerna.

Chefen för försvarsdepartementet har i prop. 1974: 1 (bil. 6 s. 183) inte föreslagit någon förändring av departementstillhörigheten för armémuseet och marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona för nästa budgetår. Till den höjning av ambitionsnivån och andra förändringar som föreslagits av MUS 65 kommer ställning att tas för varje särskilt budgetår.

Mot bakgrund av MUS 65:s förslag och remissinstansernas synpunkter anser jag det värdefullt att ett vidgat samarbete inleds mellan marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona samt Blekinge museum. Marinmuseet bör anmodas uppmärksamma vad jag här anfört.

MUS 65 föreslår att järnvägsmuseet i Gävle får en roll som specialinstitution för att belysa järnvägskommunikationernas sociala och kulturella roll under olika tider. Beträffande museets organisatoriska ställning anser utredningen att muscet liksom hittills lämpligen bör utgöra en enhet inom statens järnvägar.

Jag anser, i likhet med vad chefen för kommunikationsdepartementet i annat sammanhang uttalat (prop. 1974: 1 bil. 8 s. 168), att järnvägsmuseet bör ses som en naturlig del av statens järnvägars verksamhet och således organisatoriskt tillhöra verket. Museets målsättning att i bildningssyfte svara för orientering om utvecklingen av järnvägskommunikationerna kan enligt min mening förenas med verkets allmänna intresse att bedriva information om statens järnvägar som företag och institution i samhället. Jag är därför inte beredd att såsom utredningen föreslagit förorda särskild ersättning för järnvägsmuseets driftkostnader.

25.11 Kulturminnesvård

De senaste årens livliga intresse för kulturvård och miljöfrågor har medfört att kulturminnesvården ägnats ökad uppmärksamhet. Synen på bevarandet av äldre byggnader och kulturhistoriskt värdefulla miljöer har härigenom vidgats. Kulturminnesvården har sålunda kommit att tillmätas ökad betydelse i den allmänna samhällsplaneringen. Detta har kommit till uttryck i en rad sammanhang som jag här kortfattat skall redovisa.

I de riktlinjer för den fysiska riksplaneringen som statsmakterna dragit upp (prop. 1972: 111, CU 1972: 35, rskr 1972: 348) har från flera utgångspunkter betonats vikten av att ta till vara olika miljöers natur- och kulturhistoriska värde. Som särskilt värdefullt har ansetts att kulturminnesvården integreras i samhällsplaneringen. Som ett led i det programskede av den fysiska riksplaneringen som sedermera skall redovisas för riksdagen har riksantikvarieämbetet utarbetat anvisningar för redovisningen av kulturminnesvårdens intressen. Även i det följande planeringsskedet spelar kulturminnesvården en viktig roll.

Ett markerat uttryck för ett vidgat synsätt i fråga om kulturminnesvården är vidare de tilläggsdirektiv som år 1972 utfärdades för byggnadslagutredningen (K 1969: 55). Enligt dessa skall utredningen i sitt arbete överväga de synpunkter som 1971 års riksdag anfört (KrU 1971: 26, rskr 1971: 264) vad gäller skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljö. Från bl. a. dessa utgångspunkter överväger utredningen frågan om en mer generell rivningsreglering.

I avvaktan på en mera genomgripande reform av byggnadslagstiftningen har enligt statsmakternas beslut år 1973 (prop. 1973: 196, CU 1973: 35, rskr 1973: 386) genomförts ändringar i denna lagstiftning, innebärande möjlighet för byggnadsnämnd att meddela tidsbegränsade rivningsförbud, när det är påkallat bl. a. för bevarande av kulturhistoriskt eller miljömässigt värdefull bebyggelse.

Statsmakterna har år 1973 (prop. 1973: 21, CU 1973: 19, rskr 1973: 208 och prop. 1973: 22, CU 1973: 20, rskr 1973: 209) på grundval av förslag från saneringsutredningen fattat beslut om betydelsefulla reformer för att främja saneringsverksamheten inom äldre bostadsområden. Förutom att för ändamålet anslagits medel har riktlinjer dragits upp för hur kommunerna skall leda verksamheten genom att upprätta bostadssaneringsprogram. Av grundläggande betydelse är härvid att det fastslagits att äldre byggnader av både samhällsekonomiska, kulturhistoriska och miljömässiga skäl samt av hänsyn till de boendes intressen skall bevaras och moderniseras i den omfattning som det är tekniskt och ekonomiskt möjligt. Vidare har på grundval av saneringsutredningens slutbetänkande (SOU 1973: 73) Sanering III i årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 14 s. 130—138) lagts fram ytterligare förslag med anknytning till kulturminnesvården. Förslagen avser dels vissa allmänna riktlinjer för urval och planering i fråga om upprustning och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse, dels förstärkt statligt lånestöd till sådan bebyggelse. Bl. a. föreslås att beslut i fråga om urvalet bör vara underbyggda av antikvarisk expertis. I propositionen framhåller chefen för bostadsdepartementet vidare i fråga om den särskilt värdefulla bebyggelsen, som föreslås få stöd i form av tilläggslån, att prövningen bör anknytas till bestämmelserna om byggnadsminnen och att detta synes böra leda till ett urval på riksnivå genom riksantikvarieämbetets försorg. Riksdagen har ännu inte tagit ställning till det framlagda förslaget.

Som ett komplement till de föreslagna stödåtgärderna har saneringsutredningen i sitt slutbetänkande föreslagit ökade resurser för den bidragsgivning avseende kulturhistoriskt värdefulla byggnader som riksantikvarieämbetet svarar för i sin egenskap av central förvaltningsmyndighet för kulturminnesvården. Det framförda förslaget tar sikte på konservering av märkligare inrednings- och fasaddetaljer på byggnadsminnesförklarade byggnader. Utredningen föreslår vidare att kost-

naderna för den antikvariska kontrollen vid restaurering av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse, vilka nu debiteras fastighetsägaren, skall bestridas av statsmedel med hänsyn till att kontrollen är en samhällelig angelägenhet. Betänkandet har remissbehandlats inom dåvarande inrikesdepartementet. Utredningens uppfattning delas av flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan. Jag kommer i det följande, med hänsyn till bl. a. saneringsutredningens förslag i denna del, att beräkna ökade medel under anslaget till vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Jag är inte beredd att på föreliggande underlag biträda utredningens förslag rörande bestridande av kostnaderna för den antikvariska kontrollen.

MUS 65 ger i betänkandet (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård vad gäller den allmännna synen på kulturminnesvården uttryck för att kulturminnesvården i dag bör betraktas i ett vidare sammanhang än som traditionellt varit brukligt. Tidigare inriktades kulturminnesvården främst på skyddandet och bevarandet av vissa utvalda objekt som uppfyllde bestämda konstnärliga eller kulturhistoriska kriterier. Successivt har den emellertid kommit att inriktas alltmer på hela den av människan uppbyggda och påverkade miljön. Denna utveckling ställer enligt utredningen ökade krav på de kulturminnesvårdande organen. Dessa bör förstärkas dels i ekonomiskt avseende, dels organisatoriskt på ett sådant sätt att kulturminnesvården ges möjlighet att effektivt medverka i samhällsplaneringen.

MUS 65:s syn på kulturminnesvården delas av ett stort antal remissinstanser. De understryker också genomgående vikten av att kulturminnesvården ges effektiva möjligheter att hävda sina intressen i den allmänna samhällsplaneringen.

Även jag ansluter mig i princip till den syn på kulturminnesvården som redovisas av utredningen. Vid min tidigare redogörelse för målen för den statliga kulturpolitiken har jag också berört den vidgade målsättningen för insatser på kulturminnesvårdens område. Kulturminnesvården bör sålunda i ökad utsträckning inriktas även på bevarandet av samlade miljöer vid sidan av den monument- och objektvård som är kulturminnesvårdens traditionella domän. Kulturminnesvården bör därför ges en sådan ställning att den utan att försumma sina traditionella uppgifter kan svara mot de vidgade kraven.

I likhet med MUS 65 anser jag att en nödvändig förutsättning för att kulturminnesvården i framtiden skall kunna fullgöra sina uppgifter är att de kulturminnesvårdande myndigheterna sätts i stånd att effektivt medverka i planeringsarbetet. Den förstärkning av samhällsplaneringen på regional och central nivå som statsmakterna har beslutat om på grundval av bl. a. prop. 1970: 103 och 1972: 111 bör således kompletteras vad beträffar den miljö som är skapad av människan. Det bör kunna ske på ett i princip likartat sätt som i fråga om naturmiljön.

I fråga om den regionala kulturminnesvården föreslår MUS 65 en statlig organisation. En sådan organisation är enligt utredningen en förutsättning för en decentralisering av beslutanderätten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning, dvs. i första hand lagen (1942: 350) om fornminnen (ändrad senast 1971: 1163), lagen (1960: 690) om byggnadsminnen (ändrad 1972: 777) och kungörelsen (1920: 744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet (ändrad senast 1968: 739). En sådan decentralisering skulle enligt utredningen utgöra ett viktigt steg mot ökat medinflytande och bättre kontakt med de lokala intressena. För en sådan organisation talar också att den statliga planeringsverksamheten har sin tyngdpunkt på det regionala planet. Om kulturminnesvården skall kunna hävda sina intressen i den fysiska planeringen, krävs därför enligt utredningen att den får en regional organisation jämförbar med vad som står till förfogande för andra verksamhetsområden. Inrättandet av en statlig regionalorganisation skulle vidare enligt utredningen leda till en klarare ansvarsfördelning mellan stat och kommun.

Det stora flertalet av de remissinstanser som kommenterat utredningens förslag om en decentralisering av beslutanderätten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning tillstyrker förslaget. Ett tiotal remissinstanser ställer sig helt negativa till det. En något större grupp, vari bl. a. ingår riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, förordar såsom huvudprincip att den nuvarande centrala beslutsordningen bibehålls, men att beslut i vissa ärendegrupper successivt delegeras till landsantikvarien.

I likhet med utredningen förordar jag att den statliga kulturminnesvården ges en organisatorisk förankring på det regionala planet. En sådan lösning skulle tillgodose två syften, nämligen en strävan efter att decentralisera beslut och att förbättra förutsättningarna för att hänsyn tas till kulturminnesvården vid samhällsplaneringen.

Beslutanderätten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning ankommer i dag på riksantikvarieämbetet. På länsplanet företräds ämbetet av landsantikvarien. Denne har emellertid inga egna beslutsfunktioner, även om de avgörande bedömningarna ofta sker på ort och ställe i samband med landsantikvariens beredning av ärendena.

Jag ansluter mig i princip till utredningens förslag om en decentralisering av besluten enligt speciallagstiftningen i syfte att förenkla beslutsprocessen och att skapa större förutsättningar för medinflytande för de lokala intressena. Behov av en sådan decentralisering föreligger särskilt i fråga om ärenden som har ett starkt samband med den fysiska planeringen och samhällsplaneringen i stort. Vissa ärenden som faller inom speciallagstiftningens ram kan emellertid för sin handläggning kräva speciell sakkunskap av ett slag som bara finns företrädd inom den centrala myndigheten. Det bör närmare övervägas om inte beslut i så-

dana ärenden bör fattas av riksantikvarieämbetet också i fortsättningen. Förslag till avgränsning av dessa ärenden bör utarbetas av den arbetsgrupp som jag berört i anslutning till min behandling av museerna.

De farhågor som har uttryckts för att enhetligheten och kontinuiteten i bedömningarna skulle bli lidande vid en decentralisering anser jag överdrivna. I fråga om beslut enligt speciallagstiftningen som förs över till regional nivå blir en väsentlig uppgift för riksantikvarieämbetet att nära följa tillämpningen och samla in och bearbeta de erfarenheter som görs. På grundval av denna kontinuerliga bevakning bör ämbetet meddela föreskrifter, råd och anvisningar till ledning för den regionala handläggningen. Kraven på enhetlighet och kontinuitet blir härigenom väl tillgodosedda. Riksantikvarieämbetets möjligheter att hävda det övergripande ansvaret för kulturminnesvårdens intressen bör härutöver säkerställas genom att ämbetet ges rätt att föra talan mot de regionalt fattade besluten enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning. Detta motsvarar vad som f. n. gäller för statens naturvårdsverk i fråga om naturvården.

Den föreslagna decentraliseringen ställer givetvis ökade krav på kulturminnesvårdens regionala organisation. För att åstadkomma den integrering av kulturminnesvården i planeringsarbetet på det regionala planet som jag åsyftar bör den regionala organisationen ansluta till den organisation som råder inom den statliga samhällsplaneringen. En sådan anslutning bör ge ökade möjligheter för kulturminnesvården att hävda sina intressen.

MUS 65 föreslår att länsstyrelsen blir regional myndighet för den statliga kulturminnesvården och att en kulturminnesenhet, med landsantikvarien som chef, inrättas inom länsstyrelsens planeringsavdelning. Till länsstyrelsens kulturminnesenhet överförs riksantikvarieämbetets beslutsfunktioner enligt kulturminneslagstiftningen liksom de uppdrag av statlig karaktär som landsantikvarien haft att fullgöra främst som länsombud för riksantikvarieämbetet. Kulturminnesenheten skall vidare enligt förslaget bl. a. företräda kulturminnesvårdens intressen i den för hela planeringsavdelningen gemensamma verksamheten med samhällsplanering.

Remissopinionen är mycket splittrad i organisationsfrågan. Utredningens förslag tillstyrks av bl. a. flertalet länsstyrelser och ett stort antal kommuner, samt statens vägverk, statens naturvårdsverk och statens planverk. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum förordar å andra sidan, i likhet med åtskilliga kommuner och flertalet hembygdsförbund, ett bibehållande eller en utbyggnad av nuvarande landsantikvarieorganisation. Många instanser uttrycker oro för att en överflyttning av landsantikvarien till länsstyrelsen skall innebära att det betydelsefulla sambandet mellan kulturminnesvård och museal verksamhet inte i fortsättningen kan upprätthållas.

Innan jag går närmare in på frågan om länsstyrelsen som regional

myndighet för den statliga kulturminnesvården vill jag mot bakgrund av remissinstansernas synpunkter framhålla betydelsen av att länsmuseerna — som basinstitutioner för den kommunala och landstingskommunala kulturminnesvården — också i fortsättningen får möjlighet att bedriva en omfattande och kvalificerad kulturminnesvård. Det är angeläget att värna om existerande samband mellan kulturminnesvård och museiväsende och att skapa garantier för en fortsatt samverkan mellan statlig och kommunal kulturminnesvård. Länsmuseerna spelar härvid en avgörande roll.

När jag haft att ta ställning till själva organisationsfrågan har jag vägletts av en strävan att dels åstadkomma den önskade integreringen av kulturminnesvården i det regionala planeringsarbetet, dels åstadkomma en klarare ansvarsfördelning på det regionala planet. Tyngdpunkten i det regionala planeringsarbetet har genom statsmakternas beslut förlagts till länsstyrelserna. Inom dessa fattas beslut i en rad ärenden som i större eller mindre utsträckning också berör kulturminnesvårdens intressen. Plan- och byggnadsärenden, fastighetsbildningsärenden och tillståndsärenden enligt naturvårdslagen m. fl. lagar är bara några exempel på ärenden i vars handläggning kulturminnesvårdsaspekterna måste beaktas på ett bättre sätt än vad som i dag är möjligt. Kulturminnesvården bör också finnas med i bilden vid länsstyrelsens arbete med program för beredskapsarbeten, kommunala bostadsbyggnadsprogram och kommunernas ekonomiska långtidsplanering.

Ett grundläggande ansvar för kulturminnesvården liksom för kulturområdet i övrigt ligger hos kommuner och landsting. Genom speciallagstiftningen har emellertid staten ett större ansvar inom kulturminnesvårdsområdet än inom andra sektorer av kulturområdet. Statens ansvar för samhällsplaneringen i stort innebär också ett betydande ansvar för den regionala kulturminnesvården i de delar den faller inom samhällsplaneringens vida ram. Mot denna bakgrund har jag övertygats om att det statliga ansvaret för kulturminnesvården måste ta sig uttryck i en regional förankring hos det organ som på regional nivå svarar för samhällsplaneringen. Jag förordar således i likhet med MUS 65 att länsstyrelsen blir regional myndighet för den statliga kulturminnesvården.

Från vissa av de remissinstanser som förordar ett bibehållande av nuvarande landsantikvarieorganisation, med landsantikvarien knuten till länsmuseet, framförs tanken att landsantikvarien bör kunna fungera som föredragande i länsstyrelsen. Jag vill här först peka på att en mycket viktig grupp av länsstyrelsens planeringsärenden berör den översiktliga avvägningen mellan kommuner och större regioner. Det är enligt min mening mindre lämpligt att en tjänsteman med enskild huvudman är föredragande i denna typ av ärenden samtidigt som han företräder kulturminnesvården i de enskilda kommunernas detaljplanering. Jag vill vidare betona vikten av att beredningen av kulturminnesvårds-

frågorna ingår som ett led i länsstyrelsens allmänna planeringsarbete. Det är därför enligt min mening nödvändigt att en statlig tjänsteman *inom* länsstyrelsen får ett samlat ansvar för beredning och föredragning av kulturminnesärenden. Länsstyrelserna måste således ha egna specialister som kan delta i varje led av beredningS- och beslutsprocessen.

Den decentralisering som jag förordat i det föregående innebär för länsstyrelsens del att den i fortsättningen skall handlägga ärenden enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning, i den mån dessa som jag tidigare berört inte skall ligga kvar på riksantikvarieämbetet. Inom länsstyrelsens ansvarsområde ligger vidare ett stort antal ärenden rörande bl. a. plan- och byggnadsfrågor, fastighetsbildning och naturvård, i vilka kulturminnesvårdens intressen måste bevakas. Det är också en central uppgift för länsstyrelsen att inom ramen för den översiktliga planeringen ta ställning till kulturminnesvårdens behov vid arbetet med bl. a. den fysiska riksplaneringen.

I fråga om kulturminnesvårdens organisatoriska inordnande i länsstyrelsen är jag inte beredd att förorda att en särskild kulturminnesenhet inrättas inom planeringsavdelningen. Jag anser emellertid att det vid länsstyrelsen i varje län bör inrättas en tjänst för handläggningen av kulturminnesvårdsfrågorna. Innehavaren av tjänsten bör vara organisatoriskt sidoordnad planeringsavdelningens olika enheter på samma sätt som länsveterinären är i dag. Jag har i dessa frågor haft samråd med chefen för kommundepartementet. Den nya organisationen bör införas den 1 juli 1976.

Det stöd som f. n. utgår till länsmuseerna i form av statsbidrag enligt kungörelsen (1955: 317) angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen (ändrad senast 1965: 167) kan i princip anses utgöra ersättning för landsantikvariens arbetsinsatser inom den på statligt uppdrag bedrivna kulturminnesvården, dvs. för dennes uppgift att vara riksantikvarieämbetets företrädare på regional nivå. Genom de förändringar i fråga om organisation och ansvar på kulturminnesvårdsområdet som jag har förordat upphör uppgiften för landsantikvarien att vara riksantikvarieämbetets företrädare. Detta hindrar emellertid inte att länsmuseerna även i fortsättningen bör kunna utnyttjas av riksantikvarieämbetet som remissinstanser. De bör också av ämbetet kunna anförtros viktiga inventerings- och vårdnadsuppdrag.

Det förhållandet att länsstyrelsen blir regional myndighet för den statliga kulturminnesvården behöver enligt min mening inte innebära att den kännedom om de faktiska förhållandena och den sakkunskap som i övrigt finns representerad i länsmuseet i fortsättningen inte kan utnyttjas. Utredningar och bedömningar till belysning av de frågor som skall handläggas av länsstyrelsen bör fortsättningsvis kunna tillhandahållas av länsmuseet.

Jag har i det föregående vid min anmälan av vissa frågor rörande

regionala och lokala museer förordat att ett nytt statsbidrag införs för länsmuseerna. Det nya statsbidraget bör syfta till att dels trygga länsmuseernas möjligheter att fullgöra de uppgifter som museerna inom ramen för sina egna åtaganden såsom fria kulturinstitutioner tar på sig på kulturminnesvårds- och museiområdet, dels kompensera länsmuseerna för fullgörandet av uppgifter för riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen. Statsbidraget bör i princip — på samma sätt som gäller stödet till andra kulturinstitutioner — utgå utan att några villkor ställs upp i fråga om verksamhetens inriktning och innehåll. Det måste sålunda stå fritt för länsmuseerna att enligt de villkor som gäller till följd av huvudmannaskapet för museet självständigt bestämma sina kulturinsatser. Vissa villkor som avser museets uppgifter för riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen bör dock kunna föreskrivas.

Information om resultaten av undersöknings- och forskningsarbete samt om kulturvårdsplanering och andra aktuella kulturvårdsfrågor är en betydelsefull del av länsmuseets verksamhet. Informationsarbetet bör i hög grad kunna bidra till att skapa medvetenhet om kulturmiljöns värde och behov av skydd. Genom sin fria ställning i förhållande till beslutande myndigheter kan länsmuseet i detta sammanhang i högre grad än i dag bli opinionsbildande och ett forum för debatt i miljöfrågor.

Med en ansvarsfördelning i enlighet med vad jag här anfört kan inrättandet av en kulturminnesvårdsorganisation inom länsstyrelsen inte uppfattas som en dubblering av funktioner och en splittring av resurser. En personalförstärkning inom länsstyrelsen och ett fortsatt statligt stöd till länsmuseerna innebär givetvis en förstärkning av den regionalt bedrivna kulturminnesvården i dess helhet.

Jag vill särskilt framhålla det värdefulla arbete som hembygdsrörelsen uträttar för kulturminnesvården. Jag har i det föregående i olika sammanhang understrukit organisationslivets viktiga uppgifter i svenskt samhällsarbete. Enligt min mening är det väsentligt att både länsstyrelsen och länsmuseet har goda kontakter med hembygdsrörelsen, som kan tillföra kulturminnesvården betydelsefulla erfarenheter. Det samarbete som Samfundet för hembygdsvård inlett med bl. a. riksantikvarieämbetet anser jag värdefullt för möjligheterna att informera allmänheten om aktuella frågor inom kulturminnesvården och hembygdsarbetet.

F. n. utgående statligt stöd till hembygdsrörelsen avser uppgifter på central nivå. Innevarande budgetår har Samfundet för hembygdsvård fått bidrag ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål för upplysningsverksamhet på kulturminnesvårdens område. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att höja det bidraget för nästa budgetår. Samfundet åtnjuter vidare statsbidrag över nionde huvudtiteln för miljövårdsinformation.

25.12 Arkiven m.m.

Arkiven är sinsemellan som institutioner mycket olikartade.

Arkiven i traditionell mening har främst till uppgift att vårda och bl. a. för forskningsändamål tillhandahålla skriftliga dokument. Den tekniska utvecklingen har emellertid genom tillkomsten av automatisk databehandling och olika former av mikrografiska medier medfört nya metoder för att ta upp och lagra information. Genom denna utveckling har arkiven kommit att ställas inför helt nya uppgifter.

Som arkiv betecknas vidare institutioner som bevarar och bearbetar material om dialekter, folkminnen, ortnamn, visor och folkmusik.

Det gemensamma för arkiven i denna vidare mening är att de bevarar det kulturarv som är knutet till dokument och andra informationsbärare. I likhet med museerna bidrar arkiven till kommande generationers kunskap om det förflutna och till att bevara det nödvändiga sambandet mellan nutida och äldre kultur.

Riksarkivet och landsarkiven har i första hand ansvar för den statliga administrationens dokument. Den grundläggande regleringen av det statliga arkivväsendet, vilket främst kommer till uttryck i den allmänna arkivstadgan (1961: 590, ändrad senast 1972: 578), avser framför allt att säkerställa offentlighetsprincipen inom statsförvaltningen och att trygga förvaltningens och forskningens behov av dokumentation. Riksarkivet utövar det högsta inseendet över det offentliga arkivväsendet. Riksarkivet har bl. a. till uppgift att verka för en tidsenlig organisation och utveckling av arkivväsendet.

Kommuner, landsting och organisationer ansvarar själva för sitt arkivmaterial. Genom kommunallagstiftningen och andra bestämmelser finns dock vissa övergripande regler också för arkivverksamheten inom kommuner och landsting. Riksarkivet och landsarkiven har vidare till uppgift att gå kommunala myndigheter och enskilda tillhanda med råd och anvisningar i arkivfrågor. De tar också, i mån av utrymme, emot kommunala och enskilda arkiv för förvaring.

En rad förbättringar inom den statliga arkivorganisationen har genomförts de senaste åren. Härigenom har arkiven gjorts bättre rustade att fullgöra sina uppgifter.

I detta sammanhang bör nämnas att dataarkiveringskommittén har lagt fram förslag till bestämmelser om utgallring hos statliga myndigheter av information på elektromagnetiska databärare. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser i ämnet. Ytterligare förslag från kommittén i frågor som rör de nya informationsbärarna väntas under innevarande år. Kommittén behandlar arkiveringsproblem inom ett mycket vitt område och tar även upp frågor om bevarande av äldre film, grammofonskivor, ljudband och Sveriges Radios inspelningar.

Det finns i dag ett ökande intresse för den epok då vår demokrati växte fram. Folkrörelsearkiven har i samband därmed kommit att bli av allt större betydelse. Genom det arbete som utförts i anknytning till dessa har ett oersättligt material kunnat räddas åt framtiden och en säkrare grund läggas för kännedom om den tid då det i många avseenden unika svenska organisationslivet formades. Genom beslut av statsmakterna år 1972 (prop. 1972:1 bil. 10, s. 53, KrU 1972: 4, rskr 1972: 40) utgår under vissa förutsättningar statsbidrag till folkrörelsearkiven. Statsbidrag utgår vidare för inventering av enskilda arkiv. Jag kommer i det följande (27.27) att föreslå att verksamheten vid pressarkivet förstatligas och inordnas i riksarkivet.

Kulturrådet har inte gått in på frågor rörande arkivväsendet i vidare mån än att rådet föreslagit att förutsättningarna för en gemensam styrelse för det statliga arkivväsendet skall utredas. Riksarkivet och statskontoret har anslutit sig till rådets förslag.

Jag anser att det finns anledning att såsom ett uttryck för statens ökade ansvar för arkivsektorn överväga frågan om att inrätta en styrelse för riksarkivet. I styrelsen synes böra ingå bl. a. företrädare för kommuner, landsting och organisationsliv. Genom inrättandet av en styrelse bör förutsättningarna för riksarkivet att ta upp övergripande frågor om arkivverksamhetens mål och ansvarsfördelningen inom arkivvården förbättras. Jag återkommer i det följande vid min behandling av riksarkivet (25.19.6) till frågan om en styrelse för riksarkivet.

Riksarkivet har efter samråd med berörda myndigheter, Svenska kommunförbundet och organisationer på teaterområdet lagt fram förslag om teatrarnas arkivfråga. Vid beredningen av frågan om avtal med de statsägda aktiebolag, som jag i det föregående förordat skall ta över den nuvarande verksamheten vid Operan och Dramatiska teatern, avser jag att även ta upp frågan om att göra bestämmelser om arkivbildning m. m., vilka i huvudsak svarar mot allmänna arkivstadgan, tillämpliga på dessa teatrar. Avsikten är att i bestämmelserna ta in skyldighet att överlämna exemplar av program m. m. till Drottningholms teatermuseum. Vidare har jag för avsikt att föreslå ändringar av motsvarande innebörd i villkoren för statsbidrag för Svenska riksteaterns verksamhet.

Med hänsyn till vad jag i det följande (25.21) kommer att anföra om principerna för statsbidrag till lokala och regionala teaterinstitutioner kan jag inte förorda bestämmelser som innebär skyldighet för teatrarna att leverera visst teatermaterial till Drottningholms teatermuseum. Huruvida sådana leveranser kommer att ske får bli beroende av överenskommelser som kan komma att träffas mellan museet och berörda teaterinstitutioner. Min medelsberäkning i det följande till Drottningholms teatermuseum (27.27) är avvägd med hänsyn till att museet skall kunna ta hand om sådant material.

Särskilt statsbidrag bör enligt min mening inte anvisas för arkivvärdande uppgifter vid teatrarna.

I detta sammanhang vill jag ta upp frågan om en institution som inte är att betrakta som ett arkiv men som lämpligen kan behandlas i detta sammanhang, nämligen Nämnden för svensk språkvård.

Utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård har avgett förslag angående nämndens framtida ställning och organisation. I likhet med utredningen anser jag att nämnden fyller ett väsentligt behov. Det är betydelsefullt att nämnden får en förstärkt organisation och dess personal förbättrade anställningsförhållanden. Jag ansluter mig till utredningens förslag om att nämnden även i fortsättningen får en fristående ställning med oförändrat huvudmannaskap. Nämndens verksamhet faller inom statens kulturråds ansvarsområde.

Som utredningen föreslagit bör den vetenskapliga personalen få förbättrade anställningsförhållanden genom att deras tjänster blir statligt reglerade. Jag kommer i det följande, under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål (27.8) att beräkna medel för fyra vetenskapliga, statligt reglerade tjänster vid nämnden.

Institutionen bör benämnas Svenska språknämnden.

25.13 Folkbibliotek

Kulturrådet anser att folkbiblioteken intar en central plats i kulturlivet. De bör därför enligt rådet i flertalet kommuner utgöra den institutionella grunden för ett mer differentierat kulturutbud och erbjuda alternativ till det kommersiella kulturlivet. Mediaförmedlingen bör enligt rådet utvidgas och biblioteken bör söka skapa aktiviteter i olika kommundelar. Denna uppfattning delas också av remissinstanserna. Kulturrådet uppehåller sig i övrigt främst vid folkbibliotekens allmänkulturella uppgifter och organisatoriska ställning. Förslag beträffande bibliotekens roll i litteraturförsörjningen har senare framlagts av litteraturutredningen i dess slutbetänkande (SOU 1974: 5) Boken, som nu remissbehandlas.

Jag delar kulturrådets syn på folkbibliotekens framtida roll. Folkbiblioteken tillgodoser höga krav på decentralisering. Det finns numera bibliotek i varje kommun i landet och de större kommunerna har i regel ett väl utbyggt filialnät. Glesbygden betjänas av bokbussar och bland sjuka och handikappade bedrivs uppsökande verksamhet. Tillgången på lokaler och personal och den grundläggande uppgiften att tillhandahålla informationsmaterial gör folkbiblioteken till en lämplig bas för kontaktskapande aktiviteter. Jag delar också kulturrådets uppfattning att länsbiblioteken har viktiga utjämnande och kompletterande uppgifter.

Folkbiblioteken är kommunala institutioner. Kommunerna anslår år-

ligen betydande belopp för verksamheten. Dessa kompletteras av statsbidrag främst för regionalt utjämnande insatser. Med hänsyn till det olämpliga i att genom reglerande föreskrifter minska kommunernas möjligheter att efter förutsättningar och behov välja egna lösningar har jag i det föregående (25.4) avvisat tanken på att införa en bibliotekslagstiftning.

De förslag beträffande folkbiblioteken som framlagts av kulturrådet och litteraturutredningen bör behandlas i ett sammanhang, när remissbehandlingen av litteraturutredningens slutbetänkande avslutats. I avvaktan på detta bör vissa förstärkningar av det statliga stödet till folkbiblioteken ske inom ramen för nuvarande bidragssystem. Förstärkningarna bör avse länsbibliotek och lånecentraler samt lokala initiativ. Jag beräknar i det följande (27.28) ett ökat statligt stöd för dessa ändamål med 900 000 kr. budgetåret 1974/75.

Några remissinstanser, bland dem bibliotekshögskolan, anser att kulturrådets syn på bibliotekens framtida roll ställer krav på en förändring av utbildningen vid bibliotekshögskolan. Jag vill här erinra om att min företrädare i propositionen (1971: 52 s. 35) angående utbildning av bibliotekspersonal m. m. anförde att man vid utformningen av bibliotekarieutbildningen bör ta stor hänsyn till nya utvecklingstendenser på biblioteksområdet och att det är angeläget att betona sådana områden av biblioteksarbetet som är en följd av den ökade benägenheten att ge de kommunala biblioteken en allmän servicefunktion även för information och kulturaktiviteter utanför bibliotekens traditionella verksamhetsområde.

25.14 Folkets park, Folkets hus m. m.

Kulturrådet anser att folkparkerna fyller en viktig funktion i det lokala kulturlivet. De är populära träffpunkter i kommunerna. De erbjuder stora möjligheter att nå grupper av människor som inte i första hand kommer i kontakt med det institutionsbundna kulturutbudet. Folkparkerna är väl lämpade för olika former av integrerad verksamhet. Parkernas arrangemang utgör också en motvikt mot kulturverksamhetens koncentration till vinterhalvåret. En stor del, kanske huvuddelen, av folkparkernas funktioner bör därför enligt rådets uppfattning omfattas av samhällets kulturpolitiska ansvar.

Jag delar helt kulturrådets positiva syn på folkparkerna och deras framtida möjligheter. Det är angeläget att folkparksverksamheten kan vidareutvecklas. Av folkrörelseförankringen följer en medveten strävan att motverka det kommersiella inflytandet i kulturlivet. Denna strävan kan inte fullföljas utan ekonomiskt stöd från samhällets sida. Folkparkerna får i dag samhällsstöd främst i form av kommunala anslag. Statsbidrag har utgått för vissa programproduktioner sommaren 1973.

Samhällsstödet bör emellertid ökas. Staten bör i första hand lämna bidrag till centrala och för rörelsen gemensamma insatser. Jag delar kulturrådets uppfattning att de närmare formerna för ett sådant stöd behöver utredas men att det är möjligt att redan nu ge statsbidrag i mera provisoriska former.

Jag beräknar i det följande (27.8) för budgetåret 1974/75 statsbidrag till Folkparkernas centralorganisation med 700 000 kr. Statsbidraget bör avse olika för rörelsen gemensamma insatser. Central service, metodutveckling, utbildning samt lokal och regional försöksverksamhet är exempel på sådana insatser. Statligt stöd till folkparkernas programutbud kanaliseras i dag genom Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar. Dessa täcker dock ännu inte alla genrer och verksamhetstyper, t. ex. inte folkloreprogram, något som emellertid bör eftersträvas. F. n. bör därför statsbidraget till Folkparkernas centralorganisation också avse vissa typer av produktioner, som i dag inte får stöd från annat håll.

Folkets hus betydelse för kultur- och föreningslivet framhålls av kulturrådet. Rådet anser det viktigt att folketshusrörelsen får möjlighet att vidareutveckla kulturverksamheten genom experiment och försöksverksamhet av olika slag.

Jag delar helt kulturrådets positiva syn på Folkets hus. Folketshuslokalerna är i dag platsen för mångskiftande kulturaktiviteter. Riksteatern använder t. ex. i stor utsträckning folketshusscener. Genom Bio Kontrast-verksamheten visas i dag kvalitetsfilm på 69 platser. Sistnämnda verksamhet erhåller sedan starten statligt bidrag.

Flera remissinstanser har framhållit att man i ett kommande utredningsarbete om stöd till folkparksverksamheten också bör beakta behovet av samhällsstöd till centrala insatser inom folketshusrörelsen och inom Bygdegårdarnas riksförbund och Föreningen Våra Gårdar. Jag delar remissinstansernas uppfattning. Utredningsarbetet ligger inom ramen för statens kulturråds uppgifter.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag (27.8) en höjning av bidraget till Folkets husföreningarnas riksorganisation för kvalitetsfilmvisning med 70 000 kr. till 200 000 kr.

25.15 Radio och television

Etermediernas utveckling under det senaste halvseklet har inneburit radikala förändringar i samhällslivet. Genom de tekniska landvinningarna har det varit möjligt att nå ut över hela landet med ett kvalificerat utbud av information, debatt och annat kulturmaterial. Möjligheterna att tillgodogöra sig detta utbud har inte i nämnvärd utsträckning behövt begränsas av geografiska, ekonomiska eller sociala hinder.

Genom etermedierna har skapats en för alla gemensam upplevelse-

och informationskälla. Detta förhållande medför ett speciellt ansvar vid utformandet av programpolitiken. Programmen har en så stark genomslagskraft att man även inom ramen för ett begränsat utbud måste eftersträva mångsidighet i både åsikts- och ämnesinriktning.

Statsmakternas ställningstaganden på radio-TV-området har präglats av medvetandet om etermediernas centrala roll i samhälls- och kulturlivet. Insatserna på radio- och TV-området har setts som en viktig del av samhällets totala insatser för att minska människors isolering, ge bättre information, höja allmänbildningen, skapa större medvetenhet och rikare kulturupplevelser. Många människor har t. ex. fått sin första kontakt med teatern eller den seriösa musiken genom radio-TV.

Som jag nämnt i det föregående (25.2) anser jag att etermedierna tillhör området för de kulturpolitiska insatserna. Det innebär att de kulturpolitiska målen även bör avse radio och television. För den enskilde spelar dessa medier en roll som i många avseenden liknar vad som i övrigt förs till området. Sveriges Radio har dessutom i sin organisatoriska form likheter med kulturinstitutionerna.

De principer som f.n. gäller för Sveriges Radios programverksamhet har fastlagts av statsmakterna genom radiolagen (1966:755) och det särskilda avtal mellan staten och Sveriges Radio som träffats på grundval av det av riksdagen godkända, i proposition år 1966 framlagda förslaget till radiolag (prop. 1966: 149, K3LU 1966: 1, rskr 1966: 370). Sveriges Radios nuvarande organisation grundas på statsmakternas beslut samma år angående rundradions fortsatta verksamhet m. m. (prop. 1966: 136, SU 1966: 163, rskr 1966: 388).

På radio-TV-området har under de senaste årtiondena skett en snabb utveckling. Radio- och TV-nätet har byggts ut och täcker nu i stort sett hela landet. Sändningstiden har steg för steg förlängts och flerkanalsystem har införts såväl i radio som TV. Färg-TV har införts. Det är angeläget att utvecklingen kan föras vidare genom utnyttjande av nya tekniska möjligheter och genom tillgodoseende av nya önskemål beträffande programverksamheten. Frågor om den framtida utvecklingen av radio-TV har gjorts till föremål för ett omfattande utredningsarbete.

1969 års radioutredning (RUT 69) och reklamutredningen har nyligen avlämnat betänkanden. RUT 69 tar i sitt betänkande (SOU 1973:8) Radio i utveckling upp frågan rörande lokalradio, samhällsinformation, utbildning, sändningsutrymme och stereosändningar. Reklamutredningens majoritet avvisar i betänkandet (SOU 1973:10) TV-reklamfrågan tanken på att reklam skall införas i radio och TV och att inkomsten från sådan verksamhet skall användas för finansiering av etermedierna.

Utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet (U 1971: 13) väntas komma med ett

betänkande vid årsskiftet 1974/75. Radionämndsutredningen (U 1973: 4), vars huvuduppgift är att undersöka förutsättningarna för att förbättra nämndens arbetssituation, väntas också komma med ett betänkande i år.

Filmutredningen har i två betänkanden (SOU 1970: 73) Samhället och filmen 1 och (SOU 1973:53) Samhället och filmen 4, tagit upp televisionens roll för den svenska filmen och därvid hävdat att Sveriges Radio har ett betydande ansvar för filmproduktionen.

På nordisk basis har Nordiska ministerrådet tillsatt en kommitté med uppgift att undersöka möjligheterna att förbättra mottagningen av de nordiska grannländernas TV-program. Kommitén har kommit med en delrapport, TV över gränserna (Nordisk utredningsserie 11:75), och beräknas lämna sin slutrapport under år 1975.

Också Sveriges Radio har tillsatt ett antal utredningar. En översyn av företagets inre organisation och verksamhet, översynsutredningen, har genomförts. Ett rationaliseringsprogram har utarbetats på grundval härav och håller på att genomföras. Företagsledningen avser att lämna en sammanfattande bedömning av åtgärderna till Sveriges Radios styrelse under våren 1974. En utredning rörande decentralisering av Sveriges Radios verksamhet har redan genomförts. Sveriges Radio har vidare anmält att inom företaget pågår en utvärdering av erfarenheterna av tvåkanalsystemet i TV med beaktande av såväl de programpolitiska som de organisatoriska och ekonomiska aspekterna.

Det är inte min avsikt att nu föra fram förslag om ändring av de principer som gäller för rundradioverksamheten. Jag vill emellertid i detta sammanhang peka på några frågor som har samband med mina övriga överväganden beträffande kulturpolitiken. Det gäller frågan om programverksamhetens geografiska fördelning, om Sveriges Radios utnyttjande av resurser utanför företaget samt om kontakten mellan de programansvariga och publiken.

Bakom strävan att decentralisera programutbudet kan två motiv urskiljas. Det ena avser ambitionen att skapa förutsättningar för en programverksamhet som tar upp regionala och lokala frågor för en geografiskt avgränsad publik. Det andra avser strävandena att låta regionalt producerade program få rikssprídning i syfte att ta tillvara den särprägel som finns på skilda håll samt att kunna spegla utveckling och händelser i landets olika delar.

Det av statsutskottet år 1966 angivna och av riksdagen godtagna målet att ungefär en fjärdedel av programproduktionen skall ske regionalt är numera uppnådd med god marginal (SU 1966: 163, rskr 1966: 388). Förslag finns emellertid om att ambitionen skall höjas ytterligare. Riksdagen uttalade år 1973 att det vore önskvärt att andelen regional produktion ökas utöver vad som angavs vid 1966 års riksdag (KrU 1973: 42, rskr 1973: 113).

Med Sveriges Radios ensamrätt att driva rundradioverksamhet följer kravet att bedriva en ytterst mångsidig verksamhet. Ett sådant krav gör det omöjligt att genomföra all programproduktion med hjälp av dem som har ett anställningsförhållande till företaget. En viktig fråga blir därmed i hur stor utsträckning Sveriges Radio bör utnyttja utomstående för att producera program och för medverkan i program som produceras inom företaget. Radion och televisionen svarar för en viktig del av de uttrycksmöjligheter som står olika opinionsbildare till buds.

Ett annat väsentligt spörsmål som närmare bör belysas är frågan om möjligheterna att via etermedierna till en bredare publik förmedla den verksamhet som olika kulturinstitutioner, i synnerhet på teaterns, musikens och dansens områden, bedriver. Detta gäller inte minst de statliga kulturinstitutionerna Operan och Dramatiska teatern. Det är viktigt att man söker skapa effektivare samarbetsformer mellan dessa institutioner och Sveriges Radio. Målsättningen att etermedierna skall ge en allsidig bild av landets kulturliv medför emellertid också att företaget på olika sätt bör förmedla en kontakt mellan publiken och de övriga institutioner och grupper som finns inom landet på teaterns och musikens område.

Både kulturrådet och RUT 69 har behandlat frågan om Sveriges Radios kontakt med olika grupper utanför företaget. Sveriges Radio har också i egen regi prövat olika former av kontakt med publiken. Det är angeläget att sådana försök fortsätter och att man så småningom finner former för mera regelbundna kontakter. Utbytet av sådana kontakter bör kunna bli ömsesidigt. Ett utbyte av idéer och synpunkter mellan producenter och konsumenter bör kunna berika den framtida programverksamheten och leda till att allt fler får kunskap om radio-TV-verksamhetens förutsättningar.

En annan fråga som behöver belysas är kontakten mellan publik och programansvariga. I det sammanhanget kan det finnas skäl att överväga villkoren och formerna för rätten till genmäle i radio och TV.

Lösningar av de problem som jag här har aktualiserat är starkt beroende av radions och televisionens organisation och finansiering på längre sikt. Genom att perioden för avtalet mellan staten och Sveriges Radio löper ut den 30 juni 1977 aktualiseras frågan huruvida de krav som från olika håll ställs på radioverksamheten kan tillgodoses inom ramen för ett oförändrat avtal.

Inför ett ställningstagande till de problem som jag här berört krävs en noggrann analys bl. a. av frågor rörande rundradioverksamhetens organisation och finansiering samt av formerna för Sveriges Radios kontakt med publiken. Utredningsarbetet bör enligt min mening uppdras åt en parlamentarisk utredning. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag till riktlinjer för detta utredningsarbete.

Det finns emellertid skäl att vid sidan av detta mera långsiktiga

utredningsarbete som skall fullgöras av den parlamentariska utredningen ta upp vissa frågor som kan lösas inom ramen för nuvarande avtal. Jag avser därför som jag anfört i årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 10 s. 466) att tillkalla en särskild arbetsgrupp. Gruppen skall främst, med beaktande av remissinstansernas synpunkter, bereda de förslag som avlämnats av RUT 69. Gruppen skall också kunna lämna vissa förslag i frågan om televisionens regionalisering.

Som jag återkommer till i det följande kommer radio och television inte att tillhöra det direkta ansvarsområdet för statens kulturråd. Med hänsyn till rådets allmänna ansvar för kulturfrågorna bör emellertid rådet följa hur samarbetet mellan kulturinstitutionerna och Sveriges Radio utvecklas. Liksom kulturrådet anser jag det angeläget med ett sådant samarbete. Det ankommer på parterna själva att finna formerna för detta.

25.16 Kommersiellt driven kulturverksamhet

En betydande del av kulturutbudet tillkommer på affärsmässiga grunder. Privat företagsamhet svarar således för nästan all bok- och fonogramproduktion liksom för större delen av filmproduktionen. I viss utsträckning har det varit möjligt att garantera såväl mångfald som kvalitet även inom en kommersiellt driven produktion. Det har emellertid blivit alltmer uppenbart att ett omfattande kommersiellt beroende medför stora risker.

Medvetandet om riskerna med ett kommersiellt beroende finns uttryckt i kulturrådets förslag. Det av rådet formulerade ansvarighetsmålet innebär en klart uttalad ambition att minska eller hindra den negativa verkan som marknadsekonomin kan medföra. I sin genomgång av olika sektorer — det tryckta ordet, musiken, filmen, teatern och bildkonsten — pekar rådet på en rad missförhållanden. Olika medel att komma till rätta med dessa diskuteras också. Rådet lämnar emellertid inte några preciserade förslag utan hänvisar till att flera utredningar arbetar med problemen inom olika sektorer av kulturlivet. Rådet anser emellertid att det måste bli en uppgift för det nya kulturrådet att följa utvecklingen inom den privata kultursektorn och vid behov föreslå statsmakterna nödvändiga åtgärder.

Remissinstanserna är nästan genomgående överens med rådet om att samhället har ansvar också för de kulturyttringar som är beroende av marknadskrafterna. En rad remissinstanser beklagar att kulturrådet inte analyserat marknadsekonomins negativa verkningar eller kommit med förslag till konkreta åtgärder för att undanröja dessa.

Vad kulturrådet i sitt betänkande anfört i denna fråga togs till utgångspunkt i en motion av herr Palm m. fl. till 1973 års riksdag om åtgärder mot maktkoncentration inom den kommersiella kultursektorn

(mot. 1973:448). Motionärerna menade att den ambition som karakteriserar kulturrådets strävan att lösa maktbalansens problem inom den offentliga kulturdistributionen inte får sin motsvarighet i några liknande anspråk i fråga om förhållandena inom den privata kultursektorn.

Kulturutskottet uttalade i sitt betänkande (KrU 1973:43) att en översyn och analys av det kommersiella marknadssystemet på kulturområdet var påkallad. Syftet med en sådan analys, som lämpligen skulle kunna inriktas på att sammanfatta och komplettera det nu pågående arbetet rörande olika delområden inom det kulturpolitiska fältet, borde vara att lägga en grund för åtgärder. Utskottet gjorde inte något uttalande om i vilken form det önskade utredningsarbetet skulle bedrivas. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (rskr 1973:313).

Som jag redan påpekat vid min behandling av målen för kulturpolitiken får lönsamhet inte bli avgörande för verksamheten inom kulturområdet. Kommersialismens skadeverkningar är speciellt kännbara på kulturområdet; kortsiktiga vinstintressen lockar till spekulation i torftiga produkter medan det genomtänkta och kritiska trängs undan.

Det allmänna svarar redan nu för omfattande insatser på områden där den kommersiellt drivna verksamheten visat sig otillräcklig eller leder till otillfredsställande resultat. Staten har sålunda påtagit sig ett betydande ansvar för den konstnärliga utbildningen och för förbättringen av kulturarbetarnas ekonomiska villkor. Åtskilliga kulturyttringar, bl. a. på teaterns och musikens område, är också för sin förekomst helt beroende av samhällsstöd. Det allmänna kan vidare genom insatser på en begränsad del av en i övrigt helt kommersiellt beroende kultursektor delvis neutralisera marknadsekonomins svagheter. Det kommunala stödet till folkbiblioteken är ett sådant exempel.

De statliga insatserna har under det senaste decenniet steg för steg vidgats till att omfatta nya områden. Dagspress och tidskrifter åtnjuter numera stöd. Detsamma gäller filmen och i begränsad utsträckning fonogrammen. Den omfattande utredningsverksamhet som startades under senare delen av 1960-talet har i stor utsträckning gällt områden av kulturlivet som är starkt kommersiellt beroende. På litteratur- och filmsektorerna har statliga utredningar nyligen avlämnat slutbetänkanden. Från 1972 års pressutredning och från 1965 års musei- och utställningssakkunniga, som arbetar med frågor som gäller utställning och försäljning av konst, väntas betänkanden framöver.

Under den treårsperiod som jag återkommer till i det följande (25.21), räknar jag med att ställningstaganden till de framlagda branschutredningarna skall kunna föreläggas riksdagen.

Väsentliga problem inom den kommersiellt drivna kulturverksamheten återstår att undersöka. Det är vidare sannolikt att det i ett senare sammanhang finns anledning att ta upp frågan om en fortlöpande insamling av uppgifter rörande resp. bransch med hänsyn till att beting-

elserna inom flertalet privat drivna kultursektorer är under snabb förändring.

Enligt min mening bör det bli en av de viktigaste uppgifterna för statens kulturråd att följa utvecklingen i fråga om det kommersiella kulturutbudet och att föreslå erforderliga åtgärder. Några av de frågor som behöver belysas kan bli föremål för en analys genom det utredningsarbete rådet får resurser att självt bedriva. Andra frågor kan komma att kräva utredningar i andra former.

25.17 Kulturarbetarna

De förslag i fråga om mål, ansvarsfördelning samt insatser inom en rad verksamhetsområden som jag lägger fram i detta sammanhang är av stor betydelse för kulturarbetarnas villkor. Förslagen innebär både omedelbara och långsiktiga effekter för de kulturarbetare som verkar inom institutioner, mindre ensembler och fria grupper. Den nya syn på samhällets kulturpolitik som mina förslag representerar innebär emellertid också långsiktiga positiva effekter för de enskilt arbetande konstnärerna. En omfattande amatörverksamhet kommer exempelvis enligt min mening att skapa ökat intresse för de yrkesverksamma konstnärernas arbete och ökad efterfrågan på deras medverkan. Av remissvaren på kulturrådets betänkande framgår att kulturarbetarorganisationerna delar min uppfattning.

Insatser för kulturarbetarna har varit en viktig del av kulturpolitiken de senaste decennierna. De statliga åtgärderna under 1960-talet och början av 1970-talet har i hög grad varit inriktade på att förverkliga de punkter i 1961 års kulturpolitiska program som avsåg förbättringar i konstnärernas situation. De studiesociala förmånerna utvidgades sålunda till att även omfatta den konstnärliga utbildningen. Bibliotekersättningen förbättrades successivt, antalet konstnärsstipendier ökades och beloppen höjdes, konstnärsbelöningar inrättades och de statliga konstinköpen ökade.

När andra reformer inom kulturområdet, t. ex. verksamheten med rikskonserter beslutades, togs stor hänsyn till effekterna på kulturarbetarnas arbetssituation.

Under 1960-talet inleddes en omfattande reformering av den högre konstnärliga utbildningen. Det statliga ansvaret utvidgades bl. a. genom inrättandet av de statliga scenskolorna, dramatiska institutet och statens dansskola. Sedan några år pågår arbetet med en successiv reform av utbildningen på musikområdet. Utbildningen inom bildkonst, konsthantverk och design har varit föremål för en särskild utredning vars förslag f. n. överarbetas. En utredning av dansarutbildningen har nyligen tillsatts. Den högre konstnärliga utbildningen har även under senare år kommit att omfatta viss fortbildning och vidareutbildning. Jag avser

att i andra sammanhang återkomma med förslag till åtgärder med anledning av pågående utredningsarbete.

Insatserna under 1960-talet för att förbättra kulturarbetarnas villkor behöver emellertid fullföljas. När kulturrådet tillsattes och dess uppgifter bestämdes markerades därför frågan om de statliga insatserna för kulturarbetarna som en av huvudfrågorna. För att få en grund för en lösning fann rådet det nödvändigt att först behandla frågan om målen för kulturpolitiken liksom frågan om samspelet mellan statliga, kommunala och andra kulturpolitiska insatser. Dessa senare frågor behandlades därför i kulturrådets första betänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik medan arbetet med de egentliga kulturarbetarfrågorna fortfarande pågår.

Att jag inte i större utsträckning direkt berör konstnärernas villkor i detta sammanhang beror uteslutande på nödvändigheten av att avvakta förslag från olika utredningar. Litteraturutredningen och filmutredningen har lagt fram förslag i sina slutbetänkanden som f. n. remissbehandlas. Förslag från kulturrådet och MUS 65 väntas senare i år. Sedan också dessa remissbehandlats kommer det att finnas en grund för beslut om riktlinjer för de statliga insatserna för kulturarbetarna. Jag räknar då med att förslaget om arbetsförmedlingen på kulturområdet skall kunna beredas tillsammans med övriga här nämnda utredningsförslag. Jag avser att återkomma till dessa frågor under den treårsperiod som jag behandlar i det följande (25.21). Samhällets insatser på detta område bör inriktas på att skapa arbetstillfällen och att ge kulturarbetarna förbättrade arbetsvillkor.

I avvaktan på de utredningsförslag jag här berört bör för nästa budgetår — liksom skett de senaste budgetåren — de statliga insatserna för kulturarbetarna förstärkas i provisoriska former. Överläggningar har ägt rum mellan företrädare för utbildningsdepartementet och kulturarbetarnas organisationer rörande den lämpligaste utformningen av sådana förstärkningar. Med hänsyn till dessa förordade jag i prop. 1974: 1 (bil. 10 s. 17 och 21) en höjning av medlen för konstnärsstipendier och för förvärv av konst för statens byggnader med sammanlagt 1,5 milj. kr. Jag kommer vidare i det följande att förorda en ökning med 100 000 kr. av nationalmuseets medel för inköp av modern svensk konst m. m.

25.18 Kulturpolitiska insatser för olika grupper i samhället

Vid behandlingen av målfrågorna har jag förordat att de kulturpolitiska insatserna utformas med hänsyn till människors olika behov och sociala förhållanden. Erfarenheterna visar hur svårt det är att med generella insatser nå de grupper man vill komma i kontakt med.

Kulturrådet ger exempel på grupper för vilka särskilda insatser behövs. Med utgångspunkt i dessa gruppers kultursituation förordas en rad

åtgärder. Rådet förutsätter att dessa i huvudsak kan genomföras inom ramen för kulturinstitutionernas och organisationernas allmänna arbete. Några nya specialdestinerade statsbidrag föreslås inte. I vissa fall hänvisar rådet till pågående utredningar som handikapputredningen och invandrarutredningen. Det nya kulturrådet förutsätts ägna uppmärksamhet åt frågorna om den differentierade verksamheten. Ett antal remissinstanser kritiserar kulturrådet för att inte närmare ha gått in på olika gruppers behov.

Den samhällsstödda kulturverksamheten bör enligt min mening utformas med hänsyn till olika gruppers behov. Särskilda insatser som undanröjer praktiska, ekonomiska och andra hinder är nödvändiga. Åtskilligt sker redan i dag i dessa avseenden. Folkbibloitekens barn- och ungdomsverksamhet, Boken-kommer-service och samarbete med olika vårdinstitutioner är exempel på detta. Teaterinstitutionerna och de fria teatergrupperna ägnar en betydande del av sin verksamhet åt barnteater. Särskilda statsbidrag utgår till de handikappades kulturverksamhet.

Genom åtgärder av detta slag har man i betydande utsträckning nått ut till nya grupper. Ytterligare insatser behövs emellertid. Rådets starka betoning av den fria skapande verksamhetens roll i detta sammanhang är naturlig. I en sådan verksamhet kan man driva mångsidigheten mycket långt och lätt knyta an till deltagarnas egna intressen. Differentierade insatser bör emellertid göras också på åtskilliga andra områden.

Samhället bör sträva efter att ge barnen bästa möjliga betingelser att utveckla sitt känslo- och tankeliv. Insatser på kulturområdet är ett viktigt led i en sådan strävan. Skapande verksamhet erbjuder barnen många tillfällen till kontakt och gemenskap. Den har därför stor betydelse för deras sociala utveckling. De får i dessa verksamheter bearbeta, ge uttryck för och förmedla sina sociala och känslomässiga upplevelser. TV, tidningar, böcker, filmer, teaterföreställningar m. m. kan komplettera barnens egna erfarenheter och ge träning att ta emot och värdera information vilket är värdefullt för den personliga utvecklingen. Tidiga erfarenheter av olika kulturverksamheter påverkar barnets intresse för att i fortsättningen delta i kulturaktiviteter.

Litteraturutredningen har i sitt slutbetänkande bl. a. behandlat barn- och ungdomslitteraturen. Filmutredningen behandlade i sitt betänkande (SOU 1970: 73) Samhället och filmen, del 1 bl. a. barnfilmen. År 1974 väntas förslag från 1968 års barnstugeutredning om fritidsverksamhet för barn och ungdom. Utredningen väntas då bl. a. behandla de samhälleliga insatserna när det gäller barn i skolåldrarna.

Jag vill i detta sammanhang erinra om de fria och frivilliga barn- och ungdomsorganisationernas stora betydelse. Samhället stöder sedan länge deras verksamhet. De senaste åren har nya verksamhetsformer

prövats. Jag kan här nämna försöksverksamheten för barn i åldern 7—12 år. Ett av syftena med denna är att ge barn- och ungdomsorganisationerna möjlighet att medverka i skolans arbete. Denna strävan har också kommit till uttryck i läroplanen för grundskolan. Syftet med fritt valt arbete på grundskolans högstadium är bl. a. att utveckla elevernas personlighet genom att ge dem kontakt med det omgivande samhället. Också här har organisationerna getts ökat utrymme i skolans arbete om än hittills i relativt begränsad omfattning.

Kulturrådet har föreslagit åtgärder som gäller verksamhet i frivillig form. Den frivilliga verksamheten bör med stöd av aktiva kulturpolitiska åtgärder kunna nå ut till allt fler människor. Men det kan också finnas anledning att i detta sammanhang understryka den viktiga roll och det stora ansvar som skolan har i arbetet med att förverkliga de kulturpolitiska målen. De insatser som kan göras inom den obligatoriska skolan är särskilt betydelsefulla då de når alla barn i åldrar som är viktiga för personlighetsutvecklingen. Med införandet av en allmän förskola skapas nya möjligheter i detta avseende. Förskoleåldern är av grundläggande betydelse för personlighetsutvecklingen. Verksamheten sker i fria former. Förskolans förutsättningar och betydelse i fråga om barnens kulturutveckling bör särskilt beaktas när en arbetsplan utarbetas för förskolans pedagogiska verksamhet.

Skolan påverkar elevernas utveckling dels genom undervisningen, dels genom den miljö som skolan erbjuder. I detta sammanhang är undervisningen i ämnen med anknytning till de konstnärliga uttrycksformerna, t. ex. musik, teckning, gymnastik och svenska, av särskilt intresse. Undervisning i dessa ämnen är obligatorisk i grundskolan. Det fritt valda arbetet på grundskolans högstadium utnyttjas i inte ringa utsträckning för aktiviteter som ligger dessa ämnen nära.

Skolan är också en mycket viktig mottagare av det kulturutbud som består av skolkonserter, teaterföreställningar och utställningar. Rätt utformat och utnyttjat kan ett sådant kulturutbud vara ett betydelsefullt inslag både i skolans allmänna verksamhet och i undervisningen i de närmast berörda ämnena.

Att statsmakterna nu föreslås fastställa mål för de kulturpolitiska insatserna gör det lättare att precisera skolans kulturpolitiska uppgifter. Jag har anledning räkna med att ökad uppmärksamhet kommer att ägnas dessa uppgifter inom ramen för SÖ:s fortlöpande arbete med analys och värdering av skolans verksamhet och resultat.

Beträffande de s. k. praktiskt-estetiska ämnena har organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) lagt fram betänkandet (Ds U 1973: 19) Musikundervisning som f. n. remissbehandlats. I betänkandet görs ett försök till en samlad analys av uppgifter, ansvarsförhållanden och förutsättningar för undervisningen inom såväl den obligatoriska som den frivilliga undervisningen i musik inom och utom skolan.

Behovet av en analys av detta slag behandlas av kulturrådet. Filmutredningen har i sitt betänkande (SOU 1972: 9) Samhället och filmen, del 2 avgett förslag beträffande film- och TV-undervisningen. Det bör ankomma på SÖ och statens kulturråd att gemensamt pröva om det finns behov av sådana undersökningar för andra ämnen och att svara för att resultaten vägs samman i ett helhetsperspektiv på skolans kulturpolitiska uppgifter.

Vid bedömningen av vilka åtgärder som skall prövas för att stimulera barnens kulturella verksamhet är det viktigt att uppmärksamma behovet av insatser för att kompensera de barn som på grund av olika sociala förhållanden nu får mindre kulturell stimulans och färre känslomässiga kontakter än andra. Det är vidare viktigt att uppmärksamma att barnen i kanske särskilt hög grad exponeras för det kommersiella kulturutbudet och att vissa barn är särskilt mottagliga för och utelämnade åt detta. Jag har i det föregående berört de insatser som bör göras för att eliminera kulturkommersialismens negativa effekter. Jag räknar med att statens kulturråd kommer att ägna stor uppmärksamhet åt barnkulturfrågorna. Förslag från rådet bör tillsammans med förslagen från bl. a. litteratur- och filmutredningarna utgöra underlag för statsmakternas fortsatta handlande i barnkulturfrågor.

Invandrare och andra etniska grupper tillför vårt kulturliv nya impulser. Härigenom kan våra kulturupplevelser vidgas och förståelsen för andra grupper öka. För detta krävs emellertid en ömsesidig beredskap att ta del av andras erfarenheter och att förändra det egna synsättet. Kravet på anpassning får inte ställas enbart på invandrarna, kravet på förståelse inte bara på de infödda.

Invandrarna och de språkliga minoriteterna måste ha möjlighet att delta i det svenska kulturlivet. Språkkunskaperna är då den grundläggande faktorn. Från den 1 juli 1973 har, med några undantag, de invandrare som har anställning getts laglig rätt till ledighet och lön för deltagande i undervisning i svenska med samhällsorientering. Undervisningen bedrivs av studieförbunden. För att öka även de hemarbetande invandrarnas möjlighet till svenskundervisning har jag i årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 10 s. 430) förordat en brett upplagd uppsökande verksamhet i studieförbundens regi.

Invandrare och andra etniska grupper måste också ha möjlighet att utveckla sin ursprungliga kultur för att därigenom bevara sin nationella identitet. Att kulturyttringar av skiftande nationellt ursprung får tillfälle att utvecklas är inte bara i minoritetsgruppernas intresse. Växelverkan mellan kulturaktiviteter med skiftande nationell prägel blir ett stimulerande nytillskott till vårt kulturliv. I detta arbete bör invandrarnas egna organisationer ha en plats.

För att stärka den samiska kulturens ställning har jag i årets stats-

verksproposition (prop. 1974: 1 bil. 10 s. 419) efter förslag från sameutredningen (Ds U 1973: 2) förordat ett ökat statligt stöd till Samernas folkhögskola i Jokkmokk. I samma proposition (s. 241) har jag efter förslag från utredningen (Ds U 1973: 14) förordat att en professur i samiska inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1975.

De språkliga minoriteternas kultursituation har i vissa avseenden belysts i litteraturutredningens slutbetänkande. Avsnittet om dessa frågor har utarbetats tillsammans med invandrarutredningen. Sistnämnda utredning kommer att allmänt behandla de språkliga minoriteternas kultursituation. Förslag i dessa frågor beräknas komma under år 1974.

De handikappades möjlighet att delta i kulturlivet måste också förbättras. Strävan bör vara att handikappade så långt det över huvud taget är möjligt skall kunna delta i den allmänna kulturverksamheten. Detta ställer krav på åtgärder inom områden som stadsplanering, lokalutformning och social service.

Litteraturutredningen har i sitt slutbetänkande framför allt tagit upp de vuxna läshandikappades litteraturförsörjning. Under år 1974 väntas handikapputredningen börja lägga fram förslag beträffande de handikappades kultur- och fritidsverksamhet.

I avvaktan på remissbehandlingen av litteraturutredningens förslag och på förslagen från handikapputredningen kommer jag i det följande (27.30) att förorda en förstärkning av anslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet med 1 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Jag är inte beredd att tillstyrka kulturrådets förslag att detta anslag nu delas upp på de olika riksstatsanslag dit verksamheten ämnesmässigt och organisatoriskt hör även om jag principiellt delar rådets uppfattning att handikappaspekten skall beaktas i all verksamhet. För budgetåret 1974/75 kommer jag vidare att i fråga om insatserna för handikappade (27.29) beräkna ett belopp om 200 000 kr. under anslaget Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet, vilket innebär en fördubbling i förhållande till innevarande budgetår, och en ökning med 500 000 kr. till 1,3 milj. kr. under anslaget Bidrag till studieförbund (27.32).

Ansvaret för kulturverksamheten inom vårdinstitutionerna vilar på institutionernas huvudmän, dvs. såväl på staten som på landsting och primärkommuner. Huvudmännen har visat ett växande intresse för kulturfrågorna. Ökade insatser behövs emellertid liksom en bättre integration av kulturaktiviteterna i vårdarbetet. En del av dagens verksamhet bedrivs i samarbete med föreningslivet. De ökade statliga bidragen till studiecirklar, studieförbund, andra organisationer inom kulturområdet samt till experiment och utvecklingsarbete som jag i det föregående förordat bör ge organisationerna bättre möjligheter att svara för sin del av samarbetet. Uppgiften att ta upp kontakter med berörda parter för att utveckla och stimulera kulturverk-

samheten inom vårdinstitutionerna faller inom ramen för de uppgifter som ankommer på statens kulturråd.

De undersökningar som gjorts av olika gruppers förutsättningar för kulturella aktiviteter har gett värdefulla uppgifter om var behoven är störst. Ytterligare fakta kommer som jag tidigare anfört att tillföras av vissa nu arbetande utredningar. Kunskaperna behöver dock fortlöpande vidgas. Ett väsentligt inslag i det fortsatta reformarbetet blir därför att systematiskt belysa olika gruppers kulturella situation. Ansvaret för detta liksom för konkreta åtgärder inom olika områden faller såväl på staten som på landsting, kommuner, organisationer m. fl. Ett samarbete mellan dessa är angeläget. I detta samarbete har statens kulturråd en viktig uppgift.

25.19 Administrativa organ inom kulturområdet

25.19.1 Kulturorganisationen i primärkommunerna

Kulturorganisationen i primärkommunerna har förändrats betydligt under 1960-talet. Kulturnämnder med samordnande arbetsuppgifter har inrättats. Praktiskt taget alla kommuner har i dag en kulturnämnd med ansvar för kommunens samlade kulturfrågor. Svenska kommunförbundet har medverkat i denna utveckling genom att utfärda rekommendation beträffande normalreglemente för kulturnämnd (1970) och förslag till principer för kulturförvaltningens organisation (1971).

Kulturrådet lägger inte fram några förslag till kulturorganisation i kommunerna. Rådet för däremot en relativt ingående diskussion om samspelet mellan kommun, föreningsliv och övriga intressenter, och ger vissa rekommendationer som syftar till att ge stimulans och vägledning för debatt och ställningstaganden lokalt.

Remissinstanserna understryker rådets konstaterande att utformningen av den lokala organisationen är en lokal uppgift. En rad remissinstanser betonar att organisationen måste anpassas till skiftande lokala förutsättningar. I övrigt instämmer remissinstanserna bl. a. i kulturrådets bedömning att tillkomsten av kommunala kulturnämnder varit av stor betydelse. Meningarna är däremot delade beträffande den form för lokalt samarbete på kulturområdet som rådet förordar.

Jag har i det föregående principiellt berört ansvarsfördelningen på kulturområdet mellan stat, landsting, primärkommuner och organisationer. En konsekvens av denna är att utformningen av den lokala organisationen är en kommunal uppgift som inte bör bindas av ställningstaganden från statens sida.

Vid min behandling av frågan om ansvarsfördelningen har jag berört den enskilda kommunens ansvar för att formulera mål och riktlinjer för sin kulturpolitik. Svenska kommunförbundet har i sitt förslag till

principer för kulturförvaltningens organisation förutsatt att kommunernas verksamhetsplanering föregås av en målsättningsdiskussion. Kommunförbundet har även tagit upp flera av de frågeställningar som kulturrådet behandlat. Förbundet förordar sålunda att samarbetet mellan kommunen, föreningslivet och övriga intressenter organiseras så att en rådgivande referensgrupp bestående av representanter för det lokala kulturlivet knyts till nämnden. Referensgruppen kan också kompletteras av mindre kontaktgrupper för särskilda frågor. Kommunförbundet har vidare berört frågor om omfattningen av och formerna för samverkan mellan kulturnämnden och andra kommunala organ och behovet av och formerna för en flerårsplanering av verksamheten. Vid de överläggningar som förekommit mellan företrädare för utbildningsdepartementet och Svenska kommunförbundet har framgått att förbundet planerar fortsatta åtgärder för kulturområdet. Bl. a. avser förbundet att ge ut vissa råd och anvisningar till normalreglemente för kulturnämnd. Härigenom är det möjligt att bl. a. möta det behov av samverkan som kulturrådet starkt betonat.

Jag räknar med att de centrala statliga myndigheterna på kulturområdet kommer att ha omfattande kontakter med kommunerna. För att underlätta samarbetet bör företrädare för kommunerna kunna ingå i styrelserna för vissa centrala statliga organ.

25.19.2 Kulturorganisationen i landstingskommunerna

Kulturorganisationen inom landstingskommunerna har utvecklats under 1960-talet. Landstingen handlägger nu kulturfrågorna samlat, vanligen i en utbildnings- och kulturnämnd eller i en särskild kulturnämnd. Landstingen har särskilda kansliresurser för kulturfrågorna. Några landsting har dock i viss utsträckning överlåtit verkställighetsfunktioner på länsbildningsförbunden.

Kulturrådet lägger inte fram förslag till kulturorganisation på landstingsnivå. Rådet för dock en diskussion av samma slag som beträffande kulturorganisationen i kommunerna och ger rekommendationer för att ge stimulans och vägledning för debatten och ställningstagandena inom det enskilda landstingsområdet. Flertalet av de remissinstanser som berör frågan är positiva till att landstingen tar det politiska ansvaret för kulturverksamheten på länsplanet. Remissinstanserna är också, med något undantag, överens om att det på kulturområdet finns ett behov av samarbete på länsplanet mellan olika intressenter. Meningarna är däremot delade beträffande formerna för ett sådant samarbete.

En konsekvens av de resonemang som jag tidigare fört beträffande ansvarsfördelningen på kulturområdet mellan stat, landsting, primärkommuner och organisationer är att inte heller utformningen av lands-

tingskommunernas kulturorganisation bör bindas av ställningstaganden från statens sida.

Vid behandlingen av ansvarsfördelningen har jag berört det enskilda landstingets ansvar för att formulera mål och riktlinjer för sin kulturpolitik. Bl. a. dessa frågor har behandlats vid de överläggningar som förekommit mellan företrädare för utbildningsdepartementet och Landstingsförbundet. Förbundet har härvid uttalat att man är beredd att medverka i den fortsatta utvecklingen genom att bistå landstingen med råd och anvisningar och genom att utfärda de rekommendationer som man finner önskvärda. Landstingsförbundet räknar med att på detta sätt också ta upp andra för landstingen gemensamma frågor inom kulturområdet. Till dessa frågor bör samarbetet mellan de olika intressenterna inom landstingsområdet rörande bl. a. planeringen av teater- och musiklivet i regionerna och ett successivt överförande av sådana uppgifter till andra än statliga organ. Jag betraktar ett sådant arbete som ett värdefullt led i decentraliseringssträvandena.

Jag räknar med att de centrala statliga myndigheterna på kulturområdet kommer att ha omfattande kontakter också med landstingen. För att underlätta samarbetet bör företrädare för landstingen kunna ingå i styrelserna för vissa centrala statliga organ.

25.19.3 Den centrala kulturadministrationen

De kulturpolitiska insatser som jag förordat i det föregående innefattar en rad åtgärder på skilda områden. De förutsätter att åtgärderna inom olika sektorer av kulturlivet samordnas på central nivå och att de vidtas utifrån en övergripande planering för kulturområdet i dess helhet. De insatser som görs måste vidare kunna följas upp. Detta kräver bl. a. insamling av ett brett och ingående faktamaterial. Långtidsplaneringen måste i fortsättningen ges större betydelse också inom kulturområdet. Ett kompletterande utredningsarbete kommer att behövas i åtskilliga sammanhang.

F. n. är den statliga administrationen inom kulturområdet splittrad på en rad sektorsinriktade organ. För att uppgifter av det slag jag här redovisat skall kunna fullgöras krävs en mer samlad struktur för den statliga kulturadministrationen än den nuvarande. Härigenom bör samverkan mellan olika kultursektorer kunna förbättras.

Det är vidare angeläget att åstadkomma en ökad samverkan mellan de statliga organen och organisationslivet och att ge organisationerna möjligheter till insyn i den statliga verksamheten på området. En förändring av administrationen bör bidra till att också främja samverkan mellan organen inom kulturområdet och myndigheter inom andra områden.

Det är vidare angeläget att beslutsfattandet kan decen-

traliseras. Detta gäller bl. a. i fråga om uppgifter av beredande art som avser bedömningen av olika myndigheters och organs anslagsframställningar och som f. n. fullgörs inom utbildningsdepartementet. Men också många förvaltningsärenden av det slag som inom andra samhällsområden avgörs av centrala och andra förvaltningsmyndigheter bör kunna avlastas Kungl. Maj:ts prövning. I den mån det bedömts möjligt har mina förslag i det föregående innefattat att beslutanderätten lagts på myndighetsnivå. Även en decentralisering från central nivå till lokal och regional nivå är angelägen. Jag har i det föregående (25.11) föreslagit en decentralisering av ärenden inom kulturminnesvården. Ett ökat stöd till organisationernas verksamhet leder också genom föreningslivets sätt att arbeta till en breddning av ansvaret för kulturfrågorna.

En viktig uppgift i det kulturpolitiska arbetet är att nyttiggöra erfarenheter från utlandet. Det internationella kulturpolitiska samarbetet har under senare år förstärkts framför allt genom insatser av Unesco och Europarådet. Det genom det nordiska kulturavtalet förstärkta samarbetet bör också i framtiden kunna ge viktiga resultat. Utvecklingen i de nordiska länderna rör sig som kulturrådet framhållit efter likartade banor. Det är angeläget att de administrativa organen inom kulturområdet mer systematiskt än f. n. drar nytta av erfarenheter av det kulturpolitiska utvecklingsarbetet i de nordiska länderna och i världen i övrigt. Men impulserna bör även kunna gå i den andra riktningen, då intresset utomlands för svensk kulturpolitik är stort.

De uppgifter av övergripande natur inom kulturområdet som jag här berört bör enligt min mening fördelas på följande tre centrala administrativa organ, nämligen en ny myndighet, statens kulturråd, riksantikvarieämbetet och riksarkivet.

Ett gemensamt drag för dessa tre centrala myndigheter bör bli att de får styrelsen med bred samhällsrepresentation. I dessa bör bl. a. ingå företrädare för kommuner, landsting och organisationsliv. Härigenom bör en samverkan mellan de parter som bär ansvaret för samhällsinsatser på kulturområdet kunna främjas.

Vid sidan av de nämnda tre myndigheterna finns inom kulturområdet ytterligare ett centralt organ med en i viss mån speciell ställning, nämligen statens ungdomsråd. Jag vill hänvisa till att jag i 1974 års statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 10 s. 58) behandlat vissa frågor rörande ungdomsrådets verksamhet. Jag finner därför ej anledning att i detta sammanhang ytterligare ta upp hithörande frågor.

Utanför verksamhetsområdet för de förutnämnda organen finns centrala uppgifter som f. n. inte kan hänföras till något av dem. Frågan om vilket organ som skall handha fördelningen av kulturarbetarersättningar och stipendier i framtiden får sålunda avgöras i samband

med beredningen av kulturrådets kommande förslag rörande statliga insatser för kulturarbetarna. Utformningen av den centrala administrationen för olika slags högskoleutbildning inom kulturområdet får prövas i samband med beredningen av U 68:s betänkande.

Vid sin behandling av den centrala kulturorganisationen tar kulturrådet upp vissa akademiers framtida ställning. Rådet föreslår att den statliga regleringen av verksamheten m. m. vid akademierna upphör.

Enligt min mening har akademierna betydelsefulla uppgifter för att fritt och obundet främja utvecklingen inom resp. sektor. Akademierna spelar en viktig roll för de internationella kontakterna inom sina områden. Det är inte möjligt att lägga fram generella förslag i fråga om de av kulturrådet berörda akademiernas funktion och ställning. Sådana frågor får aktualiseras allteftersom särskilda förslag som berör deras verksamhet läggs fram. Vid min behandling i det följande av riksantikvarieämbetets organisation tar jag upp MUS 65:s förslag om att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum bör upphöra.

25.19.4 Statens kulturråd

Enligt föreliggande förslag bör det nya statliga organet på kulturområdet, statens kulturråd, på verksamhetsområdet för teater, dans, film, musik, litteratur, folkbibliotek, konst, museer och utställningsverksamhet ges rådgivande, utredande och statsbidragsprövande uppgifter. Utöver ett direkt ansvar för dessa områden bör det åligga kulturrådet att allmänt följa utvecklingen på kulturområdet i dess helhet. Rådets verksamhetsområde, uppgifter och organisation har närmare redovisats i det förslag som kulturrådet lagt fram och som ytterligare behandlats i departementspromemorian om det nya kulturrådets organisation. Jag kan i huvudsak ansluta mig till det framlagda förslaget enligt de preciseringar jag gör i det följande.

Rådet bör ta över de uppgifter som teater- och musikrådet, SÖ:s biblioteksektion och tidskriftsnämnden f. n. har. Det nya organet bör också svara för vissa av de uppgifter som enligt förslag av MUS 65 hänförts till ett särskilt musei- och utställningsråd. Härtill kommer vidare de nya uppgifter som jag tidigare berört i olika sammanhang.

Rådets verksamhet bör i första hand syfta till att ge statsmakterna underlag för beslut om olika åtgärder för att förverkliga målen för kulturpolitiken. Rådet skall verka för samordning av statens åtgärder inom kulturområdet samt främja samverkan mellan statliga och kommunala myndigheter och organ på kulturområdet liksom mellan dessa och organisationer och andra företrädare för kulturlivet. Rådet bör på ett flexibelt sätt anpassa sig till de krav som ställs. Ändringar och

kompletteringar i rådets verksamhet får övervägas successivt med hänsyn till erfarenheterna av rådets arbete och kommande beslut om kulturpolitiska åtgärder.

Tillskapandet av det nya kulturrådet gör det möjligt att åstadkomma en samlad handläggning inom viktiga delar av kulturområdet. Kulturrådets roll för olika delar av det direkta ansvarsområdet kommer emellertid inte att vara enhetlig. I vissa delar, t. ex. på utställnings- eller litteraturområdena pågår ännu ett utrednings- och beredningsarbete, medan på exempelvis det sceniska området frågor om anslag och bidragsfördelning är av större betydelse. Detta innebär att omfattningen av rådets insatser i inledningsskedet kommer att variera mellan olika sektorer och vara synnerligen begränsad på vissa av dem. Genom framtida ställningstaganden avseende bl. a. litteratur, film, utställningar och museer kan behovet av insatser från rådets sida komma att öka eller förändras.

På verksamhetsområdet för teater, musik och dans har teater- och musikrådet uppgifter som i huvudsak i oförändrad form bör tas över av det nya centrala organet. Jag förordar emellertid att barnteaterkonsulentverksamheten vid rådet förs över till Svenska riksteatern.

Filmutredningen har nyligen avgett sitt slutbetänkande (SOU 1973: 53) Samhället och filmen, del 4. Utredningen förordar bl. a. att filmen inte skall ingå i det nya kulturrådets ansvarsområde, om massmedier av typen TV, radio och de nya audivisuella medierna faller utanför. I avvaktan på att ställning tas till filmutredningens förslag bör enligt min mening filmen inte nu föras till kulturrådets direkta ansvarsområde.

Av utbildningsinstitutionerna inom kulturområdet står f. n. scenskolorna och statens dansskola under tillsyn av teater- och musikrådet. Frågorna om skolornas inordnande i högskoleorganisationen har behandlats av U 68. T. v. bör statens kulturråd svara för de uppgifter teater- och musikrådet hittills haft beträffande skolorna.

Kulturrådet betonar betydelsen av att de statliga insatserna på folkbiblioteksområdet knyts till det nya kulturrådet med hänsyn till de lokala bibliotekens funktion som bas för kulturverksamhet av olika slag. SÖ har tillstyrkt förslaget. Svenska kommunförbundet har uttalat att de funktioner bibloiteksektionen fullgör bara i begränsad utsträckning bör föras över till det nya kulturrådet. Förbundet framhåller vidare att de servicefunktioner som kommunerna i övrigt kan ha behov av på det kommunala biblioteksområdet bör få ankomma på organ som kommunerna själva etablerat för rådgivning och service.

För egen del ansluter jag mig till kulturrådets uppfattning att de centrala statliga insatserna på folkbiblioteksområdet bör knytas till statens kulturråd. Ett samarbete med SÖ blir därvid väsentligt med

hänsyn bl. a. till folkbibliotekens betydelse för vuxenutbildningen. Kulturrådets uppgifter med avseende på folkbiblioteken bör främst knytas till den statliga bidragsgivningen. Den närmare utformningen av de statliga insatserna på folkbiblioteksområdet får emellertid övervägas ytterligare i samband med prövningen av litteraturutredningens förslag. I avvaktan härpå bör den hittillsvarande konsulentverksamheten på biblioteksområdet som SÖ nu svarar för motsvaras av insatser genom kulturrådet.

Det nya kulturrådets uppgifter bör också innefatta frågor om statliga insatser på litteraturområdet. Omfattningen av dessa blir i hög grad beroende av ställningstagandena till det nyligen avgivna förslaget från litteraturutredningen. Som kulturrådet föreslagit bör ansvaret för tidskriftsstödet föras över från tidskriftsnämnden till kulturrådet.

Det av MUS 65 föreslagna musei- och utställningsrådet angavs skola svara för, förutom uppgifter som enligt vad jag berört i det föregående kommer att åvila kulturrådet, även vissa i museernas verksamhet gemensamma uppgifter, bl. a. frågor rörande registrering av museiföremål, konserveringsverksamhet och viss utbildning. Den fortsatta handläggningen av sistnämnda frågor bör kunna övervägas inom kulturrådet.

Teater- och musikrådet har i sitt remissyttrande över kulturrådets förslag framhållit att ökade insatser behövs för handläggningen av byggnadsärenden på kulturområdet. Det är angeläget att kulturrådet får möjligheter att effektivt följa planeringen och utformningen av kulturlokaler.

Som en ytterligare precisering av kulturrådets uppgifter vill jag i detta sammanhang anföra följande.

Kulturrådet bör svara för sammanfattande bedömningar och prioriteringar av olika anslagsbehov i fråga om de anslag som avser kulturrådets direkta ansvarsområde. Anslagsförslag utanför rådets direkta ansvarsområde bör av Kungl. Maj:t kunna remitteras till rådet för bedömning från kulturpolitiska aspekter. Genom rådets medverkan bör föreliggande anslagsbehov på olika delområden kunna få en enhetlig och genomarbetad handläggning i såväl sakliga som formella avseenden. Rådets medverkan behövs också vid utarbetande av bestämmelser som avser anslag och reformer samt för uppföljning och utvärdering av resultatet av beslutade anslag och åtgärder.

Utrednings- och planeringsarbete kan bedömas bli ett väsentligt inslag i rådets arbete. Bl. a. i samband härmed bör rådet bevaka resultaten av forskning och utvecklingsarbete på kulturområdet.

Det statliga kulturrådets verkställande uppgifter bör i första hand avse fördelning av anslagssummor som ställs till rådets förfogande för att främja olika kulturändamål. F. n. har bl. a. teater- och musikrådet vissa sådana fördelningsuppgifter som bör tas över av det nya rådet.

Jag har vidare i det föregående förordat att det skall ankomma på kulturrådet att handlägga frågor om bidrag till experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet för amatörer. Även lokal och utrustningsfrågorna på kulturområdet kommer att kräva insatser av rådet från såväl principiella som tekniska utgångspunkter. I likhet med kulturrådet anser jag att statens kulturråd inte bör ha andra befogenheter i förhållande till statliga kulturinstitutioner eller bidragsmottagare än som följer av de särskilda bestämmelser och villkor som gäller för medelstilldelningen.

Det nya rådet blir med hänsyn till avgränsningen av dess uppgifter i hög grad hänvisat till att främja utvecklingen på kulturområdet genom information samt genom samverkan och samråd med olika myndigheter, institutioner och organisationer inom och utanför rådets ansvarsområde. Samverkan med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet blir av grundläggande betydelse för att uppnå de effekter som åsyftats med den reformerade kulturpolitiken.

För det samarbete som här berörts bör kulturrådet utarbeta och distribuera information om sin egen verksamhet och om utvecklingen på kulturområdet. För faktasammanställning i detta och andra sammanhang behövs en utveckling på det kulturstatistiska området, varvid kulturrådet behöver samverka med statistiska centralbyrån.

I detta sammanhang bör också behovet av kontakt med den internationella utvecklingen på det kulturpolitiska området framhållas.

Det bör vara ett naturligt inslag i arbetet inom statens kulturråd att ta del av och bearbeta det material som utarbetas av de internationella organisationerna och av kulturadministrationer i andra länder, i synnerhet de nordiska. Vid de överläggningar med representanter för utbildnings- och kulturministerierna i Danmark, Finland och Norge, som ingått som ett led i beredningen av denna proposition, har framkommit att det på många fält finns ett stort intresse att bygga ut det direkta erfarenhetsutbytet mellan de centrala organen inom resp. land. Statens kulturråd bör kunna spela en viktig roll i ett sådant samarbete.

Kulturrådet har vad gäller det nya kulturrådets organisation föreslagit att det nya organet skall ledas av ett råd samt att inom rådet skall finnas tre nämnder och ett kansli. Rådet i fortsättningen benämnt styrelsen, föreslås bestå av en ordförande och 14 andra ledamöter. Sju av ledamöterna föreslås bli utsedda bland personer med bred samhällsorientering och allmänt god kännedom om kulturområdets förhållanden. Bland övriga ledamöter föreslås ingå företrädare för kommunerna, landstingen, kulturarbetarorganisationerna, folkbildningsorganisationerna, löntagarorganisationerna samt radion och televisionen (radiochefen). Vid remissbehandlingen har flera krav framställts om ökad representation för olika intressegrupper.

Jag ansluter mig till uppfattningen att statens kulturråd bör ledas

av en styrelse. Styrelsen bör få högst 15 ledamöter. Bl. a. med hänsyn till vad Sveriges Radio framhållit i sina remissyttranden anser jag att företaget inte bör ha företrädare i kulturrådets styrelse. Däremot bör övriga nämnda intressegrupper vara representerade i styrelsen. I denna bör vidare ingå ledamöter med en bred samhällelig erfarenhetsbakgrund. Styrelseledamöternas förordnanden bör, om inte särskilda skäl föranleder annat, förnyas högst en gång. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utse styrelsens ledamöter och att besluta i dessa frågor.

Styrelsen bör ges till uppgift att ha det samlade och övergripande ansvaret för kulturrådets arbete. Den bör dessutom ha ett direkt ansvar för frågor som inte är av den beskaffenhet att beslutanderätten enligt vad jag förordar i det följande delegerats på någon av nämnderna.

Kulturrådet föreslår att de tidigare berörda tre nämnderna ges följande ansvarsområden, nämligen dels teater, dans, film och musik, dels litteratur och bibliotek, dels konst, museer och utställningar. Varje nämnd föreslås bestå av tio ledamöter med allsidig sakkunskap inom nämndens område. Varje nämnds ordförande föreslås ingå i rådets styrelse.

Jag ansluter mig till förslaget om att nämnder inrättas. Nämndernas verksamhet kommer att avse verksamhet på resp. ansvarsområde som bedrivs i olika former av bl. a. institutioner, organisationer, fria grupper och enskilda kulturarbetare. I nämnderna bör därför ingå ledamöter med sakkunskap och erfarenhet av verksamhet inom olika delar av kulturområdet. Ordföranden i varje nämnd bör ingå i kulturrådets styrelse. Nämndernas ledamöter bör få omförordnas högst en gång, om inte särskilda skäl föreligger. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om nämndernas ansvarsområden, sammansättning och storlek.

Nämnderna bör var och en inom sitt område vara beredande och rådgivande organ åt styrelsen. De bör vidare på grundval av beslut av styrelsen ges rätt att självständigt besluta i frågor som faller inom den särskilda nämndens ansvarsområde och som inte är av sådan beskaffenhet att prövningen bör ankomma på styrelsen. En sådan delegering av beslutanderätten bör, om inte för visst område eller i övrigt särskilda skäl talar däremot, komma till stånd i fall när användningen av medel under ett visst anslag kan avgränsas till en nämnds ansvarsområde.

Som jag förut berört föreligger behov av insatser för att bereda lokal- och utrustningsärenden inom kulturområdet. Dessa bör under kulturrådets styrelse självständigt handhas av ett särskilt beredningsorgan. Jag återkommer till denna fråga i det följande under avsnittet (25.20) Lokaler för kultur- och föreningsverksamhet.

I vissa fall bör styrelsen kunna tillsätta särskilda arbetsgrupper för beredningsoch utredningsuppgifter.

Kulturrådets kansli skall i första hand fungera som sekretariat för det löpande arbetet i styrelse, nämnder, särskilda arbetsgrupper m. m. För detta arbete behövs i första hand en relativt fast organisation med tjänster för de viktigaste handläggningsfunktionerna inom styrelsens och nämndernas verksamhetsområden. För att bl. a. underlätta kontakten utifrån med rådet torde en viss specialisering på olika områden vara önskvärd bland personalen. Samtidigt är det angeläget att arbetet organiseras på sådant sätt att personalresurserna flexibelt kan anpassas till föreliggande behov av arbetsinsatser.

Utöver det löpande sekretariatsarbetet kommer kulturrådets arbete att i hög grad avse planering och utredning. Detta arbete kommer i allmänhet att bedrivas med något längre tidsperspektiv än övrigt arbete. Det kommer också ofta att vara avgränsat till projekt. Detta leder till att de fasta personalresurserna för detta ändamål bör vara begränsade och i första hand avse tjänster för ledning och planering av arbetet. I övrigt bör personal inom och utom kansliet utnyttjas i projektgrupper för olika utredningsuppgifter m. m.

Den närmare organisationen av verksamheten ankommer det på Kungl. Maj:t och den nya myndigheten att bestämma. Jag återkommer i det följande vid min anmälan av anslaget Statens kulturråd med en redogörelse för de personalresurser som jag lagt till grund för min beräkning av medelsbehovet för rådets verksamhet. Jag utgår ifrån att sekretariatsarbetet resp. utredningsarbetet inom kansliet blir av den omfattningen att det bör organiseras på två olika arbetsenheter. Personal bör dessutom finnas för vissa administrativa frågor. För ledningen av kansliets arbete bör en extra ordinarie tjänst som chef för kansliet inrättas.

Jag föreslår att statens kulturråd inrättas den 1 oktober 1974. Jag förordar vidare att teater- och musikrådet, tidskriftsnämnden och verksamheten vid skolöverstyrelsens biblioteksscktion upphör vid samma tidpunkt.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs. Det planerings- och förberedelsearbete som erfordras för den nya organisationen bör lämpligen fullgöras av en organisationskommitté. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga. Kungl. Maj:t bör begära riksdagens bemyndigande att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövs för genomförande av de förslag som redovisats i detta sammanhang.

25.19.5 Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetets organisation har under lång tid varit föremål för utredning och diskussion. MUS 65 har i betänkandet (SOU 1972:45)

Kulturminnesvård lagt fram förslag om riksantikvarieämbetets framtida organisation. De sakkunniga framhåller att allt fler arbetsuppgifter under senare år lagts på ämbetet, vilket medfört att ämbetet måste ägna en oproportionerligt stor del av sin tid åt enskilda ärenden.

Jag delar utredningens uppfattning och anser det värdefullt om ämbetet kan befrias från arbetet med vissa ärenden. Jag har tidigare redogjort för den vidgade målsättningen för kulturminnesvården, vilken i ökad utsträckning inriktas på bevarandet av samlade miljöer inom ramen för den allmänna samhällsplaneringen. Kulturminnesvårdens nya inriktning ställer andra krav än hittills på den centrala myndigheten på kulturminnesvårdens område.

Enligt min mening bör tyngdpunkten i ämbetets verksamhet i ökad utsträckning läggas på verksamhetsplanering, utvecklingsarbete, utarbetande av riktlinjer, råd och anvisningar, uppföljning och värdering av nådda resultat samt utbildnings- och informationsarbete.

Vid bedömningen av lämplig organisation har också ämbetets relationer till Vitterhetsakademien och statens historiska museum satts i fråga. MUS 65 anser att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum bör upphöra. Vad beträffar ämbetets relationer till statens historiska museum föreslår de sakkunniga att de båda institutionerna skall bli sinsemellan fristående. Enligt de sakkunniga föreligger sedan lång tid ett starkt behov av att renodla de museala resp. kulturminnesvårdande verksamheterna.

Av de remissinstanser som yttrat sig om Vitterhetsakademiens förhållande till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum är alla med undantag av nationalmuseet positiva till de sakkunnigas förslag. Däremot är remissopinionen delad vad beträffar förslaget om skiljande av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. Majoriteten av instanserna intar en negativ eller tveksam inställning till ett skiljande. En del anför som skäl att de båda institutionernas arbetsuppgifter hör så intimt samman, att ett skiljande skulle mer skada än främja verksamheterna. Dessutom uttrycks farhågor för en dubblering av nu gemensamma funktioner. En stor del av instanserna kan dock tänka sig att museet ges en friare ställning i förhållande till ämbetet än vad som i dag är fallet.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museums organisatoriska samband med Vitterhetsakademien har minskat i takt med att ämbetet och museet utvecklats till stora och självständiga institutioner. Vitterhetsakademiens förvaltningsutskott fungerar f. n. som ämbetsverkets styrelse men kan knappast betraktas som en styrelse i egentlig mening, eftersom det endast behandlar en mindre del av de frågor som normalt ankommer på en styrelse. Jag delar således de sakkunnigas uppfattning att Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum bör upphöra. Jag förordar att förhandlingar tas upp mellan akademin och staten, varvid frågan om

ändringar i den nu gällande stadgan för akademin bör övervägas. Vidare bör en överföring i statlig ägo av akademins kulturhistoriska fastigheter aktualiseras.

Sedan lång tid är riksantikvarieämbetet samorganiserat med statens historiska museum. Det finns också på många områden ett nära samarbete mellan ämbetet och museet. MUS 65 framhåller att både ämbetet och museet under senare tid kommit att ställas inför nya arbetsuppgifter och ökade krav från samhällets och enskildas sida. Detta har ökat behovet av att renodla arbetsområdena. Enligt min mening är det väsentligt att tillgodose de båda institutionernas behov av att utvecklas mer självständigt än hittills. Den friare ställning för museet som många remissinstanser finner önskvärd anser även jag motiverad. Jag är emellertid inte beredd att förorda att sambandet mellan ämbetet och museet helt upplöses. I likhet med statskontoret och RRV anser jag att de syften som MUS 65 eftersträvar kan uppnås genom andra, mindre genomgripande åtgärder.

Enligt min mening bör riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet utgöra en myndighet under ledning av en gemensam styrelse. Styrelsen bör i huvudsak besluta i frågor om verksamhetens inriktning, viktigare organisations- och personalfrågor samt frågor om gemensamma resurser. Riksantikvarien bör ha det allmänna chefsansvaret för myndigheten. Jag anser det väsentligt att de i myndigheten ingående enheterna ges inbördes självständighet. Denna bör markeras genom att riksantikvarieämbetet under styrelsen leds av riksantikvarien, statens historiska museum av en museidirektör och medelhavsmuseet av en museiföreståndare. Om så visar sig lämpligt bör medelhavsmuseet kunna inordnas i statens historiska museum.

Mitt ställningstagande för ett fortsatt organisatoriskt samband mellan riksantikvarieämbetet och de båda ifrågavarande museerna förutsätter visst ytterligare utredningsarbete rörande myndighetens organisation. Jag avser att i annat sammanhang uppdra åt den organisationskommitté som jag berört i anslutning till min anmälan av museifrågorna (25.10) att svara för detta utredningsarbete. Till de frågor som bör ytterligare belysas hör frågan om servicefunktionernas organisatoriska placering inom den nya myndigheten. En strävan bör vara att minska antalet gemensamma avdelningar i förhållande till nuläget. Förslag på grundval av kommitténs ställningstaganden kommer senare att anmälas för riksdagen. Organisationskommitténs arbete bör genomföras med sikte på att den omorganiserade myndigheten skall kunna börja arbeta den 1 juli 1975.

25.19.6 Riksarkivet

Vid min behandling i det föregående (25.12) av arkiven m. m. har jag tagit upp frågan om att för riksarkivet inrätta en styrelse, i vilken

skulle ingå bl. a. företrädare för allmänna intressen. Inledningsvis vid behandlingen av den centrala kulturadministrationen har jag redovisat de allmänna motiv som enligt min mening föreligger för en sådan förändring.

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att ge riksarkivet i uppdrag att lägga fram förslag i vad avser styrelsens uppgifter, sammansättning m. m. I detta sammanhang bör närmare belysas vilka institutioner som skall ställas under den föreslagna styrelsen. Vid fullgörandet av utredningsuppdraget bör sålunda bl. a. övervägas huruvida motiv föreligger för att inordna dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv och svenskt biografiskt lexikon under styrelsen. I utredningsarbetet bör i anslutning härtill belysas om behov föreligger av ett särskilt sammanhållande organ för dialekt- och ortnamnsarkiven samt visarkivet. Även konsekvenserna för de till riksarkivet särskilt knutna nämnderna bör beaktas. Utredningsarbetet bör bedrivas i samråd med berörda institutioner och med statskontoret. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t med anmälan av de förslag som föranleds av utredningen.

Riksarkivet föreslår i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 att det av Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum drivna pressarkivet skall förstatligas och föras över till riksarkivet.

Vid min anmälan av anslaget Bidrag till vissa museer och arkiv (27.27) kommer jag att ta upp denna fråga och föreslå att verksamheten vid pressarkivet inordnas i riksarkivet.

25.20 Lokaler för kultur- och föreningsverksamhet

Tillgången på lämpliga och ändamålsenligt utrustade lokaler är av stor betydelse för kulturverksamheten. Kommuner, föreningar, församlingar och bostadsproducenter tillhandahåller huvuddelen av dagens lokalbestånd. Staten svarar för lokaler för statliga och vissa centrala statsunderstödda kulturinstitutioner. Staten ger vidare bidrag och lån till andra huvudmän för uppförande, inredning och utrustning av olika slag av lokaler.

Kulturrådet konstaterar brister i tillgången på lokaler för kultur- och föreningsverksamhet liksom i utrustningen av befintliga lokaler. Rådet tar från denna utgångspunkt upp behovet av lokaler för olika konstformer och verksamhetstyper, lokaler i olika miljöer, samlokalisering, dubbelutnyttjande och planering. Rådet avger vidare förslag som rör de statliga insatserna. Remissinstanserna delar i allt väsentligt rådets uppfattning. MUS 65 behandlar museernas allmänna lokalsituation och behovet av lokaler för olika former av verksamhet.

Kulturrådet anser att föreningsliv och kommuner även i framtiden kommer att dela ansvaret för lokalhållningen och att en mer samlad bedömning av lokalbehov och lokalbyggande i kommunerna bör ske.

Jag delar rådets uppfattning att föreningslivet har viktiga uppgifter som ägare och förvaltare av bl. a. allmänna samlingslokaler.

Genom statsmakternas beslut år 1973 (prop. 1973: 1 bil. 13 s. 179, CU 1973:10, rskr 1973:110) har det statliga stödet till allmänna samlingslokaler reformerats. I propositionen (s. 216) anförde chefen för dåvarande inrikesdepartementet att de statliga insatserna präglas av att det i första hand är en kommunal angelägenhet att se till att medborgarna i kommunen har tillgång till samlingslokaler i tillräcklig omfattning, oavsett om huvudmannaskapet för lokalerna läggs på kommunen eller föreningslivet. Då föreningslivets initiativ och insatser i fråga om samlingslokaler är mycket värdefulla bör dock huvudmannaskapet för dessa också i fortsättningen anförtros i första hand föreningslivets organisationer.

Kulturrådet förordar en mer än hittills enhetlig bedömning av lokalfrågorna i en kommun. Gemensam planering, samordning och dubbelutnyttjande sker i dag i viss omfattning. Det bör enligt rådets mening kunna ske i ökad utsträckning.

Jag delar i princip rådets uppfattning. Det är bl. a. viktigt att skolornas lokalresurser planeras så att de lättare kan utnyttjas för kultur- och föreningsändamål.

Servicekommittén har i sitt betänkande (SOU 1970:68) Boendeservice 2 föreslagit att möjlighet till samordning och flexibilitet beträffande lokalanvändningen successivt skrivs in som förutsättning för bostadslån till lokaler och för statliga bidrag och lån till skolor, barnstugor, fritids- och samlingslokaler. Kungl. Maj:t har uppdragit åt statens planverk att i samråd med andra berörda myndigheter utreda i vad mån de av servicekommittén angivna syftena skulle kunna uppnås genom normer i fråga om den tekniska utformningen av sådana lokaler och att i så fall lägga fram förslag till sådana normer.

Flera remissinstanser har påpekat att kultur- och föreningslokaler måste kunna användas av handikappade. När det gäller allmänna samlingslokaler har Kungl. Maj:t uppdragit åt bostadsstyrelsen att leda erforderligt utvecklingsarbete beträffande lokalernas funktion.

De här redovisade uppdragen till statens planverk resp. bostadsstyrelsen berör i hög grad förutsättningarna för olika kulturaktiviteter. De är exempel på att ett samarbete i lokalfrågor behövs mellan statliga organ inom kulturområdet och andra samhällsområden.

Det finns i dag en rad skilda former för statligt stöd till lokaler. Detta är i och för sig en fördel eftersom det är möjligt att anpassa insatserna efter olikartade behov. Det är dock angeläget att se till att inte mångfalden av bestämmelser hindrar ett effektivt utnyttjande av de ekonomiska resurser staten avsätter för stöd till lokaler. Lokalerna bör utformas så att de verkligen blir instrument för en ny inriktning av kulturpolitiken. Statens kulturråd bör kunna spela en viktig roll i detta

sammanhang genom att informera om de stödformer som står till buds och verka för en samlad bedömning vid bidragsgivningen. Statens kulturråd bör i olika samordningsfrågor ha nära kontakt med andra statliga organ, t. ex. bostadsstyrelsens samlingslokaldelegation.

Teater- och musikrådet framhåller i sitt remissyttrande över kulturrådets förslag att det behövs ökade insatser för handläggning av byggnadsärenden inom kulturområdet. Statskontoret understryker i sitt yttrande över MUS 65:s förslag behovet av samlad lokalplanering för museerna.

Jag delar remissinstansernas uppfattning. Behovet gäller lokal- och utrustningsplanering av statliga byggnader för kulturändamål. Uppgifterna är här i huvudsak av samma art som på den högre utbildningens område, där särskilda s. k. LUP-kommittéer är verksamma. För detta beredningsarbete bör ett lämpligt beredningsorgan för lokalfrågor knytas till kulturrådet. Organet bör också kunna utnyttjas vid beredningen av ärenden om statliga bidrag till vissa icke statliga kulturbyggnader. En ledamot av rådets styrelse bör vara ordförande i beredningsorganet vars sekretariat bör knytas till rådets kansli. Jag återkommer till frågan om inrättande av ett sådant beredningsorgan när jag i annat sammanhang anmäler anslaget till byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1974: 34). I detta sammanhang kommer jag även att anmäla de åtgärder inom bl. a. museisektorn som är aktuella för budgetåret 1974/75.

25.21 Statens ekonomiska insatser

Med utgångspunkt i en vidgad syn på kulturpolitiken, som innebär att de kulturpolitiska insatserna ses som ett led i den allmänna välfärdspolitiken, har jag i det föregående lagt fram en rad förslag i första hand för att stödja det fria kollektiva skapandet och för att få till stånd en mer decentraliserad organisation av kulturinstitutionerna. Förslagen förutsätter ökade statliga ekonomiska insatser.

Jag vill i detta sammanhang sammanfatta de kostnadsmässiga konsekvenserna för nästa budgetår av mina förslag.

Mina här och i statsverkspropositionen (prop. 1974: 1 bil. 10) framlagda förslag i fråga om anslagen under avsnittet Kulturändamål innebär en ökning för nästa budgetår med sammanlagt 62,8 milj. kr. eller 35,4 milj. kr. exkl. pris- och löneomräkning. För innevarande budgetår är under dessa anslag anvisat 431 milj .kr. Ökningen av de kulturanslag som anmäls i det följande (27.1—30) uppgår till 44,7 milj. kr. eller 25,5 milj. kr. exkl. pris- och löneomräkning.

Vid sidan om nämnda anslag anmäls här även två anslag under avsnittet Vuxenutbildning i riksstaten, nämligen bidragen till studiecir-

kelverksamhet och studieförbund (27.31—32). För dessa förordas en sammanlagd ökning med 58 milj. kr. Hela ökningen för nästa budgetår av de anslag som anmäls här uppgår till 103 milj. kr.

Den mest omfattande delen av det statliga stödet till fritt kollektivt skapande är bidraget till studiecirkelverksamhet. Bl. a. med hänsyn till den höjning av statsbidraget per studietimme som förordas i det följande och det ökade antalet studiecirklar har jag beräknat en höjning av anslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet med 54 milj. kr. till 259 milj. kr. Ca en tredjedel av cirklarna avser kulturämnen. Förstärkningen för nästa budgetår av stödet till studieförbunden uppgår till 4 milj. kr.

De centrala amatörorganisationerna föreslås få en ökning av det statliga stödet med 400 000 kr. till 1,2 milj. kr.

För det nya statsbidraget till experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet för amatörer förordas ett belopp av 2 milj. kr.

I fråga om det yrkesmässiga kollektiva skapandet innebär mina förslag att stödet till mindre ensembler och fria grupper ökas med 1,7 milj. kr. till 3,1 milj. kr. och bidragen till centrumbildningarna med 400 000 kr. till 1,1 milj. kr.

Det ekonomiska utrymme som förordas för nästa budgetår för det nya bidraget till kulturprogram inom föreningslivet m. m. uppgår till 6 milj. kr. Jämfört med nuvarande anslag till föreläsningsverksamhet innebär det en ökning med 3,2 milj. kr.

En omläggning av stödet till lokala och regionala institutioner inom teaterns, dansens och musikens områden föreslås. För nästa budgetår beräknas ett anslag om 57,9 milj. kr. Jämfört med vad som anslagits till motsvarande institutioner för innevarande budgetår innebär detta en ökning med 11,5 milj. kr. eller 6,5 milj. kr. exkl. beräknad kostnadshöjning på grund av lönehöjningar.

Resurserna för regionmusiken föreslås bli förstärkta med 300 000 kr. bl. a. för utveckling och förnyelse av repertoaren.

I fråga om stödet till folkbiblioteken föreslås vissa ökningar inom ramen för nuvarande bidragsformer. För s. k. punktinsatser, bidrag till länsbibliotek, lånecentraler m. m. beräknas en ökning med sammanlagt 900 000 kr. Samtidigt avvecklas det särskilda statliga utvecklingsstödet i vissa kommuner.

Det under år 1973 införda stödet till folkparksrörelsen föreslås bli avsevärt förstärkt, nämligen till 700 000 kr. Stödet till Skådebanan höjs med 400 000 kr. till 1,1 milj. kr.

Av de centrala institutionerna föreslås Svenska riksteatern få ett med 700 000 kr. ökat bidrag för egen produktion och för service och konsultverksamhet gentemot teaterlivet i landet. Rikskonserter föreslås få en ökning av sitt anslag med 500 000 kr., främst för ökning av skolkonsertverksamheten.

I avvaktan på omorganisationen av vissa statliga och statsunderstödda museer har jag beräknat medel för vissa angelägna resursförstärkningar på museiområdet. Utöver kompensation för prisutvecklingen uppgår dessa förstärkningar till 1,4 milj. kr.

I fråga om olika centrala ändamål avser förslagen dels en ökning av de dispositionsmedel som står till förfogande för olika typer av insatser, dels en viss utbyggnad av den centrala kulturadministrationen.

Inrättandet av statens kulturråd medför en merkostnad av ca 1 milj. kr. Medlen avser verksamheten fr.o.m. den 1 oktober i år.

Medel bör liksom hittills stå till Kungl. Maj:ts förfogande för olika ändamål på kulturområdet inom ramen för anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Ur anslaget bör sammanlagt 400 000 kr. ställas till kulturrådets disposition för diverse ändamål. För tidskriftsstödet föreslås en ökning med 200 000 kr. till 1,5 milj. kr. Bidraget till de handikappades kulturella verksamhet föreslås bli höjt med 1 milj. kr. till 5,8 milj. kr.

I avvaktan på resultatet av ett fortsatt utredningsarbete om kulturminnesvårdens centrala och regionala organisation beräknas en sammanlagd ökning under riksantikvarieämbetets anslag om 800 000 kr. bl.a. för ämbetets medverkan i den fysiska riksplaneringen och för vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Kulturrådet betonar starkt vikten av en flerårsplanering av de statliga kulturutgifterna. Ett av syftena med de förslag som läggs fram är att skapa underlag för en sådan mer långsiktig planering. I fråga om flera sektorer presenteras förslag som berör en längre tidsperiod än budgetåret 1974/75. Även den långsiktiga utvecklingen av de statliga insatserna behandlas. Beträffande stödet till de regionala kulturinstitutionerna framhålls att staten bör stimulera den utveckling som växer fram genom regional planering.

Under de närmaste åren kan flera utredningsförslag väntas komma upp till behandling, däribland förslag från litteratur- och filmutredningarna, från MUS 65 i fråga om riksutställningsverksamheten och konstmarknaden samt från kulturrådet rörande de statliga insatserna för kulturarbetarna.

Med hänsyn till de stora anspråk som kommer att ställas på ekonomiska insatser från statens sida blir prioriteringar mellan olika ändamål av väsentlig betydelse. Dessa måste ske med ett långsiktigt perspektiv. Planeringen bör i första hand inriktas på en treårsperiod, dvs. budgetåren 1974/75—1976/77. För tiden därefter bör planeringen bygga på de erfarenheter och kompletterande utredningar som görs under de närmaste åren.

Bl. a. mot bakgrund av vad jag anfört vid behandlingen av den kommersiellt drivna kulturverksamheten (25.16) anser jag att insatserna under den senare delen av treårsperioden i första hand bör avse sådana områden som nu inte kunnat tas upp. Jag bedömer åtgärder inom litteratur-, konst- och filmområdena som särskilt angelägna. Under treårsperioden bör det också bli aktuellt att ta ställning till formerna för de statliga insatserna för kulturarbetarna.

Vid sidan om nämnda områden måste givetvis det reformarbete fortsätta för vilket jag i det föregående angett riktlinjer.

Stödet till det fria kollektiva skapandet bör byggas ut. Jag räknar därvid med att det bl. a. skall bli möjligt att förstärka stödet till såväl experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet för amatörer som till kulturprogram inom föreningslivet.

I fråga om de statsbidragsberättigade museerna och institutionerna på teaterns, dansens och musikens områden bör särskild vikt läggas vid att stödja en utveckling mot en vidgad regional verksamhet. Vissa nya institutioner förutsätts kunna få statligt stöd. Ett viktigt inslag i uvecklingen är att ett stasbidrag ill länsmuseerna införs samidigt med att det regionala ansvaret för kulturminnesvården förändras. Bidraget bör avse länsmuseernas museala och kulturminnesvårdande uppgifter.

De statliga insatserna för de centrala kulturinstitutionerna bör bl. a. avse deras riksansvar. Möjligheterna att i enlighet med de principer som redovisats i det föregående föra över uppgifter och resurser från vissa centrala institutioner till regionala huvudmän bör bevakas.

Jag har här endast tagit upp de statliga insatserna för kulturändamål. Samhällets kulturutgifter vilar emellertid i hög grad på primärkommunerna. Kulturrådet har diskuterat kostnadsfördelningen mellan stat och kommun och fört fram vissa rekommendationer.

Med hänsyn till pågående arbete inom den kommunalekonomiska utredningen är det enligt min mening inte lämpligt att nu gå in på frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

De enskilda kommunerna och landstingen har olika förutsättningar att göra insatser inom kulturområdet liksom inom andra områden. Skatteutjämningssystemet, som genom beslut av statsmakterna reformerades och byggdes ut förra året (prop. 1973:44, FiU 1973:23, rskr 1973:249), är avsett att minska sådana skillnader i förutsättningarna. Reformen är dock provisorisk i avvaktan på ställningstagande till kommande förslag från kommunalekonomiska utredningen.

Som jag tidigare anfört vid min behandling av ansvarsfördelningen anser jag det inte lämpligt att staten genom lagstiftning reglerar den kommunala verksamheten inom kulturområdet. Staten bör i stället inrikta sina insatser på att stimulera kulturverksamheten i landet.

Jag finner det betydelsefullt att Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet ansett det möjligt för primärkommunerna och landstingen att öka sina insatser inom kulturområdet.

Svenska kommunförbundet instämmer sålunda i kulturrådets och långtidsutredningens bedömning att kulturutgifterna bör kunna öka snabbare än samhällsutgifterna totalt. Förbundet anser att det hos kommunerna finns en vilja till ökade satsningar. För detta talar också den snabba utvecklingen under de senaste åren. I det hela representerar kulturområdet, betonar förbundet, marginella kostnader för samhället. Takten i utbyggnaden får enligt förbundet bli beroende av det ekonomiska utrymme som skapas av ökad skattekraft och av en bedömning i kommunernas flerårsplaner av vilka verksamheter som kan och bör prioriteras.

Landstingsförbundet anser att på kort sikt är möjligheterna för landstingen att öka stödet till kulturinsatserna begränsade. Utbyggnaden måste enligt förbundet ske etappvis under en längre period. Om enighet kan nås om kulturens ställning i samhället och ansvarsfördelningen anser dock förbundet att den av kulturrådet framräknade volymförändringen för landstingens del bör vara möjlig att genomföra.

Utformningen av de statsbidrag som ställs till förfogande för verksamhet på lokal och regional nivå är av betydelse för kommuner och landsting. Reglerna för de nya statsbidrag som föreslås har därför diskuterats vid de överläggningar mellan företrädare för utbildningsdepartementet och Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet som jag tidigare berört.

Som framgått av det föregående (25.4) har Kommunförbundet vid överläggningarna — med tanke på effekten av konstruktionen av bidraget till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner på vissa institutioner, framför allt i de största kommunerna — önskat att tillämpningen av bestämmelserna på dessa institutioner ytterligare övervägs.

MUS 65 anser att Stiftelsen Skansen f. n. arbetar under former som inte underlättar en effektiv planering, vilket sammanhänger med bidragssystemets utformning. Utredningen tar vidare upp frågan om ansvaret för försörjning med utställningar i Storstockholm mot bakgrund av att flertalet statliga museer är förlagda till Stockholm. Utredningen föreslår även ett särskilt stöd till Göteborgsmuseerna.

Enligt min mening är det motiverat att det statliga stödet till vissa kulturinstitutioner i Stockholm och Göteborg övervägs i ett sammanhang. Övervägandena bör göras mot bakgrund av att det statliga stödet till kulturinstitutionerna under de närmaste åren i första hand måste inriktas på att åstadkomma en vidgad regional verksamhet, främst i de delar av landet som saknar institutionell verksamhet. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att ge statens

kulturråd i uppdrag att utarbeta underlag för mina fortsatta överväganden i dessa frågor.

Vid sidan om det ekonomiska ansvar som följer av huvudmannaskapet för egna institutioner stöder stat och kommun kulturverksamheten genom fasta bidrag och tillfälliga punktinsatser. Kulturrådet stryker under att dessa två kanaler för samhällsstöd kompletterar varandra. Jag delar rådets bedömning att behovet av medel för tillfälliga insatser är större inom kulturområdet än inom många andra samhällsområden. Samtidigt ger de fasta bidragen en nödvändig stabilitet åt stödet till både fritt kollektivt skapande och institutionell verksamhet.

I det föregående har jag förordat att flera nya typer av statsbidrag införs. Vidare föreslås förändringar i gällande bidragsbestämmelser.

Av de nya fasta bidragen är statsbidraget till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner av särskild betydelse. Avsikten är att få till stånd ett administrativt lätthanterligt bidragsssytem som medför att huvudmännen i förväg vet vilket statlig stöd som kommer att utgå till verksamheten. Vidare är avsikten att det skall stimulera ett regionalt ansvarstagande och medge en kontinuerlig utbyggnad framför allt i de delar av landet där det är mest angeläget att förstärka verksamheten.

Med den syn på varje kulturinstitutions rätt att själv besluta om sin verksamhet som jag utvecklat i det föregående bör i princip endast sådana bidragsvillkor som är nödvändiga av anslagstekniska skäl ställas upp. Vid behandlingen av kulturpolitiska insatser för vissa grupper i samhället (25.18) har jag fäst uppmärksamheten på behovet av att öka insatserna för bl. a. barn, invandrare, handikappade och personer som vistas vid olika vårdinstitutioner. Enligt min mening bör inriktningen av verksamheten mot sådana grupper beslutas av varje institution. Det bör dock kunna ankomma på tillsynsmyndigheten att med hjälp av institutionernas redogörelse följa upp i vad mån olika gruppers behov tillgodoses. Verksamhetens geografiska spridning kommer att kunna följas upp mer direkt genom den föreslagna utformningen av tilläggsbidraget.

Riksarkivet har i sin utredning om teatrarnas arkivfrågor föreslagit att lokala och regionala teatrar genom särskilda statsbidragsvillkor åläggs vissa leveranser och samråd i arkivfrågor med landsarkiven. Med hänsyn till att bidragsvillkoren enligt min mening bör begränsas till ett minimum anser jag att andra utvägar bör sökas för att tillgodose det syfte som legat bakom riksarkivets förslag (25.12).

Det nya bidraget till mindre ensembler och fria grupper syftar liksom institutionsbidraget till att ge ett fast stöd åt verksamheten. Bidragsbehovet får dock prövas år från år. Med hänsyn till att de grupper som förutsätts få stöd genom denna bidragsform är olikartade bör

stödet kunna smidigt anpassas efter olika gruppers behov. Bidragsbestämmelserna bör därför främst avse regler för ansökningsförfarande och former för redovisning.

Studiecirkelbidraget är statens grundläggande stöd till studieorganisationernas arbete. De förändringar som föreslagits här syftar huvudsakligen till att på vissa punkter ändra bestämmelserna så att de bättre svarar mot vissa av de behov som verksamheten inom kulturområdet aktualiserar.

De krav på stöd som kulturverksamheten ställer kan växla snabbt. De allmänna förutsättningarna för det statliga stödet kan vidare förändras genom generella överväganden, t.ex. i fråga om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Det är möjligt att de statsbidrag som här föreslås kan komma att förändras. Sålunda kan ställningstagandena till förslagen från kommunalekonomiska utredningen och länsberedningen medföra att stödet till regionala och lokala institutioner bör ges andra former.

Kulturrådet betonar att de olika statliga insatserna måste stämmas av sinsemellan. Rådet pekar sålunda på att Riksteaterns regionala ensembler åtnjuter ett avsevärt högre statsbidrag än regionala och lokala teaterinstitutioner. Vid min behandling i det föregående av teater- och dansinstitutionerna (25.8) anförde jag att vare sig en regional ensemble ingår i Riksteaterns organisation eller har annan huvudman bör den statliga bidragsandelen vara densamma. Detta innebär att det statliga stödet till Riksteaterns regionala ensembler får förutsättas minska. En sådan förändring bör dock genomföras successivt. Jag räknar inte med någon minskning av statsbidragsandelen för nästa budgetår.

Över de beslut om fördelning av statsbidrag som f.n. meddelas av teater- och musikrådet kan besvär anföras hos Kungl. Maj:t. Jag har vid övervägande av frågan om en motsvarande besvärsrätt över statens kulturråds beslut om fördelning av statsbidrag stannat för att det inte föreligger skäl att ge regler om rätt att anföra besvär i de fall när sökande kan komma i fråga för bidrag i mån av tillgång på medel, men någon ovillkorlig rätt till bidrag ej föreligger för den som uppfyller särskilt angivna villkor för bidrag. Jag förordar därför att besvär inte bör få anföras över kulturrådets beslut att fördela bidrag för stöd till experiment och utvecklingsarbete på det amatörkulturella området, till centrala amatörorganisationer, till mindre ensembler och fria grupper, till centrumbildningar och till de ändamål som faller under den till kulturrådet ställda dispositionsposten för konferenser m. m. Ej heller bör besvär få anföras över de beslut om fördelning av bidrag till kulturprogram inom föreningslivet, som meddelas av den av mig i det föregående förordnade förmedlingsbyrån. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i fråga om ärendenas handläggning.

Bidrag för tillfälliga insatser är nödvändiga som komplettering till de bidrag som utgår enligt fasta bidragsprinciper.

Ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål utgår ett stöd till en rad institutioner och ändamål vilket får anses vara av permanent karaktär. Dessutom finns det inom anslaget ett visst utrymme för att tillgodose nya behov och därmed främja utveckling och förnyelse inom kulturlivet. Enligt min mening är det angeläget att Kungl. Maj:t även i fortsättningen bör ha möjligheter att besluta om insatser av sistnämnda slag.

Med hänsyn till att det samtidigt är angeläget att flertalet beslut om insatser av detta slag fattas på myndighetsnivå bör statens kulturråd få medel att disponera för olika punktinsatser. Rådet bör således disponera medel för bidrag till bl. a. konferenser, kurser, gästspel, vissa turnéer och studiebesök. Beslut om vissa av dessa ändamål fattas i dag av Kungl. Maj:t. I andra fall har beslutanderätten delegerats till teater- och musikrådet.

Institutet för rikskonserter disponerar bidrag för stöd till regionala och lokala musikaktiviteter. Avgränsningen mellan dessa medel och de medel som ställs till förfogande av statens kulturråd för liknande verksamhet bör övervägas av rådet.

Bidrag ur behållningen från de särskilda lotterier som anordnats till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål fördelar Kungl. Maj:t till investeringsändamål av olika slag. Statens kulturråd bör inom sitt ansvarsområde såsom remissorgan kunna belysa frågan om en avvägning till lotterimedelsbidragen mot andra statliga bidrag till investeringsändamål.

Sedan lång tid utgår av särskilda lotterimedel stöd till kulturminnesvård. Mitt förslag i det följande om en ökning av anslaget Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader är bl.a. motiverat av att ett permanent behov av detta slag bör tillgodoses över riksstatsanslag. I detta sammanhang vill jag erinra om att de ekonomiskt sett mest betydande statliga utgifterna för kulturminnesvårdande åtgärder under senare år utgjorts av de bidrag som beviljas av arbetsmarknadsverket. Den anslagsmässiga utvecklingen av detta stöd är därför av stor betydelse för kulturminnesvården i landet.

I en motion (1971:812) till 1971 års riksdag föreslogs inrättande av en statlig kulturfond. Yrkandet har även förts fram vid 1972 års riksdag (motion 1972:1056). Ur fonden skulle bidrag kunna utgå till olika kulturella ändamål. Riksdagen har avslagit motionerna (KrU 1971: 28, prot. 1971: 136 s. 74 resp. KrU 1972: 18, prot. 1972: 86 s. 192). Kulturrådet behandlar förslaget om kulturfonden och finner lösningen mindre lämplig. Mycket få remissinstanser berör frågan om en statlig kulturfond. De som berör förslaget avstyrker att en sådan fond inrättas.

De förslag som här läggs fram om olika typer av fasta bidrag kompletterade med medel för tillfälliga insatser tillgodoser enligt min mening det önskemål om ett ändamålsenligt utformat kulturstöd som legat bakom förslaget om en statlig kulturfond.

Kulturrådet har belyst olika frågor om avgifterna inom kulturområdet. Rådet förordar bl.a. en lågprispolitik vid teater- och musikinstitutionerna. MUS 65 behandlar avgiftsfrågorna vid museerna och föreslår att inträdesavgifterna till de statliga museernas permanenta utställningar avskaffas.

För egen del anser jag det angeläget att de statliga kulturinstitutionerna kan hålla en sådan avgiftsnivå att inte någon publikgrupp utestängs från möjligheterna att ta del av institutionernas utbud. Jag anser det emellertid omöjligt att göra några mer preciserade ställningstaganden i dessa frågor.

Det bör ingå i uppgifterna för statens kulturråd att på olika sätt belysa avgifternas betydelse i institutionernas verksamhet och i samband med yttranden över de årliga anslagsframställningarna från institutionerna redovisa sin bedömning. Ett bortfall av intäkter innebär vanligen ökade anspråk på bidrag.

Kulturrådet tar upp vissa övriga frågor av ekonomisk natur, nämligen kostnadsnivån för den kulturella verksamheten, behovet av en bättre prioriteringsteknik och ändrade budgeteringsprinciper för de statliga kulturinstitutionerna. Samtliga dessa frågor är av den natur att de bör tas upp inom ramen för statens kulturråds arbete.

Kulturrådet anser att det finns ett behov av ett statligt inflytande över löneförhandlingarna beträffande personalen vid kulturinstitutionerna inom teaterns, dansens och musikens områden. Frågan är av det slag att den bör prövas av Kungl. Maj:t.

26. Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för den statliga kulturpolitiken som jag har förordat,
2. godkänna de av mig förordade grunderna för statsbidrag till
   a) experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet för amatörer,
   b) mindre ensembler och fria grupper,
   c) kulturprogram inom föreningslivet,
3. godkänna att Operans och Dramatiska teaterns verksamhet den 1 juli 1975 förs över på statsägda aktiebolag,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa erforderliga avtal med Operan och Dramatiska teatern om överförandet av verksamheten på statsägda aktiebolag,
5. besluta att teater- och musikrådet, tidskriftsnämnden och verksamheten vid skolöverstyrelsens biblioteksscktion skall upphöra vid utgången av september 1974,
6. beslut att en central myndighet för vissa uppgifter på kulturområdet skall inrättas den 1 oktober 1974 enligt de riktlinjer jag förordat,
7. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid den centrala myndigheten inrätta en extra ordinarie tjänst som chef för myndighetens kansli,
8. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövs för genomförande av förslagen rörande den nya myndigheten.

I fråga om hemställan som avser anslagsberäkningar för budgetåret 1974/75 återkommer jag i det följande.

27 Anslagsberäkningar för budgetåret 1974/75

27.1 Statens kulturråd

1974/75 Nytt anslag (förslag) 2 665 000

Under rubriken Teater- och musikrådet är innevarande budgetår uppfört ett anslag av 739 000 kr.

Teater- och musikrådet har tillsyn över det statsunderstödda teaterväsendet, det statsunderstödda musikväsendet, statens scenskolor och statens dansskola. Rådet disponerar vissa medel från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål för fördelning till olika ändamål inom sitt område.

Av anslaget till teater- och musikrådet för budgetåret 1973/74 avser 553 000 kr. lönekostnader, 2 000 kr. sjukvård, 32 000 kr. resekostnader, 29 000 kr. lokalkostnader, 23 000 kr. expenser och 100 000 kr. kostnader för inträdesprov vid statens scenskolor och statens dansskola. Antalet anställda är sju varav fem är personal med handläggande uppgifter.

Vid oförändrad verksamhet budgetåret 1974/75 kan, sedan hänsyn tagits till pris- och löneomräkning medelsbehovet beräknas till 671 000 kr., vartill kommer 105 000 kr. för kostnader för inträdesprov vid statens scenskolor och statens dansskola.

Inom skolöverstyrelsen (SÖ) handläggs inom undervisningsavdelningen för vuxenutbildning bl.a. frågor rörande folkbibliotek och föreläsningsverksamhet. För ärendena rörande folkbibliotek finns nu en särskild sektion, biblioteksscktionen. Denna svarar för frågor rörande bl. a. lokala folkbibliotek, länsbibliotek och lånecentraler. Sektionen samverkar med andra myndigheter i fråga om bibliotek inom krigsmakten, mentalsjukvården och kriminalvården. Vidare medverkar sektionen i regionalt och lokalt planerings- och utvecklingsarbete för bibliotek samt svarar för informations- och publikationsverksamhet.

Förvaltningskostnaderna för SÖ:s verksamhet rörande folkbibliotek budgetåret 1973/74 kan efter uppräkning till 1974/75 års kostnadsnivå beräknas till sammanlagt 1 128 000 kr. Härav är 157 000 kr. hänförliga till de kostnader för två konsulenter, som hittills belastat anslaget Bidrag till folkbibliotek.

Det statliga tidskriftsstödet som utgår i form av grundbidrag, projektbidrag och stödköp handhas av tidskriftsnämnden. För nämndens administrationskostnader har budgetåret 1973/74 beräknats ett belopp av 60 000 kr. Vid oförändrad verksamhet kan medelsbehovet budgetåret 1974/75 beräknas till samma belopp.

Utöver här redovisad verksamhet innebär de i det föregående redovisade riktlinjerna för statens kulturråd att rådet skall ta över vissa uppgifter

som hittills åvilat utbildningsdepartementet samt svara för viss utredningsverksamhet av den art som under senare år bedrivits i statliga kommittéer, däribland det nuvarande kulturrådet.

I vad avser konst-, musei- och utställningsområdet tillkommer vissa centrala uppgifter, som hittills inte haft någon direkt motsvarighet.

Promemorian om det nya kulturrådets organisation

På grundval av en analys av det nya kulturrådets uppgifter vid ett fullt genomförande av rådets förslag till åtgärder på kulturfältet, beräknas de totala kostnaderna till 4 768 000 kr. för helt budgetår. Med beaktande av att den nya myndigheten föreslås börja sin verksamhet den 1 oktober 1974 skulle kostnaderna för budgetåret 1974/75 uppgå till 75 % av nämnda belopp eller 3 576 000 kr. I beloppet ingår kostnader för sådan förut redovisad verksamhet, som avses bli överförd till det nya kulturrådet.

Departementschefen

I det föregående (25.19) har jag förordat att en ny myndighet, statens kulturråd, skall inrättas.

Jag räknar med att omfattningen av de uppgifter som åläggs statens kulturråd kan begränsas i förhållande till det organisationsförslag som lagts fram. Detta sammanhänger bl. a. med att vissa av de reformer som föreslagits eller förutsetts av kulturrådet inte föranleder omedelbara åtgärder nästa budgetår utan blir beroende av fortsatt prövning av framlagda förslag under i första hand ytterligare två budgetår. Med hänsyn härtill anser jag att man vid bedömningen av de administrativa resurser som bör ställas till statens kulturråds förfogande bör utgå från nuvarande förhållanden och i första hand sammanföra och rationellt utnyttja de resurser som på kulturrådets kommande verksamhetsområde f. n. motsvaras av insatser genom teater- och musikrådet, skolöverstyrelsen (SÖ), tidskriftsnämnden, utbildningsdepartementet och det nuvarande kulturrådet. Jag beräknar att denna verksamhet innefattar en personal av 23 personer, varav 13 med handläggande uppgifter. Härtill kommer att, som jag berört i ett tidigare sammanhang, konsulentverksamhet för folkbibliotek av det slag som SÖ svarat för t. v. bör knytas till kulturrådet. Utöver de resurser som på angivet sätt kan ställas till förfogande finner jag det angeläget att kulturrådet, främst med hänsyn till flera i olika sammanhang berörda krav på kompletterande utredningsarbete, tillförs särskilda medel för expertis och tillfällig arbetskraft. Härutöver uppkommer ökade kostnader i huvudsak endast för arvoden till ledamöter i styrelse och nämnder, för utrustning och för expenser.

Medelsbehovet för statens kulturråd under nio månader av budget-

året 1974/75 beräknar jag till 2 395 000 kr., vilket innebär en ökning med 1 050 000 kr. i förhållande till den del av nuvarande administrativa resurser som finns i teater- och musikrådet, SÖ:s biblioteksssektion och tidskriftsnämnden. Vid beräkningen har jag utgått från följande fördelning på utgiftsslag m. m.

Lönekostnader	2 009 000
Sjukvård	4 000
Reseersättningar	65 000
Lokalkostnader	135 000
Expenser m. m.	182 000
därav engångskostnader	85 000
Anslagsbehov	**2 395 000**

Kostnaderna för den barnteaterkonsulent som hittills varit knuten till teater- och musikrådet kommer jag att beakta vid beräkningen av anslaget till bidrag till Svenska riksteatern.

Utöver medelsbehovet för statens kulturråd beräknar jag under detta anslag ett belopp av 150 000 kr. för oförändrad verksamhet vid teater- och musikrådet under tre månader. För tidskriftsnämndens adminstrativa kostnader under samma tid beräknar jag ett belopp av 15 000 kr.

I prop. 1974: 1 bil. 10 har jag under anslaget D 1. Skolöverstyrelsen, i avvaktan på ställningstagande till frågan om inrättande av en ny myndighet på kulturområdet, beräknat medel för verksamheten vid SÖ:s biblioteksssektion även för budgetåret 1974/75. Med hänsyn till vad jag förut anfört rörande inordnande av denna verksamhet i statens kulturråd bör medel för ändamålet ställas till SÖ:s förfogande för verksamhet endast intill den 1 oktober 1974.

Till kostnader för inträdesprov vid statens scenskolor och statens dansskola beräknar jag ett belopp av 105 000 kr.

Enligt de redovisade beräkningarna bör förevarande anslag föras upp med (2 395 000 + 150 000 + 15 000 + 105 000 =) 2 665 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens kulturråd* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 665 000 kr.

27.2 Bidrag till Operan och Dramatiska teatern

1972/73	Utgift	59 288 763	Reservation	352 237
1973/74	Anslag	63 211 000		
1974/75	Förslag	67 780 000		

Operan och Dramatiska teatern bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. Vardera teaterstyrelsen består av fem ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser tre, däribland ordföranden.

Enligt de avtal som reglerar förhållandet mellan staten och teaterbolagen står bolagen under tillsyn av teater- och musikrådet. Resp. bolag

skall ha en av Kungl. Maj:t utsedd teaterchef som svarar för den konstnärliga verksamheten. Bolagen förbinder sig att samarbeta med varandra och med Svenska riksteatern. Staten svarar genom byggnadsstyrelsen för att bolagen erhåller de lokaler som fordras för teaterverksamheten.

De för budgetåret 1972/73 anvisade statsbidragen till Operan och Dramatiska teatern uppgick till 38 867 000 kr. resp. 20 464 000 kr.

Operan gav under spelåret 1972/73 383 föreställningar. Häri ingår även föreställningar och konserter på andra scener, vid Drottningholmsteatern samt turnéer. Antalet premiärer eller andra nyuppsättningar uppgick till 20. Genomsnittligt har 92 % av platserna i operahuset varit belagda. Antalet besökare vid Operans föreställningar uppgick till ca 300 000.

Dramatiska teatern hade under samma spelår 15 premiärer och sammanlagt 1 093 föreställningar, inkl. föreställningar på andra scener. Sammanlagt ca 347 000 personer besökte teaterns föreställningar. Beläggningen beräknas till 81 % vid stora scenen och till 91 % vid lilla scenen.

Operan

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		
		Operan	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Statsbidragsberäkning				
Utgifter				
Lönekostnader	38 092 000	+1 610 000	+ 670 000	+ 250 000
Lokalkostnader	4 416 000	+1 514 000	+1 514 000	+1 514 000
Sjukvård	84 000	+ 8 000	+ 8 000	
Expenser	300 000	+ 30 000	+ 30 000	
Inredning och utrustning av byggnader	84 000	+ 8 000	of.	
Materiel m. m. för teaterverksamheten	1 404 000	+ 140 000	+ 140 000	
Ersättningar åt författare och översättare	372 000	+ 38 000	+ 30 000	+ 265 000
Turné- och annan teaterverksamhet	672 000	+ 68 000	+ 68 000	
Reklam	576 000	+ 58 000	+ 50 000	
Diverse utgifter	350 000	+ 35 000	+ 30 000	
	46 350 000	**+3 469 000**	**+2 540 000**	**+2 029 000**
Inkomster				
Recetter	3 100 000	—2 100 000	—2 100 000	—1 900 000
Programförsäljning, reklam m. m.	193 000			
Turné- och annan teaterverksamhet	800 000	of.	of.	of.
Räntor	525 000			
Kommunala anslag	300 000	of.	of.	of.
Statligt bidrag	41 432 000	+5 569 000	+4 640 000	+3 929 000
	46 350 000	**+3 469 000**	**+2 540 000**	**+2 029 000**

Operan

1. Allmänna kostnadsstegringar m. m. 3 469 000 kr. varav 1 005 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar teatern i första hand en minskning av personalen.

3. Under den planerade ombyggnaden av operahuset spelåret 1974/75 kan föreställningsverksamheten inte ske i samma utsträckning som tidigare år. Med anledning härav räknar teatern med ett recettbortfall av 2,1 milj. kr.

Teater- och musikrådet

1. Rådet räknar för allmänna kostnadsstegringar m. m. med 3 190 000 kr., varav 1 005 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I likhet med Operan räknar rådet med ett recettbortfall av 2,1 milj. kr. på grund av ombyggnaden av operahuset under spelåret 1974/75. Samtidigt minskar enligt rådet också behovet av extrapersonal vid teatern, vilket något reducerar det tillfälliga statsbidragsbehovet med anledning av ombyggnaden.

Dramatiska teatern

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		
		Dramatiska teatern	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Statsbidragsberäkning				
Utgifter				
Lönekostnader	18 572 000	+ 486 000	+ 486 000	+ 440 000
Lokalkostnader	2 545 000	+ 421 000	+ 421 000	+ 435 000
Sjukvård	25 000	+ 20 000	+ 2 000	
Expenser	250 000	+ 25 000	+ 25 000	
Inredning och utrustning av byggnader	180 000	+ 100 000	+ 20 000	
Materiel m. m. för teaterverksamheten	1 050 000	+ 105 000	+ 100 000	
Ersättning åt författare och översättare	300 000	of.	of.	+ 210 000
Utbyte med utländska teatrar	10 000	of.	of.	
Reklam	740 000	+ 74 000	+ 74 000	
Diverse utgifter	480 000	+ 48 000	+ 48 000	
	24 152 000	**+1 279 000**	**+1 176 000**	**+1 085 000**
Inkomster				
Recetter	2 200 000	of.	of.	+ 300 000
Programförsäljning, reklam m. m.	170 000			
Räntor	135 000	of.	of.	of.
Hyror	13 000			
Statligt bidrag	21 634 000	+1 279 000	+1 176 000	+ 785 000
	24 152 000	**+1 279 000**	**+1 176 000**	**+1 085 000**

Dramatiska teatern

1. Allmänna kostnadsstegringar m. m. 1 191 000 kr., varav 486 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordas i första hand en personalminskning.

3. En medelsförstärkning krävs för att vissa skydds- och säkerhetsfrågor vid teatern skall kunna lösas (+ 102 000 kr.).

Teater- och musikrådet

Rådet beräknar i stort sett samma belopp för allmänna kostnadsstegringar m. m. som Dramatiska teatern.

Departementschefen

Jag har i det föregående redogjort för mina synpunkter och ställningstaganden i anledning av förslagen rörande Operan och Dramatiska teatern från kulturrådet och operautredningen (25.7 och 25.8). Jag har i det sammanhanget förordat ett principbeslut om överförande den 1 juli 1975 av operaverksamheten och verksamheten vid Dramatiska teatern till statsägda aktiebolag.

Gällande löneavtal för samtliga vid teatrarna anställda personalkategorier löper ut i juni 1974. Jag avser att senare — sedan teatrarna inkommit med redovisning av det ökade medelsbehov för budgetåret 1974/75 som följer med de ingångna avtalen — återkomma till Kungl. Maj:t beträffande en anslagsförstärkning för ändamålet.

En tillfällig förstärkning av Operans statsbidrag är nödvändig på grund av ombyggnaden av operahuset. Den beräknade förstärkningen bör göra det möjligt för teatern att under ombyggnaden bedriva en verksamhet på i stort sett samma nivå som f. n.

I övrigt har jag räknat med kompensation för allmänna kostnadsstegringar m. m. inkl. förhöjt lönekostnadspålägg.

Dramatiska teaterns statsbidragsbehov nästa budgetår minskar genom den av mig beräknade ökningen av teaterns egna inkomster.

Statsbidraget till Operan ökar enligt denna beräkning med 3 929 000 kr. och till Dramatiska teatern med 785 000 kr. Med hänsyn till att ett mindre belopp av innevarande års anslag inte tagits i anspråk bör anslaget för nästa budgetår ökas med sammanlagt (3 929 000+785 000 —145 000=) 4 569 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Operan och Dramatiska teatern* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 67 780 000 kr.

27.3 Bidrag till Svenska riksteatern

1972/73	Utgift	30 741 925	Reservation	217 075
1973/74	Anslag	33 699 000		
1974/75	Förslag	36 820 000		

Svenska riksteatern är en riksorganisation för lokala teaterföreningar. Till Riksteatern knyts länsteaterföreningar. Riksteaterns uppgift är att bedriva teater och annan scenisk verksamhet samt att bidra till att utveckla teaterverksamheten i alla delar av landet och därvid se till att såväl allmänhetens som skolans och föreningslivets behov och intressen

beaktas. Riksteaterns styrelse består av 21 ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser ordförande och en ledamot. Övriga ledamöter utses av Riksteaterns kongress, skolöverstyrelsen och vissa organisationer.

Enligt de av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna om Svenska riksteaterns verksamhet står teatern under tillsyn av teater- och musikrådet. Det föreskrivs att Riksteatern skall samarbeta med Operan och Dramatiska teatern, Institutet för rikskonserter och försöksverksamheten med riksutställningar.

För budgetåret 1972/73 anvisades till Svenska riksteatern ett statligt bidrag av 30 959 000 kr. Enligt bokslutet redovisas ett överskott med ca 266 000 kr.

Svenska riksteatern har under spelåret 1972/73 framfört 4 264 föreställningar. Antalet besökare var omkring 937 000. Den egna produktionen omfattade 117 program.

Riksteatern är huvudman för verksamheten på Södra teatern i Stockholm. Bidrag för ändamålet med sammanlagt 850 000 kr. har innevarande budgetår anvisats från reservationsanslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål under denna huvudtitel.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		
		Svenska riksteatern	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Statsbidragsberäkning				
Utgifter				
Lönekostnader	25 172 000	+ 6 905 000	+2 908 000	+ 666 000
Traktamenten	3 950 000	+ 1 947 000	+ 951 000	
Sjukvård	25 000	+ 3 000	+ 3 000	
Expenser	750 000	+ 123 000	+ 101 000	
Kostnader för köpta turnéföreställningar	1 250 000	+ 1 925 000	+ 690 000	
Materiel m. m. för produktionen	3 800 000	+ 1 324 000	+ 682 000	+ 850 000
Rese- och transportkostnader	2 950 000	+ 824 000	+ 535 000	
Reklam m. m.	1 250 000	+ 524 000	+ 212 000	+ 700 000
Lokalkostnader	1 700 000	+ 274 000	+ 214 000	(nettobelopp)
Diverse utgifter	423 000	+ 142 000	+ 92 000	
Bidrag till verksamheten på Södra teatern i Stockholm[1]	—	—	—	+1 280 000
	41 270 000	**+13 991 000**	**+6 388 000**	**+3 496 000**
Inkomster				
Gager från arrangörer, recettер	7 334 000	+ 2 912 000	+1 294 000	+ 375 000
Medlemsavgifter	12 000	of.	of.	
Perukmakeri	225 000	of.	of.	
Statsbidrag	33 699 000	+11 079 000	+5 094 000	+3 121 000
	41 270 000	**+13 991 000**	**+6 388 000**	**+3 496 000**

[1] Bidrag till verksamheten har under budgetåret 1973/74 utgått från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål med 850 000 kr.

Svenska riksteatern

1. Den av kulturrådet föreslagna regionaliseringen av teaterverksamheten i landet kommer att ta relativt lång tid. För budgetåret 1974/75 föreligger inga indikationer på att behovet av utbud från Riksteatern skulle minska i förhållande till utbudet för budgetåret 1973/74. Riksteatern räknar för budgetåret 1974/75 med ca 5 400 föreställningar, vilket innebär en ökning med ca 400 kvällsföreställningar, lika många skolteaterföreställningar och ca 600 föreställningar av uppsökande teater.

2. Allmänna kostnadsstegringar m. m. uppgår till 1 902 000 kr., varav 659 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg. I beloppet ingår avdrag för beräknad ökning av gageinkomster vid oförändrad verksamhetsnivå.

3. 0-alternativet innebär för teaterns del att personalen måste minskas.

4. Cramérbaletten bör beredas möjlighet till helårsengagemang vid teatern (+578 000 kr.).

5. Skolteaterverksamheten bör byggas ut. Teatern begär ökade medel för att kunna anställa en mindre grupp som är helt inriktad på att arbeta med teater i skolorna i nära anslutning till undervisningen. Vidare begärs medel för en turné med en större skolteaterföreställning. (+1 086 000 kr.)

6. Starka önskemål finns om att utvidga verksamheten med uppsökande teater i föreningar, på vårdinrättningar och sjukhus m. m. Behovet av en bred satsning på teater i samarbete med folkbildningsorganisationerna är särskilt stort. Medel beräknas för ytterligare två mindre grupper (+1 070 000 kr.).

7. I fråga om verksamheten i övrigt finns önskemål om att utvidga samarbetet med folkparkerna. Medel begärs för en turné med en lyrisk produktion. Vidare föreslås en ökning i olika former av musikteaterverksamheten. (+3 700 000 kr.)

8. För samarbete med Rikskonserter och Riksutställningar samt köpta turnéföreställningar m. m. begärs ökade medel (+1 404 000 kr.).

9. På den tekniska och administrativa sidan begärs omfattande personalförstärkningar, bl. a. med en sceninspektör, 20 scentekniker och producenter/projektledare. (+1 868 000 kr.)

10. För verksamheten på Södra teatern begärs ökade medel (+585 000 kr.).

Teater- och musikrådet

1. Rådet räknar med samma belopp som Riksteatern för allmänna kostnadsstegringar m. m.

2. Rådet ger hög prioritet åt verksamheten med musikteater och skolteater (+1 078 000 kr.). Rådet anser också att Cramérbaletten bör beredas möjlighet till helårsengagemang (+578 000 kr.) samt tillstyrker en medelsökning för köpta föreställningar (+381 000 kr.) samt för den uppsökande teaterverksamheten (+505 000 kr.).

3. I övrigt tillstyrker rådet vissa av de begärda personalförstärkningarna, främst förslaget om en sceninspektör eller teaterteknisk konsult (+100 000 kr.).

Departementschefen

Jag har i det föregående redogjort för mina synpunkter i anledning av kulturrådets förslag rörande utvecklingen av institutionsverksamheten på teater- och dansområdet samt Svenska riksteaterns framtida uppgifter (25.8).

Den beräkning av bidraget till Svenska riksteatern, som framgår av sammanställningen, innebär att medel för nästa budgetår ställs till Riksteaterns förfogande för en viss ökning av verksamheten på de områden som bedöms som mest angelägna. Jag förordar för ändamålet en nettoökning av bidraget med 700 000 kr. Jag räknar också med att denna ökning skall ge teatern möjlighet att redan nästa år öka sin service- och konsultverksamhet gentemot teaterlivet i landet. Ökningen bör således ge teatern möjlighet att anställa en teaterteknisk konsult. En sådan förstärkning kan bli av betydelse för arbetet med att utveckla goda teaterlokaler. Vidare föreslår jag, vilket också framgår av min redogörelse i det föregående för beräkningen av statens kulturråds förvaltningskostnader, att den barnteaterkonsulent som nu finns vid teater- och musikrådet överförs till Riksteatern. Konsulenten bör inte bara kunna utnyttjas av institutionsteatrarna utan är även betydelsefull för den kommunala barnteaterverksamheten och de fria teatergrupperna. Ökningen för sistnämnda ändamål är beräknad till 66 000 kr.

Det medelsbehov som följer med de avtal som kommer att slutas avseende löner till Riksteaterns personal för nästa budgetår liksom medelsbehovet för ökade traktamentskostnader är inte beaktat vid min medelsberäkning. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Vid min beräkning av övriga kostnadsökningar av automatisk natur har jag tagit hänsyn till att lönekostnadspålägget höjs fr. o. m. nästa budgetår.

Bidrag till verksamheten på Södra teatern, vilket innevarande år utgår från reservationsanslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål, bör i fortsättningen anvisas under detta anslag. Av det för ändamålet uppförda beloppet avser högst 651 000 kr. hyreskostnader.

Ökningen i statsbidragsbehovet reduceras genom ett beräknat tillskott i teaterns egna inkomster.

Sammanlagt innebär vad jag här förordat att anslaget bör höjas med 3 121 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska riksteatern* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 36 820 000 kr.

27.4 Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner

1974/75 Nytt anslag 57 942 000 (förslag)

Bidrag till verksamheten vid stadsteatrar och därmed likställda teatrar utgår för innevarande budgetår från ett särskilt riksstatsanslag, Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar, uppfört med 33 845 000 kr. Till de sex statsunderstödda yrkesorkestrarna samt till orkesterverksamheten i Västerås och Örebro utgår statligt bidrag från riksstatsanslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. För innevarande budgetår har sammanlagt 12 551 000 kr. anvisats vartill kommer 1 800 000 kr. som tilläggsanslag för verksamheten budgetåret 1972/73.

De bestämmelser som gäller för bidragen till teatrar och orkestrar har redovisats i det föregående (24.1).

Statsbidrag för spelåret 1972/73 till stadsteatrar och därmed likställda teatrar	
Borås stadsteater	759 000
Folkteatern i Göteborg	1 213 000
Göteborgs stadsteater	4 277 000
Göteborgs teater- och konsertaktiebolag[1]	5 937 000
Helsingborgs stadsteater	1 038 000
Malmö stadsteater	7 736 000
Norrbottens länsteater	1 210 000
Stadsteatern Norrköping/Linköping	2 512 000
Stockholms stadsteater	5 757 000
Upsala-Gävle stadsteater	1 581 000
Västernorrlands regionteater	361 000
	32 381 000

[1] Avser bolagets teaterverksamhet och Göteborgs lyriska teater

Statsbidrag för spelåret 1972/73 till yrkesorkestrar	
Gävleborgs läns orkesterförening	1 205 000
Göteborgs teater- och konsertaktiebolag[1]	2 231 000
Konsertföreningen i Stockholm	3 628 000
Nordvästra Skånes orkesterförening	1 054 000
Norrköpings orkesterförening	2 107 000
Stiftelsen Malmö konserthus	1 528 000
Västerås musiksällskap	180 000
Örebro kulturnämnd[1]	355 000
	12 228 000

[1] För konsertverksamheten

Teater- och musikrådet

Rådet utgår från att ett nytt bidragssystem enligt de principer kulturrådet föreslagit kommer att införas från budgetåret 1974/75. Bidrag bör utgå till samtliga de teatrar som hittills erhållit bidrag från anslaget

Bidrag till stadsteater och därmed likställda teatrar samt till de sex yrkesorkestrar som redan erhåller statsbidrag. Rådet räknar därutöver med att medel erfordras under detta anslag för en ny regionteater i Kopparbergs län samt till en regionalt arbetande musikteaterensemble. I särskilda skrivelser från Västerbottens läns landsting och Umeå kommun har framställning gjorts om bidrag till en sådan ensemble. I samband med införandet av ett nytt bidragssystem bör den reella bidragsnivån höjas för de två senast startade teatrarna, de i Norrbotten och Västernorrlands län. Vidare bör orkesterverksamheten i Västerås och Örebro erhålla bidrag på samma villkor som de övriga sex statsunderstödda yrkesorkestrarna.

Departementschefen

Jag har tidigare i de avsnitt som behandlar teater-, dans- och musikinstitutioner (25.8 och 25.9) redovisat motiven för att införa ett nytt system för statsbidrag till regionala och lokala institutioner och i det sammanhanget även berört de huvudsakliga syftena med det nya bidragssystemet.

Det statsbidragssystem enligt vilket det nuvarande statliga stödet till stadsteatrar och yrkesorkestrar utgår är otillfredsställande inte bara utifrån de mål som uppställts för kulturpolitiken. Systemet har dessutom administrativa nackdelar. För institutionernas del behövs ett system som ger bättre möjligheter att planera verksamheten. Inte minst för yrkesorkestrarna är det väsentligt att få möjlighet till en tryggare ekonomisk planering av verksamheten än vad som hittills varit fallet.

Jag utgår i mitt förslag till nytt statsbidrag till teater-, dans- och musikinstitutioner i huvudsak från kulturrådets förslag till bidragssystem. Jag anser emellertid inte att stöd till fria grupper bör inrymmas i det nya bidragssystemet.

Statsbidrag enligt det nya systemet bör utgå till såväl lokal som regional institutionsverksamhet. Som förutsättning för bidrag bör — liksom i fråga om hittillsvarande bidrag — gälla att bidrag utgår från kommun eller landstingskommun. Ett samarbete mellan institutioner i olika län bör vara möjligt. Bidrag bör sålunda få utgå till institution, som bedriver yrkesmässig teater-, dans- eller musikverksamhet för publik och som uppbär bidrag från kommun eller landstingskommun, om Kungl. Maj:t förklarat institutionen berättigad till statsbidrag.

Statsbidrag bör utgå i form av grundbidrag och tilläggsbidrag.

Grundbidraget bör beräknas på grundval av ett bidragsunderlag som utgörs av det antal grundbelopp som varje år fastställs för institutionen. Grundbeloppet bör beräknas med utgångspunkt i den genomsnittliga lönekostnaden per anställd vid teater- och dansinstitutionerna resp. musikinstitutionerna. Beräkningen av grundbeloppet för budgetåret 1974/75 bör utgå från institutionernas personalkostnader

budgetåret 1972/73. I grundbeloppet ingår kostnaderna för löner, avgifter för ATP, sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring, grupplivförsäkring och avgångsbidrag. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa grundbeloppets storlek. Fastställt grundbelopp ansluts till den inträffade löneutvecklingen inom det statligt reglerade avtalsområdet. Vid fastställande av grundbeloppets storlek bör Kungl. Maj:t kunna ta hänsyn också till förändringar av de sociala kostnaderna. I grundbeloppet som fastställs för budgetåret 1974/75 bör kompensation bl. a. ges för den nya socialförsäkringsavgift som avlöst folkpensionsavgiften.

Det totala antalet grundbelopp bör årligen fastställas av Kungl. Maj:t. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Majt:s bemyndigande, på statens kulturråd att besluta om fördelningen av grundbeloppen på de enskilda statsbidragsberättigade institutionerna. Fördelningen bör redovisas för påföljande års riksdag.

Statsbidrag bör för varje institution få utgå med högst det antal grundbelopp som svarar mot det under redovisningsåret, på sätt som anges i 19 kap. 1 § tredje stycket lagen (1962: 381) om allmän försäkring beräknade, genomsnittliga antalet arbetstagare vid institutionen. Arbetstagare kan vara både fast anställda och anställda som är tillfälligt knutna till institutionen. Ett belopp som svarar mot högst 10 % av de tilldelade grundbeloppen bör dock få avse kostnader för köp av tjänster.

Som jag tidigare nämnt bör det nya bidragssystemet bygga på institutionernas personalkostnader budgetåret 1972/73. Grundbeloppet för detta budgetår bör för teater- och dansinstitutioner beräknas till 41 300 kr. och för musikinstitutioner till 60 350 kr.

Till de institutioner som omfattas av bestämmelserna bör grundbidrag utgå med 55 % av bidragsunderlaget. Till nyinrättade institutioner kan efter Kungl. Maj:ts prövning grundbidrag utgå med 60 % av bidragsunderlaget under högst tre år.

Institutioner med regional verksamhet av väsentlig omfattning kan efter prövning av statens kulturråd inom ramen för tillgängliga medel få tilläggsbidrag. Kulturrådet har inte närmare preciserat sina förslag när det gäller de krav som skall ställas på en institution för att verksamheten skall gälla som regional. Enligt min uppfattning är det svårt att utan ytterligare erfarenheter ställa upp rättvisande och administrativt lätthanterliga regler för detta ändamål. Jag har därför stannat för att föreslå att en bestämd del av anslaget för de närmaste åren ställs till förfogande för statens kulturråd som har att avgöra med vilket belopp tilläggsbidrag skall utgå. Vid prövningen skall rådet beakta dels geografiska eller andra förhållanden som föranleder särskilt höga kostnader, dels omfattningen av den verksamhet som institutionen bedriver regionalt. Med regional avses normalt en verksamhet utanför gränserna för den kommun eller de kommuner där huvudscenen (scenerna) är belägen. Det är angeläget att få fram regler som ger bidragsmotta-

garna möjlighet att överblicka det statliga åtagandet i fråga om tilläggsbidrag. Jag avser därför att i annat sammanhang ge statens kulturråd i uppdrag att mot bakgrund av gjorda erfarenheter komma in med förslag till regler för tilldelning av sådana bidrag. Detta utredningsuppdrag bör fullgöras i nära kontakt med institutionernas huvudmän.

Ansökan om statsbidrag görs av institution, som inte föregående redovisningsår uppburit statsbidrag, hos Kungl. Maj:t. I övrigt görs ansökan varje år hos statens kulturråd inom tid som rådet bestämmer. Till ansökan hos Kungl. Maj:t skall fogas yttrande från vederbörande landstingskommun och kommun eller kommuner som avser att lämna bidrag till institutionen. Tilläggsbidrag för regional verksamhet bör i princip utgå på grundval av särskilda ansökningar från resp. institution. I dessa ansökningar bör bidrag från landsting och kommuner redovisas. Vid slutreglering bör tilläggsbidrag kunna reduceras om den faktiska regionala verksamheten inte nått den avsedda omfattningen.

Övergång till de nya reglerna för bidrag bör ske fr. o. m. budgetåret 1974/75. Jag förutsätter att de nya reglerna för bidrag skall gälla samtliga teatrar som i dag åtnjuter bidrag från anslaget Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar samt de sex yrkesorkestrar som redan erhåller statsbidrag. Jag räknar med att flertalet institutioner kommer att få ett förbättrat stöd jämfört med en fortsatt tillämpning av nuvarande bidragssystem. Övergången till ett nytt system får inte leda till en försämring för någon institution. Om det inom en kommun finns flera bidragsberättigade institutioner bör man vid denna bedömning dock ta hänsyn till det samlade statsstödet till dessa.

Mina förslag i fråga om uppgifter för statens kulturråd bör för tiden intill dess att rådet inrättas avse teater- och musikrådet.

Vid min beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår har jag utgått från 1 505 grundbelopp vid befintliga teatrar och 410 grundbelopp vid befintliga yrkesorkestrar. Vidare beräknar jag medel motsvarande 29 grundbelopp för en ny regional teater och viss expansion vid befintliga teatrar. Jag har tidigare förordat att orkestrarna i Västerås och Örebro blir berättigade till statsbidrag enligt det nya systemet. Jag räknar med sammanlagt 50 grundbelopp för dessa institutioner och viss expansion vid befintliga orkestrar.

Kostnaderna för en ny teaterinstitution, inordnande i bidragssystemet av orkestrarna i Västerås och Örebro samt viss expansion för befintliga institutioner beräknar jag till 2,6 milj. kr. Själva omläggningen av bidragssystemet medför också kostnader, främst beroende på att bidragsunderlaget utgår från den faktiska personalstorleken för budgetåret 1972/73. Det nuvarande systemet för statsbidrag till stadsteatrarna utgår från teatrarnas personalkostnader spelåret 1970/71. För vissa teatrar ingår inte heller hela kostnaden för spelåret 1970/71 i nuvarande bidragsunderlag. Omläggningen av bidragssystemet beräknas med-

föra en sammanlagd merkostnad av ca 7,3 milj. kr. Härav beräknas ca 5 milj. kr. utgöra merkostnader på grund av lönehöjningar.

Med hänsyn till planeringsläget för institutionerna räknar jag inte med att det för nästa budgetår skall finnas underlag för någon mer väsentlig utveckling av den regionala verksamheten. Medelsramen för tilläggsbidrag bör därför för nästa budgetår kunna begränsas. Jag beräknar för detta ändamål 1,6 milj. kr. För kommande budgetår räknar jag med att det skall finnas ett fastare underlag för att bestämma utvecklingen av och medelsbehovet för stöd till den regionala verksamheten.

Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet för bidrag till regional och lokal teater-, dans- och musikinstitutioner för nästa budgetår till 57 942 000 kr. Jämfört med de belopp som anslagits till motsvarande institutioner för innevarande budgetår innebär det en ökning med ca 11,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade grunderna för statsbidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner,
2. till *Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 57 942 000 kr.

27.5 Rikskonsertverksamhet

1972/73	Utgift	14 858 000	Reservation	—
1973/74	Anslag	17 358 000		
1974/75	Förslag	18 913 000		

Stiftelsen Institutet för rikskonserter (IRK) har till uppgift att främja musiklivet och vidta åtgärder för att öka intresset för musik bl. a. genom att anordna och förmedla konserter, verka för musikutbildning och för kontakter med musiklivet i utlandet.

IRK:s styrelse består av tio ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser fyra, däribland ordföranden. IRK:s verksamhet står under tillsyn av teater- och musikrådet (TMR).

Enligt de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna för anslaget är detta indelat i anslagsposter som svarar mot IRK:s olika verksamhetsområden. Under varje anslagspost har beräknats medel dels för de direkta kostnaderna för produktion av konserter m. m. till den del dessa skall täckas med statsbidrag, dels för personalkostnader och omkostnaner vid IRK:s administrativa och producerande enheter till de delar deras verksamhet avser området för resp. anslagspost. Posterna är beräknade med hänsyn till de ersättningar som IRK äger ta ut av lokala arrangörer av konserter samt med hänsyn till vissa övriga väntade inkomster av verksamheten.

Innevarande budgetår beräknas arrangemangen under medverkan av rikskonserter uppgå till följande antal, nämligen skolkonserter till 4 300, varav regionmusiken svarar för 2 150, läger inom ramen för Musik för Ungdom till 28, interna konserter inkl. interna ungdomskonserter till 2 575, varav regionmusiken svarar för 1 800, och allmänna konserter till 340, varav regionmusiken svarar för 50. Skolkonserter förekommer nu i hela landet, i Stockholms kommun dock endast i form av provkonserter.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Rikskonserter	Teater- och musikrådet
Anslag			
Skolkonsertverksamhet	5 981 000	+4 515 000	+3 061 000
Musik för Ungdom	625 000	+ 122 000	— 4 000
Intern konsertverksamhet inom vårdanstalter och föreningsliv m. m.	1 439 000	+ 427 000	+ 295 000
Allmän konsertverksamhet	3 133 000	+ 794 000	+ 280 000
Stöd till regionala och lokala musikaktiviteter	1 318 000	+ 33 000	— 233 000
Artistutbyte med utlandet	353 000	+ 80 000	+ 37 000
Experimentell verksamhet	514 000	of.	— 40 000
Musiksociologiska utredningar	378 000	+ 63 000	+ 57 000
Produktion av fonogram	1 701 000	+ 157 000	— 47 000
Produktion av trycksaker/ Information	689 000	+1 397 000	+1 107 000
Vidareutbildning av regionmusiker	1 227 000	+ 349 000	+ 129 000
	17 358 000	**+7 937 000**	**+4 642 000**

Institutet för rikskonserter

1. IRK hänvisar till kulturrådets förslag om decentralisering av konsertverksamheten. I avvaktan på att förslagen genomförs bör IRK:s verksamhet byggas ut. Utvecklingen i den av kulturrådet avsedda riktningen kan påskyndas och underlättas om den får stöd, uppslag och samordning från en organisation som IRK. Därför föreslås att statsmakterna nu fattar beslut om en slutlig utbyggnad av rikskonsertverksamheten fram till budgetåret 1979/80. Vid full utbyggnad beräknas konsertverksamheten böra omfatta 20 000 konserter/år, varav 15 000 skolkonserter, 4 000 internkonserter och 1 000 allmänna konserter. I slutskedet beräknas 5—6 000 av skolkonserterna och ca 2 000 av internkonserterna bli utförda av regionmusiken.

2. Allmänna kostnadsstegringar 2 021 000 kr., varav 313 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

3. 0-alternativet innebär för IRK:s del att ambitionsnivån måste sänkas avsevärt och utvecklingen hejdas på viktiga områden.

4. Skolkonserterna bör under nästa budgetår ökas med ca 1 900 konserter. Hälften av ökningen bör kunna klaras genom ökad

medverkan från regionmusiken. För återstoden av ökningen behöver IRK egna medel för att anställa frilansmusiker. Vidare behövs ökade medel för att möjliggöra användningen av större ensembler.
(+3 508 000 kr.)

5. Antalet interna konserter inom vårdanstalter och föreningsliv m. m. bör ökas. Medel begärs för ytterligare 210 konserter med frilansmusiker. Ytterligare 200 konserter beräknas komma till genom ökad medverkan från regionmusikens sida.
(+342 000 kr.)

6. Medlen för allmän konsertverksamhet har inte tillnärmelsevis räckt till för att motsvara de förväntningar som i detta avseende ställs på IRK. För nästa budgetår begärs medel för i runt tal 200 konserter med frilansmusiker. Regionmusiken beräknas därutöver kunna öka sin andel av den allmänna konsertverksamheten med ca 50 konserter. (+820 000 kr.)

7. IRK har för sin verksamhet indelat landet i åtta regioner. I sju av regionerna finns regionkontor. Stockholmsregionen administreras från huvudkontoret. Den regionala personalorganisationen föreslås under nästa budgetår utökad med fyra tjänster som regionproducent samt tre biträdestjänster. En regionproducent bör anställas vid huvudkontoret för att ta hand om produktionen av skolkonserter för Stockholmsregionen. IRK:s centrala organisation föreslås utökad med en producent, en assistent och ett biträde vid fonogramavdelningen samt med en redaktör vid informationsavdelningen.

Teater- och musikrådet

1. Teater- och musikrådet ställer sig i princip positivt till 15 000 konserter som mål för en utbyggd skolkonsertverksamhet. Utbyggnadstakten får emellertid bli beroende av den ekonomiska situationen för kultursektorn som helhet. Rådet räknar med att en allt större andel av skolkonserterna kommer att produceras regionalt eller lokalt. Även i det läget är det angeläget att minst ett program per elev och år kan produceras av IRK för att man därigenom skall trygga de erfarenheter och den kunskap i musikaliskt och pedagogiskt avseende som samlats inom IRK.

2. Rådet räknar med samma belopp som IRK för allmänna kostnadsstegringar m. m.

3. För nästa budgetår tillstyrker rådet en ökning om sammanlagt 2 054 000 kr. för skolkonsertverksamheten samt därutöver ökningar med 210 000 kr. för intern konsertverksamhet, med 307 000 kr. för allmän konsertverksamhet samt vissa mindre ökningar av medlen till artistutbyte med utlandet, experimentell verksamhet och musiksociologiska utredningar. (+2 621 000 kr.)

Departementschefen

Jag har i det föregående redogjort för mina synpunkter i anledning av kulturrådets förslag rörande utvecklingen av institutionsverksamheten på musikområdet och Institutets för rikskonserter framtida uppgifter (25.9).

En viss fortsatt utbyggnad av rikskonsertverksamheten, främst den verksamhet som gäller skolkonserter, framstår som angelägen. För den utvidgade verksamheten beräknar jag en ökning med 500 000 kr. För väntade kostnadsstegringar för löner m. m. har jag beräknat ett belopp av 1 205 000 kr. Jag har vidare biträtt förslaget om att medel för resekostnadsersättningar m. m. i anledning av regionmusikernas deltagande i den av Rikskonserter anordnade vidareutbildningsverksamheten framdeles skall bräknas under regionmusikens anslag. Den sammanlagda nettoökningen under anslaget kan därför beräknas till 1 555 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rikskonsertverksamhet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 913 000 kr.

27.6 Regionmusiken

1972/73	Utgift[1]	19 995 481
1973/74	Anslag	23 598 000
1974/75	Förslag	24 998 000

[1] Anslaget Bidrag till regionmusiken

Regionmusiken har uppgifter inom både det allmänna musiklivet och försvaret. En övervägande del av regionmusikens insatser i det allmänna musiklivet sker inom ramen för rikskonsertverksamheten. Viss kapacitet disponeras dock för direkta lokala insatser. Verksamheten innefattar främst skolkonserter, framträdanden i föreningsliv och vid vårdantsalter m. m. samt insatser till stöd för amatörmusiken.

Regionmusiken leds av en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse (prop. 1973: 65, KrU 1973: 18, rskr 1973: 142).

Organisationen omfattar 22 musikavdelningar fördelade på åtta regioner. På regionens huvudort finns förutom en musikavdelning även ett regionkansli. Det sammanlagda antalet musiker kommer vid genomförd omorganisation att uppgå till 590.

Kostnader för regionmusikens verksamhet bestrids från fjärde resp. åttonde huvudtiteln.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Region-musiken	Departements-chefen
Personal			
Musikpersonal	633	+ 20	— 5
Övrig personal	40,5	+ 4	of.
	673,5	**+ 24**	**— 5**
Plan			
Kostnader för verksamheten	40 388 000	+ 6 020 000	+ 1 929 000
Intäkter från konsert-verksamhet	1 570 000	+ 12 000	+ 12 000
Summa anslag	**38 818 000**	**+ 6 008 000**	**+ 1 917 000**
därav under fjärde huvudtiteln	15 220 000	+ 1 838 000	+ 517 000
därav under åttonde huvudtiteln	23 598 000	+ 4 170 000	+ 1 400 000

Regionmusiken

1. Pris- och löneomräkning 3 872 000 kr., varav 885 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för regionmusikens del en minskning av resurserna med ca 2 milj. kr. En sådan minskning kan endast åstadkommas genom att en musikavdelning läggs ner samtidigt som resurserna inskränks för ytterligare en musikavdelning.

3. Merparten av regionmusikens insatser inom ramen för rikskonsertverksamheten sker i form av skolkonserter. Regionmusiken har f. n. inte den bredd att den utan förstärkningar utifrån kan spela den allsidiga repertoar, som krävs inom skolkonsertverksamheten. Därför behöver regionmusiken medel för att i första hand komplettera skolkonsertproduktioner, men även intern- och kvällskonsertproduktioner, med frilansmusiker (+1 020 000 kr.).

4. Särskilda medel föreslås för att utveckla och förnya repertoaren, däribland för samverkan med tonsättare, arrangemang m. m. (+239 000 kr.).

5. Ökade medel föreslås för att allmänt förbättra regionmusikens instrumentbestånd. För experimentverksamhet bör två bärbara elektronmusikanläggningar kunna anskaffas (+255 000 kr.).

6. Medel till kursverksamhet behövs dels för att ge personal med administrativa uppgifter orientering om utvecklingen på musikområdet, dels för att ge musikerpersonal viss administrativ utbildning (+101 000 kr.).

7. Företagsdemokratisk verksamhet på central-, regional- och lokal nivå medför kostnader för arvoden samt rese- och traktamentskostnader (+101 000 kr.).

8. Nuvarande resurser för skrivpersonal vid regionkanslierna behöver ökas ut till att motsvara kostnaderna för en heltidstjänst vid resp. kansli (+82 000 kr.).

9. Regionmusiken har utarbetat förslag till ny tjänstedräkt, avsedd att kunna användas både inom försvaret och det allmänna musiklivet (+400 000 kr.).

10. Uppgiften att svara för regionmusikernas vidareutbildning åvilar Institutet för rikskonserter (IRK). Musikernas rese- och traktamentskostnader i samband med vidareutbildningsverksamheten har hittills varit beräknade under IRK:s anslag. Regionmusiken föreslår nu i samråd med IRK att regionmusiken i fortsättningen skall administrera regionmusikernas resor till och från kurserna. Rese- och traktamentskostnader bör i anledning därav beräknas under förevarande anslag (+ 150 000 kr.).

Teater- och musikrådet

Regionmusiken bör så snabbt som möjligt integreras i det övriga civila musiklivet. Regionmusiken bör därför ges medel för i första hand utvecklingsarbete, tonsättarstöd och utbildning. Regionmusiken bör vidare få ökade medel för att anställa frilansmusiker för produktioner inom rikskonsertverksamheten. Sammanlagt tillstyrks för nästa budgetår en anslagsökning om 1 293 000 kr., exkl. ökningar för pris- och löneomräkning m. m.

Departementschefen

Jag har i det föregående redogjort för mina synpunkter på utvecklingen av institutionsverksamheten på musikområdet och på regionmusikens roll och uppgifter inom ramen för denna verksamhet (25.9).

Min medelsberäkning under åttonde huvudtiteln för regionmusiken för nästa budgetår framgår av sammanställningen. I beräkningen ingår bl. a. ett belopp av 150 000 kr. för insatser för utveckling och förnyelse av regionmusikens repertoar m. m. Som framgår av prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 148) skall årligen högst tio aspiranter från regionmusiken kunna bedriva studier vid musikhögskolan i Göteborg eller i Malmö. För de extra kostnader för bl. a. resor och traktamenten som av denna anledning uppstår för regionmusiken behövs särskilda medel. Jag räknar vidare med ökade medel för kostnader, som föranleds av företagsdemokratisk verksamhet. Sammanlagt beräknar jag för dessa båda ändamål en ökning med 150 000 kr. Som redan framgått av min anmälan av anslaget till rikskonsertverksamhet har jag vidare godtagit förslaget att kostnaderna för regionmusikernas reseersättningar och traktamenten i samband med deras deltagande i den av Institutet för rikskonserter anordnade vidareutbildningsverksamheten skall beräknas under förevarande anslag. Jag har slutligen räknat med att en engångsanvisning om 55 000 kr. för expenser faller bort.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare efter samråd med mig

lagt fram förslag om anslagsberäkning under fjärde huvudtiteln för regionmusiken för budgetåret 1974/75 (prop. 1974: 1 bil. 6 s. 185).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Regionmusiken* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 24 998 000 kr.

27.7 Tidskriftsstöd

1972/73	Utgift	1 357 929	Reservation	270 389
1973/74	Anslag	1 400 000		
1974/75	Förslag	1 540 000		

Från detta reservationsanslag utgår i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1971: 47, KrU 1971: 14, rskr 1971: 206) stöd till kulturtidskrifter och ideella tidskrifter. Enligt kungörelsen (1971: 681) om tidskriftsstöd skall stödet handhas så att det främjar hög kvalitet och mångfald i utbudet av åsikter och behandlade ämnen.

Stöd utgår i form av grundbidrag, projektbidrag och stödköp. Grundbidrag kan utgå till ägare av sådan kulturtidskrift för vilken intäkterna ej täcker utgifterna och för vars utgivande ägaren inte har tillräckligt stöd från annat håll. Projektbidrag kan utgå för utarbetande av essä eller artikelserie för kulturtidskrift eller ideell tidskrift. Med stödköp avses tilldelning av medel till statlig eller kommunal myndighet för prenumeration på kulturella och ideella tidskrifter.

Tidskriftsstödet administreras av tidskriftsnämnden, som består av ordförande och sex andra ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Tidskrifts-nämnden	Departements-chefen
Anslag			
Grundbidrag	900 000	+300 000	
Projektbidrag	240 000	of.	+200 000
Stödköp	200 000	+300 000	
Administration	60 000	of.	— 60 000
	1 400 000	**+600 000**	**+140 000**

Tidskriftsnämnden

1. De tidskrifter som söker grundbidrag uppvisar genomgående förlustsiffror. För att möjliggöra bidrag till ytterligare tidskrifter och högre bidragsbelopp bör medlen för grundbidrag ökas.

2. Systemet med stödköp bör successivt utvidgas för att man skall uppnå en jämnare spridning och större rättvisa mellan olika bidragsmottagare.

Departementschefen

I det föregående har jag föreslagit att ansvaret för tidskriftsstödet skall övertas av statens kulturråd, som föreslås börja sin verksamhet den

1 oktober 1974. Från samma tidpunkt bör således tidskriftsnämnden upphöra. Erforderliga administrationskostnader för verksamheten såväl före som efter denna tidpunkt bör belasta anslaget till statens kulturråd, vilket medför att medlen för ändamålet under detta anslag kan räknas bort.

Utrymmet för bidrag under anslaget bör öka med 200 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tidskriftsstöd* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 540 000 kr.

27.8 Bidrag till särskilda kulturella ändamål

1972/73 Utgift	25 997 559	Reservation	450 436
1973/74 Anslag	27 700 000		
1974/75 Förslag	22 777 000		

Ur detta reservationsanslag ställer Kungl. Maj:t medel till förfogande åt olika organ för fördelning till vissa ändamål. Vidare utgår bidrag till organisationer och institutioner. Slutligen utgår bidrag efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Disposition av anslaget 1973/74

Ändamål		Belopp
1.	Teater	
1.1.	Drottningholms teatermuseum för föreställningsverksamhet	540 000
1.2.	Skådebanan för verksamheten	660 000
1.3.	Verksamheten på Södra teatern i Stockholm	850 000
1.4.	Teater- och musikrådet för verksamheten vid centrumbildning på teaterns område	130 000
1.5.	Teater- och musikrådet för fördelning på olika teaterändamål	1 550 000
1.6.	Teater- och musikrådet för stöd åt svenskt sceniskt verk	465 000
1.7.	Övrigt	50 000
		4 245 000
2.	Musik och dans	
2.1.	Yrkesorkestrar (inkl. orkesterverksamhet i Västerås och Örebro)	12 551 000
2.2.	Teater- och musikrådet för bidrag till körer och körförbund	315 000
2.3.	Stiftelsen EMS för verksamheten	480 000
2.4.	Stiftelsen Svenska Dalcrozeseminariet för verksamheten	105 000
2.5.	Stim:s informationsverksamhet rörande svensk musik	95 000
2.6.	Viss amatörverksamhet	340 000
2.7.	Teater- och musikrådet för fördelning på olika musikändamål	425 000
2.8.	Teater- och musikrådet för verksamheten vid centrumbildning på musikens och dansens områden	105 000
2.9.	Övrigt	327 000
		14 743 000

3.	Konst och utställningsverksamhet	
3.1.	Försöksverksamhet med riksutställningar och konstförsäljning	5 400 000
3.2.	Konstfrämjandet för verksamheten	980 000
3.3.	Vissa konstskolor för verksamheten	270 000
3.4.	Sveriges arkitekturmuseum för verksamheten	290 000
3.5.	Konstnärernas riksorganisation för verksamheten vid centrumbildning på bildkonstens område	130 000
3.6.	Övrigt	104 000
		7 174 000
4.	Diverse ändamål	
4.1.	Barnfilmkommittén för verksamheten	100 000
4.2.	Estniska kommitténs bildningsverksamhet	20 000
4.3.	Folkets husföreningarnas riksorganisation för försöksverksamhet med spridning av kvalitetsfilm	130 000
4.4.	Föreningen Nordens institut för kurser och seminarier	25 000
4.5.	Nämnden för svensk språkvård för verksamheten	120 000
4.6.	Svenska barnboksinstitutet för verksamheten	145 000
4.7.	Sveriges schackförbund för verksamheten	100 000
4.8.	Föreningen Filmcentrum för informativ och kontaktskapande verksamhet	97 000
4.9.	Sveriges författarförbund för verksamheten vid centrumbildning på litteraturens område	225 000
4.10.	Övrigt	225 000
		1 187 000
5.	För tiden efter den 1 november 1973 reserverade medel	**351 000**
		27 700 000

De bidrag som av Kungl. Maj:t anvisas ur detta anslag grundas på ansökningar som i allmänhet ges in under våren.

1. *Teater*

1.1. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum begär för föreställningsverksamheten under spelsäsongen 1974 ett sammanlagt bidrag om 900 000 kr. från stat, landsting och kommun.

Teater- och musikrådet föreslår i sitt yttrande över stiftelsens ansökan att statsbidraget höjs till 600 000 kr. från nuvarande 540 000 kr., under förutsättning att även de kommunala bidragen räknas upp.

1.5-6. Teater- och musikrådet fördelar medel till vissa allmänna teaterändamål, nämligen bidrag till Svensk teaterunion — Svenska ITI-rådet, Sveriges dramatikerförbund, Teaterforum och Svenskt amatörteatercenter (50 000 kr.), stöd åt svenskt sceniskt verk (465 000 kr.) samt bidrag till teater- och dansgrupper med verksamhet utanför de större teaterinstitutionerna, till sommarspel, till studiebesök och andra pedagogiska ändamål, deltagande i teaterkonferenser, teaterfestivaler m. m. (1 500 000 kr.). Teater- och musikrådet föreslår nu en sammanlagd ökning om 1 260 000 kr. för dessa ändamål. Rådet begär dessutom 300 000 kr. för bidrag till svenska teatrars gästspelsutbyte med länder utanför Norden.

1.7. Folkparkernas centralorganisation anhåller om ett bidrag med 2 300 000 kr. för egen programproduktion, lokal och re-

gional försöksverksamhet, fri kollektiv skapande verksamhet, metodutveckling och utbildning samt för central och regional service.

Teater- och musikrådet tillstyrker bidrag med 450 000 kr. för försöksverksamhet, 500 000 kr. för produktionsverksamhet samt 125 000 kr. för central service och personal, sammanlagt 1 075 000 kr.

2. *Musik och dans*

2.2. *Teater- och musikrådet* fördelar bidrag till körförbund och körer för utbildnings- och kursverksamhet samt till utlandsresor för körer (315 000 kr.). Rådet begär till dessa ändamål för nästa budgetår ett belopp om 415 000 kr.

2.6. Till amatörorkesterverksamhet utgår bidrag till orkesterföreningar som är anslutna till Sveriges orkesterföreningars riksförbund och till orkestrar som är anslutna till Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar med sammanlagt 315 000 kr. Rådet begär för detta ändamål en höjning av bidraget med 115 000 kr.

2.7. *Teater- och musikrådet* fördelar även bidrag till olika musikändamål, såsom till fria musikgrupper (225 000 kr.) samt till Ars nova, föreningen för nutida musik i Malmö, Föreningen Fylkingen, Föreningen Levande musik i Göteborg och Kammarmusikföreningen Samtida musik i Stockholm (200 000 kr.). Till dessa grupper och föreningar begärs ytterligare sammanlagt 325 000 kr.

3. *Konst och utställningsverksamhet*

3.1. Försöksverksamhet med riksutställningar påbörjades budgetåret 1965/66 och avser utställning av konst samt kultur- och naturhistoriska föremål. Verksamheten leds av 1965 års musei- och utställningssakkunniga. I juni 1967 träffades avtal om samverkan mellan de sakkunniga, Föreningen konst i skolan och Riksförbundet för bildande konst. Riksutställningars verksamhet avser till största delen experiment med utställningar, i synnerhet vandringsutställningar. Utställningsarbetet är sammanfört till två stora avdelningar, nämligen en produktions- och en distributionsavdelning. Därjämte finns en administrativ avdelning samt en uppföljnings- och utbildningsavdelning. Riksutställningar samarbetar i vissa frågor med Sveriges Radio och med kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Förutom produktion av utställningar omfattar verksamheten försök med olika former för distribution, sociologiska undersökningar och pedagogiska experiment på området.

Sedan budgetåret 1969/70 pågår särskild försöksverksamhet med försäljning av konst i Stockholm och i Örebro län. Kungl. Maj:t anvisade för detta ändamål vid försöksverksamhetens början 1,5 milj. kr. som rörelsekapital för inköp av konst och inventarier samt för andra utgifter av investeringskaraktär. Denna försöksverksamhet leds av 1965

års musei- och utställningssakkunniga, som delegerat det praktiska genomförandet av verksamheten till Konstfrämjandet.

1965 års musei- och utställningssakkunniga beräknar medelsbehovet för löne- och prisomräkning till 415 000 kr. I övrigt begärs en ökning med 1 035 000 kr. Av den begärda ökningen avser 300 000 kr. försöksverksamheten med konstförsäljning.

3.3. Konstskolor. Bidrag utgår nu till Capellagården (30 000 kr.), Gerlesborgsskolan (75 000 kr.) och Stiftelsen Stockholms fria konstskolor (165 000 kr.). Stiftelsen stöder verksamheten vid vissa konstskolor i Stockholm, Göteborg och Malmö.

3.4. Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum. För nästa budgetår föreslår stiftelsen att bidraget till museets verksamhet höjs från 290 000 kr. till 532 000 kr.

4. *Diverse ändamål*

4.3. Folkets husföreningarnas riksorganisation anhåller om bidrag med 275 000 kr. för försöksverksamhet nästa budgetår med spridning av kvalitetsfilm.

4.5. Nämnden för svensk språkvård erhåller innevarande budgetår ett bidrag om 120 000 kr. från detta anslag. Från anslag som står till statens humanistiska forskningsråds förfogande utgår f. n. bidrag med 35 000 kr. Under avsnittet Arviken m. m. (14.1 och 14.5) har närmare redogjorts för nämndens nuvarande verksamhet och de förslag som utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård lagt fram om nämndens framtida ställning och organisation.

4.6. Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet bildades i mitten på 1960-talet av universitetet i Stockholm, Stockholms stad, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges ungdomsförfattareförening. Stiftelsen föreslår en höjning av anslaget med 343 900 kr. till 488 900 kr.

Departementschefen

Som jag tidigare närmare utvecklat bör stödet till kulturella verksamheter utanför kulturinstitutionerna ytterligare byggas ut. Under ifrågavarande anslag har jag räknat med en sammanlagd ökning härför med 6 milj. kr., varav 2 000 000 kr. för stöd till experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet för amatörer (25.5). 400 000 kr. för ökat stöd till centrala amatörorganisationer (25.5), 1 700 000 kr. för ökat stöd till mindre ensembler och fria grupper inom teaterns, musikens och dansens områden (25.5), 400 000 kr. för ökat stöd till centrumbildningar (25.5), 700 000 kr. för stöd till Folkparksrörelsen (25.14) och 400 000 kr. för ökat stöd till publikarbete inom Skådebanan (25.7).

Som nämnts i det föregående (25.21) bör statens kulturråd disponera medel för olika tillfälliga insatser såsom bidrag till bl. a. konferenser, kurser, gästspel, vissa turnéer och studiebesök. För detta ändamål bör kulturrådet disponera 400 000 kr. för nästa budgetår.

För föreställningsverksamheten vid Drottningholmsteatern räknar jag för spelsäsongen 1974 med ett bidrag om 620 000 kr. till Stiftelsen Drottningholms teatermuseum.

MUS 65 avser att under våren 1974 lägga fram förslag med anledning av den av de sakkunniga ledda försöksverksamheten med riksutställningar och konstförsäljning. Verksamheten med riksutställningar och konstförsäljning kommer alltså att nästa budgetår bedrivas i hittillsvarande former. Jag räknar med ett ökat medelsbehov härför av 600 000 kr. Av ökningen avser 100 000 kr. försöksverksamheten med konstförsäljning.

För den av Folkets husföreningarnas riksorganisation drivna försöksverksamheten med spridning av kvalitetsfilm räknar jag med en höjning av bidraget med 70 000 kr. till 200 000 kr. (25.14).

Under innevarande budgetår har från detta anslag utgått bidrag till de sex statsunderstödda yrkesorkestrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Helsingborg och Gävle samt till orkestrarna i Örebro och Västerås. Jag har tidigare redogjort för mina förslag om ett nytt bidragssystem för bl. a. dessa orkestrar (27.4). Bidrag till orkestrarna bör fr. o. m. nästa budgetår utgå från det nya anslaget till teater-, dans- och musikinstitutioner, vilket medför en minskning av medelsbehovet under förevarande anslag med sammanlagt 12 551 000 kr. Som jag tidigare nämnt bör bidrag till Svenska riksteatern för verksamheten på Södra teatern i fortsättningen utgå från anslaget Bidrag till Svenska riksteatern (27.3). Medelsbehovet minskar härigenom under förevarande anslag med ytterligare 850 000 kr.

Bidrag till utgivande av vissa tidskrifter och till musikpedagogiskt utvecklingsarbete har innevarande budgetår utgått från anslaget Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder med 134 000 kr. resp. 220 000 kr. I fortsättningen bör dessa bidrag utgå från förevarande anslag. Den behållning som vid utgången av budgetåret 1973/74 kan finnas på anslaget Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder bör fördelas på förevarande anslag och anslaget Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder.

Jag har under avsnittet Arkiven m. m. (25.12) redovisat mitt ställningstagande till förslagen från utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård.

Den av utredningen föreslagna personalstyrkan om en föreståndare, tre forskningsassistenter och två deltidsanställda skrivbiträden finner jag behövlig med tanke på verksamhetens omfattning. Tjänsterna som föreståndare och forskningsassistenter bör som jag tidigare nämnt vara statligt reglerade. Vid reglering av avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för dessa bör Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer medverka.

Omläggningen medför behov av vissa ändringar i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SFS 1959: 287). Denna fråga bör underställas riksdagen i ett senare sammanhang.

För de statligt reglerade tjänsterna föreslås statsbidrag utgå, medan kostnaderna för övrig personal, hyra och expenser täcks genom inkomster av publikations- och uppdragsverksamhet och genom bidrag från donationsfonder och övriga givare. Jag beräknar kostnaderna för de fyra vetenskapliga tjänsterna till 331 000 kr., vilket är en ökning med 176 000 kr. jämfört med nuvarande bidrag från staten.

Inom kulturmedelsanslaget kommer att finnas utrymme för insatser för nya ändamål.

Sedan hänsyn tagits till att medel för tidigare angivna orkestrar och för Södra teatern inte i fortsättningen beräknas under detta anslag samt att bidrag till utgivande av vissa tidskrifter och till musikpedagogiskt utvecklingsarbete tillgodoses från anslaget, bör det beräknas till 22 777 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. föreskriva att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer skall medverka vid reglering av anställningsvillkoren för tjänsterna som föreståndare och forskningsassistent vid Svenska språknämnden,
2. till *Bidrag till särskilda kulturella ändamål* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 22 777 000 kr.

27.9 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Förvaltningskostnader

1972/73	Utgift	11 586 347
1973/74	Anslag	12 462 000
1974/75	Förslag	15 096 000

Riksantikvarieämbetet är central myndighet för ärenden om forn- och kulturminnesvård. Ämbetet är vidare tillsynsmyndighet för landsantikvarieorganisationen. Statens historiska museum har ett samlingsområde som omfattar föremål som belyser kulturutvecklingen i Sverige på det profana området fram till reformationen och på de kyrkliga och numismatiska områdena fram till nutiden. Inom det numismatiska området samlas även föremål från andra delar av världen. Ämbetet och museet har också till uppgift att sprida kunskap hos allmänheten om landets kulturminnen.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förvaltningsutskott har hand om vissa uppgifter för ämbetet och museet, nämligen bl. a. att inge anslagsframställningar till Kungl. Maj:t och att tillsätta vissa tjänster.

Inom riksantikvarieämbetet finns två avdelningar, fornminnesavdel-

ningen och byggnadsminnesavdelningen. Till ämbetet är vidare provisoriskt knuten en kulturhistorisk byrå, som förts över från byggnadsstyrelsen i samband med dess omorganisation (prop. 1967: 64, SU 1967: 109, rskr 1967: 269). Inom museet finns fyra avdelningar, nämligen en för sten- och bronsåldern, en för järnåldern, en för medeltid och nyare tid samt en för myntkabinettet. För ämbetet och museet gemensamt finns fem avdelningar, nämligen en för administrativa och kamerala frågor, en för bibliotek samt akt- och bildarkiv, en för tekniska frågor, en för pedagogiska frågor och en för tillsynen över landsantikvarieorganisationen.

Förutom till avlöningar och omkostnader hos myndigheten används anslaget för att bestrida kostnaderna för den inventering av landets fasta fornlämningar som behövs för att förse den på flygfotografering grundade ekonomiska kartan med uppgifter om sådana fornlämningar.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum	Departementschefen
Personal			
Antikvarier, museitjänstemän och handläggande personal	57	+123	+5
Övrig personal	82,5	+ 68,5	+2
	139,5	**+191,5**	**+7**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	8 324 000	+12 527 000	+ 865 000
Sjukvård	23 000	+ 27 000	+ 7 000
Reseersättningar	242 000	+ 264 000	+ 12 000
därav utrikes resor	7 000	+43 000	+4 000
Lokalkostnader	2 943 000	+ 1 557 000	+1 518 000
Expenser	264 000	+ 699 000	+ 147 000
därav engångsutgifter	—	+370 000	+20 000
Utställningar	104 000	+ 162 000	+ 37 000
Information	78 000	+ 122 000	+ 5 000
Fornminnesinventering	474 000	+ 370 000	+ 43 000
Medlemsavgift till Centre International d'Etudes pour la Conservation et la Restauration des Biens Culturels i Rom	25 000	of.	of.
	12 477 000	**+15 728 000**	**+2 634 000**
Uppbördsmedel			
Textilkonservering	15 000	of.	of.
Nettoutgift	**12 462 000**	**+15 728 000**	**+2 634 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

I samband med att riksantikvarieämbetet och statens historiska museum blir sinsemellan helt fristående institutioner bör riksantikvarieämbetet tillföras 52 nya tjänster, vilket ger en personalorganisation om sammanlagt 130 tjänster. Av dessa utgör 28 tjänster, vars innehavare skall ha handläggande uppgifter, och 24 övriga tjänster.

Statens historiska museum behöver som fristående institution en personalorganisation med sammanlagt 70 tjänster (exkl. förstärkningsvakter) redan i samband med övergången till den nya organisationen, vilket innebär en ökning med 12 tjänster. Under ytterligare fyra år efter omorganisationen föreslås att ytterligare 20 tjänster inrättas vid museet.

De egentliga förvaltningskostnaderna för riksantikvarieämbetet beräknas till 10,4 milj. kr. Den reella årskostnadsökningen beräknas till 3,4 milj. kr. med en antagen kostnadsfördelning baserad på att riksantikvarieämbetet och statens historiska museum med gemensamma avdelningar skilts ut från varandra och med hänsyn tagen till att ett belopp om sammanlagt 1 milj. kr. frigörs bl. a. genom att verksamheten inom Sveriges Kyrkor och projektet renoveringsteknik övergår till ämbetet. För statens historiska museum beräknas en anslagsökning med 900 000 kr. budgetåret 1974/75 och med ytterligare 900 000 kr. för fortsatt utbyggnad budgetåren 1975/76—1978/79.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

Anslagen till kulturminnesvården har inte dimensionerats för att svara ens mot vad som förutsätts enligt den existerande lagstiftningen och organisationen. Ännu mindre svarar de mot de nya behov som MUS 65 pekar på. Bland angelägna behov nämns särskilt medel för verkets medverkan vid uppföljning av riksplaneringen och till samordning av initiativ inom kulturminnesvården med utvecklingen inom naturvården och den övergripande fysiska planeringen. Det är vidare angeläget att tillgodose krav från arbetsmarknadsverket att ämbetet skall finansiera basorganisationen för vårdarbeten över sin egen budget.

Ämbetets anslagsframställning har utformats på så sätt att prioritetsgrupp 2 tar upp yrkanden till reformupprustning i en första etapp. De av MUS 65 uppställda målen bör enligt ämbetet eftersträvas inom en treårsperiod av reformarbete. Det samlade behovet av ökade resurser för uppnående av full effektivitet har redovisats som prioritetsgrupp 3, med en organisation för reformen i huvudsak svarande mot vad verket föreslagit i sina yttranden över MUS 65:s betänkanden.

Av riksantikvarieämbetets *anslagsberäkning* framgår bl. a. följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 982 000 kr., varav 209 807 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Riksantikvarieämbetets förslag till 0-alternativ innebär en sammanlagd minskning av anslaget med 712 000 kr. Minskningen har fördelats på anslagsposterna till lönekostnader, reseersättningar, utställningar, information och fornminnesinventering. Konsekvensen av 0-alternativet innebär bl. a. att ett tiotal extra tjänstemän eller arvodister måste avskedas samt att museet inte skulle kunna hålla öppet i samma utsträckning som f. n. Alternativet skulle vidare innebära att fornminnesinvente-

ringen inte kunde genomföras i normal takt. En minskning av de lönemedel som avser utredningar och särskild expertis skulle få som konsekvens att kulturhistoriska byråns bidrag till inventeringar av byggnadsminnesmärken och deltagande i samhällsplaneringen praktiskt taget skulle upphöra.

3. För de gemensamma avdelningarna vid riksantikvarieämbetet och statens historiska museum begärs för den första etappen av utbyggnaden 4 tjänster till administrativa och kamerala avdelningen (+210 000 kr.).

Under den andra utbyggnadsetappen behöver administrativa byrån förstärkas med 14,5 tjänster samtidigt som 6 tjänster kan dras in (+481 000 kr.).

4. För bibliotek och arkiv begärs i den första etappen en förstärkning med 6 tjänster (+328 000 kr.).

Under den andra etappen av utbyggnaden bör ytterligare 6 tjänster tillföras biblioteket och arkivet. 1 antikvarietjänst kan samtidigt dras in (+266 000 kr.).

5. I den första etappen av utbyggnaden bör den tekniska avdelningen förstärkas med 2,5 tjänster (+120 000 kr.).

Verket yrkar för den andra utbyggnadsetappen att det tekniska blocket förstärks med 15 tjänster (+792 000 kr.).

6. För nästa budgetår begärs 4 tjänster till pedagogiska avdelningen (+210 000 kr.).

7. 5 tjänster begärs för nästa budgetår till avdelningen för tillsynen över landsantikvarieorganisationen (+338 000 kr.).

8. I den första etappen av utbyggnaden yrkas för avdelningar under riksantikvarieämbetet följande förstärkningar. Fornminnesavdelningen behöver 11 tjänster och byggnadsminnesavdelningen 9,5 tjänster samt kulturhistoriska byrån 2 tjänster (+1 349 000 kr.).

Under den andra etappen av utbyggnaden begärs till allmänna byrån 10 tjänster, till granskningsbyrån 7 tjänster, till dokumentationsavdelningen 35,5 tjänster samt till vård- och förvaltningsbyrån 17,5 tjänster samt medel till utvecklingsarbete med planfrågor och utbildningsverksamhet. 2 tjänster kan samtidigt dras in (+4 862 000 kr.).

9. För statens historiska museum yrkas för den första etappen av utbyggnaden följande förstärkningar, nämligen till sten- och bronsåldersavdelningen 3 tjänster, till järnåldersavdelningen 4 tjänster, till medeltidsavdelningen 3 tjänster, till myntkabinettet 3 tjänster, till osteologen 2 tjänster och för gemensam personal vid museet begärs 4 tjänster samt medel till förstärkningsvakter (+1 368 000 kr.).

Under den andra etappen av utbyggnaden begärs till undersökningsavdelningen 11 tjänster, till museiavdelningen 10 tjänster, till myntkabinettet 3 tjänster samt ytterligare 8 tjänster för kansliet resp. för bevakning och hantverk (+1 867 000 kr.).

10. En höjning av medlen till reseersättningar föreslås med hänsyn bl. a. till verkets behov av att fortlöpande hålla kontakt med andra länders organ för kulturminnesvård och museiväsende. Ökningen av medel till expenser avser bl. a. en engångsanvisning för inköp av möbler o. d., samt utgivande av en separat årsbok och förbättring av en stencilerad skriftserie. Vidare yrkas under anslagsposterna till sjukvård och lokalkostnader medel för följdkostnader på grund av begärda nya tjänster. (+980 000 kr.)

11. För under budgetåret 1974/75 planerade utställningar föreslås medlen uppräknade med 152 000 kr. Den föreslagna ökningen med 113 000 kr. till information avser bl. a. ett fördjupande av undervisningsverksamheten samt avskaffande av entréavgifterna.

12. Den föreslagna ökningen av medel till fornminnesinventering avser i första hand arvoden till inventerare samt avlönande av extra arbetskraft för att påskynda tryckningen av fornlämningsregistret (+310 000 kr.).

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien

Vitterhetsakademien berör i en särskild anslagsframställning för budgetåret 1974/75 de nya uppgifter som väntar akademin vid upphörandet av huvudmannaskapet för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. Akademin framhåller särskilt dess framtida ökade engagemang i den internationella verksamheten. Vidare torde akademin kunna spela en roll vid samordningen av olika universitetsorters projekt samt initiera och leda tvärvetenskapliga forskningsuppgifter och utgöra ett nationellt forum för diskussion av och information om vetenskapliga framsteg.

Akademins framställning innefattar bl. a. begäran om 50 000 kr. för forskarutbyte och 75 000 kr. för upprättande av ett internationellt sekretariat.

Departementschefen

Vid min tidigare anmälan av vissa frågor om riksantikvarieämbetets organisation har jag förordat att förhandlingar tas upp mellan Vitterhetsakademien och staten om ett upphörande av Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. Jag har vidare förordat riktlinjer för en omorganisation av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet. I avvaktan på resultatet av det utredningsarbete som skall föregå omorganisationen beräknar jag under detta anslag medel för vissa angelägna förstärkningar av personal m. m.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 15 096 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en tjänst som antikva-

rie med uppgifter inom fysisk riksplanering och regionalt utvecklingsarbete. Vidare har jag beräknat 275 000 kr., utöver löneomräkning, för extra arbetskraft för uppgifter inom bl. a. den fysiska riksplaneringen. För utbildningsverksamhet, bl. a. såsom en förberedelse inför den nya kulturminnesvårdsorganisationen på det regionala planet, har jag beräknat ett belopp av 50 000 kr.

För järnåldersavdelningen vid statens historiska museum beräknar jag medel för en tjänst som antikvarie. Vidare beräknar jag ett belopp av 70 000 kr. för ytterligare förstärkningsvakter.

Jag förordar en ökning av anslagsposten till expenser med 95 000 kr. utöver prisomräkning för bl. a. ökade insatser på informationsområdet. Av beloppet utgör 20 000 kr. en engångsanvisning för bl. a. utbyggnad av telefonväxeln. Jag beräknar slutligen ett belopp av 30 000 kr. för ökad utställningsverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 096 000 kr.

27.10 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Underhåll och ökande av museets samlingar m. m.

1972/73	Utgift	336 049	Reservation	7 068
1973/74	Anslag	289 000		
1974/75	Förslag	356 000		

Från anslaget bestrids kostnader för underhåll och ökande av museets samlingar och antikvarisk-topografiska arkivet, bokinköp och bokbindning samt inredning och utrustning av ämbetets och museets lokaler.

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Förstärkningar av anslaget fordras för vård av museets föremåls- och boksamlingar, inköp av föremål samt inlösen av arkeologiska fynd. De sakkunniga föreslår att anslaget skall uppgå till sammanlagt 375 000 kr. Därvid har förutsatts att materialkostnader m. m. för det antikvariskt-topografiska arkivet i fortsättningen täcks från riksantikvarieämbetets anslagspost till expenser.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

1. Det för underhåll och ökande av museets samlingar nu utgående beloppet av 93 000 kr. bör räknas upp med 378 000 kr. bl. a. för underhåll och ökande av samlingarna samt för vetenskaplig bearbetning av material. För bokinköp och bokbindning (nu 72 000 kr.) föreslås en ökning med 145 000 kr., varav

60 000 kr. hänför sig till en på tre år fördelad engångsanvisning för bindning av obundna och trasiga volymer som förvaras i ämbetets bokmagasin. För vård och underhåll av antikvarisk-topografiska arkivet (nu 19 000 kr.) föreslås en ökning med 165 000 kr. Härav avser 150 000 kr. en engångsanvisning för fotografering m. m. av ritsamlingen.

2. Museets medel för inlösen av sådana föremål, som enligt fornminneslagen tillfaller kronan, är alltför begränsade. Museet upprepar tidigare förslag om medel för detta ändamål (+50 000 kr.).

3. För inredning och utrustning av ämbetets och museets lokaler (nu 105 000 kr.) begärs en ökning med 677 000 kr. Medlen är avsedda för bl. a. en fortsatt utbyggnad av sten- och bronsåldersutställningarna samt för installerande av TV-bevakning i museilokalerna. Budgetåren 1969/74 har anvisats engångsanslag om sammanlagt 280 000 kr. för en brandskyddsanläggning och för utbyte av brandfarligt material i museet. För nästa budgetår begärs en engångsanvisning av 110 000 kr. för fortsatt utbyte av brandfarligt material.

4. För konsekvenserna av 0-alternativet har redogjorts under ämbetets förvaltningsanslag.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 67 000 kr. Jag har därvid beräknat en medelsökning av 40 000 kr. utöver prisomräkning för underhåll och ökande av museets samlingar, vilket bör möjliggöra vissa inköp samt ökade insatser i fråga om konservering, registrering och dokumentation. Jag har vidare beräknat ett belopp av 10 000 kr. för bokbindning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Underhåll och ökande av museets samlingar m. m.* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 356 000 kr.

27.11 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader

1972/73	Utgift	720 722	Reservation	2 753
1973/74	Anslag	728 000		
1974/75	Förslag	1 078 000		

Ur anslaget utgår bidrag till vård, undersökning och iståndsättning av kulturhistoriskt värdefulla fasta fornlämningar och byggnader, inbegripet kyrkor, med undantag av statliga byggnadsverk som avses i 18 § kungörelsen (1920: 744) med föreskrifter rörande det offentliga bygg-

nadsväsendet (18 § ändrad 1967: 331). Från anslaget utgår även ersättning till domänverkets fond för upplåten mark på Björkö.

Ersättning enligt 5 och 7 §§ lagen (1960: 690) om byggnadsminnen (5 och 7 §§ ändrade 1972: 777) får bestridas från anslaget.

Stöd till kulturminnesvården utgår också av särskilda lotterimedel på ansökningar av kommuner, hembygdsföreningar m. fl. Under budgetåret 1972/73 fördelade Kungl. Maj:t sammanlagt 560 000 kr. som bidrag till restaureringsarbeten, inköp av fastigheter m. m.

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Anslaget bör räknas upp till minst 3 milj. kr., varvid även beräknats medel för uppdrag åt experter och konsulter. För att de problem som är förknippade med undersökning och borttagande av fast fornlämning skall kunna lösas bör anslagsposten till bidrag till uppdragsgivare som genom taxesättningen belastas med alltför höga utgrävningskostnader uppräknas till 200 000 kr.

Saneringsutredningen

En allmänt vidgad restaureringsverksamhet aktualiserar frågan om ökade resurser för den bidragsgivning, som avser konservering av märkligare inrednings- och fasaddetaljer på byggnadsminnen. Riksantikvarieämbetet beräknar det ökade medelsbehovet för denna bidragsgivning till 400 000 kr.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

1. Medlen för vård och underhåll av fasta fornlämningar (nu 187 000 kr.) går nästan helt till löner åt personal. Ämbetet har föreslagit att fasta tjänster bör inrättas under förvaltningsanslaget för de permanenta lokala vårduppgifterna. Anslagsposten bör kunna användas till sådana uppgifter för vilka den egentligen är avsedd, bland vilka ingår vård av omkring 1 000 fornlämningar. Därtill kommer utredningar som påfordras av statliga myndigheter, uppskyltning av sevärdheter, forskning och utvecklingsarbete. Ämbetet föreslår en medelsökning av 1 200 000 kr. med hänsyn till de stora behoven på detta område.

2. För utredningar som riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet gör för ämbetets räkning, bidrag till vissa uppdragsgivare, oförutsedda arkeologiska undersökningar samt arkeologiska undersökningar på Helgö föreslås en ökning med 97 000 kr.

3. För vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader begärs en uppräkning med 1 571 000 kr. (nu 374 000 kr.). Av ökningen avser 300 000 kr. ersättning enligt 5 och 7 §§ lagen (1960: 690) om byggnadsminnen (ändrad senast 1972: 777) till ägare av byggnad som förklarats som byggnadsminne. Ämbetet har

hittills funnit det nödvändigt att undvika byggnadsminnesförklaringar i sådana fall där ersättningsanspråk kunnat förutses, vilket inneburit en väsentlig inskränkning i ämbetets möjligheter att verka i den anda som avses med lagstiftningen. Genom den ändring av lagen som trätt i kraft den 1 januari 1973 har visserligen möjligheten att kräva ersättning väsentligt inskränkts, men fortfarande står dock behovet kvar av medel för ändamålet.

4. 0-alternativet, som innebär en minskning med 36 000 kr., medför minskade resurser till vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, vilket medför stor risk att byggnader och inventarier av betydande kulturhistoriskt värde ödeläggs inom en snar framtid.

Departementschefen

Med hänsyn till de av riksantikvarieämbetet dokumenterade behoven och mot bakgrund av förslag från 1965 års musei- och utställningssakkunniga och saneringsutredningen räknar jag med en väsentlig förstärkning av förevarande anslag. Anslaget bör höjas med 350 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 078 000 kr.

27.12 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Uppdragsverksamhet

1972/73	Utgift	3 872 536
1973/74	Anslag	4 901 000
1974/75	Förslag	4 890 000

Anslaget används för att förskottera kostnader för sådana undersökningar och utredningar som föranleds av lagen (1942: 350) om fornminnen (ändrad senast 1971: 1163) och som på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet eller enskild utförs av riksantikvarieämbetet mot avgift. Av anslaget får tas i anspråk högst ett belopp motsvarande summan av de ersättningar som ämbetsverket erhåller av uppdragsgivarna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksantikvarie-ämbetet och statens historiska museum	Departements-chefen
Personal			
Antikvariepersonal	5	of.	of.
Övrig personal	79,5	of.	of.
	84,5	**of.**	**of.**
Anslag			
Löneкostnader för extra tjänstemän	1 095 000	+30 000	+30 000
Kostnader för övrig arbetskraft, maskinhyror m. m.	3 375 000	of.	of.
Centraladministration	249 000	—65 000	—65 000
Sjukvård	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	70 000	+24 000	+24 000
Expenser	110 000	of.	of.
	4 901 000	**—11 000**	**—11 000**

Inkomster vid riksantikvarieämbetet för uppdragsverksamheten, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas för budgetåret 1974/75 till 4 890 000 kr.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

De ökade lönekostnaderna avser löneomräkning och höjt lönekostnadspålägg. Kostnaderna för centraladministrationen kan minskas med 65 000 kr. samtidigt som lokalkostnaderna ökar med 24 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 890 000 kr.

27.13 Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

1972/73 Utgift	2 163 618
1973/74 Anslag	2 341 000
1974/75 Förslag	2 341 000

Landsantikvarierna, som är anställda av olika organisationer med kulturminnesvårdande uppgifter, skall inom sina distrikt vara riksantikvarieämbetets företrädare och inför ämbetet ansvara för kulturminnesvården inom området. Vidare har de uppgifter i fråga om den del av naturskyddet som avser skyddet av kulturlandskapet. Landsantikvarierna är i förekommande fall chefer för länsmuseerna. F. n. finns en lands-

antikvarie i varje län. I Gotlands län finns förutom landsantikvarien en antikvarie.

Statsbidrag till avlönande av landsantikvarier och antikvarien på Gotland utgår enligt bl. a. kungörelsen (1955: 317) angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen (ändrad senast 1965: 167) med 90 % av de kontanta avlöningsförmåner som tillkommer en på vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman i löneklass A 30 resp. löneklass A 26. Statsbidrag kan också medges till en amanuens i varje landsantikvariedistrikt med 90 % av lönen i löneklass A 22. Beslut härom fattas av Kungl. Maj:t. Samtliga distrikt åtnjuter nu bidrag till amanuens.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum	Departementschefen
Personal			
Antikvariepersonal	**49**	**of.**	**of.**
Anslag			
Bidrag till avlöningar åt landsantikvarierna och deras amanuenser	2 341 000	+1 550 000	of.
Vidareutbildning av personal	—	+ 30 000	of.
Stödåtgärder inom landsantikvarieorganisationen	—	+5 500 000	of.
	2 341 000	**+7 080 000**	**of.**

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

1. Statsbidraget till avlönande av landsantikvarierna och deras amanuenser är föranlett av skyldigheten för dessa tjänstemän att på uppdrag av statlig myndighet, i första hand riksantikvarieämbetet, utföra vissa arbetsuppgifter. Det procentuella statsbidraget har under en följd av år beräknats på löneklasserna A 30 resp. A 22 samtidigt som det ansvar som kommit att ligga på berörda tjänstemän har ökat. Med hänsyn härtill föreslås att statsbidraget för landsantikvarierna och deras amanuenser beräknas på löneklasserna C 1 resp. A 28. För antikvarien på Gotland föreslås att bidragsunderlaget beräknas på löneklass A 30. Lönekostnadspålägg bör beräknas på samtliga statsbidrag. Vidare föreslås landsantikvariens medhjälpare få tjänstebenämningen antikvarie i stället för amanuens. (+1 550 000 kr.)

2. Medel begärs för vidareutbildning av personal inom landsantikvarieorganisationen (+30 000 kr.).

3. Ämbetet har i sitt yttrande över 1965 års musei- och utställningssakkunnigas betänkande föreslagit att den nuvarande landsantikvarieorganisationen bibehålls t. v., men att landsantikvariens medverkan i länsstyrelsens arbete med planfrågor formaliseras, bl. a. genom bestäm-

melser i länsstyrelseinstruktionen, samtidigt som vissa försök görs med ökad delegering av uppgifter från riksantikvarieämbetets sida till länsplanet. Under förutsättning att beslut inte fattas omedelbart om inrättande av en helt ny landsantikvarieorganisation synes det ur alla synpunkter synnerligen angeläget att förstärka de nuvarande landsantikvariekontorens resurser. Behovet av personalförstärkningar av skilda slag och medel för olika arbetsinsatser varierar starkt mellan olika län. Behov föreligger också av stöd åt länsmuseerna. En lämplig form för ett ökat stöd torde vara att medel ställs till förfogande som en särskild post under anslaget att fördelas av Kungl. Maj:t på olika landsantikvariedistrikt efter förslag från riksantikvarieämbetet. Beloppet bör i nuvarande läge delas lika mellan den kulturminnesvårdande och den museala verksamheten inom länen. (+5 500 000 kr.)

Departementschefen

I och med att länsstyrelsen, såsom jag tidigare förordat, den 1 juli 1976 övertar vissa uppgifter på kulturminnesvårdsområdet kommer inte bidraget till landsantikvarieorganisationen att kunna utgå i nuvarande form. Jag har i det föregående förordat att ett nytt statsbidrag i samband därmed införs för länsmuseernas museala och kulturminnesvårdande verksamhet. Bidraget till landsantikvarieorganisationen bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 341 000 kr.

27.14 Nationalmuseet: Förvaltningskostnader

1972/73	Utgift	8 900 200
1973/74	Anslag	9 163 000
1974/75	Förslag	10 934 000

Nationalmuseet med östasiatiska museet har till uppgift att främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen. Museet ansvarar för huvuddelen av statens samlingar av konst, konsthantverk och fotografiska bilder.

Inom nationalmuseet finns sju avdelningar, en för äldre måleri och skulptur, en för nutida måleri och skulptur samt fotografi (moderna museet), en för teckning och grafik, en för konsthantverk, en för slottssamlingar, en för konstbildning samt en för depositioner. Östasiatiska museet har hand om samlingar av östasiatisk konst och konsthantverk, som anförtrotts museet. För museerna finns gemensamt kansli, bibliotek, arkiv, bildarkiv, teknisk anstalt och fotoateljé.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nationalmuseet	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän och övrig handläggande personal	34	+2	+1
Övrig personal	109,5	+2	of.
	143,5	**+4**	**+1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	5 705 000	+ 408 000	+ 283 000
Sjukvård	16 000	of.	of.
Reseersättningar	32 000	+ 3 000	+ 2 000
därav utrikes resor	5 000	of.	of.
Lokalkostnader	2 778 000	+1 410 000	+1 444 000
Expenser	306 000	+ 28 000	+ 18 000
därav engångsutgifter	5 000	—5 000	—5 000
Utställningar, film- och konsertverksamhet	339 000	+ 141 000	+ 24 000
Bidrag till Årsbok för svenska statens konstsamlingar	8 000	of.	of.
	9 184 000	**+1 990 000**	**+1 771 000**
Uppbördsmedel			
Tavelkonservering	20 000	of.	of.
Ersättning för värme och belysning i uthyrda lägenheter	1 000	of.	of.
Nettoutgift	**9 163 000**	**+1 990 000**	**+1 771 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Det framlagda förslaget beträffande nationalmuseet innebär bl. a. att moderna museet skiljs från nationalmuseet och görs till en självständig institution. Denna delning medför endast begränsade personalförstärkningar. Då arbetsbördan inom avdelningen för konsthantverk och avdelningen för teckning och grafik beräknas minska efter delningen kan en tjänst som intendent föras över till konserveringsanstalten där en tjänst som intendent inrättas. Innehavaren av denna tjänst skall ha konserveringsteknisk utbildning. Konserveringsanstalten bör även förstärkas med två tekniker/biträdestjänster. Vid moderna museet föreslås att fyra tjänster inrättas, nämligen två som intendenter, en som fotograf och en som tekniker.

Kostnaderna för den totala personalökningen i samband med omorganisationen medför en anslagsökning av 320 000 kr. samt för styrelsarvoden 50 000 kr.

Nationalmuseet

Nationalmuseet har för budgetåret 1974/75 koncentrerat sin anslagsframställning till yrkanden om förstärkningar på ett fåtal punkter. Museet har delat upp verksamheten i inre och yttre verksamhet. Den inre verksamheten omfattar förvärv, dokumentation och registrering

ävensom underhåll och vård samt uppställning och bevakning av museets bassamlingar, de utställda likaväl som de magasinerade. Den yttre verksamheten omfattar främst anordnande och visning av utställningar samt därtill anslutande evenemang såsom föredrag, föreläsningsserier, konserter och filmvisningar.

Av nationalmuseets anslagsberäkning framgår bl. a. följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 671 000 kr., varav 148 300 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Museets förslag till 0-alternativ innebär en sammanlagd minskning av anslaget med 518 000 kr. Alternativet medför bl. a. en reducering av personalen med sex tjänster. Konsekvenserna för verksamheten blir att planering och programläggning av museets utbud av utåtriktade aktiviteter allvarligt kommer att utarmas.

3. Museet förfogar ej över några särskilda medel för att anställa extra personal. Medel för detta ändamål är synnerligen angelägna då arbetet, särskilt inom den yttre verksamheten, ofta på grund av omständigheter över vilka musect ej kan råda måste forceras så att extra personal behöver anlitas (+204 000 kr.).

4. En fortgående stegring av utgifterna under anslagsposten till utställningar, film- och konsertverksamhet har påverkat det ekonomiska utfallet i negativ riktning. För att museet skall kunna inte blott upprätthålla sin hittillsvarande utställningsverksamhet utan även i erforderlig utsträckning nyorientera denna krävs att ytterligare medel ställs till förfogande (+115 000 kr.).

Departementschefen

I det föregående har jag i anslutning till min behandling av vissa organisationsfrågor på museiområdet förordat riktlinjer för en omorganisation av nationalmuseet.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 934 000 kr. Jag har därvid beräknat 80 000 kr. för extra arbetskraft för museets utåtriktade verksamhet, bl. a. inom det fotografiska området.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nationalmuseet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 934 000 kr.

27.15 Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.

1972/73	Utgift	845 200	Reservation	23 111
1973/74	Anslag	903 000		
1974/75	Förslag	1 067 000		

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nationalmuseet	Departementschefen
Avdelningarna för äldre måleri och skulptur, teckning och grafik, konsthantverk samt slottssamlingar	315 000	+ 78 800	
Avdelningen för nutida måleri och skulptur samt fotografi (moderna museet)	182 000	+ 45 500	
Östasiatiska museet	32 000	+ 8 000	
Biblioteket	44 000	+ 4 400	
Inköp av svenska konstnärers arbeten för moderna museet och av modern svensk konst för vandringsutställningsverksamhet	172 000	+ 43 000	+ 164 000
Inköp av svenska konstnärers arbeten för avdelningarna för teckning och grafik samt för konsthantverk	58 000	+ 14 500	
Inköp av konst för deposition	65 000	+ 16 200	
Inköp av fotografier, fotolitteratur m. m.	14 000	+ 1 400	
Till museets disposition	21 000	+ 5 200	
	903 000	**+217 000**	**+ 164 000**

Nationalmuseet

Med hänsyn till den stora prisstegringen på den internationella konstmarknaden under det senaste året begärs en prisomräkning med 25 %.

Ett förverkligande av 0-alternativet medför att museets konstsamlingar ej kan vårdas och bevaras på ett tillfredsställande sätt och att museets möjligheter till nyförvärv försämras.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 067 000 kr. Jag har därvid beräknat en medelsökning av sammanlagt 100 000 kr. under anslagsposterna Inköp av svenska konstnärers arbeten för moderna museet och av modern svensk konst för vandringsutställningsverksamhet, Inköp av svenska konstnärers arbeten för avdelningarna för teckning och grafik samt för konsthantverk samt inköp av fotografier, fotolitteratur m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 067 000 kr.

27.16 Nationalmuseet: Utställningar av nutida svensk konst i utlandet

1972/73	Utgift	357 839	Reservation	7 662
1973/74	Anslag	344 000		
1974/75	Förslag	364 000		

Anslaget används av nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet för direkta utställningskostnader och nämndens administrationskostnader.

Nationalmuseet

Under budgetåret 1972/73 har nämnden arrangerat och deltagit i utställningar i bl. a. Brasilien, Finland, Frankrike, Japan, Senegal och Ungern. Det mest omfattande projektet var utställningen i Senegal. Kostnaderna för projektet belastar även budgetåret 1973/74, då nämndens nuvarande anslag inte ger utrymme för utställningar av denna omfattning inom ramen för ett budgetårs anslag.

Belastningen på medlen till material och montering har väsentligt ökat och kommer att göra det i ännu högre grad. Kraven på arvodering av konstnärer som anlitas av nämnden för olika projekt blir allt starkare. Ett stigande antal konstnärer och institutioner vänder sig till nämnden för att få ekonomiskt stöd till utställningar i utlandet.

Museet förnyar sin tidigare anhållan om medel till en heltidsanställd kommissarie, som skall hålla nämnden informerad om den internationella konstsituationen och ge impulser till lämpliga utställningar.

Med hänsyn till den stora arbetsbördan för ordföranden i nämnden föreslås en höjning av dennes arvode till 10 000 kr. per år.

Mot denna bakgrund föreslår museet en höjning av anslaget till 494 000 kr. (+150 000 kr.). Av höjningen utgör 26 000 kr. prisomräkning med 7,6 %.

En reducering av medelstilldelningen i enlighet med 0-alternativet skulle ytterligare accentuera medlens otillräcklighet för presentationen utomlands av vårt konstliv.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 20 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nationalmuseet: Utställningar av nutida svensk konst i utlandet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 364 000 kr.

27.17 Livrustkammaren

1972/73	Utgift	1 163 688
1973/74	Anslag	1 305 000
1974/75	Förslag	1 342 000

Livrustkammaren, som är landets äldsta museum, bevarar föremål från den forna arsenalen, de kungliga livrust-, kläd- och skattkamrarna samt hovstallet. Den har även till uppgift att bevara andra jämförliga föremål av personhistorisk karaktär.

Livrustkammaren leds av Nordiska museets nämnd som styrelse.

Kungl. Maj:t uppdrog den 9 juli 1970 åt byggnadsstyrelsen att projektera lokaler för livrustkammaren i Stockholms slott.

Livrustkammaren har av särskilda lotterimedel erhållit 500 000 kr. för budgetåren 1970/74 för fortsatt konservering av museets bestånd av äldre praktvagnar.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Livrust-kammaren	Departements-chefen
Personal			
Museitjänstemän	3,5	of.	of.
Övrig personal	26	+1	of.
	29,5	**+1**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	975 000	+123 500	+42 000
Sjukvård	4 000	of.	+ 400
Reseersättningar	3 700	+ 300	+ 200
därav utrikes resor	1 000	of.	of.
Lokalkostnader	277 300	— 10 300	— 8 800
Expenser	45 000	+ 44 500	+ 3 200
Konserveringsverksamhet	200 000	of.	of.
	1 505 000	**+158 000**	**+37 000**
Uppbördsmedel			
Konserveringsverksamhet	200 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 305 000**	**+158 000**	**+37 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Den föreslagna samlade organisationen för livrustkammaren, Hallwylska museet och Skoklosters slott bör få en viss ökning i förhållande till den nuvarande personalen vid de tre institutionerna.

Vid den föreslagna vetenskapliga avdelningen bör finnas tre museitjänstemän, varav en tjänst bör inrättas som amanuens i reglerad befordringsgång. Bibliotekspersonalen föreslås omfatta en bibliotekarie och två biblioteksassistenter. För skrivgöromål m. m. bör anställas ett biträde.

Inom den föreslagna museiavdelningen bör anställas minst två museimän för utställningsarbete och två experter inom resp. textil- och vapenhistoria samt en amanuens. För vårdtekniska uppgifter behövs för vapen två konservatorer (rustmästare), för textilier en hel- och en halvtidsanställd konservator samt ett konserveringsbiträde och för träföremål en konservator. För fotograferingar och fotografiskt laboratoriearbete beräknas en fotograf jämte en medhjälpare. Två hantverkare beräknas för utställningsgöromål samt för tekniska uppgifter i övrigt. Vidare bör för bl. a. skrivgöromål och handräkningsarbete inom konservering finnas fyra biträden, varav två kvalificerade. Antalet vakter beräknas till sammanlagt tolv.

Organisationen för löpande administrativa och kamerala uppgifter

skall betjänas av ett kansli med en kanslist och en bokhållare. Hallwylska museet och Skoklosters slott föreslås stå under omedelbar uppsikt vart och ett av en särskilt ansvarig tjänsteman, som bl. a. skall svara för ordning och säkerhet samt tillse att visningsverksamheten och övrig service till allmänheten fungerar. För kansliet och de båda vid Hallwylska museet och Skoklosters slott stationerade tjänstemännens behov av skrivarbetskraft beräknas två biträden, varav ett kvalificerat.

Den gemensamma organisationen föreslås stå under en lekmannastyrelse och till museiledningen beräknas höra en chef. Organisationen skall bestå av 38 tjänster till en lönekostnad av 1 800 000 kr. Den sammanlagda anslagsökningen beräknas till 600 000 kr., fördelad på budgetåren 1974/75 och 1975/76, vilket bedöms motsvara kostnadsökningen vid oförändrad ambitionsnivå, om de tre institutionerna bibehålls som skilda enheter.

Livrustkammaren

1. Pris- och löneomräkning m. m. 37 000 kr., varav 23 665 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet räknar livrustkammaren med indragning av en med arbetet inom metallföremålskonserveringen förenad tjänst som museivakt och en minskning av anslagsposterna till lokalkostnader och expenser. Detta kommer att gå ut över underhållet av livrustkammarens värdefulla metallföremålsbestånd.

3. För dokumentation och registrering bör den vetenskapligt utbildade personalen förstärkas med en intendent. Samtidigt bortfaller vissa medel som tidigare anvisats för amanuensgöromål (+41 000 kr.).

4. Behovet att motverka skador på livrustkammarens textilbestånd kräver att medel anvisas för ytterligare ett konserveringsbiträde (+40 000 kr.).

5. För att kunna tillfredsställa aktuella krav på modern utställningsverksamhet behöver anslagsposten till expenser förstärkas (+40 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Livrustkammaren* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 342 000 kr.

27.18 Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader

1972/73	Utgift	6 981 115
1973/74	Anslag	8 314 000
1974/75	Förslag	9 903 000

Naturhistoriska riksmuseets verksamhet avser växt- och djurvärlden,

jordens uppbyggnad och historia samt människans biologi och naturmiljö.

Inom museet finns två avdelningar, en museiavdelning och en forskningsavdelning. Museiavdelningen handlägger även administrativa ärenden. För ämnesområdet isotopgeologi finns inom forskningsavdelningen ett laboratorium för isotopgeologi.

För museet finns en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. För isotopgeologi finns en särskild nämnd.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Naturhistoriska riksmuseet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	40,5	+ 4	+2
Övrig personal	52,5	+ 7	+1
	93	**+11**	**+3**
Anslag			
Lönekostnader	5 175 000	+ 861 000	+ 408 000
Sjukvård	12 000	of.	of.
Reseersättningar	60 000	+ 7 000	+ 3 000
Lokalkostnader	2 462 000	+1 172 000	+1 128 000
Expenser	106 000	+ 13 000	+ 10 000
därav engångsutgifter	—	—	+5 000
Laboratoriet för isotopgeologi	499 000	+ 54 000	+ 40 000
	8 314 000	**+2 107 000**	**+1 589 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Vid forskningsavdelningen bör inrättas en tjänst som statistiker och dataexpert samt vid avdelningens sektion för botanik en tjänst som biträdande professor. Vidare bör inrättas tjänster för fem tekniska assistenter och tre vetenskapliga medarbetare, vilka skall svara för bevarandearbetet avseende zoologiskt och botaniskt material och taxonomisk service inom det botaniska fältet. Vid sektionen för vertebratzoologi bör inrättas en tjänst som konservator.

Museiavdelningen bör ställas under ledning av en föreståndare, som vid sin sida bör ha tre tjänstemän med högre ämnesteoretisk sakkunskap. Av dessa fyra skall tre gemensamt företräda var sitt av huvudområdena botanik, geologi och zoologi medan den fjärde skall fungera som museilektor. En förstärkning av den tekniska personalen bör genomföras och den tekniska personalen föras upp på museets stat. Vidare bör inrättas en särskild befattning för en tjänsteman som skall ha det omedelbara ansvaret för museets service till den regionala museiverksamheten. Museiavdelningen bör beredas möjlighet att i större utsträckning än f. n. engagera fristående konservatorer som komplement till den egna och forskningsavdelningens konservatorspersonal.

De föreslagna förstärkningarna av personalresurserna har kostnadsberäknats till sammanlagt 1—1,2 milj. kr. för budgetåren 1974/75—1978/79, vilket dock endast är att betrakta som en första upprustning.

Naturhistoriska riksmuseet

Genom statsmakternas beslut år 1965 (prop. 1965: 81, SU 1965: 84, rskr 1965: 220) erhöll naturhistoriska riksmuseet ny organisation som skulle möjliggöra en utveckling av såväl forskningen som den utåtriktade verksamheten. Museet anser att den reform som påbörjades år 1965, och som endast till vissa delar genomförts, nu bör fullföljas. De förslag som framförts av 1965 års musei- och utställningssakkunnga (MUS 65) beträffande naturhistoriska riksmuseet har samma innebörd. Museets upprustning betraktas av de sakkunniga som angelägen och museet föreslås få vidgade arbetsuppgifter inom såväl museiavdelningens som forskningens verksamhetsområden. De förslag till tjänster som museet nu för fram är därför samtliga av hög angelägenhetsgrad. Förslagen avser endast början av den upprustning som enligt MUS 65 omedelbart bör tillföras museet men som av de sakkunniga uppdelats på fem år.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 383 000 kr., varav 144 957 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Museets förslag till 0-alternativ innebär att lönekostnaderna minskas genom att sex biträdestjänster vid forskningsavdelningen omvandlas till halvtidstjänster, att hyreskostnaderna skärs ned genom att visst underhållsarbete på fastigheten minskas samt att medelstilldelningen till laboratoriet för isotopgeologi minskas.

3. I enlighet med MUS 65:s förslag bör en chefstjänst inrättas vid naturhistoriska riksmuseet. Inrättandet av en ny chefsbefattning bör medföra vissa organisatoriska förändringar. Bl. a. skulle ett centralt kansli komma att tillskapas, dit följande tjänster vid museiavdelningen skulle föras över nämligen tjänsterna som byrådirektör, kamrer, assistent och vaktmästare. För chefens räkning erfordras därutöver en tjänst som sekreterare. (+174 000 kr.)

4. Genom att tjänsten som assistent vid museiavdelningen förs över till det centrala kansliet förlorar museiavdelningens föreståndare den sekreterarhjälp som bestritts av assistenten. En tjänst som kontorsskrivare bör därför inrättas. Tills vidare bör detta ske genom att den nuvarande kontoristtjänsten omvandlas till kontorsskrivartjänst (+7 000 kr.).

5. Vid museiavdelningen föreslås bl. a. inrättandet av en tjänst som förste intendent för geologi samt en tjänst som konservator (+145 000 kr.).

6. Museet föreslår i en särskild skrivelse att två extra tjänster som förste intendent omvandlas till extra ordinarie tjänster som förste intendent.

7. För utbyggnad av den tekniska utställningsverksamheten behövs en hantverkare och för förbättrad bevakning och service behövs två museivakter (+124 000 kr.).

8. För rationalisering av och ökad precision vid insamling och katalogisering av material behövs en dataexpert (+88 000 kr.).

9. För förstärkning av den systematiska botaniken fordras en biträdande professur i botanik (+98 000 kr.).

10. En teknisk biträdestjänst som bekostas av statens naturvetenskapliga forskningsråd bör föras över på museets stat (+41 000 kr.).

11. För katalogiseringsarbete med den paleozoologiska sektionens evertebratsamlingar fordras ytterligare en museiassistent (+41 000 kr.).

12. Till följd av föreslagna personalförändringar behöver museet ökade medel till reseersättningar och expenser (+6 000 kr.).

Departementschefen

Jag har i det föregående i anslutning till min anmälan av vissa frågor rörande de statliga museerna framhållit riksmuseets serviceansvar gentemot den regionala museiverksamheten. Under förevarande anslag beräknar jag medel för en tjänst som intendent, vars innehavare bör bistå länsmuseerna i deras naturhistoriska verksamhet.

För museiavdelningens behov har jag vidare beräknat medel för en tjänst som intendent för geologi. Jag har därutöver beräknat medel för en museivakt.

För fortsatt arbete med de problem som sammanhänger med automatisk databehandling av olika typer av museimaterial behöver riksmuseet anlita dataexpertis. Jag beräknar med hänsyn härtill ett belopp av 60 000 kr. för uppgifter på dataområdet.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 903 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 903 000 kr.

27.19 Naturhistoriska riksmuseet: Materiel m. m.

1972/73	Utgift	624 021	Reservation	32 953
1973/74	Anslag	657 000		
1974/75	Förslag	703 000		

Naturhistoriska riksmuseet

Museet föreslår att anslaget höjs med sammanlagt 68 000 kr., varav 33 000 kr. motsvarar prisomräkning med 5 % samt 35 000 kr. avses för nyanskaffning av instrument till forskningsavdelningen.

En minskning av anslaget enligt 0-alternativet skulle innebära att de utåtriktade aktiviteter som museiavdelningen byggt upp till stor del skulle få avvecklas och dess arbete helt inriktas på planering och suc-

cessivt genomförande av den långsiktiga omläggningen av utställningarna.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 46 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Naturhistoriska riksmuseet: Materiel m. m.* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 703 000 kr.

27.20 Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader

1972/73	Utgift	4 228 626
1973/74	Anslag	4 297 000
1974/75	Förslag	4 879 000

Statens sjöhistoriska museum har till uppgift att främja kunskapen om det svenska sjöförsvarets, den svenska handelssjöfartens och det svenska skeppsbyggeriets verksamhet och utveckling genom tiderna. Inom museet finns två avdelningar, en utrednings- och museiavdelning samt en visnings- och informationsavdelning. Förstnämnda avdelning är uppdelad på fyra sektioner, nämligen en för sjöhistorisk undersökning, en för varv, sjöfart och örlog, en för regalskeppet Wasa med konserveringsanläggning och en för uppgifter av teknisk karaktär. Vidare finns en sektion för administrativa och kamerala arbetsuppgifter.

Museet leds av en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens sjöhistoriska museum	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	15	+ 4	+1
Övrig personal	37	+ 6	of.
	52	**+10**	**+1**
Anslag			
Lönekostnader	2 814 000	+ 849 000	+217 000
Sjukvård	11 000	+ 2 000	+ 1 000
Reseersättningar	21 000	+ 14 000	+ 1 000
därav utrikes resor	2 000	+3 000	+1 000
Lokalkostnader	1 354 000	+ 342 000	+349 000
Expenser	97 000	+ 26 000	+ 14 000
därav engångsutgifter	—	—	+3 000
	4 297 000	**+1 233 000**	**+582 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

För att museet inom sin konserveringsverksamhet skall tillförsäkras möjlighet till en vidare museal sakkännedom föreslår MUS 65 att ett samarbetsorgan knyts till museet. Detta samarbetsorgan skall bestå av expertis från de institutioner, som kommer att svara för de större uppdrag som lämnas till museet.

Den nuvarande arbetskraften vid den tekniska sektionen bör minskas från 19 till 17 personer, varav 15 mot f. n. 11 bör vara förordnade på fasta tjänster samt två vara arvodesanställda. En av de anställda bör ha vetenskaplig och teknisk kompetens.

Museets bibliotek och arkiv bör tillföras två nya tjänster.

Anslagsökningen för museets personal beräknas budgetåren 1974/75 —1978/79 till 350 000 kr.

Statens sjöhistoriska museum

Museet föreslår en justering av organisationen fr. o. m. budgetåret 1974/75. Denna justering innebär att nuvarande avdelnings- och sektionsindelning ersätts med sex avdelningar, nämligen en administrativ avdelning, en konserveringsteknisk avdelning, en informations- och undervisningsavdelning, en fältundersökningsavdelning, en dokumentationsavdelning samt en Wasa- och utställningsavdelning. Den nya organisationen medger en bättre planering och ekonomikontroll samt kan genomföras inom ramen för nuvarande personalresurser. Posterna i museets anslagsframställning för budgetåret 1974/75 har uppdelats i enlighet med den föreslagna justeringen av organisationen.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 498 000 kr., varav 70 728 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar museet en minskad insats av teknisk personal och vaktpersonal samt minskad bevakning och reseverksamhet. Detta medför bl. a. att restaureringsarbetet på Wasa fördröjs.

3. För att bereda arvodesanställd personal vid konserveringstekniska avdelningen fasta tjänster föreslår museet en tjänst som intendent med uppgift att biträda avdelningschefen med planering av arbetet och att vara dennes ställföreträdare, en assistent, en tekniker för analys och forskning samt en tekniker för bl. a. konserveringsteknisk skötsel av Wasa (+219 000 kr.).

4. Vid informations- och undervisningsavdelningen föreslås att en extra tjänst som assistent omvandlas till en tjänst som intendent (+69 000 kr.).

5. För ökade arbetsuppgifter bl. a. med anledning av ändring i lagen 1942: 350 om fornminnen till skydd för skeppsvrak erfordras vid fältundersökningsavdelningen en amanuens och ett kontorsbiträde (+103 000 kr.).

6. Museet har bl. a. inte kunnat genomföra vissa uppordningsarbeten. Denna eftersläpning kommer inte att kunna elimineras om inte tillräckliga personella resurser skapas. Museet begär därför till dokumentationsavdelningen en arkivarie och en bibliotekarie (+143 000 kr.).

7. För att kunna behålla oförändrad ambitionsnivå inom Wasa-

och utställningsavdelningen erfordras en amanuens (+60 000 kr.).

8. Personliga tjänster föreslås inrättade för i arkivarbete sysselsatta personer (+131 000 kr.).

9. För studier inom och utom landet behöver museet ökade medel till resor (+10 000 kr.).

Departementschefen

Jag har i det föregående förordat att statens sjöhistoriska museum får omorganiseras i enlighet med museets förslag. Jag beräknar medel för en tjänst som bibliotekarie vid dokumentationsavdelningen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 879 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 879 000 kr.

27.21 Statens sjöhistoriska museum: Underhåll och ökande av samlingarna

1972/73 Nettoinkomst	95 233	Reservation	511 181
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	1 000		

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens sjöhistoriska museum	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	5	—2	of.
Övrig personal	14	—3	of.
	19	**—5**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Försäljningsverksamhet och övriga utgifter	550 000	+ 20 000	
Konservering	365 000	—147 000	
Information och undervisning	350 000	+ 50 000	
Fältundersökningar	80 000	+ 42 000	
Dokumentation och föremålsvård	101 000	+ 35 000	+ 50 000
Wasavarvet och utställningar	264 000	+ 50 000	
Tillbyggnad av Wasas pontonhus	90 000	of.	
	1 800 000	**+ 50 000**	**+ 50 000**
Uppbördsmedel			
Inkomster vid museet	100 000	+ 15 000	+ 15 000
Inkomster vid Wasavarvet	1 699 000	+ 35 000	+ 35 000
Nettoutgift	**1 000**	**of.**	**of.**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Utgifterna under anslaget kan minskas. Ett belopp om 20 000 kr. bör dock inledningsvis beräknas för inköp av material och utrustning.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens sjöhistoriska museum: Underhåll och ökande av samlingarna* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

27.22 Etnografiska museet

1972/73	Utgift	1 606 921
1973/74	Anslag	1 892 000
1974/75	Förslag	2 218 000

Etnografiska museet skall främja intresset för, kunskapen om samt forskningen rörande främmande kulturer, framför allt utomeuropeiska. Museet leds av en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Etnografiska museet	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	6	+2	+1
Övrig personal	11	+1	of.
	17	**+3**	**+1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 158 000	+250 000	+ 114 500
Sjukvård	2 000	of.	of.
Reseersättningar	13 000	+ 16 000	+ 1 000
Lokalkostnader	616 000	+163 000	+ 172 000
Expenser	84 000	+ 77 000	+ 37 000
därav engångsutgifter	—	—	+2 000
Underhåll och ökande av samlingarna	21 000	+ 19 000	+ 1 500
	1 894 000	**+525 000**	**+ 326 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	2 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 892 000**	**+525 000**	**+ 326 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Etnografiska museet bör i ett första skede få minst fyra nya tjänster för museimän med ämnesteoretisk sakkunskap. Av dessa bör två tjänster vara avsedda för personer med högre vetenskaplig behörighet, vilka under museichefen skall ansvara för den utåtriktade verksamheten resp. det dokumenterande arbetet.

Museet bör även tillföras biträdande personal, som kan medverka inom föremålsvården och i utställningsverksamheten.

För ökad utåtriktad verksamhet bör vidare en förstärkning ske av museets omkostnadsanslag.

För budgetåren 1974/75—1977/78 föreslås museets anslag öka med sammanlagt ca 800 000 kr.

Etnografiska museet

1. Pris- och lönomräkning m. m. 215 000 kr., varav 30 669 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En minskning av anslaget i enlighet med 0-alternativet skulle medföra mycket allvarliga skador för museet och dess utnyttjare.

3. Museidirektörstjänsten, som inrättades år 1966 vid en omorganisation av museet, är en extra tjänst i Cg 1. Museet anser att den organisation som skapades år 1966 nu bör befästas genom att museidirektörstjänsten görs ordinarie.

4. För forskningsverksamheten begärs en intendent med uppgift att samordna och ansvara för dokumentationsverksamheten. Museet behöver även amanuenser, vilka skall arbeta in sig på områden vilka de nuvarande intendenterna i sin verksamhet inte kan täcka. För detta ändamål begärs för nästa budgetår en amanuens. (+139 000 kr.)

5. Den föremålsvårdande verksamheten vid museet bör byggas ut med en tjänst som konservator för trä- och metallkonservering (+50 000 kr.).

6. Särskilda medel bör beräknas för förstärkningsvakter (+20 000 kr.).

7. Medlen till reseersättningar räcker inte till för erforderliga inrikes och utrikes tjänsteresor (+15 000 kr.).

8. Museet behöver ökade expensmedel för bl. a. föremålsvård, utställningsverksamhet och annonsering (+67 000 kr.).

9. Utbudet av äldre föremål av god kvalitet minskar snabbt och det är viktigt att i tid kunna fylla luckor i samlingarna. Museet bör också skaffa modernt material som belyser kulturpåverkningarna och nutida förhållanden. Mot denna bakgrund föreslås ökade resurser för underhåll och ökande av samlingarna (+19 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 218 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en tjänst som amanuens för forskningsverksamheten. Vidare har jag under anslagsposten till expenser beräknat 25 000 kr. utöver prisomräkning för föremålsvård, utställningsändamål m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Etnografiska museet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 218 000 kr.

27.23 Medelhavsmuseet

1972/73 Utgift	585 829
1973/74 Anslag	688 000
1974/75 Förslag	797 000

Medelhavsmuseet inrymmer samlingar, som belyser den antika konst- och kulturutvecklingen inom medelhavsområdet och Främre Orienten. Museet står till viss del under inseende av Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förvaltningsutskott och riksantikvarieämbetet.

Medelhavsmuseet är uppdelat i en grekisk-romersk och en egyptisk avdelning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksantikvarie-ämbetet	Departements-chefen
Personal			
Museitjänstemän	3	+2	of.
Övrig personal	3	+0,5	of.
	6	**+2,5**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	363 000	+159 000	+ 12 400
Sjukvård	600	of.	of.
Reseersättningar	—	+ 5 000	—
därav utrikes resor	—	+5 000	—
Lokalkostnader	235 400	+ 75 600	+ 75 600
Expenser	77 500	+ 68 900	+ 20 000
därav engångsutgifter	—	+21 500	—
Ökande av samlingarna	11 500	+ 8 500	+ 1 000
	688 000	**+317 000**	**+109 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

De sakkunniga anser att museets resurser i allmänhet måste betecknas som otillräckliga och föreslår att anslaget omedelbart höjs med lägst 75 000 kr.

Riksantikvarieämbetet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 96 000 kr., varav 9 047 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Ämbetets förslag till 0-alternativ innebär en reducering av anslagsposten till expenser, vilket medför att all utställningsverksamhet omöjliggörs.

3. Till den grekisk-romerska avdelningen behövs en intendent bl. a. för att biträda museichefen, som även är avdelningens föreståndare och saknar akademiskt utbildad personal (+69 000 kr.).

4. För föremålskatalogisering, vård av bildarkivet, skötsel av biblioteket samt fackbedömning av konstföremål behövs en amanuens vid den grekisk-romerska avdelningen (+57 000 kr.).

5. En halvtidstjänst som museivakt bör inrättas vid den egyptiska avdelningen (+20 000 kr.).

6. Museet behöver medel för utrikes resor till länder inom museets verksamhetsområde (+5 000 kr.).

7. För nyanskaffning av fotografisk utrustning begärs ett engångsanslag. Medel begärs vidare för konservatorshjälp, litteraturinköp, bokbindning och bokvård, utgivande av årliga publikationer och en vetenskaplig katalog över museets samlingar samt för att tillgodose behovet av information och reklam. (+51 500 kr.)

8. Medel begärs för återupptagande av tidigare bedriven utgrävningsverksamhet (+10 000 kr.).

9. Anslagsposten till ökande av samlingarna bör höjas för att möjliggöra nyförvärv av väsentligt värde (+8 500 kr.).

Departementschefen

I anslutning till min tidigare anmälan av vissa frågor om riksantikvarieämbetets organisation har jag förordat riktlinjer för en omorganisation av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 797 000 kr. Jag har därvid under anslagsposten till expenser beräknat ytterligare 15 000 kr. för utställningsverksamhet m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medelhavsmuseet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 797 000 kr.

27.24 Skoklosters slott

1972/73	Utgift	1 243 416
1973/74	Anslag	1 290 000
1974/75	Förslag	1 611 000

Skoklosters slott och samlingar inköptes av staten år 1967 (prop. 1967: 63, SU 1967: 80, rskr 1967: 192). Verksamheten vid Skoklosters slott leds f. n. av en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Denna har ansvaret för förvaltningen av slottet samt har att göra upp planer över hur slottets samlingar skall sättas i stånd.

Kungl. Maj:t har för budgetåren 1969/74 anvisat sammanlagt 2 175 000 kr. av särskilda lotterimedel för konservering av slottets samlingar.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Styrelsen för Skoklosters slott	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	6	of.	of.
Övrig personal	5	of.	of.
	11	**of.**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	647 000	+ 17 000	+ 16 000
Styrelsearvoden	35 000	of.	+ 1 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar	21 000	+ 500	+ 1 000
därav utrikes resor	—	+6 000	+4 000
Lokalkostnader	598 000	+ 84 000	+ 90 000
Expenser	113 000	+ 13 500	+ 13 000
Utställningar	—	+ 63 000	—
Underhåll och vård av samlingarna m. m.	—	+400 000	+200 000
	1 415 000	**+578 000**	**+321 000**
Uppbördsmedel			
Entréavgifter m. m.	125 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 290 000**	**+578 000**	**+321 000**

Det av *1965 års musei- och utställningssakkunniga* beräknade medelsbehovet för den gemensamma organisationen för livrustkammaren, Hallwylska museet och Skoklosters slott har redovisats under anslaget 27.17 Livrustkammaren.

Styrelsen för Skoklosters slott

1. Pris- och löneomräkning m. m. 111 000 kr., varav 16 585 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Styrelsens förslag till 0-alternativ innebär en minskning av lönekostnader, lokalkostnader och expenser, vilket bl. a. medför minskade insatser inom registreringsverksamheten och den utåtriktade verksamheten.

3. Styrelsen bör få disponera 6 000 kr. av anslagsposten till reseersättningar för utrikes resor då det är angeläget att personalen genom besök vid institutioner utomlands får följa den museitekniska utvecklingen.

4. På grund av verksamhetens intensifiering bör delposten till telefon m. m. höjas (+4 000 kr.).

5. Resurser begärs för tillfällig utställningsverksamhet (+63 000 kr.).

6. Styrelsen föreslår att den hittillsvarande tilldelningen av särskilda lotterimedel för konservering av slottets samlingar ersätts med ett anslag på riksstaten (+400 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 611 000 kr. Jag har därvid beräknat ett belopp av 200 000 kr. för konservering av slottets samlingar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skoklosters slott* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 611 000 kr.

27.25 Bidrag till Nordiska museet

1972/73	Utgift	8 561 926
1973/74	Anslag	9 079 000
1974/75	Förslag	10 388 000

Nordiska museet är ett kulturhistoriskt museum med ett samlingsområde som — med undantag av vissa specialområden som bevakas av andra museer — omfattar föremål som använts i Sverige efter år 1500.

Museet är en stiftelse men staten har hela det ekonomiska ansvaret för museet. Ledamöterna i stiftelsens styrelse, Nordiska museets nämnd, utses av Kungl. Maj:t.

Nordiska museet har sju avdelningar, nämligen tre föremålsavdelningar, en undersökningsavdelning, en undervisningsavdelning, en avdelning för bibliotek och arkiv samt en administrativ avdelning. Till museet hör institutet för folklivsforskning och Julita gård.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nordiska museet	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän och övrig handläggande personal	41	of.	of.
Övrig personal	84	+3	of.
	125	**+3**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	6 272 000	+ 450 000	+ 261 000
Utgående pensioner	200 000	of.	of.
Sjukvård	23 000	+ 3 000	+ 3 000
Reseersättningar	96 000	+ 30 000	+ 5 000
därav utrikes resor	22 000	of.	of.
Lokalkostnader	1 886 000	+ 948 000	+ 955 000
Expenser	673 000	— 18 000	— 48 000
Underhåll av museets gårdar	94 000	+ 19 000	+ 14 000
Utställningar	322 000	+ 32 000	+ 23 000
Underhåll och ökande av samlingarna	61 000	+ 140 000	+ 106 000
Reglering av underskott vid Julita	37 000	of.	of.
	9 664 000	**+1 604 000**	**+1 319 000**

Inkomster			
Entré- och visningsavgifter	145 000	+ 5 000	+ 5 000
Försäljning av böcker, fotomaterial m. m.	200 000	of.	of.
Fondavkastning och hyror	200 000	of.	of.
Kommunalt anslag för skolvisningar	40 000	+ 5 000	+ 5 000
Nettoutgift	**9 079 000**	**+1 594 000**	**+1 309 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

För museets eget behov och för andra institutioners anspråk bör konserveringspersonalen utökas med två tjänster, en textilkonservator och en möbelkonservator.

En viss ökning bör beräknas av museets biträdespersonal.

Till följd av föreslagna personalförstärkningar bör museets anslag under budgetåren 1974/75 och 1975/76 höjas med sammanlagt ca 160 000 kr.

Nordiska museet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 380 000 kr., varav 161 362 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Museets förslag till 0-alternativ innebär en minskning av löne- och lokalkostnaderna, vilket bl. a. medför inskränkningar i öppethållande och visningsverksamheten.

3. Från delposten till övriga expenser bestrids f. n. utgifter för inköp av arkivalier och böcker, för bokbindning samt för fotomaterial m. m. Enligt museet bör kostnaderna för ifrågavarande ändamål belasta posten till underhåll och ökande av samlingarna. Museet hemställer därför att 102 000 kr. förs över från anslagsposten Expenser till anslagsposten Underhåll och ökande av samlingarna.

4. Med hänsyn till samlingarnas tillstånd och till behovet av att till länsmuseerna förmedla erfarenhet av föremålsvård behövs tre konservatorer för papper, möbler och textilier (+139 000 kr.).

5. För utveckling av samarbetet med länsmuseerna, för utförande av kulturhistoriska undersökningar samt för uppföljning av museets dokumenterande uppgifter begärs ökade medel för resor (+25 000 kr.).

6. Under anslagsposten till expenser begärs medel till marknadsföring av publikationer (+20 000 kr.).

7. Medel begärs för konservering av möbler, textilier och papper m. m. (+30 000 kr.).

Departementschefen

I anslutning till min tidigare anmälan av vissa frågor rörande bl. a. de statliga och statsunderstödda museernas organisation har jag förordat att förhandlingar tas upp med Nordiska museet om att ombilda museet till statlig institution samt att en översyn görs av museets organisation.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 388 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Nordiska museet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 388 000 kr.

27.26 Bidrag till Tekniska museet

1972/73 Utgift	1 957 323
1973/74 Anslag	2 160 000
1974/75 Förslag	2 474 000

Tekniska museet skall belysa utvecklingen inom ingenjörskonsten och dess grundvetenskaper samt inom industrin.

Tekniska museet är en stiftelse till vilken utgår statligt driftbidrag. Enligt den stat som fastställts av Kungl. Maj:t för innevarande budgetår täcker statsbidraget mer än 75 % av utgifterna för driften. Inkomsterna i övrigt härrör främst från entré- och visningsavgifter samt bidrag från näringslivet och museets vänförening. I stiftelsens styrelse, som består av högst 20 ledamöter, utses tre ledamöter av Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t godkände den 29 december 1970 ett avtal mellan televerket och Tekniska museet angående televerkets samlingar av historiska föremål och arkivalier, Telemuseet (prop. 1970: 1 bil. 10 s. 84). Avtalet innebär att samlingarna, som innehåller över 16 000 föremål samt vissa journaler, deponerats hos Tekniska museet. Kostnaderna för skötseln av Telemuseet motsvaras enligt avtalet av ett anslag från televerket.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Tekniska museet	Departementschefen
Personal			
Museiverksamheten			
Museitjänstemän	7,5	+1	of.
Övrig personal	12	+4	+2
Telemuseet			
Museitjänstemän	2	of.	of.
Övrig personal	6	+1	+1
	27,5	**+6**	**+3**
Stat			
Museiverksamheten			
Utgifter			
Lönekostnader	1 262 500	+307 000	+149 000
Utgående pensioner	53 000	of.	of.
Sjukvård	5 000	of.	of.
Reseersättningar	12 000	+ 500	+ 1 000
Lokalkostnader	619 000	+162 000	+150 000
därav engångsutgifter	—	+25 000	—

Expenser	321 000	+ 51 500	+ 19 000
därav engångsutgifter	—	+22 000	+4 000
Utställningar	117 500	+ 3 500	+ 8 000
Information	43 000	+ 1 500	+ 3 000
Underhåll och ökande av samlingarna	63 000	+ 42 000	+ 4 000
Framställning av läroboken »Svensk teknikhistoria»	—	+ 50 000	—
Försöksverksamhet med interntelevision i museiundervisningen	—	+ 50 000	—
Reorganisation och förteckning av museets arkiv	—	+ 50 000	—
Separatutställning på temat »Människan—miljön—tekniken»	—	+100 000	—
Underskott för Teknorama	199 000	+ 33 000	+ 30 000
	2 695 000	**+851 000**	**+364 000**
Inkomster			
Entré- och visningsavgifter	150 000	+ 25 000	+ 25 000
Publikationer m. m.	55 000	+ 15 000	+ 15 000
Lokalhyror för huvudbyggnaden	15 000	+ 10 000	+ 10 000
Kommunalt anslag för skolvisningar	40 000	of.	of.
Bidrag från näringslivet, museets vänförening m. m.	275 000	— 50 000	of.
Nettoutgift	**2 160 000**	**+851 000**	**+314 000**
Telemuseet			
Utgifter			
Lönekostnader	436 000	+109 400	+112 400
Sjukvård	—	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	5 000	+ 300	+ 300
Expenser	35 000	+ 1 800	+ 1 800
Utställningar	50 000	+ 2 500	+ 2 500
Information	30 000	+ 1 500	+ 1 500
Underhåll och ökande av samlingarna	40 000	+ 2 000	+ 2 000
Tekniska museets kostnader för Telemuseet	50 000	+ 2 500	+ 2 500
	646 000	**+121 000**	**+124 000**
Inkomster			
Anslag från televerket för driften av Telemuseet	**646 000**	**+121 000**	**+124 000**

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Tekniska museet bör förstärkas med ett antal assistent- och biträdestjänster samt en tjänst för planering och målformulering för den teknikhistoriska dokumentationen och insamlingen. Innehavaren av den sistnämnda tjänsten bör ha högre vetenskaplig kompetens.

En successiv höjning föreslås av medlen till utställningar och övriga omkostnader.

Den sammanlagda ökningen av statsbidraget under budgetåren 1974/75—1978/79 beräknas till ca 600 000 kr. samtidigt som oförändrat bidrag beräknas utgå från industrin och museets vänförening.

Tekniska museet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 250 000 kr., varav 31 859 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för museets del en minskad utställningsverksamhet samt ett minskat underhåll av samlingarna.

3. För att bereda fast anställning åt befattningshavare med extra anställning begär museet att följande tjänster förs upp på personalförteckningen nämligen en rustmästare, en förste fotograf, en kansliskrivare samt ett kontorsbiträde i reglerad befordringsgång (+177 000 kr.).

4. Museet saknar resurser för undersöknings- och forskningsverksamhet. För uppbyggnad av denna verksamhet behövs en intendenttjänst med placering t. v. vid arkivet (+69 000 kr.).

5. Engångsanvisningar begärs för reparation av huvudbyggnadens tak, för att ersätta stulen fotoutrustning samt för inköp av möbler och kontorsmaskiner (+47 000 kr.).

6. Under anslagsposten till expenser erfordras medel för ökning av årsbokens upplaga samt för dagarvoden till ledamöterna i företagsnämnden och för vissa personalvårdande åtgärder (+18 000 kr.).

7. På grund av tilltagande skadegörelse och förslitning till följd av den ökade publikfrekvensen behövs ytterligare medel för underhåll och ökande av samlingarna (+40 000 kr.).

8. Museet begär särskilda anslagsposter till försöksverksamhet med interntelevision i museiundervisningen, framställning av en lärobok kallad »Svensk teknikhistoria», reorganisation och förteckning av museets arkiv samt en separatutställning på temat »Människan-miljön-tekniken» (+250 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 474 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en tjänst som kontorsbiträde vid centrala avdelningen samt för en tjänst som rustmästare vid föremålsavdelningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Tekniska museet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 474 000 kr.

27.27 Bidrag till vissa museer och arkiv

1972/73	Utgift	2 308 000
1973/74	Anslag	2 823 000
1974/75	Förslag	3 442 000

Ur anslaget utgår f. n. bidrag till de museer och arkiv som anges i följande sammanställning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Museet resp. arkivet	Departements-chefen
1. Pressarkivet och press-museet	35 000	of.	+ 50 000
2. Varbergs museum	60 000	+ 53 000	of.
3. Hallwylska museet	255 000	+ 120 000	+106 000
4. Kulturhistoriska museet i Lund	388 000	+ 88 000	+ 40 000
5. Arbetarrörelsens arkiv	268 000	+ 37 000	+ 37 000
6. Dansmuseet	397 000	+ 249 000	+ 54 000
7. Drottningholms teater-museum	699 000	+ 102 000	+ 63 000
8. Carl och Olga Milles' Lidingöhem	15 000	+ 35 000	+ 10 000
9. Musikhistoriska museet	663 000	+ 595 000	+242 000
10. Thielska galleriet	43 000	+ 49 000	+ 17 000
	2 823 000	**+1 328 000**	**+619 000**

Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige har förutom bidrag från detta anslag budgetåret 1972/73 erhållit 100 000 kr. som bidrag från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål för museets verksamhet samt 90 000 kr. som bidrag av särskilda lotterimedel för anskaffande av utställningsmontrar, hyllor o. d.

1. Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum

Föreningen anhåller i första hand om en omorganisation i enlighet med sitt i juli 1971 till Kungl. Maj:t ingivna förslag, vilket innebär att museidelen läggs ned och föremålen fördelas på andra museer, att arkivdelen med viss personal förs över till riksarkivet och där bildar en enhet under namnet Sveriges pressarkiv, samt att biblioteksdelen delvis utgallras och återstoden förs över till riksarkivet. I andra hand begärs ett oförändrat bidrag om 35 000 kr.

Förslaget om pressarkivets anknytning till riksarkivet har remissbehandlats. I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 92) förklarade sig dåvarande departementschefen inte beredd att ännu ta ställning till förslaget. Riksarkivet har i sin anslagsframställning för nästa budgetår beräknat erforderliga medel för övertagandet av pressarkivet.

2. Varbergs museum

För att museet skall kunna fortsätta med en verksamhet av nuvarande omfattning begärs medel för att täcka en tredjedel av kostnadsökningarna för bl. a. löner, pensions- och försäkringsavgifter. För ökad service till skolor m. fl. begärs bidrag till avlönande av en amanuens. Den föreslagna ökningen uppgår till 53 000 kr.

1965 års musei- och utställningssakkunnigas förslag angående Varbergs museum redovisas under 12.4.6.

3. Hallwylska museet

Verksamheten vid museet fortsätter att öka. Samlingarna utnyttjas bl. a. av ett stort antal studerande, främst från konsthistoriska institutioner. En sammanlagd ökning av statsbidraget med 120 000 kr. föreslås, av detta belopp utgör 88 000 kr. ökade lokalhyror.

Det av *1965 års musei- och utställningssakkunniga* beräknade medelsbehovet för den gemensamma organisationen för livrustkammaren, Hallwylska museet och Skoklosters slott redovisas under anslaget 27.17 Livrustkammaren.

4. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige

För att verksamheten vid Kulturhistoriska museet skall kunna fortsätta i samma omfattning som f. n. anhåller föreningen om ett ökat statsbidrag med 248 000 kr. för täckande av driftkostnaderna under år 1974. Föreningen har sedermera inkommit med en reviderad budget och föreslår att statsbidraget för budgetåret 1974/75 ökas med sammanlagt 88 000 kr.

1965 års musei- och utställningssakkunniga fortsätter f. n. utredningen rörande Kulturhistoriska museets verksamhet och organisation för att senare lägga fram förslag, bl. a. i fråga om statens medverkan i finansieringen av museets drift. För budgetåret 1974/75 bör statsbidraget ökas med sammanlagt 20 000 kr.

5. Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv

Med hänsyn till stiftelsens ökade utgifter för främst löner, bl. a. en ny tjänst som extra biblioteksassistent, och för interurbanlåneverksamhet begärs en ökning av bidraget med 37 000 kr.

6. Stiftelsen Dansmuseifonden

Museets anslag för verksamheten budgetåret 1973/74 täcker inte fullt kostnaderna för hyra och personal. För att assistenten skall kunna erbjudas heltidstjänstgöring och för bibehållande av nuvarande utåtriktade verksamhet begärs ett ökat bidrag. För inköp av monitorer begärs ett engångsanslag av 50 000 kr. Samarbetskommittén för folkdans resp. arbetsgruppen för läromedelsutveckling inom danskonsten har enligt dansmuseets anslagsframställning begärt att museet skall vara huvudman för insamlandet och bevarandet av folkdansmaterial, centralbibliotek för folkdansen samt på olika sätt biträda folkbildningsförbunden. I särskild skrivelse har 18 danspedagoger föreslagit att dansmuseet beviljas medel för distribution av böcker via stadsbibliotek och andra institutioner. Den av museet begärda medelsökningen uppgår till 249 000 kr.

1965 års musei- och utställningssakkunniga anser att en viss ytter-

ligare personalökning på sikt torde vara nödvändig vid dansmuseet. (Se 12.4.4.)

7. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum

Drottningholms teatermuseum består av Drottningholms slottsteater, ett bibliotek och ett bildarkiv. För teaterföreställningsverksamheten utgår statsbidrag från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. För verksamheten i övrigt begär stiftelsen för nästa budgetår en ökning av statsbidraget med 102 000 kr. Den begärda ökningen är avsedd för bl. a. underhåll och ökande av samlingarna, automatiska löneökningar m. m. samt för anställande av en biblioteksassistent på halvtid. En tjänst som museiassistent föreslås omvandlad till en tjänst som museiamanuens.

1965 års musei- och utställningssakkunniga

Den nuvarande halvtidstjänsten som intendent bör omvandlas till en heltidstjänst med en löneställning som möjliggör anställande av museiföreståndare. Denne bör vara föredragande i stiftelsens nämnd i ärenden som rör museiverksamheten och nämndens sakkunnige i kulturhistoriska frågor. Man bör dessutom räkna med en viss förstärkning av personalen i övrigt samt kostnadsökningar bl. a. på grund av vidgad utställningsverksamhet. Under budgetåren 1974/75 och 1975/76 beräknas en ökning av statsbidraget med sammanlagt 50 000 kr. (Se 12.4.4.)

8. Stiftelsen Carl och Olga Milles' Lidingöhem

Statsbidraget till stiftelsens driftkostnader har under en lång följd av år utgått med 15 000 kr. För fortsatt oförändrad verksamhet under budgetåret 1974/75 anhåller stiftelsen om ett ökat statsbidrag med 35 000 kr.

1965 års musei- och utställningssakkunnigas förslag angående Millesgården redovisas under 12.4.4.

9. Stiftelsen Musikhistoriska museet

Museet anhåller om en medelsökning av 595 000 kr., varav 171 000 kr. avser ökade lokalkostnader. Ökningen i övrigt avser bl. a. betydande personalförstärkningar samt medel för utåtriktad verksamhet och underhåll av samlingarna.

1965 års musei- och utställningssakkunniga anser att en personalökning bör i första hand syfta till att bygga upp en mellan handläggande tjänstemän och övrig personal väl avvägd organisation. Personalen bör ges förbättrade anställningsvillkor. För museets fasta personal bör upprättas en personalförteckning. Till denna bör den f. n. på Musikaliska akademiens personalförteckning uppförda tjänsten som museiföreståndare föras över. Vidare bör på förteckningen föras upp tjänster för de

tjänstemän vid museet som f. n. är arvodesanställda. Museet bör i ordinarie anslagsframställning föreslå de nya tjänster som främst erfordras. (Se 12.4.4.)

10. Stiftelsen Thielska galleriet

Med hänsyn till ökade driftkostnader bör bidraget höjas med 49 000 kr., vari inräknats ett särskilt anslag på 10 000 kr. för utställningsverksamheten.

1965 års musei- och utställningssakkunnigas förslag angående Thielska galleriet redovisas under 12.4.4.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 442 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ökade hyreskostnader vid Hallwylska museet med 88 000 kr., vid Dansmuseet med 1 000 kr., vid Drottningholms teatermuseum med 11 000 kr. och vid Musikhistoriska museet med 168 000 kr.

Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum har föreslagit att det av föreningen drivna pressarkivet skulle förstatligas och föras över till riksarkivet. Riksarkivet har ställt sig positivt till förslaget. Jag biträder förslaget och förordar att övergången till statligt huvudmannaskap för arkivet bör ske den 1 juli 1974. Jag räknar därvid med att föreningens överlåtelse av sitt arkivbestånd m. m. till riksarkivet skall kunna ske utan kostnad för statsverket. Den närmare avgränsningen av det material som skall föras över får bedömas i anslutning till överförandet. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning i dessa frågor på förslag av riksarkivet i samråd med företrädare för föreningen och att träffa den överenskommelse med föreningen som erfordras. Kostnaderna för arkivets verksamhet under nästa budgetår beräknar jag till sammanlagt 85 000 kr., vilket innebär en höjning med 50 000 kr. Medlen bör disponeras av riksarkivet.

För Hallwylska museet beräknar jag för nästa budgetår en bidragsökning om sammanlagt 106 000 kr., varav 15 000 kr. avser ett beräknat underskott vid museet.

För Kulturhistoriska museet i Lund räknar jag med en ökning av bidaget med 40 000 kr. för höjda omkostnader.

Med hänsyn till ökade lönekostnader och ökade utgifter för interurbanlåneverksamhet vid Arbetarrörelsens arkiv har jag räknat med ett ökat bidrag till arkivet med 37 000 kr.

För Dansmuseet förordar jag ett ökat bidrag med 54 000 kr. Jag har därvid beräknat ett belopp av 14 000 kr. för omvandling av en trefjärdedels tjänst som assistent till en heltidstjänst samt 18 000 kr. för ökad utställningsverksamhet.

För Drottningholms teatermuseum har jag beräknat ett sammanlagt bidrag av 762 000 kr. Inom medelsökningen bör finnas utrymme för bl. a. de utökade uppgifter som kan bli följden av vad jag i det föregående (25.12) anfört om leveranser av visst teatermaterial till museet.

För Musikhistoriska muscet förordar jag ett ökat bidrag av 242 000 kr. Jag har därvid räknat med en medelsförstärkning av 45 000 kr. för att bl. a. tillgodose musects behov av en tjänst som hantverkare/fotograf.

Vad slutligen gäller Thielska galleriet har jag räknat med ett ökat bidrag av 17 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskommelse med Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum angående överförande av arkivbestånd m. m. till riksarkivet,
2. till *Bidrag till vissa museer och arkiv* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 3 442 000 kr.

27.28 Bidrag till folkbibliotek

1972/73	Utgift	6 186 923	Reservation	239 692
1973/74	Anslag	5 844 000		
1974/75	Förslag	5 560 000		

Stödet till de kommunala folkbiblioteken har hittills i första hand avsett utvecklingsverksamhet i ett begränsat antal kommunala enheter enligt av skolöverstyrelsen (SÖ) godkända planer. Efter år 1970 har nya sådana bidrag inte medgetts. I stället har utvecklingsstödet i ökad omfattning fått formen av bidrag till olika lokala initiativ på biblioteksområdet.

Enligt kungörelsen (1966:108) om statsbidrag till länsbibliotek och lånecentraler (ändrad senast 1971:125) utgår statsbidrag till 20 länsbibliotek med högst 70 000 kr. till vart och ett, varjämte vissa tilläggsbidrag kan utgå. I fyra län fungerar stifts- och landsbiblioteket som länsbibliotek och erhåller härför ett särskilt statsbidrag av högst 40 000 kr. Till var och en av lånecentralerna i Stockholm och Malmö utgår bidrag med 150 000 kr. för år. Bidraget till lånecentralen i Umeå utgår med 100 000 kr. för år.

Ur förevarande anslag utgår vidare bidrag till biblioteksverksamhet för sjömän, Sigtunastiftelsens bibliotek och klipparkiv, Tornedalens bibliotek samt biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet. Slutligen täcks även vissa kostnader för bibliotekarieutbildning av medel från anslaget.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
1. Utvecklingsverksamhet m.m.	3 185 000	+ 100 000	— 634 000
2. Länsbibliotek	1 500 000		
3. Länsverksamhet vid stifts- och landsbiblioteken	160 000	+ 675 000	+ 300 000
4. Låneecntraler	400 000	+ 275 000	+ 100 000
5. Biblioteksverksamhet för sjömän	405 000	+ 40 000	+ 40 000
6. Sigtunastiftelsens bibliotek och klipparkiv	6 500	of.	of.
7. Tornedalens bibliotek	78 000	of.	of.
8. Biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet	19 500	of.	of.
9. Bibliotekarieutbildning	90 000	— 90 000	— 90 000
	5 844 000	**+1 000 000**	**— 284 000**

Skolöverstyrelsen

1. Med utgången av år 1974 upphör stödet till utvecklingsarbete vid folkbibliotek. Sedan år 1966 har sammanlagt 25 kommunala bibliotek erhållit femårigt utvecklingsbidrag. En utvärdering av insatserna pågår f. n. inom SÖ.

SÖ föreslår att de medel som under budgetåret 1974/75 frigörs genom att antalet utvecklingsbibliotek minskar får disponeras för bidrag till särskilda lokala initiativ, s.k. punktbidrag. Vid fördelningen av bidrag till särskilda lokala initiativ avser SÖ att särskilt beakta behovet av stöd till bokbussverksamhet samt stöd till inköp av litteratur på invandrarspråk. SÖ kommer vidare att prioritera stöd till insatser som avser förnyade distributions- och verksamhetsformer som arbetsplatsutlåning och uppsökande social verksamhet. Stöd behövs även till barnbiblioteksverksamhet och till talböcker vid övergång från vanliga bandspelare till kassettbandspelare.

Bokbussen är ett värdefullt instrument för att nå ut med biblioteksservice och verksamheten har också stor social betydelse. SÖ avser att liksom tidigare ge bidrag till bokbussar utan annan kommunal motprestation än ansvaret för driftkostnaderna. SÖ räknar med att under budgetåret 1974/75 kunna lämna bidrag helt eller delvis till ca tio bokbussar.

En arbetsgrupp inom SÖ har utrett frågan om insatser för invandrarnas litteraturförsörjning och lade i december 1972 fram ett förslag om en femårig uppbyggnadsperiod för ett bokbestånd på invandrarspråk med början budgetåret 1973/74. Bokbeståndet föreslås fördelat på ett lokalt bestånd omfattande två volymer per invandrare knutet till de lokala folkbiblioteken samt ett centralt bestånd omfattande en volym per invandrare knutet till länsbibliotek och lånecentraler. Kostnaderna för anskaffandet av det centrala beståndet uppgående till totalt 11,9

milj. kr. föreslås helt ligga på staten. Insatserna för de lokala biblioteken beräknas uppgå till 2,9 milj. kr. samt lika stort belopp för kommunerna. Det statliga bidraget skulle således utgöra 50 % av kostnaderna för de lokala bibliotekens inköp.

SÖ understryker betydelsen av att invandrarna får tillgång till litteratur på det egna språket som ett medel för att vidmakthålla kontakter med hemlandets kultur och språk. Detta är viktigt inte minst för invandrarbarnen. SÖ poängterar nödvändigheten av ett statligt stöd till uppbyggnaden av de kommunala bokbestånden på invandrarspråk, främst referensböcker och barnböcker. SÖ avser att under budgetåret 1974/75 ge punktbidrag till kommuner om totalt 700 000 kr. för inköp av litteratur på invandrarspråk. Bidraget kommer att utgå med 50 % av kostnaderna.

För utvecklingsverksamhet m. m. föreslår SÖ en ökning av 100 000 kr. avseende central utrednings- och försöksverksamhet inom biblioteksområdet.

2—3. Statsbidragen till länsbiblioteken och länsverksamheten vid stifts- och landsbiblioteken har varit oförändrade sedan budgetåret 1966/67. Flera landsting har vid behandlingen av resp. länsbiblioteks budget uppmärksammat den förskjutning mellan statsbidrag och landstingsbidrag som uppstått till följd av det oförändrade statsbidraget. SÖ anser sig inte kunna föreslå en höjning av statsbidraget som helt återställer värdet till 1966/67 års nivå eller en höjning av den storlek arbetsgruppen för invandrarlitteratur föreslagit. SÖ anser dock att en förstärkning bör ske av bidraget till biblioteken i de län som har det största antalet invandrare och föreslår för detta ändamål en ökning med 675 000 kr. av medlen för bidrag till länsbibliotek och länsverksamheten vid stifts- och landsbibliotek.

4. Lånecentralerna i Malmö, Umeå och Stockholm kompletterar länsbibliotekens samt stifts- och landsbibliotekens interurbanlåneservice och avlastar i betydande utsträckning forskningsbiblioteken. Utbyggnaden av utbildningsväsendet har ökat kravet på lånecentralernas service. Statsbidragen har under de senare åren inte täckt de berörda kommunernas kostnader för verksamheten vilket fick till följd att man under år 1972 begränsade verksamheten för att nå en överensstämmelse mellan statsbidrag och kostnader. Nedskärningarna drabbade till övervägande del bokinköpen.

SÖ anser att kostnaderna för lånecentralernas verksamhet helt bör täckas med statliga medel. Bidrag bör utgå i form av dels ett fast grundbidrag på 100 000 kr. per lånecentral, dels ett rörligt bidrag i relation till antalet inkomna låneansökningar. SÖ beräknar med utgångspunkt i dessa fördelningsprinciper medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 675 000 kr., vilket innebär en ökning med 275 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

5. SÖ föreslår med hänsyn till kostnadsökningar en höjning av bidraget till biblioteksverksamhet för sjömän med 40 000 kr.

9. SÖ föreslår att anslaget minskas med 90 000 kr. motsvarande medlen till bibliotekarieutbildning. Utbildningen som avsett deltidsanställd folkbibliotekspersonal beräknas fr.o.m. budgetåret 1974/75 inte tillhöra SÖ:s arbetsuppgifter.

SÖ förordar i fråga om 0-alternativet en minskning av anslagsposten Bidrag till utvecklingsarbete och särskilda lokala initiativ. En nedskärning skulle minska möjligheterna att ge s.k. punktbidrag till de lokala folkbiblioteken.

Departementschefen

I det föregående har jag betonat den centrala roll som folkbiblioteken spelar för kulturverksamheten i kommunerna. Som förut anförts är jag inte beredd att ta ställning till de förslag rörande folkbiblioteken som lagts fram av kulturrådet förrän remissbehandlingen av litteraturutredningens slutbetänkande avslutats. Jag ser det emellertid som angeläget att det redan i detta sammanhang görs vissa förstärkningar av de statliga insatserna för folkbiblioteksverksamheten inom ramen för nuvarande bidragssystem, utan att detta innebär något föregripande av ställningstaganden till föreliggande utredningsförslag.

Vid utgången av år 1974 kommer den försöksverksamhet med stöd till flerårigt utvecklingsarbete vid folkbibliotek som inleddes budgetåret 1965/66 att ha avslutats. Totalt har då 25 kommuner erhållit bidrag till sådant utvecklingsarbete. Det statliga stödet till folkbiblioteken har i samband med den successiva avvecklingen av bidragen till flerårigt utvecklingsarbete alltmer inriktats på stöd till lokala initiativ, s. k. punktbidrag, för att möjliggöra genomförandet av betydelsefulla, avgränsade projekt i biblioteksverksamheten. Innevarande budgetår har ca 1,3 milj. kr. beräknats för bidrag av detta slag.

Jag anser det vara angeläget att ytterligare resurser skall kunna användas för bidrag till olika punktinsatser. Jag räknar därför med en medelsökning för detta ändamål av 460 000 kr.

Från anslagsposten för utvecklingsverksamhet m. m. är vidare för innevarande budgetår medel beräknade för två konsulenter. Medel för ändamålet under tre kvartal av nästa budgetår har beräknats under anslaget till statens kulturråd. I övrigt sammanhänger minskningen under anslagsposten med den successiva avvecklingen av det förut berörda bidraget till flerårigt utvecklingsarbete vid vissa bibliotek.

Skolöverstyrelsen (SÖ) redovisar i sin anslagsframställning ett förslag rörande litteraturförsörjningen för invandrare som utarbetats av en arbetsgrupp inom SÖ och understryker därvid behovet av ökade insatser på detta område under ett antal år. I prop. 1973:1 (bil. 10 s. 124)

underströk dåvarande departementschefen vikten av att invandrarnas litteraturförsörjning förbättras. Av medlen för punktbidrag beräknades 500 000 kr. kunna användas för bidrag till detta ändamål under innevarande budgetår. Förslaget föranledde ingen erinran från riksdagen (KrU 1973: 14, rskr 1973: 93). Även litteraturutredningen tar i sitt slutbetänkande upp frågan om stöd till bibliotekens inköp av litteratur på invandrarspråk. Utredningen har utformat dessa förslag tillsammans med invandrarutredningen.

Enligt min mening bör frågan om den långsiktiga inriktningen av det statliga stödet till bibliotekens inköp av litteratur på invandrarspråk ses tillsammans med dels övriga insatser rörande folkbiblioteken, dels andra insatser för invandrargrupperna. Jag är inte beredd att nu ta ställning till denna fråga. I avvaktan på definitiva ställningstaganden rörande de statliga insatserna ser jag det emellertid som synnerligen angeläget att den påbörjade verksamheten fortsätter i oförminskad omfattning.

Med den ökning av medlen för punktbidrag som jag i det föregående beräknat bör det sålunda vara möjligt att ge sådana bidrag till inköp av litteratur på invandrarspråk i samma omfattning som under innevarande budgetår.

Stödet till länsbiblioteken bör förstärkas. Som en följd av vad jag nyss anfört bör de ökade bidragen inte speciellt knytas till insatser för invandrarnas litteraturförsörjning utan bör avse en allmän resursförstärkning. Medlen för ifrågavarande ändamål bör räknas upp med sammanlagt 300 000 kr. vilket möjliggör en uppräkning av bidraget till resp. bibliotek med 15 000 kr. I frågan om en kommunalisering av de fyra stifts- och landsbiblioteken pågår f. n. förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och berörda parter. Jag är i avvaktan på resultatet av dessa förhandlingar inte beredd att förorda någon ökning av bidraget till stifts- och landsbibliotekens länsverksamhet.

De tre lånecentralerna i Malmö, Umeå och Stockholm har viktiga uppgifter i interurbanlåneservicen. Kraven på lånecentralernas service har successivt ökat bl. a. genom utbyggnaden av utbildningsväsendet. En allmän förstärkning bör därför ske av det statliga stödet. Jag beräknar för nästa budgetår en ökning av medlen för bidrag till lånecentraler med sammanlagt 100 000 kr. Jag är inte beredd att föreslå några förändringar av formerna för bidragsgivningen.

Med hänsyn till kostnadsutvecklingen beräknar jag en ökning av bidraget till biblioteksverksamhet för sjömän med 40 000 kr.

Jag har i prop. 1974: 1 (bil. 10 s. 291) förordat att den utbildning av vissa bibliotekarier som tidigare bedrivits med medel under detta anslag fr. o. m. nästa budgetår skall ske inom ramen för bibliotekshögskolans verksamhet. Med anledning härav kan från förevarande anslag ett belopp av 90 000 kr. räknas bort.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till folkbibliotek* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 560 000 kr.

27.29 Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m.

1972/73	Utgift[1]	2 490 000
1973/74	Anslag[1]	2 790 000
1974/75	Förslag	6 000 000

[1] Anslaget Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår är ett anslag av 2 790 000 kr. uppfört till Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m. Från anslaget utgår bidrag till förcläsningar som är avsedda att meddela allmän och medborgerlig bildning och som anordnas av länsbildningsförbund, lokal föreläsningsförening, studieförbund eller till studieförbund ansluten lokal avdelning.

Som centralt organ för föreläsningarna finns en föreläsningsbyrå, Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå, som svarar för förmedling av föreläsningar och som fastställer och utbetalar ersättningarna till föreläsarna. Verksamheten står under tillsyn av skolöverstyrelsen (SÖ).

Förutom bidraget till föreläsningskostnaderna utgår från detta anslag bidrag till den centrala föreläsningsbyrån samt till länsbildningsförbunden och Folkbildningsförbundet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Skolöverstyrelsen
1. Allmän föreläsningsverksamhet	2 075 000	+ 1 925 000
2. Föreläsningsverksamhet för handikappade	100 000	+ 400 000
3. Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå	265 000	+ 133 000
4. Länsbildningsförbunden	328 000	+ 822 000
5. Folkbildningsförbundet	22 000	of.
	2 790 000	**+3 280 000**

Skolöverstyrelsen

1. Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå hemställer om en ökning av medlen till allmän föreläsningsverksamhet med 2 005 000 kr. till 4 080 000 kr. för att möjliggöra dels en utbyggnad av verksamheten med ca 9 500 föreläsningstimmar till totalt ca 30 000 timmar, dels en mindre höjning av föreläsarnas arvoden. Föreläsningsbyrån framhåller att arvodena i stort sett varit oförändrade sedan år

1963 och konstaterar vidare att allt större del av verksamheten utgörs av medverkan av olika grupper av kulturarbetare. Föreläsningsbyrån utgår från kulturrådets förslag om ett bidrag till kulturarrangemang samt önskvärdheten av en etappvis övergång till en mer varierad och omfattande verksamhet med kulturarrangemang i föreläsningsverksamheten. Huvuddelen av den begärda ökningen, ca 6 500 timmar, bör disponeras för sådan verksamhet. Samtidigt understryker byrån att en ökad satsning på kulturarrangemang inte får hindra en nödvändig utbyggnad av den allmänna föreläsningsverksamheten. Den begärda ökningen till allmän föreläsningsverksamhet, ca 3 000 timmar, bör användas till verksamhet där resurser f. n. saknas, nämligen aktiviteter i anslutning till kunskaps- och debattutställningar samt information i u-lands- och biståndsfrågor.

SÖ förordar en ökning av medlen för allmän föreläsningsverksamhet till sammanlagt 4 milj. kr. SÖ har inget att invända mot de synpunkter som föreläsningsbyrån för fram.

2. Föreläsningsbyrån hemställer om en ökning av medlen för föreläsningsverksamhet bland handikappade med 400 000 kr. till 500 000 kr. Under budgetåret 1971/72 tillgängliga medel gav endast möjlighet att täcka hela föreläsarkostnaden för ca en femtedel av antalet föreläsningstimmar för handikappade. Den föreslagna ökningen skulle möjliggöra helt kostnadstäckande bidrag till ca 3 000 föreläsningstimmar samt en höjning av arvodena enligt samma principer som för den allmänna föreläsningsverksamheten.

SÖ tillstyrker föreläsningsbyråns förslag och föreslår att till föreläsningsverksamhet bland handikappade för budgetåret 1974/75 anvisas 500 000 kr.

3. Föreläsningsbyrån anhåller om en höjning av bidraget till byråns administrationskostnader med 435 000 kr. bl. a. med hänsyn till förslaget om en ökning av föreläsningsverksamheten.

SÖ anser att ett ökat statligt stöd till föreläsningsbyrån är nödvändigt om förslagen om en utökad föreläsningsverksamhet med en successiv ökning av verksamheten med kulturarrangemang skall kunna genomföras. En utvidgad verksamhet kan dock enligt SÖ ge möjlighet till viss rationalisering i byråns arbete och föreslår att ökningen av bidraget begränsas till 133 000 kr. varav 13 000 kr. utgör kompensation för kostnadsökningar.

4. Folkbildningsförbundet anhåller om en ökning av medlen till bidrag till länsbildningsförbunden så att i genomsnitt 50 000 kr. kan utgå per förbund. Förbundet framhåller vidare behovet av ett ökat antal kombinerade tjänster som lärare vid folkhögskola och ämneskonsulent vid länsbildningsförbund.

SÖ anser att en kulturpolitik enligt de förslag kulturrådet lagt fram bör innebära ett ökat statligt stöd i utjämnande syfte till de basfunktioner

länsbildningsförbunden i dag har. Det statliga bidraget bör vara så stort att varje länsbildningsförbund kan ha en konsulent anställd på heltid. SÖ föreslår en ökning av medlen för bidrag till länsbildningsförbundens organisationskostnader med sammanlagt 822 000 kr. varav 16 000 kr. avser kompensation för kostnadsändringar.

5. Folkbildningsförbundet anhåller om en höjning av statsbidraget till förbundet till 75 000 kr.

SÖ föreslår ett oförändrat bidrag med 22 000 kr.

I 0-alternativet förordar SÖ en minskning av medlen för allmän föreläsningsverksamhet och bidrag till länsbildningsförbundens organisationskostnader. Resultatet skulle bli en nedskärning av det antal föreläsningstimmar till vilka bidrag kan ges samt en minskning av länsbildningsförbundens verksamhet.

Departementschefen

Jag har i det föregående (25.6) förordat att ett statsbidrag till kulturprogram inom föreningslivet införs den 1 juli 1974. Jag redogjorde därvid i korthet för de regler som bör gälla för bidraget.

För bidrag till sådana kulturprogram som här avses beräknar jag för budgetåret 1974/75 ett belopp om 5 335 000 kr. vilket innebär en ökning med 3,2 milj. kr. i förhållande till vad som innevarande budgetår är anvisat till föreläsningsverksamhet. Jag har därvid räknat med 200 000 kr. för bidrag till kulturprogram för handikappade, vilket utgör en ökning med 100 000 kr. Som jag berört i det föregående bör statens kulturråd årligen fördela de medel som finns disponibla för kulturprogram i en del som ställs till folkbildningsorganisationernas förfogande och en del som ställs till förfogande för föreningar utanför folkbildningen. Med folkbildningsorganisationer avser jag studieförbunden och deras regionala och lokala enheter, länsbildningsförbunden samt föreläsningsföreningarna. Genom studieförbunden nås också medlemsorganisationerna.

Fördelningen av de medel som står till folkbildningsorganisationernas förfogande bör göras av den föreslagna förmedlingsbyrån.

De medel som står till förfogande för föreningar utanför folkbildningen bör fördelas av länsbildningsförbunden. Förmedlingen bör främst vara av teknisk natur och innebär inte att länsbildningsförbunden tar ansvar för innehållet i programmen. Vissa prioriteringar blir dock sannolikt ofrånkomliga av ekonomiska skäl.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser för det förordade statsbidraget.

Jag har i anslutning till frågan om inrättande av statens kulturråd förordat att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att vidta de övergångsåtgärder m. m. som erfordras med hänsyn till att statens kulturråd inrättas först den 1 oktober 1974. Det bör ankomma på Kungl.

Maj:t att förordna om hur de uppgifter i fråga om insyn m. m. som enligt det föregående skall ankomma på statens kulturråd skall fullgöras under tiden fram till den 1 oktober 1974.

Till den föreslagna förmedlingsbyrån bör utgå ett särskilt bidrag. Den ökning av verksamheten som kan beräknas ske motiverar en höjning av bidraget jämfört med vad som nu utgår till Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå. Jag beräknar ett bidrag av 315 000 kr. till förmedlingsbyråns verksamhet, vilket innebär en ökning med 50 000 kr.

Från detta anslag bör vidare utgå bidrag till länsbildningsförbundens organisationskostnader och Folkbildningsförbundet. Jag räknar för dessa ändamål med oförändrade belopp, nämligen 328 000 kr. resp. 22 000 kr.

De redovisade beräkningarna innebär att anslaget bör föras upp med sammanlagt 6 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m.* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 6 000 000 kr.

27.30 Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

1972/73	Utgift	3 812 531
1973/74	Anslag	4 815 000
1974/75	Förslag	5 815 000

Från anslaget utgår bidrag till De blindas förening (DBF) för föreningens allmänna biblioteksverksamhet samt för framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande. Ifrågavarande verksamhet leds av en biblioteksstyrelse med sju ledamöter.

Från anslaget utgår vidare bidrag till konsulentverksamhet för studie- och ungdomsverksamhet bland handikappade. En del av anslaget står vidare till skolöverstyrelsens (SÖ:s) förfogande för fördelning efter prövning i varje särskilt fall till kurs- och studieverksamhet, fritidsverksamhet, ungdomsledarutbildning m. m. Slutligen utgår från anslaget till tolkar för döva, till utbildningskurser för tolkar för döva, till framställning av lättläst och ordförenklad litteratur för vissa handikappgrupper, till framställning av blindskrifter genom Tomtebodaskolans försorg, till ersättning till televerket för avgiftsbefrielse för vissa blinda samt till Föreningen Blinda barns utveckling.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
1. Bidrag till De blindas förening för biblioteks-verksamhet	2 070 000	+ 955 000	+ 600 000
2. Framställning av studie-litteratur för synskadade högskolestuderande	245 000	+ 20 000	
3. Konsulentverksamhet	550 000	+ 165 000	
4. Kurs- och studieverksam-het m.m.	1 222 000	of.	
5. Bidrag till tolkar för döva	115 000	+ 25 000	
6. Framställning av TRU-material för synskadade	30 000	of.	
7. Bidrag till framställning av blindskrifter vid Tomtebodaskolan	113 000	+ 125 000	+ 400 000
8. Framställning av lätt-läst litteratur	250 000	+ 125 000	
9. Bidrag till Föreningen Blinda barns utveckling	15 000	of.	
10. Utbildning av tolkar för döva	175 000	+ 35 000	
11. Ersättning till televerket för avgiftsbefrielse för vissa blinda	30 000	of.	
12. Produktion av video-bandprogram för döva och hörselskadade	—	+ 500 000	—
13. Litteraturservice för yrkesverksamma syn-skadade	—	+ 50 000	—
	4 815 000	**+2 000 000**	**+1 000 000**

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 höjs med sammanlagt 2 000 000 kr. till 6 815 000 kr.

1. DBF anhåller om en ökning av bidraget till biblioteksverksamheten med 798 000 kr.

Vid beräkningen av bidragsbehovet till DBF:s biblioteksverksamhet har SÖ utgått ifrån att produktionen av talböcker och punktskriftslitteratur bör öka. Vidare föreligger ett behov av ytterligare personal vid biblioteket för informations- och redigeringsarbete. SÖ slöt i april 1973 ett avtal med Sveriges författarförbund om en tvåårig försöksverksamhet med utvidgad talboksutlåning till alla handikappgrupper som är i behov av denna litteratur. Försöksverksamheten kommer att bedrivas vid sex folkbibliotek samt ett sjukhusbibliotek. Försöket kommer att ställa ökade krav på DBF:s biblioteks funktion som depåbibliotek. SÖ föreslår en ökning av bidraget till DBF:s biblioteksverksamhet med 480 000 kr.

DBF:s bibliotek har beslutat att övergå från öppna spolar till kom-

paktkassetter vid produktion av talböcker och räknar med att kopiera över ca 4 000 av de ca 8 000 tidigare producerade talböckerna till kompaktkassetter.

SÖ framhåller att övergången till kompaktkassetter kommer att medföra en betydande förenkling av talbokshanteringen både för DBF:s bibliotek och för de handikappade. Stora grupper av äldre synskadade och synskadade med nedsatt handfunktion, inte minst ensamstående och institutionsvårdade, kommer genom övergången till kompaktkassetter och därmed enklare bandspelare att få möjlighet att använda talböcker. Överföringen av de tidigare producerade talböckerna till kompaktkassetter bör göras så snabbt som möjligt för att man skall undvika en parallell produktion av talböcker enligt bägge systemen med extra kostnader som följd. Försöksverksamheten med en vidgad talboksutlåning gör det viktigt att tillgången till talböcker på kassetter snabbt blir tillfredsställande. I enlighet med förslag från DBF föreslår SÖ att, utöver den höjning som angivits i det föregående, för nästa budgetår anvisas 475 000 kr. för överföring av talböcker på öppna spolar till kompaktkassetter.

2. Med hänsyn till ökade kostnader föreslår SÖ en höjning av medlen för bidrag till framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande med 20 000 kr.

3. SÖ föreslår att bidraget till de nuvarande elva konsulenterna höjs med 10 000 kr. per tjänst samt att medel anvisas för bidrag till två nya konsulenter (+165 000 kr.).

5. SÖ finner det angeläget att döva i ökad utsträckning skall kunna ta del av olika kulturarrangemang och föreslår en ökning av medlen för bidrag till tolkar för döva med 25 000 kr.

7. Behovet av framför allt uppslagsböcker och lexikon i punktskrift är stort. SÖ föreslår en ökning av bidraget för framställning av blindskrifter vid Tomtebodaskolan med 125 000 kr.

8. SÖ medverkar till framställning av lättläst litteratur. Arbetet med lättläst vuxenlitteratur har främst inriktats på två målgrupper nämligen vuxna psykiskt utvecklingsstörda och vuxna med en medfödd eller tidigt förvärvad dövhet eller grav hörselskada. Till de förlag som producerar särskilda lättlästa böcker utgår produktionsstöd för att böckerna skall bli tillgängliga för läsarna till ett rimligt pris. Även i fråga om storstilsböcker lämnar SÖ produktionsstöd. SÖ föreslår att medlen för bidrag till framställning av lättläst litteratur och böcker med stor stil höjs med 125 000 kr.

10. SÖ utbildar teckenspråkstolkar som arbetar inom bildningsverksamheten bland döva och som hjälper döva i det dagliga livet. Behov av en fördjupning och differentiering av kurserna föreligger. SÖ föreslår en ökning av anslagsposten med 35 000 kr.

11. Televerket beräknar oförändrade kostnader för verket

under budgetåret 1974/75 för avgiftsbefrielse från den särskilda ljudradioavgiften för vissa blinda.

12. SÖ föreslår att en försöksverksamhet med produktion av videobandprogram, anpassade för döva och hörselskadade, startas budgetåret 1974/75. SÖ beräknar kostnaderna för försöksverksamheten till 500 000 kr.

13. Försöksverksamhet med speciell litteraturservice för yrkesverksamma synskadade har under budgetåret 1972/73 påbörjats vid ett antal länsbibliotek. SÖ anser att försöksverksamheten bör fortsätta och utvidgas och föreslår att för budgetåret 1974/75 anvisas 50 000 kr. för bidrag till länsbibliotek och stifts- och landsbibliotek för service till synskadade yrkesverksamma inom länen.

Handikappförbundens centralkommitté understryker i skrivelse till Kungl. Maj:t nödvändigheten av att kraftåtgärder vidtas för att minska klyftan mellan handikappade och andra i fråga om tillgång till och delaktighet i det kulturella utbudet. Kommittén understryker vikten av de förslag SÖ för fram i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 och anser det också angeläget att anslagen för kurs- och informationsverksamhet höjs.

Departementschefen

Som jag redovisat i det föregående väntas handikapputredningen under år 1974 börja lägga fram förslag beträffande insatser för de handikappades kultur- och fritidsverksamhet. I förslagen väntas utredningen komma att behandla flera av de verksamheter som erhåller stöd inom ramen för detta anslag. Några genomgripande förändringar av formerna för insatserna bör därför inte göras. Enligt vad jag inhämtat kommer också utredningen att behandla de två nya frågor som skolöverstyrelsen (SÖ) aktualiserat i sin anslagsframställning, nämligen produktion av videoband för döva och hörselskadade samt litteraturservice för yrkesverksamma synskadade. Jag är i avvaktan på handikapputredningens behandling av dessa frågor inte beredd att ta ställning till de av SÖ föreslagna åtgärderna.

För bidraget till De blindas förening (DBF) för biblioteksverksamhet och till framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande beräknar jag en sammanlagd medelsökning av 600 000 kr. Jag har därvid tagit hänsyn till behovet av särskilda medel för överföring av tidigare inspelade talböcker från öppna spolar till kompaktkassetter. Det framstår som angeläget att denna överföring sker under kortast möjliga tid samtidigt som en övergång sker till kassettbandspelare vid tilldelning av bandspelare till synskadade. En övergång till de mera lätthanterliga kasettbandspelarna bör göra talboken tillgänglig för en större grupp handikappade vilket ur kulturpolitisk synpunkt framstår som mycket önskvärt.

För övriga ändamål under anslaget beräknar jag en ökning med sammanlagt 400 000 kr.

Anslaget bör således höjas med sammanlagt 1 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 815 000 kr.

27.31 Bidrag till studiecirkelverksamhet

1972/73	Utgift	210 832 638
1973/74	Anslag	205 000 000
1974/75	Förslag	259 000 000

Enligt bestämmelserna i kungörelsen (1963: 463) om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (omtryckt 1973: 409) utgår statsbidrag för studiecirklar i allmänhet med högst 75 % av de bidragsgrundande kostnaderna. Bidragets storlek bestäms av följande regler.

För allmänna studiecirklar kan bidraget till kostnaderna för ledare och studiematerial för varje studietimme utgöra högst 30 kr., varav högst 24 kr. för ledararvode. Statsbidrag utgår för högst tre timmar per sammankomst. För cirklar på ort inom det allmänna stödområdet som inte är g-ort (dvs. ort med treårig linje av gymnasieskola) utgår bidrag till kostnaden för ledarens resor och traktamente.

För allmänna studiecirklar i s. k. prioriterade ämnen, dvs. cirklar i engelska, svenska, matematik och samhällskunskap på en nivå som svarar mot högst grundskolans årskurs 9, utgår ett schabloniserat tilläggsbidrag med 15 kr. per studietimme. Tilläggsbidrag utgår också för allmän studiecirkel som har till syfte att utveckla handikappades färdigheter att meddela sig.

Om expert eller fackman medverkar i allmän studiecirkel som han inte tillhör utgår statsbidrag för arvode, resekostnadsersättning och traktamente med högst 30 kr. för varje studietimme. Statsbidrag för medverkan av expert eller fackman får utgå för högst två timmar per sammankomst och för högst två sammankomster per studiecirkelperiod. Statsbidrag får, enligt skolöverstyrelsens anvisningar, utgå för högst två studiebesök under perioden.

Den 1 juli 1973 infördes en förenkling av statsbidragsreglerna för allmänna studiecirklar (prop. 1973: 54, UbU 1973: 27, rskr 1973: 174). Tidigare beräknades bidrag för varje studiecirkel. Beräkningen görs nu totalt för varje lokal anordnare, vilket har medfört en rationalisering av studieförbundens arbete.

För universitetscirklar kan bidraget till kostnaderna för ledararvode och studiematerial utgöra högst 75 kr. för varje studietimme, var-

av högst 60 kr. för ledararvode. Därutöver utgår bidrag till kostnaden för ledarens resor och traktamente.

Skolöverstyrelsen

I sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) följande beträffande bidrag till studiecirkelverksamhet.

1. För budgetåret 1974/75 beräknas en fortsatt ökning av antalet studiecirklar (+28 500 000 kr., varav 4 500 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg).

2. Schablonbidraget till cirklar i prioriterade ämnen bör höjas från 15 kr. till 30 kr. (+30 000 000 kr.).

3. Statsbidraget till universitetscirklar bör höjas till högst 90 kr. per studietimme, varav högst 70 kr. för ledararvode och studiematerial. Statsbidrag bör liksom tidigare utgå med högst 75 % av de totala kostnaderna för dessa två kostnadsposter (+2 300 000 kr.).

4. Maximibeloppet på 30 kr. per studietimme för bidrag till kostnader för medverkan av expert eller fackman bör höjas till 45 kr. I likhet med kulturrådet anser SÖ att fler än två besök av expert eller fackman per cirkelperiod bör kunna bli statsbidragsberättigade. Statsbidrag bör utgå för ett besök per tiotimmarsperiod. Statsbidrag bör vidare utgå för högst tre timmar per besök. (+4 000 000 kr.)

5. Bestämmelsen om två bidragsberättigade studiebesök under en cirkelperiod bör bibehållas med tillägget att bidragsberättigat fackmannabesök får, i fall det inte utnyttjas, omvandlas till studiebesök för vilket statsbidrag utgår. Sammanlagda antalet timmar expert- och fackmannamedverkan och studiebesök bör dock få uppgå till högst hälften av studiecirkelns totala antal studietimmar.

6. Ämneslärare vid folkhögskola får f. n. som en del av sin tjänstgöring leda allmänna studiecirklar. SÖ föreslår att denna bestämmelse utvidgas till att omfatta såväl övningslärare vid folkhögskola som musiker, anställd vid regionmusiken.

7. SÖ stöder kulturrådets och Folkbildningsförbundets krav på åtgärder för en indexreglering av bidragen till studiecirkelverksamhet men beräknar nu inga kostnader för detta.

8. SÖ föreslår att det förenklade redovisningssystemet utvidgas till att omfatta även universitetscirklar och cirklar i svenska för invandrare.

9. Det förenklade redovisningssystemet medför förändringar i SÖ:s datasystem. Detta accentuerar behovet av en total omarbetning av datasystemet (+250 000 kr.).

Departementschefen

Under verksamhetsåret 1972/73 ökade antalet cirklar, inkl. s. k. prioriterade cirklar och universitetscirklar, med 4 % och antalet studietimmar med 6 % jämfört med motsvarande period 1971/72. Antalet del-

tagare var ca 2,1 miljoner. Den största ökningen faller på prioriterade cirklar som ökade från ca 69 000 läsåret 1971/72 till ca 80 000 läsåret 1972/73. Denna ökning finner jag särskilt glädjande eftersom dessa cirklar vänder sig till grupper med kort utbildning som det från jämlikhetssynpunkt är angeläget att i första hand tillgodose.

Jag förordar en höjning av statsbidraget till allmänna studiecirklar med 2 kr. per studietimme. Jag är däremot inte beredd att nu tillstyrka skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag om höjning av statsbidraget till cirklar i prioriterade ämnen (2) och universitetscirklar (3). Som jag anfört i det föregående i samband med mina ställningstaganden till kulturrådets förslag bör SÖ under en försöksperiod kunna ge generell dispens i ämnena teater och dans, konst och konsthantverk, foto och film samt musik för sammankomster som omfattar högst fyra studietimmar.

Det maximerade bidragsbeloppet för medverkan av expert eller fackman bör höjas till 40 kr. Bidraget bör utgå för högst två timmar per hel tiotimmarsperiod av en studiecirkels totala studietid. Begränsningen av antalet statsbidragsberättigade studietimmar per sammankomst bör i övrigt följa de allmänna reglerna för cirkelns arbete. (4) Även när det gäller studiebesök är det önskvärt med regler som bygger på att deras antal ställs i relation till cirkelns totala antal studietimmar (5). Det är också önskvärt att musei- och utställningsbesök får inräknas i de tre icke statsbidragsberättigade studiebesök som vissa studiecirklar i kulturämnen måste ha för att få omfatta minst 14 statsbidragsberättigade studietimmar mot normalt 20. Det bör emellertid liksom hittills ankomma på SÖ att besluta om studiebesökens omfattning.

Jag har i det föregående erinrat om att jag i prop. 1974: 1 (bil. 10 s. 419) i samband med min anmälan av anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor förordat att övningslärare skall få möjlighet att inräkna handledning av studiecirkel i sin undervisningsskyldighet. SÖ:s förslag om motsvarande bestämmelser för musiker anställd vid regionmusiken är jag f. n. inte beredd att tillstyrka (6).

I prop. 1974: 1 (bil. 10 s. 431) har jag i samband med min anmälan av anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. tillstyrkt SÖ:s förslag att det förenklade redovisningsförfarandet skall införas också för studiecirklarna i svenska språket med samhällsorientering och särskild samhällsundervisning för invandrare. I likhet med SÖ anser jag att det bör införas också för universitetscirklar (8). Vid min anmälan av anslaget Skolöverstyrelsen (prop. 1974: 1 bil. 10 s. 119) har jag beräknat medel för utveckling av ett nytt datasystem för studiecirkelverksamhet (9).

Efter samråd med chefen för industridepartementet vill jag i detta sammanhang anmäla följande. Det är angeläget att stimulera till en bred debatt om energipolitiska frågor. En omfattande studie- och informationskampanj bör därför genomföras och särskilda medel ställas till

förfogande för de studieförbund som önskar engagera sig i denna. För cirklar i energifrågor som påbörjas före den 15 november 1974 bör generell dispens ges beträffande minimiantalet studietimmar, så att även cirklar med minst 10 studietimmar blir statsbidragsberättigade mot normalt 20. Vidare bör från förevarande anslag ett särskilt konferens- och materialbidrag utgå för cirkelledarutbildning, materialframställning m. m. Bidraget bör utbetalas till studieförbunden på grundval av det faktiskt anordnade antalet cirklar. En del av bidraget bör betalas ut i förskott. Jag beräknar det särskilda konferens- och materialbidraget till 1 milj. kr. Jag räknar med att antalet studiecirklar om energifrågor kan komma att uppgå till ca 3 000.

Vid min beräkning av anslaget har jag utgått från att antalet studietimmar kommer att öka något mer än vad SÖ räknat med (1).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändrade grunderna för statsbidrag till studiecirkelverksamhet,
2. godkänna vad jag har anfört om studiecirklar i energifrågor,
3. till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 259 000 000 kr.

27.32 Bidrag till studieförbund

1972/73	Utgift	9 400 000
1973/74	Anslag	10 400 000
1974/75	Förslag	14 400 000

Enligt de grunder som godtagits av 1963 års riksdag (prop. 1963: 36, SU 1963: 74, rskr 1963: 10) utgår bidrag till av skolöverstyrelsen godkända studieförbund (f. n. tio). Bidraget utgår dels till organisationskostnader, dels till kostnader för pedagogisk verksamhet.

Bidraget till organisationskostnaderna skall fördelas mellan studieförbunden med hänsyn dels till kostnaderna för studiecirkelverksamhet, dels till den bidragsberättigade studiecirkelverksamhetens geografiska spridning. Till de poster som får beaktas vid beräkningen av detta bidrag hör utgifterna för instruktörer och centralt anställd personal — även den personal som sysslar med pedagogiska uppgifter —, förbundsledningens lokaler, internationella förbindelser, instruktions- och inspektionsresor, konferenser och studiepropaganda.

Bidraget till pedagogisk verksamhet skall fördelas mellan förbunden i proportion till genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar under de tre senaste verksamhetsåren. Bidraget skall användas för åtgärder av pedagogisk natur inom studiecirkelverksamheten, i första hand till utgifter för utbildning av ledare för studiecirklar, framställning

av studiematerial och pedagogiska hjälpmedel, anskaffande av apparater för pedagogiskt bruk samt pedagogisk försöksverksamhet.

Sedan budgetåret 1967/68 utgår ett särskilt belopp till studieförbundens pedagogiska verksamhet bland handikappade samt sedan budgetåret 1972/73 ett bidrag till produktion av studiematerial för handikappade. Dessa medel skall fördelas mellan studieförbunden med hänsyn till deras insatser för att utveckla studiehjälpmedel och studiemetoder för handikappade.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Bidrag till studieförbundens organisationskostnader	5 000 000	+1 500 000	+1 500 000
Bidrag till studieförbundens pedagogiska verksamhet	4 600 000	+ 800 000	+2 000 000
Bidrag till studieförbundens pedagogiska verksamhet för handikappade	500 000	of.	+ 200 000
Bidrag till produktion av studiematerial för handikappade	300 000	+ 200 000	+ 300 000
	10 400 000	**+2 500 000**	**+4 000 000**

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) ansluter sig till såväl kulturrådets som Folkbildningsförbundets uppfattning att en ökning av bidraget till studieförbunden är nödvändig redan under de närmaste åren. För budgetåret 1974/75 förordar SÖ en relativt måttlig bidragsökning under förutsättning att en ytterligare höjning sker under åren närmast därefter.

1. Löne- och prisomräkning (+520 000 kr.).

2. 0-alternativet skulle minska samtliga aktiviteter inom anslaget och få ytterst allvarliga konsekvenser för studieförbunden (—540 000 kr.).

3. SÖ prioriterar ökningen av bidraget till organisationskostnader eftersom verksamhetens expansion varit sådan att bidragets reella värde sjunkit med över hälften (+1 250 000 kr.).

4. Som en följd av den fortsatta utvecklingen inom studieförbunden ökar också kraven på pedagogiska insatser av olika slag. Bidraget till pedagogisk verksamhet bör därför räknas upp. (+570 000 kr.)

5. I studieförbundens verksamhet bland handikappgrupper är problemen beträffande studiemetoder och anpassning av materialet särskilt markerade. Eftersom material ofta måste framställas i relativt små upplagor är kostnaderna höga. Bidraget till materialutveckling bland handikappade bör ökas. (+160 000 kr.)

Departementschefen

Jag förordar att anslaget höjs med 4 milj. kr. från nuvarande 10,4 milj. kr. till 14,4 milj. kr. Jag har därvid beräknat 6,5 milj. kr. till organisationskostnader, 6,6 milj. kr. till pedagogisk verksamhet, 700 000 kr. till pedagogisk verksamhet för handikappade och 600 000 kr. till produktion av studiematerial för handikappade.

Bidraget till organisationskostnader har hittills i enlighet med riksdagens beslut år 1963 (prop. 1963: 36 s. 73—74, SU 1963: 74, rskr 1963: 190) fördelats mellan studieförbunden med hänsyn dels till kostnaderna för studieverksamhet, dels till den bidragsberättigade studiecirkelverksamhetens geografiska spridning. Till följd av kommunsammanslagningarna är det nu svårare att använda sig av den sistnämnda fördelningsgrunden. Även i övrigt är nuvarande principer för fördelning svåra att tillämpa. Jag förordar därför att nuvarande regler ändras. Vid fördelningen av bidraget bör man inte längre utgå från vissa poster i förbundens organisationskostnader utan i stället beräkna bidraget efter schablonmässiga regler. Bidraget bör i likhet med bidraget till pedagogisk verksamhet fördelas på grundval av det genomsnittliga antalet studietimmar under de tre senaste åren. Viss hänsyn bör dock därvid kunna tas till att arten och omfattningen av de olika studieförbundens verksamhet kan medföra att kostnaderna per studietimme varierar. Skolöverstyrelsen bör liksom tidigare (prop. 1963: 36 s. 83) från organisationsbidraget utbetala ett särskilt bidrag för bildningsverksamhet bland sjömän. Kungl. Maj:t bör bemyndigas att närmare utforma principerna för fördelningen enligt de riktlinjer jag här förordat.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt de riktlinjer jag har förordat närmare utforma principerna för fördelningen av bidraget till studieförbundens organisationskostnader,
2. till *Bidrag till studieförbund* för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 14 400 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

		Sid.
1	Inledning	4
2	Kulturverksamhetens organisation	12
3	Internationell samverkan inom kulturområdet	17
4	Allmänna synpunkter på kulturrådets betänkande	19
5	Målen för samhällets kulturpolitik	22
5.1	1961 års kulturpolitiska handlingsprogram och kommunal måldiskussion	22
5.2	Kulturrådet	23
5.2.1	Begreppet kulturpolitik	23
5.2.2	Kulturpolitik under 1960-talet	23
5.2.3	Behovet av en ny kulturpolitik	24
5.2.4	Krav på en målformulering	25
5.2.5	Det kulturpolitiska området	26
5.2.6	Målen för samhällets kulturpolitik	27
5.3	Remissyttranden över kulturrådets betänkande Ny kulturpolitik	28
5.3.1	Behovet av en ny kulturpolitik	28
5.3.2	Allmänna krav på en ny målformulering	29
5.3.3	Förslag till bestämning av det kulturpolitiska området	30
5.3.4	Det övergripande målet för samhällets kulturpolitik	34
5.3.5	Decentraliseringsmålet	37
5.3.6	Samordnings- och differentieringsmålet	39
5.3.7	Gemenskaps- och aktivitetsmålet	42
5.3.8	Yttrandefrihetsmålet	43
5.3.9	Förnyelsemålet	45
5.3.10	Bevarandemålet	47
5.3.11	Ansvarighetsmålet	48
5.3.12	Förslag till nya delmål	51
5.4	MUS 65	52
5.5	Remissyttranden över MUS 65:s betänkande Museerna	53
6	Kulturområdets struktur	54
6.1	Kulturrådet	54
6.2	Remissyttranden	56
7	Fritt kollektivt skapande	60
7.1	Nuläge	60
7.2	Kulturrådet	63

7.2.1 Icke yrkesmässig verksamhet 63
7.2.2 Yrkesmässig verksamhet 66
7.3 Remissyttranden 66

8 Kulturarrangemang utanför institutionerna 77
8.1 Nuläge 77
8.2 Kulturrådet 77
8.3 Remissyttranden 78

9 Kulturinstitutionerna, gemensamma frågor 80
9.1 Nuläge 80
9.2 Kulturrådet 82
9.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 85
9.4 Operautredningen 92
9.5 Remissyttranden över operautredningens betänkande 92
9.6 MUS 65 93
9.7 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande Museerna 94

10 Teater- och dansinstitutioner 96
10.1 Nuvarande verksamhet 96
10.2 Kulturrådet 97
10.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 100
10.3.1 Allmänna synpunkter 100
10.3.2 Regionala teatrar 101
10.3.3 Svenska riksteatern 104
10.3.4 Operan och Dramatiska teatern 105
10.3.5 Samarbete med Sveriges Radio 106
10.3.6 Ökad verksamhet för vissa publikgrupper 107
10.3.7 Åtgärder för danskonst och musikteater 108
10.4 Operautredningen 109
10.5 Remissyttranden över operautredningens betänkande 110
10.6 Teater- och musikrådets musikteaterutredning 112
10.7 Remissyttranden över teater- och musikrådets musikteaterutredning 114

11 Musikinstitutioner 116
11.1 Nuvarande verksamhet 116
11.2 Teater- och orkesterrådets utredning Orkesterorganisationen i Sverige m. m. 117
11.3 Remissyttranden över utredningen Orkesterorganisationen i Sverige m.m. 118
11.4 Kulturrådet 119

11.5 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 121
11.5.1 Allmänna synpunkter 121
11.5.2 Regionala musikinstitutioner 123
11.5.3 Regionmusiken 125
11.5.4 Körverksamhet 126
11.5.5 Institutet för rikskonserter 126
11.5.6 Samarbete med Sveriges Radio 128
11.5.7 Elektronisk musik 128
11.5.8 Kyrkomusikerorganisationen 129

12 Museer 130

12.1 Nuläge 130

12.2 Kulturrådet 132

12.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 133

12.4 MUS 65 134
12.4.1 Utåtriktad verksamhet 134
12.4.2 Vetenskaplig dokumentation 135
12.4.3 Centralmuseer 137
12.4.4 Vissa specialmuseer 142
12.4.5 Universitetsmuseer 144
12.4.6 Region- och lokalmuseer 145

12.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande 148
12.5.1 Utåtriktad verksamhet 148
12.5.2 Vetenskaplig dokumentation 150
12.5.3 Centralmuseer 152
12.5.4 Vissa specialmuseer 165
12.5.5 Universitetsmuseer 168
12.5.6 Region- och lokalmuseer 170

13 Kulturminnesvård 177

13.1 Nuläge 177

13.2 MUS 65 179

13.3 Remissyttranden 183

14 Arkiven m. m. 200

14.1 Nuläge 200

14.2 Kulturrådet 201

14.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 201

14.4 Riksarkivets utredning om teatrarnas arkivfråga 201

14.5 Utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård 201

14.6 Remissyttranden över utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård 202

15 Folkbiblioteken 203

15.1 Nuläge 203

15.2 Kulturrådet 204
15.3 Remissyttranden 204

16 Folkets park och Folkets hus 206
16.1 Nuläge 206
16.2 Kulturrådet 206
16.3 Remissyttranden 207

17 Radio och television 209
17.1 Nuläge 209
17.2 Kulturrådet 209
17.3 Remissyttranden 210

18 Kommersiellt driven kulturverksamhet 212
18.1 Nuläge 212
18.2 Kulturrådet 213
18.3 Remissyttranden 214

19 Kommunal och statlig kulturorganisation, allmänna synpunkter 216
19.1 Kulturrådet 216
19.2 Remissyttranden 217

20 Den lokala kulturorganisationen 218
20.1 Nuläge 218
20.2 Kulturrådet 218
20.3 Remissyttranden 219

21 Den regionala kulturorganisationen 222
21.1 Nuläge 222
21.2 Kulturrådet 222
21.3 Remissyttranden 223

22 Den centrala kulturorganisationen 228
22.1 Nuläge 228
22.2 Kulturrådet 229
22.2.1 Motiv för förändringar 229
22.2.2 Strukturen på den centrala kulturadministrationen 230
22.2.3 Det nya kulturrådets ansvarsområde 231
22.2.4 Det nya kulturrådets uppgifter 232
22.2.5 Det nya kulturrådets sammansättning och organisation 233
22.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 234

22.4 Departementspromemorian om det nya kulturrådets organisation 241
22.5 Remissyttranden över departementspromemorian 242
22.6 MUS 65 245
22.6.1 Musei- och utställningsrådet 245
22.6.2 Riksantikvarieämbetet 246
22.6.3 Vitterhetsakademien 248
22.7 Remissyttranden över MUS 65:s betänkanden 249
22.7.1 Musei- och utställningsrådet 249
22.7.2 Riksantikvarieämbetet 251
22.7.3 Vitterhetsakademien 256

23 Lokaler för kultur- och föreningsverksamhet 257
23.1 Nuläge 257
23.2 Kulturrådet 258
23.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 259
23.4 MUS 65 262
23.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkande Museerna 263

24 Statens ekonomiska insatser 264
24.1 Insatserna i dag 264
24.2 Kulturrådet 267
24.3 Remissyttranden över kulturrådets betänkande 272
24.4 MUS 65 279
24.5 Remissyttranden över MUS 65:s betänkanden 280

25 Departementschefen 282
25.1 Bakgrunden 282
25.2 Statlig kulturpolitik 285
25.3 Målen för kulturpolitiken 289
25.4 Ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och organisationsliv 303
25.5 Fritt kollektivt skapande 307
25.6 Kulturprogram inom föreningslivet 315
25.7 Gemensamma frågor för kulturinstitutionerna 317
25.8 Teater- och dansinstitutioner 328
25.9 Musikinstitutioner 333
25.10 Museer 339
25.11 Kulturminnesvård 349
25.12 Arkiven m. m. 357

25.13 Folkbibliotek 359
25.14 Folkets park, Folkets hus m. m. 360
25.15 Radio och television 361
25.16 Kommersiellt driven kulturverkamhet 365
25.17 Kulturarbetarna 367
25.18 Kulturpolitiska insatser för olika grupper i samhället 368
25.19 Administrativa organ inom kulturområdet 373
25.19.1 Kulturorganisationen i primärkommunerna 373
25.19.2 Kulturorganisationen i landstingskommunerna 374
25.19.3 Den centrala kulturadministrationen 375
25.19.4 Statens kulturråd 377
25.19.5 Riksantikvarieämbetet 382
25.19.6 Riksarkivet 384
25.20 Lokaler för kultur- och föreningsverksamhet 385
25.21 Statens ekonomiska insatser 387

26 Hemställan 396

27 Anslagsberäkningar för budgetåret 1974/75 397
27.1 Statens kulturråd 397
27.2 Bidrag till Operan och Dramatiska teatern 399
27.3 Bidrag till Svenska riksteatern 402
27.4 Bidrag till regionala och lokala teater-, dans och musikinstitutioner 406
27.5 Rikskonsertverksamhet 410
27.6 Regionmusiken 413
27.7 Tidskriftsstöd 416
27.8 Bidrag till särskilda kulturella ändamål 417
27.9 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Förvaltningskostnader 422
27.10 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Underhåll och ökande av museets samlingar m. m. 427
27.11 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader 428
27.12 Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Uppdragsverksamhet 430
27.13 Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen 431
27.14 Nationalmuseet: Förvaltningskostnader 433
27.15 Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m. 435

27.16 Nationalmuseet: Utställningar av nutida svensk konst i utlandet 436
27.17 Livrustkammaren 437
27.18 Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader 439
27.19 Naturhistoriska riksmuseet: Materiel m. m. 442
27.20 Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader 443
27.21 Statens sjöhistoriska museum: Underhåll och ökande av samlingarna 445
27.22 Etnografiska museet 446
27.23 Medelhavsmuseet 448
27.24 Skoklosters slott 449
27.25 Bidrag till Nordiska museet 451
27.26 Bidrag till Tekniska museet 453
27.27 Bidrag till vissa museer och arkiv 455
27.28 Bidrag till folkbibliotek 460
27.29 Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. 465
27.30 Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet 468
27.31 Bidrag till studiecirkelverksamhet 472
27.32 Bidrag till studieförbund 475

TRYCKERIBOLAGET IVAR HÆGGSTRÖM AB. STOCKHOLM 1974